

ଅନୁଭାବନା ଗଳ୍ପମାଳା

ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପମାଳା

କଥା ସ୍ବରଚୀ
ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପମାଳା

ସଂପାଦକ
ଶ୍ରୀ ପଠାଣି ପଟ୍ଟନାୟକ

ନ୍ୟାସନାଲ୍ ବୁକ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ, ଇଣ୍ଡିଆ, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ

1975 (*Saka* 1894)
Reprinted 1977 (*Saka* 1899)
Reprinted 1980 (*Saka* 1901)
Reprinted 1986 (*Saka* 1907)

© ନ୍ୟାସନାଲ୍ ବୁକ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ, ଇଣ୍ଡିଆ, 1973

ମୂଲ୍ୟ : ₹ 10.25

Original Title : ORIYA GALPAMALA

Published by the Director, National Book Trust, India,
A/5, Green Park, New Delhi-110016 and printed at
Raj Printing Company, New Delhi-110020

ପ୍ରସ୍ତାବନା

ଭାରତ ଏକ ବିଶାଳ ଦେଶ । ସାମ୍ବୃଦ୍ଧିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏକତ୍ର ଥିଲେ ବି ଏକତାର ଯେଉଁ ସୁସମାନ ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଓ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ରାଷ୍ଟ୍ରଭାବେ ଗଢ଼ି ପାରିବେ, ଏ ସବୁକୁ ଆହୁରି ମଜବୁତ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଆମ ଭାରତବର୍ଷ ଏକ ବହୁଭାଷୀ ଦେଶ । ପୃଥିବୀରେ ଦୋଧଦୁଧ ଆମ ଦେଶପରି ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଭାଷା କୋଉଠି ହେଲେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବନି; କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ଲଥା ଏହି ଯେ ପଡ଼ିଗଲା ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ଭାଷା ପ୍ରତି ଆମ ଭିତରେ ଖୁବ୍ କମ୍ ଆଗ୍ରହ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ସେମାନଙ୍କର ସାମ୍ବୃଦ୍ଧିକ ତଥା ସାହିତ୍ୟିକ ସମ୍ପଦ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ତ ଆମର ଆହୁରି କମ୍ । ଇଂରାଜୀ, ଫରାସୀ, ଜର୍ମାନ ଆଦି ସୁରୋପୀୟ ସମାଜ ଓ ଭାଷାମାନଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ ବିଷୟରେ ଯେତେ ଜ୍ଞାନ ଆମର ଅଛି, ସେତକ ନିଜ ଦେଶର ସମାଜ ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିଷୟରେ ନାହିଁ ।

ଦେଶର ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ସାମ୍ବୃଦ୍ଧିକ ଏକତା ଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଛି ଆମର ନାଗରିକଗଣ ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାହିତ୍ୟ ରଚନାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଭଲରକମ ପରିଚିତ ହୁଅନ୍ତୁ ଏବଂ ସେହି ମାଧ୍ୟମରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟର ଜୀବନଯାତ୍ରା, ଆଚାର-ଦ୍ୟବଦ୍ଧାର ଓ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମ୍ବୃଦ୍ଧି ବିଷୟରେ ଜାଣନ୍ତୁ ।

ପାଠ୍ୟାବଳୀ-ଜଗତରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ରାଷ୍ଟ୍ର ଅଛନ୍ତି; ସମସ୍ତଙ୍କର ନିଜର ଅଲଗା ଭାଷା ରହିଛି । ତଥାପି ଯେଠିକା ଲୋକେ ପରସ୍ପରର ସାହିତ୍ୟ ଓ ଚିନ୍ତାଧାରାର ଯେତେ ଗଭୀର ଓ ବ୍ୟାପକ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରନ୍ତି, ସେତକ ଆମ ନିଜ ଭାଷା ବିଷୟରେ ବି ନାହିଁ; ଏହା ଏକ ବିଚିତ୍ର ବିରୋଧାଭାସ । ସୁରୋପରେ ଯେକୌଣସି ଭାଷାର ଯେକୌଣସି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁସ୍ତକକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାରେ ଯଥାଶୀଘ୍ର ଅନୁବାଦ କରିଦିଆଯାଏ । ଭାରତ ଗୋଟିଏ ବହୁଭାଷୀ ଦେଶ; କିନ୍ତୁ ଆମେ ଦେଖିବାକୁ ପାରି ଯେ ଆମ ଭିତରେ ପଡ଼ୋଶୀ ଭାଷା ଭିତରେ କଣ କଣ ହେଉଛି, ତାହା ବି ଜାଣିବାର କୌତୂହଳ ନାହିଁ । ଏ ଅବସ୍ଥା ବଦଳୁଛି ସତ, କିନ୍ତୁ ଅତି ଧୀରଗତିରେ ।

ଏହି ଅବସ୍ଥାକୁ ବଦଳାଇ ଭାରତ ସରକାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟ ଭାଷାର ସମକାଳୀନ ସାହିତ୍ୟରୁ ବହୁ ବହୁ ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ସବୁ ଭାଷାରେ ଅନୁବାଦ କରାଇବାର ଯୋଜନା କରୁଛନ୍ତି । ଏହି ଯୋଜନା ଭିତରେ ଏପରି ପୁସ୍ତକ ବାଛିବାକୁ

ଛଅ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପମାଳା

ହେବ ଯାହା କି ପାଠକ-ସାଧାରଣଙ୍କ ଲାଗି ରୁଚିକର ହେବ; ଅର୍ଥାତ୍ ଗଳ୍ପ, ଉପନ୍ୟାସ, ମନୋରଞ୍ଜନକ ଭ୍ରମବୃତ୍ତାନ୍ତ ବା ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଆଦି । ଏହି ଯୋଜନା ମଧ୍ୟରେ ପୁସ୍ତକ ନିର୍ବାଚନ କରିବାବେଳେ ମନେରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକ ନିଆଯିବ ସେଗୁଡ଼ିକ ଉତ୍କଳ ଓ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇଥିବେ, ଆଉ ତା ସଙ୍ଗେ ସେଠାକାର ସମାଜର ଗୁଲିଚଳଣି, ତାର ଚିନ୍ତାଧାରା ଓ ଆଶା-ଆକାଞ୍ଛାକୁ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ କରୁଥିବେ ।

ଆଶା କରାଯାଏ ଯେ ଏହି ଯୋଜନା ବଢ଼ିଲା ଭାଷାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପରସ୍ପର ବିଷୟରେ ଅଧିକ ଜ୍ଞାନ, ବୁଝାମଣା ଓ ଚିନ୍ତାତ୍ମକ ଏକତା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଦିଗରେ ବହୁ ଦୂରଯାକେ ସହାୟକ ହେବ ।

ବଢ଼ିଲା ଭାରତୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ କୃତିମାନଙ୍କୁ ବାଛି ଅନୁବାଦ କରିବା କିଛି ସହଜ କାମ ନୁହେଁ । ଆମେ ନିଜର ପରାମର୍ଶଦାତା ସମିତି ଓ ଅନୁବାଦକମାନଙ୍କ-ଠାରେ କୃତଜ୍ଞ; କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ପଥପ୍ରଦର୍ଶନ ଓ ସହଯୋଗ ବ୍ୟତିରେକେ ଏପ୍ରକାର ଯୋଜନାଟି ସଫଳଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ସମ୍ଭବପର ହୋଇପାରି ନ ଥାନ୍ତା ।

ବାଳକୃଷ୍ଣ କେଶବର

ଓଡ଼ିଆ ସ୍ନେହଗଳ୍ପର କ୍ରମବିକାଶ

କାହାଣୀଠାରୁ ସ୍ନେହଗଳ୍ପ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—

ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟ; ମାତ୍ର ଆଜି କେବଳ ନୂହେଁ ଆଦିକାଳରୁ କାହାଣୀ ବା ଆଖ୍ୟାୟିକା ସାହିତ୍ୟର ଏକ ପ୍ରଧାନ ଅଂଶ ରୂପେ ପରିଗଣିତ । ଗଳ୍ପ କହିବା ଏବଂ ଗଳ୍ପ ଶୁଣିବା ମନୁଷ୍ୟର ଏକ ଚରନ୍ତ୍ରୀନ ପ୍ରକୃତି । ତେଣୁ ସାହିତ୍ୟ ସଂସାରରେ ସେଥିପାଇଁ କାହାଣୀ ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ପ୍ରାଚୀନ । ଆଜିର ଗଳ୍ପ ଏବଂ ପୁରାତନ ଆଖ୍ୟାୟିକା ମଧ୍ୟରେ ସମୟର ଗତ ଓ ରୁଚି ଭେଦରେ ବହୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଅଛି; ପ୍ରାଚୀନ ଆଖ୍ୟାୟିକା କୌତୁହଳୋଦ୍ଦୀପକ ଏବଂ ଆତ୍ମାସ୍ୱାଦରେ ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ; ମାତ୍ର ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପ ହେଉଛି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଜୀବନଧର୍ମୀ । ତିନି ଥିଲା ଯେତେବେଳେ କାହାଣୀରେ ବହୁରୂପ ବୈରହ୍ୟ, କୌତୁହଳଭାବ ଏବଂ ଅଗୋଚର ଅନୁଭୂତି ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲା । ମାତ୍ର ଆଧୁନିକ ସ୍ନେହଗଳ୍ପରେ ଜୀବନର ସମସ୍ୟା, ମନୋଜଗତରେ ରହଣ୍ୟ, ବହୁବ୍ୟକ୍ତି ଅନୁଭୂତି ଏବେ ପ୍ରକୃତ ପରିମାଣରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି, ଯାହା ଫଳରେ ଜୀବନ ଆନୁମାନଙ୍କୁ ଗଭୀର ସତ୍ୟ ରୂପରେ ପ୍ରକାଶ ହେଉଛି । ଗଳ୍ପର ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କର ସୁଖଦୁଃଖରେ ଆମେ ଯେତେ ପ୍ରଭାବିତ ହେଉ, ପ୍ରକୃତ ଜୀବନରେ ସେହିପରି ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ନ ଆଉ, ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା ପ୍ରକୃତ ଅନୁଭୂତିର ପରିଧିରେ ଆସି ନଥାଏ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅତି ମର୍ମଶୃଙ୍ଖା ଦେଖିବାରେ ଅଶ୍ରୁ ସମ୍ବରଣ କରେନାହିଁ, ସେ ମଧ୍ୟ ସ୍ନେହଗଳ୍ପର ବର୍ଣ୍ଣନାସ୍ୱ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଲୋଚକ ନ ହେଇ ରହିପାରେ ନାହିଁ । ଏହାହିଁ ସ୍ନେହଗଳ୍ପକଳାର ବିଶିଷ୍ଟ ଦାନ । ସାହିତ୍ୟରେ କାହାଣୀ ବହୁକାଳରୁ ରାଜପଣ କରୁଥିଲେ ହେଁ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଚେତନାର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ହୋଇନଥିବାରୁ ସ୍ନେହଗଳ୍ପକୁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ଏତେକାଳ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ସ୍ନେହଗଳ୍ପର ଅଭ୍ୟୁଦୟ କାଳ—

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଭାଗରେ ସ୍ନେହଗଳ୍ପ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା ଜଣାଯାଏ । ଏହି ସ୍ତରରେ ମୁଦ୍ରାନ୍ତର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଏବଂ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସାମୟିକ ପତ୍ରିକାର ପ୍ରକାଶ ଯୋଗୁଁ ସ୍ନେହଗଳ୍ପ ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲା । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଭାବରେ ସ୍ଥାନୀୟ ସମାଜରେ ଏକ ନୂତନ ବ୍ୟକ୍ତିବୋଧ କାନ୍ଧିତ ହେଲା

ଏବଂ ପାଣ୍ଡାତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ଅନୁଶୀଳନ ଓ ଆଲୋଚନା ଏ ଦେଶର ସାହିତ୍ୟରେ ନୂତନ ରୁଚିବୋଧ ମଧ୍ୟ ଜାଗ୍ରତ କରିଥିଲା । ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି ଯେ କେବଳ ପାଣ୍ଡାତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଭାବ ଯୋଗୁ ଏ ଦେଶରେ ଷ୍ଟ୍ରୁଗଲ୍ କଳ୍ପଗ୍ରହଣ କଲେ, ତାହା ପୁରାପୁର ମାନନେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏନାହିଁ । କାରଣ ଏ ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟରେ କାହାଣୀର ବିଶାଳ ପରମ୍ପରା ରହିଅଛି । ସମ୍ଭବତଃ ସାହିତ୍ୟର ପଞ୍ଚତନ୍ତ୍ର ଓ ହିତୋପଦେଶ ଗଲ୍, ଗୁଣାଦ୍ୟଙ୍କ ବୃହତ୍ କଥା, କ୍ଷେମେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବିରାଟ କଥାମଞ୍ଜରୀ, ସୋମଦେବଙ୍କ କଥାସରିତ ସାଗର, ଶିବଦାସଙ୍କ ବେତାଳ ପଞ୍ଚବିଂଶତି, ବନ୍ଦିଶ ସିଂହାସନ, ଶୂଳସ୍ତମ୍ଭ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରାଦେଶିକ ସାହିତ୍ୟରେ ପୁପରିଚିତ ଥିଲା । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଦଶକୁମାର ଚରିତ, ବୌଦ୍ଧଜାତକ ଗଲ୍ ପ୍ରଭୃତି ମଧ୍ୟ ଲୋକସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ତେଣୁ ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟ ଓ ପାଣ୍ଡାତ୍ୟ ସାମାଜିକ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଅଣ୍ଟାଦଣ୍ଡ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବ୍ରଜନାଥ ବଡ଼ଜେନା ‘ଚରୁର ବିନୋଦ’ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏହି କାହାଣୀଧର୍ମୀ ଗଦ୍ୟରଚନା ଭାରତୀୟ ଗଦ୍ୟସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆଘତର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରେ ।

ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷଭାଗରେ ପଞ୍ଚମଣି କାର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ଯୋଗୁ ଆଧୁନିକ ଗଦ୍ୟସାହିତ୍ୟର ପ୍ରାଣସ୍ପତି ହୋଇଥିଲା । ସେ କାଳର ସାହିତ୍ୟ ମୁଖ୍ୟତଃ କାବ୍ୟଧର୍ମୀ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଗଲ୍ ଓ ଉପନ୍ୟାସର ତାହା ଥିଲା ଅନୁଶୋଦୟ ।

ଔପନ୍ୟାସିକ ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ଆତ୍ମଚରିତରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ସେ 1868 ସାଲରେ ‘ବୋଧଦାୟିନୀ’ ପତ୍ରିକାରେ ଲଳିତମନ୍ଦିରା ଶୀର୍ଷକ ଏକ ଷ୍ଟ୍ରୁଗଲ୍ ଲେଖିଥିଲେ । ଏହି ଲେଖାଟି ଫକୀରମୋହନଙ୍କ କୌଣସି ପୁସ୍ତକରେ ସ୍ଥଳିତ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ତାହାର ସ୍ୱରୂପ ସଂପର୍କରେ ମତାମତ ବ୍ୟକ୍ତକରିବା କଠିନ ବ୍ୟାପାର । କାରଣ ଏହି ଘଟଣାର ଦୀର୍ଘ 30 ବର୍ଷ ପରେ 1898 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଫକୀରମୋହନଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗଲ୍ ‘ରେବଙ୍ଗ’ ସାହିତ୍ୟ ମାସିକ “ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ” ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହାହିଁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ ସାର୍ବଜନିକ ମୌଳିକ ଷ୍ଟ୍ରୁଗଲ୍ କହିଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହେବନାହିଁ । ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ 1874 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ରାଧାନାଥ ରାୟ ‘ଉତ୍କଳ ଦର୍ପଣ’ ପତ୍ରିକାରେ ‘ଇତାଲିୟ ପ୍ରବା’ ନାମରେ ଏକ ଗଲ୍ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଏହା ଏକ ବିଦେଶୀ ଗଲ୍ ଅଟେ ବୋଲି ଏବଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କାହାଣୀଧର୍ମୀ ଥିଲା । ସେହିପରି ଏହି ସମୟରେ ମଧୁସୂଦନ ରାଓଙ୍କର ‘ବ୍ରହ୍ମର ଅଳ୍ପ ପରଶମାନ’ ମଧ୍ୟ ଏକ ବିଦେଶୀ କଥାବସ୍ତୁ ଅଟେ ବୋଲି ଆସପ୍ରକାଶ

କରିଥିଲା । ତେବେ 1897 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପ୍ରକାଶିତ ‘ହେମମାଳା’ ମଧ୍ୟସୂଦନଙ୍କର ଏକ ମୌଳିକ ଗଳ୍ପ । ତା’ପରେ ପ୍ରାୟ ଏହି ଗଳ୍ପର ମୁଖ୍ୟ ଆଖ୍ୟାନର ଫଳରେ, ପ୍ରକୃତରେ ଏହା ଏକ କାହାଣୀ ପରି ମନେ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ପ୍ରକୃତପକ୍ଷେ ଫକୀରମୋହନ ହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରାଣ-ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ।

ଫକୀରମୋହନ ଏବଂ ତାଙ୍କର ସମସାମୟିକ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ନନ୍ଦ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ସ୍ୱାଧୀନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ଏହି ଦୁଇଜଣ ଆତ୍ମପୁରୁଷଙ୍କର ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ଆଲୋଚନା କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ସେମାନେ ଭରଣୀୟ ପରମ୍ପରାକୁ ହିଁ ପ୍ରେରଣା ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ସେତେବେଳକୁ ପଡ଼ୋଶୀ ବଙ୍ଗ ସାହିତ୍ୟ ଏବଂ ହିନ୍ଦୀ ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଗଳ୍ପର ଅଭ୍ୟୁଦୟ କାଳ । ତେଣୁ ପଡ଼ୋଶୀ ସାହିତ୍ୟଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହେବାର ସୁଯୋଗ ସେମାନଙ୍କର ନ ଥିଲା । ଫକୀରମୋହନ 1898 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରୁ 1916 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ରଚନା କରି ଚାଲି ଯାମୟିକ ପଦି କାରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ଏବଂ 1917 ସାଲରେ ତାଙ୍କର ଗଳ୍ପ ସଂଗ୍ରହ “ଗଳ୍ପସ୍ତଳ” ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଥିଲା । ଅପତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ନନ୍ଦଙ୍କର ଗଳ୍ପ ସୁସ୍ତକ ‘ଚନ୍ଦ୍ର’ 1906 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ କବି ରାଧାନାଥଙ୍କ ମୁଖବନ୍ତ ସହ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଅଭିମତ ପ୍ରଦାନ କରି କବି ରାଧାନାଥ ଲେଖିଥିଲେ ଯେ, ଭରଣୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କରେ ଏ ଶ୍ରେଣୀର ସୁସ୍ତକସଖ୍ୟା ଅଙ୍ଗୁଳିମେୟ । ଏପରିକି ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଉନ୍ନତତର ବଙ୍ଗ ଭାଷାରେ ସୁଦ୍ଧା ଏପରି ସୁସ୍ତକ ଅଛି କି ନା ସନ୍ଦେହ । ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ-ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସରେ ଏହା କମ୍ ଗୌରବର କଥା ନୁହେଁ । ପ୍ରଥମକାଳର ଓଡ଼ିଆ ଗାଳ୍ପିକ ଫକୀରମୋହନ ନିଜର ପ୍ରେରଣା କ୍ଷେତ୍ର ସଫଳରେ ଆଲୋଚନା କରି 6-9-1914 ତାରିଖରେ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ସମାଜର ଦଶମ-ବାର୍ଷିକ ଅଧିବେଶନରେ ସଭାପତି ଭାବରେ ଲେଖିଥିଲେ—

“ଆଜିକି ଲୋକ ମନରେ କରନ୍ତି, ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଭାବରୁ ଉପନ୍ୟାସ ନାମ ଜାଣିଲୁଁ, କିନ୍ତୁ ନିଶ୍ଚୟ କଥା ଉପନ୍ୟାସ, ନାଟକ, ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରର ଉପାଧିଷ୍ଠାନ ଭାରତବର୍ଷ ଅଟେ । ଦର୍ଶନ କିମ୍ବା ନାଟକ ବିଷୟରେ ଯଦି କାହାର କିଛି ବକ୍ତବ୍ୟ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଦୃଢ଼ ରୂପେ ବୋଲିଯାଇପାରେ ବହୁ ସହସ୍ର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ରଚିତ ବେଦରେ ଲିଖିତ ନିବନ୍ଧକଥା ଉପାଖ୍ୟାନ କିମ୍ବା ଇନ୍ଦ୍ର ବରୁଣ ସମ୍ବାଦକୁ ବୈଦିକ ଉପନ୍ୟାସ ବୋଲି ଯାଇପାରେ । ଏଥିରେ ଯଦି କାହାର କିଛି ଆପତ୍ତି ଥାଏ, ତେବେ ସଂସାରାଧାରରେ ଧର୍ମସ୍ତୁତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ନିମନ୍ତେ ବେଦବ୍ୟାସ ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣ ବା ଉପନ୍ୟାସ ରଚନା କରି ଅଛନ୍ତି । ଏହି ଐତିହାସିକ କାବ୍ୟ ଆଦିର କବିତା କାହାର ଆୟତ୍ତ ନାହିଁ ।”

(ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ—18ଶ ଭାଗ—୫ଶ ବର୍ଷୀୟ ପୃ 272—273)

ବାସ୍ତବରେ ଫକୀରମୋହନ ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କର ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକର ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଏହା ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇପାରିବ ।

ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ‘ମୌନା ମୌନା’ ‘ବଗଲ ବଗୁଳ’, ‘ଅଜାନାତ କଥା’, ‘ଧୂଳିଆ ବାବା’ ପ୍ରଭୃତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କାହାଣୀଧର୍ମୀ । ଏହି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ କୌଣସି ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ନାହିଁ । ସେହିପରି ‘ବାଲେଶ୍ୱରୀ ରାଜାଜାନା’, ‘ବାଲେଶ୍ୱରୀ ପଞ୍ଚାଲୁଣ’, ‘ବିମଳାପ୍ରସାଦ ଗୋରାଧ’ ଏବଂ ‘କାଳିକାପ୍ରସାଦ ଗୋରାଧ’ — ଏହି ଗୁରୁଗୋଟି ପ୍ରବନ୍ଧ ଧର୍ମୀତାନ୍ତ୍ର ଗଳ୍ପ କହିଲେ ଠିକ୍ ହେବ । ଏଥିରେ ଓଡ଼ିଶାର ଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ ନୌବାଣିଜ୍ୟର ଗୌରବ କଥା ବିବୃତ ହୋଇଅଛି । ତେବେ ‘ରେବତୀ’, ‘ପେଟେଶ୍ୱ ମେଘସିନ୍’, ‘ଶୁଣି ପୁଅ ଅନନ୍ତା’, ‘ଗାରୁଡ଼ିମନ୍ତ୍ର’ ପ୍ରଭୃତି ଫକୀରମୋହନଙ୍କର କେତେଗୋଟି ସାର୍ଥକ ସ୍ମୃତିଗଳ୍ପ । ଏହି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକର କଳାଧର୍ମ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ଏବଂ ସମ୍ଭାର-ପ୍ରାଣ ସମାଜ-ସଚେତନ ଫକୀରମୋହନଙ୍କର ଉନ୍ନତ ଓ ରସାଳ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ପରିଚୟ ଏଥିରୁ ମିଳିଥାଏ । ସମାଜର ନାନା ଦୁର୍ନୀତି, ଅନ୍ୟାୟ ଓ କୁସଂସ୍କାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଫକୀରମୋହନ ଏହି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରବଳ ପ୍ରତିବାଦ କରିଥିଲେ । ଏହି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ତତ୍କାଳୀନ ସମାଜର ଏକ ବିଚିତ୍ର ଇତିହାସ କହିଲେ ଅଧିକ ହେବନାହିଁ ।

ସେହିପରି ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ନନ୍ଦଙ୍କର ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ ଏ ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ପରମ୍ପରା ଏବଂ ତତ୍କାଳୀନ ସମାଜର ସମାଜ-ସଚେତନତା ଓ ସମ୍ଭାରପ୍ରାଣତାର ପରିଚୟ ମିଳିଥାଏ । ସ୍ଥାନୀୟ କିମ୍ବଦନ୍ତୀକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ତାଙ୍କର କେତେଗୋଟି ଗଳ୍ପ ଲିଖିତ । ସୁନଶ୍ଚ ସେ ବୈଦିକ ଓ ବୌଦ୍ଧ ଗଳ୍ପକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପାକାରରେ ଲେଖିଥିଲେ କେତେଗୋଟି ଗଳ୍ପ । ତେବେ ଅଧିକାଂଶ ଗଳ୍ପରେ ପାରିବାରିକ ଜୀବନଚର୍ଚ୍ଚ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ରୂପରେ ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଅଛି ।

ଏହି ପୁରରେ ‘ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ’ ଏବଂ ‘ମୁକୁର’ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ଗଳ୍ପ-ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶ ପାଇଁ ଅଧିକ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ତେବେ ବଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି ଦଶକ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁମାନେ ଗଳ୍ପ ରଚନାରେ ଆଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ, ସେମାନେ ହେଲେ ବାଙ୍କନିଧି ପଟ୍ଟନାୟକ, ହିରାସିଂହ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର, ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ମହାନ୍ତି, ଗୋଦାବରୀ ମିଶ୍ର, ଦୟାନିଧି ମିଶ୍ର ଏବଂ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ । ତେବେ ଏହି ସମୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ରେବା ରାୟ ମଧ୍ୟ କେତେକ ମୌଳିକ ସ୍ମୃତିଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଥିଲେ । 1901 ସାଲ ‘ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ’ର 4ର୍ଥ ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶିତ ତାଙ୍କର ‘ଶକୁନ୍ତଳା’ ସ୍ମୃତିଗଳ୍ପ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ସୁନଶ୍ଚ, କୁମାର ନର୍ମଦା କର ସାହିବାହିକ ଶ୍ରେଣୀରେ ଚଳଷ୍ଟୟଙ୍କର ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ଅନୁବାଦ କରି ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ।

ଏହି ଅନୁବାଦଗୁଡ଼ିକ ଆକ୍ଷରକ ନ ଥିଲା । ଅନୁବାଦକା ଉତ୍କଳୀୟ ପରିବେଶ ଓ ସ୍ଥାନୀୟ ନାମକରଣ କରି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ପରିବେଷଣ କରିଥିଲେ । ଟଲଷ୍ଟୌଙ୍କର ଏହି ନାଟ୍ୟମୀ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ କାଳର ଗଳ୍ପ ଲେଖନମାନଙ୍କୁ ସଫଳତା ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇଥିବା ଆଶା କରାଯାଏ । ପରିମାଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅଧିକ ସ୍ନାତ୍ତକର ରଚିତ ହୋଇ ନ ଥିଲେହେଁ ସ୍ନାତ୍ତକର ଆଙ୍ଗିକ, ଆତ୍ମମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ଶୈଳୀ ସମ୍ପର୍କରେ ଲେଖକମାନେ କ୍ରମଶଃ ବିଶେଷ ସଚେତନ ହେଉଥିଲେ । ତେଣୁ ‘ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ’ ମାସିକ ପତ୍ରିକାର 1903/4 ଅର୍ଥାତ୍ ଅଷ୍ଟମବର୍ଷର ପ୍ରଥମ ସଂଖ୍ୟାରେ ଗଳ୍ପଲେଖକ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ନନ୍ଦ ‘ସାହିତ୍ୟରେ ସ୍ନାତ୍ତକ’ ଶୀର୍ଷକ ଏକ ଆଲୋଚନା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସ୍ନାତ୍ତକର ରଚନାଶୈଳୀ ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରୁଥିଲେ । ସେହିପରି ଏହି କାଳରେ ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟର ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରଥମ ସଂଖ୍ୟାରେ ଗାଳ୍ପିକ ସଙ୍କଳନମୋହନ ସେନାପତି “ଓଡ଼ିଆ କାହାଣୀର ଧର୍ମ ଓ ଧାରା” ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ଆଲୋଚନା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ମାସିକ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାରେ ଗଳ୍ପ ଅପେକ୍ଷା କାହାଣୀ ଅଧିକ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଭାରତୀଚରଣ ରଥ, ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ, ବାଞ୍ଛାନାଥ ପଣ୍ଡା, ହରିକୃଷ୍ଣ ଦାସ, ରାମକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର, ପୀତାମ୍ବର ଦେବ ପ୍ରଭୃତି ବହୁ ଲେଖକ ଲେଖିକା ଧାରାବାହିକ ଭାବରେ କାହାଣୀମାନ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସମ୍ପାଦିତ ମାସିକ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାରେ ସ୍ନାତ୍ତକ ଗଳ୍ପ ଆଦୌ ସ୍ଥାନ ଲାଭ କରୁ ନ ଥିଲା । କେବଳ ‘ମୁରୁ’ ଏବଂ ‘ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ’ ଏ ଦିଗରେ ଥିଲେ ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ 1920/21 ସାଲରେ ‘ସହକାର’ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ କରି ସମ୍ପାଦନା କରିଥିଲେ । 1928 ମସିହାରେ ଏହି ପତ୍ରିକାକୁ କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ଅଲେଖସିଂହାଦ ଦାସ, ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ, ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ପତି ପ୍ରଭୃତି ସମ୍ପାଦନା କରିଥିବା ଜଣାଯାଏ । ଏହି ଦୀର୍ଘକାଳ ମଧ୍ୟରେ ‘ସହକାର’ ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରାୟତଃ ସ୍ନାତ୍ତକର ସ୍ଥାନଲାଭ କରି ନ ଥିଲା । ଅଥଚ ସେହି ସମୟରେ ‘ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ’ରେ କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ସରଳା ଦେବୀ, ସୁପ୍ରଭା କର, ପ୍ରତିଭା କର ପ୍ରଭୃତି ମୌଳିକ ତଥା ଅନୁବାଦ ଗଳ୍ପମାନ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ ।

ସବୁଜ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ସ୍ନାତ୍ତକ—

ବାସ୍ତବରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ସବୁଜ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ହିଁ ସ୍ନାତ୍ତକରେ ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ଏକ ଅସୁବୁଧ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କଲା । ଏହି ଅନୁସ୍ଥାନ

ତରତରୁ 1933 ଶ୍ରୀଷ୍ଟାକରେ ‘ସୁଗନ୍ଧା’ ନାମକ ଏକ ମସିକ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକ ଥିଲେ ସବୁଜ-ସାଧକ ହରିହର ମହାପାତ୍ର । ଏହି ପତ୍ରିକାରେ ହରିହର କବୀ, ସତ୍ତ୍ୱିଦାନନ୍ଦ ରାଉତରାୟ, ଅନନ୍ତପ୍ରସାଦ ପଣ୍ଡା, ଭଗବତଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ଶ୍ରୀମତୀ ସରଳା ଦେବୀ, ଗୋଲ୍ଲେକର, ଦାସ, ମଧୁସୂଦନ ମିଶ୍ର, କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, କମଳାକାନ୍ତ ଦାସ, ରମେଶଚନ୍ଦ୍ର ନାୟକ, ଗୁରୁପ୍ରସାଦ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ, ଅନୁଦାତରଣ ରାୟ, ନାଥେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସେନଗୁପ୍ତ, ଶାନ୍ତି ମୁଖାର୍ଜୀ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି ପ୍ରଭୃତି ବହୁ ଜଣେ ଲେଖକ ଲେଖିକା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଲେଖିବା ପାଇଁ ସାହସୀ ହୋଇଥିଲେ । ମୌଳିକ ଗଳ୍ପ ବ୍ୟତୀତ ‘ସୁଗନ୍ଧା’ରେ କେତେକ ଚିତ୍ରଣୀ ପସିକ ଗଳ୍ପ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ସବୁଜ-ଦଳର ଲେଖକଲେଖିକାଗଣ ପ୍ରାୟତଃ ସାହିତ୍ୟ ଏବଂ ପଢ଼ୋଗୀ ସମ୍ବନ୍ଧ ବଳି ସାହିତ୍ୟଦ୍ୱାରା ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ନବଯୁଗ ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦ ଓ ‘ଆଧୁନିକ’—

1936 ସାଲରେ କେତେଜଣ ପ୍ରଗତିପନ୍ଥୀ ଡରୁଣ ପ୍ରବଳ ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ ନୂତନ ଆନ୍ଦୋଳନ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ନବଯୁଗ ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ଦଳର ମୁଖପତ୍ର ‘ଆଧୁନିକ’ ଭଗବତ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ସମ୍ପାଦନାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ସୋଭିଏଟ ରୁଷ୍‌ର ମାର୍କସିଆନ୍ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏହି ଦଳର ଜରୁରୀ ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ସବୁଜଦଳର ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ ଭାବଧାରା ଆଉ ଆଦୃତ ହେଉନାହିଁ । ସବୁଜଦଳ କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ଓ ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ଏହି ଦଳରେ ସର୍ବମୁଖ୍ୟ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସବୁଜଦଳର ଗାଳ୍ପିକ ସତ୍ତ୍ୱିଦାନନ୍ଦ ରାଉତରାୟଙ୍କର ବହୁ ପ୍ରଗତିଧର୍ମୀ ବହୁବାଦୀ ଗଳ୍ପ ଏହି ସମୟରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା । ଆଧୁନିକ ପତ୍ରିକାର ପ୍ରଥମ ସଂଖ୍ୟାରେ ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି ପ୍ରଥମେ ‘ଡ’ ଗଳ୍ପ ଲେଖିଥିବା ଜଣାଯାଏ । ଏହି ସମୟରେ ଯେଉଁ କେତେଜଣ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲେ, ସେମାନେ ହେଲେ ରାଜକିଶୋର ରାୟ, ରାଜକିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକ, ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର, ଗୋଦାବରୀ ମହାପାତ୍ର, ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ କର, କାଳୁଚରଣ ମହାନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜ ପ୍ରତି ଅନୁକମ୍ପା, ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା, ସମସ୍ୟାମାନ ଓ ସମ୍ପ୍ରାମର୍ଯ୍ୟ ଲବ୍ଧିର ଆଲୋଚନା ପ୍ରଭୃତି ସାର୍ଥକ ଭାବରେ ରୂପାୟିତ ହେଲା । ବହୁ ଗଳ୍ପରେ ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ ଭାବଧାରା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଉପ-

ଥିଲେହେଁ ଆଜିକି ଓ ଶୈଳୀ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏ ପ୍ରଗତି ଗଲୁଗୁଡ଼ିକ ରୁଚକ ଓ ବିଶେଷତାପୂର୍ଣ୍ଣ । ଗଲୁ ଲେଖକଗଣ ଗାନ୍ଧୀପ୍ରଗତିର ସାମାଜିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ରୁଷ୍ଟପୁରର ସାମ୍ୟବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନଦ୍ୱାରା ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲେ । ସାନ ଦରିଦ୍ର ପାଇଁ ସହାନୁଭୂତି, ଦଳିତ ଜୀବନର କଳାପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି, ସାମାଜିକ ଦୈଷମ୍ୟ ଏବଂ ଅର୍ଥ-ନୈତିକ ଶୋଷଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ଗଲୁ ଲେଖକଗଣ ଲେଖନା ଚଳାଇଥିଲେ । ବିଶେଷତଃ ଇଂରାଜୀ ଶିଳ୍ପସୂତାରେ ପ୍ରସାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉତ୍କଳ ଗ୍ରାମୀଣ ସୂତା ଓ ସମାଜରେ ଯେଉଁ ଆକର୍ଷଣ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିଲା, ତାହା କେବଳ ରୂପଗତ ନ ଥିଲା, ସମସ୍ତ ସମାଜର ଚିନ୍ତାଚାରୀରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ । ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା । ଏ ପ୍ରଗତି ଅନେକ ଗଲୁ ଲେଖକ ପକ୍ଷୀ ସମାଜର ଏହି ଶାନ୍ତିନୀତିକୁ ଚିହ୍ନି କରୁଥିବାରେ ଅଧିକ ମନୋଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଆ ଗଲୁ ଓ ଗାଳ୍ପିକ—

ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧକାଳରେ ଅଥବା ମହାଯୁଦ୍ଧର ଅନ୍ତ୍ୟବଦ୍ଧତା ପରେ ଯେଉଁ କେତେକଟି ତରୁଣ ଲେଖକ ଗଲୁ-ସାହିତ୍ୟର ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି ସାଧନରେ ରତ ହୋଇଥିଲେ, ସେମାନେ ଆଜି ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏମାନେ ହେଲେ ଶ୍ରୀ ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି, ମହାପାତ୍ର ନୀଳମଣି ସାହୁ, ବାମନବର ମିଶ୍ର, କିଶୋରଚରଣ ଦାସ, ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ପତି, ଅଶିଳମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବିଭୁତିଭୂଷଣ ସିଂହାଳୀ, ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ପଣ୍ଡା, ଦୁର୍ଗାମାଧବ ମିଶ୍ର ।

ସ୍ୱାଧୀନତାପ୍ରାପ୍ତି ପରେ ସାମାଜିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ରାଜନୈତିକ ଜୀବନରେ ବୈପ୍ଳବିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥିଲା । ପ୍ରାଚୀନ ସାମନ୍ତବାଦୀ ସମାଜ କେବଳ ଲୁପ୍ତପିପ୍ପିତ ହେଲା, ଏକ ସମାଜବାଦୀ ଗୁମ୍ଫାଘର ପାଇଁ ଯେଉଁ ଯୋଜନାମାନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଛି, ତାହା ଫଳରେ ଶିଳ୍ପବିପ୍ଳବ ଦେଶରେ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଏକ ପ୍ରବଳ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ । ସାମାଜିକ ଘଟଣାବଳୀର ଘାତ ପ୍ରତିଘାତ ଆଧୁନିକ ଗଲୁ-ଲେଖକକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଥିଲା । ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଗଲୁ ସାହିତ୍ୟ ବୋଧହୁଏ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଲୋକପ୍ରିୟ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିବା ସାହିତ୍ୟ ପରିକାଗୁଡ଼ିକ ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରବଳ ଉଦ୍ୟମ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ବହୁ ଶିଳ୍ପଶାଳୀ ଲେଖକଲେଖିକା ଗଲୁ ରଚନାରେ ନୂତନ ପରୀକ୍ଷା-ନିରୀକ୍ଷାରେ ଆଗ୍ରସ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି ଏବଂ ପରିପତ୍ତିବାରେ ଗଲୁ ବିଭାଗ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଘନ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିପାରିଛି ।

ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁମାନେ ଉତ୍କଳ ସିଦ୍ଧିର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମନୋଜ ଦାସ, ଶାନ୍ତନୁକୂମାର ଆର୍ତ୍ତୁରୀ, କୃଷ୍ଣପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର, ରବି ପଟ୍ଟନାୟକ, ରଣଧୀର ଦାସ, କୁମାରୀ ଗଣପାଣି ମହାନ୍ତି, ବସନ୍ତକୂମାରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ରଥ, ରଜନୀକାନ୍ତ ଦାସ, ଅବନୀକୂମାର ବରାଳ, ଚୌଧୁରୀ ହେମକାନ୍ତ ମିଶ୍ର, ଫରୁକ୍‌ନୁଜ, ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ମହାନ୍ତି, ରାଜକିଶୋର ମହାନ୍ତି, କୃଷ୍ଣଚରଣ ବେହେରା, ନିମାଇଁଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବସନ୍ତକୂମାର ଶତପଥୀ ପ୍ରଭୃତି ବହୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ପ୍ରତିଭାକୁ ସୂଚଣ କରାଯାଇପାରେ ।

ଏ ପ୍ରଗର ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ ସୃଷ୍ଟିମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ, ରାଜନୈତିକ ଜୀବନର ପଟ୍ଟଭୂମିରେ ଆଧୁନିକ ସମାଜସଚେତନ ମନୁଷ୍ୟର ଲାଲ୍‌ଗୋଲା, ଉଚ୍ଚତ ଜୀବନସଂଗ୍ରାମର ହାଡ଼ତାଣିମୟ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି, ସାମାଜିକ ଅବିଚାରର ଗ୍ଳାନିକର ପରିବେଶ, ପ୍ରଣୟଦର୍ଶନର ନୂତନ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିତା ଏବଂ ଗୌରବକାରୀପ୍ରସ୍ତ ଶ୍ରେୟସ୍ଥ ମଣିଷର ସୃଷ୍ଟି ଅନୁଭୂତି, ସାଂପ୍ରତିକ ଶିଳ୍ପବିପ୍ଳବର ମର୍ମବାଣୀ, ଶ୍ରମିକ ଓ ସମ୍ବହର ଶୋଷଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯାନ, ପୂର୍ବ ପରବର୍ତ୍ତିତ୍ରାସ ସମାଜର ବ୍ୟର୍ଥତା, ଜୀବନର ଆର୍ଥିକ, ମାନସିକ ଓ ନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପ୍ରଭୃତି ନାନାରୂପରେ ଓ ନାନାରଙ୍ଗରେ ରୂପାୟିତ ହେଉଥିବା ଜଣାଯାଏ । କେତେକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଗାଳ୍ପିକଙ୍କର ସୂକ୍ଷ୍ମତା ବ୍ୟଙ୍ଗଧର୍ମୀ ଶୈଳୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତମକାର ଓ ଉପଭୋଗୀ । ଏଗୁଡ଼ିକରେ ଶାଣିତ ବ୍ୟଙ୍ଗ ଜଣାଯାଉଛି ସାମାଜିକ ଦୋଷ-ଦୁର୍ବଳତା ପ୍ରତି କଠୋର ଭାବରେ ଆଘାତ କରାଯାଇଛି । କେତେକ ଗଳ୍ପ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ଏହି ପ୍ରଗର ଗଳ୍ପ ଲେଖକଙ୍କ ନିକଟରେ ଜୀବନ ହେଉଛି ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟ । ଜୀବନ ଜ୍ୱାଳାମୟ, ତଥାପି ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦଦାୟକ । ଅନେକ ଗଳ୍ପ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାବାନ୍ତରୀ । ମନୁଷ୍ୟ ଚରଣର ଚର ରହସ୍ୟମୟ ଅନୁଭୂତି ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପରେ ରୂପାୟିତ ।

ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟରେ ଏହିପରି ନାନାପ୍ରକାର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଅତ୍ୟନ୍ତ ରସାଳ ଏବଂ ଭାବକେନ୍ଦ୍ରିକ । ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପରେ ପାଠକ ମାନବ-ଜୀବନର ରସପାନ କରିବା ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାକୁଳ । ସେଥିରେ ଅଳଙ୍କାରର ସ୍ପୃହା ନାହିଁ ଅଥବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନାବଳାସଦ୍ୱାରା ତାହା ଭାବିତାନ୍ତ ନୁହେଁ । ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ସୂଚନାଧର୍ମୀ ଏବଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାବଲୀଳ । ଅତି ସାଧାରଣ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ମଣିଷର ସୁଖ ଦୁଃଖ, ଅଭାବ ଅନୁଭୂତି ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ପ୍ରଧାନ ଆଭିମୁଖ୍ୟ । କାଳ କାଳ ଧରି ଯେଉଁ କଥା ଓ ଚିନ୍ତା ଅକୁହା ହୋଇ ରହିଯାଇଥିଲା, ସେ ସବୁ ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପରେ ରସୋତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରୂପାୟିତ ହେବା ଯୋଗୁ ସାହିତ୍ୟ ସଂସାର

ସାର୍ବକ ହୋଇଅଛି । ଆଜିର କଥା-ସାହିତ୍ୟରେ ମାନବବାଦୀ ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା ଅତି
 ଶୁଦ୍ଧ । ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ସମସ୍ତଙ୍କ କଲ୍ୟାଣ କାମନା କରିବା ପାଇଁ ଏ ପୁରର ପ୍ରାଣ
 ଓ ମନରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରକାଶଭଙ୍ଗୀ ସଙ୍କେତଧର୍ମୀ ଏବଂ
 ବୌଦ୍ଧିକ ହେଉଥିବାରୁ ଏ ପୁରର ଗଳ୍ପରସ ଉପଭୋଗ କରିବା ପାଇଁ ସାପ୍ରତିକ ପୁରର
 ଐତିହାସିକ ପଞ୍ଜିରୁ ଏବଂ ଆନୁର୍ଜୀବିକ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିବେଶ ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନତା
 ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଅଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ କଥା ସାହିତ୍ୟିକ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥସବୁରେ ଯଥାର୍ଥବାଦୀ
 ଏବଂ ଆନୁର୍ଜୀବିକ ସାହିତ୍ୟର ଶାସ୍ତ୍ରାବଳୀରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅନୁପ୍ରାଣିତ । ଚାଳନାସୂଚକ
 ବସ୍ତୁରେ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ଶୈଳିକ ମୂଲ୍ୟ ଯେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉନ୍ନତ
 ଏବଂ ପ୍ରଗତିଧର୍ମୀ, ଏହା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟରେ ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଉଅଛି ।

ପଠାଣି ପଟ୍ଟନାୟକ

ବିଷୟ ସୂଚୀ

ଓଡ଼ିଆ ଶୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ବିମଳକାଶ	ପୃଷ୍ଠା
1. ରେବତୀ	ସ୍ୱର୍ଗତ ଫଳାରମ୍ଭୋଦ୍ଭବ ସେନାପତି 1
2. ନୀଳ ମାଷ୍ଟରାଣୀ	ସ୍ୱର୍ଗତ ଗୋଦାବରୀ ମହାପାତ୍ର 12
3. ମାଂସର ବଳାପ	ଶ୍ରୀ କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ 17
4. ଅନ୍ଧାରୁଆ	ଶ୍ରୀ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାୟଚରଣ 29
5. ଗୋପୀ ସ୍ନାତ୍ତର ଦୋକାନ	ଶ୍ରୀ ଅନନ୍ତ ପ୍ରସାଦ ପଣ୍ଡା 39
6. କଳାପାହାଡ଼	ଶ୍ରୀ ରାଜକିଶୋର ରାୟ 45
7. ଜିଣିଆର ପ୍ରେତାତ୍ମା	ଶ୍ରୀ ପ୍ରାଣକର କର 56
8. ଅନ୍ଧନ ବନ୍ଦୁ	ଶ୍ରୀ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର 68
9. ଠକ	ଶ୍ରୀ ରାଜକିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକ 71
10. ଟଡ଼ିଆ	ଶ୍ରୀ ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି 79
11. କାଠ-ଘୋଡ଼ା	ଶ୍ରୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି 95
12. ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ର	ଶ୍ରୀ ବାମନଚରଣ ମିଶ୍ର 106
13. ଭଙ୍ଗା ଖେଳଣା	ଶ୍ରୀ କିଶୋରଚରଣ ଦାସ 120
14. ଚନ୍ଦ୍ରର ଅଭିଶାପ	ଶ୍ରୀ ଅଶିଳମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ 135
15. ସୁମିତ୍ରାର ହସ	ଶ୍ରୀ ମହାପାତ୍ର ନୀଳମଣି ସାହୁ 152
16. ଶ୍ରେଣୀ	ଶ୍ରୀମତୀ ବସନ୍ତକୁମାରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ 172
17. ଆରଣ୍ୟକ	ଶ୍ରୀ ମନୋଜ ଦାସ 177
18. ଚନ୍ଦ୍ରହାର	ଶ୍ରୀ ବିଭୂତିଭୂଷଣ ତ୍ରିପାଠୀ 186
19. ଅରଣ୍ୟ ଓ ଉପବନ	ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର 192
20. ଦୁର୍ଗାର	ଶ୍ରୀ ଶାନ୍ତନୁକୁମାର ଆର୍ଯ୍ୟ 199
21. ଚଢ଼ିମାର ଭୃଷ୍ଟା	ଶ୍ରୀମତୀ ସାଣ୍ଠାପାଣି ମହାନ୍ତି 208
ଲେଖକ ଲେଖିକାଙ୍କ ପରିଚୟ	219

ରେବତୀ

ପକୀରମୋହନ ସେନାପତି

କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ହରିହରପୁର ପ୍ରଗଳ୍ଭା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ମଫସଲ ଗ୍ରାମ, ନାମ ପାଟପୁର । ଗ୍ରାମ ମୁଣ୍ଡାମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଘର । ଅଗିଲି ପିଛୁଲି ଚାରିବର୍ଗର, ଖଣ୍ଡା ପାଟର ଚାଲିଆରେ ଢିଙ୍କିଶାଳ, ଅଗଣା ମଧ୍ୟରେ କୂଅ, ଆଗକୁ ଦାଣ୍ଡଦୁଆର, ପଛକୁ ବାଡ଼ିଦୁଆର । ଦାଣ୍ଡଦୁଆର ମେଲଘରେ ଦାଣ୍ଡଲେକେ ବସାଉଠା କରନ୍ତି; ପ୍ରଜାମାନେ ଖଜଣା ଦେବାକୁ ଆସି ଏହିଠାରେ ବସନ୍ତି । ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ମହାନ୍ତି ଜମିଦାର ତରଫରୁ ଗ୍ରାମର କରଣ, ମାସକୁ ଦରମା ଦୁଇଟଙ୍କା, ଦରମା ଛୁଡ଼ି ପାଉଥିବି ବିଶୋଧନା, ବାହାଲ ହୁଣା ଇତ୍ୟାଦିରୁ ଦୁଇ ପଇସା ହାତପିଠେ ଦିଏ । ସବୁ ମିଶାଇଲେ ମାସକୁ ଚାରିଟଙ୍କାରୁ ଇଣ୍ଡା ହେବନାହିଁ; ସଂସାର ଏକରକମ ତଳେ । ଏକରକମ କିଆଁ ? ବୋଇଲେ ଭଲ ତଳେ । ଏଇଟା ହେଲ ନାହିଁ, ସେଇଟା ଘରେ ନାହିଁ, ଏପରି କଥା ଘରର କାହାର ମୁହଁରୁ ଶୁଣାଯାଏନାହିଁ । ବାଡ଼ିରେ ଶାଗମାଗ ଛୁଡ଼ି ସଜନା ଦୁଇଗଛ । ଘରେ ଲଗା ପଡ଼ିଆ, ବରଷବିଆଣୀ ଗାର ଦୁଇଟା ବନ୍ଧା, ଦୁଧ ଟିକିଏ, ଚନ୍ଦ୍ରା ମନ୍ଦାଏ ହାଣ୍ଡିତଳେ ଲାଗିଥାଏ । ବୁଢ଼ୀ ଚଷ୍ମ ମିଶାଇ ଘଷି ପାଡ଼ିଦିଏ, କାଠକଣା ବାଧେ ନାହିଁ । ଜମିଦାର ହାତେ ଚିନିମାଗ ଜମି ଚଷିବାକୁ ଦେଇଛନ୍ତି, ଧାନ ବଳେ ନାହିଁ, କି କମେ ନାହିଁ । ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁଟି ବଡ଼ ସିଧାସଳଖ ଲୋକ, ପ୍ରଜାମାନେ ମାନନ୍ତି, ପୁଣି ପାଆନ୍ତି । ବାପରେ ଧନରେ କହି ଦୁଆର ଦୁଆର ବୁଲି ଖଜଣା ଅସୁଲ କରେ, କାହାରଠାରୁ ଅନ୍ୟାୟରେ ପଇସାଟିଏ ନିଏନାହିଁ । ପ୍ରଜାମାନେ ଖଜଣା ଦେଇ, ପାଉଥିବି ମାଗନ୍ତି ନାହିଁ; ସେ ଚାରିଆଙ୍ଗୁଳି ତାଳପତ୍ରରେ ଖଣ୍ଡେ ପାଉଥିବି ଲେଖି ବଳେ ଚାଲିଲେ ଗୁମ୍ଫା ଦେଇଯାଏ । ଜମିଦାର ପିଆଦା ଆସିଲେ ଗାଁକୁ ଛାଡ଼େନାହିଁ, ଆସେ ହାତ ଓଠ ଧରି ଧୂଆଁଖିଆ ଦୁଇପଇସା ଅଣ୍ଟାରେ ଗୁମ୍ଫାଦେଇ ବିଦାକରେ । ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଘରେ ଖାଇବାକୁ କୁଟୁମ୍ବ ଚାରିଜଣ, ଆସେ ଦୁଇ ପରୁଣୀ, ମା' ବୁଢ଼ୀ, ଦଶ ବରଷର ଗୋଟିଏ ଝିଅ । ଝିଅର ନାମ ରେବତୀ । ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ସଞ୍ଜବେଳେ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି 'କୃପାପୁରୁଷ

ବଦନ' ଗାଏ, ଆଜି ଆଉ ଭଜନ ଗାଏ, କେବେ କେବେ କାଠରୁଖାଟି ଉପରେ ବଜାଟିଏ ଆଉ ଭଗବତ ପଢ଼େ । ରେବତୀ ପାଖରେ ବସି ଶୁଣିଥାଏ । ସେ ମୁହେଁ ମୁହେଁ ଡେଇଁ ଭଜନ ଶିଖିଗଲାଣି, ତା ପିଲାମୁହଁକୁ ଭଜନବୃତ୍ତିକ ଖୁବ୍ ମାନେ । ସଞ୍ଜବେଳେ ବାପା ପାଖରେ ବସି ଭଜନ ଗାଇଲେ । ଗାଁର କୌଣସି କୌଣସି ଲୋକ ଆସି ଶୁଣନ୍ତି । ରେବତୀ ବାପା ପାଖରୁ ଗୋଟିଏ ଭଜନ ଶିଖିଥିଲା । ସେଇଟି ଗାଇଲେ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧ ବଡ଼ ଖୁସି ହୁଏ । ପ୍ରତିଦିନ ତିଅକୁ ଗାଇବାକୁ କହେ, ରେବତୀ ଗାଏ—

“କା' ଆଗେ କରିବ ଗୁହାରି ?

ତୁମ୍ଭେ ନ ଗୁହଁଲେ ନାଥ ଗରିବ ଯିବ ସରି ।

କର ବା ନ କର ସାଣ, ପଦେ ସମର୍ପିବୁ ପ୍ରାଣ

ଦୃଢ଼େ ଅଛି ତବ ନାମ ଧରି ।

ତୁମ୍ଭ ବିନା ହିଁ ଜଗତ ଶୂନ୍ୟ ହେ ହରି !

ଶୀତଳ କର ଖବନ ପ୍ରେମାମୃତ ଦାନ କରି ।”

ଦୁଇ ବରଷ ତଳେ ସ୍କୁଲ ଡେ: ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ମଫସଲ ଗସ୍ତକୁ ଯିବା ସମୟରେ ପାଟ୍‌ସ୍‌ରେ ରହିବ ରହିଯାଇଥିଲେ । ଗ୍ରାମର ମୁଣିଆ ମୁଣିଆ କେତେ ଜଣ ଲୋକ କୁହାପୋଛୁ କରିବାକୁ ଦିଧୋଟି ବାବୁ ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗର ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରଙ୍କଠାକୁ ଶଯୋଟି କରି ଗୋଟିଏ ଅପରପ୍ରାଇଫେସ୍ ସ୍କୁଲ ବସାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଶିକ୍ଷକ ବେତନ ମାସକୁ ଗୁଣିଟଙ୍କା । ଏହି ଗୁଣିଟଙ୍କା ସରକାରରୁ ମିଳେ । ଏହାଛଡ଼ା ପ୍ରତି ପିଲା ମାସକୁ ଅଣାଏ ଲେଖାଏ ଦଅନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକଟି କଟକ ନିର୍ମାଣ ସ୍କୁଲର ଅଧ୍ୟାପକ ବିଭାଗର ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାପ୍ତ, ନାମ ବାସୁଦେବ । ନାମଟି ଯେପରି ବାସୁଦେବ, ଲୋକଟା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ବାସୁଦେବ । ଟୋକାଟାର ଭିତର ବାହାର ସବୁ ସୁନ୍ଦର । ଗାଁ ମଝିରେ ଗୁଲିଯିବାବେଳେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି କାହାକୁ ଗୁହେଁନାହିଁ । ବୟସ ଅନ୍ଧାଜ କୋଡ଼ିଏ । ସୁନ୍ଦର ରୂପ, ଯେମନ୍ତ ଗୋଟିଏ ଗୁଞ୍ଜଳରେ ଗଡ଼ା । ପିଲୁଦିନେ ପିଢ଼ୁଳା ରୋଗ ହୋଇଥିଲା । ତା ମା ମୁଣ୍ଡରେ ତତଲା ବୋତଲ ମୁହଁ ଚିକ୍କ ଦେଇଥିଲା । ସେ ଚିକ୍କ ଆଜିଯାଏ ଅଛି । ହେଲେ ସେ ଚିକ୍କ ତାକୁ ମାନେ । ବାସୁଦେବ ପିଲାକାଳରୁ ମା, ବାପ ଛେଉଣି, ମାମୁଘରେ ରହି ମଣିଷ ହୋଇଛି । ବାସୁଦେବ ଜାତିରେ କରଣ, ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟ କରଣ । ତେବେ ପୁନେଇ ଗୁରୁବାରରେ ଘରେ ପିଠାପଣା ହେଲେ, ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ପାଠଶାଳାକୁ ଯାଇ କହିଥାନ୍ତେ, “ବାପା ବାବୁ ! ସଞ୍ଜବେଳେ ଟିକିଏ ଆମ ଘରକୁ ଯିବ । ତୁମ ମାଉସୀ ତାକିଛନ୍ତି ।” ଏହିପରି ଯିବା-ଆସିବାରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ମାୟା ଲାଗିଗଲାଣି । ରେବତୀ ବାବୁକୁ ଦେଖିଲେ କହେ, “ଆହା ମା'ଛେଉଣିଟି, କଣ ଖାଏ, କିଏ ତା ଖାଇବା

ଦେଖୁଛୁ ।” ବାସୁ ପ୍ରତିଦିନ ସଞ୍ଜବେଳେ ଯାଇ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ପାଖରେ ଘଡ଼ିଏ ଅଧେ ବସି ଆସେ । ବାସୁକୁ ଦୂରରୁ ଦେଖିଲେ, “ବାସୁଭାଇ ଅଇଲେ, ବାସୁଭାଇ ଅଇଲେ” ବୋଲି ରେବତୀ ପାଟିକରି ବାସୁକୁ କହେ । ରେବତୀ ସଞ୍ଜବେଳେ ବାସୁ ପାଖରେ ବସି ପ୍ରତିଦିନ ପଠିତ ପୁରୁଣା ଭଜନଗୁଡ଼ିକ ବାସୁକୁ ଶୁଣାଏ । ବାସୁକୁ ସେହି ଗୀତ ନୂଆ ନୂଆ ପଢ଼ି ଲାଗେ । ଦିନେ ଏ କଥା ସେ କଥା ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଶୁଣିଲେ, କଟକରେ ଗୋଟିଏ ଝିଅ ସ୍କୁଲ ଅଛି । ସେଠାରେ ଝିଅମାନେ ପଢ଼ନ୍ତି, ଲୁଗାଝିଅ ଶିଖନ୍ତି । ସେହି-ଦିନଠାରୁ ରେବତୀକୁ ପଢ଼ାଇବାକୁ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁର ମନ ହେଲା ଏବଂ ଆପଣା ମନର କଥା ବାସୁଦେବକୁ କହିଲା । ବାସୁ, ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁକୁ ପିତୃଗୁଣ ମାନେ, କହିଲା, “ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ସେହି କଥାଟା କହିବ କହିବ ହେଉଥିଲି ।” ଦୁଇଜଣଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ରେବତୀକୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାର ସ୍ଥର ହେଲା । ରେବତୀ ପାଖରେ ବସି ଶୁଣୁଥିଲା । ଦୁଇ ଚିଲିରେ ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ମା’କୁ ଆଉ ଜେନକୁ, ମୁଁ ପାଠ ପଢ଼ିବି, ମୁଁ ପାଠ ପଢ଼ିବି ଖବର ଦେଲା । ମା’ କହିଲେ, “ହଉ ହଉ ପଢ଼ିବୁ ।” ଜେନ କହିଲେ, “ପାଠ କଣ ଲୋ ? ମାଇଜନିଆ ଝିଅଟା, ପାଠ କଣ ? ରନ୍ଧାବତ୍ତା ଶିଖ, ପିଠାପଣା ଶିଖ, ହୋଟିଦିଆ ଶିଖ, ଦହମୁହଁ ଶିଖ, ପାଠ କ’ଣ ?”

ଗ୍ରାମରେ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ପିଣ୍ଡାରେ ଖଣ୍ଡେ ଆମ୍ବକାଠ ପିଢ଼ା ଉପରେ ବସି ଭାତ ଖାଉଛୁ । ରେବତୀ ସାଙ୍ଗରେ ବସି ଖାଉଛୁ । ବୁଢ଼ୀ ଆଗରେ ବସି... ଭାତ ପୁଞ୍ଜାଏ ଆଣ, ଡାଲିପାଣି ଟିକିଏ ପକେଇ ଦେଇ ଯା, ଲୁଣ ଟିକିଏ ଦେ, ଇତ୍ୟାଦି କଥା ବୋହୂ ପ୍ରତି ଆଦେଶ କରୁଛନ୍ତି । କଥାରେ କଥାରେ ବୁଢ଼ୀ କହିଲେ, “ହଁ ରେ ଶ୍ୟାମ ! ରେବା ପାଠ ପଢ଼ିବ — ପାଠ କ’ଣରେ, ଭରିଲା ଝିଅର ପାଠପଢ଼ା କ’ଣ ?” ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ କହିଲେ, “ହେଉ କହୁଛୁ ତ ପଢ଼ୁ । ଝିଙ୍କଡ଼ ପଠନାୟକ ଘର ଝିଅମାନେ ଯେ ଭଗବତ ବୋଲିପାରନ୍ତି, ବୈଦେହୀଶବଳାସ ଗୁପ୍ତ ଗାଆନ୍ତି ।” ରେବତୀ ଭାରି ଖସା ହୋଇ ଯାଇ ଜେନକୁ ଗାଲ ଦେଇ କହିଲା, “ସାଆଲୋ ବୁଢ଼ୀ ତୁ ଗୁପ୍ତାଟା ।” ତାହା ବାଦ୍ ଅଛି କର ବାସୁ କହିଲା, “ନାଁ ବାପା, ମୁଁ ପାଠ ପଢ଼ିବି ।” ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ କହିଲେ, “ହଁ—ହଁ, ତୁ ପଢ଼ିବୁ ।” ସେଦିନ କଥା ଏତିକି ।

ତହିଁଆର ଦିନ ଉପରଠିଲି ବାସୁଦେବ ସୀତାନାଥ ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରଥମ ପାଠ ଖଣ୍ଡିଏ ନେଇ ରେବତୀକୁ ଦେବାରୁ ସେ ବଡ଼ ଖୁସି ହୋଇ ବାପା ପାଖରେ ବସି କିତାପର ମୂଲ୍ୟପତ୍ର-ଠାରୁ ଶେଷପୃଷ୍ଠା ଯାଏ ଓଲଟାଇ ଓଲଟାଇ ଦେଖିଲା । ସେଥିରେ ହାତୀ, ଘୋଡ଼ା, ଗୋରୁ ଇତ୍ୟାଦିର ଛବି ଦେଖି ଭାରି ଖୁସି ହୋଇଗଲା । ରଜାମାନେ ହାତୀ, ଘୋଡ଼ା ବାଞ୍ଛୁ ଖୁସି ହୁଅନ୍ତି, କେହି ହାତୀ ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ି ଖୁସି ହୁଏ, ଆମ ରେବା ଛବିଟା ଦେଖି

ଖୁସି । ରେଣ ଧାଇଁଯାଇ ମା'କୁ କିତାପର ଛବି ସବୁ ଦେଖେଇଲା, ତାହା ବାନ୍ଧି
ଜେନାକୁ ଦେଖାଇଲା । ଜେନା କିନ୍ତୁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲା, “ହଁ—ଘା—ଘା—!”
ରେଣ ତାକୁ “ଦୁର୍ ଦୁର୍” ଗାଳି ଦେଇ ଫେରିଆସିଲା ।

ଆଜି ଦିନଟି ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ । ରେବତୀ ସକାଳୁ ବୁଡ଼ିଯାଇ ଗାଧୋଇ ନୂଆ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିଏ
ପିନ୍ଧି ଘର ବାହାର ହେଉଛି, ବାସୁଙ୍କର ଆସିଲେ କିତାପ ପଢ଼ାଇଦେବ । ବୁଢ଼ୀ
ଭୟରେ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭର ଆୟୋଜନ କିଛି ହୋଇନାହିଁ । ବେଳ ଛ' ଘଣ୍ଟ ସମୟରେ ବାସୁ
ଯାଇ ପଡ଼େଇ ଦେଲା, ସ୍ୱରେ—ଅ, ସ୍ୱରେ—ଆ, ହ୍ରସ୍ୱ—ଇ, ଦୀର୍ଘ—ଉ, ହ୍ରସ୍ୱ—ଉ,
ଦୀର୍ଘ—ଈ, ଇତ୍ୟାଦି ପଢ଼ାଉଥିଲା; ପ୍ରତିଦିନ ସଞ୍ଜବେଳେ ବାସୁ ଯାଇ ପଡ଼େଇଦେବ ।
ଦୁଇ ବରଷ ମଧ୍ୟରେ ରେବତୀ ଡେଇଁ ପଢ଼ି ଗଲାଣି । ମଧ୍ୟରାତ୍ର ଶ୍ରୀମାଳା ପଢ଼ିଯିବା-
ବେଳେ ଗୁଣ୍ଡରେ ବାଟୁଳି ବାଜେ ନାହିଁ ।

ଦିନେ ରାତିରେ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ବସି ଭାତ ଖାଇବାବେଳେ ମା' ପୁଅ ଦୁଇଜଣ
କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ । ପୁଅ ବୋଧକରୁ କିଛି କଥା ହୋଇଥିଲା, ଆଜି ସେହି କଥାର
ଉପସଂହାର ।

ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ—କି ମ, ଭଲ ହେବ ନାହିଁ କି ?

ବୁଢ଼ୀ—ହଁ, ଭଲ ତ ହେବ, ଜାତି କଥାଟା ବୁଝିଛୁ ନା ?

ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ—ହଁ ଆଜି ଘାଏ ଆଉ କଣ ବୁଝୁଥିଲି ? ଭଲ କରଣ, ଗରିବପୁଅ ହେଲେ
କଣ ହେବ, ଜାତି ଭଲ ।

ବୁଢ଼ୀ—ଧନ ଦଉଲତ ନାହିଁ ବିରୁର,

ଜାତି କଥାଟା ଆଗେ ପରୁର ।

ଘରେ ରହିବ ତ ?

ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ—ଘରେ ନ ରହି ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଯିବ ? ହଜାର ହେଲେ ମାମୁଁ ମାଉ
ନା, ଆଉ କଣ ?

ରେବତୀ ପାଖରେ ବସି ଭାତ ଖାଉଥିଲା, ଏହି କଥାର ମର୍ମ ସେ କଣ ବୁଝିଲା
ସେ ଜାଣେ; ମାତ୍ର ସେହି ଦିନଠାରୁ ତାହାର ଭାବଭଙ୍ଗୀ ଅନ୍ୟ ରକମ ଦେଖୁଥିଲା ।
ତାକୁ ବାପା ଆଗରେ ବାସୁଙ୍କର ପଢ଼ାଇ ଦେଲେ କିପରି ଗୋଟାଏ ଲାଜ ମାଡ଼େ ।
ଅକାରଣ ସକାରଣ ସବୁବେଳେ ହସ ମାଡ଼େ, ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ପୋତି ଦେଇ ଦୁଇ ଓଠ
ଚୁଲି ହସ ଲୁଚାଏ । ଏଣିକି ବାସୁ ପଢ଼ାଇ ଦେଲେ, କେତେବେଳେ ଚୁଲି ଚୁଲି ଖଡ଼େ,
କେତେବେଳେ ଖାଲି ହୁଁ ହୁଁ କରେ, ପଢ଼ା ସରିଲେ ପାଟି ଚୁଲି ହସି ହସି ଘରକୁ
ପଳାଇଥାଏ । ପ୍ରତିଦିନ ସଞ୍ଜବେଳେ ଦାଣ୍ଡଦୁଆର କବାଟକୁ ଧରି କାହାକୁ ଚାହିଁଥାଏ ।

ବାସୁ ଆସିଲେ ଘରକୁ ପଳାଏ, ପାଞ୍ଚ ଡାକରେ ବାହାରେ ନାହିଁ । ଏଣିକି ରେବତୀ ଦାଣ୍ଡକୁ କେବେ ବାହାରିଲେ ବୁଢ଼ୀ ଖପା ହୁଏ ।

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ପଞ୍ଚମୀକୁ ପଞ୍ଚମୀ ଦୁଇ ବରଷ ହୋଇଗଲାଣି । ବଧାତାଙ୍କର ବଧାନ, କାହାର ଦିନ ସମାନ ଭାବରେ ଯିବ ନାହିଁ । ଫଗୁଣ ମାସିଆ ଦିନ, କାହିଁ କିଛି ନାହିଁ, ଅରୁନକ କାହୁଁ ବାଡ଼ି ଆସିଲା—ସକାଳେ ଗ୍ରାମରେ ଶୁଣାଗଲା, ଗୁମାସ୍ତା ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ମହାନ୍ତିକୁ ବାଡ଼ି ଧରିଛନ୍ତି । ମଫସଲ ଗାଁରେ ବାଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ ତାଟି କବାଟ ପଡ଼ିଯାଏ । ବାଡ଼ି ବୁଢ଼ୀ ସତେ ପରା ଟୋକେଇଟିଏ କାଖେଇ ଦାଣ୍ଡରେ ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଟାଇଛି, ଏପରି ସମସ୍ତେ ମଣନ୍ତି । ଦୁଆରକୁ କାହାରି ଆସିବାର ନାହିଁ । ମାଇକିନିଆ ଦୁଇଟା କଣ କରିବେ । ପିଲାଟା ଡାକ ପାଡ଼ି ଘର ବାହାର ହେଉଛି । ବାସୁଦେବ ଶୁଣି ଚାଲି ଗୁଡ଼ି ଧାଇଁଆସିଲା । ତର ନାହିଁ, ଭୟ ନାହିଁ, ଆପଣା ଶରୀର ପ୍ରତି ଭବନା ନାହିଁ, ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ପାଖରେ ବସି ଗୋଡ଼ରେ ହାତ ବୁଲାଇଥାଏ, ପାଣି ଟୋପାଏ ମୁହଁରେ ଦେଉଥାଏ । ବେଳ ଦିନ ପ୍ରହର ସମୟରେ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ବାସୁ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଖନେଇ ଖନେଇ କହିଲା, “ବି—ସୁ—ଏ—ବି ଆ—ଗିଲା ।” ବାସୁ ଭେ ଭେ କରି ଡକା ପାଡ଼ିଲା । ଘରେ ତହଲ ପଡ଼ିଗଲା । ରେବତୀ ଭୁଲରେ ପଡ଼ି ଗଡ଼ିଥାଏ । ଗ୍ରାମର ଲୋକେ ଶୁଣି କହିଲେ, ହୋଇଗଲା ପରା । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସଞ୍ଜବେଳକୁ କିଛି ନାହିଁ । କଣ କରିବେ—ବାସୁଦେବଟା କାଲିକା ପିଲା, ଆଉ ଦୁଇଟି ଭୂଆପୁଣୀ । ଗ୍ରାମର ବନ ସେଠି ଧୋବା ଜଣେ ଜାଣିବା ଶୁଣିବା ଲୋକ, ତା ଦେହକରେ ପରୁଷ କି ଷାଠିଏ ପାର କଲାଣି । କାଲି ହେଲେ ଯିବାକୁ ହେବ, ଆଜି ହେଲେ ଯିବାକୁ ହେବ, ଲୁଗାପଟା ଦି’ଖଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ ମିଳିବାର ଭରସା ! ଗାମୁଛାଟାଏ ଅଣ୍ଟାରେ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ କୁରୁଦିଟାଏ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ହାଜର ହୋଇଗଲା । ଗ୍ରାମରେ କରଣ ସେହି ଘରକ । ଶାଶୁ, ବୋହୂ, ବାସୁଦେବ ଦିନକଣ ଧରାଧର କରି କର୍ମ ତଳାଇଲେ । ସେ ସମୟର କଥାଗୁଡ଼ାକ ଲେଖିବାକୁ ଆଉ ହାତ ଚଳୁନାହିଁ । ଶଶାନରୁ ଫେରି ଆସିବା ବେଳକୁ କୁଆଁ ତାର ଉଠିଲାଣି । ଘରେ ପଶିବା ମାତ୍ରେ ରେବତୀ ମା’ ପୋଖରୀ-ପାଣି ଗଲା । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଦିନ ଦ୍ଵି ପ୍ରହର ବେଳେ ଗ୍ରାମରେ ହାଟ ହେଲା, ରେବତୀ ମା’ ନାହିଁ ।

ଦିନ ଚାଲିଯାଏ, କାହାରି ଲାଗି ଦିନ ବସିରହେ ନାହିଁ । କାହାର ପାଲଟି ଉପରେ ପାଟିଛତା, କାହାର ବେଡ଼ି ଉପରେ କୋରଡ଼ା । ଦିନ ଯାଉଛି ସମସ୍ତଙ୍କର, ଯିବ ସମସ୍ତଙ୍କର । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଦିନମାସ କଟିଗଲାଣି । ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଘରେ ଦୁଇ ଗୋଟି ଗାଈ ଅଲେ, ତହବଲ ବାକି ଟଙ୍କା ସକାଶେ ଜମିଦାର ଘର ଲୋକ ଆସି ବାଜ

ସେଇଗଲେ । ଆମ୍ଭେମାନେ ଜାଣୁ, ଜମିଦାର ଘର ଟଙ୍କାକୁ ଖ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଶିବକର୍ମୀଙ୍କ ପରି
 ଞ୍ଚନ କରେ, ଟଙ୍କାଟିଏ ଅସୁଲ ହେଲେ, ଜମିଦାର କଚେରିରେ ପୈଠ ନ କରିବା ଯାଏ
 ତାହାର ନିଦ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ତାହା ଉପରେ ଟଙ୍କା ଆଉ ବା ନ ଆଉ ଗାଈ ଦୁଇଟି
 ବଡ଼ ଦୁଧିଆଳୀ, ଏ କଥା ଶୁଣିବୁ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଜଣାଥିଲା । ତାହା ଛଡ଼ା ଜମିଦାର
 ତଷକକୁ ଯେ ଚିନ୍ତନାଶ ଜମି ଦେଇଥିଲେ, ତାହା ଛଡ଼ାଇ ନେଲେଣି । ହୁକିଆଟା ବା
 ଘରେ ଆଉ କିଆଁ ରହିବ ? ଦୋଳପୁର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ସେ ଛୁଡ଼ିଗଲା । ବଳଦ ଦୁଇଟା ଯାତେ
 ସତରଟଙ୍କାରେ ବିକାଯାଇଥିଲା । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଟିପ୍ପାରେ ଖରବ ଯାଇ ଯାହା ବଳିଥିଲା,
 ସତ୍ତା ବଟା କରି ମାସେ ତଳିଲା । ଆଜି ତାଳଟା, କାଲି ପିତଳଟା ବିକାବଟା ବନ୍ଦା-
 ଛନ୍ଦାରେ ଆଉ ମାସେ ଗଲା । ବାସୁ ଦୁଇ ଓଲି ଦୁଆରକୁ ଆସେ; ଗୁଡି ଘଡ଼ିଏ ଯାଏଁ
 ଥାଏ, ଆଉ ନାଗୁଣୀ ଶୋଇବାକୁ ଗଲେ ବସାକୁ ଯାଏ । ବାସୁ କିନ୍ତୁ ଟଙ୍କା ପଇସା
 ଦେଲେ ଆଉ ବା ନାଗୁଣୀ କେହି ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ବଳେଇ ବଳେଇ କିନ୍ତୁ ଦେଲେ ତାହା
 ଠାଣରେ ପଡ଼ିଥାଏ । ବାସୁ ଜାଣିପାରି ଆଉ କିନ୍ତୁ ଦିଏନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀ ପାଖରୁ ଗୋଟାଏ
 ଦୁଇଟା ପଇସା ନେଇ ସଉଦା କରିଦିଏ, ସେହି ଦୁଇ ପଇସାର ସଉଦାରେ ଆଠ ଦଶ
 ଦିନ ଚଳିଯାଏ । ଘରର ରୁଲ ଉଡ଼ିଗଲାଣି, ଗୁରୁଣି ଦରକାର । ବାସୁ ଦୁଇଟଙ୍କାର
 ନଡ଼ା କରି ବାଡ଼ିରେ ଗଢେଇଛୁ, ଶରଣ ହେବାକୁ ଛପରବନ୍ଦ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ ।
 ବୁଢ଼ୀ ଏବେ ଆଉ ଦିନଗୁଡ଼ି ବସି କାନ୍ଦେ ନାହିଁ । କେବଳ ସଞ୍ଜ ହେଲେ ବସି କାନ୍ଦେ ।
 କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ତଳେ ପଡ଼ିଯାଏ । ବୁଢ଼ୀ ଆଖିକି ଏବେ ଭଲ ଦିଶୁନାହିଁ,
 ବାସୁଣୀ ପରି ହୋଇଗଲାଣି । ଏବେ ସେ କାନ୍ଦିବାର ଜଣା କରି ରେବଟାକୁ
 ଗାଲି ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛୁ । ଏତେ ଯେ ଦୁଃଖ, ଏତେ ଯେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ସବୁର ମୁଲ
 କାରଣ ରେବଟା, ଏହା ସେ ମନ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥିର ସିଙ୍ଗାନ୍ତି କରିଯାଗଲାଣି ।
 ରେବଟା ପାଠ ପଢ଼ିବାରୁ ଦୁଅ ମଲ୍ଲ, ବୋହୂ ମଲ୍ଲ, ହଳିଆ ଛୁଡ଼ିଗଲା, ବଳଦ ବିକାଗଲା,
 ଜମିଦାର ଘର ଗାଈ ବାନ୍ଧି ଦେଇଗଲା । ରେବଟା କୁଲକ୍ଷଣୀ, ସେ କୁଡ଼ିକୀ, ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ-
 ଛୁଡ଼ି । ବୁଢ଼ୀ ଆଖିକୁ ଯେ ଦିଶୁନାହିଁ, ତାହାର କାରଣ ରେବଟାର ପାଠପଢ଼ା । ବୁଢ଼ୀ
 ଗାଲି ଦେବାବେଳେ ରେବଟା ଆଖିରୁ ଦୁଇଧାର ବହୁଯାଉଥାଏ, ତରେ ବୁଢ଼ୀ ପାଖରେ
 ସେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଯାଉନାହିଁ । ବାଡ଼ିଦୁଆରେ, ନୋହୁଲେ ଘର କଣରେ ମୁହଁ
 ଘୋଡ଼ାଇ କାଠଟି ପରି ବସିଥାଏ । ବାସୁ ମଧ୍ୟ ଦୋଷୀ; କାରଣ ରେବଟା ତ ଏତେ
 ଦିନଯାଏ ପଢ଼ି ନ ଥିଲା, ସେହି ଆସି ସିନା ପଢ଼ାଇଦେଲା । ମାତ୍ର ବୁଢ଼ୀ ବାସୁକୁ କିନ୍ତୁ
 ଚହୁପାରେ ନାହିଁ । ବାସୁ ନ ହେଲେ ଘର ଦଣ୍ଡେ ଅଚଳ, ପୁଣି ଜମିଦାର ଘର ଲଟ
 ଛୁଡ଼ିନାହିଁ । ଜମିଦାର ଘର ଲେକେ ଆସି ଆଜି ଏ ହସାବଟା କାଲି ସେ ହସାବଟା

ମାରେ । ବାସୁ ନ ହେଲେ ପାଞ୍ଚିବିଡ଼ାରୁ ପଡ଼ି ପଡ଼ି କାନ୍ଦି ଦେବ କିଏ ? ବାସୁ ନ ଥିବାବେଳେ ସେ ସମ୍ଭବ କଥାରେ କେବେ କେବେ ଆପଣା ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ । ରବିବର ଆଉ ଏଣିକି ସେହି ଗୁହ୍ୟ-ପ୍ରାଞ୍ଜଣ-ସଞ୍ଚାରଣୀ ଲୀଳାମୟୀ ପ୍ରତିମା ନୁହେଁ, ତାହା ପାଟି ଆଉ କେହି ଶୁଣିନାହିଁ । ବାପ ମା ଗଲବିକୁ ତାକୁ ଦାଣ୍ଡିଆରେ ଆଉ କେହି ଦେଖିନାହିଁ । କେତେ ଦିନଯାଏ ଶ୍ରେ-ଶ୍ରେ କଣ ଡକା ପାରୁଥିଲା, ଏବେ ଆଉ ପାଟି କରି କାନ୍ଦେ ନାହିଁ; ମାତ୍ର ଦିବାସ୍ଥ ଡାହାଣ ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖି ଦୁଇଟା ସାନ ସାନ ମାଲକଇଁ ପରି ପାଖିରେ ଡଳଡଳ ହେଉଥାଏ । ତାହାର ଷ୍ଟୁ ପ୍ରାଣ—ତହିଁରୁ ଅତି ସ୍ଥୁର ମନଟି ଏକାବେଳେ ଗୁଞ୍ଜିଯାଇଛି । ତା ପକ୍ଷରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦିନରାତି ସମାନ । ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ଆଲୁଅ ନାହିଁ, ରାତିରେ ଅନ୍ଧାର ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ଜଗତ ଶୂନ୍ୟ, କେବଳ ପିତାମାତାଙ୍କ ମୃତ୍ତି ଦୁଇଟି ପୃଷ୍ଠି କରିଅଛି । ମା' ଏହଠାରେ ବସିଛନ୍ତି, ବାପା ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି, ତାହା ଆଖିରେ କେବଳ ଏହି ଦୁଇଟା ଦର୍ଶୁଅଛି । ବାପା ମା' ମରିଯାଇଛନ୍ତି, ଆଉ ସେମାନେ ଆସିବେ ନାହିଁ, ଏ କଥା ସେ ଶିଶୁାସ କରି ପାରୁନାହିଁ । ପେଟରେ ଭୋକ ନାହିଁ, ଆଖିରେ ନିଦ ନାହିଁ, ଦିବାନିଶି ଅନୁଷ୍ଠାନ ପିତାମାତା ଧ୍ୟାନ । ଜେଜୀମା' ଡରରେ ଖାଇବାକୁ ବସେ, ଭୂଇଁରୁ ପ୍ରାୟ ଉଠେ ନାହିଁ, ଦେହରେ ହାଡ଼ ତମ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଧୂଡ଼ ଧୂଡ଼ ହେଉଛି । କେବଳ ବାସୁଦେବ ଘରକୁ ଆସିଲେ ଉଠି ବସେ, ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖି ଦୁଇଟାରେ ଜଳଜଳ କରି ବାସୁକୁ ଚାହିଁଥାଏ । ବାସୁ ଅନାଇଲେ ସାନ ଶିଶୁାସଟାଏ ପକାଇ ମୁଣ୍ଡ ପୋତିଦେବ । ବାସୁ ପାଖରେ ଥିବାଯାଏ ତାହାକୁ ଚାହିଁ ରହିଥାଏ । ତେତେବେଳେ ତାହାର ଆଉ କିଛି ଜ୍ଞାନ ନ ଥାଏ—ଆଖିରେ ବାସୁଦେବ, ଚନ୍ଦ୍ରା ବାସୁଦେବ, ସମସ୍ତ ଦୁଇଟି ବାସୁଦେବମୟ ।

ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ମରିବାର ଆଜକୁ ହାତଗଣତିରେ ପାଞ୍ଚମାସ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠାସିଆ ଦିନ । ଠିକ୍ ଦିନ ଦୁଇ ପ୍ରହରବେଳେ ବାସୁ ଦୁଆରେ ଡାକଲା । ଏତେବେଳେ ସେ କୌଣସି ଦିନ ଆସେନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀ କୁନ୍ତେଇ କୁନ୍ତେଇ ଯାଇ ଦୁଆର ଫିଟାଇଦେଲା । ବାସୁ କହିଲା—“ଜେଜୀମା ! (ବାସୁ ବୁଢ଼ୀକୁ ଜେଜୀମା ବୋଲି ବରବର ଡାକେ) ହିପୋଟି ଇନସ୍ପେକ୍ଟର ହରିପୁର ଥାନାରେ ବସି ଧାଞ୍ଜାଳା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼ାବେ । ସବୁ ସ୍କୁଲର ପିଲାମାନେ ଯିବେ, ମୋ ପାଖକୁ ଚାଲି ଆସିବୁ, ମୁଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନେଇ କାଲି ସକାଳେ ଯିବି, ପାଞ୍ଚଦିନ ଲାଗିବ ।” ରବିବର କବାଟ କଣରେ ଛୁଟା ହୋଇ ଶୁଣୁଥିଲା, ଲଠି କରି ବସି ପଡ଼ିଲା, ଶ୍ରେଣୀ କବାଟ ଧରିଥିଲା, ନୋହଲେ ପଡ଼ି ଯାଇଥାନ୍ତା । ବାସୁ ପାଞ୍ଚଦିନ ସକାଶେ ଚାଲି, ଲୁଣ, ତେଲ, ବାଇଗଣ କଣି ଆଣି ଅଗଣାରେ ଥୋଇ ଦେଇ ବୁଢ଼ୀକୁ କହୁଥିଲା ଏ ହୋଇ ଶରବର ମୁହଁସଞ୍ଜବେଳେ

ବାହାରିଲା । ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, “ବାପା, ଖରାରେ ବୁଲିବୁ ନାହିଁ, ଦେହପାକୁ ଚାହିଁବୁ, ବେଳରେ ଦି’ଟା ଚାହିଁବୁ ଦେବୁ ।” ଏହା କହି ନିଶ୍ଚାସତାଏ ପକାଇଲା । ରେବତୀ ଏକ୍ଷାନରେ ବାପୁକୁ ଚାହିଁ ରହିବୁ । ବାପୁର ମଧ୍ୟ ଆଜି ଆଗକା ଚାହିଁ ନାହିଁ । ଆଗେ ବାପୁର ଯେମନ୍ତ ଖୁବ୍ ଇଚ୍ଛା—ରେବତୀକୁ ଭଲ କରି ଦେଖିବ; କିନ୍ତୁ ଅନାଦ ପାରେ ନାହିଁ । ଆଜି ଚାହିଁବୁ ମିଳନ, ଆଜି ଫେରାଇବାକୁ କାହାର ଆସୁଛି ନାହିଁ । ବାପୁ ଚାହିଁଗଲଣି, ଆଉ ଦିନ ନାହିଁ, ଘର ବାହାର ଅନ୍ଧାର ପୂରିଗଲଣି । ରେବତୀ ଯେପରି ଚାହିଁଥିଲା, ସେହିପରି ଚାହିଁଅଛି । ବୁଢ଼ୀ ଡାକିବାରୁ ତାହାର ଚେତନା ହେଲା । ଘର ବାହାର ସମସ୍ତ ଅନ୍ଧକାରମୟ ।

ରେବତୀ ବସି ଦିନ ଗଣିବୁ, ଆଜି ଛ’ ଦିନ । ବାପା ମା’ ଗଲାଦିନୁ ଦାଣ୍ଡ-ଦୁଆର ଦେଖି ନ ଥିଲା । ଆଜି ସକାଳୁ ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ଦୁଇଥର ମୁହଁ ମାରି ଗଲାଣି । ବେଳ ଅନ୍ଧାକ ଛ ଘଡ଼ି, ହରିହରପୁରରୁ ସ୍କୁଲ ପିଲାମାନେ ଫେରି ଆସିବା ମାତ୍ରେ ଲୋକେ ବୋଲାବୋଲି ହେଲେ—ହରିହରପୁରରୁ ଫେରି ଆସିବା ସମୟରେ ଗୋପାଳପୁରର ବରଗଛ ମୂଳରେ ପଣ୍ଡି ଡକ୍ଟର ବାଡ଼ି ଧରିଲା । ଚାହିଁଥର ପୋଖରୀପାଣି ହେଲା, ଅଧରାତି ବେଳେ ଚାହିଁଗଲେ । ଗ୍ରାମ ଲୋକମାନେ ହାୟ ହାୟ କଲେ । ପୁଅ ଝିଅ ମା’ ମାଇକିଆମାନେ ପାଟି କରି କାନ୍ଦି ପକାଇଲେ । କେହି କହିଲା—ଆହା କି ରୂପରେ ! କେହି କହିଲା—କି ଧୀରରେ ! କେହି କହିଲା—ଦାଣ୍ଡରେ ଚାହିଁ ଯାଉଥିବ ଯେ, ମାତୁଳ ମର କହିବ ନାହିଁ !

ରେବତୀ ଶୁଣିଲା, ବୁଢ଼ୀ ଶୁଣିଲା । ବୁଢ଼ୀ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ତାହା କଣ ରୁଚି ହୋଇଗଲା, ଆଉ କାନ୍ଦ ପାରିଲା ନାହିଁ, ଶେଷରେ ଉଠି କହିଲା—“ଆହା ବାପ, ବିଦେଶକୁ ଆସି ଆପଣା ବୁଦ୍ଧିରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲୁ ରେ ।” ଅର୍ଥାତ୍, ସେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ କରି ରେବତୀକୁ ପାଠ ପଢ଼େଇବାରୁ ମରିଗଲା; ନୋହଲେ କେତେ ମରି ନ ଥାନ୍ତା । ଶୁଣିଲକେବଳ ରେବତୀ ଘରେ ଯାଇ ପଡ଼ିବୁ—ସୋର ଶବ୍ଦ ନାହିଁ । ସେଦିନଟା ଗଲା, ତହିଁ ଆରଦିନ ସକାଳେ ବୁଢ଼ୀ ରେବତୀକୁ ପାଖରେ ନ ଦେଖି ପାଟି କରି ଡାକିଲା; “ଲେ ରେବତୀ, ରେବି ଲେ, ନିଆଁ ଲେ, ଚାଲି !” ବୁଢ଼ୀ ବାପୁଣୀ ପରି ହୋଇଗଲଣି । କାନ୍ଦ-ବୋବାଳି ନାହିଁ, କେବଳ ରାଗରେ ଦିନରାତି ରେବତୀକୁ ଗାଲି । ପଡ଼ିଶା ଲେକେ, ଦାଣ୍ଡ ଗଲା ଲେକେ, ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା ସେତେବେଳେ ଶୁଣିଛନ୍ତି, “ଲେ ରେବତୀ, ଲେ ରେବି, ଲେ ନିଆଁ, ଚାଲି !” ବୁଢ଼ୀ ଆଖିକୁ ଦିଶୁନାହିଁ, ଅଣ୍ଟାଲ ଅଣ୍ଟାଲ ଯାଇ ରେବତୀକୁ ପାଇଲା, ଡାକିଲା । ଜବାବ ନ ପାଇ ତା ଦେହରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଦେଖିଲା, ଶର କର, ଦେହରୁ ନିଆଁ ବାହାରୁଛି, ଶନ

ନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀ ତେର ବେଳଯାଏ ବସି କଣ ପାହୁଣ । କଣ କରବ, କାହାକୁ ଡାକବ, ମନ ମଧ୍ୟରେ ଜଗତ ସଂସାର ଖୋଜିଲୁ, ପାଖରେ କାହାକୁ ଦେଖିଲୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସ୍ଥିର କରି ନ ପାରି ଖପା ହୋଇ କହିଲୁ, “ସାହା ଆପଣା କଥା, ତହିଁକି ଇଲକ କଥା ?” ଅର୍ଥାତ୍, ତୁ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ଜର ହେଲା, ମୁଁ କଣ କରବ ?

ଦିନେ ଗଲା, ଦୁଇଦିନ ଗଲା, ତିନିଦିନ ଗଲା, ଚାରିଦିନ ଗଲା, ପାଞ୍ଚଦିନ ମଧ୍ୟ ଗଲା । ରବିବର ମାଟିରେ ଲାଗିଯାଇଥିଲା, ଆଖି ଫିଟାଇ ନାହିଁ, ଡାକିଲେ ଉତ୍ତର ନାହିଁ, ଝି-ଝି ହେବାକୁ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଆଜି ଛ ଦିନ, ରବିବର ସକାଳୁ ଦୁଇ ଗୁରୁଥର ପାଟି କଲଣି । ବୁଢ଼ୀ ପାଟି ଶୁଣି ପାଖକୁ ଗଲା, ଦେହରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଦେଖିଲା, ଗୋଡ଼ହାତ ଶୀତଳ, ଡାକିଲେ ହୁଁ ହୁଁ ଜବାବ ଦେଲା । କଟମଟ କରି ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ, କିନ୍ତୁ ନ ପଚାରିଲେ ମଧ୍ୟ କେତେ କଥା କହୁଥିବାପରି । କୌଣସି କରାବଳ ଦେଖିଲେ, “ତୁମ୍ଭା ଦାହୁ ପ୍ରଳାପଣ—” ଇତ୍ୟାଦି ଶ୍ଳୋକ ପଢ଼ି କହନ୍ତେ, “ସନ୍ନ ପାତ୍ରୀ ଲକ୍ଷଣ ।” ମଧ୍ୟ ବୁଢ଼ୀ କିନ୍ତୁ ଶୁଣି ହେଲା । ଦେହରେ ତାତ ନାହିଁ, କଥା କହୁ ନ ଥିଲା, ପାଟି ଫିଟାଇଲଣି, ପାଣି ପିଇବାକୁ ମାଗିଲଣି, ଛ’ ଦିନ ହେଲା । ଜିଭରେ ପାଣି ଟୋପାଏ ବାଜି ନାହିଁ, ଗୁରୁଟା ପଥ ପେଟରେ ପଡ଼ିଲେ ଝିଅଟା ଉଠି ବସିବ । “ତୁ ଶୋଇଥା, ମୁଁ ଗୁରୁଟା ପଥ ରାନ୍ଧି ଆଣେ,” ଏହା କହି ବୁଢ଼ୀ ବାହାରକୁ ବାହାରିଗଲା । ପଥ ରାନ୍ଧିବ କଣ ? ଘରେ ପାହୁଣ, କୁଣ୍ଡେଇ, ହାଣ୍ଡି, ଅଟିକା ସବୁ ଖୋଜିଲା, ମୁଠାଏ ଗୁରୁଲ ନାହିଁ । ନିଃଶ୍ୱାସଟାଏ ପକାଇ ଘଡ଼ିଏ ବସିଲା । ବାସୁ ପାଞ୍ଚ ଦିନକୁ ଗୁରୁଲ ଡାଲି କରି ଦେଇ ଯାଇଥିଲା, ସେଥିରେ ଦଶଦିନ ଚଳିଗଲା । ବୁଢ଼ୀର ଦୁର୍ବଳ ଥିଲେ ବୁଝିପାରିଥାନ୍ତା । ବସି ବସୁର କଲେ ବୁଝି ଦିଶେ । ଘରେ କ’ଣ ବାସନ କିନ୍ତୁ ନାହିଁ, ହାତରେ ଗୋଟାଏ କଣା ଡାଲ ପଡ଼ିଲା, ସେଇଟା ଧରି ହରିଆ ଦୋକାନକୁ ବାହାରିଲା । ହରିଆ ଘର ଗ୍ରାମ ମଝିରେ, ତାହାର ଗୁରୁମତ ଦୋକାନ ନାହିଁ, ଗୁରୁଲ, ଡାଲ, ଲୁଣ, ତେଲ ରଖିଥାଏ, କୌଣସି ଦିନ ବିଦେଶୀ ଲୋକ ପହଞ୍ଚିଗଲେ କଣନ୍ତି । କେବେହେଲେ ଗ୍ରାମ ଲୋକଙ୍କର କିନ୍ତୁ ଦରକାର ହେଲେ କଣନ୍ତି । ବୁଢ଼ୀ ଡାଲଟି ଧରି ହରିଆ ଦୁଆରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ହରିଆ ବୁଢ଼ୀ ହାତରେ ଡାଲଟି ଦେଖି ଅର୍ଥଟା ବେଶ୍ ବୁଝିଗଲା । ବୁଢ଼ୀ ଆପଣାର ଅଭିପ୍ରାୟ ଜଣାଇବାରୁ ହରି ଡାଲଟା ହାତରେ ଧରି ଗୁରୁପାଖ ଦେଖି କହିଲା, “ନାହିଁ ନାହିଁ, ମୋ ଘରେ ଗୁରୁଲ ନାହିଁ ଆଉ ଏହି କଣ ଡାଲଟା ରଖି କିଏ ଗୁରୁଲ ଦେବ ?” ହରି ଘରେ ଯେ ଗୁରୁଲ ନ ଥିଲା ତାହା ବୁଝି, ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା, ତେବେ ଶିଶୁରେ ନେବାର କଥା । ଗୁରୁଲ ନ ଥିବାର ଶୁଣି ବୁଢ଼ୀ ମୁଣ୍ଡରେ ତ ବଳ ପଡ଼ିଲା—“କଅଣ କରବ, ଝିଅଟା କରୁ ଉଠିଛି, ତା

ମୁହଁରେ କଣ ଦେବ ? ଘଡ଼ାଏ ବସିଗଲା, ବେଳ ବୁଡ଼ି ଆସିଲାଣି, ହରିକୁ ଦୁଇଥର ଅନାଇଲା । ଯାଏଁ ଝଅଟା କଣ କରୁଛି ଦେଖେ । ତାଳଟି ଧରି ଉଠିଛି, ହରି କହିଲା, “ଘଅ ଘଅ ତାଳଟା ଘଅ । ଦେଖେ, ଘରେ କଣ ଅଛି ।” ହରି ତାଳଟା ରଖି ଗୁରୁମାଣ ଗୁରୁଲ, ଅଧମାଣେ କାଜ, କିଛି ଲୁଣ ଦେଲା । ବୁଢ଼ୀ ଗୁରୁ ଛ ଜାଗା ବସି ଉଠି ଘରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଢ଼ୀ ଦାନ୍ତରେ ଦାନ୍ତକାଠି ବାଜିନାହିଁ । ଦେହ ମନ କଥା କଣ କହୁଛି ? ଘରେ ପହଞ୍ଚି ରେବଣକୁ ଡାକିଲା । ତାହାର ବିଶ୍ୱାସ ରେବଣ ଭଲ ହୋଇଗଲାଣି, ପାଣି କାଢ଼ିଦେବ, ସେ ଭାତ ରନ୍ଧିବ । ରେବଣ ଜବାବ ନ ଦେବାରୁ ସେ ଭାତ ଖପା ହୋଇଯାଇ ଡାକିଲା, “ଲୋ ରେବଣ, ଲୋ ରେବ, ଲୋ ନଆଁ, ଲୋ ତୁଲି !” ଜବାବ ନାହିଁ ।

ଏଣେ ରେବଣର ସନ୍ଧି ପାତ ଋମଣ ବଢ଼ୁଛି, ଉୟାନକ ଯନ୍ତ୍ରଣା, ଦେହ ଋମଣ ଶୀତଳ ହେଉଛି, କିଛି ଶୁଖିଗଲାଣି, ଉୟାଙ୍କର ପିପାସା, କିଛିଟା ଯେମନ୍ତ ଭିତରକୁ ଚାଲିଯାଉଛି । ଅଣ୍ଟା ଜାଗାକୁ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା, ଘରଯାକ ରଡ଼ି ଗଡ଼ି ବାହାରକୁ ଆସିଲା, ସୁଖ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ବାଡ଼ିଦୁଆରକୁ ଯାଇ ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଲା । ଦିନ ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଲାଣି, ଖୁବ୍ ପବନ ବହୁଛି, ବାଡ଼ିକୁ ଆଉଜି ବସିଲା । ବାଡ଼ିଯାକ ଅନାଇଲା । ବାପା ଗଲା ବରଷ ଏହି କଦଳୀ ଲଗାଇଥିଲେ, ଭଣ୍ଡା ବାହାରିଲାଣି, ଦୁଇ ବରଷ ତଳେ ମା’ ଗୋଟିଏ ପିତୁଳି ଗଛ ବାଡ଼ିରେ ଗୋଜାଥିଲେ, ରେବଣ ଧାଇଁ ଧାଇଁ କୁଅରୁ ତାଳେ ପାଣି ସେ ଗଛରେ ଦେଇଥିଲା । ସେ ଗଛଟା କେଡ଼େଟାଏ ହେଲାଣି, ଫୁଲ ଧରିଲାଣି । ସେ ଗଛ ଦେଖି ମା’ ମନରେ ପଡ଼ିଲା । ବୁଝି ଶୁଭି ନାହିଁ, ମନ ଜଞ୍ଜଳ, ଲଗାଇଗି କିଛି କଥା ମନରେ ପଡ଼ୁ ନାହିଁ; ମାତ୍ର ମାତାର ଆନନ୍ଦମୟୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଆଉ ମନକୁ ଛୁଡ଼ୁ ନାହିଁ । ସଞ୍ଜ ଗଡ଼ିଗଲାଣି, ଗଛମୂଳରୁ ତାଳ ଉଡ଼ାଳୁ ଅନ୍ଧାରରୁଡ଼ାକ ବାହାରି ବାଡ଼ି ପୁରିଗଲାଣି, ଆଉ କିଛି ଦିଶୁନାହିଁ । ଆକାଶକୁ ଚାହିଁ ଲା, ପହରକଥା ତାରୁଟିରୁ ଧକଧକ ହୋଇ କରଣ ବାହାରୁଛି । ଏକଥାନରେ ରେବଣ ସେ ତାରକୁ ଚାହିଁଥିଲା, ଆଖିରେ ଆଉ ପଲକ ପଡ଼ୁ ନାହିଁ । ତାର ଆକାର ଋମଣ ବଢ଼ିଯାଉଛି, ଚକପର ଆକାର ହୋଇଗଲାଣି, ଆହୁରି ବୁଝି, ଋମଣ ଢେଙ୍କୁଳ । ଆହୁ, ଏ କି ମୂର୍ତ୍ତି ତାର ମଧ୍ୟରେ ? ଶାନ୍ତିଦାସୁ ମ ପ୍ରେମମୟୀ ଆନନ୍ଦମୟୀ ମାତାଙ୍କର ଅଭୟା ମୂର୍ତ୍ତି ବସି ସେହୁରେ କୋଳକୁ ନେବା ସକାଶେ ଡାକୁଛନ୍ତି । ମା’ ଦୁଇ ଗୋଟି କରଣ-ହସ୍ତ ବଢ଼ାଇଦେଲେ । ସେହି କରଣ ଦଫଟି ଆସି ଦୁଇ ଚକ୍ଷୁ ସ୍ଥଗି କର ଦୃଢ଼ସ୍ୱରେ ପ୍ରବେଶ କଲ । ସେହି ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ଆଉ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ନାହିଁ । କେବଳ ନିଶ୍ୱାସ ଶବ୍ଦ, ସେ ଶବ୍ଦ ଋମଣ ପ୍ରବଳ, ଖୁବ୍ ଘାସ ନିଶ୍ୱାସ, ଶେଷରେ ମା’ ମା’ ଦୁଇଥର ଅସ୍ପଷ୍ଟ

ଶବ୍ଦ ଶୁଭ୍ରା । ବାଡ଼ି ନିଷ୍ଠୁର, ନୀରବ ।

ଏଣେ ବୁଢ଼ୀ ଘୁଷୁର ଘୁଷୁର ଯାଇ ରେବତୀ ଶୋଇବା ଜାଗା ଦେଖିଲା, କେନ୍ଦୁ ନାହିଁ । ଘରଯାକ, ବାହାର ଅଗଣା, ଡେଇଁ ଡଳ, ଡେଇଁ ଲାଞ୍ଜ, କାହିଁ ନାହିଁ । ମନେ କଲା, ଜର ଭଲ ହୋଇଗଲାଣି, ବାଡ଼ିରେ ବୁଲୁଥିବ । ସେହି ଡାକ—“ଲୋ ରେବତୀ, ଲୋ ରେବ, ଲୋ ନାଆଁ, ଲୋ ବୁଲି !” ବାଡ଼ିଦୁଆରକୁ ଗଲା, ଅଣ୍ଟାଲି ଅଣ୍ଟାଲି ପିଣ୍ଡାକୁ ଉଠିଲା । ପିଣ୍ଡାଟା ଭୂମିଠାରୁ ଦୁଇହାତ ଉଚ୍ଚ, ହାତେ ଚଢ଼ଡ଼ା ।

“ମଲା, ଭୁ ଏଇଠି ବସିବୁ ?” ଦେହରେ ହାତ ଦେଇ ବୁଢ଼ୀ ପ୍ରଥମେ ତମକ ପଡ଼ିଲା, ଆଉ ଅରେ ଭଲକରି ଗୋଡ଼ଠାରୁ ମୁଣ୍ଡଯାଏ ହାତ ବୁଲାଇଲା, ନାକରେ ହାତଦେଇ ଗୋଟାଏ ଉକଟ ଶବ୍ଦ କଲା, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପିଣ୍ଡାତଳେ ଦୁଇଦାଲ ଶବ୍ଦ ।

ଶ୍ୟାମବର୍ଣ୍ଣ ମହାନ୍ତ ଘରର କୌଣସି ପ୍ରାଣୀକୁ ଜଗତରେ ଆଉ କେହି ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ପଡ଼ୋଶିମାନେ ରାତି ପହରକ ସମୟରେ ଶେଷ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଥିଲେ—

“ଲୋ ରେବତୀ, ଲୋ ରେବ, ଲୋ ନାଆଁ, ଲୋ ବୁଲି !”

ନୀଳ ମାଷ୍ଟରଣୀ

ଗୋଦାବରୀର ମହାପାତ୍ର

କଥାଟି ସିନା ଦିନୋଟି ଗାଁର; କିନ୍ତୁ ଖବରଟା ଦଶ ପଚାଶି ଖଣ୍ଡ ଗାଁରେ ଜଣାଶୁଣା । ଏ ଗାଁର କୁଆ ରାତି ପାହୁଲେ ସେ ଗାଁ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ି, ଆଉ ଗାଁରେ ଚାଲିବେ ବସି, କିଛି ବାହ-ବିସ୍ତର ନ ଆଇ ସବୁଠାରୁ ଆହାର ସଂଗ୍ରହ କରି ଆସେ, ସବୁ ଗାଁରେ ଏକାପରି ଡାକେ । ଏ ଗାଁର ଗାଈଗୋଠ ସେ ଗାଁର ପଡ଼ିଆକୁ ଚରିବାକୁ ଯାନ୍ତି । ଏ ଗାଁର ବୁଲୁକୁର ଖାଦ୍ୟ ଅନେକ୍ଷଣ କରି ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଚାରି ଗାଁରେ ବୁଲି ଆସନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏହି କୁଆ, କୁକୁର ଓ ଗାଈଗୋରୁକୁ ସେ କଥା କେହି କିଛି କହନ୍ତି ନାହିଁ; ମାତ୍ର ଏ ଗାଁର ଲୋକ ଆଉ ଗାଁକୁ ଗଲେ, ସେ ଗାଁ ପାରହୋଇ ଭଗ୍ୟ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଚାଲିଲେ କିମ୍ବା ସେ ଗାଁର ଲୋକ ଏ ଗାଁକୁ ଆସିଲେ, ଅଥବା ଦିନ ଗାଁର କେହି ଲୋକ ଏକାଠି ଭେଟ ହେଲେ; କାହା ମୁହଁରୁ କେତେ କଥା ବାହାରେ । କିଏ କହେ ପାଠର ଦୋଷ, କିଏ କହେ ସମାଜର ଦୋଷ, କିଏ ବା କହେ ପାଠର ଦୋଷ ନୁହେଁ, କି ସମାଜର ଦୋଷ ନୁହେଁ ଦୋଷଟା ହେଉଛି ନୀଳ ମାଷ୍ଟରଣୀର । ନିମାପଡ଼ାର ପାଖ ପାଖ ଦିନୋଟି ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଏହିପରି କେତେ କଥା ଚାଲେ ।

ଏ ନୀଳ ମାଷ୍ଟରଣୀ କିଏ ?

ସମୟଟା ଖରାଦିନ ରାତି । ଆକାଶ ଧୂମାୟମାନ । ନିଷ୍ପ୍ରଭ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଲୋକରେ ଜଗତଟା ଛୁଇଁଛୁଆ ଦେଖାଯାଉଛି । ରାତି ପ୍ରାୟ ପହରକୁ ବଳିଯାଇଛି । ଏହି ଦିନୋଟି ଗାଁ ଉତରୁ ଗୋଟାଏ ଗାଁର ଗ୍ରେଟ କୁଡ଼ିଆ ଉତରେ ଦୁଇ ଚାରି ବୁଲୁଳା ମଇଳା ଲୁଗା ଉପରେ ମୁହଁ ପୋତି ପଡ଼ିରହି ବାଇଶି ବର୍ଷ ବୟସର ଗୋଟିଏ ପ୍ରବଳା କେତେ କଥା ଶୁଣୁଛି । କିଏ ଦେଖିଲେ ହୁଏତ ଶୁଣିପାରେ, ପ୍ରବଳା ଦିନସାରା ପରିଶ୍ରମ କରି ଆସି କାନ୍ତି ହୋଇ ପଡ଼ିଯାଇଛି, ତାର ଚେତା ନାହିଁ । କେବଳ ଶାଶ୍ୱତ ଶ୍ରମ ଫଳରେ ଏ କଡ଼ ସେ କଡ଼ ଲେଉଟାଇଛି; କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ତାହା ନୁହେଁ । ତାର ସେ କାନ୍ତି ତାହା ଶାଶ୍ୱତ କାନ୍ତି ନୁହେଁ, ତାହା ହେଉଛି ମାନସିକ କାନ୍ତି । ଗତ ଦିନବର୍ଷ ଉତରେ

ସେ ଏପରି ଭାବରେ ମାନସିକ କ୍ଳାନ୍ତି ଭୋଗକରିଆସିଛି ଯେ, ତାର ଅଳ୍ପବୟସୀ ସେଥିରେ ଦହଯାଇଛି । ସେ ଆଖି ବୁଜି ପଡ଼ିଛି ଯଦି, ଆଖିକ ତାର ନଦ ନାହିଁ । ଆଖି ବୁଜି ମଧ୍ୟ ସେ ସବୁ ଦେଖିପାରୁଛି । ତାର ମୁଦା ଆଖି ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ବରଷ ସଂସାର ଦେଖାଯାଇଛି; କିନ୍ତୁ ସେ ସଂସାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧୂସ୍ରଧୂସ୍ର । ସେହି ସଂସାରରେ ଗସ୍ତାଘାଟ ନାହିଁ, କଳ ଅଳ ନାହିଁ, ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବାକୁ ବି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ସେ ଦେଖୁଛି ଦଶ ବାର ବର୍ଷ ଭଲର ସବୁ ଦୃଶ୍ୟ । ମାନସ-ତନ୍ତ୍ରରେ ତାହା କେତେ ସୁନ୍ଦର । ଦେଖୁଛି ସେ ଗୋଟିଏ ବାହାଣ ପରିବାରର ନିରୋଳା କୁଟୀର । ସେହି କୁଟୀର ଭିତରେ ଦୁଇଟି ସନ୍ତାନ ଓ ତାଙ୍କର ପିତୃଦେବ । ମା' ଦୁଇବର୍ଷ ତଳୁ ଗୁଲିଯାଇଛି । ମା' ଗୁଲିଯିବାର ଦୃଶ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଯେତେ ବାଧୁ ନାହିଁ, ବାଧୁଛି ବାପାଙ୍କୁ । ରାତି ନ ପାହୁ ଉଠି ବାପା ଶା-ମୁଣ୍ଡ ପୋଷାକ କଲରେ ଥିବା ଠାକୁର ମନ୍ଦିର ହତା ଭିତରୁ ଆସୁ ଲାଏ ସଜପଲି ତୋଳି ଆଖି ଗୁଲିଯାଇଛନ୍ତି ବାହାରକୁ, ଆଉ ସେହି ପିଲା ଦୁଇଟି ଦାଣ୍ଡପିଣ୍ଡାରେ ବସି ତାଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି । ବାପା ଫେରିଆସୁଛନ୍ତି ବେଳ ପହରକୁ, ଘରେ ପୁଣି ଆନନ୍ଦର କୋଳାହଳ ପଡ଼ିଯାଇଛି । ବାପା ସେମାନଙ୍କୁ କ୍ଷଣେ ବୁଲୁତଳେ ଜାକିଧରି ସେମାନେ ନ ଜାଣିଲା ପରି ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି, ଘର ଓଲଟେ ଚାଲି ଲିପି ରୋଷେଇ ସାରି ଦିଅଁଙ୍କ ଘରେ ପୂଜାରେ ବସିପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଦିଅଁଙ୍କ ଘରେ ପୂଜା କରିବାକୁ ବସି ସେ ଠାକୁରଙ୍କୁ କେତେ ଯେ କ'ଣ କହୁଛନ୍ତି, ପିଲାମାନେ କିଛି ବୁଝି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି ।

ପ୍ରବଣା ପୁଣି କଡ଼ ଲେଉଟାଇଛି । ଆଖି ଫିଟେଇ ଦେଖୁଛି ସେ ଘରେ କେହି ନାହାନ୍ତି । ତା ପରେ ପୁଣି ଆଖି ବୁଜୁଛି । ପୁଣି ସେ ଦେଖୁଛି ସେଇ ଅଗତର ଚନ୍ଦ୍ର । ସେହି ଯେଉଁ ମାତୃସ୍ନାନ ଦୁଇଟି ସନ୍ତାନ ଭିତରେ ସାନଟି ହେଉଛି ଭାଇ, ଭଉଣୀ ଅଠ ଦଶ ବର୍ଷର । ଭାଇ ଭଉଣୀ ଦୁହେଁ ଗାଁ ଗୁଡ଼ିଆଳୀକୁ ଯାଇ ପାଠ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି । ଧଳଧୂସର ହୋଇ ବହୁ ସିଲଟ ହାତରେ ଧରି ଘରକୁ ଫେରିଲାବେଳେ ମାତୃଗୁଣ୍ୟ ସେହି କୁଟୀରରେ ପିତାଙ୍କ ସ୍ନେହ ଆଦର ପାଇ ହସଖେଳରେ ସମୟ କଟାଇଛନ୍ତି ।

ପ୍ରବଣା ପୁଣି କଡ଼ ଲେଉଟାଇ, ସେହିପରି ମାନସ-ତନ୍ତ୍ରରେ ଦେଖିଲା,— ବିଅର ବୟସ ହେଲା, ବାପା ବର ଖୋଜି ଆଣିଲେ, ଦୁଆରମୁହଁରେ ବେଦରେ ବସି ସମଗ୍ର ଶରୀରକୁ ନୂଆ ଲୁଗାରେ ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇ ସେ ପୁରୋହିତ ମନ୍ତ୍ରଗାନ ଭିତରେ କାହାର ପାଣିଗ୍ରହଣ କଲା । ଏ କଥା ଦେଖି ଅର୍ଦ୍ଧ-ସୁଖ ଅବସ୍ଥାରେ ତାର ସେହି ଦେହଟା ଥରିଉଠିଲା । ତାର ଲେମ୍ବୁକପ କମି ଉଠିଲା । ସେ ଉଠି ବସିପଡ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ପୁଣି ସେହି ମଇଳା ଲୁଗା ଭିତରେ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜି ପଡ଼ିରହିଲା । ଏହାପରେ ଦେଖିଲା

ସବୁ ଶେଷ । ବାହାର ଛ'ମାସ ପରେ ଏହି ମାତୃଶୂନ୍ୟ କୁଟୀର ଭିତରେ ମାତୃସ୍ଥଳା କିଶୋରୀର ନରାଦରଣୀ ଅନ୍ଧାରୋଷ୍ଟବ ସକାଳେ ଶୁଖି ପଡ଼ିଥିବା ଗଜାଶିଉଳ ଫୁଲ ପରି ପଡ଼ିରହିଲା । ତାକୁ କିଏ ଗୋଟାଇ ନେଇ ଦେବତାଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ଦେବ ? ସମାଜରେ ସେ ବ୍ୟାଧି ନାହିଁ ।

ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ପ୍ରବନ୍ଧର ଦୁଇ ଆଖିରୁ ଦୁଇଟୋପା ନିର୍ମଳ ଲୁହ ବୋଉଡ଼ି ସେଇ ମଇଳା ଲୁଗା ଭିତରେ କୁଆଡ଼େ ମିଶିଗଲା । ସେତିକିବେଳେ ତା ମୁହଁରୁ ଅଜାଣତରେ ପଦେ ବାହାର ପଡ଼ିଲା—‘ବୋଉ ଲେ !’

ବୋଉ ସେଠାରେ ନ ଥିଲା । ସେ ତ ଗୁଲିଯାଇଥିଲା ବହୁ ଦିନ ତଳୁ, ବାପା ବି ଗୁଲିଯାଇଥିଲେ । ସେ ଦେଖିଲା, ସେହି କୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ ସେହି ନରାଦରଣୀ ଝିଅଟିକୁ ବାପା ତାର ପାଠ ପଢ଼ାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ସେ ସିଲେଇ ଶିଖିଲା, ସେ ବହୁ ପଢ଼ି ଜାଣିଲା, ସେ ଲେଖିପାରିଲା, ସେ ହସାବପଞ୍ଜ ରଖିପାରିଲା । ଏହିପରି ସମୟରେ ନାଶ-ଆନ୍ଦୋଳନର ଏକ ଜୁଆର ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଖେଳିଗଲା । ସେହି ଜୁଆରରେ ତାର ବାପା ଭସିଯାଇ ପାଖ ଗାଁ ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲରେ ଝିଅକୁ ଲଗାଇଦେଲେ । ତେଣିକି ତାର ନାଁ ହେଲା ‘ମାଳା ମାଷ୍ଟରାଣୀ’ ।

ପ୍ରବନ୍ଧ ମଇଳା ଲୁଗା ଭିତରୁ ମୁହଁ ଟେକି ଦେଖିଲା, ମାଳା ମାଷ୍ଟରାଣୀ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଆଉ ଦେଖାଯାଉନାହିଁ । ବାପା ଗୁଲିଯାଇଛନ୍ତି, ଯେଉଁଠାକୁ ଗଲେ ଆଉ କେହି ଫେରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେଠାକୁ । ଭଲ ଗୁଲିଯାଇଛନ୍ତି ପାଖରୁ ଦୂରକୁ ।

ମାଳା ମାଷ୍ଟରାଣୀ ଗଲା କୁଆଡ଼େ ? ତିନି ଖଣି ଗାଁ ଭିତରୁ ମଝି ଗାଁରେ ମାଳା ମାଷ୍ଟରାଣୀ ‘ମାଷ୍ଟରାଣୀ’ ହୋଇ ରହିଲା । ତାକୁ ବୁଢ଼ାମାନେ ନିନ୍ଦା କଲେ, ପ୍ରବନ୍ଧମାନେ ପ୍ରଶଂସା କଲେ, ପ୍ରସି ଓ ପ୍ରସୀମାନେ ମାଆ ପରି ଦେଖିଲେ । ମାଳା ମାଷ୍ଟରାଣୀ ଏ ଗାଁରେ ପାଠ ପଢ଼େଇ ସେ ଗାଁରେ ତାର ସେହି ପିତୃମାତୃସ୍ଥଳ କୁଡ଼ିଆ ଭିତରକୁ ଫେରିଯାଇ ସେହର ଭଲକୁ ମଣିଷ କରିବାରେ ଲାଗିଲା ।

ପ୍ରବନ୍ଧ ଛଟପଟ ହୋଇ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ି ଅତି ବିଚିତ୍ର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଲା— ଯେଉଁ ଗାଁରେ ମାଳା ମାଷ୍ଟରାଣୀ ପିଲାକୁ ପାଠ ପଢ଼ାଉଛନ୍ତି, ସେହି ଗାଁରେ କେତେ ପ୍ରବନ୍ଧଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ଗୋଟିଏ ଯାହାଦଳ ବାହାରିଲେ । ‘ରାମଲୀଳା’, ‘କୃଷ୍ଣଲୀଳା’ ଓ ‘ଭରତଲୀଳା’—ଏହିପରି କେତେ ଲୀଳା ଶିଖିଲେ । ସେହି ଲୀଳା ଭିତରେ ମାଳା ମାଷ୍ଟରାଣୀର ଗବନ-ଲୀଳା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ‘ଭରତଲୀଳା’ରେ ସେ ଅର୍ଜୁନ ହେଲା, ସେ ହେଉଛି ଦୁଇଟି ଗାଁର ସେବାୟତ ମନ୍ଦନ ସେଠାଁ, ଯାହାର କି କୁଣ୍ଡସ୍ବ ଗାଁରେ ଘର । ମନ୍ଦନ ‘ଲାଖବତୀ ଲୀଳା’ରେ ଅର୍ଜୁନ ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ଦ୍ରୌପଦ ସ୍ବୟମ୍ବରରେ ମାଛଆଖିକୁ ଶର

ବଢ଼ିଲା, ସେହି ଶର ଯାଇ ଦୁଦୟତକ ତଳେ ତଳେ ଅତି ଗୋପନରେ ନୀଳ ମାଷ୍ଟରଣୀ ଆସିରେ ବାଜିଲା । ମାନସ-ତନ୍ତ୍ରରେ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ସେହି ପ୍ରକଟ ସେହିପରି ମୁହଁ ପୋତି ବଡ଼ ଛଟପଟ ହେଲା । ଦେଖିଲା ମଦନା ସେଠାର ଶର ନୀଳ ମାଷ୍ଟରଣୀକ ଅଛ କରି ଦେଲା । ନୀଳ ମାଷ୍ଟରଣୀ ଆଖି ଆଉ ଅଛ ହୋଇ ଦ୍ରୌପଦାବେଶରେ ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚାଲିଗଲା । ତା'ର ଶିକ୍ଷକତା ଗଲା, ତାର ଭ୍ରାତୃସ୍ନେହ ଗଲା, ତାର ସମାଜବନ୍ଧନ ଗଲା । ସେ ଲୋକାପବାଦକୁ ଡାକିଲା ନାହିଁ । ସମାଜର ବନ୍ଧନକୁ ମାରିଲା ନାହିଁ, ଗାଁବାଲାଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଲା ନାହିଁ । ନିଜର ପିତୃ-ପିତାମହଙ୍କ କୃତୀର ଛାଡ଼ି ସମାଜର ସକଳ ମନତା ହରାଇ ଚାଲିଗଲା ମଦନା ସାଙ୍ଗରେ ।

ଓହୋ, କି ଦାରୁଣ ଦୃଶ୍ୟ ! ମାସ ଦୁଇଟା ନୀଳ ମାଷ୍ଟରଣୀ ମଦନା ଘରେ ବୋହୂ ହୋଇ ରହିଲା । ତା ପରେ ଆସିଲା ଶୁଣି ପରିସ୍ଥିତି । ନାଟ ଆଖଡ଼ା ଭଜିଗଲା । ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଲାଖବନ୍ଧା ସରିଗଲା । ନୀଳ ମାଷ୍ଟରଣୀର ଦ୍ରୌପଦାବେଶ ଲୁଚିଗଲା । ମଦନା ଖାଇଲା ମଦ । ନୀଳ ମାଷ୍ଟରଣୀ ମନା କଲା । ତା ପରେ ଝଗଡ଼ା, ତା ପରେ ଅଭାବ, ତା ପରେ ଲୁଗାବୁଜୁଲା କାତରେ ପକାଇ ନୀଳ ମାଷ୍ଟରଣୀ ଚାଲିଲା ଯୋବଣୀବେଶରେ ପୋଷାଣ ରୁଠକୁ । ଲଙ୍କା ଅପମାନ ତା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଏତେ ଭାର ଦେଲେ ଯେ, ପିଠିରେ ମଇଳା ଲୁଗାର ଭାର ନ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ସେ ସବୁବେଳେ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ରହିଲା । ପ୍ରବଣ ଏକକିବେଳେ ମଇଳା ଲୁଗା ଭିତରୁ ମୁହଁ ଟେକି କାତର ଭାବରେ କାହାର ଆଶ୍ରୟ ନେବ ବରୁଣ ଉଠିବ ସି ଦେଖେ ତ ସେ ହେଉଛି ସେହି ଅତୀତର ‘ନୀଳ ମାଷ୍ଟରଣୀ’ । ସେ ହେଉଛି ଆଉ ଗାଁର ମାତୃଘନ ଦୁଇଟି ଶିଶୁ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ, ଯେ କି ଖୁବ୍ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଇଛି ।

ସେହି ପୃଷ୍ଠର ନୀଳ ମାଷ୍ଟରଣୀ ଓ ଏବର ନୀଳ ଯୋବଣୀ ମଇଳା ଲୁଗା ଭିତରେ ପଡ଼ିରହି କଣି ଭାବୁ ଭାବୁ ବେଳ ବୁଡ଼ି ରାତି ହେଲା । ରାତି ଦୁଇ ପହରକୁ ଗଢ଼ିଲା ପରେ ପଡ଼ିଶାଘରେ ପାଟିଭୁଣ୍ଡ ଶୁଭିଲା । ନୀଳ ଯୋବଣୀ ପାଗଳିମା ପରି ଦୁଆର ଫିଟାଇ ପଡ଼ିଶାଘରେ ପଶି କହିପକାଇଲା—‘ସାହା ଆଣିତ ତଥ ମତେ ଚାଣିବାକୁ । ମୋ ଭାଇର ପତ୍ନୀ ଭେଜିଘର ? ମୁଁ ସେଠି ଥିଲେ ପତ୍ନୀ ତୁମକୁ ଦେଇଥାନ୍ତି ଭେଜି, ତୁମକୁ ଦେଇଥାନ୍ତି ଅଇଁଶା ଭାତ ତରକାର । ମୋତେ ତୁମେ ଦେବନାହିଁ ?’ ପଡ଼ିଶା ଘରର ବୋହୂଏ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ରହି ଭାବିଲେ—ନୀଳ ମାଷ୍ଟରଣୀ ଆହୁରି ଯୋବଣୀ ହୋଇନାହିଁ ?

ସେ ଦିନ ଗଲା । ଭାଇର ଭେଜିଘର କଥା ଭାବି ଭାବି ନୀଳ ମାଷ୍ଟରଣୀ ତା ଆଉ ଦିନ ରୁଠକୁ ଗଲାନାହିଁ । ଭାଇଜର ବଉଳପାଟ ପଡ଼ିଶା ଘରର ବୋହୂ କାଟି କରି

ଦେବାକୁ ଆଣିଥିଲା । ମାଳ ମାଷ୍ଟରାଣୀ କାକୁଡ଼ ମିନତି ହୋଇ କହିଲା—‘ମୁଁ କାତ ଦେବି ଲୋ, ମୁଁ କାତ ଦେବି । ମୋ ଭଉଜର ବଉଳପାଟ ମୋତେ ଦିଅ, ମୁଁ ଧୋଇ ଆଣିବି ।’ ସେୟା ହେଲା । ମାଳ ମାଷ୍ଟରାଣୀ ବଉଳପାଟକୁ ଧୋଇ ଆଣି ଆଉ ପଡ଼ିଣା ଘରକୁ ଫେରାଇଲା ନାହିଁ । ତାଗିଦା ଆସିଲା ଆଉ ଗାଁରୁ । ବଉଳପାଟ ଫେରାଇଲେ ତେଣେ ସେ ଘରେ ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟ ବଢ଼ିବ; କିନ୍ତୁ ଫେରାଇବ କିଏ ? ତାହା ଯେ ମାଳ ମାଷ୍ଟରାଣୀ ହାତରେ । ଶୁଣାଗଲା, ମାଳ ମାଷ୍ଟରାଣୀ କହୁଛନ୍ତି— ଭାଇ ନ ଆସିଲେ ଫେରାଇବ ନାହିଁ ।

ଭାଇ ଆସିବ ? ଭାଇ ଆସିବ ଧୋବାଘରକୁ ନାନା ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରିବାକୁ ? କଥାଟା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ଉଠିଲା । ତିନିଖଣ୍ଡ ଗାଁରେ—ଯେଉଁ ଗାଁରେ ମାଳ ମାଷ୍ଟରାଣୀ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା, ଯେଉଁ ଗାଁରେ ସେ ମାଷ୍ଟରାଣୀ ହୋଇଥିଲା ଓ ଶେଷରେ ଆଉ ଯେଉଁ ଗାଁରେ ଧୋବାଣୀ ହୋଇ ସେ ଦୁଇ ଗାଁର ମଇଳା ଲୁଗା ସଫା କଲା, ସବୁଆଡ଼େ ଚନ୍ଦନ ପଡ଼ିଗଲା । ତେଣେ ଭାଇ ଘରେ ବସି ଭାବିଲା— ଯେ ଥିଲା ନାନା ତା ପାଖକୁ ଯିବି କି ନାହିଁ । ରାତି ହେଲା ପହରେ । ଯିବି କି ନାହିଁ, ଯିବି କି ନାହିଁ, ଭାବି ଭାବି ଭାଇ କେତେବେଳେ ଯେ ଆସି ଭଉଣୀ ପାଖେ ପହଞ୍ଚିଯାଇଛି ସେ ସମୟଞ୍ଜନ ତାର ନାହିଁ । ତାକିଲ—ନାନା ! ସେତିକିବେଳେ ଚଉତା ହୋଇଥିବା ବଉଳପାଟ ଖଣ୍ଡ ହାତରେ ଧରି ଆଲୁଲାୟିତକେଶୀ, ବିସ୍ତବଦନା, ଅଣ୍ଟାମୁଖୀ ‘ମାଳ ମାଷ୍ଟରାଣୀ’ ଭାଇକୁ ଅନ୍ଧାରରେ ଜାକିପକାଇ କହିଲା—‘ମୁଁ ଚାଲିଆସିଲି ବୋଲି ତୁ ଚାଲିଆସିଲୁ ? ଲୋକେ ବୋଲିବେ କ’ଣ ? ତୁ ମଧ୍ୟ କୁଳରେ କଳଙ୍କ ଲଗାଇବୁ ? ଫେରି ଯାଆ, ଫେରି ଯାଆ !’

ଭାଇ ଫେରିଯାଇ ଆନନ୍ଦ-ମୁଖରେ ତାର ସେହି କୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ ଆଲୁଅରେ ଦେଖିଲା—କାହାର ଲୁହ ତା ହାତରେ ଲାଗିଛି, କାହା ସୋହରୁ ଝିଅ ତାକୁ ବିଚଳିତ କରିପକାଇଛି, କାହାର ଅନୁଭାବ ବାଣୀ ତା ପ୍ରାଣକୁ ମନ୍ତ୍ରି ପକାଇଛି ।

ବଉଳପାଟ ଭାଇ ହାତରେ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ହେଲେ ଅବାକ୍ ।

ମାଂସର ବଳାପ

କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ

ଜଳ ଏବଂ ତୋର ଆବାଲ୍ୟ ପରମପାଥୀ । ଶେଷ ଏକ ଅପରକୁ ଛାଡ଼ି ରହିବାକୁ ସହଜରେ ରାଜ ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଜଳ ଥରେ ଅସୁସ୍ଥ ହେଲା; ତୋର ତାକୁ ଅହର୍ନିଶ ଜରି ବସିଥାଏ, ସକଳ ତାଡ଼ନା ତାହା ନିକଟରେ ବ୍ୟର୍ଥ । ଅବଶେଷରେ ସେହଠାରେ ତାର ପାନାହାର ଯୋଗାଇବା ଲାଗି ହୁକୁମ ହେଲା । ତୋର ପାଦ ଥରେ ଜଖମ ହେଲା । ଜଳ ଭଲ କରି ଜାଣେ; ତୋର ବଳ ଅପରସୀମ; କିନ୍ତୁ ବୁଝିପାରନା ନାହିଁ କାହିଁକି ତାକୁ ଏତେଦିନ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିବାକୁ ହୋଇଛି । ତାର ପାଦ ମୁଖରେ ଛୁର୍ଚ୍ଚ କରି ତାର ବ୍ୟଥା କେଉଁଠାରେ ଜାଣିବା ପାଇଁ ସତେଷ୍ଟ ହେଲା ।

ତୋର ଗୋଟିଏ ଇଂଲିଶ୍ ଗ୍ରେ ହାଉସ୍ ଏବଂ ଜଳ ଗୋଟିଏ ଗଡ଼ଜାତ ଜଙ୍ଗଲର କୃଷ୍ଣସାର । ତୋର ଆସିତି ବିଖ୍ୟାତ ଲଣ୍ଡନ ନଗରରୁ, ଜଳର ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଓଡ଼ିଶାର ନିରୁଦ୍ଧ ଅରଣ୍ୟମା; ତୋର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଂସାଶୀ, ଜଳ ନିରାଶ ଶାକାହାରୀ; କିନ୍ତୁ ଅତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦିନୁ ଦୁହଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଭାବ ଜନ୍ମି ଯାଇଥିଲା ।

ତୋର ଅସୁସ୍ଥତା ନିବାରଣ ପାଇଁ ଜଳ ତାହାର ସଙ୍ଗୀତ ଲେହନ କରି ଶୁଣୁ ଶାରେ ଲାଗିଲା । ଅବଶେଷରେ ତୋର ଟିକିଏ ପୁସ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରଥମେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ତା ପରେ ଯେତେବେଳେ ବସନ୍ତ ପୁଣି ଲେଉଟିଲା; ଫୁଲର ଗନ୍ଧ ଚାହିଁଲା, ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ଦକ୍ଷିଣା ମୁଖରେ ଇତସ୍ତତଃ ଧାଇଁ କୀଡ଼ା-କୌରୁକରେ ମଗ୍ନ ହେଲେ—ଯେପରି କି ଏହି ଆନନ୍ଦର ସ୍ଵାଦ ଯେଉଁ ଦିଗରୁ ବସିଥାସୁଛୁ, ସେହି ରହସ୍ୟମୟ ଦେଶଟାକୁ ଦୂର୍ଦ୍ଦେ ମିଳି ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆବିଷ୍କାର କରିନେବେ । ଦୁହଁଙ୍କ ଦୌଡ଼ିବାର ଭଙ୍ଗୀରେ ବିଶେଷ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକଳା ନିହତ ଅଛି । ତୋର ଯେତେବେଳେ ଦୌଡ଼େ, ସେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବମାନ ସାଂଗସୁଅ କୁମ୍ଭରେ ମିଶିଗଲା ପରି ମନେହୁଏ । ସେତେବେଳେ ତାର ତଣ୍ଡୁ, କର୍ଣ୍ଣ, ପାଦ,

ମୁଖ ଇତ୍ୟାଦି ଚିତ୍ରିକାର ଉପାୟ ନାହିଁ ; କିନ୍ତୁ ଜଳିର ଘୌଡ଼ରେ ଭଙ୍ଗିମା ଭିନ୍ନ ଧରଣର । ସେ ଯେପରି ପ୍ୟାରିସ୍ ତାନ୍ତି । ଗୋଡ଼ ଯେପରି ତାର ତଳେ ଲୁଗୁନାହିଁ—କେବଳ ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ନାଚି ନାଚି ଯାଉଛି ।

ଦର୍ପିତ ପଶୁ କର୍ମିଦାର ବାବୁଙ୍କର ବଡ଼ ପ୍ରିୟ ବସ୍ତୁ ଥିଲେ । ତୋରା ତ ବଳତ ରସ୍ତାନ ବୋଲି ତାର ଇଂରାଜୀ ନାମ ରଖାଯାଇଥିଲା, ଜଳକୁ ତାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟ ଦେଖି ତାକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଭାଷାରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ନାମରେ ଅଭିହିତ କରାଯାଇଥିଲା । କର୍ମିଦାନୁ ହବସ୍ ପରେ କର୍ମିଦାର ବାବୁ ଯେତେବେଳେ କେତେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶ ପଡ଼ିଥାରେ ସାୟଂକ୍ରମଣ ଉଦେଶ୍ୟରେ ବାହାରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଏ ଦର୍ପିତ ପଶୁ ତାଙ୍କର ସହଚର ହୋଇ ଗୁଲିବାରେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ କୀଡ଼ା-କୌରୁକ କରିବାରେ ତାଙ୍କ ଶ୍ରାନ୍ତ ଅଙ୍ଗରେ ଯେ ଆନନ୍ଦ ସଂସାର କରନ୍ତି, ତାହାର ମୂଲ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ ନୁହେଁ । ତାହା ନ ହେଲେ ଶିକାରସ୍ଥଳୀରେ ତୋରାର କିଛି ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି; ଜଳି ତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନାବଶ୍ୟକ; ତଥାପି କର୍ମିଦାର ବାବୁଙ୍କର କର୍ମପ୍ରବାହ ମଧ୍ୟରେ ଜଳିର ଟିକିଏ ସ୍ଥାନ ଅଛି । ସେହି ଆନନ୍ଦଟିକର କାରଣ ସେ ।

କର୍ମିଦାର ବାବୁ ଶସ୍ତ୍ରରେ ଯେତେବେଳେ ବାହାରନ୍ତି, ଜଳି ତାଙ୍କ ହାତ ଗୁଟି ଗୁଟି ଗୋଡ଼ରେ ଯସି ହୋଇ ଚାଲେ । ତୋରା କେତେବେଳେ ପଛରେ ରହିଗଲେ କୁଟି ଆସି ତାଙ୍କ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଛଳରେ କରାଯୋଡ଼ି ହୋଇ ବସିପଡ଼ି ଲାଙ୍ଗୁଳ ହୁଲାଏ । କେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ଦୁଇ ଧାଲ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଗତି ଶିଥିଳ କରି ଦିଏ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି କୁକୁର ଯେବେ ଆସି ଜଳି ଉପରେ ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଏ, ଜଳି ସସ୍ତ୍ର କାତର ହୋଇ ବାବୁଙ୍କ ଦୁଇପାଦ ମଧ୍ୟରେ ଠେଲି ଠେଲି ପ୍ରବେଶ କରେ । ତୋରା ଜାଣିପାରି ଯଙ୍ଗେ ଯଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଦେଖାଦେବା ମାନ୍ଦିକେ ତାର ସ୍ୱଜ୍ଞାତମାନେ ପୁଷ୍ପପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ବିମତ ଭାବରେ ଅପସାରିତ ହୁଅନ୍ତି । କାରଣ ତୋରାର ବଳବାନ୍ଧି ତାର ପଡ଼ୋଶୀମାନଙ୍କ ଅନ୍ଧତା ନ ଥିଲା । ଆଉ ମଧ୍ୟ ତୋରାର ପଦମର୍ଦ୍ଦାଦା ଶବ୍ଦ ସାଧାରଣ କୁକୁରଙ୍କଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଅଧିକ । କେହି ପୁଷ୍ପଭଙ୍ଗ ଦେଲେ, ତାର ଅନୁସରଣ କରି ନିଜର ହନତା ସେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁ ନଥିଲା ।

କର୍ମିଦାର ବାବୁଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ଶୁଣୁପୁରଠାରେ ହିଁ ସମସ୍ତ ହୋଇଅଛି । ବେଶ୍ ଆଧୁନିକ ଧରଣର ଲୋକ, ମିଶ୍ରାଲାପ, ଶିଶୁଗୁରୁ ଇତ୍ୟାଦି ଗୁଣର ଅଭାବ ନ ଥିଲା । ଦେଶୀ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ କୁଣ୍ଡିା ଗୁଡ଼ରପକା ଖାଣ୍ଟ ଦେଶୀ ଓ ବାଲୁଙ୍ଗ ପାଖରେ ପୂର୍ବ ସାହେବ । ଅବସର ସମୟରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ସାହେବ ସୁବା ଶିକାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କର୍ମିଦାର-ଛବନରେ ଆଦିତ୍ୟ ଛୁଟୁଣ କରିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍

ଆୟୋଜନରେ ଅତିଥିଶାଳା ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇଅଛି । କେବଳ ଜଳି ଓ ଡୋର ତାଙ୍କର ପୋଷା ନ ଥିଲେ । ଏ ବାଦ୍ କେତେ ଜାତିର ପକ୍ଷୀ, ମର୍କଟ, ଉତ୍ସୁକ, ମଣ୍ଡ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି କେତେ ଜୀବ ଜମିଦାର ବାବୁଙ୍କ ଅନ୍ତରେ ପ୍ରତିପୋଷିତ ହେଉଥିଲେ । କହୁବାକୁ ଖଲେ ଜମିଦାର-ଭବନରେ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଟ ଧରଣ ଚଢ଼ିଆଖାନା ଥିଲା ।

ଜନ୍ମ ଡୋର ଓ ଜଳି ତାଙ୍କର ପାର୍ଶ୍ୱଚର । ବିଶେଷତଃ ତାଙ୍କର ଅତି ସ୍ନେହର ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟାଟି ଜଳି ଓ ଡୋରର ଅନ୍ୟତମ ସଙ୍ଗୀ ଥିଲା । ତାର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ସେ ଏ ଦୁଇଙ୍କୁ ନେଇଥାଏ । ବଢ଼ିଗଲେ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଉଦ୍ଭାବଧାନରେ ସେ ଯେତେବେଳେ କଅଁଳ ଘାସ ଛୁଣାଏ, ଜଳି ଜାଣିପାର ତା ମୁହଁ ପାଖରେ ନିଜ ମୁହଁଟି ନେଇ ରଖେ । ଡୋର ଦୋହ ଆସି ତାର ଏହି ଗ୍ରେଟ ଖାମିଦାଣୀ ପାଖରେ କେତେ ଖେଳ କୌତୁକର ଅଭିନୟ କରେ । ଖାମିଦାଣୀ, ଗୁ ଜାଜଗୁ, ଗୁ ଜାଜଗୁ, କହୁ ତା ମୁହଁରେ ଘାସ ଗୁଣ୍ଡି ଦିଅନ୍ତି । ସେ ଅମାନ୍ୟ ନ କରି ମୁଖରେ ତାହା ଧରି ସ୍ତ୍ରୀୟ ବାଧ୍ୟତା ଶୁପନ କରେ । ବାରମ୍ବା ଇଜି ଚେୟାରରେ ବସି ଏସବୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ବାବୁଙ୍କ ଚିତ୍ତ ଉତ୍ତମୁସ୍ତ ହୋଇଉଠେ ।

ଜମିଦାରବାବୁ ସାହେବମାନଙ୍କ ସହୃଦ ଯେତେ ମିଳାମିଶା କରନ୍ତୁ, ଦେଖି ଲୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେ ତାଙ୍କର ଅବଲୁ ଅଥବା ଦୃଶ୍ୟ ଥିଲା, ଏହା ବୋଲିଯାଇ ନ ପାରେ । ଦେଶର କୌଣସି ପଦସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହେଲେ, ତାଙ୍କର ସମ୍ମାନ ଅଭ୍ୟର୍ଥନାରେ କୌଣସି ହୁଟି ହେଉ ନ ଥିଲା । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷିତ ସମ୍ମାନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଯାଉଥିଲା; ତଥାପି ଲୋକମତ ତାଙ୍କ ଗୁଣଗତର ଅନୁକୂଳରେ ନ ଥିଲା । ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ା ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ଭୁଷ୍ଟ, ବିଧର୍ମୀ-ଗୁଣ କହୁଥିଲେ । ଆଉ କେହି କେହି ବହୁବ୍ୟୟୀ, ପ୍ରଜାପୀଡ଼କ କହୁଥିଲେ, ଦେଶ-ଚକ୍ଷୁରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଦୋଷ, ସେ ବିଦେଶୀୟମାନଙ୍କ ସହୃଦ ମିଶିଲେ ଏବଂ ସେହିମାନଙ୍କ ଆଗ୍ରର ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଯଥାର୍ଥରେ ତାଙ୍କର ଆହାର ପରିଚ୍ଛଦରେ ବିଳାପୀୟ ଶୁଦ୍ଧ ଅନେକ ପରମାଣରେ ଲକ୍ଷିତ ହେଉଥିଲା । ସେ ସବୁରେ ଯେତକ ସଂଯମ ଆବଶ୍ୟକ, ସେ ତାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବହେଳା କରୁଥିଲେ ।

ଏଥର ଶୀତ ଋତୁରେ ପୋଲିସ ବଜାରର ଡି. ଆଇ. ଜି. ସାହେବ ଶିକାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜମିଦାର ଭବନରେ ଆତିଥ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ବୋଲି ଲେଖି ପଠାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସହୃଦ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁଅ ଓ କନ୍ୟା ଆସିବେ । ଡି. ଆଇ. ଜି. ସାହେବଙ୍କ ସହୃଦ ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କର ବନ୍ଧୁତା ବହୁଦିନର ! ଏଥର ପୁଣି ସଙ୍ଗରେ ସ୍ତ୍ରୀ, କନ୍ୟା ଆସୁଛନ୍ତି । ଗୁରୁଦିନ ଆଗରୁ ଅତିଥିଶାଳା ପରିଷ୍କୃତ ହୋଇ ଯଜ୍ଞାଦି

ଲଗିତୁ ଏବଂ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ହରଣ ଓ ପକ୍ଷୀ ପ୍ରଭୃତି ଶିକାର କରିବାର କଥା ସେ ସ୍ଥଳରେ ତମ୍ଭ ପ୍ରଭୃତିର ଆୟୋଜନ ଚାଲିଛି । ଆବଶ୍ୟକ ଜିନିଷ କଣିକାଲଗି କଟକକୁ ଲେକ ପଠାଯାଉଅଛି । ଚାକର, ବେଠିଆ ଓ ଅମଲ ପ୍ରଭୃତି ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଲଗି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସବୁଥର ପରି ଏଥର କାହାରିକ ମରବାକୁ ଭର ନାହିଁ । ସବୁଥର ପରି ଏଥର ମଧ୍ୟ ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କ ପଶ୍ଚାତ୍ତରେ ଗାଳି ବର୍ଷଣ କରୁଛନ୍ତି ।

ସାହେବଙ୍କ ଆସିବା ସମୟକୁ ତାଙ୍କୁ ବାଟରୁ ସଙ୍ଗୋଳ ଆଣିବାଲାଗି ଜମିଦାର ବାବୁ ଖଣ୍ଡେ ଦୂର ମଟରରେ ଗଲେ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ସାହେବ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ସହୃଦ ଯୋଗ ଦେଇ ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କ ମନପାଣି ଆସୁତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଜମିଦାର-ଭବନରେ ମହା ଗୁଞ୍ଜଳ୍ୟ, କାହାରି ଦଣ୍ଡେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିବାର ସମୟ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଦୌଡ଼ିଧାପଡ଼ି କରୁଛନ୍ତି । ଅତିଥିମାନଙ୍କ ସହୃଦ ଠିକ୍ କରାଗଲା, ଆଜି ଅତିଥିଶାଳାରେ ରହି ପରଦିନ ପ୍ରାତଃସ୍ନେହନ ପରେ ଶିକାରସ୍ଥଳୀକୁ ଯାଯା କରିବାକୁ ହେବ ।

ଶିକାରସ୍ଥଳୀ ଜମିଦାର-ଭବନରୁ ବାର ଚୌଦ ମାଇଲ ଗୁମ୍ଫା, ନିପଟ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ, ଘର ଗାଁ ପାଖରେ ନାହିଁ । ଚାକର, ଖାନସାମା, ବେଠିଆ ପ୍ରଭୃତି ଆଗରୁ ସବୁ ଜିନିଷପତ୍ର ନେଇ ଚାଲିଲେ । ପଛରେ ସାହେବ ପରିବାର, ଜମିଦାର-ବାବୁ, ସାହେବଙ୍କର ଦୁଇଟି ଶିକାରୀ କୁକୁର ଏବଂ ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କର ଡୋରା ଓ ଜଳି ମଟର ଆବେହଣ କରି ଚାଲିଲେ । ଜଳିର ଯିବା ଅନାବଶ୍ୟକ ହେଲେ ହେଁ ଡୋରା ତାକୁ ଗୁଡ଼ି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ରହିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଦେଶକୁ ନିଆଯାଉ, ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ ଆସି ତା ନିକଟରେ ହାଜର ହେବ । ସୁତରାଂ, ଜଳିକୁ ମଧ୍ୟ ସଙ୍ଗରେ ନେବାକୁ ହେଲା । ସେଥିପାଇଁ ଅବଶ୍ୟ ଗ୍ରେଟ ଖାମିରାଣୀଙ୍କର ଅନୁମତି ନିଆଯାଇଅଛି । ତାଙ୍କର ହୁକୁମ ହୋଇଛି, ଦୁଇ ଦିନରୁ ଅଧିକ କାଳ ଡୋରା ଓ ଜଳିକୁ ଯେପରି ଅଟକା ନ ଯାଏ ।

କିନ୍ତୁ ‘ମେରି ଫିଷ୍ଟମସ୍’ର ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସାହରେ ଶିକାରସ୍ଥଳୀରେ ରହିବାର ଆଜି ପାଞ୍ଚ ଦିନ ହୋଇଗଲା । ସେହି ଜଙ୍ଗଲ ଜାଗାଟାରେ ସାହେବ ମନୋମତ ସବୁ ଜିନିଷ ଏପରି ଭାବରେ ଯୋଗାଯାଉଛି ଯେ, ତାଙ୍କର ଅସୁବିଧା ହେବା ଦୂରେ ଥାଉ, ସହରର କୋଲାହଳ କ୍ଳାନ୍ତ ଶବ୍ଦନରେ ଏହି ନିର୍ଜନ ବନବାସସ୍ଥାଣୁ ସେମାନଙ୍କର ଭାରି ଆନନ୍ଦ ଜନ୍ମିଛି । ସୁତରାଂ, ଦୁଇଦିନ ପାଇଁ ଆସି ଆଜି ପାଞ୍ଚଦିନ ହୋଇଗଲା, ସାହେବଙ୍କର ଫେରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନାହିଁ । ଆଜି କିନ୍ତୁ ସବୁ ଜିନିଷ-ପତ୍ର ନିଃଶେଷ ହୋଇ ଆସିଅଛି । କାଲି ପ୍ରାତଃରୁ ଫେରିବା କଥା ।

ମଧ୍ୟାହ୍ନଭୋଜନ କରି ସାହେବଙ୍କ ସହ ଜମିଦାରବାବୁ ଶିକାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାହାରିଲେ । ଗତ ଗୁରୁଦିନ ସାହେବଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ, କନ୍ୟାମାନେ ଖେଳ କୌରୁକ, ନୃତ୍ୟ ଗୀତ ଆକଣ୍ଠ ଉପଭୋଗ କରିଯାଇଛନ୍ତି । ଆଜି ଆଉ ସେମାନେ ଶିକାରର ସହଯାତ୍ରୀ ହୋଇପାରିଲେ ନାହିଁ । ନିଶ୍ଚୟ ଗୁରୁ ବେଠିଆଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ବରଫ ପିଲ ନ ମାରି ମଧ୍ୟ ଜେବଲ ଟିକିଏ ଶିକାରରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାରେ ଧକେଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି; ତଥାପି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇ ଦିନ ଜଣଙ୍କୁ ଯିବାକୁ ହେଲା । ପକ୍ଷୀ ମାରିବାରେ ଥରେ ଦୁଇ-ଥର ଲକ୍ଷ୍ମୀଭୂଷ୍ଟ ହେବାରୁ ଆଉ ମାରିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଗୁଳିଷ୍ଠ ଆସି ବସିବାକୁ ଅବସର ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏବଂ ସେ ସମୟଟା ହରଷ ପ୍ରଭୃତି ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ଲାଗି ଶିକାରୀଦ୍ଵୟ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟକୁ ବାହାରିଲେ । ନାନା ଦିଗରେ ଭ୍ରମି କୌଣସିଠାରେ କିଛି ସନ୍ଧାନ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଗୁରୁ ଦିନଟା ହରଷ ଦେଖିବାକୁ ଜଙ୍ଗଲକୁ ପଠାଇଲେ । କେଉଁଠାରେ ବସି ସିଂହ ଟାଣିଲେ କି ଗୁଣ୍ଡି ପକ୍ଷ ମକର ଖୁସିଗପ କଲେ, ତାହା ଦେଖିବାର ତ ଉପାୟ ନାହିଁ । ଶିକାରୀ ଦୁଇଜଣ ନିଃଶବ୍ଦ ପଦକ୍ଷେପରେ ଏ ଜଙ୍ଗଲ, ସେ ଜଙ୍ଗଲ ଖୋଜିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତମ୍ଭ ନିକଟରୁ ଦିନ ଗୁରି ମାଇଲ ଦୂରରେ ଯାଇପଡ଼ିଛନ୍ତି ବୋଲି କାହାରି ଭ୍ରମେ ପ ନାହିଁ ।

ସେତେବେଳକୁ ବେଳ ରତ ରତ ହୋଇ ଆସୁଛି । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପାହାଡ଼ ଉତ୍ତାଳରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଲୁଚିଯାଇଛି, କିନ୍ତୁ ତାର ରକ୍ତମ ଆଭ୍ର ପଶ୍ଚିମାକାଶରେ ଖେଳେଇ ପଡ଼ିଛି । ଶିକାରୀଦ୍ଵୟ ଜୀବ ଦେହର ଲାଲିରକ୍ତ ଦେଖିବାର ଅଭିଳାଷୀ, ଏ ଦିଗରେ ନଜର ନାହିଁ । ତେଣେ କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବଦିଗ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ କରି ଅନ୍ଧାର ଘୋଟି ଆସିଲାଣି । ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଏମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି, ଆକାଶ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ କଣ ? ଗୁରୁ ଦିନଜଣ ଏ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗ ଦେଖି ହସଖୁସିରୁ ବିରତ ହୋଇ ଶିକାରୀଙ୍କ ଅନେଷଣରେ ବାହାରିଲେ । ଗଭୀର ଜଙ୍ଗଲରେ ଦିବସରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଖୋଜି ପାଇବା ଅସମ୍ଭବ । ଅନ୍ଧାରରେ ଶିକାରୀଦ୍ଵୟ ଏକାବେଳେ ଦୃଷ୍ଟାପ୍ୟ ହୋଇ ଉଠିଲେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ ବୃଷ୍ଟିର ଶୀତ ପବନ ଯେତେବେଳେ ଦେହରେ ଲାଗିଲା, ଶିକାରୀଦ୍ଵୟ ଫେରି ଚାହିଁଲେ ଅକସ୍ମାତ୍ ବୃଷ୍ଟିର ଆୟୋଜନ । ତମ୍ଭ ନିକଟରୁ ଦିନ ଗୁରିମାଇଲ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସୁତରାଂ, ବର୍ଷା ପୂର୍ବରୁ ତମ୍ଭ ଧରିବା ଅସମ୍ଭବ । ଅଗତ୍ୟା ବନ୍ଧୁକ-ସ୍ପନ୍ଧ ହୋଇ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ମିଲିଟାଣି ତବଲ ମାର୍ଚ୍ଚ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଗୁଲି ସମ୍ମୁଖରେ ମୁଗର ସିନ୍ଧୁକାତର ପଳାୟନ ଏବଂ ଶିକାରୀ ଆତ୍ମାଦୟନ ଓ ଅନୁଧାବନ ଏ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଅନୁଭୂତ ହେଲାନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଠିକ୍ ସେହିପରି

ହୁ ହୁ ଆନନ୍ଦଧନି କର ମୋ ସେମାନଙ୍କୁ ଆନମଣ କଲ । କୌଣସି ଦିଗରେ ଚକଟରେ ଆସୁ ନାହିଁ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଅନ୍ଧକାରକୁନ୍ଦ, ଘୂଣ୍ଟିବାୟୁ ପଲ୍ଲିକଟ ଅବସ୍ୟାମା ମଧ୍ୟରେ ମହାବିନୟରେ ଉପୁଜାଇ ଦେଲା । ଅତି କଷ୍ଟରେ ସନ୍ତୁପଣରେ ଦୁଇଜଣ ବାଟ ଖୋଜି ଚାଲିଲେ । ପରଜଳ ସବୁ ଓଢ଼ା ହୋଇ ଚାଲିମୁଣ୍ଡି ଶବ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଖର୍ବ-ନିଶ୍ବାସ ଗୁଡ଼ି ତମ୍ବୁରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ରାତି ଆଠଟା ।

ନୈଶ-ଶ୍ରେଣୀର କୌଣସି ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ନାହିଁ, ତାହାହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଶେଷ ଭବନର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଶିକାର ତ କିଛି ହେଲାନାହିଁ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ପରଦିନ ପ୍ରାୟତଃ ଏ ସ୍ଥାନ ଗୁଡ଼ିବାର ବସନ୍ତ ଥିବାରୁ ଏବଂ ଶିକାର ପାଇବା ବିଷୟରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନ ଥିବାରୁ ପୂର୍ବରୁ ନୈଶ-ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ କୌଣସି ଆୟୋଜନ କରାଯାଇ ନ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ଉପାୟ ନାହିଁ ! ଜମିଦାରଙ୍କ ଉତ୍ତମ ଏଠାକୁ ବାରି ଚୌଦ ମାଇଲ ଦୂର । ଏ ବର୍ଷରେ ପୁଣି ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ରାତି ଭିତରେ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆଣିବା କି ସମ୍ଭବ ! ମଟରଗଛ ତ ବର୍ଷାଜଳରେ ଅଗମ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସେପରି କୌଣସି ଜଳ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ଯେଉଁଠାରେ ସାହେବ ଓ ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କ ଆହ୍ଲାପେୟୋଗୀ କିଛି ହେଲେ ମିଳିବ, ମାଂସ ନ ହେଲେ ଯେ ଅନାହାର । ଆଜି ପୁଣି ଏତେ ବିପଦ ସତ୍ତ୍ୱେ କରାଯାଇଛି । ସମସ୍ତଙ୍କର ଭବନା ପଡ଼ିଗଲା । ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କ ଉପରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଭର କଲେ ହେଁ ସାହେବଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଭବନା ପଡ଼ିଲା ! କାରଣ ଶିକାର କରିବାକୁ ଯିବାବେଳେ ଜମିଦାରବାବୁ ଶ୍ରେଣୀ ପଠାଇ ମାଂସଟି ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ସାହେବ କିନ୍ତୁ ଶିକାର ନିଷ୍ଠୁର ମିଳିବ କହୁ ତାଙ୍କୁ ସେ ସବୁ ଆୟୋଜନରୁ ନିବୃତ୍ତ କରାଇଥିଲେ । କରାଯାଏ କଣ ? ଜମିଦାରବାବୁ ଅପ୍ରାପ୍ତ ବେଠିଆ ଚାଲିଗଲାଙ୍କ ଉପରେ ବୁଲି ହେଲେ ।

ଏସବୁ ଦେଖି ସାହେବ ଟିକିଏ ମୁରୁକିହସା ଦେଇ କହିଲେ,

‘Well, let me devise some means of the dinner’

(ଅହା, ରାଜି-ଶ୍ରେଣୀର ଗୋଟାଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଉ ।)

ଜମିଦାରବାବୁ ସେହି ହାସ୍ୟର ଉତ୍ତର ହାସ୍ୟରେ ପ୍ରତାନ କରି କହିଲେ, ‘Well’ ?

ସାହେବ କହିଲେ, “Won’t you mind spare your heart ?

It will make a sumptuous feast and you can have a lot of them from the Jungles. Don’t you like the idea ?” (ଆପଣଙ୍କର ହୃଦୟଟିକୁ କେବାକୁ କିଛି ଆପଣ୍ଡି ଅଛି କି ? ଏହା ବେଶ୍ ମୁଖର ଆହାର ହେବ ଏବଂ ଜଙ୍ଗଲରୁ ଆପଣ ସେଥିରୁ ଅନେକ ପାଇପାରିବେ । କିପରି ? କଥାଟା ଭଲ

ଲଗୁ ନାହିଁ ?)

ଜମିଦାରବାବୁ କଣ ଭବୁଥିଲେ । ସାହେବଙ୍କ ବାକ୍ୟ ଶେଷ ହେବାର ଦେଖି ହଠାତ୍ ତମକ ପଡ଼ି ଉଠିବ କଲେ, “Oh yes, it's a fine idea”. (ଠିକ୍ କହୁଛନ୍ତି) । ଜମିଦାରବାବୁ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ହେଇ ଓ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି କଥାରେ ଅମତ ହୋଇ-ପାରିଲେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଜଳ କଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କ ହୃଦୟଟା କାହିଁକି ଦପ୍ତକରି ପଡ଼ିଗଲା । ଜଳ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଟିକିଏ ବିଶେଷ ମମତା ଜନ୍ମିବାର କାରଣ ଅଛି । ଦିନେ ଅନ୍ୟ ଏକ ବିଦେଶୀୟ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ନିଜ ଶିକାର କୌଶଳର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଦେଖାଇବାକୁ ଯାଇ ସେ ଜଳକୁ ପାଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ତାର ମା' ତାକୁ ସ୍ତନ୍ୟ ପାନ କରୁଥିଲେ । ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କ ଗୁଲି ବସି ମାଆଟି ତଳି ପଡ଼ିଲା; କିନ୍ତୁ ନିବୋଧ ଶିଶୁ ନିର୍ଭୟରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲା । ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କ ଲୋକ ସେତେବେଳେ ତାକୁ ଧରିବାକୁ ଗଲା; ମା' ନିକଟରେ ଅଛି ବୋଲି ସେ ନିଃଶଙ୍କ ଭାବରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହିଲା । ବିଦେଶୀୟ ବନ୍ଧୁଙ୍କଠାରୁ ଏହି ଶିକାର କୌଶଳରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବାହାବା ପାଇଲେ ହେଁ ଏହି ଶିଶୁ ଶରୀର ନିବୋଧ ଆଖି ଦୃଷ୍ଟିକି ଗୁଡ଼ି ତାର ମାତୃହୃନ୍ତା ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କର ତା ପ୍ରତି ସେହିଦିନୁ ଗୋଟାଏ କିପରି ବାସ୍ତବ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଜନ୍ମି ଯାଇଥିଲା ।

ଜଳକୁ ହତ୍ୟାକରି ଦିନେ ତାର ମାଂସ ଉଦ୍ଧଣ କରିବାକୁ ହେବ, ଏକଥା ସେ କେବେ କଲ୍ଲନା କରି ପାରି ନ ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ପରାମର୍ଶ ଶୁଣି ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କ ଶିକାରୀ ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟ କିପରି ଟିକିଏ ଦବିଗଲା । ତାହା ବୋଲି ଏତେ ବଡ଼ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି କଣ ନାହିଁ କରି ଦିଆଯାଇପାରେ ? ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତି ପାଇ ସାହେବ ମହାନନ୍ଦରେ ନିଜେ କାଟିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ । ନିଜ ହାତରେ କିଛି ହେଲେ ଶିକାର ନ କଲେ ସେଦିନ ତାଙ୍କ ମନଟା ଭଲ ରହେନାହିଁ । ଯୁଦ୍ଧରେ ବହୁତ ଲୋକଙ୍କର ପ୍ରାଣ ହସ୍ତ କରିଥିଲେ ବୋଲି ତାଙ୍କର ବଡ଼ ସୃଙ୍ଖଳା ଅଛି । ଶୁଣାଯାଏ କୌଣସି ଦିନ ଶିକାର ନ ମିଳିଲେ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପାଳିତ କୁକୁଟ ପ୍ରଭୃତି ଗୋଟାଏ କିଛି ଜୀବ ବଧ କଲେ ତାଙ୍କ ମସ୍ତିଷ୍କ ଅସ୍ଥା ଉଠେ । ଏହି ଅଭ୍ୟାସକୁ ତାହେଁ କରି ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ କୁଆଡ଼େ ବହୁବାର କହିଆନ୍ତି ଯେ ଦିନେ କିଛି ଶିକାର କରିବାକୁ ନ ପାଇ ସାହେବ ନିଜର ବେକ କାଟିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଉଥିଲେ !

ଜଳ ଓ ଡୋର ଏକ ଅଧରର କୋଳରେ ମୁହଁ ଗୁଞ୍ଜିଦେଇ ମହା-ଆରମ୍ଭରେ ନିଦ୍ରା ଯାଇଛନ୍ତି । ସେ ସମୟରେ ଅପରିଚିତ କୌଣସି ଲୋକ ଡୋର ନିକଟକୁ ଯିବାକୁ ଯାହାସ କରିବା ବଡ଼ ଦୁରୁହ । ବିଶେଷତଃ ଡୋର ଓ ଜଳ ଏକ ଦିଗରେ ଥିବାବେଳେ ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କ ମାଧୁଆ ଗୁଲିର ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କାହାର

ସେମାନଙ୍କ ପାଖ ପଶିବାକୁ ଉପାୟ ନାହିଁ । ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କ ଇଚ୍ଚିତରେ ଜଳକୁ ଆଣିବାଲାଗି ମାଧୁଆକୁ ଯିବାକୁ ହେଲା । ତାର ପଦଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଡୋରା ଚୋର ଉଠି ଚାଲିଲା । ମାଧୁଆ ରୁପ୍ କହିବାରୁ ସ୍ବର ବାରିପାରି ସେ ଯି ରହେଇ ରହିଲା; କିନ୍ତୁ ମାଧୁଆ ଯେତେବେଳେ ଜଳକୁ ଉଠାଇ ତାକୁ ସଙ୍ଗରେ ଆଣିବାକୁ ଗଲା, ସେତେବେଳେ ଡୋରା ତା ସହୃଦ ଆସିବାଲାଗି ଅସ୍ଥର ହୋଇଉଠିଲା । ଅଗତ୍ୟା ମାଧୁଆକୁ ଜଳ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଡୋରାର ଶକୁଳି ଧରି ଆଣିବାକୁ ହେଲା । ଡୋରାର ବୁଦ୍ଧି ଅସମ୍ଭବ ରୂପେ ପ୍ରଖର ହେଲେ ହେଁ ଏ ସମୟରେ ଜଳକୁ ତା ନିକଟରୁ ଧରି ନେବାର କାରଣ ସେ ପ୍ରଥମେ ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ମାଧୁଆ ନିଜେ ଡୋରାକୁ ଧରି ଜଳକୁ ଖାନ୍ସମାମାନଙ୍କୁ ଦେଲା । ଡୋରାର ବଡ଼ ସନ୍ଦେହ ହେଲା, ତଥାପି ସେ ବୁଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ । ସାହେବ ସ୍ବାୟ ଆତତାୟୀ ପ୍ରକୃତିର ତର୍ପଣ କରିବା ଲାଗି ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ । ହୃଦର ଫଳକ ଆଲୋକପାତରେ ଚକଚକ ହୋଇଉଠିଲା ।

ଖାନ୍ସମା ଦୁଇଜଣ ଜଳର ଗୋଡ଼ ବାନ୍ଧି ତାକୁ ଘୂର କରି ଠିଆ କରାଇଲେ, ଯେପରି ହୁଏ ଚାଲିବା ସମୟରେ ସେ କୌଣସି ରକମ ହଲଚଲ ହୋଇ ସାହେବଙ୍କର ଅସୁବିଧା ନ ଘଟାଏ ! ଜଳର ଭାବନା କଣ ? ସେ ତାର ଜୀବନର ପ୍ରଭୁ ଜମିଦାରବାବୁ ଏବଂ ସକଳ ଦୁଃଖ ବିପଦରେ ଆବାଲ୍ୟ ପରମବନ୍ଧୁ ଡୋରାକୁ ଦେଖି ନିର୍ଭୀକ ଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ପାଦଦ୍ବିଷ୍ଟି ବନ୍ଧା ହେବାରୁ ଅରେ ତାର ଦୁଃଖ ସୁଖର ସାଥୀ ଡୋରା ଏବଂ ତାର ଆଶିଷକ ବିଶ୍ବାସୀ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଥାଏ । ଜମିଦାରବାବୁ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଓ କନ୍ୟାଙ୍କ ନିକଟରେ ଖୁସି ଚାଲିରେ ନିମଗ୍ନ ଥାନ୍ତି; ତଥାପି ତାଙ୍କ ଭିତରୁ କିଏ କହି ଦେଇଥାଏ, ଜଳ ପ୍ରତି ଟିକିଏ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବାକୁ । ସେ ଗୁଝି ନ ଗୁଝିଲା ହୋଇ ହସ ଖୁସିରେ ନିମଗ୍ନ ଥାନ୍ତି । ତାକୁ ଚାହିଁଲେ ସେ ମନୁଷ୍ୟ ଭାଷାରେ ଯେପରି କିଛି ପ୍ରକାଶ କରି ଦେବାକୁ ଯିବ ଏବଂ ସେଥିରେ ସେ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେବେ; ଆଉ ତାଙ୍କ ସୁନାମରେ ବାଧା ଘଟିବ । ସାହେବଙ୍କ ହାତରେ ହୁଏ ଦେଖି ଡୋରାର ସନ୍ଦେହ କ୍ଷମେ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହେବାକୁ ବସିଲାଣି । ସାହେବ ହୁଏ ପରିଷ୍କାର କରି ଯେତେବେଳେ ଆସନରୁ ଉଠିଲେ, ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ହଠାତ୍ କାହିଁକି ଜଳ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କର ମନେ-ହେଲା, ଜଳ ଅନେକକ୍ଷଣ ହେଲା ତାଙ୍କୁ ଏହିପରି କାତର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଗୁଝି ଜୀବନ ଭିକ୍ଷା କରୁଛି । ଜମିଦାରବାବୁ କଣ ଗୋଟାଏ ବାହାନାରେ ଆସନ ଛାଡ଼ି ତମ୍ବୁ ମଧ୍ୟକୁ ଚାଲିଗଲେ, ଡୋରା କିନ୍ତୁ ଜଳର ମିନତି ଶୁଣିଲା । ଆବାଲ୍ୟ ଆଶ୍ରୟଦାତା ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରୁ ହତାଶ ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ ଜଳ ଯେତେବେଳେ ତାର ପ୍ରିୟ ସହୃଦର ଡୋରାକୁ

ଗୁହଁଲ, ଡୋର ପ୍ରାଣରେ ତାହା ବାଜିଲା । ସାହେବଙ୍କ ହାତରେ ନୃମ୍ମ ସୂଚକା ଦେଖି ଡୋରର ଆଉ ବୁଝିବାକୁ ବାକି ରହିଲା ନାହିଁ । ଏହି ସ୍ଥଳରେ ସେ କେତେ ଛେଲି, ଦୃଶ୍ୟ କଟାଯାଇଥିବାର ନଜେ ଦେଖିବୁ ! ତାର ପ୍ରାଣ-ପ୍ରିୟ ଜଳିର ଦଣା ତାହା ହୁଁ ହେବ, ଏଥିରେ ଆଉ ତାର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ସାହେବ ଯେତେବେଳେ କୁଣ୍ଡା ଧରି ଖୁଲାଇ ଆସିଲେ, ତତ୍ତ୍ୱକ୍ଷଣାତ୍ ଡୋର ଗୋଟାଏ ଝିଙ୍କାରେ ମାଧୁଆ ହାତରୁ ମୁକୁ ପାଇ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜଳିକୁ ଧରିଥିବା ଜଣେ ଖାନ୍ସମାକୁ ଆଦାତ କଲା । ସାହେବ, ଚାକର, ଖାନ୍ସମା ପ୍ରଭୃତି ଇତଦ୍ରୁତ ହୋଇ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ତମ୍ବୁ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଜମିଦାରବାବୁ ତମ୍ବୁ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟମନସ୍ଥ ଥିଲେ । ସାହେବଙ୍କର ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଦେଖି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କୁ ଧମା ମାରିଲେ ଏବଂ ମାଧୁଆ ଉପରେ କୋଧରେ ଜଳିଉଠିଲେ । ତଥାପି ଅନ୍ତରର କି ଗୋଟାଏ ଅବ୍ୟକ୍ତ ବ୍ୟଥା ତାଙ୍କ କଥାରୁ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା ।

ମାଧୁଆ ଅତି କଷ୍ଟରେ ନଜେ ଡୋର ଦ୍ୱାରା ଆଦାତ-ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଗୋଟାଏ ଗଛରେ ନେଇ ତାକୁ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବାନ୍ଧିଦେଲା । ସାହେବ ହସି ହସି କୁଣ୍ଡା ହାତରେ ପୁନଶ୍ଚ ତମ୍ବୁ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରିଲେ । କୌତୁକ କରିବା ଛଳରେ ଆବଳ ଡୋରକୁ କୁଣ୍ଡା ଦେଖାଇ ଜଳି ଅଭିମୁଖରେ ଚାଲିଲେ । ଜମିଦାରବାବୁ ଦେଖିଲେ, ଜଳି ପୂର୍ବପରି ସେହି କାତରଦୃଷ୍ଟିରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଚାହିଁ ସାହାଯ୍ୟ ଭିକ୍ଷା କରୁଛି । ସେ ହଠାତ୍ ଉଠିପଡ଼ି ସାହେବ ବଡ଼ କ୍ଳାନ୍ତ କରି କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ, “ଇସ୍, ମୁଁ କଣ ପାଗଲ” କହି ପୁଣି ଆସନ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ସେ ସ୍ଥାନରୁ ଉଠି ଦୂରକୁ ଯିବାକୁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ହେଉଥିଲେ ହେଁ ସାହେବ କିନ୍ତୁ ମନେକରିପାରନ୍ତି, ଏହି ଆଗଙ୍କାରେ ସେ ଚେଷ୍ଟାରୁ ସ୍ଥାନ୍ତ ହେଲେ । ସାହେବ ଜଳି ନିକଟକୁ ଆସିବାର ଦେଖି ଜମିଦାରବାବୁ ରୁମାଲ କାଢ଼ି ମୁହଁ ଘୋଡ଼ାଇଲେ । ଡୋରର ଶ୍ରୁତି ବ୍ୟାକୁଳ ହେଉନ ତାଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଥାଏ । ତାହାରି ମଧ୍ୟରେ ଶୁଣିପାରିଲେ ଗୋଟିଏ ରୁଦ୍ଧ କଣ୍ଠର ବିଳାପ । ସେ କେବଳ କର୍ଣ୍ଣରେ ନୁହେଁ, ମର୍ମସ୍ଥଳୀରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ସେ ସ୍ଵର ଜଳିର ! ରୁମାଲ କାଢ଼ି ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ, ଶେଷ ।

ଖାନ୍ନା ଟେବୁଲରେ ବସି-ବସି ଜଳିର ମାଂସ ଭକ୍ଷଣ କଲବେଳେ ଜମିଦାର ବାବୁଙ୍କ ଅନ୍ତରାତ୍ମା ନାହିଁ ନାହିଁ କରି ଉଠିଲା । ସେ ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟାକରି ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ଯକ୍ଷାମାନ୍ୟ ଆହାର କଲେ । ଭିତରେ କି ଗୋଟାଏ ଅବ୍ୟକ୍ତ ବ୍ୟଥାରେ ପ୍ରାଣ ଆକୁଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ରକ୍ଷା ଏତିକି, ଅତିଥିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରି ନ ଥିଲେ । ଶୋଇବାକୁ ଯିବାବେଳେ ମାଧୁଆ

ଆସି ଖବର ଦେଲା, ଡୋରକୁ ମାଂସ ଆଦି ଯେତେ ଯାହା ଦିଆଗଲା, ସେ ତାହା ଖଣି କଲ୍ଲନାହିଁ ।

ଜମିଦାରବାବୁ ଅନ୍ୟମନସ୍ତ ହୋଇ ଶୟନ କଷ୍ଟକୁ ଗଲେ । ନିଦ୍ରା ଆସୁ ନ ଥାଏ । ବୁଝିଶାରେ ପଡ଼ି କେତେ କଥା ଶୁଣୁଥାନ୍ତି । ଏ ଜଙ୍ଗଲ ସେ ଜଙ୍ଗଲ ବୁଲୁଛନ୍ତି, ହଠାତ୍ ମେଘର ଆକ୍ରମଣ ଓ ଚଢ଼ଘିର ଅନ୍ଧକାରକୁ—ପୁଣି ସେହି ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସମୟ, ଗୁଲି ଖାଇ ମାଆଟି ତାର ଭୂତଲଗାୟା ହେଲା, ଆଉ ନବୋଧ ଶିଶୁ ଅବାଳ ହୋଇ ଅନାଇ ରହୁଲା, ଟିକିଏ ହଲକଲ ନାହିଁ, ସେଠାରେ ଆସୁଥିବା ଶବ୍ଦ କଲା । ପୁଣି ସେହି ଘନ ଅନ୍ଧକାର—ଦୁଇବନ୍ଧୁ ଯନ୍ତ୍ରରେ ସଙ୍ଗୀତ ରଖି ତନ୍ମୁ ଅଭିମୁଖରେ—ହଠାତ୍ ଧରି ସାହେବଙ୍କର ନୃଶଂସ ହାସ୍ୟ, ଆଉ ସେ ହରଣ ଶିଶୁଟିର କରୁଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଜୀବନ-ଭିକ୍ଷା ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ—“ମୁଁ ପରା ମୋ ମା’କୁ ଗୁଳି ତମକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ଧରିଥିଲି ?” ଜମିଦାରବାବୁ ତମକ ଉଠି ଶୁଣିଲେ, ଏ ସ୍ବପ୍ନ । ପୁଣି ନିଦ ଆସିଲା, ପୁଣି ସେହି କାଳୁଜିଭର ଗୁହାଣି, ପୁଣି ସେହି ମନିବଦାରକ ବିଳାପ । ଥରକୁ ଥର ନିଦ ଭଙ୍ଗି ଯାଏ; କିନ୍ତୁ ସେହି ଏକ ସ୍ବପ୍ନ !

ପ୍ରଭାତରୁ ଉଠି ଫେରିଯିବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରାଗଲା । ମଟରରେ ବନ୍ଧୁ ଓ ବନ୍ଧୁ-ପରିବାରଙ୍କ ସହିତ ଜମିଦାରବାବୁ ଆଗ ଚାଲିଗଲେ । ହସ ଖୁସିରେ ମନଟାକୁ ଚାଲିବାର ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କ ଅନ୍ତରରେ ହରଣଶିଶୁର ସେହି ରୁଦ୍ଧ ଚିନ୍ତନର ବିରାମ ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁ-ପରିବାର ସେହି ଦିନ ବିଦାୟ ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ ।

ମାଧୁଆ ଡୋରକୁ ଟାଣି ଟାଣି ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଧରିଯାଇ ହୋଇ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଏବଂ ବାବୁଙ୍କୁ କହିଲା, ଡୋର ସେ ସ୍ଥଳରୁ ଆସିବାକୁ ଏକାବେଳେ ନାମଙ୍ଗ । ଜମିଦାରବାବୁ ସେତେବେଳେ ଏକାକୀ ବସି ମନେ ମନେ କଣ ଭାବୁଥିଲେ । ମାଧୁଆ ଆଉ କିଛି ନ କହି ତପ୍ ହୋଇ ଚାଲିଗଲା । ସେତେବେଳକୁ ଜମିଦାର ବାବୁଙ୍କର ପ୍ରବଳ ଆହ୍ୱାନ ଉପସ୍ଥିତ । ବଡ଼ ସଂଯମରେ ସେ ନିଜକୁ ସ୍ଥିର କରି ରଖିଛନ୍ତି । ନ ହେଲେ ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କୁ ପାଗଳ ବୋଲି ଭାବି ସାରନ୍ତେଣି ! ଏହି ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ କୁକୁରଟାର ପାଦତଳେ ପଡ଼ି କ୍ଷମାଭିକ୍ଷା କରିବାଲାଗି ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣ ଭିତରୁ ଯେପରି କିଏ ବାଧ୍ୟ କରୁଛି । କାରଣ ସେ ନିଜକୁ ତା’ଠାରୁ ବହୁ ନିମ୍ନରେ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ‘କାହିଁ ମାଂସାଣୀ କୁକୁରଟାଠାରୁ କଣ ମୋ ଅନ୍ତର ଏତେଦୂର ନୃଶଂସ ! ହଁ, ହଁ, ସଂସାରଟାରେ କଣ କେବଳ ସବଳ ଦୁର୍ବଳକୁ ଅଧୀନ ରଖି ଆସୁଥାଉ କରି, ଉଦରସାଉ କରି ଜୀବନ ଧାରଣ କରିବାକୁ ଜାତ ହୋଇଛି ? ଜଣେ ବଞ୍ଚିବ ବୋଲି ଆଉ ଜଣକର ମୃତ୍ୟୁ ଏକାକୀ ଆବଶ୍ୟକ ! ମନୁଷ୍ୟ ଯେ

ବିଶ୍ୱସ୍ତାସ କରିବାକୁ ବସିଛି, ଏହାର ପ୍ରକୃତ କଣ ନା, ସେ ସବୁ ଜାଣିମାନ ଓ ବିବେକବାନ୍ ।’ ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ; ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କର ଶୁଷ୍କ ବରଣ ଓ ବିକାର ଜାତ ହେଲା । ଯେଉଁ କିନ୍ତା ଜଳର ମାଂସ ସ୍ୱାଦ ପସନ୍ଦା କରିଥିଲା, ତାହା ଜପର ଅବଶ ହୋଇ ଆସିଲା; ଜଳର କଳିଜା ଯେଉଁ ଗଲା ମଧ୍ୟରେ ଯାଇଥିଲା, ତାହା ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ଜପର ବୁଜ ହୋଇ ଆସିଲା । ଜମିଦାରବାବୁ ମନେ କଲେ, ସେ ଗଲା ଯଦି ଚିରଦିନ ପାଇଁ ରୁଜ ହୁଏ ଏବଂ ସେ କିନ୍ତା ଯଦି ଅବଶ ହୋଇ ଛୁନୁ ହୋଇପଡ଼େ, ତେବେ ତାଙ୍କର ମର୍ମିନୁଦ ଯାତନାର ଟିକିଏ ଅବା ଉପଶମ ହୋଇ ପାରନ୍ତା ।

ଏହି ସମୟରେ ପଛରୁ ଏକ ଚାଳିଲା, “ଜଳି କାହିଁ ?” ଜମିଦାର ବାବୁ ଫେରିଗୁଡ଼ି ଦେଖିଲେ, ତାଙ୍କର ସେହି ଗୁରୁବର୍ଷର ଶିଶୁକନ୍ୟାଟି ! ସେ ଗୁରୁର କିଛି ନ ପାଇ ତତ୍ତ୍ୱଶାନ୍ତ ଉଠିଯାଇ କନ୍ୟାକୁ ନିଜର ଉତ୍ତମ ବସ୍ତ୍ରରେ ଗୁପ୍ତଧରି କହିଲେ, “ଅଛୁ ମା ଅଛୁ ।” ସେ କଥାରେ କଣ୍ଠପାତ ନ କରି ମୁହଁ ଫୁଲାଇ, ଆଖି ଛଲଛଲ କରି କହିଲା, “ମିଛ କଥା, ମାଧୁଆ କହିଲା, ସେ ସାହେବ ତାକୁ ମାଲିକ, ମୁଁ ସେ ସାହେବକୁ ମାଲିକ !” କନ୍ୟାର ଶର ଓ ଅଭିମାନ ଦେଖି ଜମିଦାର ବାବୁଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରୁ ଲୋଭନ ବର୍ଷିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ତାହା କନ୍ୟା ନିକଟରୁ ଲୁଚାଇବାକୁ ଯାଇ ଧାଉଁ ହାତରେ କନ୍ୟାକୁ ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ ଏବଂ ହୃଦୟ ଆବେଗ ଅସହ୍ୟ ହେବାକୁ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ଶିଶୁପର ଶ୍ରେ ଶ୍ରେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ; କିନ୍ତୁ କନ୍ୟାର ସେହି ପ୍ରଶ୍ନ “ଜଳି କାହିଁ” ତାଙ୍କର ବାରମ୍ବାର ମନେପଡ଼ିଲା । ସେ ନିଜକୁ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନ କରି ସ୍ତମ୍ଭିତ ଅଟେ—ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ ଗୁଡ଼ିଲେ । ଦୁର୍ଗତଶାବକର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡ ଭୁକ୍ତ ମାଂସର କ୍ଷୟନ ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋମକୂପରୁ ଫୁଟି ବାହାରିବାର ସେ ଗୁଣିଲେ ! ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିରରେ ଏ କ୍ଷୟନ ତେଜି ଗତିରେ ଚମକିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଜମିଦାର ବାବୁ ଛୁରୁ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ—ଦୁଇ ସପ୍ତାହ ଲୁଚ ଓ ଅନାହାର ! ସମସ୍ତେ ଭାବିଲେ, ଜମିଦାର ବାବୁ ଏ ଦାଠି ପାର ପାଇବେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେ ସୁସ୍ଥ ହେଲେ, ଅଧିକ ନ ଖାଇ ଲୋକ ହୋଇ । ସାହେବଙ୍କ ଉପଯୋଗୀ ଅଭିଶ୍ରାଣା ଦରିଦ୍ରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପାତ୍ର-ନିବାସରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଜମିଦାର ଉଦ୍ୟମରେ ଆମିଷ ପ୍ରବେଶ ନିଷିଦ୍ଧ ହେଲା ଏବଂ ଜମିଦାରୀ ମଧ୍ୟରେ କେହି ମୁଗ ଶିକାର କନ୍ତା ବଧ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ହୁକୁମ୍ ଜାରି ହୋଇଗଲା ।

ଜୋର କୌଣସିମତେ ଆହାର କଲା ନାହିଁ । ଦିନମାନ ନିରାହାରରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଏବଂ ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କ ସମସ୍ତ ଅସୁସ୍ଥତା ଦିନ କୌଣସିମତେ ମୁକ୍ତି ପାଇ ଖସି ଚାଲିଗଲା । ମାଧୁଆ ଖୋଜି ଖୋଜି ତାକୁ ସେହି ତନ୍ତୁ ପଡ଼ିଥିବା ଜାଗାରେ ଜଳର ବଧଭୁମିକୁ ଆପାଣ କରୁଥିବାର ଦେଖିଲା । ଏହାରେ ସେ ତାର ପ୍ରିୟ ସଖାକୁ ହରାଇ—

କୌଣସିମତେ ଯେବେ ସନ୍ତାନ ପାଏ, ସେଥିଲ୍ଲି କରୁଣ ବଳାପ କରି ସେ ତାକୁ ଖୋଜି ବୁଲୁଛି । ମାଧୁଆ ତାକୁ ଧରି ଆଣିଲା । ଯେତେ ଯତ୍ନ କରାଗଲା, ସମସ୍ତ ବଫାଲ ହେଲା । ପୁଣି ଦିନେ କିପରି ସେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ଆଉ ଯେତେ ଯତ୍ନ ଖୋଜିଲେ ମିଳିଲା ନାହିଁ । କେହି କେହି କହନ୍ତି, ସେ ସେହି ତମ୍ଭୁ ପଡ଼ିଥିବା ଦିଗରେ ଯାଇଛି । ବାଠୁଣିଆମାନେ କହନ୍ତି, ନିବଡ଼ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ କାଠ କାଟିଲାବେଳେ ସେମାନେ ବହୁବାର ରୁଦ୍ଧ ପଶୁକଣ୍ଠର ଗୋଟିଏ କରୁଣ ଆଉଁସ ବଳାପ ଶୁଣିପାରନ୍ତି; ସେ କିନ୍ତୁ ଜଳିର ନା ଡୋରର ?

ଅନ୍ଧାରୁଆ

ସଚିଦାନନ୍ଦ ରାୟଚରଣ

ବେଳରେ ହାଡ଼ ବାଜିଲା । ଦାନ୍ତରେ ଚରଣ ଦେଲା । ଜିଭ ଥାଉ ଥାଉ ଖନା ହୋଇ ପହୁଲି ପଧାନ ବାରଦୁଆର ଶୁଣୁ ପିଣ୍ଡା ବୁଲି ଖପର ପଡ଼େଇଲା ।

କଳା-ମିତିମିତି ଅନ୍ଧାର ମଝିରେ ଭାର ଶର୍କା ଶର୍କା କାଲିଆ ବାହା ଦଟାକୁ ଉପରକୁ ଟେକି ଗାଁମୁଣ୍ଡ ଦୋକାନ ପାଖରେ ବସି ପହୁଲି ଗର୍ଥ ଗର୍ଥ ହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନକଥା କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ, ନାନା ଅବଳ କାଢ଼ି ଗହଳମାନଙ୍କ ଅଣ୍ଟାରୁ ପଇସାଏ ଅଧଳାଏ ଖସାଇବ ବୋଲି ବାହାରେ । କିଏ ଦିଏ, କିଏ ବା ମୁହଁ ମୋଡ଼ି ଚାଲିଯାଏ । ଅଧିକାଂଶ ତା ଆଡ଼ିକ ଦାନ୍ତ ବ'ଧାଡ଼ିକ ଦେଖାଇ ଖି ଖି ହୋଇ ହସନ୍ତି । ଖତେଇ ହୁଅନ୍ତି । ପହୁଲି ମାଟିରେ ଗଡ଼େ । ବାଲି ମୁକୁଳା କରି ହାତ ଠାରି କେତେ କଣ କହେ । ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି, 'ପହୁଲି କରୁଛୁ ।'

ଭାର କାଲିଆ ଦେହ, କୋଡ଼ର ନୁରା, ଆବୁଡ଼ା ଖାବୁଡ଼ା ଓପାରିଆ ପ୍ରତିଟା କଳା ରାତି ସଙ୍ଗରେ ମିଶିଯାଇ ଜମା ବାରିହୁଏ ନାହିଁ ।

ଅଟ୍ଟ ପିଲଏ ମା'ଠୁ ଶୀର୍ ନ ଖାଇଲେ ମା'ମାନେ ଭୟ ଦେଖାଇ କହନ୍ତି, ହେଲ ହେଲ ଅନ୍ଧାରୁଆ ଆଇଲଣି । ଗାଁମୁଣ୍ଡେ ବସି ଜିଭ ହାଲୁ ହାଲୁ କରୁଛି ।

ପହୁଲି ପୁରସ୍ତମ ଯିବ । ବାଟରେ ସଞ୍ଜ ହୋଇଗଲେ ପାଖ ଗାଁରେ ରାତିକ ପାଇଁ ଥାକିଯାଏ । ଦର୍ଥ ବୁଡ଼ିଯିବା ଆଗରୁ କଣ ଦଟା ପାଟିରେ ପକାଇ ଦେଇ କାହା ପିଣ୍ଡାରେ କୁଟା ଗୋସ୍ତ ପାରି ଚାରିକାତ ନମେଇ ପଡ଼ିଯାଏ । ସେ ଘେରି ଗାଁକୁ ଯାଏ—ସେ ଗାଁରେ ଅନ୍ଧାରୁଆ ଆଇଚି ବୋଲି ଚାରିଆଡ଼େ ଘୁରି ହକସ ପଡ଼ିଯାଏ । ତା ପଛରେ ଟୋକାଏ ତାଲିମାରି ଗୋଡ଼ାନ୍ତି, ବୁଲି କୁକୁରଗୁଡ଼ାକ ଘେଉ ଘେଉ ହୋଇ ତାକୁ ଖେଳାଇ ମିଶନ୍ତି, ପୁଣି ସୁଁ ସୁଁ କରି ତା ଗୋଡ଼ସନ୍ଧିରେ ପଶି ପରସ୍ତେ ତାକୁ ଶୁଂଘିଯାନ୍ତି । ଅନ୍ଧାରୁଆ ଦିନଯାକ ବାଟ ଚାଲେ - ସଞ୍ଜବୁଡ଼େ ଭିକ୍ଷା ମାଗେ ।

ଅନ୍ଧାର ରାତି । ପେଟରେ ହେଲ ମାଇକିନିଆ ପରି କଳାମେସର ତଳ ପେଟଟା

ଓହଲି ପଡ଼ିବ । ତାର ଭିତରେ ଚଳନ୍ତା ଅନ୍ଧାର ପରି ବାଡ଼ି ଖଣ୍ଡିତ ଧରି ଅନ୍ଧାରୁଆ
ଗୁଲେ... ।

ବେଳେ ବେଳେ ଅନ୍ଧାରୁଆ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖେ... ।

ପାଟିଲ ଧାନ ଖେତରେ ନହଡ଼ା ମାରୁଛି । ଭେଣ୍ଟିଆ ଭେଣ୍ଟିଆ ଧାନ ଗଛର ଅସୁମାର
ସାରୁ ସିଆରି ଭିତରେ ତମ୍ବାପାଠ, କଙ୍କଡ଼ା ବସ୍ତ୍ର ଆଉ ତେଲୁଣୀ ପୋକଙ୍କ ମେଲା ବଇଚ ।
ଗୁରୁଆଡ଼େ ଆଇଁଷିଣିଆ ଗଛ ପାଇଁ ମାଟିଆ ଚିଲଗୁଡ଼ାକ ତେକ ତେକ ହୋଇ ଉପରେ
ଉଡ଼ି ଛୁନ୍ତି ।

ସେଇ ମେଘ ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ବଲ ମଝିରେ ଗୋଟାଏ ଶୁଭ୍ର ଚିଆରି କରି ଅଟା ଖଣ୍ଡେ
ଜାଲି ପହଲି ବଲ ଜରିବୁ ।

ଧାନଗଛ ମୂଳରେ କୁଡ଼ା ହେଇଛି କୁଡ଼କୁ କୁଡ଼ ଖତ । ଖତ ତ ନୁହଁ, ହାଡ଼ ।
ପହଲିର ହାଡ଼—ତା ସ୍ତ୍ରୀ ଗେଲିବୋଉର ହାଡ଼... ।

ପହଲିର ମନେ ପଡ଼େ କାଲିମର ଜାଡ଼ଦିନେ କମିତି ବଡ଼ଅନ୍ଧାରୁ କେଉଟି ଘରର
ତୁଡ଼ା ପାହାର ନ ଶୁକୁଣି ଗେଲିବୋଉ ଅୁରୁ ଅୁରୁ ହୋଇ ଟାଙ୍ଗି, ଟୋକର,
ତୋଟା, ପାଟ ବୁଲି ଗାଣ୍ଡୁଆକୁ ଗାଣ୍ଡୁଆ ଗୋବର ବୋହୁ ଆଣି ବାଡ଼ିପଟ ଖତଗଡ଼ାରେ
ଜମା କରେ... । ଆଉ ପହଲି ଜଳ ଦେହର ନନ୍ଦୁ ପାଣି କରି ସେଇ ଖତକୁ କୁଟି ଓହର
ଓହର କରି ନେଇ ବଲରେ ଜମା କରି ଦେଇ ଆସେ ।

ଖାଲି ସେତିକି ନୁହେଁ, ପଥର ପରି ଟାଣ ବଲ ମାଟିରେ ନଜଲ କଣି ଧରି ହଳ
କଲବେଳେ ସେ କି କଷ୍ଟ, ତା ମନେ ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ପହଲିର ହାଡ଼ ଭିତର କଣ
ହେଇଯାଏ । ତାକୁ ଉପରେ ନିଆଁ ପିଣ୍ଡୁଳା ପରି ସୂର୍ଯ୍ୟ, ତଳେ ଜଳର ମାଟି, ଗୋଡ଼
ଦିଟା ସିଝି ଯାଇ ପରସ୍ତକୁ ପରସ୍ତ ତମ ଗୁଡ଼ିଆଇଛି ।

ପହଲିର ଏତେ ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା ରକ୍ତମିଶା ମିହନ୍ତକୁ ସାର୍ବକ କରି ସେହିଦିନ ପାଟିଲ
କ୍ଷେତର ଅସୁମାର ଧାନଗଛ ଗହଳରେ ମାଝିପବନର ଲୁଚୁକାଳି ଖେଳ ନାଗିଲ,
ସେହିନ ପହଲି ଜୀବନରେ ଏକ ମଉଛବ । ସେ ସବୁ ଭୁଲି ଅନାହିଁ ରହୁଲ ସେଇ
ଦରପାଟଲ କଥାଏ ଆଡ଼କୁ ।

ତା ପରେ ଦିନେ—

ପହଲି ଶୁବଲ ।

କଟିମିଟି ଅନ୍ଧାର । ମଗୁଣିର ମାସ ହୁମାଳ ପବନ କଲିକା ଭିତର ଅରୁର ଦେଇ-
ଯାଉଛି । ପହଲି ଶୁଭ ଉପରେ ହେଁସ ଖଣ୍ଡେ ପୋଡ଼ି ହେଇ ସେତେଇ ପଡ଼ି ଶୋଇ
ବଟୁଆରୁ ଚନ୍ଦ୍ରପଣ ଟିକିଏ ଆଣି ନେଡ଼ିରେ ଦଳୁଛି । ବଲ ଭିତରେ ଗୁରୁରୁ ଗୁରୁରୁ ଧବ

ଶ୍ରୀଶାଗଲ । ପାଣି କାଦୁଅରେ ଧାନଗଛଗୁଡ଼ାକ ଚକଟି ଦେଇ ଗୋଟାଏ କିଏ ଶୁଣିଆଡ଼େ ମନ୍ଦିଦେଇଯାଉଛି ଯିମିତି ଅବା । ପହଲି ଭାବିଲି ବାରୁଣ୍ଡା କି ଭାଲୁ ହେବ ପର ।

ସେ ରାଗରେ ଖଣ୍ଡେ ମୁଲିକାଉଁଣ ଧରି ଉଠିଲ ।

ଧାନଗଛର କାଳିଆ ଗୁଲ ଚରି ପାଣିସିଆରଗୁଡ଼ାକ ଚକଟି ଦୁଇଟି । ବହୁଳିଆ ମେଘ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ପହଲି ଆଖିରେ ପଡ଼ିଗଲା ଗୋଟାଏ ମନ୍ତ୍ରବଡ଼ କାଳିଆ ଜନ୍ମ । ନାକପୁଡ଼ାରେ ଅଣରୁଣ ପବନ ବହୁଟି ।

ପହଲି ତା ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇଲ; ମାତ୍ର ସେଇ କାଳିଆ ଗୁଲଟା ଧାନଗଛଗୁଡ଼ାକ କୁହ ଚକଟି ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଏଣେତେଣେ ପଳାଇଗଲା ।

ଗୋଟିଏ ଧାନଗଛ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପହଲି ଦେହରୁ ପୋଷେ ରକ୍ତ ଶ୍ରବଣିଯାଉଥିଲା ।

ଆଗରେ ଗୋଟାଏ ଖାଲ । ଜନ୍ମଟା ଆଉ ଯାଇ ପାରିଲ ନାହିଁ—ମୁହଁ ବଳୁଇ ପଛକୁ ଫେରି ଆଇଲା । ପହଲିର ବାଉଁଶ ଠେଙ୍ଗା ଦୁମ୍ କରି ଯାଇ ବାଜିଲା ତା ଡାକୁରେ । ଠିକ୍ ତା ଡାକୁ ଉପରେ ।

ପହଲି ବଜୁଲି ଆଲୁଅରେ ଦେଖି ପାରିଲା, ଦି'ଟା ବଡ଼ ବଡ଼ ମୁନିଆଁ ଶିଙ୍ଗ କେନା ମେଲଇ ଉପରକୁ ଚାହାରିବ ।

ନାକ ଟେକି, ଫି' ଫି' ନିଶ୍ୱାସ ଗୁଡ଼ି ଜନ୍ମଟା ପଳାଇଗଲା କାଜିକାହିଁଆ ହେଇ ଏକ ମୁହଁରେ—ପହଲି ଶ୍ରବଣି ପାରିଲା, କିନ୍ତୁ ଦୂର ଯାଇ ଯେଉଁଟା ଗୋଟାଏ କଣ୍ଟା ଚୁଡ଼ାରେ ଲୁହନିନା ପଡ଼ିଗଲା, ଆଉ ଫକ କାଦୁଅ ଭିତରୁ ଉଠି ପାରିଲା ନାହିଁ ଜମା ।

ପହଲି ଭାଡ଼ିକ ଫେରି ଆସି ନିଶ୍ୱାସରେ ଶୋଇଲେ । ସେ ରାତିରେ ଶୋଇ ଶୋଇ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲା ଗୋଟାଏ ମନ୍ତ୍ରବଡ଼ କାଳିଆ କଙ୍କାଳ, ଶୁଣିପଟେ ତାର କାଉ ବେଢ଼ିଛନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଶ୍ୱେତଳ ଶାଗୁଣା ସେଇ ମନ୍ତ୍ରର ନାହିଁମୁଣ୍ଡା ଭିତରେ ଥଣ୍ଡା ପୁରେଇଛି । ସେଇ ମନ୍ତ୍ରର ଶୁଣିଟା ଯାକ ଖୁରାକୁ କିଏ ହାଣି ଦେଇଛି କୁରାଢ଼ିରେ ଶ୍ୱେତ ଶ୍ୱେତ କରି ।

ପୁରୋହିତେ ପୋଥି ଦେଖି କରି କହିଲେ, ‘ତିନିପାଦ ଦୋଷ ନାଗର । ପୁରସ୍ତମ ଘାଇ ମୁଣ୍ଡମଣ୍ଡପରେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ନ କଲେ ଏ ପାତକ ଗୁଡ଼ିକ ନାହିଁ । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ନ ହେବାପାଇଁ ଏ ଦାନ୍ତରେ ଭରଣ ଦେବ, କଥା କହୁବ ନାହିଁ ।’

ଗାଆଁଯାକ ଫୁଲ୍ ଫୁଲ୍ ହେଲେ—“ପହଲି ହାଡ଼ ବାନ୍ଧବ । ଗୋରୁ ମାରିବ ।”

ସେ ଦିନର ପହଲି, ଆଉ ଆଜିର ଅନ୍ଧାରୁଆ । କେତେ ତପାତ ?

ପହଲି ଭାବେ, ସେହିନ ପଦ୍ମ ପୁରାଣ ପଢ଼ି ପୁରୋହିତ ନିଧି ମିଶ୍ରେ ତାକୁ କଣ କହିଥିଲେ । ଭାବୁରେ ମୁହଁଟା ତାର ଶ୍ୱେତର ପଡ଼ିଯାଏ । ତା ଆଖି ଅଗରେ

ନାଚିଯାଏ ଗୋଟାଏ ମସ୍ତକେ ଜଳନ୍ତା ତୁଲି—ବଡ଼ ବଡ଼ ହୁଣ୍ଡାରେ ତେଲ କଡ଼କଡ଼ ହୋଇ ଫୁଟୁଛି । ସେ ଏପଟକୁ ସେପଟ ଚାହିଁ, ଅଗଭ୍ୟେ । ପୁଣି ତା ଆଖି ଆଗରେ ନାଚିଯାନ୍ତି ଦୁଇଟା ମଇଁଷିମୁହଁ ଯମଦୂତ । ସେଦିନ ତାଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ର ତାକୁ ପୁରୋହିତ ଆପଣେ ଦୟାକରି ପୁରୁଷରୁ ବାହାର କରି ମିଷ୍ଟି ମିଷ୍ଟି ଦାପ ଆଳୁଅରେ ଦେଖାଇ ଦେଇଥିଲେ । ତାର ସେ ଦିନ ରଙ୍ଗିଆ ଚନ୍ଦ୍ରପଟଟା ମନେ ପଡ଼େ । କେତେ କେତେ ଆଖି, କମିତି ଶିଙ୍ଗ, ହାତ ଦଟା କମିତି ମୁନିଆ ମୁନିଆ । ସେ ଡରୁଆ ପିଲାଙ୍କ ପରି ଦିନରେ ଭିଲିବିଲେଇ ଉଠେ—

“ଆଇଲା, ଆଇଲା, ହେଇ ଆଇଲା ।”

ଦିନେ ଦିନେ ବାଟ ଚାଲୁ ଚାଲୁ ନିଛୁଟିଆ ଦି’ ପହରେ ସେ ଅକା ହୋଇ ଗୋଟାଏ ଗଛ ମଳରେ ବସିପଡ଼େ । ଚାରିଆଡ଼ ଶୂନ୍ୟ ଖାଁ ଖାଁ କରୁଥାଏ । ତାର ମନେ ପଡ଼େ ତଳଗାଁ ରାମା ଗଉଡ଼ର କଥା । ଗୋରୁ ମାରି ଦୁଇଦିନ ଥେଲି; କିନ୍ତୁ ମଲ୍ଲବେଲକୁ ଜିଭରେ ଘା ହୋଇଗଲା, ପୋକମାଛ ହେଲା, ନାଲୁଡ଼ା ପୋକ ପାଟିରେ ସାଲୁବାଲୁ ହେଇ ଚାଲିଲେ । କେତେ ଗୁଳ୍ମ ମୂତ, ରକ୍ତପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଇ ସେ ଘାଣ୍ଟି ତକଟି ହେଲା । ତେବେ ହେଲେ କଣ ତାର ପ୍ରାଣ ଗଲା ।

ଶେଷରେ ‘ସାହୁ ଲୋକେ ପଚାରିଲେ—“କିରେ ରାମା, କଣ କରନ୍ କହୁଦେ । ନୋଇଲେ ସକରେ କଣ ପ୍ରାଣ ଯିବ ?”

ରାମା ମାନଗଲା । ଗୋରୁ ମାରିଥିବା କଥା କହୁଦେବାମାନଙ୍କେ ତାର ହୃଦୟ ଉଠିଲା । ଦିନଅର ଗୋରୁଙ୍କ ପରି ହୁମ୍ମାଳି ଛୁଡ଼ି ତା’ଠାରୁ ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉଡ଼ିଗଲା ।

ପହଲି ଆଉ ଶବ୍ଦପାରେ ନାହିଁ । ତାକୁ ଶୁଣାଯାଏ ଗୋଟାଏ ମାରଣୀ ଗୋରୁ ଯିମିତି ଖୁବ୍ ଦୂରରେ ହେଉଛି ଛୁଡ଼ି । ସେ ଉପରେ ଗଛଟାକୁ କୁଣ୍ଡାଳ ଧରେ ।

ନିକଟରେ ହୁଏତ ଗୋଟିଏ ଦିଓଟି ଗାଈ ଚରୁଥାନ୍ତି । ଧଳା, କଳା, କନ୍ଧା ବାହୁଗୁଡ଼ିକ ଚରାମାରି ତା’ଙ୍କ ଚାରିପାଖେ ନାଚୁଛନ୍ତି । ପହଲିର ମନେହୁଏ, ସେମାନେ ଯେମିତି ତାକୁ ଶିଙ୍ଗ ଉତେଇ ମାରବାକୁ ଆସୁଛନ୍ତି । ସେ ବାଡ଼ିଶୁକ ଧରି ଛୁଡ଼ା ହୁଏ—ଉପୁଷ୍ପ ଆଖିରେ ଲାଆଡ଼ିକ ସିଆଡ଼ିକ ଚାହିଁ ।

ଦିନେ ଦିନେ ରାତିରେ ପହଲି ସପନ ଦେଖେ—ଗୋଟାଏ ମଲ୍ଲ କାଳିଆ ଗୋରୁ ପେଟ ଫୁଲେଇ ତାଙ୍କ ଅଗଣାରେ ଖୋଇଛି, ତା ପେଟ ଉତରେ ଗୋଟେ କର୍ମିଳା ବାହୁଣୀ । ଗେଲିବୋଉ ଚଉରା ସୁଲରେ ବର୍ମ ରୁକି ହୋଇ କାନ୍ଦୁଛି । ଆଉ ତାର ମଲ୍ଲପିଲ ଗେଲିଟା ପୁଣି ବଞ୍ଚିଲାଣି । ସେ ବାଆ ବାଆ ବୋଲି ଚାରିଆଡ଼େ ତାକୁ ଖୋଜୁଛନ୍ତି । ପହଲିର ନିଦ ଚାରିକିନା ଶବ୍ଦଯାଏ । ସେ ଉଠି ବସେ । ଦୂରରେ

ଜଣାଯାଏ ଯିମିତ ସିଂ-ସିଂ ହେଇ ଗୋଟିଏ କଣ ଚରୁଚ ।

ଦିନେ ଦିନେ ବାଟ ଚାଲୁ ଚାଲୁ ହଠାତ୍ ପହଞ୍ଚି ଅକା ମାରି ହୁଡ଼ା ହୋଇ-
ଯାଏ । ତାର ମନେହୁଏ, ପଛରୁ ତାକୁ ଯିମିତ କିଏ ଡାକୁଚ । ଗୋଜିଆ ଗୋଜିଆ
ଶିଙ୍ଗ—ହାତରେ ଗୋଟାଏ ବାସୁଆ ଫାଶପକା ଦଉଡ଼ି । ତାର ମନେପଡ଼ିଯାଏ ରାମା
ଗଉଡ଼ର ମୁହଁ । ରକ୍ତ, ପୁସ, ଲଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ପୋକ; କିନ୍ତୁ ମନକୁ ମନ ବୁଝାଇ ସେ ପୁଣି
ବାଟ ଚାଲେ । ଶହେ ଥର ବଡ଼ଠାକୁରଙ୍କ ନାଁ ସୁମରଣ କରେ । ପୁଣି ବଡ଼ଦାଣ୍ଡ ।
ଶହ ଶହ କୁସୁରେଶୀଙ୍କ ମେଳରେ ପହଞ୍ଚି ବସି ଖସି ଖଣିକ ପକାଇ ଭଲ ମାଗୁଚ ।
ବଡ଼ଦେଉଳ ଉପରେ ବଡ଼ଠାକୁରଙ୍କ ଭିନି ସୋରୁଆ ନେଇ ଉଡ଼ୁଥାଏ । ପହଞ୍ଚି
ଏକା ରାହାରେ ସେଇ ଆଡ଼ିକ ଅନାଇ ରହେ । ତା ମନରେ ପୁଣି ବଡ଼ଦାଣ୍ଡ ହୁଇବା-
ଦନ୍ତୁ ଟିକିଏ ସାହସ ଆସିଲଣି । ସେ ଆଉ ପୁଣି ଯିବ ବଳିବିଲେଇ ଉଠୁନାହିଁ କି
ଠିଆରେ ଭୟଙ୍କର ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖି ଚମକ ପଡ଼ୁନାହିଁ । ପାଖରେ ଶୋଇଥିବା କୁଷ୍ଠ-
ରେଶୀଟା ହୁଏତ ପଚାରେ, “ଆଉ କେତେ ଦିନ ତୁ ହାଡ଼ ବାନ୍ଧିବୁ ମଉସା ?”
ପହଞ୍ଚି ହାତ ଆଙ୍ଗୁଠି ଗଣି ଠାର ଦିଏ, “ଆଉ ସାତଦିନ ।”

ସାତଦିନ ପରେ ପହଞ୍ଚି ଗାଆଁକୁ ଫେରି ଆଇଲା । ସେ ଗେଲିବୋଉର
ରସଖଡ଼ି, ବାସନକୁସନ ବିକି ଟଙ୍କା ପାଞ୍ଚଟା ଅଣ୍ଟାରେ ଖୋସି ପୁରସ୍କାମ ଯାଇଥିଲା ।
ଘରପାଳର ସବୁ ଦରବ ବିକି ସେ ପୁରସ୍କାମରେ ପାତକ ଛଡ଼ାଇ ଆଇଚି ।

ମାସେ ଏକୋଇଶ ଦିନ ପୁରୁଲା ଦିନ ସେ ପଞ୍ଚଗବ୍ୟ ହୋଇ, ବ୍ରାହ୍ମଣ
ଭୋଜନ କରାଇ, ମୁକ୍ତମଣ୍ଡପର ଗୋସାଇଁ ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ କିଛି କିଛି ଅଣ୍ଟାଖୋସା
ଦେଇ, ସେମାନଙ୍କର ପାଦଧୂଳି ଆଉ ଆଶୀର୍ବାଦ ନେଇ ଘରକୁ ଫେରି ଆଇଲା ।
ଆଇଲାବେଳେ ଗେଲିବୋଉ ପାଇଁ ମହାର୍ଦ୍ଦ କୋଡ଼ୁଆଏ, ଆଉ ଶୁଣିଲା ନିର୍ମାଲ୍ୟ
କେତେ ମୁଣ୍ଡି ମଧ୍ୟ ଆଣିବାକୁ ଲୁଚି ନ ଥିଲା । ଘରଫେରାଣି ପହଞ୍ଚିର ପାଦ ତଳେ
ଲଗୁ ନ ଥିଲା । ତା ମନଟା ଖାଲି ଖୁସି-ବାସିରେ ଉଠୁଛି ଉଠୁଥିଲା ।

ମାସସଞ୍ଚର କର୍ମଳ ଅକାର ଗାଁ ଉପରେ ତାର ପାତଳା ଖଣ୍ଡୁଆ ପୋଡ଼ାଇ
ଦେଇଥାଏ । ଗାମୁଣ୍ଡ ମାହାଲ ଗଛ ଉପରେ ମହାମାତୁମାନଙ୍କର ସଞ୍ଜ ସଭା ବସିଥାଏ ।
ଗେଲିବୋଉ ତାର ଭୋଜିଲା ମୁହଁ ଉପରେ ଲୁଗା ପଶତ ଡାକିଦେଇ ବୃନ୍ଦାବଣଙ୍କ
ପାଖରେ ସଞ୍ଜବଦିଟି ରଖି ଦଣ୍ଡବତ ହବାବେଳକୁ ପଛରୁ ପହଞ୍ଚି ଡାକିଲା—“ଘର-
ଦ୍ବାର ସବୁ ଭଲ ଅଛି ତ ଗେଲିବୋଉ ?”

ଗେଲିବୋଉ ଯାହା ଜବାବ ଦେଲା ସେଥିରେ ପହଞ୍ଚିର ହାଲୁକ ଶୁଣିଗଲା ।
ତା’ର ଘରଫେରନ୍ତା ଖୁସିବାସି ଆଖିପିଛୁଳାକେ କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇ ଗଲା । ‘ଘରେ

ପନ୍ଦର ଦିନ ହେବ ଚାନ୍ଦିନୀ ନାହିଁ, ମାଣ୍ଡିଆତକ ଛେରି ଖାଇଗଲେ, ତିନି ଦିନ ତରେ ଯେଉଁ ଶୀତଦିନିଆ ଅକାର ଝୁଡ଼ି ହେଇଥିଲା, ସେଥିରେ ହାଣ୍ଡି ଶାର ଘର କାନ୍ଥଟା ଲୁହୁଡ଼ି ପଡ଼ିବ । ଆଉ ଭାଗ ବାଲୁ ଯେଉଁ ଧାନତକ ଅମର ହୋଇଥିଲା, ତାକୁ ଜମିଦାର ସାଆନ୍ତେ ସେ ପୁରସ୍ତମ ଯାଇଥିବାବେଳେ ଆଗତ ସାଲର ବାକି ଖଜଣା ବାବଦକୁ ନବତ କରିନେଇଛନ୍ତି । ଗତ ସାଲର ଖଜଣା ମାସକ ଭିତରେ ନ ଦେଲେ ପୁଣି ଘର ଦୁଆର କୋରଖ କରିବେ ବୋଲି ଧମକ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ପହଲି ସବୁ ଶୁଣିଲା—କିଛି କହୁଲା ନାହିଁ । ସେ ରାତିଟା ପୁଣି ଆସିଥିବା ମହାର୍ଦ୍ଦ ଖାଇ ଦୁଇ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ଏକରକମ କଟିଗଲା ।

ସକାଳୁ ପହଲି ଦେଖିଲା ତୁଲୁକୁ ହାଣ୍ଡି ସିବାକୁ ଚାଲିଲା ନାହିଁ । ପନିପରବା ତ ଦୂରର କଥା । ହାଣ୍ଡି ଶାଳ ଘରେ କାନ୍ଥ ଲୁହୁଡ଼ି ପଡ଼ି ମାଟି ଗଦାହେଇଛି । ଗୋଟାଏ କଣ୍ଠରେ ଗୋଟାଏ ମସ୍ତକ ଉଇଡ଼ୁଙ୍କା ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଛୁଡ଼ାହେଲାଣି । ହାଣ୍ଡି-କୁଣ୍ଡେଇ ହେଇ ଯାହା ଦଖଣ୍ଡି ଥିଲା, ତାହା କାନ୍ଥରୁ ମାଟି ଖସି ଚୁନୁଚୁନୁ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଘର ଭିତରେ ଖପରା ଖଣ୍ଡି ଖଣ୍ଡି ହେଉଛି । ପହଲି ଦିନ ମାସ କାଳ ପଡ଼ିଆ ହେଇ ପୁରସ୍ତମରେ ବସିଥିଲା—ଘରେ ଫଟା ପାହୁଲାଟାଏ ବି ନାହିଁ । ବନ୍ଧାଛନ୍ଦା ବା ବିକାଳିଣୀ କରିବା ପାଇଁ ଯାହା ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ହେଇ ଦଖଣ୍ଡି ଜନପଥ ଥିଲା, ସେ ସବୁ ତ ପହଲି ବିକାଳିଣୀ ପୁଲୁକୁ ଗୋଟିଏ ପାତକ ଛଡ଼େଇ ଆଇଛି ? ବାକି ଅଳ୍ପ କଣ ଯେ ସେଥିକି ଘାକି ସେ ହାଣ୍ଡି ବଢ଼େଇବ ? ମାତ୍ର ଦ୍ଵାତରେ ଖାଲି ଶଙ୍ଖା ପଟିଏ ପଟିଏ—ଦିନକୁ ଦିନ ବେଶି ଝୁଲୁରୁ ହେଇ ଯାଉଛି ।

ସକାଳୁ ପହଲିକୁ ଦେଖି ଗାଆଁ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଧାଇଁଲେ, ଶ୍ଵେଜନ ଦବାକୁ ହେବ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶୁଦ୍ଧ ନ କଲେ କୁଆଡ଼େ ପାତକ ଛୁଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଜମିଦାରଙ୍କ ପିଆଦା ଅସି ଦୁଆରେ ବସିଲା । ଗତ ସାଲର ଖଜଣା ପରିଶୋଧ ନ କଲେ ସାଆନ୍ତେ ମକଦ୍ଦମା କରିବେ । ଜାତିଭାବ ଧରିବସିଲେ, ଜାତିଭାବ ଦେଇ ଶୁଧ ଅହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ପହଲି ମୂଲ ଲାଗିବାକୁ ବାହାରିଲା; ମାତ୍ର ପୁଷ୍ପ ମାସ, ଧାନକଟା ପରେ ପାଇଟି କାନ୍ଥ ପ୍ରତିବ ? ତା ଛଡ଼ା ପହଲି ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲା ଯେ, ଗାଁ ଲୋକେ ତାକୁ ଦେଖି ଆଜିକାଲି ଜମିଦାର ନାକ ଟାରି ଟାରି କରୁଛନ୍ତି । ଜଣେ ସେଦିନ ତାକୁ ବଡ଼ପାଟି କରି ଶୁଣାଇଦେଲା—“ଗୋରୁମରାଟାକୁ ଛୁଇଁଲେ ଛୁଆଁ ନାହିଁବ ।” ପହଲି ସେହୁଦିନୁ ଆଡ଼ଛଡ଼ା ହେଇ ରହୁଛି, କାହାର ସାଥରେ ବଳେ ପଶି ମିଳାମିଶା କରୁନାହିଁ ।

ଜାତିଆଣ ଭାବ ଦେଇ ନ ପାରିବାରୁ ପହଲି ଅଜାତିଆ ହେଲା । ସବୁଆଡ଼ୁ ବାସନ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୋସାଇଁମାନେ ଅଡ଼ି ବସିଲେ । ଧୋବା, ଭଣ୍ଡାରି, ନିଆଁ ପାଣି ସବୁ

ମନା ହୋଇଗଲା । ପହଲି ଏକପରକଥା ହେଇ ରହିଲା ।

ପହଲିର ଶାଳଗଳା ପରି ଦହଟା ଚୁହୁଁ ଚୁହୁଁ ଆସି କଣ୍ଠା ହେଇଗଲାଣି, ଗେଲିବୋଉକୁ ଫର୍ଟ ଦେଲେ ପଡ଼ିଯିବ । ଖାଲି ହାତ ଚିଂଟଣ ଦେଖାଯାଉଛି । ସେ ଝିକୁ ବାପପରକୁ ପଠାଇଦେଲା ।

ପହଲିର ଦିନେ ଚାଲି ଜଳିଲେ ଦି'ଦିନ ଖାଡ଼ା ଓପାସ । ଦୋକାନୀ ଧୋବି ସାହୁ କାନ୍ଦିଆ ଦବାକୁ ନାହିଁ କରି ଦେଲଣି । ପହଲିକୁ ଚୁକି ଦିଶୁନାହିଁ ।

ଦୁଃଖ, ଅଭାବ, ହୃଦୟକର ସହ ସହ ପହଲିର ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହେଇଗଲାଣି । ସେ ପୁରସ୍ତମ ଶେଷରେ ଏତେ ଟଙ୍କା ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ମନର ଯେଉଁ କଳାଦାଗଟାକୁ ନିଜର ଦେଇ ଆସିଥିଲା, ତାହା ପୁଣି ଗହଡ଼ିଆ ହେଇ ମନ ଉପରେ ଗାର କାଟିଲାଣି ।

ଆଗପରି ପୁଣି ସେଇ ଭୟଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ ତାକୁ ବେଳେ ବେଳେ ପାଗଳ କରି ପକାଉଛି । ସେ ବେଳେ ବେଳେ ତମଳ ଉଠୁଛି । ତାର ମନ ହେଉଛି, ଗୋଟାଏ ବଣ କାଳିଆ ହେଇ ତା' ଚାରିପଟେ ଚରିବୁଲୁଛି । ସେ ରାତିରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି, ଗୋଟାଏ ମାରଣା ବଳଦ ତାକୁ ଯେପରି ଶିଙ୍ଗରେ ଭୁଷିଦେବା ନାଗି ନାଞ୍ଜି ଠିଆ କରି ଧାଳୁଆଉଛି । ସେ ସପନରେ ବଳିବିଲେଇ ଉଠୁଛି—“ହେଇ ଆଇଲା, ଭୁଷିଦେବ ଭୁଷିଦେବ,—ପଳାଅ, ପଳାଅ ।”

ପହଲିର ସବୁ ଯାଇ ବାକି ଯାହା ଥିଲା, ସେଇ ଭଙ୍ଗାପର ଖଣ୍ଡିକ ମଧ୍ୟ ଶେଷରେ ଖଜଣା ଦେଇ ନ ପାରିବାରୁ ନିଲାମ ହେଇଗଲା । ତାର ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଦୁନିଆରେ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜି ବାକୁ ବାଡ଼ିଗୋବରେ ନୋବେ ହେଲେ ଆନ ରହିଲା ନାହିଁ । ଘର ଖଣ୍ଡିକ ନିଲାମ ହେଲାବେଳେ ପହଲି ବଳ୍ ବଳ ହେଇ ଅନାଇ ରହିଥିଲା । ତା ପାଟିରେ ଝି କ ଚୁଁ କଥା ଫଟୁନ ଥିଲା । ତାକୁ ଯେତେବେଳେ ଜଣାଇ ଦିଆଗଲା ଯେ, ଏଣିକି ଆଉ ସେ ଘରେ ରହିପାରିବ ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ସେ ଚୁପ୍ କରି ଉଠି ଛୁଡ଼ାହେଲା । ତା' ପରେ ଗୋଟିଏ ସାବଳ ନେଇ ହାଣ୍ଡି ଶାଳ ଘରୁ ତାର ଭଣ୍ଡାଣ ଦେବା ଆଉ ବାଡ଼ିପଟ କାହୁଁରୁ ତାର ମଲାଝିଅ ଗେଲ୍ଲର ପଠିଗାତଟାକୁ ତାଡ଼ି ନେଇ ଆସି ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ ଘର ଛାଡ଼ି ପଦାକୁ ବାହାରିଗଲା । ସେଇ ସେ ଗଲା, ଆଉ ଥରେ ହେଲେ ସେ ଫେରି ଅଇଲାନାହିଁ ।

ବାପ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପର ଘରଖଣ୍ଡିକ ଯିବା ପରେ ପହଲିର ମନର ଅବସ୍ଥା ଆଉରି ଖରାପ ହେଇଗଲା । ସେ ଏ ଓଲି ସେ ଓଲି ହେଇ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ରାତି କଟାଇ ଦେବାକୁ ନାଗିଲା ।

ଘର ମଝିରେ ଥିବା ଝଙ୍କା ସଜନାଗଛଟି ପହଲିର ଭାରି ପ୍ରିୟ । କୁଡ଼ କୁଡ଼ କରି

ଗଈଠା ପାଉଁଶ ତା ମୂଳରେ ଓଜାଡ଼ୁଛି । ସେ ସଜନା ଗଛରେ ଛୁଇଁ କେରା କେରା ଫଳି ଭଲେ ଝଡ଼ିବ ପଛକେ ସେଥିରୁ ଗୋଟେ ତୋଳି ଆଣି ପଖାଳ ଖାଇବା ପାଇଁ ତା ହାତ ଯାଇନାହିଁ ସଜରେ । ତାରି ଗୁଲରେ ବସି କେତେ ଜହ୍ନରାତି ସେ କଟାଇ ଦେଇଛି । ଦାଣ୍ଡରେ ଠିଆ ହେଇ ଦିନେ ଦିନେ ପହଲି ସେଇ ଗଛଟା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ, ତା ମୂଳରେ ଟିକିଏ ଯାଇ ବସିବା ପାଇଁ ତାର ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ସେ ଫେରିଆସେ । ସାଆନ୍ତ, ଘରର ଜଗୁଆଳିଟା ତାକୁ ଦେଖି କରି ଥକା କରି କହେ, “କିବେ ଗୋରୁମରା ପହଲି !”

ପହଲିର ମନେ ପଡ଼େ ତା ଘରର ପଛପଟେ ପିଣ୍ଡାତଳେ ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ା ହେଇ କାନଶିରି ଶାଗ ମାଡ଼ୁଥିବ । କୂଅମୂଳେ ସେଇ ସଦାବହାରୀ ଆଉ ଗୋଡ଼ିବାଣ ଗଛ-ଗୁଡ଼ାକ ବୋଧହୁଏ ଫୁଲରେ ନେଥି ହେଇ ଯାଇଥେବ । ତାର ମନ ତାକେ କିମିତି ଟିକିଏ ଯାଇ ସେ ଏସବୁ ଗୁଡ଼ାକ ଥରେ ଆଖି ପୁରାଇ ଦେଖିଆସନ୍ତା କି !

ତା ଭଙ୍ଗା ଗୁଡ଼ି ଭିତରେ କୋହୁ ଉଠେ । ତା ମନଟା ତୁନା ହେଇ ଭାଜି ପଡ଼େ । ସେ ଚେଇଁ ଚେଇଁ କେତେ କଣ ବକଟାଳ ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖେ, ବାଉଁଶ-ବୁଝିଲି ହୁଏ । ତାର ମନେହୁଏ, ସେ ଯେମିତି ଇଆ ଭିତରେ କଉଡ଼ିନ ମରିଗଲାଣି ।

ଘର ନିଲାମ ହେବାର ମାସ ଗୋଟାକ ପରେ ସାହୁବାଲା ଦିନେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ, ପହଲି ପଧାନ ପାଗଳ ହେଇଗଲାଣି । ଗୁହମୁତ ସାଲୁ ସାଲୁ ହେଇ ଏଣେ-ତେଣେ ବୁଲୁଛି, ଆଉ ମଣିଏ ଦେଖିଲେ କହୁଛି—“ହେଇ ଆଇଲା, ଆଇଲା, ଭୁଷିଦବ, ହୁସିଆର ।”

ପାହାଡ଼କୁ ଜାଲେଣି କାଠ ଗୋଟେଇବା ନାହିଁ କେତେ ଜଣ ବାଉଁଶିଆ ଟୋକା ଯାଇଥେଲେ । ସେମାନେ ସଞ୍ଜବୁଡ଼େ ଧୋବ ସାହୁ ଦୋକାନ ମୁଣ୍ଡରେ କଥାକ୍ଷଣ ହୁଇଥେଲେ—ପହଲି ପାହାଡ଼ ଉପରେ ବଇଚ—ଖାଲ ବଳଦଙ୍କ ପରି ବୋବାଲି ଗୁଡ଼ିଛ; ଆଉ କହୁଛି—“ହେଇ, ଆଇଲା, ଆଇଲା, କେଡ଼େ କେଡ଼େ ଶିଙ୍ଗ ହେଇଚି, ଖାଲି ଧିଁ ଧିଁ ହେଉଚି । ମୁଁ ମରିଗଲି । ମୁଁ ମରିଗଲି ସାଆନ୍ତେ !”

ସବୁ ଶୁଣି ଗମ୍ଭୀର ହେଇ ନିଧି ମିଶ୍ରେ କହିଲେ—“ତା ପାପ ତାକୁ ଦେଖାଇବ ନାହିଁ ତ ଯିବ କୁଆଡ଼େ ? ଶୁଦ୍ଧ ନ ହେଲେ କି ଗୋହତ୍ୟା ପାପ ଗୁଡ଼େ ? ଆମେ ଯେତେ କହିଲୁଁ, ଆମ କଥା ଗଚ୍ଛିଇଲା । ଟଙ୍କା ଦଶୁଟା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣ-ଭୋଜନଟା କରାଇ ଶୁଦ୍ଧ ହେଇଯାଇଥିଲେ ଆଜି ସେ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଝାଡ଼ିବୁଡ଼ି ହେଇ ବସିଥାନ୍ତା । ଧର୍ମ କଣ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛି ?”

ପରାକ୍ଷିତ ବ୍ରହ୍ମା କହିଲେ—“ଆଜିକାଲି ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣ କଥା କିଏ କଣ

ମାନୁଛନ୍ତି, ମିଶ୍ରେ ? ଦେଖୁନ ମଲ୍ଲବେଳେ କମିଛି ଗୋରୁପରି ବୋବାଉଡ଼ ? ତାକୁ ଆସି କାଲି ପୁରୁଲଣି । ତା ପାପ ତା ଆଗେ ଆଗେ ଯାଉଡ଼ ନା ଲୁଚୁଡ଼ ?”

ନିରୁଚିଆ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ପହଞ୍ଚିର କଙ୍କାଳ । ଗୋଟାଏ ଭୟାନକ କଳ୍ପନାର ପ୍ରେତାତ୍ମା ତା ମନ ଉପରେ ନମ୍ବ ନମ୍ବ ଛୁଇଁ ପକେଇ ମାଡ଼ି ବଇଡ଼ । ସେଥିରୁ ତାର ଉଦ୍‌ବାର କାହିଁ ? ତା ସଙ୍ଗରେ ଏକଜୁଟ ହେଇଛନ୍ତି ବହୁଦିନର ଷ୍ଟେକ, ଓପାସ, ଅଣ୍ଡାବ, ଯନ୍ତ୍ରଣା ଆଉ ଅପମାନ । ସମସ୍ତେ ମିଳି ତା ମନଟାକୁ ଚଢ଼ା ଚଢ଼ା କରି ପେଷିଦବାକୁ ବଢ଼ିଛନ୍ତି ।

ପହଞ୍ଚି ଦେଖୁଛି ତା ଆଗରେ ଘରଦ୍ବାର, ସ୍ତ୍ରୀ ପରିବାର, ଛିଡ଼ା କୁଟୁମ୍ବ କେତେ ନାହାନ୍ତି । ଅଳ୍ପ ଖାଲି ଗୋଟାଏ ଫାଙ୍କା ନିଶାନ । ଆଉ ଅଳ୍ପ ଗୋଟାଏ ମସ୍ତକଡ଼ ପୋଥି—ପୁଷ୍ପାରେ ଭାର ନେଖା ହେଇଛି ବଡ଼ ବଡ଼ ଯନ୍ତ୍ରତଳ ଛବି, କଳା କଳା ଆଖି, ଗୋଜା ଗୋଜା ପିଙ୍ଗା । ସେ ପୋଥିର ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ାକ ଗୋଟେ ଗୋଟେ ଯିମିତି ଘୋରଣା ଚଳି ।

ପହଞ୍ଚିର ମନେହୁଏ ସେ ଗୋରୁ ମାରି ନାହିଁ ସେ ତା ନିଜ ବେଳରେ ହୁଏ କସେଇଡ଼ ।

ପହଞ୍ଚିର ଅତଳ ତାବଦା ମନଟା ଆଉ ହଲଚଲ ହେଇ ପାରୁନାହିଁ । ସବୁ ତାକୁ ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି. ଚାରିଆଡ଼ ଖାଲି ତାକୁ ଖାଁ-ଖାଁ କଣାଯାଉଛି ।

ବେତନଟୀର ଘଷ ଅରମ୍ଭା ଭିତରୁ ତାମସକାଉ ତାକିଯାଏ କା-କା-କା । ବଣ, ନଟା, ମୁଣ୍ଡିଆ ସମସ୍ତେ ଯିମିତି ଜାଅନ୍ତା ମଣିଷ ପରି ଭୁହାଇ ତା କାନ ଭିତରେ ତାକିଯାନ୍ତି ଆ-ଆ-ଆ ।

ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲା ତଳ ଗାଁ ରାମା ଗଉଡ଼ର ମଡ଼ାଟା । ତା ମଲ୍ଲ ମୁହଁରେ ଟହ-ଟହ ଉହୁଳା ହସ; ଆଉ ଦୂରରେ ଗୋଟାଏ କ’ଣ ସଞ୍ଚି ସଞ୍ଚି ହେଇ ଚରୁଛି !!!

ପହଞ୍ଚି ଭୟରେ ଚିରୁଡ଼ିରେଇ ଉଠି ବେହୋସ ହୋଇ ତଳେ ଗୋଟାଏ ମୁନିଆଁ ପଥର ଉପରେ କରୁଡ଼ି ହେଇ ପଡ଼ିଲା ।

ତହିଁ ଅରୁଦିନ ପତର-ଗୋଟେଇ ଟୋଳାଏ ଯାଇ ଗାଆଁରେ ଶୁଣି କଲେ—
‘ପହଞ୍ଚି ସୁକୁସୁକୁ ହେଇ ଧକଉଛି । ଏଇନା କି ଆଉ ଟିକେ ।’

ଜେଲ-ଜଗୁଆଳି ନୋକା ଯାଇ ସାହୁ ମଝିରେ ହାତ ଗୋଡ଼ ହଲାଇ କହିଲା—
‘ଦିଟା ଯମଦୂତ ପହଞ୍ଚିକୁ ଜରି ବଢ଼ାନ୍ତି । ମୁହଁଗୁଡ଼ାକ ତାଙ୍କର ବଳଦ ପରି । ସେ ଧୋ-ଧୋ କରୁଦବାରୁ ସେମାନେ ପଳାଇଗଲେ ।’

ଗାଆଁର ଦ’ଗୁରୁ ଜଣ ଭେଣ୍ଡିଆ ଯାଇ ଦେଖିଅଇଲେ ଗୋଟେ ପଥରସତ୍ତରେ

ମୁଣ୍ଡ ଗେଣ୍ଡି ପହଲି ପଡ଼ିବୁ ! ତା' ଖୁସିରୁ ଫାଳେ ଉଡ଼ିଯାଇ ଦହ ବାହାରପଡ଼ିବୁ ।

ଖବର ପାଇ ସେଇ ରାତିରେ ଗେଲିବୋଉ ଆଇଲା । ସେ ଗିରପୁକୁ ଶୁଧୁଅ କରି ଗୋରୁମା ପାତଳରୁ ଉଠାଇ କରିବା ନାଗି ବାପଘରୁ କିନ୍ତୁ ଟଙ୍କା ଧରି ଆଇଥେଲା । ସେହି ରାତିରେ ତାକୁ ଟିକିଏ ପହଲି ପାଖକୁ ନେଇଯିବା ପାଇଁ ସେ କେତେ ନୋକଙ୍କ ପାଖରେ ନେହୁ ନେହୁରା ହେଲା; ମାତ୍ର ଏତେ ବଡ଼ ଗାଆଁଟାରେ ଜଣେ ହେଲେ କେହି ରାତିଅଧରେ ମୁଣ୍ଡିଆ ଉପରକୁ ଯିବାକୁ ମଙ୍ଗିଲେ ନାହିଁ ।

ବଡ଼ ସକାଳୁ ଗେଲିବୋଉ ମୁଣ୍ଡିଆ ଉପରକୁ ଯାଇ ବାଉରାଣୀ ଟୋଙ୍କା-ଠାରୁ ସହାନ ନେଇ ଦେଖିଲା, ପହଲି ମରିଗଲାଣି । ପାଟିରୁ ଫେରି ବାହାରି ପଡ଼ି, ଆଖି ଖୋଲି ହେଇ ଯାଇଛି, କାନପାଖ ଖୁସିରୁ ଫାଳେ କେନା କେନା ହେଇ କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ିଯାଇଛି ।

ତା ଆଖିରୁ ଲୁହ ମରିଯାଇଥିଲା । ସେ କେବଳ ବଲ୍‌ବଲ ହେଇ ସେ ଅନ୍ଧକ ଅନାଇ ରହିଲା ।

ଅଶ୍ରୁଧୁଆ ପହଲିର ମୁହଁର କମିତି ଉଠିବ—ଏ କଥା ନେଇ ଗାଆଁରେ ଭାରି ପ୍ରକଟର୍କ ଚାଲିଥିଲା ।

ଗେଲିବୋଉ ଗିରପୁକୁ ଶୁଧୁଅ କରିବାପାଇଁ ବାପଘରୁ ଆଣିଥିବା ଦଶଟି ଟଙ୍କା ପଣତକାନରୁ ଗାଆଁର ମୁରବିମାନଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ନମ୍ବ ହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା ।

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୋସାଇଁ ଆଉ ଜାତିଭାଇମାନେ ଖୁସି ହୋଇ ପହଲିର ମୁହଁରକୁ ଆଖିବାଦ କଲେ ।

ଗୋପୀ ସାହୁର ଦୋକାନ

ଅନନ୍ତ ପ୍ରସାଦ ପଣ୍ଡା

ସଡ଼କ ପାଖରେ ଯେଇ ଅତି ସୁରୁଣୀ ଝଙ୍କାଳିଆ ବରଗଛଟା ସେହୁପରି ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିଛି, କେତେ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି । ଗଛଟିର ମୂଳଟି କାଳର କରାଳ-କବଳରେ କେଉଁ ଦିନୁ ଉଦ୍‌ଘାସ୍ତ ହୋଇଗଲାଣି, ତାର ଠିକଣା ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଗଛଟିକୁ ଏତେଦିନ ଯାଏ ନଷ୍ଟାକାର ରଖିଛି ତାର ଗୁରୁ ଛଅଟି ବଡ଼ ମୋଟା ମୋଟା ଓହଲ—ଯାହା ମାଟି ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ମୂଳର କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇନେଉଛି ।

ଗଛଟି ତାର ଜନ୍ମଠାରୁ ଏତେ ଦିନ ଯାଏ ଦେଖି ଆସୁଛି ଦୁନିଆର କେତେ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ଯେତେବେଳେ ତାର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଏଠାରେ ନ ଥିଲା ଏପରି ପକ୍କା ସଡ଼କ । କରୁ ସଡ଼କଟିଏ ବି ନ ଥିଲା । କେବଳ ଗୋଟିଏ ବଙ୍କା ବଙ୍କା ଗାଉଁଲି ଚଳା ରାସ୍ତା ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଚାଲିଯାଉଥିଲା କେଉଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗ୍ରାମକୁ । ସେତେବେଳେ ପଥକମାନଙ୍କର ଶ୍ରମ ନିବାରଣ ପାଇଁ କେଉଁ ମୁକ୍ତପ୍ରୟାସୀ ସନାତନ ଏଇ ବଟ ବୃକ୍ଷଟିର ଖାଲ ରୂପେ କରୁଥିଲା ସେ ସ୍ଥାନରେ । ଏ ବଟବୃକ୍ଷଟି ରୂପେ କରି ସେଇ ସନାତନାଟିର ମୁକ୍ତି ହେଲା କି ନାହିଁ ଜଣାନାହିଁ । ହୁଏତ ଆଜିକାଲିର ନବ୍ୟ ସଭ୍ୟ ଯୁବକ ଯୁବିକା ତାର ଏପରି କୁସଂସ୍କାରକୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ହସି ଅସ୍ଥିର ହେବେ; କିନ୍ତୁ ତାର କାର୍ଯ୍ୟଟି ଯେ ଥିଲା ଲୋକସେବାର ପରମ ଆଦର୍ଶ, ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ସେ ଯାହାକି ନେଇ, ଗଛଟି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିଛି ! କେତେ ପଥଶ୍ରାନ୍ତ ପଥକ ତାର ମୂଳରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ବୈଶାଖର ମୁଣ୍ଡଫଟା ଖରୁରୁ ଆସୁରଣ କରିଛନ୍ତି, କିଏ ହସାବ ରଖିଛି ?

ସେଇ ବରଗଛଟି ଯେଉଁପରି ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଦେଖିଛି ଦୁନିଆର କେତେ ଅଭାବମୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ସେଇ ବଙ୍କା ବଙ୍କା ଚଳା ରାସ୍ତାଟି ବଦଳିବେଳେ ସେଠାରେ ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଧୂଳିଆ ମାଟି ସଡ଼କ ନିର୍ମିତ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ଶହ ଶହ ଶଗଡ଼ ଯେଇ ରାସ୍ତା ଦେଇ ଚାଲିଲା । ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ବୃକ୍ଷଟି ଥିଲା ଶଗଡ଼ିଆ-ମାନଙ୍କର ଏକ ଶ୍ରଦ୍ଧାମସ୍ତକ । ବୈଶାଖର ଢଳା ଝାଞ୍ଜି ଓ ମୁଣ୍ଡଫଟା ଖରୁର ଦାଉ

ସମ୍ଭାଳ ନ ପାରି ଶଗଡ଼ିଆ ଯେତେବେଳେ ସେଇ ବରଗଛ ମୂଳରେ ତାର ଶଗଡ଼ ଫିଟାଇ ଦେଇ, ପୋଡ଼ ବା ବଳଦ ଛୁଲକୁ ଗଛ ଉଡ଼ାଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧ ଦେଇ ଛୁଇଁତଳେ ଗାମୁଛ ପାରି ଶୋଇପଡ଼େ, ସେତେବେଳେ ତାର ପ୍ରାଣ ଏକ ଅପୂର୍ବ ସୁଲକରେ ପୂରି ଉଠେ । ଗଛଟି ସେ ଖାଲି ଶରୀରରୁ ପଥୁଆ ଶଗଡ଼ିଆମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରେ, ତାହା ନୁହେଁ, ସୁସ୍ଥ ମାସର ହାଡ଼ଭରା ଶୀତର ଦାଉରୁ ମଧ୍ୟ ରକ୍ଷା କରେ ! ଶୀତ ରାତିରେ ଶଗଡ଼ିଆର ହାତଗୋଡ଼ ତୋଳ ମାରିଗଲେ ସେ ଏଇ ବରଗଛ ତଳେ ଶଗଡ଼ ଫିଟାଇ ଦେଇ ଧୂନି ଜାଳ ଦେଇ ହେଁସ ଦୋଡ଼ି ହୋଇ ଶୋଇପଡ଼େ ।

ବାଟୋଇମାନଙ୍କୁ ବିଶେଷତଃ ଶଗଡ଼ିଆମାନଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟପେୟ ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ ଗୁଡ଼ିଆ ଗୋପୀ ସାହୁ ସେହି ବରଗଛଟି ମୂଳରେ ମେଲେଇଥିଲା ତାର ଗୁଡ଼ ଦୋକାନଟି । ବରଗଛର ଉଠିଟି ବଡ଼ ଓହ୍ଲଇର ମଝିରେ ତାର ମାଟି ବାଉଁଶର ଚିଆରି ଛୁଦ୍ର ଦୋକାନ ଘରଟି । ଦୋକାନଟି ଯେତେବେଳେ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା ସେତେବେଳେ ଗୋପୀ ସାହୁର ବୟସ ଥିଲା ମୋଟେ କୋଡ଼ିଏ ପରଶ । ତାର ଦୋକାନ ଘରେ ଗୁଡ଼ିଲ, ପରିବାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ହାଣ୍ଡି, କାଠ, ତେଲ ଲୁଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଜିନିଷ ମହକୁଦ୍ର ଆଏ । ମୁଚି, ଚୁଡ଼ା ଓ ଗୁଡ଼ର ମଧ୍ୟ ଅଭାବ ନଥାଏ ।

ଦିନ ଦି'ପହରେ କମ୍ପା ସଞ୍ଜବେଳେ ଯେଉଁ ଶଗଡ଼ିଆମାନେ ଚଣ୍ଡାମ ନେବା ପାଇଁ ସେଠି ଅଟକିଯାନ୍ତି, ସେମାନେ ଗୋପୀ ସାହୁ ଦୋକାନରୁ ଗୁଡ଼ିଲ, ପରିବା, ହାଣ୍ଡି, କାଠ ଇତ୍ୟାଦି କିଣି ନେଇ ବରଗଛ ମୂଳରେ ଗୋଟିଏ ଗାତ ଖୋଳି ଦି' ଗୁଡ଼େଟି ତିମା ପଥର ଦେଇ ଭାତ ରନ୍ଧିପକାନ୍ତି । ଦିନ ଗଡ଼ିଲେ ବା ସକାଳୁ ଉଠି ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ଶଗଡ଼ ଯୋଗ ବାହାରନ୍ତି—ଗୋପୀ ସାହୁଠାରୁ ମୁଚି, ଚୁଡ଼ା, ଗୁଡ଼ ଓ ଧୁଆଁ ପତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି ନେଇ ଗାମୁଛରେ ବାନ୍ଧି ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ବା କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଘେରସିଆ ଗୀତ ଦି'ପଦ ବୋଲି ବୋଲି ବାହାରିଯାନ୍ତି । ଗୋପୀ ସାହୁର ଆଜ୍ଞା ଦି' ପଇସା ଲାଭ ହୁଏ ।

ଏମିତି କେତେଦିନ କଟିଗଲା । ତା'ପରେ ଜିଲାବୋର୍ଡର କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ଓ ଭଞ୍ଜ ନିୟମାନେ ଆସି ସେ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟିକୁ ମାପତୁପ କଲେ । ଗୋପୀ ସାହୁ ପରୁଣ ଗୁଡ଼ିଲା ସେ, ସରକାର ଗୁଡ଼ାଟିକୁ ପଚ୍ଚା କରାବେ । ଗୋପୀ ସାହୁର କପାଳ ଆହୁରି ଫିଟିଗଲା । କେତେ କୁଲି ମଜୁରୀଆ ଆସି କାମରେ ଲାଗିଲେ । ଦିନାକେତେ ଗୋପୀ ସାହୁର ଭାରି ଲାଭ ହେଲା । ସେ ତାର ମାଟି କୁଡ଼ିଆଟି ଭାଙ୍ଗି ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଇଟା ମଞ୍ଚରେ ଦୁଇ ବଞ୍ଚର ଘର ଚିଆରି କଲା । ଦୋକାନ ସାଙ୍ଗକୁ ଗୋଟିଏ ଗୁ' କବ ହୋଟେଲ ମଧ୍ୟ ଯୋଡ଼ିଦେଲା ।

ଗୋପୀର ବୟସ ହେଲାଣି ସେତେବେଳେ ଚାରିଶ ଲ ବୁଲଣ । ଏତେଦିନ ଯାଏ ତାର କୌଣସି ଭାବନା ନ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଦୋକାନର ବୃତ୍ତି ଓ ହାତରେ କିଛି ପଇସା ଜମିବା ପରେ ସେ ଅନୁଭବ ଲାଗି ଗୋଟାଏ ଅଭାବ : ତାକୁ ବୋଧ ହେଲା ସତେ ଯେପରି ସାବା ଦୁଇଆଟା ଭିତରେ ସେ ଭାରି ଏକାକିଆ ! ତା'ପରେ ଦୋକାନରେ ସାବୁଦିନ ବସି ବସି ସେତେବେଳେ ନିଜେ ଖାଇବାପାଇଁ ସେପେକା କରିବସେ, ବା ଖାଇ ସାରି ରାତି ଅଧରେ ଆପଣାର ଛୁଆ ଖଟଟି ଉପରେ କିଛି ଖାଦ୍ୟ ଦେଇ ଗୋଇବାକୁ ଯାଏ, ସେତେବେଳେ ତା'ର ମନରେ ଗୋଟିଏ ଅଭାବର ଖବର କିଛି ଯାଏ ନାହିଁ । ଗୋପୀ ଭାବିଲା, ବାହାରେ କୋହଳ ହେଉଛି ଏ ପରକୁ ଆସିଲେ, ତାର ଭାରି ସୁଖ ହୁଅନ୍ତା ପର ! ହାତରେ କି ପଇସାର ଅଭାବ ନାହିଁ, ସୁତରାଂ କନ୍ୟାର ଅଭାବ ହେଲା ନାହିଁ । ଅଳ୍ପଦିନ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ବୋହୂ ଆସି ଗୋପୀର ନିଃସଙ୍ଗ ଜୀବନର ଅଭାବଟି ପୂରଣ କରିଦେଲା ।

ଦିନ ପରେ ଦିନ ପାଣିଆ ପରି ବହୁଗଲା । ଗୋପୀର ମନେ ହେଲା, ସତେ ଯେପରି ଦୁଇଆଟା ଗୋଟାଏ ସୁଖର ଖେଳପର । ନୂଆ ବୋହୂଟି ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶା ଟାଣି ଦୋକାନର ଭିତର ଗନ୍ତାଘରେ ବସିରହୁଥାଏ; କିନ୍ତୁ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ତାର ସେ ସଲଭ ଭାବ କଟିଗଲା । ସେ ହେଲା ଦୋକାନର ସଂସ୍କୃତି କର୍ତ୍ତା ଓ ଗୋପୀ ହେଲା ତାର ଅଭାବକୁ ଭାବି ମାରି । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ଗୋପୀର ମନରେ ମୋଟେ କିଛି ହୁଏନାହିଁ; ବରଂ ଆନନ୍ଦାଦିଶୟରେ ସେ ଅନେକ ସମୟରେ ଚାଲିକିଛି ହୋଇଥିବେ । ହାତରେ ସାବା କିଛି ଟଙ୍କା ପଇସା ଜମା ହୁଏ, ମେଜଳରେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ପାଇଁ ଅଣ୍ଟାପାରିଆ, ନୋଥ, ନୋଲି କାନ୍ଥାଦି ଅଳଙ୍କାର ଗଢ଼ି ପକାଏ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ଦିନ ଗୁଡ଼ିକ ବାତିଗଲା ପରେ ଗୋପୀ ଆଉ ତା ଭାରି ଭାବୁ ଅନୁଭବ କଲେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଅଭାବ । ସିନାଟିଏ ପାଇବା ପାଇଁ ଗୋପୀପତ୍ନୀର ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ସେଥିପାଇଁ ଦାନଧର୍ମରେ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନୁଶ୍ରୁତି ଉପରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଦେଲେ । ଲଢ଼ୁହାବାଙ୍କ ମଘରରେ ଯାଇ କେତେ ଥର ପୂଜା ଅର୍ଚ୍ଚନା କଲେ । ଗାଢ଼ ଗୋପେନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରେ କେତେ ମାନସିକ କଲେ । ଶେଷରେ ଗାଁ ବାସୁକେନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରେ ଗୋଟାଏ କଳାବୋହା ଓ ସୋଡ଼ାଏ କଳା କୁକୁଡ଼ା ବଳି ଦିଆଇଲେ — ଗାଁର ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଅନୁସାରେ ।

ବାସୁକେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କୃପା-କଟାକ୍ଷରୁ ହେଉ ବା ବାବାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରମାରୁ ହେଉ ଖର୍ଚ୍ଚାଦେବା ଗୋପୀର ଭାରିକୁ ବର ଦେଲେ । ଶୁଭକ୍ଷଣରେ ଗୋପୀର ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହେଲା । ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଭାବୁକ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ତଳ ପଡ଼ିଲା । ନବଜାତ କନ୍ୟାଟିର ଦୀର୍ଘ ଉପନୟନ

କାମନାରେ ବୁଢ଼ୀ ବାସୁଲେଇଙ୍କଠାରେ ପୁଣି ଯୋଡ଼ିଏ ନରାହ ଗୁଣଣିଶୁ ବଳ ଦିଆଗଲା । ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଙ୍କଠାରେ କେତେ ପୁଜା ଅର୍ଚ୍ଚନା ହେଲା । ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ଦୟାଭଣ୍ଡାର ବୋଧହୁଏ ଏଥର ଉଠିଲା ପଡ଼ିଲା । ପରବର୍ଷ କାର୍ତ୍ତିକ ମାସକୁ ପୁଣି ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା । ଏହିପରି ଭାବରେ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷରେ ପାଞ୍ଚୋଟି କନ୍ୟା ପାଇ ପାହୁଆଣୀ ଯେତେବେଳେ ପାଞ୍ଚଟିର ମାଆ ହେଲେ, ସେତେବେଳେ ମନକଣ୍ଠରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଡାକ କହିଲେ— ହଇହେ, ବିଧାତା ବାପୁଜୀର କଣ କିଛି ବରୁର ନାହିଁ, ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ଏ ମାରିପିଲଗୁଡ଼ାକ ଜନ୍ମ ଦେଉଛନ୍ତି । ଯେତେ ହେଲେ ତ ଏଗୁଡ଼ାକ ପରଘର, ପୁଅପିଲାଟିଏ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ।

ସାହୁ ଦମ୍ପତି ପୁଣି ଅନୁଭବ କଲେ ଏକ ଅଭାବର ଗୁରୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା । ପୁଅପିଲାଟିଏ ପାଇବା ପାଇଁ କାମନା କରି ଗୋପୀ ଏଥର ବାସୁଲେଇଙ୍କଠାରେ ଯୋଡ଼ିଏ କଳାବୋଦା ଓ ଯୋଡ଼ିଏ କଳା ଅଣ୍ଟିର କୁକୁଡ଼ା ବଳି ପକାଇଲା । ଠାକୁରାଣୀ ବୋଧହୁଏ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲେ । ପାଞ୍ଚଟିଏ ପରେ ସାହୁ ଦମ୍ପତି ଯେତେବେଳେ ପୁଅପିଲାଟିଏ ଲାଭକଲେ, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ଆନନ୍ଦ କହିଲେ ନ ପରେ । ଏଥର ପୁଅର ଗାର୍ବ ଜୀବନ କାମନା କରି ଗାଁ ବାସୁଲେଇଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବଡ଼ଠାକୁରାଣୀ ଯେ ତାରାତାରଣୀ, ତାଙ୍କଠେଇଁ ଗୋଟାଏ ପୋଡ଼ ଓ ଯୋଡ଼ାଏ କାଳିଆ ବୋଦା ବଳି ପକାଇଲେ ।

X

X

X

X

ଏହା ଭିତରେ ରାସ୍ତାକାମ ସରିଗଲାଣି । ଗୋପୀ ସାହୁର ଦୋକାନ ସାମନାର ସେଇ ଧୂଳିଆ ମାଟି ସଡ଼କଟା ଏବେ ପାଲଟିଗଲାଣି ଗୋଟାଏ ପଥରଗଢ଼ା ପକ୍କା ସଡ଼କ । କୁଲିଗୁଡ଼ାକ ଯେ ଘୁଆଡ଼େ ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲେ । ଯୁବରାଂ, ଗୋପୀ ସାହୁ ଦୋକାନର ଆସୁ ବହୁତ କମିଗଲାଣି; କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ପେଟକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ହେଲେଣି ଆଠ ପେଟ; ତା ଭିତରେ ପୁଅଟିଏ ମଙ୍ଗଳ କାମନାରେ ବାର ପୁନେଇ ତେର ପଞ୍ଚରେ ପୁଜା, ଅର୍ଚ୍ଚନା, ବଳି ଇତ୍ୟାଦିରେ କେତେ କଣ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଗଲାଣି; କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ନିଶାର ଝୁଙ୍କରେ ସାହୁ ଦମ୍ପତି ସେଥିପ୍ରତି ମୋଟେ ନଜର ଦେଇ ନ ଥିଲେ । ତେବେ ଶଗଡ଼ିଆମାନଙ୍କଠାରୁ ସାହା ଦ'ପଇସା ମିଳେ, ସେଥିରେ ଗୋପୀ କୌଣସିମତେ କଷ୍ଟମଣ୍ଡେ ପରିବାରଟି ତଳାଇନା । କିଛି ଦିନ ପରେ ବଡ଼ ଦ'ଝିଅ ବିବା ହୋଇଗଲେ । ବିବାହରୁ ଟିକିଏ ଜାକଜମକରେ କରିବାପାଇଁ ସାହୁଆଣୀ ଜିଦ୍ ଲଗାଇଲା । ଯୁବରାଂ, ଗୋପୀ ସାହୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ସାହୁକାର ଘରୁ କିଛି ରଖି ଆଣି କାମଟା ତଳେଇ ନେଲା । ପାଖ ପଡ଼ୋଶୀ ଜାତିଭଜମାନଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା ଗ୍ରାସେ ଖାଇବାକୁ ଦେଲା । ସମସ୍ତେ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କଲେ ।

ତୁନେ ପକାଇବେଲା ଗୋପୀ, ସାହୁ ବନ୍ଧି ଦୋକାନ ପିଣ୍ଡାରେ ଦାନ୍ତ ଘଷୁଛୁ, ଗୋଟାଏ ପୋ-ପୋ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲୁ । ପିଲୁଗୁଡ଼ାକ ଘର ଭିତରୁ ଦାଣ୍ଡକୁ ଧାଇଁ ଆସିଲେ । ସାହୁଆଣୀ ମଧ୍ୟ ପରକାମ ଗୁଡ଼ି ଧାଇଁ ଆସିଲା । ଗୋପୀ ଲୁହଁ ଦେଖିଲା—ଗୋଟାଏ କଲଗଗଡ଼ ଧାଇଁ ଆସୁଛୁ ପି ପି ପି କର । କେତେ ଯାହା—କୋଡ଼ିଏ କି ପଣେ । ଗୋପୀ ଶୁଣିଲା, ତା କପାଳ ଆଗେଇଲା । ଏତେ ଯାହା ଏକାବେଳେକେ ଯଦି ପଇସା ପଇସାକରି କନିଷ୍ଠ କଣନ୍ତି, ତେବେ ତ ପାଞ୍ଚଅଣା କି ସାତଅଣାର ଚିଟି ହେବ ଏକା ଅରକେ । ସେଥିପାଇଁ ସାହୁ ଭରତର କରି ଦୋକାନକୁ ଯିବାପାଇଁ ଉପପନ୍ନ; କିନ୍ତୁ କଲଗଗଡ଼ଟା ଯେତେବେଳେ ତାର ଦୋକାନ ପ୍ରତି ଟିକିଏ ନଜର ନ ଦେଇ ଧୁଲି ଉଡ଼ାଇ ଧାଇଁଗଲା, ସେତେବେଳେ ଅକାଶରେ ତାର ବନ୍ଧୁପୁଅର ଭେଦ କରି ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ନୈରାଶ୍ୟର ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ।

ଗୋପୀ ଶୁଣିଲା—ପକାଇବାରୁ ସିନା କଲଗଗଡ଼ ଧାଇଁଗଲା; କିନ୍ତୁ ଦି'ପହରର ମୁଣ୍ଡଫଟା ଖରାବେଳେ କିମ୍ବା ଗରୁ ଅକାଶରେ ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ଗଛମୂଳରେ ଆଶ୍ରୟ ନେବ । ସେତେବେଳେ ନିଶ୍ଚୟ ତାର ହାଣ୍ଡି, କାଠ, ଚୁରୁଳି କେତେ ବନ୍ଧୁ ହେବ; କିନ୍ତୁ ଦ୍ଵିପହରେ ଯେଉଁ କଲଗଗଡ଼ ଆସିଲା, ସେଟା ଏ ମୁଣ୍ଡଫଟା ଖରାକୁ ଖାତିର ନ କରି ଗୋପୀ ସାହୁର ଦୋକାନଘର ଉପରେ ଟିକିଏ ମାତ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ନ ପକାଇ କିମ୍ବା ଏତେ କାଳର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ ଏଇ ପୁରୁଣା ବରଗଛର ଛାଇ ପ୍ରତି ଟିକିଏ ନଜର ନ ଦେଇ ଧାଇଁ ଚାଲିଗଲା ଗୋଟାଏ ନିର୍ମମ ଦୈତ୍ୟପରି । ଗୋପୀର ଆଶାଲଭା ମୂଳରୁ ଗଲ ଛୁଣି । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ପୁଣି ମଟର ବର୍ଷା ଆସିଲା; କିନ୍ତୁ ଚାହୁଁଲା ନାହିଁ ।

ଗୋପୀ ଶୁଣିଲା—ହେଉ, କଲଗଗଡ଼ଟା ସିନା ମଣିଷ ବୋହୂନେଉଛୁ, ମାଲପତ୍ର ତ ଯଦି ଯିବ ବଳଦ ଶରତରେ; କିନ୍ତୁ ଗୋପୀର ସେ ଆଶାଲଭାର ମୂଳରେ କୁଠାଗୁଆତ କରି ଯେଉଁ ଦିନ ଗୋଟାଏ ମାଲଗୁଆ ଲାଜ ସେଇ ବାଟେ ଧାଇଁଗଲା, ଗୋପୀର ମନ ଶୁଙ୍ଖିଗଲା । ବଳଦ ବା ପୋଡ଼ି ଶରତର ସଂଜ୍ଞା ଗଲ କର୍ମ । ଗୋପୀର ଆସୁ ଗଲା ବହୁତ କର୍ମ; କିନ୍ତୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ଗଲା ବଢ଼ି । ଗୋପୀ ଅନୁଭବ କଲା ଅଭାବର ଖବ୍ କଷାପାତ ।

×

×

×

×

ସାହୁର ତିନୋଟି ଝିଅର ବିଭାଗର ପାଇଁ ସାହୁକାର ଘରୁ ଆଉ କିଛି ରଖି ଆଣିଲା । ଅଭାବ ଅନାଟନରେ ପଡ଼ି ଗୋପୀ ଓ ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ବଡ଼ ରୁଗଣ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ପୁଅ ପିଲାଟି ମଧ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଅଭାବରୁ ବାତଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

×

×

×

×

ଗାଁରେ ଲାଗିଲା ବସନ୍ତ । କେତେ ଯେ ଲୋକ ମଲେ, ତାର ଠିକଣା ନାହିଁ । ଦିନେ ହଠାତ୍ ଗୋପୀ ସାହୁର ପୁଅକୁ ହେଲୁ ବସନ୍ତ । ବୁଢ଼ୀଙ୍କର ଦେହ ମନ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା । ବାକୀ ଯାହା ଅଳଙ୍କାର ଥିଲା, ସେତକ ବିକାଉଜା । କର ପୁଅର ଶାବନରକ୍ଷା ପାଇଁ ପୁଣି ବାସୁଲେଇ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କଠାରୁ କାଳିଆବୋଦା ଓ କାଳିଆ କୁକୁଡ଼ା ବଳି ଦେଲେ; କିନ୍ତୁ ଏଥର କାହିଁକି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ କୃପା-କଟାକ୍ଷ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ପୁଅଟି ଗୁଲିଗଲା ।

ତା ପରେ ପରେ ବୁଢ଼ାକୁ ଧରିଲା ବସନ୍ତ । ଦେହରେ ହୁସ୍ତ ବସାଇବାକୁ ଥାନ ନାହିଁ । ହେଲେ ବୁଢ଼ାର ଦୁଃଖ ନାହିଁ । ସେ ଡାକୁଛି, “ହେ ମା ବାସୁଲେଇ, ମୋ ପୁଅକୁ ନେଇଛି, ମୋତେ ଭଲ ଦୟାକରି ନେଇଯାଅ,” କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ାର ଏ ଦାରୁଣ ଡାକ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କର ପାଷାଣ ହୃଦୟ ଭେଦପାରିଲା ନାହିଁ । ବୁଢ଼ା ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଭଲ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ତାର ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ହରାଇ ବସିଲା । ପଥ ଧରିଛି କି ନାହିଁ ସାହୁକାର ଘର କୋଟରେ ନାଲିଫ କର ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀଙ୍କୁ ଘରୁ ବାହାର କରି ଦେଇ ଯାହା କିଛି କଂସାବାସନ ଥିଲା, ନିଲାମ କରି ନେଲେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଢ଼ା-ବୁଢ଼ୀ ଯୋଡ଼ିକ ବଡ଼ ନିଃସ୍ୱ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସେଇ ବରଗଛ ମୂଳରେ ଗୋଟିଏ କୁଡ଼ିଆ ଘରେ ଦିହେଁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି । ଦିନବେଳେ ମଟର ବସୁ ଗଲବେଳେ ବୁଢ଼ାହାତ ଧରି ବୁଢ଼ୀ ନେଇଯାଏ ଗୁଆକଡ଼କୁ । ବୁଢ଼ୀ କହେ—“ହାତ ବଢ଼ାଇ ମାଗ ପଇସା ଅଧଲଏ, କେତେ ବସୁ ଯାଉଛି ।” କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ାର ପାଟି ଫିଟେ ନାହିଁ । ସେ ଅନୁଭବ କରେ ଯତେ ଯେପରି ଏଇ ବସୁଗୁଡ଼ାକ ତାର ଦୁର୍ଗନ୍ଧର ଏକମାତ୍ର କାରଣ । କ୍ରୋଧ ଓ ଅଭିମାନରେ ତାର କୋଟରଗତ କ୍ୟୋଡ଼ିଫୁନ ନୟନସ୍ତରାଳରୁ ବୋହୁଯାଏ ଦୁଇଧାର ତଳିଲା ଲୁହ !

କଳାପାହାଡ଼

ରାଜକିଶୋର ରାୟ

ପ୍ରାଚୀ ନଦୀକୂଳ ଉପରେ ଏକ ଜନବସତି ଭିତରେ ସେହି ପରିବାରଟି । ହଠାତ୍
ଦିନେ ସେହି ପରିବାରରେ ଚଞ୍ଚଳତା ଦେଖାଗଲା ।

ପ୍ରାଚୀ ନଦୀର ବହୁ ଜଳ ବହୁଯାଇଛି । କାଳ-କଲ୍ଲୋଳର ହିମମୁଖର ଅଜସ୍ର ସନ୍ଧ୍ୟା
ବିତିଯାଇଛି; କିନ୍ତୁ ସେହି ସନ୍ଧ୍ୟାଟି ଜୟଶ୍ରୀଲା ଓ ଲେକକାନ୍ତ ଉଭୟଙ୍କର ମନରେ
ଗୋଟିଏ ସାର୍ବଜନ ସ୍ମୃତିରେଖା ଲେଖି ଦେଇଥିଲା ।

କାହାଣୀଟି ବହୁତ ଦିନର କାହାଣୀ । ଜୟଶ୍ରୀଲା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପୁରରେ । ଲେକକାନ୍ତ
ବସ୍ତରହସନ୍ତ । କେତୋଟି ଉତ୍ତମ ସନ୍ଧ୍ୟା । ଅପରାହ୍ଣ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସେ ପ୍ରାଚୀ ଆଡ଼କୁ
ମୁହଁକରି କେତେ କଥା ଶୁଣନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଜୀବିତୁଣ୍ଡିକ ବଡ଼ ପିଲାଳିଆ ଭଳି ଏବେ ସେ
ମନେ ରଖନ୍ତି, ଅବଚେତନ ମନରୁ ଗୋଟାଏ କାନ୍ଦୁଥିବା ସ୍ୱପ୍ନସ୍ୱପ୍ନ ବାହାରି ଆସି
ତାଙ୍କର ଦେହ ଉପରେ ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇ ସଦାଚଳିତ ଚକ୍ଷୁ ଦୁଇଟିରେ ତାଙ୍କୁ ଘେରି
ଗ୍ରାସ କରି କହେ...

ହେ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ପୁରୁଷ, ଖୁବ୍ କାମ କଲ । ହେ ମହାନବେତ୍ତା ବନ୍ଧୁ, ଠିକ୍
ରାଜପଥ ଉପରେ ନ ଯାଇ ଗଳିସରରେ ପଶିଯାଇ ଯାହା ଆବଶ୍ୟକ କଲ, ତାହା ବଡ଼
ବରଷ ଓ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ଏବେ ଗୁମର ପ୍ରାପ୍ୟ ହିସାବରେ ଦେଶ ଯାହା ଦେଇଛି, ତାହାର
ଅତିରିକ୍ତ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଚୁମ୍ବନ ଗୁମ ଅଙ୍ଗରେ ଦେଇଯାଇଛି, ତାହା ସର୍ବସ୍ୱର୍ଣ୍ଣୀୟ ହେଲେ
ବି ମୋର ଆଶା, ଗୁମେ ଗ୍ରହଣ କରିବ ।

ଲେକକାନ୍ତ ଶିହରିଉଠୁଥିଲେ । ପ୍ରାଚୀ ନଦୀର ଜଳ-ତରଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କର ପୌରୁଷର
ରୂପ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଉଥିଲା । ସାମାନ୍ୟ ଦୂରରେ ସବୁଗୁଣମୟୀ ମା' ମଙ୍ଗଳାଙ୍କର
ଦେଉଳରୁ ଆଉଟି ଘଣ୍ଟାର ସ୍ତନ ଶୁଣିଆସୁଥିଲା ।

ଲେକକାନ୍ତ ସେଇ ସ୍ମୃତିଶୀୟ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ବାହାରୁ ଧର୍ମସର୍ବ ହୋଇ ଦଉଡ଼ି ଆସି ତାଙ୍କ
ପକାଇଲେ—

—ଜୟଶ୍ରୀଲା, କବାଟ ଫିଟାଅ ।

ଜୟଶୀଳା ଭରବରରେ କବାଟ ଫିଟାଇ ଦେଖିଲେ ସ୍ୱାମୀ କାନ୍ଦି ଉପରେ ଜଅଣ ଗୋଟାଏ କାନ୍ଦେଇଛନ୍ତି ଓ ସେଇ ପଦାର୍ଥଟି ଉପରେ ତାଙ୍କର ଦୋସ୍ତା ଗୁଡ଼ା-ହୋଇଛି । ପଦାର୍ଥଟିର ଲମ୍ବା ଅଛି, ଚଉଡ଼ା ଅଛି, ଉଚ୍ଚତା ଅଛି । ଓଜନ ସ୍ୱାର କଣାଯାଇଥିଲା । ନ ହେଲେ ସ୍ୱାମୀ ତାହାକୁ ବୋହୁଆଣି ଏପରି ଅନ୍ଧାରସ୍ୱାସୀ ହେଉ ନ ଥାନ୍ତେ ।

କବାଟ ପକାଅ, କଲଣି ଦେଇଦିଅ । ହେଇଟି, ମୁଁ ସ୍ୱାକୁ ଆଉ କାନ୍ଦୁ ଓଲ୍ଲାଇବି ନାହିଁ । ଜୟ ଦୁର୍ଗେ କହୁ ମୁଁ ଆସିଛି; ସେଇ ଦୁର୍ଗା ନାମ ଡାକ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପନ କରିବି । ଜୟଶୀଳା, ଦାସୀ ଧରି ତମେ ଘଣ୍ଟାଏ ଖଣ୍ଡେ କେବଳ ଦୁର୍ଗାନାମ ସ୍ମରଣ କର, ଆଉ ପ୍ରାର୍ଥନା କର ଯେପରି ସବୁ ବାଧାବିଘ୍ନ ବିପାକ ପରମେଶ୍ୱରୀ ବରଦେବୀଙ୍କ କୃପାରୁ ଉଦ୍ଧେଇଯିବ ।

ଜୟଶୀଳା ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଏ ରୂପ ଓ ଏ କଥାରେ ଜଡ଼ ହୋଇ କିଛି ସମୟ ରହିଗଲେ । ସେ ଭାବିଲେ ସ୍ୱାମୀ ନିଶ୍ଚୟ କିଛି ଶ୍ରେଣୀ ଜନିତ ଘରକୁ ଆଣିଛନ୍ତି । ପୋଲିସ୍ ବୋଧହୁଏ ପଛେ ପଛେ ଆସୁଛି । ତାଙ୍କ ଆଖିଆଗରେ ଏ ସଂସାର ଜଳିଗଲା ଭଳି ମନେ ହେଲା । ସେ ଗାନ୍ଧୀ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ :

—କଅଣ ଶ୍ରେଣୀ ଜନିତ ? ଏମିତି ଶ୍ରେଣୀ ଭଳି କାହିଁକି ହେଉଛି ? ଏ ଦୁର୍ଭିକ କିଏ ଦେଲା ? ସୁଖେ ଦୁଃଖେ ସଂସାର ଚଳିଯାଉଛି । ଭଗବାନ୍ ଯେତେବେଳେ ଯାହା ଦେଇଛନ୍ତି, ସେତିକିରେ ମୁଁ ଚଳେଇନେଉଛି । ଏ କି ବ୍ୟବସାୟ ? ରୂମ ଗୋଡ଼ ଧରୁଛି, ରୂମେ ଯାହା ଆଣିଛି କେଉଁଠି ରଖିଦେଇ ଆସ, ନ ହେଲେ ଘୋଡ଼ଦେଇ ଆସ । ପୁଲିସ୍ ଯଦି ପଛେ ପଛେ ଆସୁଥାଏ, ତେବେ ସର୍ବନାଶ ।

ଲୋକକାନ୍ତ ଦେଖିଲେ ସ୍ୱାମୀ ଜୟଶୀଳା ଉଦ୍ଧେଜିତ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ମାଲପି ଲୋକ କଅଣ ବୁଝେ ଏ ଦୁନିଆର ହଟତମଟ ବ୍ୟାପାର । ବାହାବେଦୀ ଉପର-ଲୋକଟାକୁ ସ୍ୱାମୀ କହେ, ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମାଏ, ଆଉ ସଂଗ୍ରାସ୍ତ୍ର ମନ ଦେଇ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ଲୋକକାନ୍ତ ବାରିଆଡ଼କୁ ଚାଲୁ ଚାଲୁ କହିଲେ—ହଉ, ଖଣ୍ଡିତା ଦିଅ, ନାହିଁ ଖଣ୍ଡିତା ହେବ ନାହିଁ, ସମୟ ଯିବ, କୋଦାଳଟା ଦିଅ । ତମେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆସ ନାହିଁ । କେବଳ ଦୁର୍ଗା, ମଙ୍ଗଳା, ଅମ୍ବିକା ଯାହା ମନକୁ ଆସୁଛି ସ୍ମରଣ କର । ତମର କଥା ମାନ ମୁଁ ଏଇଟାକୁ ପୋତିଦେବାକୁ ଯାଉଛି । ବଡ଼ ମୂଲ୍ୟବାନ ପଦାର୍ଥ, ମଣି-ମାଣିକ୍ୟ ବି ସରି ହେବନାହିଁ । ଯେତିକି ସମୟ ଗଢ଼ୁଥିବ ଏଇଟା ସେତିକି ମୂଲ୍ୟବାନ ହେଉଥିବ, ଶେଷକୁ ଅମୂଲ୍ୟ ହୋଇଯିବ ।

ଜୟଶୀଳାଙ୍କର ମନ କିପରି କଅଁଳ ହୋଇଗଲା । ନାଶସ୍ୱର କୌତୁହଳରେ

ସେ ଭାବିବସିଲେ—ଆହା, ସ୍ବାମୀ ଏଇକ୍ଷଣି ପୋତଦେବେ, ପୋତବା ଆଗରୁ ଟିକିଏ ଦେଖନ୍ତୁ କି, କି ଅମୂଲ୍ୟ ପଦାର୍ଥ !

କହିଲେ—ହଉଏ, ଟିକିଏ ଦେଖାଇବ ନାହିଁ ? ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଦାମିକିଆ ପଦାର୍ଥ, ଟିକିଏ ଆଖି ପକାଇବି ନାହିଁ ?

ଲୋକକାନ୍ତ ବାରିକବାଟ ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ କହିଲେ—ନା, ମାଛପି ଲୋକ, ତମମାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ବାସ ଅଛି ? କହିଦେବା ପାଇଁ ପାଟି ଖାଲି ପାକୁ ପାକୁ ହେଉଥିବ । ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି, ଦୁଷ୍ଟ ଲା ନାଶକୁ ବିଶ୍ବାସ କରିବ ନାହିଁ ।

କପୁଣିଲୀ ପାଟିକଲେ—କ...ଇ...ଇ, ମୁଁ ପୁଣି ଦୁଷ୍ଟ ଲା ? କଅଣ ଗୋଟାଏ ଚୋରରେ ଆଖି ରାତିରେ ପୋତବାକୁ ଯାଉଛି । ସକାଳୁ ପୁଣି କାନ୍ଦିଆଣି ଘରେ ପୁରେଇବ, ପୁଲିସ ଆଖିରେ ଧୂଳି ଦେଇ ଏ କାମ କରୁଛି । ମୁଁ କହିବାରୁ ଦୁଷ୍ଟ ଲା ହେଲି ! ତୁମେ କୋଉ ପୁକୁଳରୁ ଆସିଛ ଦେଖି । କହି ସେ କଅଣ, ନଇଲେ ପାଟି କରି ଯାଇପଡ଼ିଣା ଡାକିବ ।

ହତକଳତ ସ୍ବାମୀ କୋଦାଳ ଧରି ସେତେବେଳକୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ।

ପ୍ରାଚୀ ନଦୀର ଜଳପ୍ରବାହ ସହ କୋଦାଳର ଖନନ ଶବ୍ଦ ମିଶିଯାଇଥିଲା । ମାଟି ଟିକିଏ ଶକ୍ତ ଥିଲା; କାରଣ ଲୋକକାନ୍ତର ମାଂସପେଣୀ ବ୍ୟଥା କରିଥିଲା । ସଂଶେଷରେ କାମଟା ସାରି ସେ ସେତେବେଳେ ସିଧାହୋଇ ଛୁଡ଼ାହେଲେ, ତାଙ୍କ ବୁଣିରୁ ବାହାରି ଆସିଲା ଅଶ୍ବତ୍ଥର ସ୍ବର—ଆ...ଚନ୍ଦ୍ରଟା ରଖିଦିଏ ।

ପୁରୀ ସହର ପଥରଆ ସାହର ପ୍ରସିଦ୍ଧ କାରିଗର ସାରଥୀ ମହାପାତ୍ର ଘର ଭିତର ପିଣ୍ଡି ଉପରେ ଜାକଜୁଜି ହୋଇ ବସି କଅଣ ଭାବୁଥିଲେ । ଘଣ୍ଟାଏ ଦିନ ଘଣ୍ଟା ନୁହେଁ, କେତେବେଳୁ ସେ ଏମିତି ବସିଲେଣି । ଝିଅ ଶେଫାଳୀ ତିନିଅର ଭଣ୍ଡ ଦେଇ ଗଲଣି । ବାପା ବସିଛନ୍ତି ନିର୍ବିକଳ ସମାଧିରେ ।

“ବୋଉ ଲେ, ବାପା କେତେବେଳୁ ଆଖି ବୁଜି ବସିଛନ୍ତି । ମୁଁ ଡାକିଲି, ତେବେ କି ରି ବୁଁ କହୁ ହେଲେନି । ଖଡ଼ିପଥରର କୋଣାର୍କ ଘୋଡ଼ା ନେବାପାଇଁ ନଟଭାର କରି ଗରଖକୁ ଆଣିଛି । ବାପା ସିନା ଉଠିଲେ ମୁଲୁଲୁ କରିବେ ? ସେ ଶୁଣୁନାହାନ୍ତି ।”

ଶେଫାଳୀ ସାରଥୀଙ୍କର ଗେଲବସର ଝିଅ । କଥା କହିଲେ ଗୋଡ଼ ବାଡ଼ାଏ, କଥାର ଛନ୍ଦରେ ଶେଫାଳୀର ପାଦ-ପ୍ରହାର ଛନ୍ଦ ମିଶିଥାଏ । ଉତ୍ସବ ଝିଅ । ବଢ଼ିଛି ବଳସ୍ତ ଅଙ୍ଗ ନେଇ । ମୁହଁ ଉପରେ ବାଳ ଫୁରୁଫୁରୁ ଝରିଆସିଛି ।

ସାରଥୀଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଭିତରୁ ପାଟି ଶୁଣେଇ କହିଲେ—ଶେଫ ! ବାପା ଗୋଟାଏ କିଛି କାରିଗର କଥା ଭାବୁଥିବେ । ଇମିତି ସେ କେତେ ଥର ବସିଛନ୍ତି । ଗୋଟାଏ କଅଣ ଥର

ହୋଇ ତାଙ୍କ ମନକୁ ନ ଆସିବାପାଇଁ ସେ ଏମିତି ବସିଥିବେ । ଥରେ ମନକୁ ଆସିଗଲେ ହସି ହସି ପଥରଖଣ୍ଡେ ଟାଣି ଆସି ଠକ୍ ଠକ୍ କରିବେ । ଆଜି କଣ ନୂଆ ହୋଇଛି କି ଏ କଥା ? ଯା, ନଟଭାଜନ କହୁଦେ, ପରୁଣ ଟଙ୍କାରୁ କମ୍ ହେଲେ କୋଣାର୍କ ଘୋଡ଼ାମୁଠି ବନ୍ଦି ହେବ ନାହିଁ । ଦୁଇଟି ଟଙ୍କାର କାମ ପରୁଣ ଟଙ୍କାକୁ ଦିଆହେଉଛି, ଅଭବ ପଡ଼ୁଛି ବୋଲି । ଗରୁଡ଼ ବା କାହାନ୍ତି ?

ଶେଫାଳୀ “ହଉ ଲେ ବୋଉ !” କହୁ ଦାଣ୍ଡ ଆଡ଼କୁ ଦଉଡ଼ିଗଲା ।

ସାରଥୀ ଧାନକ୍ରିମିତ ନୟନ ଫିଟାଇ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ । ତାଙ୍କୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲଗୁଛି, ଏ କି ପ୍ରକାର ଫରମାସୀ । ଦୀର୍ଘ ପରଶ ବଖର ଶିଳ୍ପୀ-ଜୀବନରେ ଏପରି ଅନୁଭୂତି ତ ତାଙ୍କର କେବେ ହୋଇନାହିଁ ।

ଲୋକେ ଆସିଛନ୍ତି—ଓଡ଼ିଶା ଭିତରୁ ଓ ବାହାରୁ; ବିଶେଷ କରି ବାହାରୁ । ଫର୍ମାସୀ କରୁଛନ୍ତି ନାନା ମୂର୍ତ୍ତି—କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ପୁଣିଆଁ । ଅଥଚ ଏଇ ଭଦ୍ର-ଲୋକ ଅଗ୍ରମ ଦଶଟି ଟଙ୍କା ଦେଇ ଅନୁରୋଧ କଲେ ଗୋଟିଏ ଅବଲୋକିତେଶ୍ୱର ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ, କିନ୍ତୁ...

“ମହାପାତ୍ରେ, କାନ୍ଥ କରବେ ନାହିଁ, ଦଶଟି ଟଙ୍କା ଅଗ୍ରମ ରହୁଲା । ଅବଲୋକିତେଶ୍ୱର ମୂର୍ତ୍ତିଟି ପୁଣିଆଁ ହେବ ନାହିଁ । ତାର ଗୋଟିଏ ପାଦ ଓ ଗୋଟିଏ କର ଗଢ଼ାଯାଇଥିବ, ଦେଖିଲେ ଯେପରି ମନେହେବ କାଳର ଅବସ୍ଥା ଶକ୍ତି ମୂର୍ତ୍ତିଟିର ହସ୍ତ-ପଦକୁ ଖଣ୍ଡିତ କରିଛି । ଖୁଣ୍ଟକୁ ଏପରି କାଟିଦେବେ ଯେ ଜାଣିଶୁଣି ଏହା ଭଙ୍ଗାଯାଇଛି ବା ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରହୁଛି ବୋଲି ଯେପରି ଲୋକେ ଗୁଡ଼ିପାରିବେ ନାହିଁ ।”

ସାରଥୀ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ଅଭିନବ ଅନୁରୋଧ ଏ ! ଶିଳ୍ପୀ ପୁଣି ଖଣ୍ଡ ତ ମୂର୍ତ୍ତି ଯୋଗାଇଦେବ ଅର୍ଥଲୋଭରେ !

ଶେଷକୁ ସାରଥୀ ମହାପାତ୍ର ପରସ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଦୁଃଖାଗ୍ରସ୍ତ ମନ ସେନି ସାରଥୀ ହସ୍ତପଦଖଣ୍ଡିତ ଗୋଟିଏ ଅବଲୋକିତେଶ୍ୱର ମୂର୍ତ୍ତି ଗଠନ କରି ଦେଇଥିଲେ । କାଳ-ପାରାବାର ପ୍ରତି ବୟସରେ ବଡ଼ ଅବଲୋକିତେଶ୍ୱର, ବହୁ ବୁଦ୍ଧ ଓ ପ୍ରାଜ୍ଞ-ପାରମିତା ମୂର୍ତ୍ତି ସଜିଯାଇଥିଲେ । ନିଷ୍ପିନ୍ନ ବିସ୍ମୟରେ ସାରଥୀ ଆଜି ଦେହାବଶେଷ ରଖିଯାଇଛନ୍ତି । ପଥରୁଆ ସାହୁ ଆଜି ସାହୁ ମାସ ରହୁଛି । ସେ ଶିଳ୍ପମୟ ଧ୍ୟାନଦୃଷ୍ଟି, ସେ ସାଧନା ଓ କଲ୍ପନା ଆଜି କାଳର ଘନତମିରରେ ଅବଲୁପ୍ତ ।

ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରର କର୍ମରୂପ ଭୟ ଶକ୍ତିତ ବିହୀନ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇ କଥାଟାକୁ ଗୁଡ଼ିବାକୁ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ବି ତାଙ୍କର ଆଖି ଦୁଇଟା ଉପରକୁ ବାହାରିଆସୁଛି ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ମନେହେଲା ।

ସହରର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାର କେବଳ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ନୁହେଁ, ସୁରତନ । ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥାଗାର ଭିତରେ ଏହିପରି ଭାବରେ ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ; ସମୟ ରାତି ଏଗାର ସଞ୍ଜ । ପାଠକମାନେ ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି ।

—ନା, ତା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

—କାହିଁକି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ?

—ଦେଶ ପାଇଁ ତ ମୁଁ ଏସବୁ ସଂଗ୍ରହ କରୁଛି ? ଗବେଷଣା ଭଳି ଏକ ପବନ କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ବ ନେଇଛି । ଏ ପଥରେ କେତେ ଜଣ ବା ରଥୀ ଆଗରୁ ଯାଇଛନ୍ତି ? କେହି ନୁହନ୍ତି । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକକ । ତେଣୁ ମୋ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଆପଣ ରାଜି ହୋଇ-ଗଲେ ମୁଁ ଯାହା ମୋଟା ଟଙ୍କା ଗବେଷଣା ପାଇଁ ପାଇଛି, ସେଥିରୁ କିଛି ଆପଣଙ୍କୁ ଦେବି । ମୋର ବେଶି ଦରକାର ଅତି ପ୍ରାଚୀନ ସଂଖ୍ୟା ଏବଂ ଯାହା ମୋର ହସ୍ତଗତ ହେବ, ତାହାର ଦ୍ଵିତୀୟ କପି ଯେପରି ଆଉ କାହା ହାତରେ ନ ପଡ଼େ । ତେବେ ଏଇ କଥା ରହିଲା । କାଲି ରାତି ବାରଟାକୁ ଆସିବ । ଆପଣ ଲାଇବ୍ରେରୀ ଖୋଲି ରଖିଥିବେ । ସବୁ ଫିଟାଇବେ ନାହିଁ; ଗୋଟାଏ ଦରଜା ଖୋଲି ରଖିବେ । ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଶଗଡ଼ ଆଣିଥିବି ।

—ଏ ? ଶଗଡ଼ ? କର୍ମଚାରୀଟି ଭୟରେ ଥରିଗଲା । ଶଗଡ଼ଟାଏ କଣ ହେବ ?

ଭଦ୍ରଲୋକ କହିଲେ—ଆଉ କଅଣ ମୁଁ ଖଣିଏ ଦିନ ପାଇଁ ଆସିବି । ମୁଁ ଚାହେଁ ଏଇ ଅତି ପ୍ରାଚୀନ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଲାଇବ୍ରେରୀର ସବୁ ସମ୍ପାଦନ ଅପହରଣ କରି ମାଲିକ ହେବି । ସେଥିରେ ଯାହା ଥିବ, ଗବେଷଣା କରି ପ୍ରବନ୍ଧ ଛପାଇବି । ଯାହା ନ ଥିବ ତାକୁ ଓଲଟା ଦିଗରୁ ‘ଏକାଗ୍ରାଗବ’ କରି ଛୁପିବି । ଆଉ କାହା ପାଖେ କଅଣ ଥିବ ଯେ ପ୍ରତିବାଦ କରିବ ? ଚାହିଁଲେ, ଏଥିପାଇଁ ଶଗଡ଼ ଆଣିବି ।

କର୍ମଚାରୀଙ୍କର ଆଖି ଦୁଇଟାରୁ ପାଣି ବୋହୁବା ଉପରେ । ଶହେ ଟଙ୍କାର ମୋହ ଏଡ଼ି ହେଉନାହିଁ । ତା ଛଡ଼ା କିଏ ବା କାହିଁକି ମଲ୍ଲିନ ଜାତିଦଣ୍ଡ ସୁରୁଖି ଖବରକାଗଜ ପଢ଼ିବାକୁ ଆସିବ ? ଏମିତି ଲକ୍ଷ୍ମୀଛଡ଼ା ଅନ୍ୟାୟୀ ଅଦକ୍ଷ କେତେ ଜଣ ଅଛନ୍ତି ? ତେବେ ଶଗଡ଼ ଆଣି ବସ୍ତା ବୋହେଇ କାଗଜ ନେବାବେଳକୁ ଧରା ପଡ଼ି ମାମୁଦର ଆଡ଼େ ମୁହଁଇବା ସାର ହୋଇଥିବ; ବରଂ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ଅଛି ।

କର୍ମଚାରୀ କହିଲେ—ଦେଖନ୍ତୁ, ଶଗଡ଼ ମଟର କଥା ଛାଡ଼ି ଆପଣ ପ୍ରତି ରାତିରେ ଗୋଟିଏ ଚକ୍ଷୁ ଆଣନ୍ତୁ । ଚାହିଁଲେ ଚକ୍ଷୁ ଚାହିଁଲେ ରାତିରେ ସବୁ ବୋହେ ନେବ ।

ପ୍ରସ୍ତାବଟା ଗବେଷକଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲା । ସେ ହଁ ଭାରିଲେ । ଶୌର୍ଯ୍ୟ ଦେଖାଇ କହିଲେ—ବନ୍ଧୁ, ଏ ତ କାଗଜ । ବଡ଼-ଛୋଟ ତଥ୍ୟମୂଳିତ ଗନ୍ତବ୍ୟ ତ

ପୃଷ୍ଠା ଛୁଣ୍ଟେଇ ନେଇଛୁ । ଜ୍ଞାନବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଓ ଦେଶର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଏ ଗୌରୀ-ଅପରାଧ ଅପରାଧ ନୁହେଁ । ସେ ବିଷୟରେ ମୋର କନ୍ଦେନ୍ଦ୍ର କୁ ଅର ଅଛି ।

କର୍ମଗୁଣ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ :

—ଆଉ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ବଢ଼ାଇଦେବେନି !

ଗବେଷକ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ କହିଲେ—ଦେଖନ୍ତୁ, ମୋର ଏଥରେ ଆର୍ଥିକ ଲାଭ ନାହିଁ । ହଉ ହେଲା, ଆଉ ଦଶଟା ଟଙ୍କା ବେଶି ଦେଇପାରେ ।

—ଶହେ ଦଶ, ବୁଝିଲେ ?

ଗୁରୁପଟେ ପିଲାଏ ବସିଛନ୍ତି । ଗଗନବାବୁ ଗୋଟିଏ ବହୁର କେତେଗୁଡ଼ିଏ କପି ତାଙ୍କୁ ଧରେଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଗ୍ରନ୍ଥମାନେ କର୍ମରତ ଅଛନ୍ତି ।

ଗଗନବାବୁ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ଦେଇ କହିଲେ—ହଉ, ଆରମ୍ଭ ହେଉ ।

ଗଣ—

ଜଣେ ଗ୍ରନ୍ଥ କହିଲେ—କେଉଁ ଅକ୍ଷରଟା ?

—ମୋର ନାଁ ଆଗରେ ଯେଉଁ ଅକ୍ଷରଟା ଅଛି, ଗଗନବାବୁ, ତେଣୁ ‘ଗ’ ଅକ୍ଷରଟା ।

ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଗ୍ରନ୍ଥ କହିଲେ—ଆଜ୍ଞା, ଛଅଶହ ପୃଷ୍ଠାର ବହୁ ଭିତରେ ‘ଗ’ ଅକ୍ଷର କେତେ ଯେ ଥିବ କହିହୁଏନାହିଁ । ତେବେ ଏପରି ମହତ୍ତ୍ୱ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଆପଣ ସଂପାଦନ କରିବାକୁ ବଢ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହି ଅକ୍ଷର ଗଣନା ପ୍ରତି ସ୍ଥାରେ ଆପଣଙ୍କ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଓ ଭୂସୌଦର୍ଶନ ପ୍ରକଟିତ ହେବ ବୋଲି ଯଦି ଆପଣ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଅଛନ୍ତି, ତେବେ ଆମେ ଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବୁ । ଆପଣ ଏ ଅକ୍ଷର-ଗଣନା ନେଇ କଣ କରିବେ ?

ଗଗନବାବୁ ହସି ହସି କହିଲେ—ଆରେ ମୁଁ, କେତେ ଥର ‘ଗ’ ଅକ୍ଷର କରି ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି ତାହା ପ୍ରଥମେ ବ୍ୟକ୍ତ କରି କାହିଁକି ‘ଗ’ ଅକ୍ଷର ଲେଖିଲେ ବୋଲି ଗବେଷଣା କରିବି । ଅତଏବ ରୂପେ ଗଣ ।

ଗୋଟିଏ ରସିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଗଣନା-ରସର ଉତ୍ସାହୀତା ବୁଝି କରଯୋଡ଼ି ଜଣାଇଲା—ଆଜ୍ଞା, ଏ ବଡ଼ ଦୂରନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ । ତେବେ ଆପଣ ପ୍ରଥମେ ଗଣନାକାର୍ଯ୍ୟର ଶୁଭ ଦିଅନ୍ତୁ । ‘ତ’ ବର୍ଣ୍ଣର ଚୁକ୍ତ ଅକ୍ଷର, ‘ର’ ବର୍ଣ୍ଣର ପରବର୍ଣ୍ଣ, ‘କ’ ବର୍ଣ୍ଣର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅକ୍ଷରରେ ‘ଇ’ ଦେଇ ଯାହା ହେବ ।

—‘ଆ’ ଶୁଭ ।

ଗବେଷକ ହସାବ କରି ଦେଖିଲେ ଯେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥକର ଉଦର ପୃଷ୍ଠି ଓ

ରସନା ତୁମ୍ଭେ ପାଇଁ ଆଠଅଣା ଲେଖାଏଁ ହେଲେ ଟ ୩୫ର ଖର୍ଚ୍ଚ । ହେଉ ପଛେ, ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟ ତ ଚାଲିବ । ତାଙ୍କଲେ—“ପରମା, ଟ ୩୫ର କଳାସିଆ ଆଣିବୁ, ସା ଶୀଘ୍ର ସା ।”

ଟାଉନ ବନ୍ଦୁରୁ ଦୁଇଜଣ ଲୋକ ଅବତରଣ କଲେ । ଭିତରେ ଥିବାବେଳେ କେହି କାହାକୁ ଦେଖି ନ ଥିଲେ; ବାହାରକୁ ଆସି ପରମ ପ୍ରାନ୍ତରେ କୋଳାକୋଳ ହେଲେ । ଜଣେ ଅନ୍ୟକୁ ପଚାରିଲେ—

—କମିତ ଚାଲିଛି ?

ଉତ୍ତର ମିଳିଲା—ଖୁବ୍ ଚାଲିଛି, ଆପଣ ଭୁଗର୍ଭବାମୀ, ମୁଁ କାଗଜ-ଜଟ । ଆଉ ନଣେ ଅଛି, ସେ ଖାଲି ଗଣନା କରୁଛି । କୋଷ୍ଠୀ-ଗଣନା ନୁହଁ, ଅକ୍ଷର-ଗଣନା । ଏଇ ତମଜଣକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ପ୍ରତ୍ୟାକ୍ତିକ ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି ।

ପଥର ଜଣକ ଚମତାଥଳୀ ଖୋଲି ବାହାର କଲେ ଗୋଟିଏ ନିମନ୍ତ୍ରଣ-ପତ୍ର; କହିଲେ—ବନ୍ଧୁ, ଚୁମ୍ବକ ମନେ ମନେ ଖୋଜୁଥିଲ । ଏଇ ନିମନ୍ତ୍ରଣପତ୍ର ନିଅ । ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବ । ପ୍ରାଚୀ ଉପତ୍ୟକାରେ କୌଣସି ସଂସ୍କୃତିର ଆଶ୍ରୟ ପାଇଛି ।

ମୁଁ ଗବେଷକଙ୍କର ସୃଷ୍ଟିତୃଷ୍ଣା ଦେଇ ଯାହା ଦେଖୁଛି ପ୍ରାଚୀ ନିମ୍ନକଲ ଉପରେ ଯେଉଁ ଚାକ୍ଷୁଷାଗଛ ଶାଖାପତ୍ର ମେଲେଇ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି, ତାହା ଭଲେ ରହିଛି ବୋଲି ବୁଝାଏ । ଆଉ ସେ ଚାକ୍ଷୁଷାଗଛର ବୟସ ପ୍ରାୟ ଦଶବର୍ଷ ହେବ । କାରଣ ଦଶବର୍ଷ ତଳେ...ନା...ଆଉ ଏମିତି ବୟସ୍କ ପାଖରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ସବୁ ପ୍ରାକ୍ତନ ତତ୍ତ୍ୱ ବାତି-ପାରିବ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଟ୍‌କାଟର ଉତ୍ସବର ଆୟୋଜନ କରିଛି । ମୁଁ ଉଚ୍ଚମୁଖ ଆଡ଼ୁ କିଛି ଟଙ୍କା ମିଳିଛି । ଦେଶର ବହୁ ଇତିହାସବେତ୍ତା ଆସିବେ । ତାଙ୍କର ଆଗରେ ମୁଁ ପ୍ରଗତିର ଯବନିକା ଉନ୍ମୋଚନ କରି ଦେଖାଇଦେବି ଯେ ପ୍ରାଚୀ ଉପତ୍ୟକାରେ ବୌଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତି ବିରାଜମାନ କରିଥିଲା । ମୁଁ ତାକୁ ଲୋକ-ଲୋଚନକୁ ଆଣିବି । ଏହାହିଁ ମୋର ବିନିମ୍ନ ରଜନୀର ଗବେଷଣାର ଫଳ ।

ଅପରବ୍ୟକ୍ତ ଚିତ୍କାର କଲେ—ସାବାସ ବନ୍ଧୁ, ମୁଁ କଣ କରୁଛି ଜାଣ ? ମୁଁ ବି ଦେଖାଇଦେବି ଆମ ସାହିତ୍ୟର ଦଶପାଳମାନେ କିପରି ତାଙ୍କର ରଖିଯାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ସେ ତାଏତ୍ତ ମୋ ଛଡ଼ା ଆଉ କାହା ପାଖରେ ନାହିଁ । ବଡ଼ ବଡ଼ ସାହିତ୍ୟକଣ୍ଠା କେଉଁଠୁ ଇନ୍ଦ୍ରପେରେସନ୍ ପାଇଛନ୍ତି ଜାଣ ? ଏ ତଥ୍ୟ ଆଉ କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଅପର ଶ୍ରଦ୍ଧାଲୋକ ପଚାରିଲେ—କେଉଁଠୁ ?

‘ପାଇଖାନାରେ ବସିଲାବେଳେ’ ପୁରୁଣା ଖବରକାଗଜ ଭିତରେ ଏ ସତ୍ୟ ଲୁଚି ରହିଛି । କିଏ ପଢ଼ୁଛି ନା ଦେଖୁଛି ।

“ବାଃ ଚମତ୍କାର, ସତରେ ସତରେ କଅଣ ଏ କଥା ଛପା ହୋଇଛି, ନା ଆପଣ ଗବେଷକଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ନେଇ ସବୁ ଚୁଢ଼ିପାରିଲେ ?”

ରୁପା ଅଛପା ସବୁ ଅମଳୁ ଚୁଢ଼ିବାକୁ ହେବ । ରାଧାନାଥ, ଫକୀରମୋହନ, ଗଙ୍ଗାଧର କାବ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସ ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ବେଗ ପାଇଥିଲେ ବହୁତୁଁ ମି କରୁଥିବା-ବେଳେ । ଏକାକୀ ମୁଁ ଏସବୁ ପ୍ରକାଶ କରୁନାହିଁ । ଉଷା, ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା, ରକ୍ଷିପ୍ରାଣେ ଦେବାବତରଫ, ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ରେବତୀ, ମଙ୍ଗରାଜ—ଏସବୁ ସେହି ସ୍ଥଳରୁ ଆସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ତାଏତରୁ ସେମାନେ ନିଜେ କଥା କହିଛନ୍ତି ।

ବୌଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତିର ଗବେଷକ ପ୍ରୀତି-ଆଲିଙ୍ଗନରେ ପୁରୁଣା କାଗଜର ମାଲିକଙ୍କୁ ଚପିଧରି କହିଲେ—ସାବାସ, ଆମେ ତିନିଜଣ ଦେଶ ଓ ଜାତି ପାଇଁ ଯେ କି ସାଧ୍ୟ-ସାଧନା କରୁଛେ, ତାହା ଦେଶ ଚୁଢ଼ିଲେ ହିଁ ହେଲା ।

—‘ହଉ ତେବେ ଆସୁଛୁ’ କହି ସେ ବିଦାୟ ନେଇଗଲେ ।

ସେହିଦିନ ରାତି ଦୁଇଦଶାବେଳେ ପୁରୁଣା କାଗଜର ମାଲିକ ଏହିପରି ଦେଖୁଥିଲେ—

“ପ୍ରିଷ୍ଠର ମାହେବ ୧୯୦୩ ମସିହା ଜୁନ ମାସ ୧୩ ତାରିଖ ଦିନ ୪ ଦଶା ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଅବ୍ଦେଶକେଣ୍ଡ୍ର ବେଳେ ବାଧ୍ୟମ୍ଭରେ ବସି ଶ୍ରାବଣରେ ଶ୍ରୀରାମପୁର ଗୁପ୍ତାଶାଳାରେ ଛାପା ହେଉଥିବା ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣ ଶେଷ ହୋଇଯାଇଛି ।

ଫକୀରମୋହନଙ୍କର କାଠଗୋଦାମ ତଳେ ଯେଉଁ ଚମ୍ପୈର ନେଉଳଟି ଛଟପଟ ହୋଇ ମରିଗଲା, ତାହାର ପ୍ରେତାତ୍ମା ଫକୀରମୋହନଙ୍କୁ ଶୁଣାଇଦେଲା ଯେ, ସେ ବି ଏମିତି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଭାଷା ପାଇଁ ଛଟପଟ ହେଉଥିବେ ଓ ୧୯୫୮-୫୯ ଗବେଷକଙ୍କର ଗୋଦାମତଳେ ଚପି ହୋଇଯାଇ ଯାହୁ ତାଙ୍କ ଛତୁଥିବେ ।

ରାଧାନାଥ ରାୟ ଭର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନରକକୁଳୁ ଦୁଇମାଇଲ ୨୨ ଗଜ ଅଧେଫୁଟ ସାତେ ତିନିଜଣ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ଏଲ. ପି. ସ୍କୁଲ ଉଦ୍ୟାତନ କରୁଥିବାବେଳେ ତାଙ୍କର ଭୟଙ୍କର କାଶ ଉଠିଥିଲା ।

ଏହି ବିଷୟଟି ତାଙ୍କର ମହାଯାତ୍ରାର ଭାବକୁ ପ୍ରାଣ୍ଟିତ କରିଦେବ ।

କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ ପୁସ୍ତକାଳୟରେ ଅଗ୍ନି ମାନ୍ୟ ରୋଗରେ କଶେଷଭାବରେ ପୀଡ଼ିତ ଥିବାରୁ ଏ ଜନ୍ମରେ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ମାନସରେ କେବଳ ଅଗ୍ନି ବୁଲୁଥିଲା ତାଙ୍କ କବିତାରେ । ଏହି ତଥ୍ୟଟିକୁ ତାଙ୍କର କାବ୍ୟ-କବିତା ବିରୁଦ୍ଧ କଲେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ସ୍ଥାନ ପ୍ରାଣ୍ଟିତ ହୋଇଯିବ ।

ନିଆଁ ଖୁଣ୍ଟାର ‘ତାମରାକାଉ ନନ୍ଦକିଶୋରଙ୍କର ‘ତାମରାକାଉ’ର ପୁସ୍ତକ । ଉଭୟ

ତମସକାନ୍ତ କେତେଦୂର ଉଡ଼ିପାରୁଥିଲେ ଓ କେଉଁଠି ‘ଦିନମଞ୍ଜିକା’ ଓ ‘କଉଡ଼ିଗଣା’ ଦେଖୁଥିଲେ, ତାର ଗୋଟାଏ ଭୁଲନାମକ ସମୀକ୍ଷା ଶୀଘ୍ର ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଛି ।

ସମ୍ବଲପୁରରୁ ବରପାଲି ଚାଲି ଚାଲି ଯାଇ ଅଳ୍ପକା ହୋଇ ବସିପଡ଼ି ଗନ୍ଧାଧର ଆମ୍ବଗଛ ତଳେ ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ଲାଲ ଟକଟିକ୍ ଆମ୍ବ ଖାଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ କାବ୍ୟ-କବିତା ରସାଳ ହୋଇଗଲା । ସେଦିନ ତାଙ୍କର ଉପବାସ ଥିଲା । ସେ ଲୋଭ ସମ୍ଭାଳି ପାରି ନ ଥିଲେ ।”

ଗବେଷକଙ୍କ ଲେଖନୀ ହଠାତ୍ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା; କାରଣ କିଛି ଗୋଟାଏ ବିନ୍ଦୁ ଘଟିଲା ବୋଲି ସେ ଜାଣିପାରିଲେ । ବିନ୍ଦୁ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ, ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ରହସ୍ୟାଳୀ ?

—ହଇଏ, ଶୁଣୁଛ ।

—କଅଣ ?

—ଏ ତୁଲି ନିଆଁ କଅଣ ଲେଖୁଛୁ । କାହିଁକି ? ତମେ କେତେବେଳୁ ଆସି ପଡ଼ୁଛ ପର ? ଖବରଦାର । ତୁଲି ନିଆଁ କଅଣ ସେ କଥା ଦେଖିବାପାଇଁ ବୁଲୁଛନ୍ତି ? ଏତକ ନ ହେଲେ, ଯେତେ ବଡ଼ କବି ଓ ଲେଖକ ହେଉନା କାହିଁକି ତା ଲେଖାରୁ ରସ ବାହାରି ପାରିବ ନାହିଁ ।

—ସତେ ? ଦଶମଶ୍ରେଣୀ ଯାଏଁ ପଢ଼ିଥିଲି । ଆମ ପଣ୍ଡିତ ମହାଶୟ ଉକ୍ରାନ୍ତରଣ ଆମ୍ବ ଖାଇଥିଲେ କି ପଣସ ଖାଇଥିଲେ କହୁ ନ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ‘ଆରେ ବାବୁ ଶ୍ୟାମସନ୍ଦ’ ଗ୍ରନ୍ଥଟି ଦୁଇଥର ଏମିତି କରୁଣ ଭାବରେ ପଢ଼ୁଥିଲେ ଯେ ଆମ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ି-ପଡ଼ୁଥିଲା । ତାଙ୍କର ପଢ଼ାଇବା ଶାଓ ଏତେ ମଧୁର, ଏତେ କରୁଣ, କାହିଁକି ତ ଅଗ୍ନିମାୟୀ ରୋଗ କାହାକୁ ଧରିଥିଲା ବୋଲି ସେ କହୁ ନ ଥିଲେ ।

ଗବେଷକ କହିଲେ—କିଓ ବାବୁ ! ସେତେବେଳେ କଅଣ ଗବେଷଣା ହେଉଥିଲା ? ଆଜି ସେ ଦ୍ଵାର ଖୋଲିଛି । ଯାଃ ଯାଃ, କଅଣ ଦ୍ଵିପଦ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ୁଥିଲେ ଯେ, ସାହସ୍ୟ ଦେଖ । ସବୁ ପୂରୁଣା କାଗଜର ମାଲିକଙ୍କୁ ଜବାବ ଦିଆଯାଇଛି ।

—ହଇଏ ଶୁଣୁଛ ? ଏ ତଷ୍ଟି ଚାଷ କାହିଁକି କରୁଛ ? ଧ୍ଵାକୁ କିଏ ପଢ଼ନ୍ତି ? ରାଧାନାଥଙ୍କର କାଣ ଉଠିଥିଲା ବୋଲି ମହାଯାଯୀ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ହୋଇଗଲା ? ଶୁଣ ମ ?

—କଣ କହୁନ ?

—ତମେ ଏ ବାଟ ଗୁଡ଼ି କବିତା ଲେଖ ମ । ଜୀବନର କେତେ ଆବେଶ ଉଠୁଏ ସେଥିରେ ଫଟିବ ।

—କଅଣ କହୁଲ ? କବିତା ଲେଖିବ ? ମୁଁ ମାଲିଆ ହୋଇଛି ? ମୋର

ପୌରୁଷ ନାହିଁ ? ତଳତଳ ଭରଳ କନକନ ଛନଛନ ଚଳଚଞ୍ଚଳ କବିତା ଲେଖି ମୋଇଚିଆ ହେବ ? ଆରେ ସେଥିରେ କଣ ଅଛି ?

—ହୁଏ ଶୁଣୁଚ ? ନ ହେଲେ ଉପନ୍ୟାସଟିଏ ଲେଖ ମ । ମଣିଷ ଜୀବନର କେତେ କଥା, କେତେ ବ୍ୟଥା, ଆନନ୍ଦ, କେତେ କଥା ସେଥିରେ ଅଛି । କମିତି ରସାଳ, କମିତି କରୁଣ । ଲେଖମ, ଖଣ୍ଡିଏ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖ ।

—ବନ୍ଦ କର ରତ୍ନମାଳୀ ! ମୁଁ ଜୀବନରେ ଗଲୁ ଉପନ୍ୟାସ ପଢ଼େନାହିଁ; ଲେଖିବା ଦୂରେ ଆଉ । ବୁଢ଼ୀ ଆଇଁ ଗପ କହେ, ବୁଢ଼ୀମାନେ ଗପ କହନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଅଶିକ୍ଷିତ ଲୋକ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଗପ କହୁଯାଏ । ଏଗୁଡ଼ାକ ଗପୁଡ଼ିଆ । ଏଗୁଡ଼ାକ ଆଉ କିଛି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ଗପ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖନ୍ତି । ହୁ, ହୁ...

—ଶୁଣ ମ, କେତେ ଦୁଃସ୍ୱର କଥା ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି କହିଲ ? ତମ ଲେଖା ପଢ଼ି କେବେ ଆଖି ଛଳଛଳ ହେବ ? କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଲେଖା ସବୁ ପଢ଼ିଲେ କେତେ ଭାବ କେତେ ଆନନ୍ଦ ମନକୁ ଆସେ । ସେମିତି ଲେଖ ମ ।

—ରତ୍ନମାଳୀ, ତୁମେ ମୋତେ ବିରକ୍ତ କରନାହିଁ । ମୁଁ ଏମିତି କଲେ ଆଉ ଦୁଇଜଣ ଆଗକୁ ମାଡ଼ିଯିବେ; ମୁଁ ପଛରେ ପଡ଼ିଯିବି । ଜଣେ ମାଟି ଭିତର କଥା ଜାଣି-ପାରୁଛୁ, ଖୋଲା ନାହିଁ, ପୋତା ନାହିଁ ଅଥଚ ସେ କହୁଛୁ ଯେ ପ୍ରାଚୀ ଉପତ୍ୟକାରେ ବୋ଼ି ସଂସ୍କୃତି ରହୁଛି । ଆଉ ଜଣେ ବହୁ ଭିତରେ କେତେ ଥର ଗୋଟାଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅକ୍ଷର ମିଳୁଛି ଓ ତାହା କାହିଁକି ଏତେଥର ଲେଖାଗଲା, ଏସବୁ ଗବେଷଣା କରୁଛୁ । ଏମାନେ ଅମର ହୋଇଯିବେ ରତ୍ନମାଳୀ, 'ମୁଁ' ଆଉ ତମ ମାଇପିକ୍ରହା ମାନ ଯଦି ହସ, କାନ୍ଦଣା, ଚିରସ, ବହୁହକଥା ଲେଖିବସେ, କେବେ ମରିଯିବ । ମତେ କେହି ମନେ ପକେଇବେ ନାହିଁ, ତମେ ଗଲ ! ଦଶମଶ୍ରେଣୀର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଆଉ ଦେଖାଅ ନାହିଁ । 'ଆରେ ବାବୁ ଶ୍ୟାମସନ' ଗାୟନ ପଦ୍ଧତିରେ ନିଜ ପୁଅ କେଶବାନନ୍ଦକୁ ଗେଲ କରି ଅଣ୍ଟା ବର୍ଷଣ କର, ଯାଅ ।

ବରଷ ଏକ ସାମିୟାନା ତଳେ ଦେଶର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ପଣ୍ଡିତ, ଗବେଷକ, ଐତିହାସିକ ଉପସ୍ଥିତ ଅଛନ୍ତି । ପ୍ରାଚୀ ନଦୀଟି ତରୁଣୀ ବଧୂ ଭଳି ଏତେ ଜନସମାଗମ ଦେଖି ମୁରୁକ ମୁରୁକ ହସି ବୋହୁଯାଉଛି । ଆଜି ଦେଶର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗବେଷକ ରହସ୍ୟର ଦ୍ୱାର ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରି ଦେଖାଇଦେବେ ଯେ, ପ୍ରାଚୀତଟରେ ବୌଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତି ଥିଲା ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷତଳେ ।

କାଠୁଆମାନେ ଶୁଦ୍ଧ ଗଛଟାକୁ କାଟି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲେ । ଖନନ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଲିଲ । ଏଣେ ପବ୍ଲୁସିଟି ଇଞ୍ଚାନ୍ତୁ ରେକଡ଼ବଳା ଗୁଲିଆଏ । ଗୁଁ ପାଣିର

ବ୍ୟବସ୍ଥା ବି ଥିଲା ।

ଗବେଷକ ଲୋକକାନ୍ତ ଆନନ୍ଦ, ଆଶା ଓ ସାଫଲ୍ୟର ଏକ ପ୍ରତୀକ୍ଷା ।
ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ସଫଳ ଦେଖାଇଛନ୍ତି, ସତେ କି ବିରାଟ ଗବେଷଣା ! ଲୋକକାନ୍ତ କି
ଦବ୍ୟତୁଷ୍ଟ !

ମୋଟେ ଦଶହାତ ଖୋଲାଯିବା ପରେ କିଏ ଜଣେ ପାଟିକର ତାଳିଲା—ମିଳିଲା,
ମିଳିଲା ।

—କଣ ମିଳିଲା ?

—ମୁର୍ତ୍ତି ।

—ମୁର୍ତ୍ତି ?

—ହଁ, ବାଞ୍ଛାମୁର୍ତ୍ତି ।

ଲୋକେ ଯେଣୁ ଆସନ ଗୁଡ଼ିକ ମାଡ଼ିଗଲେ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକମାନେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିନିଆକୁ
ଶାନ୍ତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ।

ବହୁ ଫଟୋଗ୍ରାଫର କାମେରା ଧରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲେ ।

ଜଣେ କିଏ କହିଲା—

“ଅବଲୋକିତେଶ୍ୱର ମୂର୍ତ୍ତି । ବାମପାଦର ଅଙ୍ଗେ କି ନାହିଁ; ଦକ୍ଷିଣପଦ ବି ଖଣ୍ଡିତ ।”

ଅନ୍ୟ ଜଣେ କହିଲେ—ହବନାହିଁ ? ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଲୋକ ମୂର୍ତ୍ତି । କାଳର
ଅବସ୍ଥା ତଳେ ଏକାବେଳେ ଧୂସ ନ ହୋଇ ଯେ ଏପରି ରହିଛି, ମନେ ହେଉଛି
ପ୍ରାଚୀ ନଦୀର ମୂର୍ତ୍ତିକାଶୟୀରେ ହିଁ ଏହା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁରକ୍ଷିତ ରହିଥିଲା ।

ଲୋକକାନ୍ତ ସେତେବେଳେ ଗାଁ କାଳୀଆ ଭାଲ କେବଳ ଟଳୁଥିଲେ । ସେ ସ୍ୱପ୍ନ
ଦେଖୁଥିଲେ । ଗୋଟାଏ ସାମାନ୍ୟ ଷ୍ଟେଟ୍ ଓଡ଼ିଶାରେ ସେ ଆଉ ରହିବେ ନାହିଁ ।
ବିଶ୍ୱସ୍ତର ବୁଲି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷର ଅନୁସନ୍ଧାନ ସେ କରିବେ । ସେଥିପାଇଁ ସବୁଆଡ଼ୁ ତାଙ୍କୁ
ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିବ ବୋଲି ସେ ଜାଣିଥିଲେ । ସେ ବଳି ହୋଇଗଲେ ।

ପ୍ରାଚୀନରେ ବୌଦ୍ଧ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଉତ୍କଳ ପ୍ରତୀକ୍ଷିତ ହୋଇଗଲା ।

ପୁରୀଧାମର ଧର୍ମଦ୍ୱାର ଶାନ୍ତାନରେ ପଥରଆ ସାହର ଶିଳ୍ପୀ ସାରଥୀ ମହାପାତ୍ରଙ୍କର
ଶରୀର ଦବ୍ୟ ହୋଇଯାଇଥିଲା କେତେକାଳ ।

ବିଶ୍ୱର ଗୁରୁଣ୍ଡା ଗଛ ?

ଅବଲୋକିତେଶ୍ୱରଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ରହି ବ ରକ୍ଷା ପାଇଲା ନାହିଁ । କଟା ଗଛଟା
ଭସିଗଲା ପାଇଁ ନଇର ଯୁଅମୁହଁରେ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା ଶବ୍ଦରେ ।

ନିଶୀଥର ପ୍ରେତାତ୍ମା

ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ କର

ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଟିଆ ଜୀବନର ଗ୍ରେଟିଆ ଇତିହାସ—ଭାରତର ଗଣତନ୍ତ୍ର ଶାସନର ଦ୍ଵିତୀୟ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପାଇଁ ଛ'ଟି କେନ୍ଦ୍ରରେ ଶ୍ଵେତ ଗ୍ରହଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ କରି ପ୍ରଜାଭିତ୍ତି ଅଫିସର ବିଶ୍ଵବନ୍ଧୁ କଟକ ଫେରୁଛି ଇଲେକ୍ଟ୍ରନ୍ ଟ୍ରକ୍ରେ । ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ସେ ବସରେ ଯାଇଥିଲା ଆଉ ଫେରିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଏଥର ଘର୍ଯ୍ୟ ମାସେ କାଳ ଖରାରେ ତରାରେ ଖାଲ ଡିପ ରାସ୍ତାରେ ଧକଡ଼ ଚକଡ଼ ହୋଇ ମାଲବୁହା ଟ୍ରକ୍ରେ ପୋଲିଂ ପାଟି ସହୃଦ ବିଶ୍ଵବନ୍ଧୁ ଫେରୁଛି ଶ୍ରାନ୍ତ କାନ୍ତ ହୋଇ । ସାଥରେ ସେ ପ୍ରଥମ କରି ରକ୍ତ-ଆମାଶୟ ରୋଗ ଧରି ଫେରୁଛି—ତା ପାଇଁ ଟ୍ରକ୍ଟା ବାଟରେ ପାଣିଥିବା ଜାଗା ଦେଖି ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ଥର ଅଟକିଲଣି । ରାତି ଦୁଇଟା—ଜନ୍ମ ଆଲୁଅ ରାସ୍ତାକଡ଼ର ହିଂସିତ ଗହ୍ଵର ବଳରେ ବିଶ୍ଵ ହୋଇ ଯାଇଛି— ବିଶ୍ଵବନ୍ଧୁ ବସିଛି ଡ୍ରାଇଭର ପାଖେ, ଆଉ ତା ପୋଲିଂ ପାଟିର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଭ୍ୟମାନେ ଟ୍ରକ୍ର ଗୁଜଡ଼ା ଭିତରେ ବିସ୍ଥିତ ଭାବରେ ରଖାହୋଇଥିବା ମାଲପତ୍ର ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଖୁଦିଖାଦି ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି । ଟ୍ରକ୍ ହଠାତ୍ ଖାଲରେ ପଡ଼ି ଉଠିଗଲାବେଳକୁ ସେମାନଙ୍କ ଶରୀରଗୁଡ଼ିକ ଟ୍ରକ୍ ଚଟାଣ ଦେହରୁ ହାତେ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇ ପୁଣି ଯଥା ସ୍ଥାନକୁ ଫେରିଗଲାବେଳେ ତାଙ୍କର ମୁହଁରେ ଯେଉଁ ବିକଳ ଭାବ ଫୁଟିଉଠି, ତାହା ଇଲେକ୍ଟ୍ରନ୍ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ପଡ଼ିପାରୁନ ବୋଲି ବିଶ୍ଵବନ୍ଧୁ ମନରେ ଦାରୁଣ ଯୋଉ । ପୋଲିଂ କର୍ମଗୁଣ୍ଠମାନଙ୍କୁ ଖରଦାଉରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ବଡ଼ା ଫ୍ରେମ୍ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଟରପୁଲିନ୍ ଡାକି ଦିଆହୋଇଛି । ଇଲେକ୍ଟ୍ରନ୍ କାମରେ ଶୁଭଯାତ୍ରା ପୁରାଦିନ ଯେତେବେଳେ ଖୋଲା ଟ୍ରକ୍ ଉପରେ ଏଇ ଟରପୁଲିନ୍ର ଛତା ତିଆରି କାମ ଚାଲିଥିଲା, ସେତେବେଳେ କୌତୂହଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବସ୍ତିର ପାରିଲା ଦାଡ଼ିଆ ବସିର ମିଆଁଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଗୁଣିବର୍ଷିଆ କୁଆ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ଟ୍ରକ୍ ଚାରିପଟେ ଜମା ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ବସ୍ତିବାଲୁଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଦୃଷ୍ଟି ଟ୍ରକ୍ ଏଇ ଆକର୍ଷକ ଓ ଶତସ୍ଥାୟୀ ପଦୋନ୍ମତ ପ୍ରତି ଏକ କଟାକ୍ଷ ଭାବ ଶିଖି

ପ୍ରାଇଭେଟ ଅଫିସ୍‌ର ସିଂ କପର ଗୋଟାଏ ଅସ୍ତ୍ର ଅନ୍ତର୍ଭବ କରୁଥିଲା; ସୁତରାଂ ବନ୍ଦୁବାଲୁକା ଭଳି ବଢ଼ିବାରୁ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଘରୁଡ଼େଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ; କିନ୍ତୁ କଟକା ବନ୍ଦୁର ବୁଆ ସେମାନେ, ସହକରେ ହାଲ ଗ୍ରହଣ ନାହିଁ ।

ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁର ସ୍ତ୍ରୀ ଅଞ୍ଜଳି ଝରକା ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଟ୍ରବ୍‌ର ଏ ସୌଭାଗ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲେ ମୁରୁକହସା ଦେଇ—ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ତା ଦେଖିପାରି କହିଲା, “ଏଇ ଟ୍ରବ୍‌ରେ ଆମେ ବୁଢ଼ା ହୋଇଯିବୁ ଶହ ଶହ ମାଲଲ; ଛ’ ଛ’ଟା ବୁଝିରେ କାମ କରିବୁ...”

“ମନ କଣ ? ଭଟ୍ଟା କାଠ ବଦଳରେ ତମେମାନେ ବୁଢ଼ା ହୋଇଯିବ” — ଅଞ୍ଜଳି ପରିହାସ ଭଙ୍ଗୀରେ କହିଲା ।

“ମୁଁ ଭାବିପାରୁନି, ଶଟ୍‌ଟିଂ ଅଫିସର ଆମକୁ ସବୁ ଭଟ୍ଟା କାଠ ସଙ୍ଗେ ସାମିଲ କଲେ କିମିତି ?”

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲା, “କାହିଁକି ଭାବିପାରିନା: ଶ୍ରେଷ୍ଠ କାମଟା କଅଣ ଦେଶକାମ ନୁହେଁ ? ସେଥିପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନ ଓ ଯୁଗ୍ମ-ସ୍ୱାଧୀନ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ...”

ଅଞ୍ଜଳିର ଏପରି ଏକ ମନ୍ତବ୍ୟ ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ଆଶା କରି ନ ଥିଲା—ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ କହିଲା—“ଲଭ ?”

“ଲଭ ନାହିଁ କହୁଛ ? ବେଶ୍ ଲଭ ଅଛି । ଦେଖୁନି, ଯେଉଁମାନେ ବିଚିତ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଅମଳରେ ଦେଶର କଂଗ୍ରେସ ନେତାମାନଙ୍କୁ ଜେଲରେ ଠାକୁ ଦେଇ ଗୋରା ସାହେବମାନଙ୍କୁ ବାହାବା ପାଉଥିଲେ, ସେମାନେ ଏବେ ରାଜଦଣ୍ଡ ଉପାଧି ଗ୍ରହଣକୃତା ଦେଇ ଖଦଡ଼ ପିନ୍ଧି କାର୍‌ ଚଢ଼ି ବୁଲିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ନେତୃତ୍ୱ ଦେବାପାଇଁ ଦେଶଲୋକେ କିମିତି ବ୍ୟାକୁଳ—ଦେଖୁନି, ସେମାନଙ୍କର ମହନୀୟ ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ କିମିତି ମୁଗ୍ଧ କରିବ...”

“ମୋର ତେବେ ସେମିତି କିଛି ଲଭ ହବ ବୋଲି ଭାବୁଛ ଅଞ୍ଜଳି ?”

“ସେ ଧରଣର ଲଭ ନ ହୋଇପାରେ—ତେବେ ଇଲେକସନ୍‌ରୁ ଫେରିଆସିଲେ ଅନ୍ତତଃ ଆମାଗୟ, ଇନ୍‌ଫ୍‌ରାଜ୍‌ଜା କିମ୍ବା ଟାକିଫ୍‌ଏକ୍‌ ଲଭ ହବ ତ ?”

ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ଅଞ୍ଜଳିର ବିଚକ୍ଷଣତାରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଯାଇ କହିଲା, “ଅଞ୍ଜଳି, ବି. ଏ. ପାଶ ପରେ ମତେ ବାହା ନ ହୋଇ ତମେ ରାଜନୀତି କରିଥିଲେ ଏତେବେଳକୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇସାରିନାହିଁ ।”

ଅଞ୍ଜଳି ଫିସ୍‌କରି ହସିପକେଇ କହିଲା—“ଭୁଲ୍ କରି ପକେଇଥିଲି । ସେତେବେଳେ ଭାବିଲି, ମନ୍ତ୍ରୀର ପାଇଦା ସହଜ; କିନ୍ତୁ ନିମନ୍ତୁ ପାଇଦା ସହଜ ନୁହେଁ...”

ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ କହିଲା—“ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ତ ସେ ଲୁଲିଟା ଠିକ୍ କର ନେଇ ପାରିବ ? ତମର ବୁଦ୍ଧି ଅଛି, ବିବାହର ଘୋଳ ବର୍ଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମରୁଣୁ ଧରିନି...”

ଅଞ୍ଜଳି ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁର କଥାଟାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରନେଲା ଭଳି ଭାବ ଦେଖେଇ କହିଲା—
“ମନ୍ଦ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ରାଣୀ ଏଲିଜାବେଥ୍ କୌଣସି ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗ ଦେଲବେଳେ ଡିଉକ୍ ଅଫ୍ ଏଡିନ୍ବର ଯେମିତି ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଥାନ୍ତୁ ଓ ତାଙ୍କ ପଛରେ ତାଙ୍କ ପିଲାମାନେ, ମୁଁ ସତ୍ତା-ସମିତି ବା ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗ ଦେଲବେଳେ ମୋ ପଛେ ପଛେ ହୁଆମାନଙ୍କୁ ଧରି ତମେ ବି ଚାଲିଥାନ୍ତୁ କିମ୍ବା ମୁଁ ଯଦି ତମ ଡାପାର୍ଟମେଣ୍ଟର ମନ୍ତ୍ରୀ ହୁଅନ୍ତୁ, ତେବେ ମତେ ଦିନରାତି ଦଣ୍ଡବତ କରୁଥାନ୍ତୁ ।”

ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ହସି କହିଲା—“କିନ୍ତୁ ମାଡ୍ରାମ୍, ଦି ଡର ହ୍ୟାଜ୍ ହଜ୍ ଡେ ଆଲ୍‌ସୋ । ଘରକୁ ଫେରିଆସିଲା ପରେ ପ୍ରିୟ ଆଲ୍‌ବର୍ଟ ରାଣୀ ଭକ୍ତଚୋରୀଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡେଇଲା ଭଳି ମୁଁ ବି ତମକୁ ଦଣ୍ଡେଇଦିଅନ୍ତୁ—ବୁଝିଲ ?”

ଅଞ୍ଜଳି ଓଠ ବଙ୍କେଇ କହିଲା—“ଇୟ...ରୁଜିରି ଭୟ ନାହିଁ ? ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଅଫିସକୁ ଯାଇ ବରଖାସ୍ତ ଅଡ଼ର ।”

“ହଁ ହଁ, ଭାରି ବରଖାସ୍ତ କଲୁବାଲା । ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପରେ ଯେତେବେଳେ ଆସେବୁକୁ ନିବାସିତ ନ ହୋଇ ପାରିନ୍ତୁ, ସେତେବେଳେ ତମ ମଜାଟା ବାହାରି ଯାଆନ୍ତା ।”

ସ୍ୱାମୀ, ସ୍ୱୀଜର ଏଇ ମଧୁଗଳାପରେ ବାଧା ଦେଇ ଶିଶୁ ଡ୍ରାଇଭର ଆସି କହିଲା—“ଜା ହୋଗିଆ ।”

ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ଦେଖିଲା ଟ୍ରକ୍‌ର ରୂପ ବଦଳି ଯାଇଛି । ଟ୍ରକ୍‌ର ଗୁଣ୍ଡା ଉପରେ ଟର୍‌ପୁଲିନ୍‌ଟା ପଡ଼ିଗଲା ପରେ ଛୁଇଁଟା ଶଗଡ଼ ଗାଡ଼ିର ଗୋଲିଆ ତାଳପତ୍ର ବା ତଲେଇ ଛୁଇଁ ଭଳି ଦେଖାଯାଉଛି; କିନ୍ତୁ ଶଗଡ଼ ନୁହେଁ କି ବସ୍ ନୁହେଁ—ପଶୁ ନୁହେଁ କି ପକ୍ଷୀ ନୁହେଁ । ଡ୍ରାଇଭର ଟ୍ରକ୍‌ର ପଛପଟେ, କଡ଼ରେ ଓ ସାମାନାରେ ଛପା ଅକ୍ଷରରେ ଇଂରେଜରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା “ଅନ ଇଲେକ୍‌ସନ ଡିଉଟି ଓ ପାର୍ଟି ନମ୍ବର ୫୦୦” କାଗଜଗୁଡ଼ିକ ମାରି ଦେଇ ଟ୍ରକ୍‌ର ମାନ-ସମ୍ମାନ ବଢ଼ାଇବାରେ ଯଥେଷ୍ଟ କୋସିଦ୍ କରନ୍ତି... ।

ଆଜି ସେଇ ଟ୍ରକ୍‌ଟି ଜହ୍ନରାତିରେ ଫେରୁଛି...-ପୋଲିଂ କର୍ମିଗୁରୁ ଓ ଟ୍ରକ୍‌ର ଗଲବେଲର ସତେଜତା ଫେରିଲାବେଳକୁ ନାହିଁ—ନୂଆ ମାଟିପକା ରାସ୍ତାରେ ମାଇଲ ମାଇଲ ପଡ଼ି ଉଠି ଯିବାଦ୍ୱାରା ଟର୍‌ପୁଲିନ୍ ଛୁଇଁଟି ଗୋଟିଏ ଲେସଡ଼ା ଆସି ଭଳି

ଦେଖାଯାଉଛି.....ଟ୍ରକ୍ ଆସି ବଡ଼ଚଣା ପୁଲିସ୍ ଷ୍ଟେସନ ସାମନାରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା ।
ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ଦେଖିଲା ଗୋଟିଏ ପଡ଼ିଆରେ ବହୁତଗୁଡ଼ିଏ ଧେନ୍ତାମାଙ୍କୁ କଳ୍ପିଛି.....
ଦୋଳଯାତ୍ରା । ଧୋଲ ଅଫ ସରମାନେ କହିଲେ—“ସାର୍, ଆମେ ଟିକିଏ ଯାତ୍ରା
ଦେଖିବୁ ।”

ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ରାଜ ହୋଇଯାଇ ପଚାରିଲା, “ଏଠି ପାଖରେ ପୋଖର
କିମ୍ବା ଗାଡ଼ିଆ ନ ଥିବ ?”

ଟ୍ରକ୍ ରାସ୍ତାକଡ଼ରେ ରହିଲା—ଧୋଲ ଅଫ ସର ଓ ପୁଲିସ୍ ପାର୍ଟି ଦୋଳଯାତ୍ରା
ଦେଖି ବାହାରିଲେ । ଆଉ ପ୍ରିଜାଇଡ଼ ଅଫ ସର ଜାମାପଟା ବାହାର କରି ବାହାରିଲେ
ପଡ଼ିଆର ସମାନରେ ।

ସାମାନ୍ୟ ସୁସ୍ଥ ବୋଧକର ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ଫେରିଆସିଲା ଟ୍ରକ୍ ପାଖକୁ; କିନ୍ତୁ ଯାତ୍ରା
ଦେଖିଲା, ସେଥିରେ ସେ ବସି ଉଠି ହେଲା ।

ଟ୍ରକ୍ ର ଘା ପଟ ପଛ ଓ ସାମନା ଚକ ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ବସିଛି...
ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ଭାବିପାରିଲା ନାହିଁ କି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ଲୋକ ଟ୍ରକ୍ ତଳେ ବସିଥାରେ !
ଟ୍ରକ୍ ତଳ ଅନ୍ଧାର, ଲୋକଟିର ଦେହର ରଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ କଳା; ତାର ଛୁଣା ମଇଳା
ଲୁଗାରୁ ଜାଣିହେବନି ଗୋଟାଏ ଲୋକ ଟ୍ରକ୍ ତଳେ ବସିଛି ବୋଲି...ସେଠି
ଲୋକଟାର ଉପସ୍ଥିତି କେହି ଜାଣି ପାରି ନ ଥିଲେ ଟ୍ରକ୍ ଯେତେବେଳେ ଚାଲିବାକୁ
ଆରମ୍ଭ କରିଥାନ୍ତା, ସେ ଲୋକଟି ଅବଶ୍ୟ ମରିଥାନ୍ତା...ତା ପରେ ? ...ତା ପରେ
ଜଳକୁଆ...ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ ପାର୍ଟି ନଂ ୫୦୦ ଟ୍ରକ୍ ଗୋଟିଏ ଭିକାର ଉପରେ ମାଡ଼ି
ଯାଇ ତାକୁ ମାରିଦେଇଛି...କେହି ଚାହିଁପାରି ନ ଥାନ୍ତା ଅଥଚ କଥା...ଡ୍ରାଇଭର
ହତଭାବ ହୋଇ ଭାବିଥାନ୍ତା ଲୋକଟା ଉପରେ ସେ କେତେବେଳେ ଟ୍ରକ୍ ନଡେଇ-
ଦେଲା । ପ୍ରିଜାଇଡ଼ ଅଫ ସର ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟ ବସି ଉଠି ହୋଇ ଠିକ୍ ସେଇ କଥା ହିଁ
ଭାବନ୍ତା ।

ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଗଳାରେ ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ପଚାରିଲା—“କିଏ ବସିଛନ୍ତି ମଝିର ତଳେ ?”
ଲୋକଟି ନିରୁତ୍ତର ରହିଲା । ବେକଟି ନ ଥିବ ଦେଇ ସେ ବସିରହିଲା ଏକ ଚିନ୍ତାଶୀଳ
ଦାର୍ଶନିକ ଭଳି ।

ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ଗଳା ପଞ୍ଜମକୁ ଉଠିଲା...ତଥାପି ସେ ଲୋକଟି ବସିରହିଲା ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ
ହୁଏତ ଭଳି ।

ପ୍ରଥମକୁ ଉଠିଲା ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ଗଳା ।

“କରେ, କିଏ ବସିଛି ସେଠି, ପାର୍ଟି ନାହିଁ ?”

ଶ୍ରୀମତୀ ଅଥଚ ଦୃଢ଼ ଏକ ବୃଦ୍ଧ କଣ୍ଠରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ଆସିଲା—

“ମୁଁ ବସିଛି... ।”

ନିଉୟାର୍କ ନ୍ୟାସନାଲ ଗୋଟିଏ ଦିନିଆ ଉଦ୍ଧୃତ—

“ତୁ ବୋଲିଲେ କିଏ ?”

ବୃଦ୍ଧ ପୁଣି କହିଲା, “ଘର ଭିତର ନୁହେଁ ବାବୁ... ଆପଣ କାହିଁକି ଏମିତି ରୁଗୁଟି ।”

ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ଚିତ୍କାରରେ ଗାଁର କେତେଜୁଡ଼ିଏ ଲୋକ ଆସି ଜମା ହୋଇଗଲେ... ଗୋଟିଏ ପିଲ କହିଲା—“ଆରେ ହେ, ଇଏ ତ ଚଇଁ ଜେନା କୋଡ଼ିଆ ।”

“କାହିଁକି ସେ ଟକତଲେ ଯାଇ ବସିଛି ?” ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ସେଇ ପିଲାଟି ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ପଚାରିଲା ।

“ମୁଁ କହିପାରିବି—”

ଆଉ ଜଣେ ଗ୍ରାମବାସୀ କହିଲା—

“ଆଜ୍ଞା କୋଡ଼ିଆଟା ଭାଗ କଷ୍ଟ ପାଉଛି । ମୋଟର ତଲେ ଜୀବନ ହାରି-ଦେବାକୁ ବସିଛି ବୋଧେ ।” ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ଚଇଁ ଜେନାକୁ ଚାହିଁ କହିଲା, “ଏ, ଚାଲିଆ ସେଠା...”

ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ଅପେକ୍ଷା କଲା—କିନ୍ତୁ ଚଇଁ ଜେନା ଚଢ଼ିଲା ନାହିଁ । ଜମା ହୋଇଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ବୁଢ଼ା କହିଲା—

“କିରେ ଚଇଁଆ, ଆମୁନୁ କଥା...ବାବୁଙ୍କର ଡେରି ହେଉଛି, ମୋଟର ଛାଡ଼ିବେ ।”

“ଛାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି ମୋଟର, ମୁଁ କଅଣ ତାଙ୍କୁ ମନା କଲି ?”

“କମିତି ଛାଡ଼ିବେ, ତୁ ତା’ ତଲେ ବଇଚୁ ମଟର ଅଖଟାକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ।”

“ମୁଁ ଏଇ ଅଖ ଭିତରେ ଟିକିଏ ବସି କରି ଚାଲିଯିବି...”

ରାଗିଯାଇ ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ପଚାରିଲା—“କିଆଡ଼େ ଚାଲିଯିବୁ ?”

“ଛାଡ଼ିଆ ।”

“ଅଖ ଭିତରେ ବସି କରି ଗଲେ ଖସିପଡ଼ିବୁ...ମରିବୁ ।”

“ହୁଏ ବାବୁ, ମଲେ ମରିବି...ବହୁ କରି କୋଉ ଲାଭ ହୁଉଛି ?”

ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ହତାଶ ଭାବରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ କହିଲା—“ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡିଲ କଥା ହେଲା...ଆମେ ଯିବୁ ଏବେ କମିତି ? ଏ ବୁଢ଼ାର ଆଉ କିଏ ଅଛି ?”

ପୁରୋହିତ ବୁଢ଼ା ଜଣକ କହିଲା—“ତାର ଆଉ କେହି ନାହିଁ; ପୁଅ ମରିଗଲା ପରେ

ତା ବୋହୂ ଆଉ ଜଣକୁ ଦୁଃଖ ହୋଇ ଚାଲିଗଲା ।”

ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ପକେଟରୁ ଗୋଟିଏ ଆଠଶି ବାହାର କରି ଚର୍ଚ୍ଚି ଜେନାକୁ ଯାଚିଲା—କିନ୍ତୁ ସେଥିପ୍ରତି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି ସେ କହିଲା, “ମୋର ସିଏ କଣ ହେବ ବାବୁ...ମତେ ଟିକିଏ ଖାଲି ଛତିଆବଟରେ ପହଞ୍ଚେଇ ଦିଅ ।”

ଚର୍ଚ୍ଚି ଜେନାର ଗଳାରେ ଅନୁନୟନ ଥିଲା—ଥୁଲା ଡାବ...କହିଲା—“କେତେ ବାବୁ ଏଇ ବାଟେ ମୋଟରରେ ବସି ଗଲେଣି—କେତେ ନେହେରୁ ହେଇ କହିଲି ମତେ ଟିକିଏ ଛତିଆରେ ପହଞ୍ଚେଇ ଦିଅ - ମୁଁ ମଟର ତଳେ ବସି ଚାଲିଯିବି—କେହି କଥା ଶୁଣନ୍ତେ ।”

ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ବୁଝିପାରିଲା ଯେ ଶେଷ ଉପାୟ ଭାବରେ ଚର୍ଚ୍ଚି ଜେନା କାହାକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ଟିକି ତଳେ ଆକସେଲକୁ ଜାଗୁଡ଼ି ଧରି ବସିବ । ସେ ଜାଣେ, ତାକୁ କେହି ଛୁଇଁବାକୁ ସାହସ କରୁବେ ନାହିଁ ।

ଧମକ ଦେଇ ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ କହିଲା—

“ତୁ ଯଦି ଗାଡ଼ିତଳୁ ନ ବାହାରୁ ତେବେ ଘୁଲିଯିବ ତାଜି ତତେ ସେଠୁ ବାହାର କରେଇବି ।”

ଚର୍ଚ୍ଚି ଜେନା ଅତି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଏ କଥାଗୁଡ଼ିକ ଶୁଣିଗଲା ।

ଅଳ୍ପତ୍ର ସିଂ ଗ୍ରାଜଭର ଯାତ ଦେଖି ଫେରିଲା...

ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ତାକୁ ଟକିଟା ଆଣିବାକୁ କହିଲା...ଟକିର ଆଲୁଅ ଚର୍ଚ୍ଚି ଜେନାର ବିକଳାଙ୍ଗଟିକୁ ଆଲୋକିତ କଲୁ...ଶିହରି ଉଠିଲା ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ...ରକ୍ତାଶ୍ରୁ ଠାକର ମୁହଁରେ ବିଦ୍ରୋହର ଏକ ଦୃଢ଼ ସଙ୍କେତ । ମାଦଳା ହାତ ଦୁଇଟା ତାର ଚକର ଆକସେଲ ଉପରେ ଅଠାରେ ଲାଗିଗଲା ଭଲ ରହୁଛି । ଅଳ୍ପତ୍ର ସିଂ ଘୁଷାରେ ନାକ ଟେକି କହିଲା ତା ଓଡ଼ିଆରେ—“ସେ ତୋ ଜା ଏକ କୋଡ଼ିଆ ଅଛି...ଆବଦେ ଏ ଲୋକଡ଼ା, ଉଠି ବସିକରି କଣ କରୁଛୁ...ଚଲ—ନିକଲ ।”

ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ଗ୍ରାଜଭରକୁ ଇଟିଭରେ ଚର୍ଚ୍ଚି ଜେନାକୁ ଗାଳିଦବାକୁ ମନାକଲ ।

ବହୁଲେକଙ୍କର ବହୁ ଅନୁରୋଧ ପରେ ବି ଚର୍ଚ୍ଚି ଜେନା ଟିକିତଳେ ଅତଳ ଅଟଳ ଭାବରେ ବସିରହିଲା...

“ଏ ବୃତ୍ତା ଆମକୁ ହରବରରେ ପକେଇବ ଦେଖୁଛି—ହଉ, ଦେଖାଯାଉ କଅଣ ହଉଛି—ଗ୍ରାଜଭର, ତମେ ଯାଅ ! ଯାତରୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତାଜି ଆଣିବ—ବୃତ୍ତାକୁ କିଛି ମାରଧର ବି ଗାଳିଗୁଳି କରବନ...ମୁଁ ଆସେ—” କହି ଆମାଣସ୍ତ ରୋଗୀ ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ଚରତର ହୋଇ ଗାଡ଼ିଆ ଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା ।

ଫେରିଆସିଲାବେଳକୁ ଟ୍ରାକ୍ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ କନଷ୍ଟେବଲ ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି, ନିନ୍ଦୁ ଚାହିଁ ଜେନାର କୌଣସି ଛାନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇନି । ଯଥାସମ୍ଭବ ନିକଟକୁ ଯାଇ ଚାହିଁବନ୍ତି, କହିଲେ—

“ଏ ଚାହିଁ ଜେନା, ଆ ଚକତକୁ ବାହାରିଆ—ମୁଁ ତତେ ଗୋଟେ ଟଙ୍କା ଦଉରି ନେ...କାହିଁକି ଏମିତି ଆମକୁ ହଇରାଣ କରୁଛୁ କହିଲୁ ? ଆ...ବାହାରି ଆ—ତା’ ନ ହେଲେ ପୁଲିସ ଆସି ତତେ ମାରଧର କରିବ... ।

ନିର୍ଭୀକ ଭାବରେ ଚାହିଁ ଜେନା ଉଠିବ କଲ, “ମୁଁ କଣ କଲି କି, ପୁଲିସ ମତେ ମାରିବ...ମୁଁ ଇସ୍ପାରି ଉପରେ ଟିକିଏ ବସି ଛଡ଼ିଆ ଯାଏ ଚାଲିଯିବି ।”

“ଛଡ଼ିଆ କାହିଁକି ଯିବୁ କହିଲୁ ?”

“ଛଡ଼ିଆବଟଙ୍କ ଠେଁ ଅଧିଆ ପଡ଼ିବ ।”

ମାଦଳ ହୋଇଯାଉଛି ପରେ ବି ଚାହିଁ ଜେନା ଅଧିଆ ପଡ଼ିବ...ଚାହିଁ ଜେନା ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ଶୁଭୁତ ତାର ହାତଗୋଡ଼ ସବୁ କଅଁଳିଯିବ । ବାହାରିରୁ ବିସ୍ମୟର ସୀମା ରହିଲାନି ।

ସେ ପଚାରିଲେ—“ଯେତେବେଳେ ଚାଲୁଥିଲି ପାରୁଥିଲୁ ସେତେବେଳେ କିଆଁ ଛଡ଼ିଆବଟଙ୍କୁ ଚାଲିଗଲା ? ମୋଟେ ତ ଛ’ କି ସାତ ମାଇଲ ବାଟ ।”

ସେଇ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ବି ଚାହିଁ ଜେନାର ବିଦୋଷ ଆଖି ଦୁଇଟି ଜଳିଉଠିଲା ପରି ଜଣାଗଲା...କହିଲା—

“ମୁଁ ଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତି—ହେଲେ ଏଇ ଧୋବଧାଉଳିଆ ବାବୁମାନଙ୍କ ପେଟ ଯାଇ ପାରିଲାନି ।

“ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ତଳେ ମୋ ଦିହରେ ଏ ବେମାର ବାହାରିଲା । ଦିହଯାକ ଛଡ଼ ହୋଇଗଲା । କାନ ନାକ ଫୁଲିଗଲା...ମତେ ସମସ୍ତେ କହିଲେ, ଛଡ଼ିଆବଟଙ୍କ ପାଖେ ଅଧିଆ ପଡ଼ିଲେ ଭଲ ହେଇଯିବ...ବଡ଼ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଠାକୁରେ...ସେଇ ବର୍ଷ ଇମିତି ଶ୍ରେଷ୍ଠତା କାମ ଚାଲିଥାଏ । କେତେ ବାବୁ ଏ ବର୍ଷ ଭଲିଆ ଆସି ଗାଁରେ ସଭା ସମିତି କରି ତାଙ୍କୁ ସବୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେବାପାଇଁ କହିଲେ । ଯେଉଁଦିନ ଆମ ଏଠା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନିଅହେବ, ସେଦିନ ସକାଳୁ ମୁଁ ବାହାରିଲି ଛଡ଼ିଆବଟ । ମୋ ନାଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତାଲିକାରେ ଥାଏ—ହେଲେ ମୁଁ ତ ବେମାରିଆ ଲୋକ, ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଥା ମୋର କିଏ ଶୁଭୁତ...ମୁଁ ବାଡ଼ି ଖଣି ଏ ଧରି ବାହାରିଛି, ଜଣେ ସହସ୍ରବାବୁ ଆସି ମୋତେ ପଚାରିଲେ, ‘କରେ ବୁଢ଼ା ! ବାହାରିବୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେବାପାଇଁ ? କୋଉ ବାବୁସରେ ଦବୁ ?’ ମୁଁ କହିଲି—‘ବାବୁ, ମୁଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦବାକୁ ଯାଉନି । ମୋର ସେଥିରେ କି ଥାଏ ? ମୁଁ ଯାଉଛି

ଛାଡ଼ିଆବଟ ।’

ବାବୁଜଣକ ପଚାରିଲେ—‘ଛାଡ଼ିଆ ଯାଉଛୁ କିଆଁ ?’

କହିଲି, ‘ମୋର ବଡ଼ଭୋଗ ହେଉଛି ବାବୁ, ଅଧିଆ ପଡ଼ିବ, ଠାକୁରେ ଭଲ କରିଦେବେ ।’

ବାବୁ ଜଣକ ପାଟିକରି ହସି କହିଲେ—

‘କରେ ଠାକୁର ଯଦି ଭୋଗ ଭଲ କରି ଦିଅନ୍ତେ, ତେବେ ଆଉ ଡାକତର କରିବନି ସବୁ ଥାଆନ୍ତେ କିଆଁ ? ଆଜିକାଲି ଏଇ ବଡ଼ଭୋଗକୁ କେତେ ମରୁ ଭଲ ଓଷଧ ବାହାରଲୁଣି, କଟକ ଯାଇ ଚିକିତ୍ସା କଲେ ଭଲ ହେଇଯିବୁ...’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ବାବୁ ! କଟକ କିଏ, ମୁଁ କିଏ ?’

ସେ ବାବୁ ଜଣକ କହିଲେ—‘ଆରେ, ମୁଁ ନେଇଯିବୁ...ରୁ ଗୁଲ ଆଗ, ଷ୍ଟେଟ ଦରୁ । ଶୁଣୁ...ରୁ ‘କଦଳୀ’ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବା ବାବୁମରେ ଷ୍ଟେଟ ଦରୁ...ରୁ ହେଲୁ ? ଆମ ପାଟି ପରକାର ଗଢ଼ିଲେ ଦେଶର କେତେ ଉପକାର କରିବୁ । ଆମ ଗାଁଗଣ୍ଡାରେ ଯେତେ କୋଡ଼ିଆ ଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ତ ଆମ ଭଲ କରିବେ ଓଷଧପତ୍ର ଖୁଆଇ—ରୁ ତ ମାସ ଦିନରେ ଭଲ ହେଇଯିବୁ...ମିଛଟାରେ କିଆଁ ଛାଡ଼ିଆବଟରେ ନ ଖାଇ ନ ପିଇ ଅଧିଆ ପଡ଼ିବୁ କହିଲୁ—କହୁ ଫଳ ହବନି ।’

ମୁଁ ପଚାରିଲି, ‘ବାବୁ, ମୁଁ ନିଶ୍ଚେ ଭଲ ହେଇଯିବି ?’

ସେ ବାବୁ ଜଣକ କହିଲେ, ‘ମୁଁ କଅଣ ତତେ ମିଛ କହୁଛି ? ଦେଖିବୁନି...ମୁଁ ତତେ ନିଜେ ଆସି ମଟରରେ ବସାଇ କଟକ ନେଇଯିବି...ଗୁଲ ଗୁଲ, ସକାଳ ସକାଳ ଷ୍ଟେଟ ଦେଇ ଆସିବୁ, ଗୁଲ ।’

ମୁଁ କହିଲି—‘ବାବୁ, ମୁଁ କୋଡ଼ିଆଟା—ମତେ ସେଠୁ ପଢ଼ିବୁଦେବେ ।’

ବାବୁ କହିଲେ—‘କିଏ ପଢ଼ିବୁଦେବେ ମୁଁ ଦେଖିବି—କୋଡ଼ିଆମାନେ ବି ଷ୍ଟେଟ ଦେଇ ପାରିବେ ବୋଲି ଆଇନରେ ଅଛି—ଆ, ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆ, ମୁଁ ସବୁ ସୁବିଧା କରିଦେବି ।’

ମୁଁ ସେ ବାବୁଜଣ ସାଙ୍ଗେ ଆସିଲି ଷ୍ଟେଟ ଦରୁକୁ—

‘କଦଳୀ’ ଚନ୍ଦ୍ର ଯୋଡ଼ି ବାବୁସ ଦେହରେ ଥିଲା, ସେଇଥିରେ ଷ୍ଟେଟ କାଗଜ ଗଲେଇ ଦେଇ ଆସିଲି...ବାହାରେ ସେଇ ବାବୁ ଥିଲେ, ତାଙ୍କୁ ଆସି କହିଲି...ସେ ଶୁଣି ଖୁସି ହୋଇଗଲେ, କହିଲେ, ‘ବୁଢ଼ା, ଯା ଘରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଖାଇପିଇ ବସିଆ—ଏଇ ଷ୍ଟେଟକାମ ସରିଲେ ମୁଁ ତତେ ନିଜେ ଆସି କଟକ ବଡ଼ଡାକ୍ତର-ଖାନାକୁ ନେଇଯିବି...ମଟରରେ ବସେଇ...’

“ସେଇ ବାବୁଙ୍କ କଥାକୁ ସତ ମଣି ମୁଁ ଘରେ ବସିଲି, ଛତିଆ ଗଲିନି ।
 ଶ୍ରେଟକାମ ସଜଲ...ମାସେ ଗଲ, ଦି ମାସ ଗଲ...କାହିଁ, ସେ ବାବୁଙ୍କ ଦେଖା !
 ଚାହିଁ କର ବସିଥାଏ, ବାବୁ ଆସିବେ—ମତେ କଟକ ନେଇ ଭଲ କରି ଦେବେ ।
 ବର୍ଷେ ଗଲ, ଶେଷକୁ ମୋ ଆଶୁ ଗଣି କି ବାତ ଧରିପକେଇଲା । ଆଉ ଉଠି ବସି
 ପାରିଲିନି । ଯିଏ ଗଣି ଏ ଝାଙ୍କବାକୁ ଦେଲେ ଖାଇଲି, ନ ଦେଲେ ଯୋଉଠି ବସିଲି
 ସେଇଠି...ସେ ବାବୁ ମତେ କଦଳୀ ଧରେଇ ଦେଇଗଲା ।”

ପଡ଼ିଆରେ ମେଲିଣ ଚାଲିଛି...ଘଣ୍ଟା-ବାଦ୍ୟର ଶବ୍ଦ ନିଶୀଥର ରାତିକୁ ଅରେଇ
 ଦେଇ ଘାସିଆପୁଚି—ବଣ୍ଟବନ୍ଧୁ ଭୁଞ୍ଜି ନିଶିଆସରେ ଶୁଣିଯାଉଛି କୋଡ଼ିଆ-ଜୀବନର
 ଗୋଟିଏ କରୁଣ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଚଇଁ ଜେନା ତାର କଥା ବନ୍ଦ କଲ ଅନ୍ଧନିଶ୍ଵାସୀ ହୋଇଯାଇ; କିନ୍ତୁ
 ବିଶ୍ଵବନ୍ଧୁ ତଥାପି ଶୁଣୁଛି—ତଥାପି ଶୁଣୁଛି—କେତେ ଶ୍ରେଟପ୍ରସ୍ତାସୀ ଏମିତି କେତେ
 ଦୁଃଖକୁ ଏକପରି ନିଷ୍ଠୁର ଆଶ୍ଵାସନା ବାଣୀ ଶୁଣେଇ ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରେଟ ଅଦାୟ ପାଇଁ ଭାରି
 ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଛନ୍ତି...ଦଶ ଶିର ଦୁହିଁ ହୋଇଯାଉଛି ସେମାନେ ବହୁତା ଦେଲବେଳେ ।
 ସ୍ଵାର୍ଥତ୍ୟାଗର ଏକ ବିରାଟ ପ୍ରସ୍ତକ ଭାବରେ ସେମାନେ ଜନତା ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ
 ରବିନ୍ଦ୍ର ଭଲ ଘନ ଓ ମିଠା କଥା କହୁଛନ୍ତି ।

ବିଶ୍ଵବନ୍ଧୁ ଚଇଁ ଜେନା ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲେ...ଟର୍ଚ୍ଚ ପକେଇଲା ତା ଉପରେ;
 ଦେଖିଲା ଚଇଁ ଜେନା ତାର କଥା କହୁ ଦେଇ ଯେପରି ଖୁବ୍ ନିର୍ଦ୍ଦିନ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି...
 ଚକ ଆକ୍ସେଲ ଉପରେ ଚଢ଼ି ଛତିଆ ଯିବାର ଦାବି ଯେପରି ତାର ଆହୁରି ଦୃଢ଼
 ହୋଇଯାଇଛି ।

ବିଶ୍ଵବନ୍ଧୁର ଇଚ୍ଛା ହେଲା ତାକୁ ଟଙ୍କରେ ବସେଇ ଛତିଆଯାଏ ନେଇଯିବ—କିନ୍ତୁ
 ତା’ ବା ସମ୍ଭବ କିପରି ? ପୋଲିଂ ଅଫିସର ଓ ଦୁଇସ ପାଟି ନିଶ୍ଚୟ ଆପଣି କରିବେ ।

ପୋଲିଂ ପାଟିର ସମସ୍ତେ ଯାତ ଦେଖି ଫେରିଲେ । ଡ୍ରାଇଭରଠାରୁ ସବୁ
 କଥା ଶୁଣିଯାଉଥିଲେ ସେମାନେ ।

ଚଇଁ ଜେନା ଉପରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ତେରିମେରି...ଗାଲିଗୁଲି...ଶଳାଠାରୁ
 ହାସ୍ୟମଜାଦା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ...କିନ୍ତୁ କୋଡ଼ିଆ ଚଇଁ ଜେନା ନିର୍ବିକାର...ସେ ଜାଣେ ତାକୁ
 ସେଠୁ କେହି ଉଠେଇବାକୁ ସାହସ କରିବେ ନାହିଁ—ତାକୁ ଛଇଁବାକୁ ଡରିବେ—
 ବନ୍ଧୁଧର ସାପ ଅପେକ୍ଷା ସେ ଆହୁରି ଭୟଙ୍କର ।

ଚଇଁ ଜେନା ଯେ କୌଣସିମତେ ଛତିଆ ଯିବ—ଆଜି ଆଉ ସେ କଦଳୀ ଧରିବାକୁ
 ଚାହେଁନା ।

ତେଣୁ ସମସ୍ତେ ଠିକ୍ କଲେ ଗୋଟାଏ ବାଉଁଶ ତଡ଼ା ଆଣି ତାକୁ ସେଠୁ କେଣ୍ଡ ବାହାର କରିବେ । ସେମାନଙ୍କର ଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଶୁଣି ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ଚମକି ପଡ଼ି ପରୁଣିଲା, “ଏ କଅଣ କହୁଛନ୍ତି ଆପଣମାନେ ? ତାକୁ ସେଠୁ କେଣ୍ଡ ବାହାର କରିବେ ?”

ଜଣେ ପୋଲିଂ ଅଫିସର କହିଲେ—“ଆଉ ଉପାୟ କଅଣ ?”

“ଅସମ୍ଭବ, ତା ହୋଇ ପାରିବନା ।”—ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ଦୃଢ଼ ଓ କଠିଣ ଗଳାରେ କହିଲା ।

“ତେବେ କଅଣ ଏଇଠି ପଡ଼ିରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଆପଣ କହୁଛନ୍ତି ? ଭଲ କଥା ହେଲା ତ ?”

“କିନ୍ତୁ ତା’ ବୋଲି ତାକୁ କେଣ୍ଡାକେଣ୍ଡ କରି ସେଠୁ ବାହାର କରିବେ ? ସିଏ ଗୋଟାଏ କୁକୁର ନା ବିଲେଇ ନା କଅଣ ? ମୁଁ ବାସ୍ତବିକ ଭାବପାରୁନି କମିତି ଆପଣମାନେ ଏ ଧରଣର ଚିନ୍ତା ମନରେ ଆଣିପାରୁଛନ୍ତି ।”

ଅନ୍ୟ ଜଣେ ପୋଲିଂ ଅଫିସର ବରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, “ହଉ ଆପଣଙ୍କୁ ତେବେ ଯାହା ଭଲ ଦିଶୁଛି କରନ୍ତୁ ।”

ସମସ୍ତେ ଚୁପ୍ ରହିଲେ—ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ବୁଝି ପାରିଲା, ବହୁତଗୁଡ଼ିଏ ମନର ପୃଷ୍ଠାଭୂତ ବରକ୍ତ ଓ ଅସନ୍ତୋଷ ତା’ ଉପରେ ଅଳାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ବୁଝି-ଯାଉଥିବା ଜନ୍ମର ମଇଲା ଆଲୁଅରେ ସେ ଦେଖିପାରିଲା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗମ୍ଭୀର ନିଶ୍ଚଳ ମୁହଁ, ରୁଦ୍ଧ ସମାଲୋଚନାର ବିଷାକ୍ତ ପରିପ୍ରକାଶ ଯେପରି ସେ ମୁହଁଗୁଡ଼ିକୁ ଅସୁନ୍ଦର କରିପକେଇଛି ।

ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ସେମାନଙ୍କୁ କୌଶଳରେ ଦୂରକୁ ଡାକିନେଲା । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ବହୁତ ସମୟ ଯାଏଁ ପରାମର୍ଶ କଲା । ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ବହୁତ ବୁଝେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା... ଯେଉଁ ଧରଣକୁ କହିଲା; କିନ୍ତୁ ସେମାନେ କେବଳ ଗୋଟିଏ କଥା କହିଲେ—“ନା, ତାକୁ ସେଠୁ ପୁଲିସ୍ ଯାହାଘରେ ତଡ଼ାଦ୍ୱାରା କେଣ୍ଡ ବାହାର ନ କଲେ ସେଠୁ ଟ୍ରକ୍ ନେଇ ଯିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ ।”

ଶେଷକୁ ନିରୁପାୟ ହୋଇ ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ଅଜିତ ସିଂକୁ ଡାକି ତା ସହିତ କଅଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲା ।

ତା’ ପରେ ଚର୍ଚ୍ଚା ଜେନାକୁ ଆସି ଅତି ନରମ ଗଳାରେ କହିଲା, “ହଉ, ତୁ ବାହାର ଆ ବୁଢ଼ା ! ଆମେ ତତେ ମଝିର ଭିତରେ ବସେଇ ନେଇଯିବୁ ।”

ବାହାରବାର ଗୋଟିଏ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ୱରାଶ ନ କରି ଚର୍ଚ୍ଚା ଜେନା କହିଲା, “ତମେ

ମିଛ କହୁଛ ବାବୁ !”

“ମୁଁ ସତ କହୁଛିରେ—ତୁ ଯିବୁ ଆମ ସାଥରେ ।”

“ହଁ, ମୁଁ କୋଡ଼ିଆଟା—ଘାଁ ଘଉଡ଼ ଦହରେ ଭାରି । ମତେ ଫେରୁ ତମେ ସାଙ୍ଗରେ ବସେଇ ନବ ?”

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୋଲିଂ କର୍ମରୂପମାନେ ବର୍ଣ୍ଣବନ୍ଧୁର ଏପରି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଶୁଣି, ପରସ୍ପର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ—ବସ୍ତୁସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ।

ବର୍ଣ୍ଣବନ୍ଧୁ ଆଦେଶ ଦେବା ଭାବରେ ଜଣେ କର୍ମରୂପକୁ କହିଲା, “ଆପଣ ଉଠିବେଟି ଟଙ୍କ ଉପରେ, ଜିନିଷସମ ଆଡ଼େଇ ବୁଢ଼ାପେଇ ଟିକିଏ ଜାଗା କରି ଦେବେ—ସାନ୍ତ ସାନ୍ତ, ଉଠନ୍ତୁ ।”

ତହିଁ ଜେନା ଦେଖିଲା ଜଣେ ବାବୁ ଟଙ୍କ ଉପରକୁ ଉଠିଲେ; ଜିନିଷସମର ଧକ୍ଷାଡ଼ ଶବ୍ଦ ହେଲା ।

ବର୍ଣ୍ଣବନ୍ଧୁ ତହିଁ ଜେନାକୁ ଡାକିଲା—

“ଆ ବୁଢ଼ା ! ମଟର ଭିତରକୁ ଯିବୁ ଆ ।”

“ମତେ ତା’ ଉପରକୁ କିଏ ଉଠେଇଦବ ?”

“ମୁଁ ଉଠେଇଦେବ । ତୁ ଆ ! ଦେଖିବୁ ମୁଁ ତତେ ଉଠେଇ ଦଉଡ଼ି କି ନାହିଁ ।”

ତହିଁ ଜେନା ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ବର୍ଣ୍ଣବନ୍ଧୁ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲା । ତା ମୁହଁରେ କଅଣ ଦେଖିଲା କେଜାଣି, ଧୀରେ ଧୀରେ ଟଙ୍କତଳୁ ବାହାର ଆସିଲା । ଯେପରି ପ୍ରଗତି ପ୍ରଗତି ଏକ ବସ୍ତୁରୂପ ପ୍ରକାଶ ହୁଏ ତା ଘଟ ଭିତରେ ସୁନା ପ୍ରବେଶ କରି ସୁଲକ୍ଷଣ ଛୋଇଉଠିବ ।

ବର୍ଣ୍ଣବନ୍ଧୁ ଦାନ୍ତ ଓଠ ଚାପି ଠିଆହୋଇବ । ଅନ୍ୟ କର୍ମରୂପମାନେ ଉଦ୍ବିଗ୍ନ ହୋଇଯାଇ କଅଣ ସବୁ ଟୁପୁଟାପୁ ହେଉଛନ୍ତି । ଟୁପୁଟା ଉଠିବାଦ ଦୂରକୁ ତହିଁ ଜେନା ସୁସ୍ଥ ସୁସ୍ଥ ଆସି ଅତି ଚାପ ଗଳାରେ ବର୍ଣ୍ଣବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଚାହିଁ ହାତ ଟେକି କହିଲା—

“ଦିଅ ବାବୁ, ମତେ ମୋଟର ଉପରକୁ ଉଠେଇ ଦିଅ—ତମେ ବାବୁ କେତେ...”

ତହିଁ ଜେନାର କଥାକୁ ଅସମ୍ଭବ ରଖି ଟଙ୍କ ଘର ଘରୁ ଶବ୍ଦ କରି ସେଠୁ ଶୁଣିଗଲା ପ୍ରାୟ ଶହେ ହାତ ଦୂରକୁ ।

ତହିଁ ଜେନାର ହାତ ଦୁଇଟା ତଳକୁ ଖସିପଡ଼ିଲା—ବର୍ଣ୍ଣବନ୍ଧୁ ବସ୍ତୁତ କର୍ମରୂପମାନଙ୍କ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ କହିଲା, “ଠିଆ ହୋଇ ରହଲେ କାହିଁକି—ସାନ୍ତ...”

ଟ୍ରକ୍ରେ ଉଠନ୍ତୁ ।

ସମସ୍ତେ ସେଠୁ ଚାଲିଗଲେ ନୀରବରେ—ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ଚାହିଁଲା ଲଙ୍ଘିତ ମୁହଁରେ
ତହିଁ ଜେନାକୁ—ମୁହଁ ତଳକୁ କରି ତହିଁ ଜେନା କହିଲା—କ୍ଷୀଣ ସ୍ୱରରେ...

“ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ତମେ ଠକେଇଦିବ—ହଉ, ଯାଅ ।”

ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ପୋତି ଟ୍ରକ୍ ଆଡ଼େ ଆଗେଇ ଚାଲିଲା । ଟ୍ରକ୍ ପାଖକୁ ଯାଇ
ଚେଇ ଚାହିଁଲା—

ଦେଖିଲା—ତହିଁ ଜେନା ସେଠି ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ ବସିବ, ଗୋଟିଏ ଅସ୍ପଷ୍ଟ କଳା
ମୁଣ୍ଡଟିଏ ଭଳି ।

ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପ୍ରେତାତ୍ମା ପୁଣି ସେ ଧଟ ପରିତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି ।

ଅଦିନ ବଉଦ

ଜିତ୍ୟାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର

ଖଞ୍ଜି ବଜାଇ ଗୀତ ଗାଇ ଦୁଆରେ ସେ ଭକ ମାଗି ବୁଲେ । ସକାଳୁ ଯାଏ ସେ ଖରା ଲେଉଟିଲେ ଯାଇଁ ଆମ ଗାଁ ସେ ପଟରେ ଘେରି, ଜାଣିଦିଆଁ ବରଗଛଟା ନାହିଁ, ଜାଣି ମୂଳରେ ଆସି ବସେ । ଅଳପ ଦୂରକୁ ଘେରି ମହାଦେବ ମନ୍ଦିର, ସେଉଟା ତାର ବରଷା କାକରର ନିଠୁର ଦରଦା । ଆଉ ଖରାଦିନେ କି ଭଜନ କି ଭକ୍ତ ସବୁବେଳେ ସେଇ ଗଛମୂଳ । ସେଇଠି ବସି ସେ ମନ୍ଦିର ଦକ୍ଷିଣକୁ ଘେରି ତୁଆଁଖିନିକ ଅଛୁ, ଅନେକ ସମୟରେ ତାକୁ ହିଁ ଚାହିଁ ବସେ । ପୂର୍ବକରଣରେ ଯେମିତି ସେ ତୁଆଁ-ଖିନିକରୁ ଧୂଆଁ ଭଲ ହୋଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ପାଣିର ପ୍ରାଣ ବାହାରଯାଇଥାଏ ସେମିତି—ଠିକ୍ ସେମିତି, ସକାଳୁ ବେଳଗୁଡ଼ିଆଏ ତାର ସିନ୍ଧୁ କଣ୍ଠର ଶକ୍ତ ଶ୍ଵାସିଣୀ ଗୋଟାଏ ଅଳଶା ରାଜକର ଅସୀମ ସରଣରେ ଲୀନ ହୋଇଯାଏ । ସେ ବୁଝେ ବୁଝି ଭିତର ତାର ପଟୁଭୁଲିର ମାଟି ପରି ଚିଡ଼ିଚିଡ଼ି ହୋଇ ଫାଟିପଡ଼େ ।

ବାରମିଶା ଗୁଞ୍ଜଳୁ ଗଣେ, ଏଣୁତେଣୁ କରି ଫୁଟାଇ ମାଗିଅଣ୍ଟ ପୋକା-ବାଇଗଣର ଭରତା ଦେଇ ସେଦିନ ସେ ଉଦୁଉଦିଆ ହ'ପହରବେଳେ ଖାଇଛୁ । ମନଟା ବିନା କାରଣରେ ସେମିତି ଫୁଟିଲ ପେଜ ପରି ଟକମକ କରି ଉଠିଲ । ଗୋଟାଏ ଅନାଗତ ଆନନ୍ଦର ଉକ୍ଷଣରେ ସେ ଆକଣ୍ଠ ଭେଜନ କରି ଧରିବସିଲ ତାର ଖଞ୍ଜି; ତାର ମନେହେଲା, ସେମିତି ଗୀତ ସେ ସେମିତି ଗାଇ ନଥିଲା କେବେ ।

ଗୀତରେ କୁଆଡ଼େ ବାପ ଭଲ ବଣ ହୋଇଯାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ବାପ ଭଲ ଜାଗା ସେ ନୁହେଁ । ମୃଗ କୁଆଡ଼େ ଅପଲକ ନୟନରେ ଆସି ଶୁଣେ । ଆମ ଗାଁରେ କେହି କେବେ ମୃଗ ଦେଖିଥିବ ଯଦି ସେ କୋଡ଼ିଏ କୋଶ ଦୂରରେ । ସାପ ବି ଭଲ ଗୀତ ଶୁଣିଲେ ଆସି ଟେଲେ; କିନ୍ତୁ ତା ଗୀତରେ ସାପ ବିଲରୁ ବାହାର ଆସି ନ ଥିଲା । ବାହାର ଆସିଥିଲା ଗୋଟେ ମଣିଷକୁଆ—ବିଲରୁ ନୁହେଁ, ଘରୁ ।

ସେଇଦିନ ପାଞ୍ଜରୁ ଲତା ନିତି ଆସି ପୁରଥର ଖଞ୍ଜି ଗୀତ ଶୁଣେ । କେତେବେଳେ ବସି; କେତେବେଳେ ଶୋଇ, କେତେବେଳେ ହାମୁଡ଼େଇ, କେତେବେଳେ ଓହଲକୁ

ଧରି, କେତେବେଳେ ବା ଗଛତାଳରେ କହୁଣି ରଖି ଗୋଲପି ଗୁଲୁଗୁଲୁଆ ଗାଲକୁ ତାର କଅଁଳ ଟିକ ଟିକ ହାତରେ ଭରସେଇ ଅନମେଷ ନୟନରେ ସୁରଥକୁ ଚାହିଁ ରହେ । ସୁରଥ ଗାଁ ଗାଲ ପୁଣି ଭିକ ମାଗି ବାହାରେ—ଲତା ଫେରେ ଘରକୁ ।

ଏମିତି କେତେ ଖରା ଗୁଲିଗଲ । ଦିନେ ଆଉ ଲତା ଆସିଲା ନାହିଁ । ଦିନେ ନୁହେଁ, ଲଗ ଲଗ ତିନିଦିନ ଆସିଲା ନାହିଁ । ସୁରଥ ଆକୁଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ତିନି ଦିନକୁ ତିନି ସପ୍ତା ଗଲା, ଲତାର ଆଉ ଦେଖାନାହିଁ । ସେ ଲତା ଘରକୁ ଭିକ ମାଗି ଯାଏ । ନିତି ନିତି ଗଲେ ଚିଡ଼ିବେ ବୋଲି ସେ ସାତଦିନେ ଆଠଦିନେ ଥରେ ଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଲତାକୁ ଆଉ ପାଏନାହିଁ ।

ସୁରଥ ଦେଖିଲା; ତା ଆଗରେ ଯେଉଁ ଜଳାଶୟ ଦେଖାଯାଉଥିଲା, ସେଟା ଗୋଟେ ମସ୍ତକିକା । ବେଳେ ବେଳେ ସେ ଭାବେ, ସେ ଯେମିତି ଗୋଟେ ଦୀର୍ଘ ସ୍ତମ୍ଭ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ହଠାତ୍ ତାର ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି ।

ସେ ବୁଝିପାରିଲା, ଲତାର ଆଉ ବାହାରକୁ ବାହାରବାର ବୟସ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ତା ବୋଲି ସେ ତାକୁ ଟିକିଏ ଦେଖା ବ ଦେବନାହିଁ ? ଯୁଧି ଦେଖାଯାଉଛି, କିନ୍ତୁ ଦେଖାଯାଉଛି, ବ୍ରହ୍ମ ତାର ସମସ୍ତେ ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଲତା କଣ ସତେ ଆଉ ଦେଖା ଦେବନାହିଁ ?

ତାର ପିଲାଦିନ କଥା ମନେପଡ଼େ । ଯେଉଁଦିନ ସେ ବାପ ମା' ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରତିମା ଉତ୍ସାହିଲା ପରି ଜଣକୁ ଜଣକୁ ନିଆଁରେ ଉତ୍ସାହି ଦେଇ ଆସିଲା, ଭିକ ମାଗି ଯେତେ ପୋଷିବା ଛଡ଼ା ତା ଗୁରପାଖରେ ଆଉ କିଛି ବାଟ ଦଖିଲା ନାହିଁ ତାକୁ—ସେଦିନ କଥା ଆଖି ଆଗରେ ଖରାବେଳର ଝିଙ୍କି ସାଙ୍ଗରେ ପୁରୁଣା ଭିକ ପରି ଯାଉଥିବା ଦେଖାଯାଏ—ସେତେବେଳେ ମନେପଡ଼େ ସେତେବେଳେ ଯେ ଦାଣ୍ଡରେ ଦରଜି ଠିଆ ହୋଇ ଗୁରୁଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ । ସେଦିନ ଯେମିତି ଥିଲା, ଆଜି ବ ସେମିତି ଏକା... ଦୁନିଆରେ ସେ ଏକା ।

ଏମିତି କେତେ ଖରା ନିତିମତ୍ତା ବାଟ ଉପରେ ଥରେ ଭାରି ଜୋରରେ ଶୀତ ପଡ଼ିଲା । ସୁରଥ ଫେରିଲା ଅନେକ ଗୁଡ଼ରେ । ଗଛସ୍ତଳରେ ଯାଏ ଥରେ ଘୋଇ ଦସ-ପଡ଼ିଲା ସେଇ ଫୁଲ ଦେହରେ । ଗୋଟିଏ ଅଦିନ ବରଦ ଜଳା ଭୂତ ପରି ହଠାତ୍ ମାଡ଼ିଆସିଲା । ବର୍ଷା ହେଲା, ଉଫାନ ହେଲା, ପଥର ପଡ଼ିଲା, ଗଛପତ୍ର ଭାଙ୍ଗି-ପଡ଼ିବ ଯେମିତି ।

ଥର ଥର ସୁରଥ ସେଇ ଖଣ୍ଡିଆ ଦେଉଳ ପାଖକୁ ଗଲା । ଯାଇ ଦେଖିଲା, ଦେଉଳରେ ପଡ଼ିଲା ଗୁଡ଼ । ବାଟ ତ ପାଇ ସେ ଦେଉଳ ବାଉଁଶରେ ଠିଆହେଲା, ପାଣି ଗୁଡ଼ିଆଏ

ସେମିତି । ଦେଉଳ ଘାଟ ଭିତରେ ପବନ ପଶି ଗୋଟାଏ ଗୁଚ୍ଛସ ଉଷ୍ଣାସ ଛୁଡ଼ିଲା ପରି ଶବ୍ଦ ହେଉଥାଏ । ସେ ଦୁଇ ହାତକୁ ଗୁଚ୍ଛ ଉପରେ ରଖି, ପାଦୁର ଦୁଇକୁ ବେତକଲେ ଗୁଞ୍ଜିଦେଇ, କାନ୍ଥକୁ ଆଉଜି, ସେମିତି ଠିଆ ହେଇ ହେଉ ଆଉ ପଡ଼ି ନ ପାରି ବସି-ପଡ଼ିଲା । ସେତିକିବେଳେ ତା ଆଖିରେ କେମିତି ଢେଙ୍କାଣି ଟିକିଏ ଉଦ ଆସିଲା ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ।

ବାଉଳ ଖାଇଲା ପରି ସେ ହଠାତ୍ ତମକି ପଡ଼ି ଦେଖିଲା, କିଏ ସେ ଜଣେ ଆସି ତା' ଦେହରେ ଖଣ୍ଡେ କମଳ ପକାଇ ଦେଇ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ପଳାଉଛି ।

ଲତା ! ଲତା ! —ସେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା; କିନ୍ତୁ ସେଠି ସେତେବେଳକୁ ଆଉ କେହି ନ ଥିଲେ ।

ସେ ସେହି ରୂପାନରେ ଗୁଚ୍ଛପରି ଲତା ଘରଯାଏ ଦଉଡ଼ିଗଲା; କିନ୍ତୁ ଏ କଣ ? ତାଙ୍କ ଘରେ କାନ୍ଦବୋବାଳି ପଡ଼ିଛି କାହିଁକି ?

ଲତା ମଣିଗଲା ? ମିଛ କଥା । ସେ ପରା ତା ଦେହରେ କମଳ ଘୋଡ଼ାଇ ତା' ଆଖି ଆଗେ ଆସିଲା ବାହାରି ! ସେ ମଲ୍ଲ କେତେବେଳେ ?

ତାର ଏ କଥାରେ ସମସ୍ତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖାଇଦେଲା, ହେଉଛି ଦେଖ ମୋ କମଳ, ମୋ ଲତା ମୋତେ ଦେଇଛି । ମିଛରେ ସମସ୍ତେ ଦେଖିଲେ କମଳ-ଫମଳ କିଛି ନାହିଁ; ସେ ଖାଲି ମିଛଟାରେ କମଳ ଘୋଡ଼ି ହୋଇଛି ବୋଲି କହୁଛି । ତା' ପର ଦିନଠୁ ପୁରଥର ଗୀତ ଆଉ ସେ ଗାଁରେ କେହି ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ ନାହିଁ—ଆଉ ତା' ଖଞ୍ଜଣି ବାଜିଲା ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗାଁରେ ଠିକ୍ ତା ପରଦିନ ଗୋଟାଏ ଅଭୂତ ଲୋକର ଆବର୍ତ୍ତାବ ହେଲା । ଲୋକଟା କଣିକଣିଆ କଣ୍ଠରେ ଖଞ୍ଜଣି ବଜାଇ ଗୀତ ଗାଇ ଖାଲି ଦେହରେ ବୁଲେ । ଦୟା କରି ତାକୁ କେହି ଘୋଡ଼ାଇ ଦେବାପାଇଁ ଚରାମିଶ୍ର କରି ଖଣ୍ଡେଅଧେ ଲୁଗା ଯାପଲେ କହେ—ମୋ ଲତା ଯେଉଁ କମଳ ଦେଇଛି, ତା'ଠୁଁ ବଅଣ ତୋ ଲୁଗା ବେଶି ଉତ୍ତମ ?

ରାଜକିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକ

ଆଠଶହ ଟଙ୍କା ଗୁଣ୍ଠରେ ଜମି କିଣି ଘର କଲବେଳେ ବାପପୁଅଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରଧାନ ବିଷୟ ହୋଇଥିଲା—କେଉଁଠି ଘର ହେବ ? ପୁଅ କହୁଥିଲେ, ରାସ୍ତା ପାଖକୁ କରିବା । ତେବେ ରାସ୍ତାରୁ ଓଢ଼ାଇଲେ ସୁବିଧାରେ ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ହେବ । ବାପ କହୁଥିଲେ, ଏମିତି ମରୁଭୂମିରେ ଘର କେହି କରିବ ନାହିଁ । ଶୁଣିଲା ଠାଉ ଠାଉ ମାଟି ଉପରେ ଘର କଣ ମାନେ ?

—ଆଉ କଣ କରିବା, ବାପା ?

—ଏତକ ଜମି ଖାଲି ରଖିବା । ଗଛ ବୁଝ କିଛି...

—ବାପା ହ, ବଢ଼ିବୁ କରିବା ।

—ଆଗ ଗଛ ଲଗାଇବା । ତା ପରେ ଯେତେ ବଢ଼ିବୁ କରୁଛ କରୁଆ ।

—କି ଗଛ ?

—ଆମ୍ବଗଛ ଏଠି ପୋତିବା ।

କଲମି ଗଛ । ମୁଁ ଗୋଟାଏ କଲମି କରିଛୁ, ଚିରବାଟି ବଢ଼ିଗୁରେ । ଭଲ ଆମ୍ବ । ସେହି ଯେଉଁ ଭଗଲପୁରରୁ ଲୋକେବା ମଗାଇଥିଲେ—ତୋର କଣ ମନେ ନାହିଁ ?

ଗୋପାଳ ମୁହଁ ଟେକି ଯମେନ୍ଦ୍ରରେ ଚାହିଁଲା ବାମାକୁ । ବାପା କି କଲମି କରିଥିବେ କେଜାଣି । ଗଛ କଣ ଭଲ ହେବ ? ଫୁଲ ବଢ଼ିବୁ କଲେ କେତେ ସୁନ୍ଦର ନ ହୁଅନ୍ତା ?

—ବାପା, ଫୁଲ ବଢ଼ିବୁ କଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ?

—ଏଠି ମାଟି ବାଲିଆ । ପାଣି ଦେବାର ସୁବିଧା ହେବନାହିଁ ।

—ବାପା, ମୁଁ ପାଣି ଦେବି ।

—ହଁ ରେ ପୁଅ, ତୁ ତ ନିଜ ହାତରେ ପାଣି କାଢ଼ି ଗାଧୋଇପାରୁନୁ ସେ ତୋର ମା' ବୁଦ୍ଧର ଖୋଜୁଛି । ତୁ କି ବଢ଼ିବୁ କରିବୁ ?

—ନାହିଁ ବାପା !

—ହଉ, କଲେ କର । ଗୋଟିଏ ଆମ୍ବଗଛ ଏଠି ରହିବ । ତୁ ଯେତେ ଫୁଲଗଛ

ପୋରୁଛୁ ପୋରୁଥା ।

ଆମ୍ଭଗଛଟିଏ ଆସିଥିଲା—ଛୋଟିଆ ହାଣ୍ଡି ଭିତରେ । କଳା ମାଟି ଉପରେ ହାତେ ଭଜ ଆମ୍ଭଗଛ । ସବୁ ମିଶି ସହ ଆଠଗଣ୍ଡା ହେଲେ ହେବ ।

—କହୁଲୁ ପୁଅ, କୋଉଠି ପୋତବା ?

—ବାପା, ମଝିରେ 'ପୋତ । ନଇଲେ ଏଇ ତାଳ ସବୁ ପାଚିଲା ତେଇଁ ବାହାରକୁ ଚାଲିଯିବ । ଗୁଆ ପିଲାଏ ଲାଗିରହିଥିବେ । ଗଛ ପାଇଁ କଳି ଲାଗିବ । ଦାଣ୍ଡ-କଳି ଘରେ ପଶିବ ।

—ତୋର ସେଇ କଥା ଗଲାନାହିଁ ।

ରୁଷି ଗୋପାଳ ଚାଲିଗଲା ଘର ଭିତରକୁ—ମା' ଆଗରେ ଫେରୁଥିବା ହେବ ।—ଦେଖିଲୁ ବୋଉ, ବାପା ଆମ୍ଭଗଛକୁ ନେଇ ପାଚିଲା ପାଖକୁ ପୋରୁଛନ୍ତି । ଆମ୍ଭ ହେଲେ ପିଲାଏ ରଖିବେ ?

—ହେଉ ! ଆମ୍ଭଗଛ ସେଠି କାହିଁକି ପୋରୁଛ ? ଗୋପାଳ ଚିତ୍କୁଟି ଏଣେ ।

—ଓଁ, ତମ ପୁଅ କିଛି କରିବ ନାହିଁ । ଏଇ ଆମ୍ଭଗଛ ହେବ । ତା' ସହ ପାଚିଲା ତେଇଁବ । ଗାଁ ପିଲାଏ କଳି କରିବେ । ଖୁବ୍ ହେଉଛି—ମା' ପୁଅଙ୍କର ଏକା ପରି ରୁଚି ।

—ହଁ, ହେଲେ ହେଲ । ସେଠି ଗଛ ପୋତାହେବ ନାହିଁ ।

—ହେବ କହୁଛୁ ? ମୋ ଜମିରେ ମୁଁ ଗଛ ଲଗାଇବି ।

—ଏଁ, ତମର ଜମି ? ଜମି ମୋର । ତମ ନାଁରେ ଅଛି ନା ?

—ହା ପଳା କହୁଛୁ ।

ମା' ପୁଅ ଘର ଭିତରକୁ ପଳାଇଲେ ବିଶେଷ ଆଲୋଚନା କରିବା ପାଇଁ—ବାପା ସବୁ ଖରାପ କରି ଦେଉଛନ୍ତି । ହୁଏ କରୁଥାନ୍ତୁ ।

କଳି ଫଳରେ ଗଛ ପୁଆଁ ହେଲ ଦି' ହାତ ଭିତରକୁ । ପାଣି ତଥାହେଲ । ଜନ୍ମ-ଜନ୍ମାକ୍ରାନ୍ତ ଆକଟ କରିବାକୁ ବାଉଁଶରେ ବାଡ଼ବନ୍ଦ ହେଲ ।

ସକାଳେ ଗୋପାଳ ଓ ଗୋପାଳ-ବୋଉ ଉଠି ପ୍ରଥମେ ଆସିଲେ ଆମ୍ଭଗଛ ଦେଖିବାକୁ, ଗଛ ଝାଉଁଳିକୁ କି ନାହିଁ । ବେଶ୍ ତାଳା ଅଛି ।

ମା'କୁ ଗୋପାଳ ରୁପ୍ତ ରୁପ୍ତ କରି କହୁଲା ଗଛଟାକୁ ଆଉ ଦି'ହାତ ଭିତରକୁ କରିଥିଲେ କେତେ ଭଲ ହେଉଥାନ୍ତା ।

—ହଉ, ଏଇଠି ଥାଉ । ବାପା ତ ଭାଷା ଜିଦିଆ । କଣ କରିବା ?

—ବୋଉ, ମୁଁ ଏ ଗଛକୁ ମୋଟେ ଚାହିଁବି ନାହିଁ ।

କେହି ହୁପାକତ୍ତ କରିବା ଦରକାର ହୋଇନାହିଁ । ଆପଣା ବେଷ୍ଟରେ ଗଛଟି ବଢ଼ିଛି । ବେଳେ ବେଳେ ମନେ ପଡ଼ିଗଲେ ଗୋପାଳ ଆସି ବାଉଁଶ ବାଡ଼ି ଭିତରୁ କଲମି ଗଛକୁ ଚାହିଁ ଶବ୍ଦ—ଆହା, କଲମି ନ ହୋଇ ଦେଖି ଗଛଟିଏ ହୋଇଥିଲେ, କେତେ ଶୀଘ୍ର ବଢ଼ି ଯାଆନ୍ତାଣି । ଗଛଛାଇରେ ବସି ହୁଅନ୍ତା ।

ଗଛଟି ଆପଣାଛାଏଁ ବଡ଼େ । ସେତିକି ବଡ଼ ହେବା କଥା, ତହିଁରୁ ବଡ଼ ହୋଇଛି । ମା' ପୁଅଙ୍କର ବିଚାର ପଡ଼େ ଯେ କଲମି ଠିକ୍ ହୋଇନାହିଁ । ଏଇ କଥା ବାପାଙ୍କୁ ଶୁଣାଇ ଉଭୟେ ଗାଳି ଶୁଣନ୍ତି ।

ସେଇ ଘରଟିର ନିଶାଣ ହେଲଣି ଆମ୍ଭଗଛ । କେହି ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଘର ଠିକଣା ପଚାରିଲେ ସେ ଚାହାନ୍ତି—କାଠଯୋଡ଼ୀ କଲେ କଲେ ପୁରୁଷାଟ ଫାଣ୍ଡିରୁ ପଶି ମକୁ ଗଲେ, ଯେଉଁଠି ପାଟଣା ଭିତରେ ଆମ୍ଭଗଛ ଦେଖିବେ, ସେଇଠି ଆମ ଘର ।

ଏଇ ଦୁଷ୍ଟ ଆମ୍ଭଗଛଟା ବାରଗୁଲ ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କର ବହୁତ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଖରେ ତାଙ୍କର ସହଜ ପରିଚୟ ହୁଏ । ଗଛ ଆପଣାଛାଏଁ ବଢ଼ିଛି । ଆଲୁଅ, ପବନ ଓ ମାଟିରୁ ସେ ତାହାର ଆହାର ଯୋଗାଡ଼ କରି ଘରର ଜଗୁଆଳି ପରି ଠିଆ ହୋଇଛି ।

ନୟିକାଆ ଖରଦିନର ତତଲ ପବନକୁ ସେ ତାହାର ଶାରୁଆ ଛୁଇଁ ଦେଖାଇ ଅଟକାଏ । କାଠଯୋଡ଼ୀ ନୟରୁ ଖରଦିନେ ଧାଇଁ ଆସୁଥିବା ତତଲ ବାଲିକୁ ନିଜ ଦେହରେ ସମ୍ଭାଳିନିଏ । ସବୁଦିନେ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ମାଡ଼ ଖାଇ ଖାଇ ସେ ତାର କୁପ ହୋଇ ଠିଆହୋଇଥାଏ ।

ଗୋପାଳ ତାହାର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଆଣି ସେହି ଆମ୍ଭଗଛ ମୂଳେ ବସାଏ । ସମସ୍ତେ ତାରିଫ୍ କରନ୍ତି, କହନ୍ତି ଯେ ଏମିତି ଜାଗାରେ ଏମିତି ଆମ୍ଭଗଛ ମୂଳେ ବସିଥିଲେ, ଗଦା ଗଦା ବହୁ ଲେଖିହେବ । ଗୋପାଳ ଖୁସି ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ କହେ ଯେ ଏଇଟା ପୋଷା ଗଛ; ସେଥିପାଇଁ ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଛି । ଗଛ ପୋତାହେଲା ବେଳର ଇତିହାସ ଗୋପାଳର ପାସୋର ଯାଇଥାଏ ।

ସହର ଜାଗା । ବହୁତ ଦୂରରୁ ଲୋକେ ସେଇ ଆମ୍ଭଗଛଟିକି ମନେ ପକାନ୍ତି । ପୁନା ହେବ । ବିଷୟର ହେବ । ସବୁ କାମରେ ଗୋପାଳବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ ଅନୁରୋଧ ପଡ଼ୁଥିବେ, ଆମ୍ଭପକ୍ଷ ପାଇଁ ।

କେହି ମାଗିବାକୁ ଆସିଲେ, ଗୋପାଳବାବୁ ନିଜେ ଆସି ଗଛ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଯାନ୍ତି । —କର୍ମଳ ପକ୍ଷ ନିଅନ୍ତା, ସେତିକି ହୋଇଥାଉ, ଏତେ ପକ୍ଷ ଗଲେ

ଗଛରେ ଆଉ କଣ ଫଳ ହେବ ? କେତେ ଲୋକ ଆସିବେ ଯେ । ସେତିକି ହୋଇଆଉ ।

ଅଶେଷ ଆଗ୍ରହରେ ଗୋପାଳ ସେଇ ଡାଳପତ୍ର ବାଣ୍ଟେ । ପୋଷା ଆମ୍ବଗଛଟିର ସତେ ଯେପରି ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଗଣା ହୋଇଛି । ଘରର ସମସ୍ତଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଚନ୍ଦ୍ରା—ଗଛ କେବେ ଫଳିବ ?

—ଆରେ ଦେଖିଛ, ଆମ ଆମ୍ବ ବଢ଼ିଲି !

—ବାଃ, ଭଲ ବଢ଼ିଲ ହୋଇଛି, ସବୁ ଡାଳରେ ! ଆହା, ବଢ଼ିଲ ମୋଟେ ନ ଝଡ଼ିଲା କି, କେତେ ଆମ୍ବ ହୁଅନ୍ତା ।

—କେମିତିକା ଆମ୍ବ ହେବ ଦେଖିବା !

—ଜାତି ଆମ୍ବ ।

—କେଜାଣି, ବାପା ତ ନିଜେ କଲମି କରିଛନ୍ତି । ଭଲ କଲମି ଗଛ ଫାର୍ମରୁ ଆଣିଥିଲେ କଣ ହେଇ ନ ଥାନ୍ତା ? ନିଜେ କଲମି କରିଛନ୍ତି ।

—ହେ, ଆମେ ସେ ଆମ୍ବ ଖାଇବୁ ନାହିଁ ।

—ବାପା, ଆମେ ତମ ଆମ୍ବଗଛରୁ ମୋଟେ ଖାଇବୁ ନାହିଁ । ବୋଉ କହୁଛୁ, ଭଲ ଆମ୍ବ ନୁହେଁ ।

—ହଉ ନ ଖାଅ । ଗଛ ତ କାନ୍ଦିବ ତମେ ନ ଖାଇଲେ ।

କିନ୍ତୁ ସକାଳେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ଉଦ୍‌ବେଗ । କୁହୁଡ଼ି ହୋଇଛି । ଆମ୍ବ ବଢ଼ିଲା ପୋଡ଼ିଯିବ—ହେଇ, ପକନରେ ତଣା ଖସିପଡ଼ୁଛି । ପିମ୍ପୁଡ଼ି ନିଆଁଲଗା ସବୁ ଖାଇଗଲେ ।

—ଆହା, ଡି. ଡି. ଟି. ପକାଇବା । ପିମ୍ପୁଡ଼ି ମରିଯିବେ ।

—ଆରେ, ଆମ୍ବ ହେଲାଣି ! ବଢ଼ିଗଲାକି ଲାଗି ଗଣନ୍ତି । ବହୁତ ଥର ଗଣାନ୍ତୁଏ । ପତ୍ର ଉତ୍ତରେ କେଉଁଠି ପୁଣି ଗୋଟିଏ ଲୁଚିଯାଏ । ହସାବ ଭୁଲ ହୁଏ । —ଦେଖ ପିଲେ, ଗଣିଥା । ଦେଖିବା କେଇଟା ଆମ୍ବ ହେଉଛି, ଏତକ କଷିରୁ ।

ସାଇପିଲକ୍ସ ଦଣ୍ଡିଯାଏ । ଦୁଲ୍‌ଦାଲ୍ ଟେକା ମାରିବୁ ।

—ଆରେ, ଜଗ ଏ ଛୁଆଙ୍ଗୁ । ଆମ୍ବ ହେଲେ ତ କିଏ ହେଲେ ଖାଇବେ । କାମ ହେଲା ଖରାବେଲେ ଜଗିବା । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଆମ୍ବ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ ।

ପହଲି ଆମ୍ବ ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖରେ ଢେର ହେଲା, ସେଇଟା ଗୋଟାଏ ଉଷ୍ଣିବ । ପାତଲେ ବ ଆମ୍ବର ଉପର ନେଲି ରହିଛି । ଉତ୍ତରର ରବି ହଳଦିଆ ନ ହୋଇ ତାହା ଦଣ୍ଡି । ଖଟା ନ ଥିଲେ ବ ମିଠା ହେଉନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଚିରୁକାଏ ଚିରୁକାଏ ଖାଉ

ଆମ୍ଭର ତାରତ୍ତ୍ୱ କରନ୍ତି—ଯେମିତି ଦୁଃଖୀ ପୁଅକୁ ସମସ୍ତେ ଆର୍ତ୍ତପନ୍ଥୀ ।

—ଆମ ଆମ୍ଭ ଖୁଣ୍ଟାଣିରେ ତୋଳାହେବ । ଜଗି ରଖି ତୋଳିଲେ ଆମ୍ଭ ତଳେ ପଡ଼ି ମାଡ଼ ଖାଇବ ନାହିଁ । ବହୁତ ଯନ୍ତ୍ରରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଲାଗି ଆମ୍ଭକୁ ତୋଳନ୍ତି ।

—ଆରେ ଦେଖ । ଭଲ କରି ଦେଖ । ଗୁଣ୍ଟୁଣ ବାଦୁଡ଼ିକୁ ସବୁ ଦର୍ଶୁଛି । ଆମେ ଏତେ ଲୋକ ଲାଗି ଆମ୍ଭ ପାରିଲେଲୁ, ତେବେ ବି ପ୍ରତିଦିନ କାଉ, ବାଦୁଡ଼ି, ଗୁଣ୍ଟୁଣ ... ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ୍ଭ କୁଆଡ଼ୁ ଝଡ଼ୁଛି କେଜାଣି ? ପିମ୍ପୁଡ଼ି ମରନାହାନ୍ତି; ଖଣ୍ଡିଆ ଆମ୍ଭରେ ଦେଇ ରହୁଛନ୍ତି ।

ଏତେ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଯେତେକ ଆମ୍ଭ ଅମଳ ହୁଏ, ସେଥିରୁ ପୃଷ୍ଠେ ଅଧେ ଗଣା ହୋଇ ବଞ୍ଚାହୁଏ ସବୁ ବନ୍ଧୁ ଆତ୍ମୀୟତା ଭିତରେ । ଆମ୍ଭଗଛଟି ଘର ସାଙ୍ଗରେ ଏକାକେଳିକେ ମିଶିଯାଇ ପରିବାରର ଲୋକଟିଏ ପରି ହୋଇଛି । ଖାଲି ତାର ନାଁ ଦିଆହୋଇନାହିଁ । ଏତିକି ପ୍ରଭେଦ ।

ଆମ୍ଭଗଛଟି ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଉପଦ୍ରୁତବେଳେ ଚାଲିଯାଇଛି । ଉଡ଼ାଜାହାଜରୁ ବୋମା ପଡ଼ିଲେ ରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ସରକାରୀ ଲୋକେ ଟ୍ରେଞ୍ଚ୍ ଖୋଳିଥିଲେ ସେ ଆମ୍ଭଗଛ ମୂଳଯାଏ । ସେଇଦିନୁ ଗଛ ଅଣେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ପୁଅ ଦିଗକୁ; ଯେତେ ଭିର ଦେଲେ ସଲଖ ହେଉନାହିଁ ।

କଣ କରାଯିବ ? ପିଲଟି ଯେମିତି ପିଲବେଳେ ଟାଇପ୍‌ଏଡ଼ ହୋଇଥିବାରୁ ଚରଦନ ରୋଗୀଣୀ, ସେମିତି ବୋମା ପଡ଼ିଲା ତ ନାହିଁ, ଟ୍ରେଞ୍ଚ୍ ଖୋଳି ଗଛଟାକୁ ମାଇଲେ ।

ଖଲିଆ ମଣିଷକୁ ବାଡ଼ି ଦିଆହେବା ପରି ନର୍ଦ୍ଦପଡ଼ିଥିବା ଆମ୍ଭଗଛକୁ ଗୋଟାଏ ପିତୃଳ ଦୋ'କନା ଭିର ଦିଆହୋଇଥାଏ । ପିମ୍ପୁଡ଼ି, ଗୁଣ୍ଟୁଣ ସେଇ ବାଟେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ରାସ୍ତା ଖୋଲି ଗଛ ଉପରକୁ ଯା-ଆସ ହୁଅନ୍ତି । ଗଲ ଅଇଲ ଲୋକ ସେଇଠି ସାଇକେଲ ରଖେ ।

ପ୍ରତିବର୍ଷ ସେଇ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ—ଏ ବର୍ଷ କେତେ ଆମ୍ଭ ଫଳିବ ? ତିନି ବର୍ଷରେ ଥରେ ଆମ୍ଭ ଭଲ ଫଳେ । ଆରବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା ଶହେରୁ ପାଞ୍ଚୋଟି କମ୍ । ଏଥର ଦେଖିବା ।

କାହାର ଦୟା ଅସିଲେ କିଏ ଆଣି ଦି' ଲଣ୍ଡା ଗୋବର, ନ ହେଲେ ତାଲେ ପାଣି ତାଳିଦିଏ ଗଛମୂଳେ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଖି ରହେ ଗଛର ପତ୍ର ଉପରେ । ଏ ବର୍ଷ କାହାକୁ ପତ୍ର ଦିଆଯିବ ନାହିଁ । ଗଛ ହାଲିଆ ହୋଇଯିବ, ଫଳିବ ନାହିଁ ।

—ବୋଉ, ଗଛଟା ବାଟରେ ଅକାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ପରି ହୋଇଛି । ଗଲ ଅଇଲ

ଏବେ ମୁଣ୍ଡରେ ବାକୁଛୁ, ବର୍ଷା ବେଳେ ଓଡ଼ା ପନ୍ଥରୁ ପାଣି ପଡ଼ି ଦେହ ଚିନ୍ତୁଛି ।
ଟିକିଏ ଛେଦଦେବା କେଇଟା ଭାଳ ?

— ଦେଖ ଗୋପାଳ, ଆମ୍ଭଗଛରେ ହାତ ଦେଲେ ଲାଗିବ କଲ ତୋର ମୋର ।

ଏତେ ତାକଡ଼ ଭିତରେ ଗୋପାଳ ଲୁଚେଇ ଲୁଚେଇ ଥୋଡ଼ାଏ ପନ୍ଥ ଛୁଣେଇ
ଦିଏ । ତାକୁ ନେଇ ପଦାରେ ଫିଙ୍ଗିଦିଏ । ବୋଉ ନ ଜାଣି । ରାତ୍ରୀ ସଞ୍ଜ
ହୋଇଗଲେ ଗଲା ।

ତଥାପି ଗଛଟାର କେଡ଼େ ମାୟା । ତା'ର ପନ୍ଥଗହଳ ଭିତରେ ସବୁ ଶତଚନ୍ଦ୍ର
ସେ ଲୁଚୁଇ ଦିଏ । ଗୋପାଳ-ବୋଉର ଆଖି ବାରି ପାରେନାହିଁ । ଗୋପାଳ ଯାଇ
ଆସିଷିଦିଏ ଗଛଟିକୁ । ଠିକ୍ ବଡ଼ ପରି ସେ ସବୁ କଥା ଲୁଚୁଇ ଦେଇଛି ।

ସେହି ଘରର ଅଜା ସେଇ ଗଛଟି, ପଦା ଲେକକ୍ତୁ ବାଟ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ
ବାହାର ଆଲୁଅ ଜଳାଇଲେ, ଗଛ ଲୁଚୁଇ ଦିଏ ସେହି ବିଜୁଳିବଦଳୁ । ଭିତରର କଥା
ଲୁଚୁଏ ବାହାରର ଲେକକ୍ତୁ । ବାହାର ଲେକକ୍ତୁ ରଖିଦିଏ ନିଜର ଆଦୁଆଳ ଆର
ପାଖେ ।

କେତେ ଝଡ଼ ବର୍ଷା ଯାଇଛି । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଯେତେ ପନ୍ଥ, ଫଳ, ବଉଳ
ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇଛି, ପୁଣି ସେତିକି ଆଣି ଆଇଛି । ଗୋପାଳ ବଡ଼ ହୋଇ ବୁଢ଼ା
ହେବାକୁ ବାହାରିଲଣି, ଗୋପାଳର ବାପା ବୋଉ, ଭାଇ, ଭଉଣୀ, ଭଣଜା, ପୁରୁଷ
ସମସ୍ତେ ଆଗେଇ ଚାଲିଛନ୍ତି । ବୟସରେ ଗଛଟି ଆଉ ବଢ଼ୁନାହିଁ । ହୋଇଥିଲା ପାଖ
କୋଠାର ଉଚ୍ଚ । ଯେତିକି ମାଡ଼ୁଥିଲା, ସେମିତି ଠିଆ ହୋଇଥାଏ । ଦେଖୁଥାଏ—
ମଣିଷପିଲାଏ ପିଲାକୁ ବଡ଼ ହେଉଛନ୍ତି; ବଡ଼ରୁ ବୁଢ଼ା ହେଉଛନ୍ତି ।

ପ୍ରତି ବର୍ଷ ଜାଉ ବସା କରେ । ବର୍ଷାଦିନେ ହଳଦିବସନ୍ତ ବସେ । ରାତିରେ
ବାହାର-ଚଣ୍ଡୀ ପେରୁ ବୋବାଏ, ପ୍ରତିଦିନ ଗୁଣ୍ଡୁଛି ଖେଳେ । ଘରର ପୋଷା ଲୁଚୁଇ
ପ୍ରତିଦିନ ଆମ୍ଭଗଛ ମୁଲେ ମୁତେ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ପିଲାଏ ଦୋଳି ବାଜନ୍ତି । ତାଙ୍କର
କଲରବ, କଞ୍ଚୋଳ, ତାଙ୍କର ଉଣାହୁ ଓ ଆନନ୍ଦ ସେଇ ଆମ୍ଭଗଛଟିର ଗଣ୍ଡ ଉପରେ
ଲେଟିପଡ଼େ ।

ପ୍ରତି ବର୍ଷ ଝଡ଼ ବୋହୁଛି । ଆମ୍ଭଗଛ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଥରୁଛି । ତା' ଡାଳପନ୍ଥରେ
ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଖେଳୁଛନ୍ତି । ଗଛମୁଲେ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଶିକାର କରୁବା ପାଇଁ ପିମ୍ପୁଡ଼ି-ବାଦ
ବାଲିଆ ମାଟି ଉପରେ ତା'ର କୂଅ ଖୋଳି ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଧରୁବା ପାଇଁ ଚାହିଁ ବସିଛି । ପବନ
ସେମିତି ଗଛକୁ ହଲାଇ, ଡାଳକୁ ଅଗାଇ ବୋହୁଯାଇଛି । ସେ ଗଛ ଅଜର । ଘରର
ଝଣିଷ ମରବା ପରେ, ଗୋପାଳର ମରବାବେଳେ ବ ଠିଆ ହୋଇଥିବ ସାକ୍ଷୀ ପରି ।

ଗୋପାଳ ବହୁତ ଅର ଶୁଭିନ୍ଦ୍ର, ସେଇ ଆମ୍ବଗଛରେ ଦଉଡ଼ି ଦେଇ ଝୁଲିବ ।
 ଯେଉଁ ରସିରେ ପିଲୁଏ ଦୋଳି ଖେଳୁଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ନଜେ ଆସି ଝୁଲିବ ।

ଗଛ ଜାଣେ ନାହିଁ, ବୁଝେ ନାହିଁ । ତାକୁ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସେ ଯାହା
 କରନ୍ତି, ସେ ଯାହା ଶୁଭନ୍ତି, ସେଥିରେ ସେ ନିର୍ବିକାର । ଦୋଳି ଖସିପଡ଼ିବ ବୋଲି
 ଗଛ ଦେହରେ ଭୟର ହୋଇ ମୋଟା ପେଟକଣ୍ଠା ଅଣ୍ଟାହୋଇଥିଲା । ମଣିଷ ଓ
 ଗଛ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ପୃଷ୍ଠି । ଉଭୟେ ପୋଷା ମାନନ୍ତି । ପୋଷା ମଣିଷ କାମବେଳେ
 କୃତଜ୍ଞ ହୁଏ । ପୋଷା ଗଛ ସବୁବେଳେ କାମରେ କୃତଜ୍ଞ ଓ ବାଧ୍ୟ ।

ଝଡ଼ ଆସେ, ଆସିବ । ସେଥିରେ ଶୁଭିନ୍ଦ୍ର କହୁ ନାହିଁ ।

ସକାଳୁ ଘରେ ପାଟିଗୋଳ—ଆରେ ଦେଖିଛ, କାଲି ରାତିରେ ଆମ ଆମ୍ବ-
 ଗଛ ଖର୍ଚି ଯାଇଛି । ଭଲ, ଉଠ ! ଆରେ ଗୋପାଳ, 'ଉଠ ! ଆମ୍ବଗଛ ଦେଖିଲୁଣି ?

ସମସ୍ତେ ଧାଇଁଗଲେ ଆମ୍ବଗଛ ପାଖକୁ । ଗୋପାଳ ଦେଖିଲା, ଆମ୍ବଗଛ
 ଶୋଇରହିଛି ମାଟି ଉପରେ ମଲ୍ଲ ହାତୀ ପରି । ତା'ର ଦୋଳିବନ୍ଧା ଦଉଡ଼ି ଚପି
 ହୋଇ ରହିଛି ଡାଳ ତଳେ ମଲ୍ଲ ମଣିଷର ପିନ୍ଧା ଲୁଗା ପରି । ଠିଆ ହେଲାବେଳେ
 ଯେତିକି ଉଚ୍ଚ ଥିଲା, ପଡ଼ିଗଲାବେଳେ ବି ଡାଳପତ୍ର ସେତିକି ଉଚ୍ଚରେ ଅଛି ।

ଗୋପାଳ ବୁଲି ବୁଲି ଦେଖିଲା—ଗଛଟିର ଗୋଟିଏ ପାଖ ଉଚ୍ଚ ଅଥେ ଖାଲ-
 ଯାଇଛନ୍ତି । ପାପର ହୋଇଛି । ଆଉ ଅଧକ ଖର୍ଚି ଯାଇଛି ।

—କରେ ଗୋପାଳ, ଓଷଧ ପକେଇ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ମାରୁଥିଲା ପର ? ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଥିଲେ
 ଉଚ୍ଚ ନ ଥାନ୍ତେ । ସେମାନେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଗଛଟାକୁ ଖାଇଗଲେ ? ଗଲା !

—ପିମ୍ପୁଡ଼ି ତ ମୋଟେ ରହିଲେ ନାହିଁ । ଉଚ୍ଚଙ୍କର ରାଜତ୍ବ ହେଲା । କଣ ଗଛଟାକୁ
 ଭେଜି କରିଦେଲେ ।

ଗୁଣ୍ଡୁଚିମାନେ ଦୂରରେ ବୁଲୁଥିଲେ ।

—ଆଉ କଣ ଖାଇବରେ ଗୁଣ୍ଡୁଚି ? ଆମ ଆମ୍ବଗଛ ମରିଗଲା ।

ନରକୂଳେ ଗାଧୋଇ ଗଲା ଅଇଲା ଲେକେ, ଗୁଲୁଥିବା ବାଟୋଇ ଠିଆ ହୋଇ
 କଥା ହୁଅନ୍ତି—କେଡ଼େ ଝଡ଼ ନ ହୋଇଥିଲା—ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଫଳନ୍ତି ଗଛଟା ଉପୁଡ଼ିଗଲା !
 ଆହା ! ଆହା !

ଗଛଟା କେଡ଼େ ଭଲ । ପଡ଼ିଯାଇଛି ଯେ, ଘର ଉପରେ ପଡ଼ିନାହିଁ । ଘର ଉପରେ
 ଥିବା ବିଜୁଳ ଆଲୁଅଟା ଖର୍ଚିନାହିଁ । ଦନରେ ପଡ଼ିନାହିଁ । ଡାଳରେ ବସା ବାନ୍ଧୁଥିବା
 କାଉ ବସା ସେମିତି ରହିଛି । କଲା ହୁଆଗୁଡ଼ାକ ଉଡ଼ି ଶିଖିନାହାନ୍ତି । ତେଁ ତେଁ
 ହେଉଛନ୍ତି ।

ଆଉ ତ ଗଛ ନାହିଁ । ସେ ଗଛ ଭରି ବୁଝିଆ । ସେ ଦୃଢ଼ହୃଦ୍ ଆତ୍ମ-
ଗଛଟି ଆଉ ବଞ୍ଚି କର ନାହିଁ । ମୂଲିଆ ଆସି କୁରୁଦିରେ ପଗ ପଗ କରି କାଟିଦେଇ
ଗଲା । ଚଢ଼େଇବସା ଥିବା ଡାଳଟି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗଛରେ ଡେରିଦେଲା ।

ଖବରକାଗଜ ଲେଖିଥିଲା—‘କଟକରେ ରାତି ଅଧରେ ଶୁଷ୍କ ଝଡ଼ ଓ ବର୍ଷା ।
ସହର ଭିତରେ ପୁରାପାଟରେ ଆତ୍ମଗଛ ଓଲଟି ପଡ଼ିଛି ।’ ଗଛଟି ତା’ର ମରଣ ଖବର,
ଖବରକାଗଜରେ ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଛି । କେଡ଼େ ଜପାଳିଆ ?

ଦୁଇ ଦିନ ପରେ ଗୋଟିଏ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଗୋପାଳବାବୁ ଜଣେ ଲୋକଙ୍କୁ
ନିଜର ଘର ଚିତ୍କଟ ଦେଲାବେଳେ କହୁଥିଲେ—ପୁରାପାଟ ଫାଣ୍ଟି ରୁ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗକୁ
ଗଲେ ଯେଉଁଠି ପ୍ରଥମ ଆତ୍ମଗଛ ପାଇବେ—ନା, ନା, ଭୁଲ କହିଲି, ସେ ଆତ୍ମଗଛଟି
ପଡ଼ିଯାଇଛି ଏଇ ଝଡ଼ରେ... ।

ଆଖିର ଧୂମାଳ ନିଜର ପରାବମ ଦେଖାଇବାକୁ ଲୁଟିନେଇଛି ଗୋଟିଏ ନିଶ୍ଚୟ
ନିରପରାଧ ଆତ୍ମଗଛ । ସେ ପୁଣି ଦୁର୍ବଳ ଥିଲା, ଭଲ ଖାଇଯାଇଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ସେଇ
ଘରର ଓ ସେଇ ମଣିଷଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧୁ ଠକ ଦେଇ ଚାଲିଯାଇଛି—ସେଇ ଝଡ଼
ରାତିରେ ।

ଟଡ଼ିଆ

ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି

ଟଡ଼ିଆ ତା ନାଁ । ସବୁ ନାଁ ପରି ସେ ବି ଗୋଟିଏ ପ୍ରଜାତି, ସେତିକି ତା'ର ସ୍ୱାଧୀନତା । ନହେଲେ ସେ ନାଁ ଶୁଣି କିଛି ବୁଝିହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ।

ଏପରି ବି ସମ୍ଭବ ସେ ଭାଷାର ନିୟମ ପ୍ରକାରେ ସେ ଶବ୍ଦର ବି କିଛି ଅର୍ଥ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ନାଁର ଅର୍ଥ ମଣିଷର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ ରଖେ ନାହିଁ । ତାର ସମ୍ପର୍କ ନାଁ ଦେବା ଲୋକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ । ଏଠି ତାର ଆଲୋଚନା ବି କାମରେ ଲାଗିବ ନାହିଁ । କାରଣ ଟଡ଼ିଆ ଲୋକଟି ଓଡ଼ିଶାର ବାସିନ୍ଦା ହେଲେ ବି ତା' ଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ନୁହେଁ, କନ୍ନଡ଼ । ଆଉ ତାଙ୍କ ସମାଜରେ ବାସ ମା' ମନ ଭଜା ବି ନାଁ ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ । ଶାଁ ଲୋକେ ଉତ୍କଳ ହୋଇ ବୁଝିଥାନ୍ତି । ପୁରୋହିତ ବୁଝିବ ନାଁର ତାଲିକା ଗାଢ଼ଥାନ୍ତି । ପୁଜା ଗୁଣିଥାଏ । ଭୂଇଁରେ ପଡ଼ିଥାଏ ସଦ୍ୟ ବଳି ପଡ଼ିଥିବା କୁକୁଡ଼ାର ରକ୍ତ, ଅରୁଆ ଗୁଣ୍ଡଳ, ମୁରୁଜ, ଝୁଣାଧୂଆଁ ଉଠୁଥାଏ । କାଳିପୀ ବୁଢ଼ୀ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପଢ଼ି ପାଣିହାଣ୍ଡିରେ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଗୁଣ୍ଡଳ ପକଇଥାଏ । ଯେଉଁ ନାଁ କହୁ କହୁ ଗୁଣ୍ଡଳଟା ସିଧା ଠିଆ ହୁଏ ବୋଲି କାଳିପୀ ଆଖିକ ଦେଖାଯାଏ, ସେହୁ ରହେ ନାଁ । ଟଡ଼ିଆର ଆରମ୍ଭ ଅନୁମାନ କରିହୁଏ । ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ।

ସେହପାଇଁ ପୁଣି ଅସ୍ଥାଳ ଅସ୍ଥାଳ ଗୁଣ୍ଡଳିକାକୁ ପଡ଼ିବ ଉଜାଣି, କେଉଁ ନାଁ ଜଣା ନାହିଁ ଅଟକିବ, ଯେତେବେଳେ ନାଁର ମାଲିକା ତିଆରି ହେଲା । କିଏ କଲ ? କାହିଁକି କଲ ?

ନିୟମଗିରି ପଟ୍ଟଚର ଡ଼ାକିଆ କଳକ୍ରୁ ପରୁରଦେଲ ମାତ୍ରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗବେଷଣା ଭଳି ଏ ଗବେଷଣାର ବି ସହଜ ଉତ୍ତର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମିଳିଯାଏ—କିଏ କଲ ? ଆମେ ନା ରୁମେ ? ମାହାପୁରୁ କଲ । ସେ ତ ସବୁ କରିବ । ଏ ଡ଼ାକିଆ, ବଣ, ଉପର, ତଳ, ଦିନରାତି ସବୁ । ପିଲାଲୋକ ପରି କେତେ ପରୁରହୁଉଛୁ ? ଜାଣିନାହୁଁ କି ସେ କଲ ବୋଲି ?

ତେଣୁ ବୁଝିହୁଏ, ଯେଉଁ ମହାପୁରୁ ଏ ସବୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି, ତା ଭିତରେ ପୁଣି

କୋରାଦୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଫୁଟ ଉଚ୍ଚତାକୁ ଚଢ଼ିଥିବା ନିୟୁମଗିରି ପର୍ବତ, ଆଉ ତା' ଉପରେ ବାସ କରି ରହୁଥିବା ଚଂଦ୍ରୀଆ କବି, ଆଉ ତାଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ଏଇ ସୁନ୍ଦର ନୀତି—‘ଟଡ଼ିଆ’ କି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ଜାଣନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଏ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଛି ସେ ନାଁ ।

ଗଡ଼ଗଡ଼ ଖଡ଼ଖାଡ଼ ଧଡ଼ଧାଡ଼ ପଥର ଗଛ ଉପରେ ଠିକ୍ ଠାକ୍ କୁରୁଡ଼ ପାହାର ଆଉ ଗୋଟାଏ ଅଛୁଣ୍ଡା ବିସ୍ମୟ । ସେ ଟଡ଼ିଆର ନାଁ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମନେପଡ଼ିଯାଏ, କାହିଁ ପରିଶ ମାଇଲ ଲମ୍ବ କୋଡ଼ିଏ ମାଇଲ ଓସାର ଆକ ଆକ ପର୍ବତ-ବିମାନଶାସ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚ ମାଲଭୂମି, ଗଛ ହାଣି ହାଣି ସେ ଲଣ୍ଡା ହୋଇଛି । କେତେଠି ପର୍ବତଯାକ ତାପ କି ତୋଟା, କଦଳୀ ଲଗା ହୋଇଛି ତ କେଉଁ ପାହାଡ଼ର ଗୋଡ଼ଠି ମୁଣ୍ଡଯାକେ କମଳା ତୋଟା, ସପୁର ତୋଟା, ପଶସ୍ତ ତୋଟା ଲଗିରହୁଛି ତ ମାଇଲ ମାଇଲ, ଆଉ କେଉଁଠି ତାପ କରୁ କରୁ ମାଟି ଧୋଇଯାଇ ଦଶୁଛି ଖାଲି କଳାପଥର, ସେଠି ଘାସ ବି ଗଛରେ ନାହିଁ, ଶିଉଳି ଲଗେ ଆଉ ସୁଖେ, ଆଉ କେଉଁଠି ଏବେ ବି ଶୁଷ୍କ ବଣ, ଲଟି ବଣ, ବାଉଁଶ ବଣ, ନାନା ଜାତି ଗଛର ବଣ, ଚିନିକୋଣ ପାଞ୍ଚକୋଣ ଗୁଡ଼ି କେଉଁଠି କେଉଁଠି ଗୋଟିଏ ଗାଁ, ସେଠି ପାଞ୍ଚ ଘର କି ପନ୍ଦର ଘର, ତା ପରେ ପୁଣି ଜଙ୍ଗଲ ।

ବାହାରୁ ଆସିଥିବା କର୍ମିଦଳ ଟଡ଼ିଆକୁ ହାବୋଡ଼ିବା ଆଗରୁ ସେମିତି ଶୁଷ୍କ ବଣ ଭିତରେ ପାହାଡ଼ ଡାଲୁଏ ଡାଲୁଏ ଓଢ଼େଇ ଓଢ଼େଇ ଚାଲୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଗୁଡ଼ି ସାତେ ନଅଟା, ଅଶିଷର ଶେଷ । ସହଜେ ତ ନିୟୁମଗିରିରେ ଖରାଦିନେ ବି ଶୀତ । ପାଦରେ ଚାଲି ପାହାଡ଼ରୁ ଓଢ଼େଇବାର ତାତିରେ ଦେହ ଭିତରେ ଉଷ୍ମ ମ ଲଗୁଥିଲେ ବି ଦେହକୁ ଡାକି ରଖିଥାଏ ଶୀତ, କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ କଷ୍ଟ ଲାଗୁ ନ ଥାଏ, ସେ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ ଏକପ୍ରକାର ଦେହସହା । ଶୀତକୁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ତାଙ୍କ ମନରେ ଫାଙ୍କା ଅବସର ବି ନ ଥାଏ । ସେମାନେ ସାତଜଣ ମଣିଷ, ଅନ୍ଧାର ବଣ ତଳେ ତଳେ ସଞ୍ଜର୍ଜ୍ଜି ତଳାବାଟ ସରୁ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ପରି ଗୋଡ଼ି ପଥର ଖାଲ ଡିପ ଉପରେ ବଙ୍କେଇ ବଙ୍କେଇ ଓଢ଼େଇ ଯାଇଛି । ସେ ବାଟରେ ତୋଡ଼ ଚପି ଚପି ଜଣକ ପିଛୁ ଜଣେ । ବାଟ କରେ କରେ ଗଛ ଗହଳି ଉଡ଼ାଡ଼ରେ ପାତାଳ ପରି ଝୋଲି । ଭିତରେ ଝରଣା ବହୁଯାଇଛି, ତାର ଜଳପ୍ରପାତମାନଙ୍କର ଶବ୍ଦ ଶୁଭେ, ସବୁବେଳେ ଡର, ଟିକିଏ ଅଶ୍ରୁପିଆର ହେଲେ, ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ିଲେ କାଲେ ସେହି ଝୋଲି ଭିତରକୁ । ଆଗରେ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ସାନ ଟଡ଼ିଲୁଇଟି, ସାତଦିନ ନିୟୁମଗିରି ଗନ୍ତ ପରେ ତା ବ୍ୟତୀତ ସ୍ଥାନବଳ ହୋଇ ଯାଇଛି । ରଖି-ଥୋଇ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଯଡ଼େ; କିନ୍ତୁ ସବୁବେଳେ ଆଶଙ୍କା ଥାଏ,

କାଳେ କେତେବେଳେ ବା ପାଖ ପାହାଡ଼-ତାଲୁର ଘଷ ବଣ ଭିତରୁ ହଠାତ୍ ମହାବଳ ବାଦ ଡିଆଁଟାଏ ମାରିବ, ନ ହେଲେ ସାମୁାରେ ଆସି ଠିଆ ହୋଇଯିବ । ତେଣୁ ସେମାନେ ବେଳେବେଳେ କଥାଭାଷା ହେଲେ ବି ସାଧାରଣତଃ ରୁନିତାନ୍ତି ଚାଲିଥାନ୍ତି । ଆଉ ବେଳେ ବେଳେ ଯେଉଁଠି ବା ପାଖରେ ବଣଗହଳରେ ଟିକିଏ ଫାଙ୍କା ଫାଙ୍କା ଥାଏ ସେମିତି ନିଶ୍ଚୟ ମାରିବା ଜଳା, ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ହଠାତ୍ ସେମାନେ ଦେଖନ୍ତି ଜଳୁ ରାତି, ପାହାଡ଼ୀ ନଈର ଜଳା ପାଣିରେ ଶହ ଶହ ଜଳୁ ଘୁସିଯାଉଥାନ୍ତି । ସେ କରେ ତାଣ ହୋଇଥିବା ପାହାଡ଼ ଉପରେ ବାଜା, ଗାଣିଆ, ମକା, ସୁଆଁ, ମାଣିଆ ଫସଲ ଏକାଠି ଆଉଟି ହୋଇଯାଇଥାଏ ଜଳୁ ଆଲୁଅ ଝାଲୁ ଝାଲୁ କୁହୁଡ଼ି ଭିତରେ । ଆଖି ଆଗରେ ଝୁଲୁଥାଏ କାହିଁ ଦଶ ଶେଷକୁ ଲମ୍ବି ଥିବା ସ୍ବପ ପରି ଛବି । ନାନା ମାୟାରୁପ କେତେ ପର୍ବତ, କେତେ ଉପତ୍ୟକା, କେତେ ତିପ ତାଲୁ ଗଛ କି ପଥର ତା ତଳେ ଖସିଯାଆନ୍ତି । ଆଲୁଅ ଅନ୍ଧାର ନିଦାପଣ ଆଉ ଗୁଳିମିଶା ନାନା ରୂପ ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍ ।

ସେମାନେ ଟିକିଏ ଅଟକିଯାଇ ସେ ଦୃଶ୍ୟକୁ ଅନାଇ ରହନ୍ତି । ସେମିତି ସେହି ଛଣକ ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ଭୁଲିଯାଇ ତା' ସହୃଦ ହୁଅନ୍ତି ଏକା । ସେମିତି ନିରୁଚିତ ଶୂନ୍ୟଶାନ୍ତ । ପୁଣି ସେମିତି ପୁଣି, ସେମିତି ଛୁଇଁ, ଆଉ ସମୟସ୍ଥାନ, ସେମିତି ହଜିଲ, ହଜିଲ ।

ଆଉ ସେମିତି ଥାଇ ନ ଥିଲାପରି—ମାୟା ସୃଷ୍ଟି ।

ତା'ପରେ ପୁଣି ଅନ୍ଧାରଗୁମ୍ଫା ଭିତରକୁ ଗଡ଼ାଣି ଗାତ ବଣସନ୍ତରେ ସବୁ ଜଳାବାଟରେ ଓହ୍ଲେଇ ଯାଆନ୍ତି । ଗୁମ୍ଫା ଚାରି କରେ । ଜଣା ନାହିଁ କେତେବେଳେ ସେ ବାଟ ସରିବ । ବଣଜନ୍ତୁ ଅନନ୍ତର କବଡ଼ା ଓ ଅଜଣା ବସନ୍ତ ଆଗାଙ୍କାରେ ବେଳେ-ବେଳେ ନିଶ୍ଚୟ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଯାଏ ।

ସେମାନେ ନିୟମଗଣ ପର୍ବତର ଡ଼ାଣିଆ କନ୍ଧ ଗା ଗୁଲି ଦେଖି ଆସିଥିଲେ ଶୁଭ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସେନ । ଆଗରେ ଉନ୍ନୟନ କର୍ମଗୁଣ ପରଶୁରାମ, ସବୁ, ତେଜା ଦରବୁଡ଼ା ପୁରୁଣା କର୍ମଗୁଣ, ବଣ ପାହାଡ଼ରେ ରହୁଥିବା ଜଙ୍ଗଲ ଲୋକଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ଉନ୍ନୟନ ପନ୍ଥା ଚିନ୍ତା କରୁ କରୁ ବହୁତ ମାଲ ଗୁଲିଛନ୍ତି, ଆସିଛନ୍ତି ଭୁବନେଶ୍ବର ରାଜଧାନୀରୁ । ତାଙ୍କ ପଛରେ ନୃତ୍ୟବିତ୍ ଅଧ୍ୟାପକ ଭରତ, ନାନା କାତି, ନାନା ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କ ସାମାଜିକ ଅବସ୍ଥା ସେ ଅନ୍ଧୟନ କରିଛନ୍ତି । କିଛି ଲୋକା ଛପାଇଛନ୍ତି, ଆହୁରି ଦେଖିବା ଜାଣିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ବହୁତ ଆଗ୍ରହ । ଆକାରରେ ସାନ, ଗୋଲ-ଗାଲ, ଉଷାମା, ବୟସ ଗୁଲିଣି । ତାଙ୍କ ପଛରେ ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ମଗୁଣ ହରି ପାଣି, ପାହାଡ଼ ତଳେ ତାଙ୍କର ଉନ୍ନୟନ କାମ; କିନ୍ତୁ ଏଣିକି ସେ ନିୟମଗଣ ମାଲରେ ବି କାମ ହେବ

ବୋଲି ପଶିଲେନା ହେଲୁଣି, ତେଣୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି, ତରିଶ ବର୍ଷ ବୟସର ଛେଲାପିଟା କଳାମୁଗୁନ ଦେହ । ତାଙ୍କ ପଛରେ ଜଙ୍ଗଲ ଗାଡ଼ ମଧୁସୂଦନ, ବୟସ ଅଠାବନ ପାଖ, ବାଜାର ବୁଡ଼ା, ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦେହ, ନୟନଗିରି ମାଲରେ ସେ ବହୁତ ବର୍ଷ ବୁଲିଥିବାରୁ ସେଠି ତାଙ୍କର ଚିହ୍ନାକଣା ଅଛି, ସେ ଆସିଥିଲେ ଏ ବାବୁମାନଙ୍କୁ ସାଜ ଦେଇ ବୁଲେଇ ନେବାକୁ । ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଦିନ ଜଣ ତପସ୍ବିଣୀ, ମକର, ନଈରୁ, ରାମାୟା—ଏମିତି ସାତଜଣ ।

ବିଷମକଟକ ରେଳଷ୍ଟେସନରୁ ବାହାର ନୟନଗିରି ପର୍ବତମାଳକୁ ଚଢ଼ି କେତେ ଗାଁରେ ରହି ରହି ସେମାନେ ଓଢ଼େଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି ମୁନଗୁଡ଼ା ରେଳଷ୍ଟେସନରେ ବାହାରିବେ ବୋଲି । ସିଧା ବାଟରେ ଏଇ ଦୁଇ ଷ୍ଟେସନ ପଥର ମାଲଲ ଛଡ଼ା; କିନ୍ତୁ ଠାଏ ପଟ୍ଟ-ଚଢ଼ା ଆଉ ଠାଏ ଓଢ଼ାଇଲ ବେଳକୁ ପ୍ରାୟ ପଇଁଗୁଲିଟି ମାଲଲ । ସେଇ ମାଲରେ ସାତଦିନ ବିତନ୍ତି । ଗୁଲିବାକୁ ସଡ଼କ ନାହିଁ, ଝୋଲ-ନଇ ଦାଡ଼େ ଦାଡ଼େ ଶାଖ ସରୁ ବାଟ । ଗୁଡ଼ିଫଟା ଚଢ଼ାଣି, ଦେଉ ହଜାର ଫୁଟ ଉଚ୍ଚତାରୁ ପାଖ ପାଖ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଫୁଟପାକେ, ମୁଣ୍ଡବୁଲ ଗଢ଼ାଣି, ବାଟେ ବାଟେ ଆକ ଆକ ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ ପାହାଡ଼କୁ ଚଢ଼ିବା ଓଢ଼େଇବା । ରହିବାକୁ ଘର ନାହିଁ, ଡ଼ାକିଆ କନ୍ଦର ଆତିଥେୟତା ଘେନି ତାର ଟିକି ଟିକି ଗୁମ୍ଫା ପରି ଗୁଲ କୁଡ଼ିଆର ସଙ୍ଗର୍ଷ ଅନ୍ଧାର ପିଣ୍ଡାରେ ବାସ, ପିଇବାକୁ ପାହାଡ଼ିଆ ନଈର ପାଣି, ସେଥିରେ ଭାସିଆସେ ଉପରମୁଣ୍ଡର ଗାଁର ଧୂଆଁଧୋଇ ଯେତେ ପ୍ରକାର, କନ୍ଦ ଗାଁରେ ଦି' ଦିନ ଦିନ ଗୁଡ଼ି ମଇଁଷି ହଣାହୁଏ, ଝରଣାରେ ମଇଁଷି ଧୂଆଁହୁଏ, ସେଥିରେ ତା ଗୁମ୍ଫା ଆଦି ବି ଫୋପଡ଼ା ହୁଏ । ସେଠି ଡାକ୍ତରଖାନା ନାହିଁ; ଡାକଘର ନାହିଁ, ଦୋକାନ ବଜାର ନାହିଁ, ପୁଲିସ୍ ଥାନା ନାହିଁ । କୋଠାଘର ତ ଦୁରର କଥା, ଖପଲି ଘର ନାହିଁ । କୂଅ ପୋଖରୀ ନାହିଁ, ସତ୍ୟତାର ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ବି ନାହିଁ । ଖାଲି ପଟ୍ଟ, ଜଙ୍ଗଲ । ପଟ୍ଟଯାକ ନାନା ସ୍ଥାନରେ ଫସଲ, ଆଉ ଫଳଦୋଷ । ଆଉ ଆଦମ ଅଧିବାସୀ, ଯାହାଙ୍କ ନାଁ ଡ଼ାକିଆ କନ୍ଦ, ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କିଛି ଡ଼ାକି ଜାତିର ଲୋକ, ସେମାନେ କାଳକ୍ରମେ ତଳୁ ଉଠିଯାଇଛନ୍ତି ଜୀବନୀ ଅର୍ଜନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ । କନ୍ଦକୁ ମଦ ଦେଇ, କିଛି କିଛି ଟଙ୍କା ଦେଇ ତା ଫଳଗଛତଳ ବନ୍ଧା ନିଅନ୍ତି । ଥରେ ବୋତଲେ ମଦ ଦେଲେ ବର୍ଷକ ପାଇଁ ଗୋଟେ କମଳା ଗଛ କି ଗୁରୁଟା ପଣସ ଗଛ, ଦୁଇଟା ଟଙ୍କା ଦେଲେ ବର୍ଷକ ପାଇଁ ଏକ ପ୍ରକାଶ, କଦଳୀବାଡ଼ି, କୋଡ଼ିଏଟା ଟଙ୍କା ଦେଲେ ମାଣେ ଆକାନ୍ତର ସପୁରବଣ, ସେହୁପରି ଉପାୟରେ ହଲଦୀ, ହରଡ଼, ଜଡ଼ା, ନାନା ଫସଲ । କନ୍ଦ ତା ହାତରେ କୋଡ଼ି କୋଡ଼ି ବର୍ଷକଯାକ ଫସଲ ଲଗାଏ । ଗୁଡ଼ରେ ଶୀତ କାକରରେ ପଡ଼ିରହି ମିଶିଗ ସମ୍ବର ଦାଉରୁ ଫସଲ ଜଗେ, ତା'ପରେ ଡ଼ାକି ସେ ଫସଲତଳ

ନେଇଯାଏ । ପାହାଡ଼ରୁ ବୋହୁ ଆଣି ହାଟରେ ବିକେ, ଧନ ଅର୍ଜନ କରେ । ଡମ୍ବ ଆଉ କନ୍ଧ ନିଜ ନିଜ ସମାଜର ଚଳଣି ଅନୁସାରେ ଚଳନ୍ତି । ଡମ୍ବର ବଡ଼ ବଡ଼ ମେଳ ଫରସ୍ତ ଘର, ଓହ୍ଲାର ପିଣ୍ଡା, ସଫା, ଲିପାପୋଣ୍ଡ, କିଛି କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଆଇ କାଠ କବାଟ । ତଳର ଲେକଙ୍କପରି ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ପରିଷ୍କୃତ ଲୁଗାପଟା ପିନ୍ଧନ୍ତି । କୋଟ, କାମିଜ, ଶାଢ଼ି, ବ୍ଲାଉଜ, ଘୋଡ଼ହେଲ, ସବୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ବଡ଼ସକାଳୁ ତା ଘର ଦୁଆରମୁହଁ ଓଲଟିଆ-ପୋଲିଆ ହୋଇ ସେଠି ଗୋବରପାଣି ଛୁଆନ୍ଦୁଏ, ତା ପିଲାଏ ହ' ଅକ୍ଷର ପଢନ୍ତି ବ । କେବେ କେବେ ସେ ପୁରୁଷ ବୋଲେ, କେହି କେହି ଲୁଗା ଗୁଣନ୍ତି । ନ ହେଲେ କିନିଷ ବୋହୁ ହାଟକୁ ନେବା ତାର ପ୍ରଧାନ ବୃତ୍ତି, ସେ ବୃତ୍ତିରେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଉଭୟେ ଲଗନ୍ତି । ସେହି ବେପାର ପାଇଁ କିନିଷ ଫଗୁହ କରବା ସକାଶେ ଆଉ କେତୋଟି ବେପାର ବ କେହି କେହି କରନ୍ତି, ରେଭରରେ ମଦ ରାନ୍ଧବା କି ଫଗୁହ କରିବା, ମାର୍ଜିନ ହେବାକୁ ଗୋରୁ ମଝିଷି ଆଣି କନ୍ଧକୁ ବିକିବା । ଆଉ କେତେ ଫଦ କି ଫମ୍ପା ବୃତ୍ତି ଓ ବେପାର ଭିତରେ ସବୁ ଖସିଯାଏ । ଡଂଗ୍ରୀ ଆ କନ୍ଧ ରହେ ଅବର୍ଜ୍ଜା । ଧୂଳିଧୁମୁଆ ଚଳଣି ଘେନି । ପୁରୁଷ ପିନ୍ଧେ କୌପୁର, ସ୍ତ୍ରୀ ତା ଫେରରେ କମକୁଟ ବୁଣି ତାକୁ ସୁନ୍ଦର କରେ । ସ୍ତ୍ରୀ ତା ଅଣ୍ଟାରେ ଗୁରୁଏ ଖଣ୍ଡେ ଭିନିହାତ ମୋଟା କନା, ପଦାକୁ ବାହାରିଲେ ଆଉ ସେଡ଼ିକି ଖଣ୍ଡେ ଆଗପଟୁ ଅଣ୍ଟାଠୁ ବେକଯାଏ ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଏ । ତାର ସାଧାରଣ ପରିଧେୟ କୋଟଟ ମଇଲା, ମୁଣ୍ଡବାଳ ଫୁରୁଫୁରୁ । ପୁରୁଷ ନାକରେ ବ ମୁହଁ ନାଏ, କାନରେ ନାଏ ଶାମୁକା ଓ କାଟରୁ ଫାଣିଆ, ମୁଣ୍ଡରେ କପାଳ ଉପରକୁ ଗୋଲକରି ଖିଅର ହୋଇ ପାନିଆ ଖୋଷି ଜୁଡ଼ା ବାନ୍ଧେ, ବେକରେ ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗର କାତମାଳି ପକାଏ, କାନ୍ଧରେ ଟାଙ୍ଗିଆ ପକାଏ, ଅଣ୍ଟାରେ ଗୋଟାଏ ଗୁଣ୍ଡେ ଲମ୍ବର ହୁରା ଓହ୍ଲିଆଏ; ହାତରେ ଧରେ ତାମସା କାଠର ଗୋଳିଆ ବାଡ଼ି, ତା ଉପର ଭାଗକ କମକୃଟ ହୋଇ କଟାହୋଇଥାଏ । ସ୍ତ୍ରୀ ନାଏ ସର ସର ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗର କାତମାଳି, ମୁହଁ, ଗଳଟିର କଂସା ପିତଳର ନାନା ଅଳଙ୍କାର । ପୁରୁଷ ମଦ ପ୍ରତି ବହୁତ ଆସକ୍ତ । ମିଳିଲେ ଶଲପ ଗଛରେ ଚଢ଼ି ପେଟପୁରା ରସ ପିଏ, କିଣିବାକୁ ମହୁଳ ମଦ ମିଳିଲେ ସବୁ ଅର୍ଜନ ସେଇଠି ଅଛାଡ଼ି ଦିଏ, ମାତେ ନିଶାରେ, ବେହୋସ୍ ହୁଏ । ଗାଁରେ ଲାଗିରହିଥାଏ ଯାନ-ଯାତରା ପୂଜା । ସେଥିରେ ମଝିଷି ହାଣି ଦେବତାଙ୍କୁ ବଳି ଭୋଗଦେଇ ବାଣ୍ଟି ନେଇ ମାର୍ଦ୍ଦସ କର ଖାଇବା ଓ ବନ୍ଧୁ କୁଟୁମ୍ବକୁ ଭୋଜି ଦେବା । ବର୍ଷଯାକ ଖଟି ଖଟି ଏତେ ଫସଲ ଉତ୍ପାଦନ, ଏତେ ମୂଲ୍ୟବାନ ସମ୍ପତ୍ତି, କମଲା, ପାଟଲ କଦଳୀ, ରଙ୍ଗହଳଦା, ପଣସ, ହରଡ଼, ଜଡ଼ା ନାନା ଫସଲ ଏତେ ବିପୁଳ ପରିମାଣରେ ଉତ୍ପାଦନ ତଥାପି ଡଂଗ୍ରୀ ଆ କନ୍ଧ ଯେଉଁ ଗରିବକୁ ସେହି ଗରିବ । ବର୍ଷକେ ଗୁରୁମାସ ବର୍ଷା, ଘରେ ଶଯ୍ୟା

ଅକ୍ଷୟ ପଡ଼େ । ଆମ୍ଭ କୋଇଲି, ଶାଗ, ବାଉଁଶକରଡ଼ି, ଶଳପ କାଠର ଧୂଳି, କେଳେ ପ୍ରକାର କରି ତହିଁରେ କେବେ କିଛି ସୁଆଁ, ମାଣ୍ଡିଆ ଥିଲେ ମିଶାଇ ସେଇନ ବୁଜାଇଦିଏ ।

ସେମାନେ ଦେଖି ଦେଖି ଅସ୍ଥିତଲେ ସେହି ଚଳଣି, କର୍ମଗୁଣ ପରଶୁରାମ, ଅଧ୍ୟାପକ ଭରତ, କର୍ମଗୁଣ ହରି ପାଣି । ଜଙ୍ଗଲ ଗାର୍ଡ ମଧୁସୂଦନ ଯେତକ ବୁଝିପାରେ କହୁପାରେ ଡ଼ାକିଆ କନ୍ଧର ଭାଷା । ତାର ପୁରା ନେଇ ଡ଼ାକିଆ କନ୍ଧକୁ ନାନା ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ନାନା ସମ୍ବାଦ ସେମାନେ ତାଙ୍କ ଟିପା ଖାତାରେ ଟିପିଥିଲେ । ସାତଦିନ କାଳ ଡ଼ାକିଆ କନ୍ଧର ଉପକାର ପାଇଁ ସେମାନେ ବହୁତ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ, ଧନ୍ନ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କଠି ଆନ୍ତରିକତା ଏପରି ପ୍ରକଳ ହୋଇ ଫୁଟିଉଠିଥିଲା, ସତେ ଯେପରି ସେହି ସାତଦିନ କାଳ ସେମାନେ ମନୁଷ୍ୟ ଜାତି କହିଲେ ଭାବପାରୁଥିଲେ କେବଳ ଡ଼ାକିଆ କନ୍ଧଙ୍କୁ, ସ୍ଥାନ କହିଲେ ନିୟମଗତ ପଦ୍ଧତିର ମାଲଭୂମିକୁ । ସେହି ଚିନ୍ତନର ନିଶାରେ ସେମାନେ ବାଟରେ ଓ ତାଙ୍କ ରହଣି ଗାଁମାନଙ୍କରେ ବହୁତ ଗୁଲି ଗୁଲି ନିଆଁ କରୁଥିଲେ, ସେହି କାରଣରୁ ସେଦିନ ମୁଟାଗୁଣ୍ଡିରୁ ବାହାରୁ ବାହାରୁ ତାଙ୍କୁ ଗୁଣ୍ଡି ବାଜିଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ଜିନିଷଗୁଡ଼ା ଭରୁଆ ପାଞ୍ଚଜଣ ଭାର ଘଣ୍ଟାକ ଆଗରୁ ବାହାରି ଯାଉଥିଲେ । ସେମାନେ ଡେରି ପାଇଁ ଚିନ୍ତିତ ନ ଥିଲେ, କାରଣ ମଧୁସୂଦନ ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ମୁଟାଗୁଣ୍ଡିରୁ ମୁନଗୁଡ଼ା ପଦ୍ଧତି ଓହ୍ଲାଣିବାଟ ଡିନକୋଣରୁ ଟିକିଏ ବେଶି, ଯଦିକ ସେ ଦୂରତା ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ମାଇଲ । ତା ପରେ ବାଟରେ ଯାଉ ଯାଉ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଡ଼ାକିଆ କନ୍ଧଙ୍କ ବନ୍ଧୁରେ ସେମାନେ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି, ଅଧ୍ୟାପକ ଭରତ ବହୁତ ଫଟୋ ଉଠାଇଯାଉଥିଲେ, ଆହୁରି ଫଟୋ ଉଠାନ୍ତି, ଡେରି ହେଲା ।

ସମସ୍ୟା ତ ଜଣେଇ ଜଣା, ସମାଧାନ କଣ ? ତାହାର ଉତ୍ତର ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ବାଟ କଟିଯାଏ । ପରୁଷବୀରୁ ଜଙ୍ଗଲ ଗାଡ଼ି ମଧୁସୂଦନ ତା ମତ ବ୍ୟକ୍ତ କଲେ ।

“ମୁଁ ଦେଖି ଦେଖି ଚୁଡ଼ା ହେଲି ଆଜ୍ଞା, ସ୍ବାକ୍ଷ ଯେମିତି ଦେଖିଥିଲି, ସେ ସେମିତି ଅଛନ୍ତି । ଏଡ଼େ ଭଲ ବିଶ୍ବରବନ୍ଧ, ମଣିଷ ଏ ଦୁନିଆରେ ନଥିବେ, ଅନ୍ୟାୟ କି ମିଛର ପାଖ ପଶିବେ ନାହିଁ, ଯାହା ଦେବ କି କରବେ ବୋଲି କଥା ଦେଇଥିବେ, ସେଥିରୁ ତିଳେହେଲେ ଏକର ସେକର ହେବେ ନାହିଁ ସିନା, ମାତ୍ର ବଦଳିବାକୁ କହୁଲେ ବଦଳିବେ ନାହିଁ । ଦାନ୍ତ ଦଶିବେ ନାହିଁ, ଛଣ୍ଡହେବେ ନାହିଁ, ପାଠ ପଢ଼ିବେ ନାହିଁ, ମଦ ଗ୍ରହଣେବେ ନାହିଁ, ଆମେ ଯେତେ ଉପାଦେଶ ଦେଲେ ଭଲବାଟ ବଢେଇଲେ ଶୁଣିବେ ନାହିଁ, କହୁବେ ପ୍ରବରୁ ତ ଚଳିନାହିଁ ।

ହୁରି ପାଣି ତାଙ୍କ ମତ ଉପରେ ଜୋର ଦେଲେ, “ସବୁ ବଦଳି ପାରିବ ଆଜ୍ଞା,

ଏମାନେ ଗୁଆଁକୁ ଗୁଆଁ ବଦଳିବେ । ଆଗ ଦରକାର ପକ୍କା ସଡ଼କ, ନୟମଗିରର ଅନ୍ୟତମ ଯେମିତି ବୁଲିହେବ । ସଡ଼କ ମଢ଼ି ଅନ୍ଧାର ବଣ ଖୋଲିଗଲେ ଆଗେ ସଭ୍ୟତା ପଶିଆସେ । ବାହାରୁ କିଏ ଆସିଲେ, ତାଙ୍କର ରହିବା ପାଇଁ ଘର ଦରକାର, ପିଇବାକୁ ପାଣି ଦରକାର, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁରୁଷା ଦରକାର । ସ୍ୱାକ୍ଷ ଭିତରେ କାମ କରିବାକୁ ବହୁତ କର୍ମଶୃଙ୍ଖଳା ଦରକାର । ସେ କାମ ଏକାଠି କୋଡ଼ିଏ ପଡ଼ିଶି ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାରେ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଗୁପ୍ତ ଆଉ ଫଳବଂଶିକୁ କାମ, ଛେଳି ଘୁଷୁରି, କୁକୁଡ଼ା କାମ, ଇସ୍ପିଲ, ଡାକ୍ତରଖାନା, କଣ କିଛି ଫ୍ୟାକ୍ଟରୀ, ସବୁ ପ୍ରକାର ! ଏତେ କଥା କଣ, ଏଠି ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ଯଦି ଗୋଟାଏ ଖଣି ବାହାରପଡ଼ନ୍ତା, ବସିଯାଆନ୍ତା ଗୋଟାଏ ରାଉରକେଲି, ଏମାନେ ବଦଳିବାକୁ ବେଳ ଲାଗନ୍ତା ନାହିଁ ।

ଭରତ କହିଲେ, “ଏମାନଙ୍କୁ ଖାଲି ବଦଳେଇବା ପାଇଁ ପରିଶ୍ରମ କରିବା ତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, ଭାବିବାକୁ ପଡ଼ିବ କଣ କଲେ ସ୍ୱାକ୍ଷର ଭୁଲ ହେବ । ଶୋଷଣ ଗୁଲିଥିବାଯାକେ ଯେତେ କମେଇଲେ ହାତରେ କିଛି ରହିବ ନାହିଁ । ଯେ ଶୋଷଣ କରିଥିଲା, ଯେ ଶୋଷଣ କରୁଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ କଣ ଏଠୁ ଘଉଡ଼େଇ ଦେଇ ହେବ ? ସେମାନେ ବି ଏ ଦେଶର ନାଗରିକ; କିନ୍ତୁ ଶୋଷଣ ହୁଏ କାହିଁକି ? ସେ କଣ ଖାଲି ଶୋଷକର ଆକ୍ରମଣ ଯୋଗୁଁ ନା ଶୋଷକଠି ଶୋଷଣ ଲାଗି ନିହତ ପ୍ରବଣତା ଯୋଗୁଁ ? ଉଭୟେ ଦାୟୀ । ଏଇ ଯେଉଁ ପ୍ରବଣତା ଆମେ ଡ଼ାକିଆ କନ୍ଧା ଦେଖି ଆସିଲେ, ସେ ଏକାଦିନକେ ଗଡ଼ା ହୋଇନାହିଁ, ସେ ଯେମିତି ବଢ଼ିଛି, ମଣିଷ ହୋଇଛି ଯେତେ ରୁଚି ଶାନ୍ତିମତ ବଞ୍ଚାଏ ଆବୋର ଧରତି, ଜୀବନ ପ୍ରତି ତାର ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ, ଏ ସବୁ ତାକୁ କରୁଛି ଏମିତିଆ । ସେ ତା’ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଚାଷ୍ଟ କରିବାକୁ, ତା ପିତୃ-ପୁରୁଷ କି ମଲା-ହଜିଲଙ୍କୁ ଚାଷ୍ଟ କରିବାକୁ ମର୍ଦ୍ଦିଷି ବଳି ଦେବ, ମଦ ଶ୍ରେଣି ଦେବ, ଏଥିରୁ ତାକୁ ନିରାଶ୍ରୟ କରିବ କିଏ ? ସେ ଶୀତକାଳରେ ପାହାଡ଼ରେ ରହେ, କାମ କରେ, ଫୁଲ୍‌ରେ ତଳେ, ତେଣୁ ତା ଦେହ ଉଷ୍ମମେଇବାକୁ ମଦପାଣି ଖାଇବ । ତା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଫଇଜ ନାହିଁ, ତେଣୁ ମଦର ମଉଜ ତାକୁ ବଡ଼ । ମଦ ମର୍ଦ୍ଦିଷି ଗୁଲିଥିବା-ଯାକେ ସେ ପଇସା ଫୋପାଡ଼ୁଥିବ, ଶୋଷଣକାରୀକୁ ତାକି ଆଣୁଥିବ । ଶିକ୍ଷିତ ହେଲେ ତା ରୁଚି ବଦଳନ୍ତା; କିନ୍ତୁ ତାର ଆଶଙ୍କା ତାର ପିଲା ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ପାହାଡ଼ରେ ଫଳଗୁଣ କି ଫସଲଗୁଣ କରିବ ନାହିଁ, ସେ ଆଶଙ୍କା କି ଅମୂଳକ ନୁହେଁ, ତେଣୁ ଇସ୍ପିଲ ଖୋଲିଲେ ସେ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ନାମଙ୍ଗ । ବଣ ପାହାଡ଼ ଗୁପ୍ତ ନ କଲେ, ବଣ ପାହାଡ଼ରେ ତା’ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଜୀବନ ନାହିଁ, ତା ହେଲେ ତାକୁ ଏଠୁ ଗୁଲିଥିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୋଟ ଉପରେ ଶିକ୍ଷିତ ନ ହେଲେ ସମସ୍ତ ଓ ନୂଆ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ନ

ଧରିଲେ, ତା' ଅବସ୍ଥାରେ ବିଶେଷ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲ ଉଲ୍ଲ ମତେ ଦର୍ଶନାହିଁ, ସେଥିପାଇଁ ବହୁତ ଖର୍ଚ୍ଚ, ବହୁତ କର୍ମୀ, ବହୁତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ତ ନିଶ୍ଚୟ ଲୋଡ଼ା, ଆହୁରି ଦରକାର ବହୁତ ସମୟ ! ତା' ମନକୁ ନ ଗଢ଼ି ହୁଏତ ତା' ଉପରେ ପରିବର୍ତ୍ତନର ତୋଡ଼ା ନ ଡାଳିଦେଲେ ଆମେ ଭଲ କରୁ କରୁ ତାର ମନ୍ଦ ହେବ, ସେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହୋଇଯିବ ।”

ଆଉ ପରଶୁରାମ କହିଲେ—

“ତା ହେଲେ କ'ଣ ନିରାଶ ହୋଇ ଆମେ ଖାଲି ଅନେଇଁ ରହିଥିବା ? କେବେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ମିଳିବ, ବିରାଟ ବିରାଟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ାହେବ, କେବେ କେତେ ବର୍ଷ ପରେ ଡ଼ାକ୍ତରୀ ଆଜି ଯେଉଁ ପିଲ ଜନ୍ମ ହେଉଛନ୍ତି, ସେମାନେ ପାଠ ପଢ଼ି ନୂଆ ମଣିଷ ହୋଇ ନୂଆ ସମାଜ ଗଢ଼ିବେ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ରୁପସ୍ତମ୍ଭ ବସିଥିବା, ଆଉ ସେ ଏମିତି ଅଜ୍ଞାନ, ଅଶିକ୍ଷା, ଦାର୍ଦ୍ର୍ୟ, ଶୋଷଣ ଭିତରେ ନୁହେଁ—ମଣିଷ ନୁହେଁ—ଜନ୍ମ ହୋଇ ଦିନ କାଟୁଥିବ ? ତାହାହେଲେ ତା' ବିଷୟରେ ଏତେ ସେତେ ଆମେ ଜାଣି ମଧ୍ୟ ଲାଭ କଣ ? ଖାଲି ଆମର କୃତୃତ୍ତ୍ୱଳ ମେଣ୍ଟାଇବା ଆଉ ଜ୍ଞାନ ବଢ଼ାଇ ସାଇତି ରଖିବା ? ଏତିକି ? ନା, ତା' ଅପେକ୍ଷା ଆମେ କିଛି କାମ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଉଁ । ସବୁ ଗାଁ ନ ହେଉ, କେତେ ଖଣି ଗାଁ ଦିଆଯାଉ । ଘର ଘର ଗୁଲି ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ ରଖାହେଉ । ତାଙ୍କୁ କୁହାଯୋଗୁ କରି ମଙ୍ଗାଯାଉ । ସେ ଯାହା ବିକିବେ ସରକାରକୁ ବିକନ୍ତୁ, ଯାହା କିଣିବେ ସରକାରଠାରୁ କିଣନ୍ତୁ । ସେଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଦଫ୍ତର ଦୋକାନ କରାଯାଉ । ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକ ମାନିଆ ସରକାରଠାରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗତ ଦିଆଯାଉ, ଯେମିତି ସେମାନେ ଆଉ କାହା କବଳରେ ନ ପଡ଼ିବେ । ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଗୁରୁ ଦେବାପାଇଁ ତାଙ୍କ ଭିତରେ କମିକେନ୍ସ ଖୋଲିଯାଉ । ଇନ୍ସୁଲଟିଏ ବସୁ । ସେମାନେ ଯେମିତି ଦେଖିବେ ଯେ ସେ ନୂଆ ବାଟରେ ତାଙ୍କର ରୋଜଗାର ବଢ଼ୁଛି, ତମେ ତାକୁ ହିଁ ଆଶ୍ରା କରିବେ । ବାହାରର ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସୁ ଆସୁ ତାଙ୍କର ରୂପ ଓ ସ୍ୱଭାବ ବି ବଦଳିବ । ଏହାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୁଲୁ ତାଙ୍କୁ ଆହୁରି ଭଲ ଫଳଗୁଣୀ କରି ତାଙ୍କ ମନକୁ ବାସ୍ତବ୍ୟ କାମ, ଆହୁରି ଫଳଗଛ ଲଗାଇବା କାମ । ତମେ ହାଉସ୍, ଖେଳ-ଯିବ, ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଟିକିଏ ଆଲୁଅ, ଆଉ ଟିକିଏ, ସେଇଠୁ ଆହୁରି ।”

ଅଧ୍ୟାପକ ଭରତ କହିଲେ, “ଏତିକିରେ ଯଦି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇ-ଯାଆନ୍ତା; କିନ୍ତୁ କଣ ହୋଇପାରିବ ? ସେମାନେ ପଇସା ଅରଳ ଶିଖିବେ; କିନ୍ତୁ ତାକୁ ସାଇତିବା କି ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଶିଖିବାପାଇଁ ପ୍ରଗ ପାହୁଯିବ । ଯେ ତାଙ୍କ ଫସଲ ବୋହୁନେଉଛି, ଠକଠାକ ହାତକଲ ଉତ୍ତରୁ ସେ ଫସଲକୁ ପାହାଡ଼ର ତଳକୁ ଆଣିବାପାଇଁ ପରିଶ୍ରମ କରୁଛି, ଆଉ ତାକୁ ବିକି ପଇସା କମେଇବାପାଇଁ ଗୁରୁ ଖଟେଉଛି,

ସେ ଫସଲ ନ ନେଇ ଆହୁରି ସହଜରେ ଫସଲର ବର୍ଦ୍ଧିଧନକୁ ମଦ ଠେକ ଦେଖାଇ ହାତକୁ ନେଇ ଯାଇ ପାରିବ, ସେ ନ ନେଲେ ତା'ପରି ଆଉ କିଏ ଜଣେ ନେଇ-
ଯିବ । ପଇସାଲୋଭ ନୂଆ ଅନର୍ଥ ଶିଖାଇବ । ତାଙ୍କ ସରଳତା, ସାଧୁତା ଯିବ ।
ବାହାର ଲୋକଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ବେଶି ବେଶି ଆସି ସେମାନେ ଟାଉଟଣି ଶିଖିବେ ।
ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରଭାବର ବଶିଷ୍ଟତା ଏଇଆ ଯେ ଆଗ ଖରାପ ଗୁଣମାନ ଚଞ୍ଚଳ ଶିଖି-
ହୋଇଯାଏ । ସେମାନେ ସୁବିଧାବାଦୀ ହେବେ, କରଜ ନେଇ ବୁଡ଼େଇବେ, କରଜ
ଶୁଣିବାକୁ ଡରି ନିଜ ଜିନିଷକୁ ପରକୁ ଲୁଚେଇ ଚୋରେଇ ବଳିବେ, ପଇସା ଥିଲେ
ହାତରେ କଣିବେ, କାଲି ଖାଇବାକୁ ମନକଲେ ସରକାରୀ ଦୋକାନକୁ ଆସିବେ,
ବାରମ୍ବାର ନୂଆ ନୂଆ ଶୋଷଣରେ ପଡ଼ିବେ । ଏ ଅସଚ୍ଚଶଗୁଡ଼ାକ ବି ତ ଘଟିପାରେ ।
ଯେ ଆଜି ଏତେ ଅଶିକ୍ଷିତ ଥାଇ ମଦପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ଆପଣାର ଦେହର ଖୁଆ
ମେଷ୍ଟେଇବାକୁ ବଡ଼ ବୋଲି ଭାବୁଛି, ଯାହା ମନରେ ନାନା ଆନ୍ଧବଶ୍ୱାସରୁ ଭୟ ସନ୍ନେହ
ପୂରିରହିଛି, ସେ ଯେ ଏଡ଼େ ସତ୍ୟବାଦୀ, ସତ୍ୟନିଷ୍ଠ ହୋଇ ରହିଛି ତା କଣ ତାର
ଉନ୍ନତ ମନ ଯୋଗୁଁ, ନା ତାର ଆଖି ଖୋଲିନାହିଁ ବୋଲି ! ଜାଣିଶୁଣି ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ହୁଏ
ଜ୍ଞାନ, ଯେ ବୁଝେ ଭୋଗ ତ୍ୟାଗ ବଡ଼, ସେ ସମୟ ଶିଖିଛି, ଜୀବନକୁ ସାଧନା
ବୋଲି ଘେନିଛି, ଆଦର୍ଶକୁ ବୁଝି ଧିର କରି ଆଖି ଆଗରେ ଧରି ରଖିଛି । ସେଭଳି
ଲୋକ ବି ଟଳଟଳ ହୁଏ, ଝୁଙ୍କେ । କେତେବେଳେ ତା ଆତ୍ମବଶ୍ୱାସ ହଜେ,
କେତେବେଳେ ସେ ଆପଣାର ତ୍ୟାଗ ତପସ୍ୟା ପାଇଁ ଆପେ ଅନୁତାପ କରେ । ଆଉ
ଏଠି ତ ସେ ଜ୍ଞାନ କି ସଫୁଲର କିଛି ଦିଶୁନାହିଁ । ଆପଣାର ମଦ, ମାଂସ, ଫୁର୍ତ୍ତି ଛଡ଼ା
ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । ସେ ତ କହୁଛି, ଏଇଥିପାଇଁ ଯେ ମିଛ ଫାନ୍ଦ ଚଳେଇନେଲେ ଭଲ
ତାଠି ବୁଝି ନାହିଁ ତା ନୁହେଁ, ଆଉ ତା ମନରେ ଅନେକ ଅଜଣା ଭୟ ଅଛି । ଯେମିତି
ସେ ବାଗ ପାଇଯିବ, ସେ ବି ହେବ ମିଛୁଆ, ପେଶୁଆ, ଠକ, ଶୋଷକ । ତାର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା
ଦେଖି ମୁଁ ଅତି ଦୁଃଖିତ; କିନ୍ତୁ ସେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଖାଲି ତା ପେଟ-ପିଠିର ନୁହେଁ, ତହିଁ
ବଳି ତା ମନର । ଏତେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ ପଡ଼ି ତଥାପି ତାଠି ଭଲ ଗୁଣ ଅଛି, କି ଉପାୟ
କଲେ ଥିବା ଭଲ ଗୁଣତକ ନଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ, ଅଥଚ ନ ଥିବା ଭଲ ଗୁଣ ଆମଦାନୀ
ହେବ, ମନ୍ଦ ଗୁଣ ମନ୍ଦ ବୁଝି ଆସିବ ନାହିଁ, ସେହି ଉପାୟ ଦରକାର; କିନ୍ତୁ
ଯେତେ ଭାବୁଛି ଖାଲି ଭାବୁଛି ହିଁ, ବାଟ ପଇଟୁ ନାହିଁ ।”

ପରଶୁରାମ କହୁଲେ, “ମନର ସେ ସମସ୍ୟା ଖାଲି ତଂତ୍ରୀଆ କନ୍ଦର ନୁହେଁ,
ପୁଣ୍ୟସାଧକର ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ସମସ୍ୟା, କାହାଠି ବେଶି, କାହାଠି କମ୍ । ସେ ସମସ୍ୟା
ଦୂର ହୋଇପାରିଲେ ଫୁଲ, ହଂସା, ମିଛ, ସ୍ୱାର୍ଥ, ଅଶାନ୍ତି, ଅମଙ୍ଗଳ ସବୁ ଦୂର ହୋଇ-

ଯାଆନ୍ତା । ତାର ବାଟ କହୁଛନ୍ତି ବହୁତ ଭାବିବା ଜାଣିବା ମଣିଷ, ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ହେଲେ କହୁଆସୁଛନ୍ତି, ହେଉ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ତା ବୋଲି କଣ କିଛି କରାହେବନାହିଁ ? ଏମିତି ନରଗ୍ରସ୍ତ ନିର୍ମାଣୀ ହୋଇ ପାହାଡ଼ରେ ସେ ବସୁର ପଡ଼ିଥିବ ! ଯାହା କମୋଦ- ଥିବ, ତାକୁ ଭୁତ ଖାଉଥିବେ । ତାର ଆର୍ଥିକ ଉନ୍ନତି କରିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ, ସେଇଆ କରୁ କରୁ କ୍ରମେ ତାର ମାନସିକ, ସାମାଜିକ ସବୁ ଉନ୍ନତି ହେବ । ସେଇ କାମକୁ ମନେ ମନେ ଟଠା କରୁଛି, ସମସ୍ୟା ଏତେ ପ୍ରକାର ଯେ ସେଥିପାଇଁ ଧନ୍ଦ ହେଉଛି । ଦେଖନ୍ତୁ, ଭାବନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ । କିଛି ଗୋଟାଏ କରିବାକୁ ହିଁ ହେବ । ନ ହେଲେ ଆମର ଭାଲ ଭଉଣୀ ଏମାନେ ଏବେ ବି ପଡ଼ିରହିଥିବେ ପଶୁ ପରି, ଏତେ ଦୁଃଖ ସହୁଥିବେ, ଦୁନିଆରେ କିଏ କଣ ହେଲେଣି ଆଉ ଏମାନେ ସତେ କି କେଉଁ ଶହ ଶହ ବର୍ଷ ତଳର ଅନ୍ଧାର ସ୍ତର । ସ୍କାଙ୍କ ପାଇଁ କିଛି ନ କରି ଖାଲି ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ ଆହୁରି ବିଦଗ୍ଧିବ ଶବ୍ଦ ହେଉ ବର୍ଷ । ଏମାନେ ଏମିତି ଥିବେ, ନ ହେଲେ ହଠାତ୍ ଭୁଷକର ପଣିଆସିବ କେତେ କଣ ଉକ୍ତ ପ୍ରଭାବ ଯେ ଏମାନେ ମାଟି କାମୁଡ଼ି ପଡ଼ି ରହିପାରିବେ ବି ନାହିଁ ।”

ମଧୁସୂଦନ କହିଲେ, “ବଡ଼ ଦୁଃଖ କାକୁରୁଁ ଅଜ୍ଞ ମୁଁ ଦେଖିବି ।”

ହରି ପାଣି କହିଲେ, “ସେଥିରେ ଆଉ ସନ୍ଦେହ କଣ ! ଦୁଃଖ ବୋଲି ଦୁଃଖ ! କିଏ କଣ କରିବ ରାସ୍ତା ଆଦର ସୁବିଧା ନ ହେବାଯାକେ ସେ ତାଙ୍କ ମନକୁ ଆମ ପାଖକୁ ଆସିବେ ନା ଏତେ ପାହାଡ଼ ତଡ଼ି ତଡ଼ି ସ୍କାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆମେ ସବୁବେଳେ ଯାଇ ପାରିବା ! ଯେ ଆସୁ ପଛେ, ସେ ତ ମଣିଷ ! ରୋଗ, ବାଧ୍ୟତା, ବିପଦ, ଅସୁବିଧା ଅମାନୁଷିକ ପରିସ୍ଥିତି, ସ୍ତ୍ରୀ ଭିତରେ ସେ କାମ କରିବ କଣ ! ଆଗ ଦରକାର କାମ କଲୁ ଭଲ ସୁବିଧା । ତା ନଥିବାଯାକେ ଚୁଣିରେ ସମସ୍ତେ ହୋଇ ହୋଇ କରିବେ, କାମ କଲବେଳକୁ ଭିନ୍ନେ ରୂପ; କିନ୍ତୁ କିଛି ଗୋଟାଏ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆଜିକାଲି ସ୍ତରରେ ଥୋଡ଼ାଏ ଲୋକ ସେ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିରହିଥିବା ସମସ୍ତଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଗୋଟାଏ କଳଙ୍କ ।”

ସେମାନେ ମନ ଖୋଲି ମନକଥା କୁହାକୁହୁ ହୋଇଥିଲେ, କଥା କହୁ କହୁ ଆପଣାକୁ ଚନ୍ଦ୍ର କରୁଥିଲେ । ତା’ ପରେ ସେମାନେ ଚୁନି ହୋଇଥିଲେ । ମନେ ମନେ ସେହି ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ବହୁତ ଭାବୁଥିଲେ । ଆଉ ଯେତେବେଳେ ଭାବୁଥିଲେ ସେତେବେଳେ ଯାକେ ବାଟ କଟିଯାଉଥିଲା, ଭୟ ଓ ଶଙ୍କରର ଦୁଃଖ ବି ଭୁଲି ହେଉଥିଲା । ପରର ଦୁଃଖ-ସୁଖରେ ମନ ମଜ୍ଜାଇ ଦେଲେ ନିଜର ଦୁଃଖିନ୍ତା ଯେମିତି ପାସୋରି ହୁଏ ସେହିପରି । ପୁଣି ସେ ଭାବନା ଶିଥିଲ ମନେପଡୁଥିଲା—ପରିସ୍ଥିତି, ଭାତି, କ୍ଳାନ୍ତି । କ୍ରମେ ସେହି ତେଜନା ତାଙ୍କ ଉପରେ ମାଡ଼ି ବସୁଥିଲା, ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ମୁଣ୍ଡ

ଖେଳାଇବା ଆଦୁର ପଛକୁ ପଡ଼ିଯାଉଥିଲା ।

ଏତିକିବେଳେ ଠାଏ ନିବଡ଼ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଆଗରେ ଦଖିଲ ଗୋଟିଏ ଛୁଇ । ସେ ହଲୁଥିଲା, ଝିର ହେଲା । ପଛରେ ଦଳ ଅଟକିଲେ । ପରଶୁରାମ ଟକି ଲକଟି ପକାଇଲେ । ଦଖିଲା, ଜଣେ ଲୋକ । ଫୁଟା ଦେହ, କୌପୁଟା ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି, କାନ୍ଧରେ ଟାଙ୍ଗି ଆ, ବୟସ କୋଡ଼ିଏ କି ପଚାଶ ହେବ । ଡ଼ାଣିଆ କନ୍ଧ ।

“କିଏ ତୁମେ ?” ପରଶୁରାମ ଡାକିଲେ ।

“ଆଇଲୁ କି ବାବୁ ? ଯାଉଛୁ ?” ସେ କହିଲା, “ମୁଁ ଟଡ଼ ପା ।”

ଦଳକ୍ରମାକ ତା ପାଖକୁ ଆସିଲେ । ସେ ଆଗ ଅଳ କଲା, “ବଡ଼ ଖଣ୍ଡେ ଦେ ।” ମଧୁସୂଦନ ବଡ଼ ବାହାର କଲା, ପରଶୁରାମ ଦେଲେ ଉଆସିଲି । ସେ ବଡ଼ ଲଗାଇଲା । ତା’ ପରେ ଉଆସିଲିଟି ମୁଠେଇଧରି କହିଲା, “ଏଇଟା ମୁଁ ନେଲି, ଆଉ ଦେବି ନାହିଁ ।”

“ଆରେ ଉଆସିଲି ନେଲେ ଆମର ଅସୁବିଧା ହେବରେ !” ହରି ପାଣି କହିଲେ ।

“ସେ କଥା ମୁଁ ଶୁଣିବି ନାହିଁ । ବାପା-ମା’ଠାରୁ ନ ନେଲେ କାହାରୁ ନେବ ?”

“ହଉ ନଉ ନଉ ।” ପରଶୁରାମ କହିଲେ, “ଭରତବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଥିବ ।”

“ଅଛୁ ।” ଭରତ କହିଲେ ।

ଟଡ଼ ପା ଖୁସି ହେଲା । କହିଲା, “ଆସୁଥିଲି ସେଇ ଘେରୁ ଚଟାଣ ତଳେ ଜଳ-ପ୍ରପାତଟା ଅଛୁ, ସେଠା ଟିକିଏ ବସି ଧୂଆଁ ପିଇଲି । ସେଇଠୁ ଜାଣିଲି ତୁମେ ସବୁ ଆସୁଛୁ । ଅପେକ୍ଷା କଲି, ତୁମେ ଅଳସ କଲ । ବୁଝିଲି ତୁମେ ଚାଲିଯାଉନା । ବଣ ତ, ବାଟ ବି ଭୁଲି ଯାଇ ବଣା ହୋଇପାର ! ଏଡ଼େ ଗୁଡ଼ିରେ ତୁମ ପରି ଲୋକ ଏ ବାଟେ କେବେ ତ ଦେଖା ନ ଥିଲା । ଅନୁମାନ ହେଲା ଏ ବଣକୁ ତୁମେ ଡରି ଡରି ଚାଲୁଛ । ଭାବିଲି ମୁଁ ଥିଲେ ତୁମର ଆଉ ଡର ନ ଥିବ । ତୁମେ ବାଟ ବି ବଣା ହେବ ନାହିଁ । ଆଗେ ଆଗେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲୁଥିଲ । ହଉ ଆସ ।”

ହରି ପାଣି ପଚାରିଲେ, “ଏ ବଣରେ ବାଘ ଅଛୁ ଟଡ଼ ପା ?”

ଟଡ଼ ପା ହସିଲା, “କହିଲୁ ପଚାରୁନାହିଁ, ପାଣିରେ ମାନ ଅଛୁ ? ଆକାଶରେ ତାରା ଅଛୁ ? ବାଘ ତ ଥିବ, ଅଛୁ, ସେ ଯିବ କୁଆଡ଼େ ।”

“କାହାକୁ ଖାଇଥିଲୁ ?”

“ଖାଇଥିଲୁ ?” ଟଡ଼ ପା କହିଲା, “ତୋତେ ଷେକ କଲେ ତୋ ଖାଦ୍ୟ ତୁ ଖାଇବୁ ନାହିଁ ? କେତେ ଲୋକକୁ ଖାଇଛ । ସେଇ ଘେରୁ ଜଳପ୍ରପାତ ଅଛୁ, ସେଇଟା ତ

ଭାର ବସା ।”

ଭରତ କହିଲେ, “ଆଉ ଏତେ ରାତିରେ ତୁ ଏକୃଷିଆ ଯାଉଛୁ ? ତଳେ ଡର ମାଡୁନାହିଁ ?”

ଟଡ଼ିଆ କହିଲା, “ତୁ ଯେତେବେଳେ ରୋଟ୍ ବାଟେ ଚାଲି ଚାଲି ଯାଉଥାଉ, ତଳେ ଡର ମାଡ଼େ ? ରୋଟ୍ ବାଟେ ଚାଲି ଚାଲି ମଞ୍ଚର ଗୁପାରେ ମଣିଷ ମରନ୍ତି କି ନାହିଁ ? ମୁଁ ଦେଖିବି ତ ସେମିତିଆ । ସେଇଟା ତମ ରୋଟ୍, ଏଇଟା ଆମ ରୋଟ୍ । ମୋର କିଛି ଡର ନାହିଁ ।”

ପରଶୁରାମ କହିଲେ, “ତୁ ବାବୁ ଏ ରାତିଟାରେ ଏକୃଷିଆ ଏ ବଣରେ ଯାଉଛୁ କାହିଁକି ? ନ ଗଲେ ତଳନ୍ତା ନାହିଁ ?”

“କେମିତି ତଳବ ?” ଟଡ଼ିଆ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ଯେ କେହି ଏପରି ଭାବି ମଧ୍ୟ ପାରେ ! ହସିଲା, କହିଲା. “ରାତିରେ ଫସଲ ଜଗିବାକୁ ତ ଡଂଗର ଚଢ଼େ, ରାତିରେ ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ିଲେ ତ ବଣବାଟରେ ବାହାରେ, ଆଉ ଆଜି ଯେଉଁ ଲୋଡ଼ା ତା’ଠାରୁ ବଡ଼ କିଛି ଅଛି ? ତୁ କହୁ ?”

“ଆରେ କାମଟା କଣ ?”

“କାମଟା ?” ପଲଟାଇ ପରୁରବା ଯେପରିକି ଭାର କଥା କହିବାର ଭଙ୍ଗୀ । ପରୁର ଦେଇ ସେ ଟିକିଏ ଭାବିହେଲା, କହିଲା—

“କାମ ତ କିଛି ନାହିଁ; ରାତିରେ କଣ ଜମିରେ କୋଡ଼ୁକି ପାରିବା, ନା ଗଛ ହାଣିବା, ନା ପଥର ଗଞ୍ଜିବା ? କାମ ନାହିଁ—ତୁଚ୍ଛାଟା ।”

ମଧୁସୂଦନ ପରୁରଲେ. “କହିଲୁ ପରା କଣ ଲୋଡ଼ା ଅଛି ?”

ଟଡ଼ିଆ ହୋ-ହୋ ହସିଲା, “ଲୋଡ଼ା । ହଁ ଧାଞ୍ଜ ବେଣ୍ଟ ବାବୁ ପେନ୍ତୁବାଲି ଗାଁକୁ ଯାଉଛୁ ।” ମଧୁସୂଦନ ହସିଲେ । ବାହାରୁ ଆସିଥିବା ଲୋକେ ମୁହଁ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ହେଲେ । ତାପରେ ମଧୁସୂଦନ କଥାଟା ଗୁଞ୍ଜାଇ ଦେଲା ଉତ୍ତରୁ ସମସ୍ତେ ହସିଲେ । ଭାର ସାରମର୍ମ ଏହୁପରି—ଧାଞ୍ଜ ବେଣ୍ଟ ବୋଲନ୍ତେ କଳିଆ ଶିକାର । ତାଙ୍କର ପ୍ରଥା ଅଛି ଯେ ଗୋଟିଏ ଗାଁର ଯୁବକମାନେ ଅନ୍ୟ ଗାଁର ଯୁବକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନାଚ କରିବାକୁ ତାଙ୍କ ଗାଁକୁ ଯାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରାଯାଏ, ଏକାଠି ଗୀତ ନାଚ ହୁଏ, ରାତିକ ରହି ପିଠାପଣା ଖାଇ ସକାଳକୁ ସେମାନେ ଲୋଉଟି ଆସନ୍ତି । ଏଇ ନାଚ ଗୀତ ମିଳାମିଶା ଭିତରେ ଭବିଷ୍ୟତର ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ବନ୍ଧୁବନ୍ଧୁ ହୁଏ, ଦେନାଦେନ ଲାଗେ, ଭାର ପରିଣତ ଘଟେ ବିଷୟରେ ।

“ଏତେ ହୁସୁଟ ବାବୁ ?” ଟଡ଼ିଆ ପରଶୁରାମଙ୍କୁ ପରୁରଲା, “ଆଜି ସିନା ବୁଢ଼ା

ହେଲୁ. କେବେ ଧାନ୍ତା ହେଇ ନ ଥିଲୁ କି ?”

“ଧାନ୍ତା ହେଇଥିଲୁ ସିନା, ଧାନ୍ତା ବେଶ୍ୟ କରି ନାହିଁ, ଆମ ଆଡ଼େ ଚଳେ ନାହିଁ ।”

ସେମାନେ ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଉପରୁ ଓ ବାଁ କରରୁ ଜନ୍ମୁ ଆଲୁଅ ଛୁବିକ ପଡ଼ୁଥାଏ । ଗୁରୁଆଡ଼େ ଓହ୍ଲଇଥାଏ ନାନା ଆକାର ଓ ଆକୃତିର ଛୁଇ । ତଳ ପାଣିରେ ଗଲ୍ ଗଲ୍ ଶୁଭୁଥାଏ ଯନ୍ତ୍ର-ସଙ୍ଗୀତରେ ଆଲାପର ପୁଝାଭସ ପରି ।

ଟଡ଼ପା ପରଶୁରାମଙ୍କ ମୁହଁକୁ ବଲ୍‌ବଲ୍ କରି ଅନାଇଲା, ଟିକିଏ ରହି କହିଲା, “ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଧାନ୍ତା ବେଶ୍ୟ ନାହିଁ, ସେ ଦେଶର ଲୋକେ ଜନ୍ମୁ କି ମଣିଷ ?”

ନୃତଞ୍ଜବିହ୍ନ ଭରତ ତମକପଡ଼ି ଆଗକୁ ମାଡ଼ିଗଲେ, କହିଲେ, “କାହିଁକି ?”

ଟଡ଼ପା କହିଲା, “ଦି ଜଣ କଥାବାଣୀ, ହସଖେଳ, ନାଟ ଗୀତ ହୋଇ ଚିନ୍ତା-ଜଣା ହୋଇ ମନ ମାନିଲେ ସିନା ଘର କରି ରହିବେ, ନଇଲେ କେମିତି ? ସେଥିପାଇଁ କହିଲି, ସେମାନେ ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି, ଜନ୍ମୁ । ଚିନ୍ତା ହେବେ ନାହିଁ, ଶରଧା ହେବେ ନାହିଁ, ପୁଣି ଘର କରିବେ ! ହେଇ ସେ ତଳଦେଶର ଲୋକେ ଯେମିତି ।” ସେ ଅବସ୍ଥାରେ ନାକ ଟେକିଲା । ତାର ନାକର ନୁଡ଼ୁ-ନୁଡ଼ୁ ଫାଣିଆ ଦିନୋଟି ଜନ୍ମୁ ଆଲୁଅରେ ଚକ୍‌ଚକ୍ କଲା, “କହିଲା ଆମେ ଯେମିତି ନୋହୁ, ଆମେ ଡ଼ଂଗ୍ରୀଆ ।”

ମଧୁସୂଦନ କହିଲେ, “ଡ଼ଂଗ୍ରୀଆ ଯେ ଯେ ନିୟମଗିରିର ରାଜା ।”

ଟଡ଼ପା କହିଲା. “ସତେ ତ, କାଣିହୁ ତ ସବୁ ।”

ଭରତ ପରୁରଲେ, “ଆଜ୍ଞା ଏଇଟା ଜଣ ସତ ଯେ ରୁମର ଧାନ୍ତା ରୁମ କୋଡ଼ରେ ବସେ ନାହିଁ, ରୁମେ ଧାନ୍ତା କୋଡ଼ରେ ବସ ?”

ଟଡ଼ପାର ଆଗ୍ରହ ବଢ଼ିଲା । ମୁଣ୍ଡ ଝାଙ୍କି ଦେଇ ସେ କହିଲା, “ସତ—ସତ—ସତ । ଧାନ୍ତା କୋଡ଼ରେ ଆମେ ବସୁଁ ।” ସେ କହିଲା ନାହିଁ; ଲଜ କଲା ନାହିଁ, ଖାଲି ତାର ଉଷାହୁ ବଢ଼ିଗଲା । କହିଲା, “ଦେ ବାବୁ, ଆଉ ବିଡ଼ିଖଣ୍ଡେ ।”

ଭରତ ତା ପାଟିରେ ସିଗାରେଟଟିଏ ଗୁଞ୍ଜିଦେଇ ଉଠିଯିଲି ଲଗାଇ ଦେଲେ । ଏକାଦମ୍‌ରେ ପ୍ରାୟ ଅଧ ଇଞ୍ଚେ ସିଗାରେଟ ଜାଲି ଦେଇ ସେ ତାଙ୍କର ବେକ ଆପୁଡ଼େଇଲା, କାନ୍ଧ ଆପୁଡ଼େଇଲା । ପୁଣି ବାହାଦୂର ଦେଖାଇଲା ପରି କହିଲା, “ହଁ; ଧାନ୍ତାର କୋଡ଼ରେ ଆମେ ବସୁଁ । ରୁ ବସିନାହିଁ କି ବାବୁ ?”

ଭରତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହସ ଶ୍ରେକିବାକୁ ସଙ୍କେତ ଦେଲେ । ତଥାପି ଗୁଡ଼ାଏ ହସ ମାଡ଼ି-ଗୁଡ଼ି ହୋଇ ଫାଟିଲା ପରି ଶବ୍ଦ ହେଲା ।

ହରି ପାଣି କହିଲେ, “ଆମେ ଜାଣୁ ମା’ କୋଡ଼ରେ ପୁଅ ବସେ ।”

ଟଡ଼ପା ସିଗାରେଟଟାକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲା, କହିଲା, “କିଛି କଡ଼ା ନାହିଁ । ବିଡ଼ି

ଥିଲେ ଦେ । ଏ, ମା କୋଡ଼ରେ ପୁଅ ବସେ । ଠିକ୍, ସେ ଧାନ୍ତୀଟା ମା' ନୁହେଁ କି ? କହୁ ତୁ ମା' ନା ମୁଁ ମା' ? ଆମେ ଯେ ପୁଅ । ଧାନ୍ତୀ ଯେ ମା' । ଆମେ ପିଲା ଥିଲୁବେଳେ .ମା' କୋଡ଼ରେ ବସିବା । ବଡ଼ ହେଲେ, ଧାନ୍ତୀ ହେଲେ, ଯୋଉ ଧାନ୍ତୀ ଆମକୁ ଗଳି ହେବ ତା କୋଡ଼ରେ ବସିବା ।”

ହରି ପାଣି କହିଲେ, “ଆଉ ବୁଢ଼ା ହେଲେ କାହା କୋଡ଼ରେ ବସିବ ?”

ଚଢ଼ପା କହିଲା, “ଅତି ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ପଡ଼ିଯିବ, ସେତେବେଳେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ମା' କୋଡ଼ରେ ଶୋଇବ । ସେ ମା' କିଏ ତୁ ଜାଣି ନାହିଁ କି ?”

ହରି ପାଣି କହିଲେ, “କିଏ ?”

ଚଢ଼ପା କହିଲା, “କିଏ ? ଏଇ ବସୁମଣି, ଏଇ ଧରତୀ, ସେ ତ ସମସ୍ତଙ୍କର ମା, ଆଉ କିଏ ? ସେଇ ମା'ଟା ଜନମଜଲ୍ ମା' ଭିତରେ ଅଛି, ଧାନ୍ତୀ ଭିତରେ ଅଛି, ସବୁ ଗୋଟାଏ ।”

ଭରତ ପରଶୁରାମକୁ କହିଲେ, “ଏତେ କଥା ?”

ପରଶୁରାମ କହିଲେ, “ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ !”

ସେମାନେ ବାଟ ଧରିଲେ ।

ପରଶୁରାମ ଚଢ଼ପାକୁ କହିଲେ, “ତା ହେଲେ, ସେଇଥି ପାଇଁ ତୁ ଯାଉଛୁ ଧାନ୍ତୀଙ୍କ ସକରେ ନାଟ ଗୀତ ଟିକିଏ ପାଇଁ, ପାଞ୍ଚ ଛଅ କୋଣ ପାହାଡ଼ ଓହ୍ଲେଇ ଆସିଲୁଣି, ଆହୁରି ଓହ୍ଲେଇକୁ ଡିନିଗୁରି କୋଣ । ତୋ ଲେଡ଼ା ଖୁବ୍ ଜବର ।”

ଚଢ଼ପା ହସିଲା, କହିଲା, “ଗଲା ବୁଧବାର ହାଟରେ କଥା ଦେଇଥିଲି ଯିବ ବୋଲି, କଥା କେମିତି ଖୁଜିବ ?”

ପଡ଼ିଲା ଖାଖି ଗଡ଼ାଣି, ଅନ୍ଧାର ବଲ୍‌ବଲ୍ ବଣ । ଚଢ଼ପା ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲିଲା, କହିଲା, “ଡର ନାହିଁ, କିଛି ଭୟ ନାହିଁ, ମୋ ପଛେ ପଛେ ଆସ ।”

ପରଶୁରାମ କହିଲେ, “ଆରେ ରହ, ମୁଁ ଆଗରେ ଯାଏଁ, ଟର୍ଚ୍ଚ ଲାଇଟ୍ ପକାଏ ।”

ଚଢ଼ପା କହିଲା, “ମୋର ଦରକାର ନାହିଁ । ଭେଣ୍ଟିଆ ଲୋକ, ମୋ ଆଖିକି ବାଟ ଦର୍ଶାନ୍ତୁ ।”

ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ସେ ମାନିଲା ନାହିଁ, ଏକା ଜିଦ୍, ସେ ଆଗେ ଆଗେ ଯିବ । କହିଲା, “ସେ ବଣ, ସେ ପାହାଡ଼ ଯେ ଆମର ଘର, ତୁମେ ଯେ ଆମର କୁଣିଆଁ । ମୁଁ ତୁମକୁ ବାଟ କଡ଼ାଇ ନେବି, ନା ତୁମେ ମତେ ବାଟ ଦେଖାଇବ ? ଆମ ଗାଁ ବଡ଼ଲୋକେ ଶୁଣିଲେ କଣ କହୁବେ ? ଦାଉଜ ମଣ୍ଡଳ, ଲମ୍ବୁ, ବଣି ମାରି ଶୁଣିଲେ

କଣ କହୁବେ ? କହୁବେ ଟଡ଼ପା, ତୁ ଥିଲୁ, ଆଉ ଆମର ନାଁ ବୁଢ଼େଇଲୁ ?”

ଭରତ କହୁଲେ, “ଆରେ କହୁ ଥିବେ ରେ—”

“ବଣର କହୁ ଆମର ଭାଇ ପୁଅ, ଆସିଲେ ଆସୁ । ତୁମର କହୁ ଡର ନାହିଁ ।”

ସେମାନେ ତଳକୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଗଲେ । ଆସିଲା ଶକଟ । ନଥି ପଣା । ଓହ୍ଲାଇ ନଥି, ଫରାସ୍ ବାଲି, ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ି ନଥି ପାହାଡ଼ ତଳେ ତଳେ ଯାଇଛି । ଟଡ଼ପା ନଥିରେ ପଶିବା ବାଟ ଦେଖାଇଲା । କହୁଲା, “ସେଠି ନୁହେଁ ଏ ବାଟେ । ମୋ ପଛେ ପଛେ ଆସ, ସେଠି ବେଶି ପାଣି ।”

ପାଣି କାକର । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ମୋଟେ ।

ଆଉ ପାଖେ ବଣ ପାତଳ, ଖୋଲା । ଟଡ଼ପା କହୁଲା, “ଏଥର ମୁଁ ବିଦା ହେବ । ତୁମର ଆଉ ଡର ନାହିଁ । ଆଉ ଟିକିଏ ଗଲେ ପଦାଟା । ସେଇଠି ମୋ ବାଟ ଡାହାଣକୁ, ତୁମ ବାଟ ବାମକୁ । ମୁଁ ଯାଇ ଯାଇ ଚଢ଼ିବି ପାହାଡ଼, ଦି’ କୋଣ ଚଢ଼ିଲେ ପେନୁବାଲି । ତୁମର ଯେ ସିଧା ବାଟ । ବଣ ନାହିଁ, କ୍ଷେତ ପଦା, ସେଇଠୁ ଗାଁ, ସେଇଠୁ ରୋଟକୁ ବାଟ । ହୁଅ, ମୁଁ ଯାଏ ।”

ସେମାନେ ଠିଆ ହେଲେ । ପରଶୁରାମ ବିମାତ ହୋଇ ତାକୁ କହୁଲେ, “ତତେ ଧନ୍ୟବାଦ ।” ଭରତ କହୁଲେ, “ତୁ ଆମର କେଡ଼େ ଉପକାର କଲୁ ।” ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ତା ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ଓ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଥାନ୍ତି, ସେ ହଠାତ୍ ପରଶୁରାମଙ୍କ ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ କହୁଲା, “ଦେଲୁ ପୁ’କାଏ, କଣ କଣ ଖାଇବି ।”

ପରଶୁରାମ ଓ ଭରତ ହସିଲେ ।

ସେ ଅଳ କଲା, “ଦେ ଦେ, ମା’ ବାପାଙ୍କଠୁଁ ନ ନେଲେ କାହାଠୁଁ ନେବ ? ଆଶ୍ ଦେ, କଣ କଣ ଖାଇବି ।”

ପରଶୁରାମ ପକେଟରୁ ଦିଅ । ଦଶ ନୂଆ ପଇସି ବାହାର କଲେ । ଭରତଙ୍କ ପକେଟରୁ ବାହାରିଲା ଆଉ ଗୋଟାଏ । ଟଡ଼ପା ହାତରେ ତାକୁ ଦିଆଗଲା । ସେ ଜଣ କଣ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଲା ଓ କହୁଲା “ଯାଉଛି ଯାଉଛି ?” ପରଶୁରାମକୁ କହୁଲା, “ଯାଉଛି ବାପ-ମା ?” ତା ପରେ ଭ୍ରଷ୍ଟ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲିଗଲା । ଟିକିଏ ଦୂରରୁ ଶୁଭିଳ ତା ଗୀତ ।

ସେମାନେ ଆଗକୁ ଚାଲିଲେ । ଭରତର ପାହୁଣ୍ଡ ପକାଇ ସେ କୁଆଡ଼େ ଅନୁହାଟି ହୋଇଯାଇଛି ।

ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ବାଟକରରେ କଣ ତଳେ ଜିକ୍ ଜିକ୍ ଦିଶିଲା । ଭରତ ନାହିଁପଡ଼ିଲେ । ଧୂଳି ଭୂପରେ ଗୋଟିଏ ଦଶ ନୂଆପଇସା ପଡ଼ିଛି । ସେହି କଡ଼ରେ

ସେହପରି ଆଉ ଗୋଟିଏ । ସେମାନେ ଅଟକିଲେ । ସମସ୍ତେ କହିଲେ ଟଡ଼ିପାର ମୁଠାକୁ ସେ ପଇସା ଖସିପଡ଼ିବ ।

“ପଇସାକୁ ଲେଉଟ ନାହିଁ, ଆଉ ସେ ଏତେ ଅଳି କରି ମାଗୁଥିଲା କାହିଁକି ?”
ଜିରତ ପଚାରିଲେ ।

ବୁଢ଼ା ମଧୁସୂଦନ ତାର ଉତ୍ତର ଦେଲେ, କହିଲେ, “ସେଇଟା ତାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଆଜ୍ଞା ! ମା’ ବାପ ବୋଲି ମାଗି ସେ ହଜୁରଙ୍କୁ ମର୍ଯ୍ୟାଦା କଲା । ତା’ର ଆତ୍ମା ତ ସେମିତିଆ । ଏତେ ବୁଦ୍ଧି ଆଇ ପିଲାଟାପରି । ଯେତେବେଳେ ଯୋ’ଟା ଲେଡ଼ା ସେ’ଟା ଲେଡ଼ା, ମିଳିଗଲେ ଗଲା । ପଇସା ତା ଆଖିରେ ଗୋଡ଼ିମାଟି ।”

ସେମାନେ ପଛକୁ ଅନାହିଁ ଠିଆ ହେଲେ । କୁହୁଡ଼ିଆ ଜହ୍ନବାଦରେ ଘୋଡ଼ା ହୋଇ ନୟନଗିରି ଶୋଇ ରହିଛି, ଲଗୁଛି ଯେମିତି ସେ ସତ ନୁହେଁ, ସ୍ୱପ୍ନଟିଏ ।

ପୁଣି ବାଟତଲା । ପରଶୁରାମ କହିଲେ, “ପଡ଼ୁ ଏଥର ଆଲୋଚନା । ତା’ର କନ୍ଦର ଉନ୍ମୟନ କି ଉପାୟରେ ହେବ ।”

ଆଲୋଚନା ଚାଲିଲା ।

କାଠ-ଘୋଡ଼ା

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

ଶୈଶବର ଗର ଅଛି ? ତାହାହେଲେ ତାହା ହେଉଛି ଗୋବରଲିପା ମାଟିଶିଣ୍ଡା
ଆଉ ମଧୁମାଳତୀ ଫୁଲର ମିଶ୍ରମିଶ୍ର ଗୋଟାଏ ବାସନା ।

ବେଦନାର ଗନ୍ଧା ଅଛି ? ...ତା' ହେଲେ ନିଶ୍ଚିତ ଆଶାବେଳ, ଦୂର ପ୍ରାନ୍ତର ଆଡ଼ୁ
କାହାର ବର୍ଣ୍ଣରେ ନାଗେଶ୍ଵରୀ ଆଲାପ !

ସୁନ୍ଦର ରଙ୍ଗ ଅଛି ? ...ତା' ହେଲେ ତାହା ଦୂର ପର୍ବତର ମାଳିମା !

ଅଶ୍ରୁର ରୂପ ଅଛି ? ...ତା' ହେଲେ ତାହା ରାତି ଶେଷର ପୋଡ଼ା ଜଳ !

ଏହିପରି ବିଭିନ୍ନ ରୂପାଂଶୁ କହୁଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି, ସେ ସବୁ ଗୋଟିଏ
ଅଭ୍ୟାସରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା ଏବେ ବିଜନବିହାରୀଙ୍କ “ହସ” ବା ଜୀବକା-ବହୁଭୂତ
ପେଶା । ଏଥିରେ ଦୀର୍ଘ ପଞ୍ଚାବନ ବର୍ଷ ବିତାଇବା ପରେ ବାକ୍ସକ୍ୟର ଲମ୍ବା ହେମାଳିଆ
ଗୁଲ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଧୂସର ପ୍ରାନ୍ତର ଉପରେ କ୍ରମେ ଲମ୍ବି ଲମ୍ବି ଆସିଥିଲା ।

ବିଜନବିହାରୀ ସୁଦୂର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଅବସର ନେଇ, ବହୁ ବର୍ଷର ଅନୁପସ୍ଥିତି ପରେ
ଆଦ୍ୟ ଯୌବନର ସେହି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସହରଟିକୁ ପୁଣି ଫେରିଆସିଥିଲେ ।

ଏହି ସହରରେ ଘନେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା...ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ଏ ସବୁ
ଉତ୍ପାଦନ ଅନୁଶୀଳନ ଓ ଗବେଷଣା ମନ୍ଦର, ଗୀର୍ଜା, ଗୁ’ ରେସୁର୍ଗାରୁ ଆରମ୍ଭ
କରି ବେଶ୍ୟାବସ୍ତି ଓ ସେତେବେଳେ ଲୁଚିଛୁପି ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ବିଲଗ୍ନ
ମନ୍ଦ ଦୋକାନର ‘ବାର୍’ ପଛର ନାନା ସ୍ଥାନ ଓ ଆସ୍ଥାନରେ ।

ତା’ପରେ ଚରିତ୍ରସ୍ଥାନତା ଅପରାଧରେ କଲେଜରୁ ରହି କେସନ, ସେହି ଘଟଣାକୁ
କେନ୍ଦ୍ର କରି ସେଠାରେ ଏହି ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ସହରର ଶିକ୍ଷ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ସମାଜରେ
ବିଜନବିହାରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେତେକ ନିନ୍ଦା ଓ ତୁକାରର ବଡ଼ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କଲେଜ
ମାସୋହାରୀ ବନ୍ଦ ଓ ଅବଶେଷରେ ବିତାଡ଼ନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାନା ଘଟଣା ଦୂର୍ଘଟଣା ।

ଏହାପରେ ଉତ୍ତର-ପ୍ରାଚୀନ ନାନା ସହରରେ ନାନା ଫୁଟପାଥରେ ବୁଲି ବୁଲି,
ଜୀବନ-ସଂଗ୍ରାମର ନାନା ଶିକ୍ଷାୟତନରେ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରି କରି, ବିଜନବିହାରୀ

ମଣିଷ ହୋଇଛନ୍ତି ଅଥବା ହୋଇଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ସବୁଠି ସେଇ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ସେଇ ଜିଜ୍ଞାସା ।

ପ୍ରଥମ କୁମ୍ଭନର ରୂପ କିପରି ?...ବିଦ୍ୟୁତ୍ରେଖା ପରି ଅଜ୍ଞା ବଙ୍କା ? ମୃତ୍ୟୁର ବର୍ଣ୍ଣ କଣ ? ଖାଲ ନାଁ ଘନକୃଷ୍ଣ ? ହେଇ, ମୋତେ ସେଦିନ ତ ସେ, ଉତ୍ତର-ସ୍ଥରତର ସେହି ଦୂର ସହରରେ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରୁ ବିଦାୟ ନେଇ, ଟ୍ରେନ୍‌ରେ ଚଢ଼ିବାବେଳେ ଯାଇଁ ଜାଣିଲେ, ବିଦାୟର ଯଦି ଧ୍ବନି ଥାଏ, ତା ହେଲେ ତା ଟ୍ରେନ୍‌ର ଫୁଲସିଲ୍ !

ଦୀର୍ଘ ପରିଣ ବର୍ଷର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆସିବାବେଳେ, ସେଦିନ ଷ୍ଟେସନକୁ ଆସିଥିଲା କେବଳ ତାଙ୍କର ଏକାଧାରରେ ଖାନ୍ସମା, ବହୁର୍ତ୍ତା, ବେହେରା ଓ ବନ୍ଧୁଜନ...କେରଳୀ ଶ୍ରୀଷ୍ଟି ଧ୍ବନି...ଖଣ୍ଡେ ମଇଳା ରୂପାଲ ସେ ପ୍ରାଣପଣ ହଲୁଲୁ ଥିଲା ସିନ୍ଦରାଲ ପୋଷ୍ଟ ବାହାରେ ଟ୍ରେନଟା ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ବିଦାୟର ରୂପ କଣ ?

ଲୋଭୁକୋରୁ ଖଣ୍ଡେ ମଇଳା ରୂପାଲ !

ଏଇ ସହରକୁ ଫେରିଆସି କିନ୍ତୁ ବିଜନବିହାରୀଙ୍କର ମନେହେଲା, ଏ ଯେପରି ଅନ୍ୟ ଏକ ସହର...ଏକଦା ସେହି ବହୁ ପରିଚିତ ସହର ନୁହେଁ, ଯାହାର ପଥେ ପଥେ ସେଦିନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା, ବିଜନବିହାରୀଙ୍କ ଜୀବନ ଅନ୍ୱେଷଣ ।

ଏ ଅନ୍ୟ ଏକ ଅଜଣା ସହର । ଷ୍ଟେସନରେ ଓହ୍ଲାଇବା ମାତ୍ରେ, ବିଜନ-ବିହାରୀ ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଥିଲେ । କାହିଁ ସେ ସବୁ କଞ୍ଚାଲିସାର, ପୋଡ଼ାଟଣା ବରିଗାଡ଼ି; ଯାହାର କରୁଆନୁମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟସ୍ତ୍ରୀୟ କୁର୍ତ୍ତୀସରେ ଲଗିରହିଥିଲା, ମୁଖଅମ-ଲୁଇବ୍ରେସର ପୁରୁଣା ବହୁମାନଙ୍କର ଜାଟଦଣ୍ଡ ହଲଦିଆ ପୃଷ୍ଠାର ବାସନା, ଅଥବା ଦରବାସ କାନଡ଼ାର ସ୍ପର୍ଶ !

ମିଟରଲଗା ଟ୍ୟାକ୍ସୀ ଡ୍ରାଇଭରମାନଙ୍କଠାରେ କିନ୍ତୁ କୁର୍ତ୍ତୀସ କରିବାର ସୌଜନ୍ୟ ନ ଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ଆଚରଣରେ ନିତାନ୍ତ ବ୍ୟବହାରବାଦୀ ରୂପିତ । ଟ୍ୟାକ୍ସୀ ଚଳାଇଛନ୍ତି ସେମାନେ, ଟ୍ୟାକ୍ସୀରେ ବସୁଥିବା ଆରୋଗ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ଜୀବକାର୍ଯ୍ୟ ତାଡ଼ିନାରେ; କିନ୍ତୁ ସେ ଦିନର ସେଇ କରୁଆନୁମାନଙ୍କ ପରି ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟର ବିଳାସରେ ନୁହେଁ । ଜୀବନ ଓ ଜୀବକା ମଧ୍ୟରେ ସେ ମଧ୍ୟସ୍ତ୍ରୀୟ ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ବିଦାୟ ନେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ, ବହୁବାରୁ ମଧ୍ୟ ବିଦାୟ ନେଇଥିଲା ଶାନ୍ତି ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ।

ଏ ଅନ୍ୟ ଏକ ଅଜଣା ସହର ।

ଏଠି ଥିଲା ନା ହର୍ଷବର୍ଦ୍ଧନ ମେଘ !

କିନ୍ତୁ ଉପାର୍ଚ୍ଚମେଣ୍ଟାଲ୍ ଷ୍ଟୋରର କାଉଣ୍ଟରରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା, ଏକ ଚକ୍ର-

ଜବାଧରୀ, ହୁସ୍‌କେଶା ସେଲସ୍ ଗାର୍ଲ ଜଣକ କେବେ କଣ ଜାଣିପାରିବେ । ଏଠି ଥିଲା ଦିନେ ହର୍ଷବର୍ଦ୍ଧନ ମେସ୍, ଘାହାର ମାନେଜର ଥିଲେ ବାବୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଦାସ, ଏକ ସରକାରୀ ଅଫିସରେ ବଡ଼ବାବୁ । ଅଫିସ ଆଉ ମେସ୍ ହୁସାବ, ତା ପରେ ସେତକ ସମସ୍ତ ମିଳେ, ସେଥିରେ ମେସର୍ ଅନ୍ତେବାସୀମାନଙ୍କୁ ମେସ୍ ବାକର ଭାଗଦା । ତା'ର ଭିତରେ ପୁଣି ପୁଜାପାଠ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିର୍ଜଞ୍ଜାଳ ଜୀବନ ।

“ଓଃ ଆପଣ ଶାଢ଼ିର ଭେରୁଇଟି ଗୁହାନ୍ତ ? ସେ କାଉଣ୍ଟରକୁ ଯାନ୍ତୁ । ବେଶ ଓଲଟି-ରେଞ୍ଜ୍ ପାଇବେ ।”

“କସମେଟିକସ୍ ! ଏ କାଉଣ୍ଟରରେ ନୁହେଁ ।”

ଏଇଠି ସେଦିନ ଥିଲା ରୁମ୍ ନମ୍ବର ଦିନ, ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ଆସ୍ଥାନ । କବାଟରେ ଚକ୍‌ଷୁରେ ଲେଖା “ନୋ ଅଡ଼ମିସନ୍ ଫର୍ ପବ୍ଲିକ୍—” ଶାନ୍ତି ସଦନ । ଘର ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ଧାର କୋଣରେ ଖଣ୍ଡେ ମିଶ୍ରଗଛୁଳା, କମଣ୍ଡଳୁ, ଆଶାବାଡ଼ି ଆଉ ଧୁପାଦି ପ୍ରଭୃତି ନାନା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସରଞ୍ଜାମ । ତା ପାଖରେ ଛଟ ଢଙ୍କା ଖଣ୍ଡେ ଖଟୁଲି ଉପରେ ସରକାରୀ ଅଫିସର ଫାଇଲ୍, ଆଉ ମେସ୍ ହୁସାବ ।

ମେସ୍ ଆଉ ନାଲୁ ସାହୁଙ୍କ ଆଦର୍ଶ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଭଣ୍ଡାର ପ୍ରାୟ ଲାଗି ଲାଗି ଥିଲା ତ, ଆଉ କଣ ! ଦୋକାନ ଆଗରେ ଝୁଲୁଥିଲା, ‘ଆଜି ନଗଦ କାଲି ବାକି’ର ଉଦ୍‌ଘୋଷଣା; କିନ୍ତୁ ସବୁ ଉଦ୍‌ଘୋଷଣା ପରି ଏ ଉଦ୍‌ଘୋଷଣାଟି ମଧ୍ୟ ପରିପାଳିତ ହେଉଥିଲା, ଅନୁଶୀଳନରେ ଯେତେ ନୁହେଁ, ସେତେ ତାହାର ବ୍ୟତିକ୍ରମରେ; ମାତ୍ର ସେ ତ କେବଳ ଆମର ପରି କେତେକ ଚକ୍ରଙ୍କ ପାଇଁ ସିନା !

କଲାବଲ୍ ଆଉ ଅଲଗ୍‌ରେ ଆଲିବାବାର ଗହ୍ବର ପରି ନାଲୁ ସାହୁଙ୍କ ଆଦର୍ଶ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଭଣ୍ଡାରର ଅଭ୍ୟନ୍ତର... କାନ୍ଥଯାକ, ନାଗୁଆ ଗରୀଙ୍କ ବାକି ହୁସାବ; ଖଡ଼ିରେ ଲେଖି ପୁଣି ସେ ସବୁ ନିରୁଦ୍ଧାବାର ମୋଜାଇକ୍ ।

ଥରେ ଘଟଣା-ଚକ୍ରରେ ପଡ଼ି ସେକସ୍ ପିୟୁରଙ୍କ କମପ୍ଲିଟ ଡ୍ରେସିଂ ବକ୍ସ ରଖିବା ପାଇଁ ପଡ଼ିଥିଲା ସେଠି । ଟ୍ରାଜେଡ଼ିର ଅଧ୍ୟାପକ, କଲେଜରେ ସେକ୍ସପିୟୁରଙ୍କ ମହାନାଟକ-ଗୁଡ଼ିକୁ ଯେପରି ଚିତ୍ର ଓ ବିସ୍ମୟ କରି ଦେଇଥିଲେ, ନାଲୁ ସାହୁଙ୍କ ଆଦର୍ଶ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଭଣ୍ଡାରରେ, ଜିଦାକିନ୍‌ରେ ପୁରା ଦୁଇ ସେର ରସଗୋଲା ଉଡ଼ାଇ ଅବଶେଷରେ ମୁଲ୍ୟ ବାବଦକୁ ଗ୍ରାଣ୍ଟିକୁ ବକ୍ସା ରଖିବା ପାଇଁ ପଡ଼ିଥିଲା ସେଦିନ । ନାଲୁ ସାହୁଙ୍କ କାନ୍ଥରେ ବିଜନବିହାରୀଙ୍କ ନାମରେ ଖଡ଼ିଲେଖା ବାକି ହୁସାବ; କାନ୍ଥରୁ ଖସି ଖସି ସେତେବେଳକୁ ଚଟାଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଥିଲା । ତେଣୁ ନାଲୁ ସାହୁଙ୍କ ସେ ବନ୍ଧନରୁ ସେକ୍ସପିୟୁର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୋଧହୁଏ ଆଉ ମୁକୁଳି ନ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଏବେ ସେଠାରେ ଶୀତତାପ-

ନୟନୁତ ଗୋଟିଏ ସିନେମା ପାଲେସ୍ । ମାଟିମାରେ ଆମେରିକାନ୍ ଛବି । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅଭିନେତ୍ରୀଟି ଅଶ୍ରୁ ତଳେ ଖଣ୍ଡେ କୌପୀନର ଆଦ୍ର ପୁଞ୍ଜ ରଖିନାହିଁ ।

ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଅଭିନେତ୍ରୀର ରଙ୍ଗ ଘନକୃଷ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ ବିଜନବିହାରୀ ଦୁଇହାତ କପାଳରେ ଘୋଡ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥାନ୍ତେ, “ହେ ଉଲ୍ଲଙ୍ଗିନୀ, ମହାଭୟଙ୍କର, ଆମକୁ ଟିକିଏ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦିଅ । ସବୁ ଗ୍ରାସ କର ଆମର ଲକ୍ଷ୍ମୀକୁ ଛୁଡ଼ି ।”

ଛବିର ନାମ ‘ଦି ନାଇଟ୍ ଇଜ୍ ଡାର୍କ’—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ଧକାର । ଫର୍ ଆଡ୍‌ଲଟ୍‌ସ୍ ଓନ୍‌ଲି । ଦୁଇଜଣ ପଲତ-କେଶ ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରାଚୀରପନ୍ଥର ସେହି ଛବି ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ଦେଖୁଥିଲେ । ଚିପା ପାଇଜାମା ପିନ୍ଧି କେତେଜଣ ବାଳକ ବାଳିକା ଆଇସ୍‌କ୍ରିମ୍ ବୁଣି ବୁଣି ସେହି ବିଜ୍ଞପନକୁ ଯେତେ ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତଥାପି ଯେପରି ସେମାନଙ୍କର କାନ୍ଧ ଆସୁ ନ ଥିଲା ।

ଏ ପୁର ନୟନର କ୍ଷୀବହୁର ପୁର ।

ମେଥୁସାର୍‌ ଯୌନତର୍ଜାର ଏସବୁ ଉତ୍ତପ୍ତ ଉତ୍ତେଜନ ବିଜ୍ଞପନ ନ ଦେଖିଲେ, ସୃଷ୍ଟି-ବିୟା ବୋଧହୁଏ ଅତଳ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତା ।

ସ୍ୱାଧୀନତାର ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳୀନ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନାରେ ଲଳିତ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ବର୍ଣ୍ଣକନନ୍ଦନ ପରି ବହୁସ୍ୱୀତ ଏ ଅନ୍ୟ ଏକ ସହର । ବିଜନବିହାରୀ ଏଠାରେ ସପ୍ତର୍ଷି ଅଜଣା ଆଗନ୍ତୁକ ।

କାହିଁ ରାସ୍ତାକଡ଼ର ସେଇସବୁ ଭୂତିଆର ଆଉ ଗଉଡ଼ଗୋବିନ୍ଦ ଫୁଲର ଜଙ୍ଗଲ ? କାହିଁ ସେ ସବୁ ବାଉଁଶବାଡ଼ି, ଯେଉଁଠି ବିଜନବିହାରୀ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ଶୁଣୁଥିଲେ କପୋତର ଘମ୍‌ଘମ୍, କୁହୁଟୁଆର ବିଳାପ; ସେଠି ସବୁ ଏବେ ଆକାଶକୁ ମୁଣ୍ଡ ତୋଳି ଠିଆହେଲଣି ପାଞ୍ଚ ମହଲ, ସାତ ମହଲ ଇମାରତମାନଙ୍କର ସ୍ପୃଧିତ ଲୌହ କଙ୍କାଳ, ପ୍ରାଗୈତିହାସିକ ରତ୍ନମୁଖୀ ଦେବତାମାନଙ୍କ ପରି । ସେମାନଙ୍କର ପାଦତଳେ ଶହ ଶହ କୁଲିଙ୍କ ଝୁପୁଡ଼ି, ଅଖା, ଟିଣ ଆଉ ବାଉଁଶତାଟିର ଜନ୍ମାଳ ।

ସେଦିନ ତେଣୁ ଏହି ଅଜଣା ଅନ୍ୟ ସହରରେ ବିଜନବିହାରୀ ତାଙ୍କ ଚିନ୍ତାଜଣା ଦିନ ଆଉ ମଣିଷମାନଙ୍କର ସବୁ ଖୋଜ ଉଣ୍ଡାଳି ହେଉଥିବା ବେଳେ, ଗୋଟାଏ ଗଲିରାସ୍ତା ମୋଡ଼ରେ ଦୂର ଅଗାଧର ସେହି ବହୁ ପରିଚିତ ଫୁଲବାଲଟିକୁ ହଠାତ୍ ଦେଖିପାରି ଯେପରି ଅକୂଳରେ କୂଳ ପାଇଥିଲେ ।

ଗତ ଦିଗଣ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସବୁ ସ୍ତବ୍ଧ, ମଡ଼କ, ମହାମାରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ବିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଫୁଲବାଲଟି ହିଁ ଯେପରି ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରହିଯାଇଅଛି, ଅତଡ଼ାଶିଆ ଭବ୍‌-ନୟନରେ କୋଉ କାଳର ଗୋଟାଏ ଚୁଡ଼ା ଶିରାଷ ଗଛପରି ।

ବଜନବିହାରୀଙ୍କୁ ସେ ଚିହ୍ନିପାରିଲା ତ ? ତଷମାର ଲେନ୍ଦ୍ର ତଳେ ତାର ଆଖି ଦୁଇଟା ଦିଶୁଥିଲା ମଲ୍ଲ ମାଛର ଆଖି ପରି ଶେତା ଓ ପ୍ରାଣସ୍ଥାନ । ପାଟିଲ କୁଣ୍ଡଳୀ-ରୁଲ ନିଶରେ ଲାଗିରହିଥିଲା ପୁରାତନ ପୃଥ୍ବୀର ଝରି । ଭିତର ବର୍ଷ ତଳେ, ଏଇଠାରେ ଯେପରି ଖଣ୍ଡେ କାଠିରେ ମଞ୍ଜି ଓ ବଉଲର ମାଲ୍ଲା ଝୁଲାଇ ପ୍ରତି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଠିଆହେଉଥିଲା ସେ ।

“ଗୋଟିଏ ମଞ୍ଜିମାଲ ଦିଅ, ନାଁ ଦୁଇଟା ! ଏଁ ବାରଅଣା ? ମାନେ ପଞ୍ଚସ୍ରଗ ପଇସା ?”

“ମଣିଷ ଜୀବନ ଛଡ଼ା ଆଉ ସବୁ ଜନିତର ଦର ବଢ଼ିଛି ଆଜି—ପଞ୍ଚସ୍ରଗ ପଇସାରୁ ପଇସାଟିଏ କି ମନ୍ ନୁହେଁ ।”

“ରେଜା ନାହିଁ ? ଆଜ୍ଞା, ସେ ଟଙ୍କାଟା ରଖ...ଚିହ୍ନିପାରୁଛ ? ମନେପଡ଼ୁ ନାହିଁ...ଭଲ କରି ମନେପକାଅ...କିଶୋରୀ ବାଲି ଘର ଥିଲାଟି, ଏଇ ଗଳରେ ?”

ଫୁଲବାଲ ବୁଢ଼ାର ରେଖା-କୁଣ୍ଡଳ ମୁହଁ କୌଣସି ଚିହ୍ନା ମଣିଷକୁ ବହୁବର୍ଷ ପରେ ହଠାତ୍ ଖୋଜି ପାଇବାର ଆନନ୍ଦରେ ଢେଉଢେଉକା ପାଣି ଉପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣକରଣ ପରି ଝଲମଲ ହୋଇଉଠିଲା ।

“ନିଅ, ଟାଣ ଏ ପ୍ରଗାରେଟ” ଫୁଲବାଲ ବୁଢ଼ାକୁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧରେ ପରିଣତ କରିଦେବା ପାଇଁ ବଜନବିହାରୀଙ୍କୁ ମୁହଁ ଖୋଲି ବଳମ୍ବ ଲାଗି ନ ଥିଲା ।

ତେଜ ମଞ୍ଜିର ବାସନାର ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ରୂପ ଅଛି...ନୂଆ ସକାଳର, ଶୁକ୍ରବାର, ସୁନ୍ଦରତାର, ଅପାପବଜ କୈଶୋରର ରୂପ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଅନ୍ୟ ସହରର ସେଇ ବୁଢ଼ାଠାରୁ ମଞ୍ଜିମାଲ କଣିବା ଜମେ ବଜନବିହାରୀଙ୍କର ଏକ ନିତ୍ୟକର୍ମରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ସେହି ଅବକାଶରେ ଏହି ଅଜଣା ସହରରେ, ଫୁଲବାଲ ବୁଢ଼ା ବ୍ୟଗତ ଆଉ ଯେଉଁ ଦ୍ଵିଷ୍ଟାସ୍ପ ବ୍ୟକ୍ତି ସହୃଦ ବଜନବିହାରୀଙ୍କର ଶୁଷ୍କ ପରିଚୟ ଦିଅଥିଲା, ସେ ଜଣେ ପରିଶ ଛବିଶ ବର୍ଷର ପ୍ରବଳ । ସେ ମଧ୍ୟ ଫୁଲ କଣିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଦିନ ସେଠାକୁ ଆସୁଥିଲା ଗୋଟିଏ ସ୍ଫୁଟରରେ ।

ନଳି ଟ୍ରାଉଜର, ଟେରେଲିନ ସାର୍ଟ, ମୁଣ୍ଡବାଲ ଅଧା ବାବୁର, ବେକରେ ନାଲି ପିଲିକ୍ ରୁମାଲ । ଅନ୍ୟ ସହରର କୌଣସି ବନ୍ଧନକ୍ ।

କିନ୍ତୁ ଦଣ୍ଡେ ଠିଆ ନ ହେଲେ କି ଆଲାପ ଜମେ ? ବଜନବିହାରୀ ସେହି ବନ୍ଧନକ୍ ସହୃଦ ଆଲାପ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାବେଳକୁ ନିଜ ସ୍ଫୁଟର ଫୁଲ ଗର୍ଜନ କରି ସେଇ ‘ସ୍ଫୁଟି ହୋଟେଲ’ ମୋଡ଼ରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଏ ।

“ଏ ବାବୁକଣକ କିଏ ? ସେ ତ ତମର ନିତିଦିନିଆ ଗରୁଣ ।” —ବିଜନବିହାରୀ
ଦିନେ ପଚାରିଲେ ।

ଫୁଲବିକାଳି ବୁଢ଼ା ଭିତର ଦେଲ, “ଏ ଦୁନିଆ ଟଙ୍କାର ଦୁନିଆ ବାବୁ ! ପଇସା
ଛଡ଼ା ଏଠି କିଏ ଆଉ କାହାକୁ ଚିହ୍ନିଛି ?”

ବୁଢ଼ା ଜଣକ ଅନ୍ୟ ସହରର ଦାଶନିକ ।

“ନିଅ, ଟାଣ ଏ ସିଂଗାରେଟ୍ । ତମ ନାଁ କଣ’ଟି ?”

“ବନଓଁ, ବନଓଁ, ବନଓଁ, ବନଓଁ ନାଁଟା ତା’ହେଲେ ଭୁଲଗଲ ?”
ନିଜର ନାମଟା କହି ଫୁଲବିକାଳି ବୁଢ଼ା ଅକାରଣରେ ହସିଉଠିଲା । କାହିଁକି କେଜାଣି ?

“କିଶୋରୀ ବାଲି ଘରେ ଆଜିକାଲି କେଉଁମାନେ ରହୁଛନ୍ତି”... ବିଜନବିହାରୀ
ପଚାରିଲେ ।

ବନଓଁ, ବନଓଁ ଥିଲା ସେଦିନ ଏହି ଗଳିର ତଳନ୍ତି ଗେଜେଟ୍, ଅଥବା କ୍ଲା-ବୋର୍ଡ଼ ।
କାହା ଘରକୁ କିଏ ଆସିଛି ଅଥବା କିଏ ଆସିବ; କାହା ଘର ଆଜି ଖାଲି, ଗଲମୁଣ୍ଡରେ
ବନଓଁ, ବନଓଁ ଠାରୁ ମିଳୁଥିଲା ସେ ସବୁ ବୁଝନ୍ତି ।

ଏଥୁପାଇଁ କିନ୍ତୁ ମସ୍ତକ, ତମ୍ବା ଅଥବା ବଉଳମାଳାର ଉଚିତ ମୂଲ୍ୟଠାରୁ ଅଧିକ
ମୂଲ୍ୟ ନେବାପାଇଁ ବନଓଁ, ବନଓଁ କୌଣସି ଉଦ୍ୟମ ଅଥବା ଅଭିପ୍ରାୟ ନ ଥିଲା ।

ବନଓଁ, ବନଓଁ ସେହି ସବୁ ଦିନର ସୃଷ୍ଟି ବହୁକାଳରୁ ବୁଝି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା
ଗୋଟାଏ ଭଙ୍ଗା ଉଜୁଡ଼ା କୃତ ଭିତରେ ବୁଝି ଉଣ୍ଡାଳି ହେଲା ପରି ଉଣ୍ଡାଳି ହେଉଥିଲା ।
ବିଜନବିହାରୀ ପଚାରିଲେ, ପୁଣି ସେହି ଅବାନ୍ତର ପ୍ରଶ୍ନ ନିତାନ୍ତ ଅକାରଣରେ...
“କିଶୋରୀ ବାଲି ଖବର ଆଉ କଣ ?”

ବନଓଁ, ବନଓଁ କଲେ ଧୂଆଁ ଛୁଡ଼ି କହିଲା, “କିଶୋରୀ ବାଲିମାନଙ୍କର ବ୍ୟବସାୟ
ଏବେ ଅତଳ । ଘରେ ଘରେ ଠାକୁରବାଡ଼ି...” ବନଓଁ, ବନଓଁର ବେପାରୁଆ ହସରେ
ବିଜନବିହାରୀ ଅପ୍ରତିଭ ହୋଇପଡ଼ିଲେ, ଯେପରି ଏ ପ୍ରଶ୍ନଟା ପଚାରିବା ଉଚିତ
ହୋଇନାହିଁ ।

କିଶୋରୀ ବାଲିର ଆଖଡ଼ାରେ ବହୁବାର ଶୁଣା ଛନ୍ଦ ଚଉପଦା ସବୁ ହଠାତ୍
ଯେପରି ମୁକ୍ତି ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା, “ବନ୍ଧୁ ମାଗୁଣି ଏତିକରେ”... “ଜାନ ଖାଡ଼ି
ମେରେ ପରଦେଶୀୟା”... ଭୈରବୀ, ଠୁଙ୍ଗା ।

ବନଓଁ, ବନଓଁ କହିଲା, “ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟିବାଲା ସହରକୁ ନିର୍ମଳ କରିବା ପାଇଁ
କେବଠାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଏଠାରୁ ଚଢ଼ିଦେଲେଣି । ଜଣେ କିଶୋରୀବାଲି ସ୍ଥାନରେ
ଏବେ ଯେ ଶହ ଶହ କିଶୋରୀ ବାଲି ।”

ବନର୍ଘ୍ୟାସ ପୁଣି ଯେପରି ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ କରି ଉଠିଲା । ସେଥିରେ ଏକଦା କୁଣ୍ଠ୍ୟତ ଏଇ ଗଲିମୋଡ଼ରେ ବିଜନବିହାରୀଙ୍କୁ କେହି ଦେଖିଲା କି ଆଶଙ୍କାରେ ସେ ଉପର ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲେ... ଅବଚେତନରେ ଅଳଗ୍ନ ପରି ତଥାପି ଝୁଲି ରହୁଥିଲା ସେ ସବୁ ଆଶଙ୍କା ।

ଗୋଟାଏ ଦାମୀ ମୋଟରଗାଡ଼ି ମସୃଣ ସାମ୍ରାନ୍ତରେ ଦେହ ନରୁଇ ନରୁଇ ସେହି ଗଲି ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା । ବିଜନବିହାରୀ ପଚାରିଲେ, “ଏ ଗଲିରେ ଏବେ ଆଉ କେଉଁମାନେ ରହୁଛନ୍ତି ବନର୍ଘ୍ୟା ! ଜମଲା, ରାଧା, ଭୁବନମୋହନଙ୍କର ଦଳ ସବୁ ଗଲେ କୁଆଡ଼େ ?”

ବନର୍ଘ୍ୟା ଜିଜ୍ଞାସା କାମୁଡ଼ି ଉଠିବାର ଦେଲା, “ଏ ଗଲି କଣ ଆଉ ସେ ଗଲି ହୋଇ ଅଛି ? ଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ରୋଡ଼... ଜଣେ ନେତାଙ୍କ ନାଁରେ : କିଶୋରୀ ବାଉଁଶିଆରେ ଏବେ ଓକିଲଙ୍କ କୋଠା, ଭାରି ନାମଜାଦା । ଭୁବନମୋହନଙ୍କର ଚଉତିଆ ଆଉ ବଢ଼ିଗଲା ଯେଉଁଠି ଥିଲା, ସେଠି ଏବେ ନେତାଙ୍କ ଆସନ; ତା’ ସେପାଖକୁ ରହୁଛି ଖବରକାଗଜବାଲା; ଜଣେ ବଡ଼ବାବୁ । ଏସବୁ ଏବେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଉଦର-ଲୋକଙ୍କ ପେଣ୍ଠ ।”

କିଶୋରୀ ବାଉଁଶ ଦଳର ଦେହ ଥିଲା ପଣ୍ୟ; ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣ ଥିଲା ଜୀବକାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳରେ; କିନ୍ତୁ ଏ ନୂଆ କିଶୋରୀ ବାଉଁଶମାନଙ୍କର ଦେହ ସହୃଦ ଆତ୍ମା ମଧ୍ୟ ଆଜି ପଣ୍ୟ । ଉଦର-ଭାରିତର ସେହି ସହରରେ ବିଜନବିହାରୀ ବହୁ ଅନ୍ଧତ ଦେହ ଦେଖିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା, ଅନ୍ଧତ ଆତ୍ମାର ସନ୍ତାନ ପାଇ ନ ଥିଲେ କେଉଁଠି ।

ସମୁଦା କଥା ମନେପଡ଼ିଲା ।

ରିଟିକ ହୋଟେଲର ଶେଷସ୍ତର... ଓଠରେ ଗୋଲପି ଲିପ୍ଟିକ୍ । ଗାଲରେ ରୁଜ୍ । ପିଠିପଟେ ବ୍ରାଉଜର ଓଲଟ ହିକୋଣଟି ବେଗ୍ ଗଭୀର ଓ ରେଖାଙ୍କିତ, ବେକରେ ନକଲ ପାର୍ଲର ଗୋଟାଏ ମାଲା । ମୁଣ୍ଡର ବାଲ ବଡ଼କ୍ । ରିଟିକ୍ ହୋଟେଲର ଶେଷସ୍ତର କାଉଣ୍ଟର ପାଖରେ ସମୁଦା ଢିଣେ, ଫୁଲଦାନିରେ କେନାଫୁଲର ଗନ୍ଧାନ୍ତ ମୁନ ପ୍ରବଳ ପରି । ଶୁଣା ଶ୍ରେୟନାରିର ଏଇ ଲେଉଟାସ୍ ବଞ୍ଚିପନରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ବିଜନବିହାରୀ ସେଦିନ ଏଇଠାକୁ ଆସିଥିଲେ ଦରଦା ଆତ୍ମାର ସନ୍ତାନରେ, ମାତ୍ର ପାଇଥିଲେ ଏକ ମସୃଣ, ଲେଉଟାସ୍ ଦେହତଳେ ଗୋଟିଏ କଟଦଣ୍ଡ ଆତ୍ମା ।

“ରୁମେ ପ୍ରେମରେ ବଞ୍ଚାସ କର ସମୁଦା ?”

ପାଲମ୍ ବିମାନଘାଟୀକୁ ଶୁଣା କଡ଼ରେ ନିର୍ଜନ, କଙ୍କରିଲ, ପ୍ରସ୍ତର-ଦୁରୁଗତ

ଗୋଟାଏ ଆଦମ ପ୍ରାନ୍ତର । ଆକାଶରେ କିଶୋରୀ ଶୁକ୍ଳାଦିଅର ଗୋଟାଏ ଲଜ୍ଜାବତୀ ଜନ୍ମ ମେଘର ଭେମ୍ପୀ ଓଡ଼ିଆ ଉଡ଼ାଳରେ ଅରେ ଅରେ ମୁହଁ ଦେଖାଇ, ପୁଣି ଲୁହଯାଉଥିଲା ଜଳକୁ ଯେପରି ଆଦୁର ଆକର୍ଷଣୀୟ କରିବା ପାଇଁ । ଯମୁନା ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପିନ୍ଧିଥିଲା, ମସୃଡ଼ି ରଙ୍ଗର ଖଣ୍ଡେ ଶାଢ଼ି । କିଶୋରୀ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ଅଲୋକ ସହିତ ତାହାର ଥିଲା ଅଭୁତ ସିମ୍ପାଜୀ । ଯମୁନା ଦିଶୁଥିଲା ଅଶ୍ରୁର ସ୍ବପ୍ନ-ନାୟିକା ପରି; କିନ୍ତୁ ତାର ଆଖି ଦୁଇଟାରେ ସନ୍ଧ୍ୟାପର ଯେଉଁ ସ୍ବପ୍ନ ବଦ୍ଧିଶିଖା ଉଠିଥିଲା, ତାହା ଯେପରି ପରିବେଶ ସହିତ ଆଦୌ ଖାସ୍ ଖାଉ ନ ଥିଲା । ଯମୁନା, ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ପକାଇ ଉଠିର ଦେଇଥିଲା—

“ମୁଁ ଚଣ୍ଡାସ କରେ ପ୍ରୟୋଜନରେ ।”

ବନଓଡ଼ିଆଲର କଥାରେ ବିଜନବିହାରୀଙ୍କ ସ୍ବପ୍ନରସରେ ବାଧା ପଡ଼ିଗଲା । ବନଓଡ଼ିଆଲର ବିଜନନୋଚିତ ଗାନ୍ଧୀର୍ଯ୍ୟରେ କହୁଥିଲା, “କିଶୋରୀ ବାଲର ଦଳ ଆଜି ଏ ସହରରେ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ପେଟପୋଷା ଦାୟ ହୁଅନ୍ତାଣି ।” ପୁଣି ସେଇ ପ୍ରାଣଶୋଳ ହସ ।

ବିଜନବିହାରୀ ଓ ବନଓଡ଼ିଆ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ସବୁ ପୁରୁଣା ଦିନର ସ୍ବପ୍ନ ସେମିନ୍ଦ୍ରନ, ହଠାତ୍ ସେହି ସ୍କୁଟରଚକ୍ରା ବିଟକିଲ-ଗରାଖର ସ୍କୁଟର ଶବ୍ଦରେ ବାଧା ପାଇ ଅଟକିଗଲା । ସ୍କୁଟର ଆରୋହୀ ଜଣକ ବନଓଡ଼ିଆଠାରୁ ପରୁଣି ପଇସା ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ମହାମାଳଟିଏ ଧରି ଚାଲିଯାଉଥିଲା । ବିଜନବିହାରୀ ତା ସହିତ ଆଳାପ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କହିଲେ, “ଏଇ ଯେ । ତୁମର ଆଜି ଡେରି ହେବା ଦେଖି ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି, ତୁମେ ଆଜି ଆଉ ଆସିବ ନାହିଁ ପରା !”

ଆରୋହୀ ଜଣକର ଆଖିରେ ମୁହଁରେ ଯେଉଁ ଭାବ ଫୁଟିଉଠିଲା, ସେଥିରେ ସୁଷ୍ଟ ଥିଲା, ଅନ୍ୟର କଥାରେ ଏ ନାସିକା ପ୍ରବେଶ କାହିଁକି ? ହୁଏ । ସ୍କୁଟର ଗୋଟାଏ ବୃକ୍ତ ଗର୍ଜନ ଛୁଡ଼ି ଗଲିମୋଡ଼ରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ବନଓଡ଼ିଆର ଗେଷ ମାଳାଟି ବଦଳି ସରିଥିଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ଭାବରେ ଗୋଟାଏ ହାଇ ମାରି ତା ବାଟରେ ବାହାରିଗଲା ।

ମାତ୍ର ଆଜି ସେ ଲୋକଟାକୁ ଯେଉଁଠି ହେଲେ ଧରି ତା’ଠାରୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ପଡ଼ିବ, ମହାଫୁଲର ଗନ୍ଧ ତାକୁ ଆଣିଦେଇଥାଏ କେଉଁ ବିସ୍ମୃତ ଅଥଚ ଅବସ୍ମରଣୀୟ ଅଗତର ସ୍ବପ୍ନ, ଯାହାର ଆକର୍ଷଣରେ ସେ ପ୍ରତିଦିନ ଧାଇଁଆସେ ବନଓଡ଼ିଆଠାରୁ ମହାମାଳା କଣିକା ପାଇଁ ? ବିଜନବିହାରୀ ସ୍କୁଟର ପଛେ ପଛେ ଗୋଟାଏ ସାଇକଲ-ଗରା ଉପରେ ଉଠି ବସିଲେ ।

ଛୋଟ ସହରଟି ହଠାତ୍ ଯେତେ ଅଗନ୍ଧା ହୋଇଉଠିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ବହୁ ଗଲ

ଉପଗଳରେ ଅଭ୍ୟାସ ବିଜନବିହାରୀଙ୍କୁ ବିଳମ୍ବ ଲାଗିଲା ନାହିଁ, ସେହି ସ୍ମୃତିରତନାଳି ଜଣକୁ ଖୋଜି ବାହାର କରିବା ପାଇଁ, ଟେଲିଫୋନ ଏକ୍ସଚେଞ୍ଜ ଗଲର ସେଇ ବାର୍ ଭିତରେ ।

ବାର୍ ଭିତରୁ ଗୁପ୍ତାମୂର୍ତ୍ତି ପରି ବାହାରି ଯାଉଥିବା ଜଣେ ଜଣେ ଗରୁଣଙ୍କ ହାକୁଡ଼ି ଅଥବା ହେଷାରବ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ନଥିଲା । ବାର୍ ସାମନାର ଗଲରୂପା କ୍ରମେ ନିଶ୍ଚିତ୍ତିଆ ହୋଇଥାଉଥିଲା ।

ବାର୍ ସାମନାରେ ସେହି ସ୍ମୃତିରଚି ଠିଆ ହୋଇଥିଲା ଗୋଟାଏ କାଠ-ପୋଡ଼ା ପରି । ବିଜନବିହାରୀ ପକେଟବୁକ୍ରେ ଲେଖାଥିବା ନମ୍ବର ସହୃଦ ସ୍ମୃତିର ନମ୍ବର ମିଳାଇ ଦେଖିଲେ, ଆକାଶୀ ରଙ୍ଗର ସେହି ବହୁ ପରିଚିତ ସ୍ମୃତିର । ବିଜନ ବିହାରୀଙ୍କୁ ଫାଙ୍କିଦେବା କଣ ସହଜ । ସ୍ମୃତିରତନାଳି ଜଣକ ପଡ଼ି ପାରିଆ ଏ କ୍ରେମସ୍-ବଣ୍ଡସ୍-ଗୋସ୍‌ସେନା ଉପନ୍ୟାସ ସିରିଜ; ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ଦିନେ ବିଜନବିହାରୀ ମଧ୍ୟ କମ୍ ପଡ଼ି ନ ଥିଲେ, ଏଡ଼ିକାର୍ ଓଂଲେସ୍ ଆଉ ଆଗାଆ ଚୀସା ।

ବାର୍ ଭିତରେ ଗରୁଣମାନଙ୍କର ଉଡ଼ ନଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଗୋଲ ଟେବୁଲ୍ ଗୁଣପଟେ ଭିଜିଣସ କିଏ ଶୋକସଭାରେ ବସିବା ପରି ନୀରବରେ ତଳକୁ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ବସିଥିଲେ । ଆସନ୍ତେ ଭିତରୁ ପୋଡ଼ା ସିଗାରେଟ୍‌ର ଧୂଆଁ କୁଣ୍ଡଳୀ ମୋଡ଼ି ଉପକୁ ଉଠୁଥିଲା ।

ବାର୍-କାଉଣ୍ଟରଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଛଡ଼ାରେ ସ୍ମୃତିର-ତନାଳି ସେଇ ବୃତ୍ତନ୍ତ ଏକୃତିଆ ବସିଥିଲା ସାମନାରେ ଗୋଟାଏ ଖାଲି ଗୁମ୍‌ସ ରଖି । ଗୁମ୍‌ସ ଭିତରକୁ ଗୁଡ଼ି ସେ କଣ ଶୁଣୁଥିଲା କେଜାଣି ? ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ବନଓଁ ଗୁମ୍‌ସଠାରୁ କଣ ସେଇ ମଞ୍ଜିମାଳଟି ଟେରେଲ୍‌ମାନ ହାଓଁ ଯାଚିର ପ୍ରିଡ ପକେଟ ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ଅଳ୍ପ ଝୁଲିପଡ଼ୁଥିଲା ।

ବିଜନବିହାରୀ ତା ପାଖକୁ ଆସି ସୌଜନ୍ୟରେ ପଚାରିଲେ, “ମୁଁ ଏଠାରେ ବସିପାରେ କି ?”

ବିଜନବିହାରୀ ଆଡ଼େ କାତ ଉଆରି ଆଖି ପରି ଦୁଇଟି ଅଭବ୍ୟକ୍ତିଗୁଣ ଆଖିରେ ସେ କେତୋଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଗୁଡ଼ିଲା । ତା ପରେ ଯେଉଁ ତଉକି ଉପରେ ଚୁରୁମ୍‌ମୁହଁ ଯୋତାପିତା ପାଦ ଦୁଇଟି ଲମ୍ବାଇ, ସେ ଜଣେ ପରାଜିତ ସେନାପତି ପରି ବସିଥିଲା, ସେହି ତଉକିଟି ପାଦରେ ଠେଲି ଦେଇ କହିଲା, “ହଁ ବସି ପାରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କ ବିଲ୍ ପଇସା ଆପଣଙ୍କର ।” କଣ୍ଠରେ ତାର ବ୍ୟବସାୟୀମୂଲଭ ଶ୍ରେକଠୋକ୍ କଥା ।

ବିଜନବିହାରୀ ପ୍ରାଣଖୋଲି ହସ ହସ କହିଲେ, “ନିଶ୍ଚୟ, ନିଶ୍ଚୟ । ଖାଲି ମୋର

ନୁହେଁ, ଆପଣଙ୍କର ମଧ୍ୟ । ବୟୁ...ଆପଣଙ୍କର କଣ ଦରକାର ? ମୋର ଗୋଟାଏ ଜିନ୍ ଡ୍ରେଲେ ତଳିବ, ଜମ୍‌ଲେଟ୍ ।”

ବିଜନବିହାରୀ ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ଜମ୍‌ଲେଟ୍ ଆଉ ତା ପାଇଁ ଗୋଟାଏ

ଗ୍ଲାସରେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ପେଣ୍ଟ ମାପରେ ଯେଉଁ ପାନୀୟ ଆଣି ବୟୁ ରଖିଦେଇଗଲା ତାହା ବୋଧହୁଏ ସ୍ୱଦେଶୀ । ତାହାର ଉକ୍ତ ବାସନା ଏକ ଅଶ୍ଳୀଳତା ପରି ବିଜନ-ବିହାରୀଙ୍କୁ ଚମକାଇ ଦେଲା । ସେ କିନ୍ତୁ ଏକା ଡୋକରେ ଗ୍ଲାସଟିକୁ ନିଃଶେଷ କରି ଅମ୍ଳାନ ବଦଳକୁ ବାଁ ହାତପାୟଲିରେ ପୋଛି ପୋଛି ଖଣ୍ଡେ ସିଗାରେଟ୍‌ରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲା ।

ବିଜନବିହାରୀ ଜମ୍‌ଲେଟ୍ ଗ୍ଲାସଟିକୁ ଓଠ ପାଖକୁ ଆଣି ଉଠାଇ ଧରି କହିଲେ, “ଆପଣ ମଞ୍ଚାର ବଡ଼ ପ୍ରାୟ । ସେ କଥା ମୁଁ ବେଶ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖିଛି; କିନ୍ତୁ ମଞ୍ଚାର ଗନ୍ଧ ଆପଣଙ୍କୁ କଣ ସ୍ମରଣ କରାଇଥିବ, କହିନ୍ତୁ ତ ଦେଖି ?”

ସେ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଲା ନାହିଁ । ପୁଣି ପ୍ରସ୍ତେ ଜମ୍‌ଲେଟ୍ ଓ ତାର ପୁଣି ପ୍ରସ୍ତେ ସ୍ୱଦେଶୀ ଷ୍ଟେକ୍‌କା ପରେ ବିଜନବିହାରୀ ସେଇ ପ୍ରଶ୍ନର ପୁନରାବୃତ୍ତି କଲେ । ଆଜି ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମା ମିଳିଛି, ସେ ସୂକ୍ଷ୍ମା ଆଉ ହୁଏତ କେବେ ମିଳି ନ ପାରେ । ତେଣୁ ଏ ମୂଲ୍ୟବାନ ତଥ୍ୟଟି ଆଜି ଏଇଠାରେ ଆବିଷ୍କାର କରିବା ପାଇଁ ପଡ଼ିବ । ଅପ୍ରସନ୍ନ କଣ୍ଠରେ ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ମୁଁ ମଞ୍ଚାମାଳା ଜଣେ କୌଣସି ସ୍ତୂତିକୁ ମନେ-ପକାଇବା ପାଇଁ ନୁହେଁ, ମୁଁ କିଣେ ସେଇ ବଚ୍ଚା ପାଇଁ । ମଞ୍ଚା ତାର ଭାରି ପ୍ରିୟ ।”

କିନ୍ତୁ କିଏ ସେ ମଞ୍ଚା-ପ୍ରିୟା ବଚ୍ଚା, ମାନେ କୁକୁରା, ଆଉ କିଏ ବା ଏଇ ନବ୍ୟ ସହଜିଆ କୁକୁରାପାଦ ? ବିଜନବିହାରୀ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ କିନ୍ତୁ ନିଜ ଆଡ଼ୁ ସେ ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ କରି କହିଲା, “ଏକସଂଚେତ୍ତରେ ଅପରଚେତର ମନାସା...ମନ...ଆଜି ଆସିବା ପାଇଁ ଏତେ ଡେରି କରୁଛୁ କାହିଁକି, କେଜାଣି ? ହୁଏତ ସୁଲିଥିବଣି କେଉଁ ସେକେଣ୍ଡ ସୋ ସିନେମାକୁ ।”

ବିଜନବିହାରୀ ଖଣ୍ଡେ ସିଗାରେଟ୍‌ରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ଧୂଆଁର କୁଣ୍ଡଳୀ କାଢ଼ି ପେଣ୍ଟାଦାର ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ପରି ପରୁଷଲେ —

“କାହା ପାଇଁ ଆପଣ ମଞ୍ଚାମାଳା ଜଣନ୍ତି, ସେ କଥା ଜାଣି ମୋର ଲଭ ନାହିଁ । ଘୌବନରେ ସେପରି ବିଚ୍ଚାନଙ୍କର କାମୁଡ଼ାରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ କମ୍ ଆହତ ହୋଇନାହିଁ । ତଥାପି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଞ୍ଚାମାଳା ଜଣିବାକୁ ପଡ଼େ, ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ପଡ଼େ । ଘୌବନର ସେ ଗୋଟାଏ ଅକୁପେକ୍ଷାଲ ଡିଜିଟ୍—ବୃତ୍ତିଗତ ବ୍ୟାଧି ।

ମୋର ପ୍ରଶ୍ନ କିନ୍ତୁ ମଞ୍ଜୀର ଘୋରର ଆପଣଙ୍କୁ କଣ ସ୍ମରଣ କରାଇବ ? କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳର ଘଟଣା ଓ ପରିବେଶ ?”

ସେ ଆଉ ପ୍ରସ୍ତେ ଦେଖି ଶେଷ କା ପାଇଁ ଘାୟର କଣ୍ଠରେ ଅର୍ତ୍ତର ଦେଲା ।

ବିଜନବିହାରୀ କିନ୍ତୁ ପ୍ରଗଳ୍ଭ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ । ସେ କହୁଥିଲେ—
 “ଉଦାହରଣ ସ୍ବରୂପ, ଏଇ ଧରନ୍ତୁ ମଞ୍ଜୀର ଘରୁ ଗଢ଼ ମୋଡ଼େ ମନେ ପକାଇବ, ବର୍ଷ ଓ କାଳର ପାରାବାର ସେପଟେ ଏକ ପଞ୍ଜୀ ଗ୍ରାମରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ବଳ ବୋର୍ଡ଼ିଂଘର । ଛାଇଜ୍ଞା ବାଦାମୀ ରଙ୍ଗର ଖରାଦିନିଆ ସକାଳ ତଥାପି ଝଙ୍କ ହୋଇ ଫୁଟିନାହିଁ । ନଦ ମଳମଳ ଆଖିରେ ସକାଳ ପ୍ରାର୍ଥନା ପାଇଁ ପିଲଏ ଚାଲିଛନ୍ତି ସୁଦାମ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପିଣ୍ଡାକୁ—“ଅଖିଳ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡପତି ମୋ ଜୀବନ ସାମୀ”ର ପ୍ରଥମ ଲହର ଉଠିଲଣି । ଶଙ୍କା ସଙ୍କଟସ୍ଥାନ ପୃଥିବୀର ଗୋଟିଏ ଅପାପବଦ ସକାଳ, ପିଣ୍ଡା ତଳେ ରାଣି ରାଣି ମଞ୍ଜୀଫୁଲର ମହକ ଭିତରେ ସେଦିନଟି ସେପରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଚେଇଁ ଉଠୁଥିଲା, ଆଜି ମଧ୍ୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ହଠାତ୍ ସେହୁପରି ଚେଇଁ ଉଠେ...ମୁଁ ଏ ମଞ୍ଜୀଫୁଲ ଭିତରେ । ଆଉ ଆପଣଙ୍କର ?”

ସେ ଲେକଟି ଅକାରଣ ରୁଷିଆରେ ବିସ୍ଫୋରଣ କରି ଉଠିଲେ—“ଆମେ ସବୁ ଆଜି ଚାହୁଁ, ସବୁ ଭୁଲିଯିବା ପାଇଁ । ଅଞ୍ଚଳର ସ୍ବେପନ ପାଇଁ, ରୁମ ପରି ଇତିଅତ୍-ମାନେ ମଞ୍ଜୀମାଳ କଣିପାରୁଥାନ୍ତି, ମାତ୍ର ମୁଁ କଣେ କେବଳ ସେହି ବରଟା ପାଇଁ ।”

ତା’ପରେ ଗୋଟାଏ ଅଶ୍ରୁଳି ହାକୁଡ଼ି ମାରି ସେ ଟେକିଫୋନ୍-ବୁଥ ଭିତରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା, ବୋଧହୁଏ ମନାଷାକୁ ଟେକିଫୋନ୍ କରିବା ପାଇଁ । ତତ୍କ୍ଷଣରୁ ତଳି ତଳି ଉଠିଗଲାବେଳେ, ମଞ୍ଜୀମାଳଟା ତାର ପକେଟରୁ ଖସି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ମାତ୍ର ଏତେ ଯତ୍ନରେ କିଣା ମଞ୍ଜୀମାଳଟିକୁ ହାତରେ ଉଠାଇ ନେବା ପାଇଁ ତାହାର ଯେଉଁ ଅଥବା ଅଭିଳାଷ ନଥିଲା । ତାର ଜୋଡ଼ା ତଳେ ଫୁଲମାଳଟା ମକଚି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ବିଜନବିହାରୀ କାଉଣ୍ଟରରେ ବଲ୍ ଛୁଣାଇ ବାହାରକୁ ଆସିଲେ । ସ୍ବଚ୍ଛରଟା ସେମିତି ଠିଆହୋଇଥିଲା ଗୋଟାଏ କାଠ-ଘୋଡ଼ା ପରି ।

ଅନ୍ୟ ସହରର ସେଇ ଗଳିଗୁମ୍ଫା ନିଅନ୍ ଆଲେକରେ ଦିଶୁଥିଲା ନିଦ ଓଷଦ ଗିଳି ଶୋଇପଡ଼ିଥିବା କୌଣସି ଗୋରୀର ବିମର୍ଷ ମୁହଁ ପରି । ଏ ନଦ୍ରା ବିଶ୍ରାମର ପ୍ରଣାମ ନୁହେଁ, ଦୁଇଟି ଯନ୍ତ୍ରଣା ମଧ୍ୟରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ବରଦ ମାତ୍ର ।

ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ର

କାମାଚରଣ ମିତ୍ର

ଫଗୁଣ ମାସର ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଯଯୋଦ୍ଧାବୀର ସକାଳ । ସୁନ୍ଦର ଫାଟି ଫାଟି ଆସୁଛି । ଏତେ ସକାଳୁ ମଧ୍ୟ କାହିଁ ଗୋଟିଏ କୋଇଲି କୁଣ୍ଡଳଦ୍ରା ନଦୀର ବନ୍ଧ ଉପର ଆମ୍ଭ-ତୋଟାରେ ବସି ଏକାକିଆ ଶବ୍ଦ ଚାଲୁଛି ଆଲୁଲ ଭାବରେ ।

ରାମ ପଧାନଙ୍କ ନାତି, ନବଦଳଙ୍କ ପୁଅ ଶ୍ୟାମଦଳ ଅନ୍ୟମନ୍ଦ୍ର ଭାବରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ନରାଧାରକୁ ଓହ୍ଲାଇଲେ । ଆଠବର୍ଷ ପରେ ସେ ତାଙ୍କର ହୋଇ ପ୍ରଥମ ଥର ଗାଁକୁ ଫେରିଛନ୍ତି । ଆଜି ସକାଳୁ ମନଟା ତାଙ୍କର ହଠାତ୍ ଆନନ୍ଦରେ ଭରିଗଲା । ସେ ଆନନ୍ଦ ଯେପରି ଖାଲି ଖସି ନୁହେଁ, ଖସି ଆହୁରି କିଛି ବେଶି । ଯେଉଁ ଆଡ଼କୁ ସେ ଚାହିଁଲେ ସବୁ ତାଙ୍କୁ ସୁନ୍ଦର ମନେ ହେଲା, ଏପରିକି ବାଡ଼ିପଟର ପରୁ ପୋଖରଟି, ଆଉ ଶୁକୁଟା ମା'ର ଶୁଖିଲା ପତରଗୋଟି ବି । ପୁଣି ସେ ଆନନ୍ଦ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଅଜଣା ବେଦନା ମିଶିଯାଇ ତାକୁ ରସଦଳ କରିଦେଇଛି; ଅଥଚ କେଉଁଥିପାଇଁ ଏପରି ଲାଗୁଛି ସେ କିଛି କାରଣ ଖୋଜି ପାଇଲେ ନାହିଁ । ସେ ଆଉ ଘରଭିତରେ ରହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶୁଦ୍ଧ ନପାହୁଣ୍ଡ ବାହାରଆସିଲେ କୁଣ୍ଡଳଦ୍ରା ନଦୀକୁ, ଯାହାର ନାନା ରୂପକୁ ସେ ପିଲାଟିବେଳୁ ଦେଖି ଦେଖି ମଧ୍ୟ କଲନା କରି ପାରିନାହାନ୍ତି କି ତୁମ୍ଭେ ମଧ୍ୟ ପାଇନାହାନ୍ତି । କୁଣ୍ଡଳଦ୍ରା ଥିଲା ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁ, ଦାର୍ଶନିକ, ସପ୍ତପ୍ରଦର୍ଶକ । ବହୁଦିନ ପରେ ଆଜି କୁଣ୍ଡଳଦ୍ରାକୁ ଦେଖି ତାଙ୍କର ବେଦନା-ଆନନ୍ଦ ଆହୁରି ଗଭୀର, ଆହୁରି ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଗଲା ।

ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଏମିତି ଗୋଟିଏ ଦିନରେ ନର ଆରପାଖ ଅତଡ଼ା ଉପର ଗାଁ ଅହମଦପୁରର ମୁସଲମାନ ଓ ଏପାଖ ଅତଡ଼ା ଉପର ଗାଁ କୁଶୁପୁରର ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଭିତରେ ହୋଇ ଖେଳ ନେଇ ଦଙ୍ଗା ଲାଗି ତାଙ୍କ ବାପା ନବଦଳ ଓ ରହମ୍ ଅଜାଙ୍କ ପୁଅ ଅବଦୁଲ୍ ପରସ୍ପରକୁ ମାରଣ ଏଇ ନରବାଲିରେ କୁଣ୍ଡାକୁ ଶୁଁ ହୋଇ ଚିତ୍ତଦଳ ପାଇଁ ଶୋଇଯାଇଥିଲେ । ସେ ଦଙ୍ଗାର କାରଣ ଥିଲେ ପୁଣି ଶ୍ୟାମଦଳ ନଜେ । ତାଙ୍କୁ ସେତେବେଳେ ଆଠବର୍ଷ । ସେ ରହମ୍ ଅଜାଙ୍କ ଦାଢ଼ିରେ ଅବିର ବୋଲି ଦେଇଥିଲେ ବୋଲି ଦୁଇ ଗାଁ ଭିତରେ ହୁଣ୍ଡାକଟା ଲାଗିଯାଇଥିଲା; ଅଥଚ ପ୍ରଧାନବନ୍ଧ ଓ ଖଲିଧା-

ବଶ ଭିତରେ ଅଭେଦ୍ୟ ପ୍ରାଣ ପ୍ରଗପ୍ତ ଧରି ଚାଲି ଆସିଥିଲା—ଏବେ ବି ଅଛି । ଯଦିଓ ପରସ୍ପର ଗାଁବାଲଙ୍କ ଦାଉରୁ ତାର ବାହ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ଅନେକ କମିଯାଇଛି; କିନ୍ତୁ ତାହା ଯେ ଏକ ନୂତନ ଓ ଅଭିନବ ପରାକ୍ରମର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାବେଳେ ଏମିତି ଆସିବ, କିଏ ଜାଣିଥିଲା !

ଶ୍ୟାମସନ ପାଣି ଭିତରକୁ ପଶିଲାବେଳେ ଦେଖିଲେ ନୟାବରର ଆରପାଖରୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରବଳ ତରତର ହୋଇ ପାଣି ଭିତରୁ ଉଠି ଯାଉଛି । ହଠାତ୍ ଶ୍ୟାମସନକୁ ଦେଖି ସେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ଅମଜିଗଲା । ଆଉ ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଭିତରେ ସବୁ ଓଲଟ-ପାଲଟ ହୋଇଗଲା ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଅଜାଣତରେ । ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଭିତରେ ବଟବୃକ୍ଷର ଛୁଦ୍ର ଗଳରେ ଏକ ବିରାଟ ବଟବୃକ୍ଷ ରହିଥିବା ଭଳି, ରହିଗଲା ଅନେକ ଅନେକ କଥା ।

ଶ୍ୟାମସନଙ୍କୁ ଦେଖି ପ୍ରବଳତା ମୁହଁରେ କିଏ ଯେପରି ଅବର ମୁଠାଏ ଛୁଟି-ଦେଲା । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ ପ୍ରବଳତା ବିସ୍ମୟ-ବିସ୍ମାରିତ ନୟନରେ ଶ୍ୟାମସନ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ରହିଲା—ଯେପରି ଦୁଇଟି ନାଲି କର୍ମ ଫୁଟିଗଲା । ଦେହର ରଙ୍ଗ ଆଉଟା ପୁନା ଭଳି । ସନକୃଷ୍ଣ କୁହୁତ କେଶର ଚୈତ୍ସ୍ବିକ୍ଯୁକ୍ତଗୁଡ଼ିକ ମୁହଁ ଉପରେ ପଡ଼ି ମନେ ହେଉଥିଲା କୁଶଭଦ୍ରାର ଗଭୀର ନାଲିସ୍ରୋତ ସୁନାରଙ୍ଗର ବାଲି ଉପରେ ବୋହୁ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ସାନ ସାନ ଭଉଁର ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ସିନ୍ଧୁ ବସନ ତଳୁ ଗୁରୁଜିତମ୍ବ, ସନବନ୍ଧ ଓ ଜୟନୟନର ସୁସୃଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣଲତା ଶ୍ୟାମସନଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିରରେ ନିଆଁର ସ୍ରୋତ ଛୁଟାଇଦେଲା । ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦରେ ଅତୁରର ପଳାଶବନ ଜଳୁଛି, ସେଇ ନିଆଁ ଯେପରି ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିରରେ ଖେଳିଗଲା । ଶ୍ୟାମସନ ଏତେ ରୂପ ଆଗରୁ କେବେ ଦେଖି ନଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଦେଖିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବୁଝିପାରି ନଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା, ଶ୍ରୀରାଧା ଯମୁନାରେ ଗାଧୋଇ ଶ୍ୟାମଙ୍କୁ ଦେଖିପକାଇବା ଭୟରେ ତରତର ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରିଯାଉଛନ୍ତି ।

ପ୍ରବଳତା ଦେହରେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ନିଆଁ ଲାଗିଗଲା ପରି । ଅପାଙ୍ଗଦୃଷ୍ଟିରେ ଶ୍ୟାମସନଙ୍କୁ ଥରେ ଚାହିଁ ଦେଇ ସେ ‘ନ ଯଯୌ ନ ତସ୍ମୌ’ ଅବସ୍ଥାରେ କିଛିକ୍ଷଣ ଛୁଟା ହୋଇଗଲା । ଶ୍ୟାମସନଙ୍କ ମୁହଁର ଶ୍ୟାମ ବଳିଷ୍ଠ ଦେହ, ଉଦାସ ଚାହିଁ ଦେଖି ତାର ମନେହେଲା ସତେ ଯେପରି ଏଙ୍କରପାଇଁ ସେ ନିଜ ଅଜାଣତରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଥିଲା । ତା ନହୋଇଥିଲେ ଯିଏ ବଡ଼ ହେବା ଦିନରୁ କେବେ ନଭିଲୁ ଗାଧୋଇ ଆସେ ନାହିଁ, ଆଜି ସକାଳୁ ଜନ୍ମ କରି ଗୋସିନୀଙ୍କ ଅନୁମତି ଆଦାୟ କରି କାହିଁକି ଆସିଆଲା । ଏକ୍ଷୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ କାହିଁକି ଗୋସିବାପାଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଗୀତଟି ବାରମ୍ବାର ମନେପଡ଼େ— ‘ବଳମାରେ ତୁନରସ୍ତା ମୈକ୍ଯ ଲାଲ ରଙ୍ଗ ଦେଂ’; କିନ୍ତୁ ମୁହଁରୁ ତାର ଭୟାଣି ସ୍ବରରେ

ବାହାରିଗଲା, ହାୟ ଆଜ୍ଞା ! ଭୟ ତା'ର ଶ୍ୟାମସନକୁ ଗୁହେଁ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଭିତରେ ତା'ର ଜୀବନରେ ଯେଉଁ ଓଲଟପାଲଟ ହୋଇଗଲା ସେଇଥିପାଇଁ । ମନ ତା'ର ଏକ ଅଜଣା ଆନନ୍ଦରେ ଭରିଗଲା ସତ; କିନ୍ତୁ ଦେହ ତା'ର ଭୟରେ ଅରିଗଲା । ତା'ର 'ହାୟ ଆଜ୍ଞା'ରେ ଆନନ୍ଦ ଥିଲା ଓ ଭୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ।

“ହାୟ ଆଜ୍ଞା” ଶୁଣି ଶ୍ୟାମସନ ତମକ ପଡ଼ିଲେ । ତେବେ ଏ ହୃଦୟ ଅବଦୁଲ୍ କଲେଜଙ୍କ ଝିଅ ହସନ୍‌ବାନୁ, ଯାହାକୁ ସେ ପିଲାବେଳେ ଏଇ କୁଶଭଦ୍ରାର ପାଣିରେ ଗୁଡ଼ିଯାଉଥିବା ବେଳେ ସେ ନିଜର ଜୀବନକୁ ବିପନ୍ନ କରି ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ତେବେ କଷ୍ଟ କୁଶଭଦ୍ରା ସତରେ ହସନ୍‌କୁ ଟାଣି ନେଉ ନ ଥିଲା, ଗୋଟାଏ ଗୁଲ୍‌ଶି କରୁଥିଲା ! ଶ୍ୟାମସନ କୁଶଭଦ୍ରା ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲେ ଆଖି ତରୁଟି । ତାଙ୍କର ମନେହେଲ କୁଶଭଦ୍ରା ଖିଲିଖିଲି କରି ହସିଉଠିଲା । ଶ୍ୟାମସନ ପାଣିରେ ଗୋଟାଏ ଗୁରୁତ୍ୱ ମାରି ମନେ ମନେ କହିଲେ, ଦୁଷ୍ଟ, ଏକାକୀ କଲୁ । ଶ୍ୟାମସନଙ୍କ ମୁହଁରେ ଆନନ୍ଦ, ଭୟ, ବିପ୍ଳବ, ହତାଶ ଏକାସାଙ୍ଗରେ ଖେଳିଗଲା । ତାଙ୍କର ମୁହଁରୁ ବାହାରିଗଲା, ହାୟ ଗ୍ୟାବଜ୍ଜି ! ଇସ୍‌ କଣ କଲ !

ଗ୍ୟାବଜ୍ଜିଙ୍କ ନାଁ ଶୁଣି ହସନ୍‌ ତମକ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଜାଣେ ଯେ ପ୍ରଧାନବଂଶର ଲୋକେ କଥା-କଥାକେ ସେମାନଙ୍କର କୁଳଦେବତା ଗ୍ୟାବଜ୍ଜିଙ୍କ ନାଁ ନିଅନ୍ତି । ତେବେ କଣ ଏ ଶ୍ୟାମସନ, ଯିଏ ମୋତେ ଏଇ ନରରେ ଗୁଡ଼ିଯାଉଥିବାରୁ ବଞ୍ଚାଇଥିଲେ । ଏ କଥା ଭାବିବା ମାତ୍ରେ ହସନ୍‌ର ପ୍ରତି ଅଙ୍ଗରେ ଦୁଲକ ଖେଳିଗଲା; କିନ୍ତୁ ଭୟରେ ସେ ପ୍ରାୟ ଅତେଜ ହୋଇପଡ଼ିଲା । କୌଣସି ମତେ ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଲା; କିନ୍ତୁ ତାର ମୁହଁରୁ ମଧ୍ୟ ବାହାରିଗଲା, ‘ହାୟ ଆଜ୍ଞା, ମୋ ଅବ କ୍ୟା କରୁ !’

ଦୁହେଁ ହିଁ ଗୁରୁପାରିଲେ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହାର ପରିଣାମ ଭାବି ଦୁହେଁ ହିଁ ଶକ୍ତିତ ହେଲେ । ଦୁହେଁ ଏପରି ଦୁଇ ଭିନ୍ନ ଧର୍ମର ଯେ, ଦୁଇଧର୍ମର ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଶହ ଶହ ବର୍ଷର ଗ୍ଳାନି, ଅବିଶ୍ୱାସ, ଶତ୍ରୁତା ଶେଷରେ ଭରତକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିବ । ତେବେ ବି ସେ ଶତ୍ରୁତା ଯାଇନାହିଁ, ସାମାନ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ କାରଣରୁ ଦୁହେଁ ଦୁହିଁକୁ ହାଣିପକାଇଛନ୍ତି, ନାନା ବାଉଣ୍ଡ କାଣ୍ଡରେ ମାଡ଼ିଉଠିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର କିଛିଦିନ ପୁର୍ବେ ମସ୍ତକିଦ ସାମନାରେ ବାଜା ବଜାଇବା ନେଇ କେତେ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ହୋଇ-ଯାଇଛି, କେତେ ନିରାହାର ଲୋକଙ୍କ ଘର ଜଳି ପାଉଁଶ ହୋଇଯାଇଛି । ପୁଣି ଏ ସନ କୁଶପୁରର ଲୋକେ ଦୋଳପୁରୁଣିମାକୁ ଅହମଦପୁରର ମସଜିଦ୍ ସାମନାରେ ବାଜା ବଜାଇ ଗୋବିନ୍ଦପୁର ମେଳଣକୁ ଯିବାର ଗୁପ୍ତ ମସ୍ତକାରେ ମାଡ଼ିଲେଣି । ଏହାର ସ୍ୱରାଜ ପାଇ ଅହମଦପୁରର ମୁସଲମାନମାନେ ମଧ୍ୟ ସଜବାଜ ହେଲେଣି । ଗୋବିନ୍ଦପୁର ଓ

କୁଣ୍ଡପୁର ଭିତରେ ମାଡ଼ପିଟି ଲାଗି ଚିରିଣ ବର୍ଷ ହେବ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ରାଧାବଞ୍ଚିତ ଜନ୍ମଜ
ଗୋବିନ୍ଦପୁର ମେଳଣକୁ ଯିବା ବନ୍ଦ ହୋଇଥିଲା । ଖାଲି ସେତିକି ନୁହଁ, ଦୁଇ ଗାଁ
ଭିତରେ କଲିଗୋଲ ଏତେ ଦୂରକୁ ଯାଇଥିଲା ଯେ ଏକ ଗାଁର ଲୋକ ଦୈବାତ୍ ଅନ୍ୟ
ଗାଁର କୌଣସି ଲୋକକୁ ନିଜ ଗାଁ ପାଖରେ ଏକାଠିଆ ପାଇଲେ ନିସ୍ତୁକ ମାଡ଼
ଦେଉଥିଲେ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ଶହେ ସରିକ ଫୌଜଦାରୀ ମକଦ୍ଦମା ଅଦାଲତରେ
ପଡ଼ିରହିବ; କିନ୍ତୁ ଏ ସନ ଦୁଇ ଗାଁର ଲୋକେ ଏକତ୍ର ମିଳି ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଛନ୍ତି,
ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ରାଧାବଞ୍ଚିତ ଜନ୍ମ ଗୋବିନ୍ଦପୁର ମେଳଣକୁ ଯିବେ ଏବଂ ଅହମଦପୁର ଗାଁ ଭିତର
ଦେଇ ଯିବେ । ବୃତ୍ତା ବୃତ୍ତାମାନେ ମଧ୍ୟ କହିଲେ, ଠାକୁରେ ଆଗରୁ ଯେପରି ଗୋବିନ୍ଦପୁର
ମେଳଣକୁ ଯାଉଥିଲେ ସେଇପରି ଯିବେ, ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ଭେଦଭାବ ଭୁଲିଯାଇ
ଠାକୁରଙ୍କ ଗୋଟିଏ ସେବା ପୁଣି ଫେରାଇ ଆଣିବା ଉଚିତ ।

କୁଣ୍ଡପୁରର ହୃଦୟମାନଙ୍କର ଏ ବର୍ଷ ଏପରି ଭକ୍ତିଭାବ ଓ ଅଭେଦଭାବ ଫେରି-
ଆସିବାକୁ ତେଣେ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ରାଧାବଞ୍ଚିତ ଜନ୍ମ ଶ୍ୟାମଦଳ ଓ ହୃଦୟ ଭିତରେ ଏକ କୁଟ
ଲଗାଇଦେଲେ ପରା ! ଦୁହେଁ ଦୁହେଁଙ୍କ ପରିଚୟ ପାଇବା ପୁରୁ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଲେ ।
ଏ ପ୍ରେମ ଯେ ଖାଲି କୁଣ୍ଡପୁର ଓ ଅହମଦପୁର ଭିତରେ ଜଳୁଥିବା ନିଆଁକୁ ଆହୁରି
ତେଜ ନ ଦେବ, ସାରା ଭାରତରେ ନିଆଁ ଜାଳି ନ ଦେବ, କିଏ କହିପାରିବ । ଦୁଇ
ଗାଁ ଭିତରେ ଏପରି ଛକାଛକ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ଯେ ଏ ଗାଁରେ ଖୁଡ଼ିକିନା ହେଲେ,
ସେ ଗାଁରେ ଚୁରନ୍ତ ତାର ଖବର ପହଞ୍ଚିଯାଉଛି, ଏଥିରେ ଏ କଥା କଣ ଅଛପା
ରହିଯିବ ।

ହୃଦୟ ପୁଣି ଅରେ କହିଲା, ‘ହାୟ ଆଜ୍ଞା !’

ଶ୍ୟାମଦଳ ମଧ୍ୟ ପୁଣି ଅରେ କହିଲେ, ‘ରାଧାବଞ୍ଚିତ, ଏ କଅଣ କଲ !’

ହୃଦୟ ଅରି ଅରି ଦୌଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ଘର ଆଡ଼କୁ; କିନ୍ତୁ ତାର ମନେ
ହେଲା ସେ ଯେପରି ଘର ଆଡ଼କୁ ନ ଯାଇ ଶ୍ୟାମଦଳ ଆଡ଼େ ଯାଉଛି । ଅସହାୟ
ଭାବରେ ଗୁଣିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ସେ ପୁଣି ଦୌଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶ୍ୟାମଦଳ ପାଣି ଭିତରେ
ଛାଣି ଭଳି ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲେ ହୃଦୟ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ । ଅରେ ମାତ୍ର ସେ ପାଟିକରି
ତାଙ୍କଲେ ‘ହୃଦୟ !’ ଆଖିରୁ ତାଙ୍କର ଅଶ୍ରୁଧରି କୁଣିଭଦ୍ରାର ସ୍ରୋତରେ ଟପ୍ ଟପ୍
ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । କୁଣିଭଦ୍ରା ଯେପରି ଖିଲିଖିଲି ହୁଏ ସେ ଅଶ୍ରୁକୁ ବୋହୁ ନେଇଗଲା
ମହାସମୁଦ୍ରକୁ ।

ହୃଦୟ ଚାଲିଯିବା ପରେ ଶ୍ୟାମଦଳ ଟିକିଏ ପ୍ରକୃତସ୍ଥ ହୋଇ ଭାବ ବସିଲେ
ଆଗପଛ କଥା । ସେ ନିଜକୁ ନିଜେ କହିଲେ, ଏ ସବୁ ଭୁଟା ରୋମାଞ୍ଚସିଦ୍ଧ ।

କୁଣ୍ଡଳାକୁ ଖବର ଶୁଣି ତା ସହୃଦ କଥା କହିବା, ରାଧାବନ୍ଧୁରଙ୍କର ପଥରସ୍ତ୍ରୀକୁ ଭଗବାନ ଭାବ ତାଙ୍କୁ ହିଁ ଏ ସବୁ ପାଇଁ ଦାୟୀ କରି ଆନନ୍ଦ ବା ବେଦନା ପାଇବା—ଏ ସବୁ ମିଥ୍ୟା, କୁଣ୍ଡା ରୋମାଞ୍ଚିସିଜ୍ମ ନୁହେଁ ତ କଥଣ ? ଆଜିକାଲି ବିଜ୍ଞାନପୁରର ଏ ସବୁ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ, କାରଣ ତା ଉପରେ ତ କାହାର ବିଶ୍ୱାସନାସ ନିର୍ଭର କରେ ନାହିଁ ବା କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମୋର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଭଳି ଭାବିବା ଉଚିତ । ଯାହାକୁ ମୁଁ ପ୍ରେମ କହୁଛି, ତା କେବଳ ଲଳସା, ମାଂସର ଲଳସା । ହସ୍ତନ୍ତର ଦେହ ତ ମୋତେ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବ ? ଏ ଲଳସାର ସ୍ରୋତରେ ମୋର କଣ ଭସିଯିବା ଉଚିତ ? ହସ୍ତନ୍ତ ମୁସଲମାନ, ମୁଁ ହିନ୍ଦୁ । ମୁଁ ଯଦି ହସ୍ତନ୍ତକୁ ବାହା ହୁଏ, ତେବେ ସାମାଜିକ ବିଶୁଦ୍ଧିକା କଥା ଗୁଡ଼ିକଦେଲେ ବି ମୋର ବିବାହତ ଖବର କଥଣ ବିଷମୟ ହୋଇଯିବ ନାହିଁ ? ତାର ଶାନ୍ତିନୀତି, ଖାଦ୍ୟ, ଗୁଲିଚଳନ ସବୁ କେବଳ ଭିନ୍ନ ନୁହେଁ, ମୋର ଠିକ୍ ଓଲଟା । ସେଥିରେ ପୁଣି ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ କଲିଗୋଲ ବେଳେ ଆମ ଭିତରେ କଥଣ ପ୍ରେମ ରହି ପାରିବ ? ନା, ଆଗେ ମୁଁ ନିଜକୁ ନିଜେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ—ଏ ଭିନ୍ନାଦନା ଲଳସାରୁ ଜାତ, ନା ପ୍ରେମରୁ; ତେବେ ଯାଇ ଯେଉଁ କଥା । ଶୁଦ୍ଧଲୋକମାନଙ୍କର ମନକୁ ମଧ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଗୋଲମାଲ କରିଦିଏ । ବିପକ୍ଷରେ ତାଙ୍କର ମନ ଅନେକ ପ୍ରକୃ ବାଞ୍ଛିଲ ସତ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମନ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପରୁର ସବୁ ପ୍ରକୃକୁ ମାରବ କରିଦେଲା—ତୁମେ ଯେ ଏହା ବିଚ୍ଛିନ୍ନରେ ଏତେ ଗଭୀର ଚିନ୍ତା କରୁଛ, ତାହାହିଁ କଥଣ ସ୍ୱାଭାବ ଦେଇନାହିଁ କି ଏହା କେବଳ ଯୌବନ ଆବେଶ ନୁହେଁ; ତା ସହୃଦ ଆଦିମ ଓ ମୌଳିକ ବେଦନା ଏବଂ ଆନନ୍ଦର କୁଆର ମଧ୍ୟ ଖୋଲିଯାଇଛି ?

ସାରା ବିଶ୍ୱରେ କୁଆଡ଼େ ଏଇ ବେଦନା-ଆନନ୍ଦ ନିଅର ଭାବରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି । ସେଇ ଅର୍ଥାତ ବେଦନା ଯେତେବେଳେ ନାନା ଭାବରେ ସର୍ବାମ ଭିତରେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ସେତେବେଳେ କୁଆଡ଼େ ନାନା ପ୍ରକାରର ଘଟନା ଘଟେ । ଏହା ବୈଜ୍ଞାନିକର ଶେଷ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବା ଚୁକ୍ତା ମିଥ୍ୟା ରୋମାଞ୍ଚିସିଜ୍ମ, କିଏ କହିବ ? ଏ କି ଆକୃଷ୍ଟତା ଭାବନେ ! ଏ କି ଅକ୍ଷୟତା ପବନେ ପବନେ । ଟଲଷ୍ଟୟ କହିବା—ଭଲି ଫଳଟି ଗଛରୁ ଝଡ଼ିପଡ଼ିବାର କାରଣ ମଧ୍ୟାକର୍ଷଣ ଶକ୍ତି ହୋଇପାରେ ବା ଗଛତଳେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ପିଲାଟି ଲୋଲୁପଦୃଷ୍ଟିରେ ଗୁଣ୍ଡି ଫଳଟିକୁ ତଳେ ପକାଇଦେବା ପାଇଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିବାରୁ ହୋଇପାରେ ବା ଉଭୟ କାରଣରୁ ହୋଇପାରେ । କିଏ ଜାଣେ ଘଟଣାମାନ କେଉଁ କାରଣରୁ ଘଟେ ? ସେ ଯାହାହେଉ, ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଯେଉଁ ସାମାନ୍ୟ ଘଟଣାଟି ଘଟିଗଲା ତାହା ଗୁଡ଼ୁ ଗୁଡ଼ୁ ଏକ ବିରାଟ ପ୍ରବାହରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଆଉ ଶ୍ୟାମପଦ ଓ ହସ୍ତନ୍ତ ଭାସିଗଲେ ସେ ସ୍ରୋତରେ

ଏବଂ ତାଙ୍କ ସହିତ କୁଣ୍ଡପୁର ଓ ଅହମଦପୁରର ହିନ୍ଦୁ-ମୁସଲମାନମାନେ ନାନା ପ୍ରକାରରେ ।

× × × ×

ଟଳି ଟଳି ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ବାଗିଚାରେ କରୁଥି ପଡ଼ିଲ ହସନ୍ତୁ । ରହମ୍ମନ୍ ସ୍ତ୍ରୀ ଜେବୁନ୍ନିସା ଅଗଣା ଲୁପୁଥିଲେ । ନାରୁଣୀକୁ ଏପରି ପଡ଼ିଯିବାର ଦେଖି ପାଟିକରି ତାଙ୍କ ଛୁଡ଼ିଲେ, “ଆରେ ଓ ମିଆଁ, ଆରେ ଜଲଦି ଆସ ମ ! ଦେଖୋ ଦେଖୋ ହସନ୍ତୁ କ୍ୟା ହୋ ଗିୟା । ହାୟ ମେର ଆଲ୍ଲା ! ମୋ ମନା କରନ୍ତି ଥି ନରକୁ ଯାନେକୁ । ଆରେ, କୁଣ୍ଡପୁରକା କୋଇ ହିନ୍ଦୁ ରୁମକୁ କୁଛୁ କହୁସ୍ କ୍ୟା, କୁଛୁ ବେଲକ୍ତି କିୟା କ୍ୟା ? ଆରେ ଓ ମିଆଁ !”

ରହମ୍ମ ବାଡ଼ବୁଜା ପକାଇ ଦେଇ ଦୌଡ଼ି ଆସିଲେ । ହସନ୍ତୁକୁ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖି ସେ ଆବାକାବା ହୋଇ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲେ । ଜେବୁନ୍ନିସା ତାଙ୍କୁ ଧକ୍କାଏ ମାର ପାଟି କରି କହିଲେ, “ଆରେ ଉଲ୍ଲୁଜା ମାଫିକ୍ କ୍ୟା ଖଡ଼ା ହୁୟା ହେ ? ଆରେ କୁଛୁର ତୋ କରେ । ହାୟ ଖୁଦା ! ଆରେ ଶ୍ୟାମଦନ୍ ଆୟା ହେଁ ତାକତର ହୋ କେ, ଉସକୁ ବୁଲୁ ଟଳିଦି ।”

ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କଥାରେ ରହମ୍ମନ୍ ହୋସ୍ ଫେରିଆସିଲା । ସେ ହଠାତ୍ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଗାମୁଛାଟା ବାନ୍ଧି ଦେଇ କହିଲେ, “ଅବ୍ବ ରାତା ହୁଁ, ରୁମ ଉସ କି ଶିର ମେ ପାନ୍ତି ତାଲେ ।” ରହମ୍ମ ଧର୍ମସାଇଁ ହୋଇ ଦୌଡ଼ିଲେ କୁଣ୍ଡପୁର ଶ୍ୟାମଦନ୍ଙ୍କୁ ଓ ସଙ୍ଗାତ ରାମ ପଧାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଆଖିବାକୁ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡପୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ନର ମଝିରେ ଶ୍ୟାମଦନ୍ ସେମିତି ସ୍ଥାଣ୍ଡ ଭଲ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତି । ରହମ୍ମ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ତରତର ହୋଇ ସବୁ କଥା କହି ହାତ ଧରି ଟାଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶ୍ୟାମଦନ୍ ଫତ୍ତୁ ବୁଝିପାରଲେ ନାହିଁ; ଖାଲି ଏତିକି ବୁଝିଲେ ଯେ ହସନ୍ତୁ ବେହୋସ୍ ହୋଇ ତଳେ ପଡ଼ିଯାଇଛନ୍ତି । କିଛିକ୍ଷଣ ସେ ବଲ୍‌ବଲ୍ କରି ରହମ୍ମ ଅଜା ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ମନେ ମନେ କେବଳ କହୁଥାନ୍ତି—ରାଧାବଞ୍ଚିତ ଏ କ’ଣ କଲ ! ମୁଁ ଯେ କିଛି ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ, ଘଟଣାମାନଙ୍କର ଏ ଧର୍ମସାଇଁ ଗତିରେ ମୁଁ ଯେ କିଛି ବରୁର କରିବାର ବେଳ ପାଇନାହିଁ ।

ରହମ୍ମ ଅଧୀର ଭାବରେ କହିଲେ, “ଆରେ ନାତି ! ଯିଏ ବଲ୍ ବଲ୍ କରକେ ତକାତା ହେଁ କ୍ୟା ମ ? ଆରେ ଜଲଦି ଆସ ।”

ଶ୍ୟାମଦନ୍ କହିଲେ, “ଅଜା...ମୁଁ...ହସନ୍ତୁ...ନା...ନା...”

ରହମ୍ମ ଚିତ୍କାର କରି କହିଲେ, “ଆରେ ଏ କଣ ସରମ୍ ବେଳ, ହସନ୍ତୁ ତ

ତୋର ବହୁନ୍ ଅଛି...”

ଶ୍ୟାମଦଳ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା ଅଜ୍ଞା, ରୂମେ ଯାଅ, ମୋର ଔଷଧ ବାକ୍ୟ ଓ ସ୍ତୋତ୍ରୋଚ୍ଚାରଣ ନେଇ ଆସିବ । ମୁଁ ଏମିତି ଓଢ଼ା ଲୁଗାରେ ଯାଉଛି ।”

ରହମ୍ ଦୌଡ଼ିଲେ ପୁଣି କୁଣ୍ଡପୁର । ଶ୍ୟାମଦଳ ମଧ୍ୟ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ରହମ୍ ଦରକୁ ଯାଇ ବାହାରପଟ୍ଟ ଡାକିଲେ ।

ଜେବୁନିସା ଘର ଭିତରୁ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଡାକିଲେ, “ଆରେ ଶ୍ୟାମ ଆଇସ୍ ...ଆଉ ବେଟା; ସ୍ତବ୍ଧ ସ୍ତବ୍ଧ କିସ୍ତୋ ବେଟା, ଅନ୍ନର୍ ଆର୍ତ୍ତ !”

ଶ୍ୟାମଦଳ ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ଏକ ଅପୂର୍ବ ଦୃଶ୍ୟ । ହସନ୍ ଖଣ୍ଡେ ସୁନ୍ଦର ଧଳା ଶାଢ଼ି ପିନ୍ଧି ମୁଣ୍ଡରେ କାଳିଆ ଜନାର ଓଡ଼ିଶୀ ବାଜି ପଶ୍ଚିମକୁ ମୁହଁ କରି ଦୁଇ ହାତପାଦୁଲି ଉପରକୁ ଟେକି ଫତିହା ପଡ଼ୁଛି—

“ଆଉ ଜୋ ବିଲ୍ଲହେ ମିନର୍ ଶୈତାନର ରଜମ୍ ।

ବସ୍ ମିଲ୍ଲାହର ରହମାନର ରହମ୍...”

ଆଖିରୁ ଭାର ଝରଝର ଲୁହ ଝରିପଡ଼ୁଛି । ହସନ୍ ସିନା କହୁଥାଏ—ମୋତେ ଶୈତାନଠାରୁ ବଞ୍ଚାଅ ଆଜ୍ଞା, ତୋର ନାଁରେ ମୁଁ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରୁଛି; କିନ୍ତୁ ଫତିହା ସାଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ଗୀତ ଗୋଲେଇ ମିଶିଯାଉଥାଏ, ଅଜାଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଗୀତ, ମେରେ ଅଜାନମେ ଆସ୍ତେ ଘନଶ୍ୟାମ, ମୋ ହୋ ଗସ୍ତ ବାବରୀ, ...ମୋ ଅଗାଧା ଘନଶ୍ୟାମ ଆରମ୍ଭ ତେ ଆସିଲେ, ମୁଁ ପାଗଳୀ ହୋଇଯିବି କି ।

ଶ୍ୟାମଦଳଙ୍କ ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହେଲା ସେ ବି ସେମିତି ବସି ନମାଜ ପଢ଼ନ୍ତେ ।

ରହମ୍ ଓ ରାମ ପଧାନ ସେତେବେଳକୁ ପହଞ୍ଚି ସାରିଥିଲେ । ରାମ ଅଜାଙ୍କ ପାଟି ଶୁଣି ହସନ୍ ତମକ ପଡ଼ି ରୁହଁ ଦେଖିଲା, ତାର ଅତି ନିକଟରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି ତାର ପ୍ରିୟ । ସମସ୍ତ ଦେହ ତାର ଥରିଉଠିଲା । ସେ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ଗତି-ପଡ଼ିଲା ସେଇଠି । ଶ୍ୟାମଦଳ ଏଥର ଆଉ ଲୁହ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଜେବୁନିସା ପୁଣି କାନ୍ଦିଉଠିଲେ । ରାମ ପଧାନ ମୁନ ଭାବରେ ହସି କହିଲେ, “ଭଉନ, ହସନ୍‌ର କିଛି ହୋଇନାହିଁ ।”

ଜେବୁନିସା କହିଲେ, “ନେହିଁ ଜି, ସେ କହୁଥିଲା ଗାଧୋଇଲା ବେଳେ ସେ ତାର ଅବବାକୁ ଦେଖିଲା, ଅବଦୁଲ୍ କୁଆଡ଼େ ତାକୁ ଡାକିଲା ।”

ରହମ୍ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ରୁହିରହିଲେ । ରାମ ପଧାନ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ କହିଲେ, “ସେ ସବୁ କିଛି ନୁହେଁ, ଆମେ ବାହାରକୁ ଯାଉଛୁ, ରୂମେ ତାକୁ ଗରମ ଦୁଧ ପିଇବାକୁ ଦିଅ ।”

ଶ୍ୟାମଦଳକୁ ଘରକୁ ଯିବାକୁ କହି ରାମ ପଧାନ ରହିମ୍ବର ହାତ ଧରି ବାହାରକୁ ଆଣି କହିଲେ, “ବୁଝିଲି ସଙ୍ଗାତ ? ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ !”

ରହିମ୍ବ ଆକୁଳଭାବରେ ପଚାରିଲେ, “ସଙ୍ଗାତ ! କଣ ହୋଇଛି କହି, ଲୁଗୁଆ ନାହିଁ । ହସନ୍ତ ବଞ୍ଚିବ ତ ?”

ରାମ ପଧାନ ସେତେବେଳକୁ ନିଜେ ଅଧୀର ହୋଇପଡ଼ିଲେଣି ନାନା କଥା ଭାବି, ରହିମ୍ବକୁ ଗୋଟିଏ ନିଜ୍ଞତା ଆନକୁ ନେଇ ଯାଇ କହିଲେ, “ବୁଝିଲି ସଙ୍ଗାତ, ହସନ୍ତ ଓ ଶ୍ୟାମ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଦୁହେଁଙ୍କଠି ମୁଁ ତାର ସବୁ ଲକ୍ଷଣ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି—ସ୍ତନ୍ତ୍ର, ସ୍ୱେଦ, ରୋମାଞ୍ଚ, ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ, ବେପଥୁ, ଦୈବଶ୍ରେୟ, ଅଶ୍ରୁ, ମୁକ୍ତ ।”

ରହିମ୍ବ ଆଖି ବଡ଼ ବଡ଼ କରି ଗାଲରେ ହାତ ଦେଇ କହିଲେ, “ତୋବା, ତୋବା । ଶାଲେ ବଡ଼ ନଟଣଟ୍ କି ବାତ୍ କୟା । ଅବୁଝି ଉପାୟ କଅଣ ସଙ୍ଗାତ ! ଏକ୍ସ ବାପମାନେ ହଣାହଣି ହୋଇ ମରିଛନ୍ତି । ଆଉ ଇସ୍ତେ ହି କଣ ସିରାହଲ୍ ଲଜନ୍ ଅନ୍ ଅମତ୍ ଅଲେହିମ୍...ଖୁଦା, ରୁହ ତ ଶେଷ ବିସ୍ତର କରିବୁ, ରୁହ ବାଟ ଦେଖା ।”

ରାମ ପଧାନ ରହିମ୍ବଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ହାତ ରଖି କହିଲେ, “ହଁ ସଙ୍ଗାତ, ତାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଏ ଅଛି । ତାଙ୍କର କି ଇନ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଛି ଏଥିରେ, କିଏ ଜାଣେ...ଭ୍ରାମୟନ୍ ସର୍ବଭୂତାନି ଯନ୍ତ୍ରଭୂତାନି ମାୟାୟା...ସବୁ ତାଙ୍କର ଲାଲା ।”

ଦୁହେଁ ନୀରବରେ ତଳକୁ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲିଗଲେ । ଜେରୁନିସା ପାଣି ଆଣି ହସନ୍ତର ମୁହଁରେ ଛିଟିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ହସନ୍ତ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଖି ଖୋଲି କାହାକୁ ଯେପରି ଅସହାୟ ଭାବରେ ଖୋଜିଲା । ତା’ପରେ ହଠାତ୍ ତାର ଗୋସିମା’କୁ ଜାଗୁଡ଼ି ଧରି କଇଁକଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦ କହିଲା, “ଅନ୍ନିଜାନ, ମୋ ମର ଗୟି ।” ତାପରେ ହଠାତ୍ ଗନ୍ଧାର ହୋଇ କହିଲା, “ନେହି ମ, ମେର କୁଛ ହୁଆ ନେହି । ଆଜ୍ଞା ସବ୍ ଠିକ୍ କର ଦେଖେ ।” ପ୍ରକୃତସ୍ଥ ହୋଇ ପୁଣି ସେ ଫତିହା ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା :

“ଆଲ୍ ହମ୍ଦୁ ଲିଜ୍ଜା ହେ ରଦ୍ ବଲ୍ ଆଲମୀନ୍

ଅର୍ ରହୁଆନର୍ ରହିମ୍ ମାଲ୍ କେ ସୋମିଦ୍ ଘାନ୍ ।”

ହେ ଆଜ୍ଞା ତୁ ଦୟାର ସାଗର, ମୁଁ ତୋର ଆଶ୍ରୟନା କରୁଛି, ତୋର ସାହାଯ୍ୟ ମାଗୁଛି ।

ଶ୍ୟାମଦଳ ଗାଁକୁ ଫେରି ଘରକୁ ନଯାଇ ସେମିତି ଓଢ଼ା ଲୁଗାରେ ସିଧା ରାଧାବଲ୍ଲଭଙ୍କ ମନ୍ଦିରକୁ ଗଲେ । ସେତେବେଳେ ରାଧାବଲ୍ଲଭ ହୋରି ଖେଳିବାକୁ ବଜେକଲେଣି । ହୋଲିଆମାନେ ଗାଉଆନ୍ତୁ :

‘ନବ ବୃନ୍ଦାବନେ ନବ ନାଗର ହିଁଭଙ୍ଗ,
ବୋଲନ୍ତି ସଭୁଙ୍କ ଅଙ୍ଗେ ପୀରତିର ରଙ୍ଗ ।’

ଶ୍ୟାମଦଳ ନାସ୍ତିକ; କିନ୍ତୁ ଆଜି ସେ ସିଧାସଳଖ ସ୍ବାଧୀବଶ୍ଚରଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଗୁହଁ ପରୁଣଲେ, “ଏ ସବୁ କଅଣ ହୁଅନ୍ତି ଶୁଣେ ? କି କୈଫିୟତ ଅଛି ତୁମର ? ମୁଁ କଅଣ ତେବେ ମୁସଲମାନ ହେବି ?” ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ସ୍ବାଧୀବଶ୍ଚର ଟିକିଏ ହସିଦେଲେ, ଆଉ କି ସୁନ୍ଦର ସେ ହସ...ସବୁ ଧର୍ମ, ଗାନ୍ଧୀ, ମାନ, ଅଭିମାନ, ଅହଙ୍କାର ଯେପରି ଗୁଡ଼ ମନେ ହେଲା ସେ ହସଟିକକ ନିକଟରେ ।

x x x x

ସେଇଦିନ ଅଧରାତ୍ରେ କୁଶଭଦ୍ରାର ଏପାଖ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଉପରେ ରାମ ପଧାନଙ୍କ ଘର ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଘାସ ଜଳିଲା । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ସେ ପାଖ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଉପରେ ରହୁମର ଘର ପାଖରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘାସ ଜଳିଲା । ଶ୍ୟାମଦଳଙ୍କ ସମସ୍ତ ଦେହ ରୋମାଞ୍ଚ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ବିଶ୍ବାସ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ -- ଏ ପ୍ରହେଳିକା ନା ସତ୍ୟ । ସେ ବାବୁଲ ଶ୍ରବଣେ ଘାସ ଜାଳିଥିଲେ ଏଇ ଶ୍ରୀଣ ଆଶାରେ ସେ ହସନ୍ତୁ ଯଦି ତାର ଘର ବାହାରକୁ ଆସିଥାଏ ବା ଝରକା ପାଖରେ ନଇ ଏପଟକୁ ଗୁହଁ ଶୋଇଥାଏ, ତେବେ ଘାସକୁ ଦେଖି ହୁଏତ ଶ୍ରବଣ ସେ ସଙ୍କେତ ଦେଉଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏ ଯେ ଅଭବମୟ ଦିଶିଗଲା । ଶ୍ୟାମଦଳ ଆରତି କରିବା ଭଳି ଘାସଟିକୁ ହଲାଇଲେ । ସେ ପାଖରେ ଘାସଟି ମଧ୍ୟ ସେମିତି ହଲିଲା ।

ଶ୍ୟାମଦଳଙ୍କ ଶ୍ବାସରୁଦ୍ଧ ହୋଇଗଲା । ସେ ଘାସ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଦୌଡ଼ିଲେ ଆଉ ପଟକୁ । ଦୌଡ଼ୁ ଦୌଡ଼ୁ ସେ ଭବୁଆନ୍ତି, କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ପୃଥ୍ବୀ ତାର ସମୁଦ୍ର, ଘରବାଡ଼ି, ନଇନାଳି, ଗଛବୃକ୍ଷ ନେଇ ମହାଶୂନ୍ୟରେ ବୁଲି ଚାଲିଗଲା । ସେ ଏକ ଦଟଣା ଏବଂ ସେ ଆଉ ଏକ ଦଟଣାର ସାମାନ୍ୟ ଅଂଶ ମାତ୍ର । ପୁଣି ସେ ଦଟଣା ଭିତରେ ଦଟିଯାଉଛି ସମସ୍ତ ମାନବସମାଜ କ୍ଷେତ୍ରରେ କେତେ ଦଟଣା । ତା’ ଭିତରେ ଦଟୁଛି ବିଭିନ୍ନ ସାମାଜିକ ଦଟଣା; ଆଉ ତା ଭିତରେ ପୁଣି ଅସଂଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦଟଣା । ସମସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ଦଟଣାମାନ ଦଟିଛି ବା ଦଟୁଛି, ତା ସହିତ ମୋର ଏଇ ଦଟଣାର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ ? ହୁଏତ ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କେଉଁଠି ପ୍ରକ ଲାଗିଛି କିମ୍ବା କେଉଁଠି ହୁଏତ ମୁସଲମାନ ଦଙ୍ଗା ଲାଗିଛି, ତା ସହିତ କଅଣ ଏହାର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ ?

କୁଶଭଦ୍ରାର ଶ୍ରୀଣ ସ୍ରୋତ ପାର ହୋଇ କିନ୍ତୁ ଶ୍ୟାମଦଳ ଫେରିଯିବାକୁ ଭାବିଲେ । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ସେ ଅତି ଦୁଃଖ, ଦଟଣାସ୍ରୋତରେ ଭାସିଯାଉଛନ୍ତି ଅସହାୟ ।

ଜୀବରେ ନିଜର ସମାଜ, ଧର୍ମ ପ୍ରତି ନ ଚାହିଁ ।

“ସାଓଁ ବେଟା ଛାଡ଼ି...ଇସ୍କୁ ଦିଲ୍ କା କମ୍‌ଜୋରି ମତ୍ ସମ୍‌ସୋ, ଉଧର୍ ଶ୍ରୀରାଧା ତଡ଼୍‌ବ୍ ଚହ୍ନ ହୈ ।”

ଶ୍ୟାମଦଳ ଚମକ ପଡ଼ିଲେ । ଅତି ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ଚୁଲ ଫକର ଗୋଇଥିବାର ସେ ଦେଖି ପାର ନ ଥିଲେ । ଫକରଟି ଉଠି ବସି ଗାଇବାକୁ ଲାଗିଲା...

“କ୍ୟା କରୁ ସଜନା ନ ଆସ୍ତେ ଶ୍ୟାମ,

ତଡ଼ିପିତ ବିତେ ମୋର ଉନ୍‌ବିନ୍ ରାତିୟା ।

ସାଓଁ ସାଓଁ...ମୈ ସବ୍ ଦେଖା, ସବ୍ ସମ୍‌ହଲିୟା...ବେଟା ସମାଲ୍ ଧରମ୍ ସବ୍ ଝୁଟା...”

ଶ୍ୟାମଦଳ ପ୍ରମୁଦ ହୋଇ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲେ । କୁଆଡ଼ୁ କୁଆଡ଼ୁ ଘଟଣା-ମାନ ଶିପ୍ରଗତିରେ ଆସି ମିଳିଯାଉଛନ୍ତି କୁହୁକ ପରି । ସେ କିଛି କୂଳକିନାରୀ ପାଇଲେ ନାହିଁ । କିଛି ନ କହୁ ସେ ପୁଣି ଦୌଡ଼ିଲେ । କୃଷିଭ୍ରାତାର ସେ ପଟରେ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ହସନ୍ ଅତିଡ଼ା ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଥାଏ । ଶ୍ୟାମଦଳ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ହସନ୍‌ରୁ ହାତ ଧରିପକାଇ କହିଲେ, “ହସନ୍, ମୋତେ ପ୍ରଥମେ କହ ତୁମେ କେମିତି ଜାଣିଲୁ ମୁଁ ଦାସ ଜାଲବି ବୋଲି...”

ହସନ୍ ମୁଣ୍ଡ ଘୋଡ଼ି କହିଲା, “ମୋର କାହିଁକି କେଜାଣି ମନେହେଲ ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ଆଜି ରାତିରେ ଆସିବ । କିଏ ଯେମିତି କହିଦେଲା ଏ କଥା । ମୁଁ ଆମ ଝରକା ବାଟେ ଅନାଇଥିଲି ତୁମ ଘର ଆଡ଼େ ଏଥିପାଇଁ...ଦେଖିଲି...ଗୁସିପାରିଲି ।”

—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ମୁଁ କିଛି ଗୁସିପାଉନାହିଁ ହସନ୍ ! କଣ ସବୁ କାହିଁକି ଘଟୁଛି ?”

—ରାମ ଅଜ୍ଞା ଦିନେ ମୋ ଅଜାକୁ ଆମ ଘରେ କହୁଥିଲେ, ସାଧାରଣ ମଣିଷ ତାର ଛନ୍ଦ୍ର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ବରଷ ପରେ ବରଷ, ଜୀବନ ପରେ ଜୀବନ ନାନା ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ଅନେକ ମାତ୍ର ଖାଇ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ପାଏ, ପ୍ରେମ ହେଲେ ମଣିଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ସେ ଜ୍ଞାନ ପାଇଯାଏ; ତାକୁ ଆଉ ଏତେ ଘଟଣା-ଜାଲରେ ଛନ୍ଦ ହେବାର ଦରକାର ପଡ଼େନାହିଁ । ଶହ ଶହ ଘଟଣା ଗୋଟିଏ ସାମାନ୍ୟ ଘଟଣାରେ ଘଟିଯାଏ । ମୁଁ ସେ କଥା ଖାଲି ଶୁଣିଥିଲି ସିନା, ତୁମ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ି ସବୁ ଗୁସିପାରୁଛି ଏଇକ୍ଷଣି । ଆମେ ଦୁହେଁ ଯହ୍ନ ଦୁହେଁଙ୍କ ଦେହକୁ ଖାଲି ଚାହିଁଥାନ୍ତେ, ତେବେ କେତେ ତହାଲ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା ମିଳିବା ପାଇଁ; କିନ୍ତୁ ଦେଖ, କେହି କାହା ସହିତ କଥା ନକହୁ ବ କେମିତି ଜାଣିପାରିଲୁଁ ।

—କିନ୍ତୁ ଏ କଣ ହେଲା ହସନ୍ ! ଏ ପ୍ରେମ ଯେ ଦୁହେଁଙ୍କୁ ଜାଲ-ପୋଡ଼ି ଦେବ

ଖାଲି ଆମକୁ ନୁହେଁ, ଏ ଦୁଇ ଗାଁକୁ ବି । ସାରା ଭାରତରେ ଯେ ଏ ଈଆଁ ଜାଲି ନଦେବ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ କିଏ କହିବ...

—ତୁମେ ଯଦି ମୋର ଦେହକୁ ଭଲ ପାଉଥାଅ, ତେବେ ଏ କଥା ଏତିକିରେ ଆଉ ।

—ଦେହର ଲାଲସା ଯେ ମୋର ନାହିଁ, ସେ କଥା ତ ମୁଁ କହିପାରୁନାହିଁ ।

—ଥୁଲେ ବା ସ୍ତବ୍ଧ କଅଣ । ଗଞ୍ଜା ନଈରେ ତ କେତେ ମଇଳା ପାଣି ପଡ଼େ, ସେ ସବୁ ତ ପବନ ହୋଇଯାଏ । ଦେହ ତ ଖାଲି ଏକମାତ୍ର ସତ ନୁହେଁ । ଆହୁର ତା ତଳକୁ ତଳକୁ ଅନେକ ସତ ଅଛି । ତା' ନହେଲେ, ପିଲୁବେଳେ କାହିଁକି ତୁମେ ମୋତେ ବଞ୍ଚାଇଥାନ୍ତି । କାହିଁକି ତୁମକୁ ଦେଖିବା ମାଗେ...

—କେଜାଣି ! ଯେଉଁ କଥା ଜାଣିହେବ ନାହିଁ, ତାହା ବିଷୟରେ ଯାହା କହିଲେ ବି ସତ୍ୟ ହେବ, ଆଉ ପ୍ରାମାଣ୍ୟ ବି ପ୍ରତିଯିବ ।

—ଏ ସବୁ ବୁଦ୍ଧିର କଥା । ବୁଦ୍ଧିରେ କଣ ସବୁ ବୁଝିହୁଏ ? ଅନ୍ୟକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ମନର ଭିତର ଯଦି ଡହଲିବକଳ ନହେବ ତେବେ ଖାଲି ବୁଦ୍ଧିରେ ସବୁ ବୁଝି ହେବ ନାହିଁ ବୋଧହୁଏ ।

—କିନ୍ତୁ ହସନ୍ତୁ ! ଏହା ପରେ ଆମର ବାହା ହେବା ଉଚିତ । ଆଉ ବାହାପରେ ଯଦି ପଦେ ପଦେ ଅମେଳ ହୁଏ ?

—କାହିଁକି ?

—ପାକିସ୍ତାନ ହେବା ପରେ ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ଭିତରେ ଅବଶ୍ୟାସ ବଢ଼ି-ଯାଇଛି । ସାମାନ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ହୁଣାହୁଣି ହେଉଚିଲୁ । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ଆମେ କଣ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଲ ପାଇପାରିବା ? ତୁମ ମନ ତ ନିଶ୍ଚୟ ମୁସଲମାନ ଆଡ଼େ ଟାଣିବ, ଆଉ ମୋ ମନ ହିନ୍ଦୁ ଆଡ଼େ । ତା ଛଡ଼ା...

ହସନ୍ତୁ ଅଧୀର ଭାବରେ ବାଧା ଦେଇ କହିଲେ, “କାହିଁକି ? ଆମର ଦୁହଁଙ୍କ ମନ କାହିଁକି ନ୍ୟାୟ ଆଡ଼େ ନଯିବ ? ମସଜିଦ୍ ସାମନାରେ ବାଜା ନବଜାଇବା କୋରାନ୍ ସରଫରେ ନାହିଁ । କେଉଁଥିପାଇଁ ଆମ ଏ ଦେଶରେ ଏ କଥା ଅଛି ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । ତେଣୁ ଆଜନ ଯଦି କହିଲୁ, ଆଉ ମନ ଯଦି କହିଲୁ, ଗ୍ରସ୍ତାରେ ବାଜା ନଜାଇ ଯିବାରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଧିକାର ଅଛି, ତେବେ ମୁଁ ମୁସଲମାନ ବୋଲି ତାକୁ ନମାଇବି କାହିଁକି ? ଆଉ ହିନ୍ଦୁ ମାନେ ଯଦି ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ ଅପମାନ ଦେବାପାଇଁ ମସଜିଦ୍ ସାମନାରେ ବେଶି କରି ବାଜା ବଜାନ୍ତି, ତେବେ ତୁମେ ହିନ୍ଦୁ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ମୃତ୍ୟୁ ନକରିବ କାହିଁକି ?”

ଶ୍ୟାମଘନ ଅବାଳ ଭାବରେ ଚାହିଁରହିଲେ ହସନ୍ତୁ ଆଡ଼େ । ହସନ୍ତୁ ହସି କହିଲେ
“ତୁମେ ଭାବୁଛ ନିଶ୍ଚୟ ମୁଁ ମୁଖ, ଏତେ କଥା ଜାଣିଲି କପର ।”

—ହଁ, ତୁମେ ମୋ ମନକଥା କହି ଆସୁଛ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲ ।

—ଏ ସବୁ ତ ମୁଁ ଅଜ୍ଞାନଙ୍କ ପାଖରୁ ଶୁଣିଛି । ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ଆମ
ଘରେ ଶାସ୍ତ୍ରଚର୍ଚ୍ଚା କରନ୍ତି, ମୁଁ ମନ ଦେଇ ସବୁ ଶୁଣେ । ସେଥିରୁ କିଛି ବୁଝିଥିଲି,
ଅନେକ ବୁଝି ପାରି ନଥିଲି । ଆଜି କିନ୍ତୁ ବୁଝିପାରୁଛି ସବୁ । ବୁଝିପାରୁଛି—ସବୁ
ଧର୍ମ ଏକ, ମଣିଷ ମଣିଷ ମଧ୍ୟରେ ଭେଦ ଆମର ଭୟରୁ ବାହାରିବ; ତେବେ ଯ
ପ୍ରେମର ସବୁବେଳେ ଜୟ ହୋଇବ । ଆଜି ତ ମୁଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ବୁଝି-
ପାରୁଛି, କି ପ୍ରେମିକ ସେ । ତାଙ୍କୁ ତ ମୁଁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝି ପାରି ନଥିଲି...

—ହଁ ହସନ୍ତୁ, ଆଜି ମୁଁ ବୁଝିପାରୁଛି ଆଜ୍ଞା ବି ମୋର । ସତେ ହସନ୍ତୁ, ଏ ଦୃଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା
ଇତିହାସ ଘଣ୍ଟା ଓ ଭବିଷ୍ୟ ଜାତ ହିତ୍ୟାର ଇତିହାସ ନୁହେଁ, ପ୍ରେମରୁ ଜାତ ଧର୍ମର
ଇତିହାସ । ସ୍ୱଚ୍ଛୋରମାନେ ମଣିଷକୁ ଗଢ଼ିନାହାନ୍ତି—ବୁଦ୍ଧି, ଯାତ୍ନା, ମହନୀୟ,
ଚୈତନ୍ୟ, ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଭଳି ପ୍ରେମିକମାନେ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି । ଏ କଥା ବାହ୍ୟମାନ ଅବସ୍ଥାରେ
ମୋତେ ବେଶ୍ ପରିଷ୍କାର ଜଣାପଡ଼ୁଛି ଖାଲି ନୁହେଁ, ବୁଝିପାରି ମନରେ ମନରେ ଆବେଗ
ହେଉଛି; କିନ୍ତୁ ମନର ଏ ଅବସ୍ଥା ତ ରହିବ ନାହିଁ, ନାନା ବିଭେଦନାୟ ସ୍ୱଳ୍ପ ସେ
ଅବସ୍ଥାରୁ ମନକୁ ତଳକୁ ଖସାଇଦେବ—ଅହଂକାର, ସ୍ୱର୍ଗାଦି କାଂକ୍ଷା । ମନେପଡ଼ିଯିବ
ମୁସଲମାନମାନେ ଆମର ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ତମ-ଦଉଡ଼ିରେ ବାରି ବଢ଼ିଦାଣ୍ଡରେ ଘୋଷାଡ଼ି
ଥିଲେ ଦିନେ...ସେତେବେଳେ ?

—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଖାଲି ତୁମର ବୋଲି କାହିଁକି କହୁଛ କି ? ସେ ସବୁ ଯିଏ କରେ
ସେ ଅସଭ୍ୟ, ସେ ହିନ୍ଦୁ ହେଉ ବା ମୁସଲମାନ ହେଉ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସାହି
ସାହି କଲି ଲାଗି ଯେତେବେଳେ ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଶଙ୍ଖ ତଳେ ପକାଉଥିଲୁ, ସେ ବି
ସେଇ ଅସଭ୍ୟତା । ଯେଉଁମାନେ ଏପରି କରନ୍ତି ବା କରୁଥିଲେ ସେମାନେ ଯା'ନ୍ତି,
ଗଲେଣି; କିନ୍ତୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତ ସେମାନେ ରହିଛ, ମଣିଷ ସେଥିରୁ ଟଳିନାହିଁ ।

—ପ୍ରେମ ସତେ ମହାନ । ମୋର ଏଇକ୍ଷଣି ମନେହେଉଛି ଦୁନିଆରେ ସମସ୍ତେ
ଭଲ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଦତଳେ ପଡ଼ିଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି । ଆମର ଯଦି ଭୟ ବା
ହଂସା ନ ଥାନ୍ତା, ତେବେ ଏ ନାନାପ୍ରକାର ବିଭିନ୍ନତା ମଣିଷ ଭିତରେ ଦେଖି ଖୁସି
କରନ୍ତା ।

—ସମସ୍ତେ ଭଲ ତ । ସବା ମୂଳକଥାଟି ଯଦି ଭଲ ନଥାନ୍ତା, ତେବେ ତ ମଣିଷ
କେବଳ ନାଶ ପାଇସାରିନ୍ତାଣି ।

—କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଜାଣିଛ ହସ୍ତନ, ପଥରଦିନ ଫଗୁଣ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଆମ ଦୁଇ ଗାଁର ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ଭିତରେ କଳିଗୋଳ ଲଗାଇବାର ସବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହେଉଛି ।

—ହେଉ, ତାକୁ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଆମେ ଜୀବନ ଦେବା । ଆମେ ଦୁହେଁ ହାତ ଧସାଧରି ହୋଇ ତାଙ୍କ ମଝିରେ ଛୁଡ଼ାହେବା...

—ମୁଁ ପାରିବି ନିଶ୍ଚୟ ।

—ନିଶ୍ଚୟ ପାରିବ । ତୁମେ ଯଦି ନ ପାର ମୁଁ ତମକୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବି । ଆଉ ମୁଁ ନ ପାରିଲେ, ତୁମେ...

—ହସ୍ତନ, ତୁମେ ଏତେ ଜ୍ଞାନ କଥା ଜାଣିଲ କିପରି ?

—କହିଲି ପରା...

ହଠାତ୍ ବେଶାବୁଢ଼ା ପଛପଟୁ ଶୁଭିଲ—ପ୍ରେମରେ, ବାବା ପ୍ରେମରେ ।

ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ଓ ହସ୍ତନ ତମକ ପଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ପଳାଇଯାଉଥିଲେ । ବେଶାବୁଢ଼ା ପଛପଟୁ ରାମପ୍ରସାଦ ଓ ରଘୁମ୍ ସେମାନଙ୍କ ହାତ ଧରି ଅଟକାଇ ହସି ହସି କହିଲେ, “ଭାବୁଥିଲ ଆମେ କିଛି ଜାଣୁନା ।”

ରାମ ପ୍ରସାଦ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ଆଡ଼େ ଚାହିଁ କହିଲେ, “ହସ୍ତନ ଏତେ ସବୁ ଜାଣିଲ ତୋ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ି । ଘୋର ଜଙ୍ଗଲରେ ଗୋଟିଏ ଗଜ ଥିଲା । ସେ ମୁନିମାନଙ୍କ ଘରଦ୍ୱାର ଛୁଇଁପକାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଭାରି ହଇରାଣ କରୁଥିଲା; କିନ୍ତୁ ମୁନିମାନେ ଭଗବାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଯାହା ସବୁ ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଥିଲେ, ସେ ସବୁ ତା କାନରେ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଦିନେ ଗୋଟିଏ କୁମ୍ଭୀର ଗୁଲୁଣି କରି ଗଜକୁ ପାଣି ଭିତରକୁ ଟାଣିନେଇଗଲା ଖାଇବ ବୋଲି । ଆତଙ୍କରେ ପଡ଼ି ତାର—

ଶରୀରେ ଜ୍ୱର ଉଠିଗଲା,

ପୁରୁଷ ହେଉ ମୁନିଗଲା ।

ଗଜ ଯେ ବିରୁର ଗଜେ,

ଯେ କାଳେ ଥିଲା ଘୋର ବନେ,

ମୁହଁ ମାରଇ ବୋଲି କରି,

ବୁଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତୁ ତପସ୍ୱୀ ।

ମୁନିଏ ହୁଅନ୍ତୁ କୁହାକୁହ,

ଆତଙ୍କ କାଳେ ଭବଗ୍ରାସୀ ।

ଆତଙ୍କରେ ପଡ଼ିବାରୁ ତାର ଶୁଣା କଥା ସବୁ ଜ୍ଞାନ ପାଲଟିଗଲା । ଆତଙ୍କରେ ଓ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଲେ କୁଳକୁଣ୍ଡଳିନୀ ଜାଣେ । ମଣିଷର ବୁଦ୍ଧି ଖୋଲିଯାଏ ।”

ରହିବୁ କହିଲେ, “ସଙ୍ଗାତ ! ଆମେ ଯେଉଁ ସବୁ କଥା କହୁଁ, ଏମାନେ ତାକୁ କାମରେ କରନ୍ତି । ଏ ଶାଳେ ଲୋକକୁ ଫଗୁଣ ପୁନେଇଁକୁ ସାଦି କରାଦେଖେ, ରାଜି ?”

ରାମ ପଧାନ ରହିମ୍ବର ହାତଧରି କହିଲେ, “ରାଜି । ତା’ପରେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ପାଇଁ ଆମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବା । ଆଜ୍ଞା ଓ ରାଧାବତ୍ସଲ ଏଞ୍ଜର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ ।”

ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ଓ ହସନ୍ତ କାନ୍ଦ ପକାଇଲେ ।

ଉତ୍ତମ ଶେଳଣୀ

କିଶୋରୀଚରଣ ଦାସ

ବନ୍ଧିବର ଫାଳକରେ ଖରା । ଯେଉଁଠି ଧାଡ଼ିଏ ଶେଷ ଫୁଲ ଫୁଟିଛି, ସେଇଠି ଖରା ଛୁଡ଼ି-
ଯାଇଛି । ଫୁଲ ଅଧେ ଖରାରେ, ଅଧେ ଗୁଲରେ । ଅଧେ ଖରା ପୋଉଁଛି, ଆଉ ଅଧକ
ବନ୍ଧିବ ଶୀତରେ ଅଗାଧାଉଥିବ । ଏପାଖ ଫୁଲରେ ପ୍ରଜାପତି ବସିଛି—ଆଉ ପାଖକୁ
ଯିବ ନାହିଁ ? ହେଇ ଗଲ—ଗଲ । ଦୂର, ପୁଣି ଫେରିଆସିଲ । ଦୁଷ୍ଟ ! ଏପାଖ ଫୁଲ
ହସୁଛି; ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସବୁ ପାଖୁଡ଼ା ଦେଖାଇ ହସୁଛି । ଆଉ ପାଖ ଫୁଲ
ହସୁନାହିଁ । ଶୀତରେ ମେଷ୍ଟ ହୋଇ ଅନେଇଛି ଭଲକୁ । ହାତରେ ଧରିଲେ ହାତ ଅଣ୍ଟା
ହୋଇଯିବ, ଫୁଲ ଉଷ୍ମ ହେବ ନାହିଁ ।

(ଗୋଡ଼ରେ ଚିନାବାଦାମ ଚୋପାଟା ମଜୁରି ହୋଇଗଲା । ଗୀତା ତାକୁ ପାଦରେ
ଠେଲି ପକାଇଦେଇ ଭଲକୁ, ଦରମା ସେବଣ ଗଛ ମୂଳକୁ । ଦଶବର୍ଷର ସିଆ ।
ବଡ଼ଦନ ଛୁଟିର ଗୋଟିଏ ଦ'ପହର—ବାର ପାହାଚରେ ବସି ଅନେଇଛି ଖରାକୁ ।
ଭବନାର ଛବି ଦଉଡ଼ୁଛି ମନ ଭିତରେ ।)

ଆମ ସ୍କୁଲରେ ବଡ଼ଫୁଲ ଅଛି । ଗୋଲ ହୋଇ ହଲଦିଆ ପାଖୁଡ଼ା । ସନ୍-
ଫାଉଁଡ଼ାର । କୁଲିଆ କହେ ସୁରକ୍ଷମଣି । କୁଆଡ଼େ ଖାଲି ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଅନେଇଥାଏ ।
କୁଲିଆଟା ମିଛୁଆ ।

ସନ୍-ଫାଉଁଡ଼ାର ସୁନ୍ଦର ନୁହେଁ । ଖାଲି ବଡ଼ ମୁହଁ; ମିସେସ୍ ଗୋଷାଲଙ୍କ ପରି ।
ହୋ-ହୋ ହୋଇ ହସନ୍ତି । ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ା ବଡ଼ ବଡ଼ ଦେଖାଯାଏ । ଲମ୍ବା କୋର୍ଟରେ
ବୋତାମଗୁଡ଼ା ଏତେ ବଡ଼ ବଡ଼ । ମୋଟା ଗୋରା ହାତପାୟାଲରେ ଟେବୁଲ୍ ବାଡ଼ାନ୍ତି ।
ଷ୍ଟପ୍ ଟକିଙ୍ଗ୍ ।

ମାଷ୍ଟେ ଅସିନାହାନ୍ତି । ବୋଉ ଶୋଇଛି । ବୋଉ ମୁହଁ ସୁନ୍ଦର । ହେଲେ ବୋଉ
ଖାଲି ରାଗୁଛି ଆଜିକାଲି । ହସିଲେ ତା ମୁହଁ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଏ, ରାଗିଲେ ଅସନା
ଦେଖାଯାଏ । ମିଛଟାରେ ରାଗୁଛି ମୋ ଉପରେ । କାଲି ରାତି ମୋ ଛବିବଦ୍ଧ ଚରିଦେଲ,
ମୋ ରଙ୍ଗ ପେନ୍-ସିଲ୍ ଶଙ୍ଖିଦେଲ; ଆଉ ମୁଁ ମାରିଲେ ଦୋଷ ହେଲ ମୋର । ବୋଉ

ମୋତେ ମାରଲ, ରାଜୁକୁ ବି ମାରଲ । ଖାଲି ପାଟିକଲ, “ତମେଗୁଡ଼ାକ ମରଯାଆନ୍ତୁ, କି କୁଳାଙ୍ଗାର ହୁଅ...” ବୋଉ ଖାଲି ରାଗୁଛୁ, ମିଛରେ ରାଗୁଛୁ ।

ବୋଉ କୁଳିଆ ଉପରେ ବି ରାଗୁଛୁ । ରାଗିକରି ସେ ଦିନ ଦୁଧଗିଲ୍ଲାପଟା ଠେଲିଦେଲି ଯେ ଗିଲ୍ଲାପ ଖୁଆଁଗଲା । ଆଉ ଆମେ ଖୁଆଁଥିଲେ !

ଖର ଗଲୁଣି ସେ କାନା ଗଛ ଯାଏ । ଖାଲି ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ବଡ଼ ବଡ଼ ପତର । ଫୁଲ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ । ଆମ ଘୁଲରେ କେତେ ଫୁଲ ଫୁଟିଛି, ନାଲିଆ, ହଳଦିଆରେ ନାଲିଛଟା । ଶୋଭା ସେଦିନ ଗାଳି ଖାଇଲ ଫୁଲ ଛଣାଇଲ ବୋଲି । ବୋଉ ଆମ ବଗିଚାକୁ ମୋଟେ ଦେଖୁନାହିଁ ଆଜିକାଲି; ଖାଲି ମାଲି ଉପରେ ରାଗୁଛୁ ।

ଶୀତ କଲୁଣି, ପଞ୍ଚି କୁକୁରଟା ବୋକା । ଘାସରେ ଗଡ଼ୁଛୁ । ଶୀତ କରୁନାହିଁ ତାକୁ ? ତାଙ୍କ ଘରର ସେ ଅପରଛନ୍ଦିଆ କାଳିଆ କୁକୁରଟା ଆସିଲେ ଭୁସ୍କରି ଦଉଡ଼ି ପଲାଇବ ବଦମାସ୍ ।

ହେଇରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାପତି । କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଚନ୍ଦିଆ ପ୍ରକାପତି, ହଳଦିଆ ଦେହରେ କଲା ଗାର । ଚନ୍ଦିଆ ପାଗେଲ କଦଳୀ । ଚନ୍ଦିଆ କାନାଫୁଲ । ଯାଉଛି ଧରିବ । ଗଲ—ଗଲ,—ଉଡ଼ିଗଲା । ଗଲ ତାଙ୍କ ଘରକୁ । ଡେଣାକୁ ଖାଲି ଉଠଇଛୁ, ପକଉଛୁ, ପଞ୍ଚି ଲଙ୍ଗୁଡ଼ ତାର ହଲଉଛୁ । ସେମିତି । ଏକ—ଦୁଇ—ତିନ—ଚାର ।

ତାଙ୍କ ଘରଆଡ଼କୁ ଗଲ,—କୁଆଡ଼େ ଗଲ ? ହେଇ, ତାଙ୍କ ଘର ବାପା ଆସିଗଲେଣି ତାଙ୍କ ସାନପୁଅକୁ କୋଳରେ ଧରି । ଏତେ ଜଳଦି ଅଫସରୁ ଆସିଗଲେଣି । ଆଉ ଆମ ବାପା ଆସିବେ ରାତି ପହରାରେ— ।

ତାଙ୍କ ପୁଅକୁ ଧରି ଗେଢ଼ା କରୁଛନ୍ତି, ଚଢ଼େଇ ଦେଖଉଛନ୍ତି । ତା ନାଁ କଣ ତ,—ଟୁନୁ ? ଆମର ସେମିତି ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଟ ପିଲା ଥାଆନ୍ତା । କି ! ରାଜୁ ବଜୁଙ୍କର ମଜା ବାହାରିଯାଆନ୍ତା । ବୋଉ ତାକୁ ଗେଢ଼ା କରନ୍ତା । ରାଗନ୍ତା ନାହିଁ ।

ଆମ ବାପା ଆମକୁ ଗେଢ଼ା କରନ୍ତି ଯେ, ରାଜୁ ବଜୁଙ୍କୁ ବେଶି ଗେଢ଼ା କରନ୍ତି । ମୁଁ ବଡ଼ ହୋଇଗଲୁଣି ପରା । ବାସନ୍ତୀ କହେ ତା ବାପା କୁଆଡ଼େ ତାକୁ ଯାଉଛି ଆସୁଛି ଗେଢ଼ା କରନ୍ତି । ସକାଳୁ ଥରେ, ସଞ୍ଜରେ ଥରେ, ଆଉ ମଝିରେ ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ସେତେ—ଫୁଲେଇଟା ।

କିନ୍ତୁ ବାପା ଆଜିକାଲି ତ କାହାରିକୁ ଗେଢ଼ା କରୁନାହାନ୍ତି । ଫେରିବେ ରାତି ହେଲେରୁ, ଗୁମ୍ କରି ବସିଯିବେ ଖଟ ଉପରେ । କିଛି ଟିକିଏ କୁଣ୍ଡବେଳକୁ—ଓଃ, ବରକୁ କର ନାହିଁ ମଣିଷକୁ । ଯାଉନା ଖେଳିବ । ବୋଉ ପରୁରବ, ଖାଇବାକୁ ଆଣିବ ? କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ—ଆସ୍ତେ କର କହୁବେ । ହସିବେ ନାହିଁ ।

କଣ ହୋଇଛି ବାପାଙ୍କର ? ଆଗେ ତ ଏମିତି ନ ଥିଲେ । ଆମେ ଯେତେବେଳେ ପୁରୀରେ ଥିଲେ, କେତେ ଦିନ ହୋଇଗଲାଣି, ବାପା ଦିନ ଆଉଣ୍ଡ ଅଫିସ୍‌ରୁ ଫେରିବେ । ବୋଉ ନିଜେ ରୋଷେଇଘରେ ପଣି ପୁଣି, ଆଳୁଭଜା ତିଆରି କରୁଥିବ । ଧୂଆଁ ଆଖି-କାନରେ ପଣିଯାଉଥିବ । ବାପା ସିଧା ଆସି ମୋତେ କୋଳକୁ ଟାଣିନେଇ ଗେରୁା କରିବେ । ତା ପରେ ବୋଉକୁ ଗେରୁା କରିବେ । ବୋଉ ଚିଡ଼ି ଥିବ । ବାପା ଖାଲି ହସୁଥିବେ ।

ବାପା କଣ ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲେଣି ? କାହିଁ, ଦାନ୍ତ ପଡ଼ିନାହିଁ ତ, ବାଲ ବ ପାଟିନାହିଁ । ରମା ଅପାର ଜେଜେ କେତେ ବୁଢ଼ା, ବାଲସବୁ ଧଳା ହୋଇଗଲାଣି । କେତେ ହସନ୍ତ ସେ । ଆମକୁ ସବୁ ପାଖକୁ ଟାଣି ଲଙ୍ଗେନସ୍ ଦିଅନ୍ତି—ଗୀତ ଶିଖାନ୍ତି ।

ବାପା କେତେ ଗୀତ ଶିଖାଉଥିଲେ ଆଗେ । ଭଜନ, ସିନେମା ଗୀତ, ହିନ୍ଦୀ, ଓଡ଼ିଆ— । ରଘୁପତି ରଘବ ରାଜାରାମ... ଦେହା ହମେ ଆଜାଦା ବିନା... ।

(ଗୀତା ଗୁଣ୍ଡଗୁଣ୍ଡି ହୋଇ ଗୀତ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । ଗୋଡ଼ ଉପରକୁ ତଳକୁ ପକାଇଲା । ତା' ପରେ ହଠାତ୍ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ତାର ଛେଟିଆ ମୁହଁ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ନରମ, କାନ୍ଦୁ ହୋଇଆସିଲା—ଟିକକରେ କାନ୍ଦିପକାଇବ ଯେମିତି ।)

ବାପା କାନ୍ଦୁ ଥିଲେ । ବାପା ଆଉ ଗୀତ ଗାଇବେ ନାହିଁ । ବାପା ବୁଢ଼ା ହୋଇ-ଗଲେଣି ।

ସେଦିନ ଅଧରାତି । କଣ ଡର-ସପନ ଦେଖି ନିଦ ଭଙ୍ଗ ହାବେଳକୁ ଦେଖେ ଆଲୁଅ ଜଳୁଛି, ବାପା ଅନେଇଛନ୍ତି ଉପରକୁ । ଆଉ କାହା ଭଲିଆ । ଆମ ବାପା ପରି ନୁହେଁ । କାନ୍ଦୁ ନ ଥିଲେ ଯେ, ମୁଁ ଭବିଳି କାନ୍ଦିବେ । ଡର ମାଡ଼ିଲା । ‘ବାପା’ ବୋଲି ପାଟି କରିବାରୁ ତମକି ପଡ଼ି ମୋ ଆଡ଼କୁ ଅନେଇ ନିହାଲେ, ‘ଗୋଇପଡ଼, କାହିଁକି ପାଟି କରୁଛୁ ?’ ସେ ବାପା ଆମ ବାପା ନୁହେଁ । ବାପାଙ୍କର କଣ ହୋଇଛି ?

ଟିଂ ଟିଂ ଟିଂ । ମାଷ୍ଟେ ଆସିଲେଣି ? ନାହିଁ—ରୁଟିବାଲା । ବୋଉ ଉଠିବ ।

ଝେଁ—ଏ—ଏ... । ବଜୁ ନିଦରୁ ଉଠି କାନ୍ଦିଲେଣି । ବୋଉ ଉଠିବ । ଚିଡ଼ିବ ମୋ ଉପରେ ।

“ଗୀତା—ଏ ଗୀତା, କୁଆଡ଼େ ଗଲା ସେ । ପଢ଼ା ନାହିଁ, ପଢ଼ି ନାହିଁ, ସାତ ମାଇକନିଆଙ୍କ ପରି ବସିଥିବ ଯାଉଁ କେଉଁଠି ।”

“ସାଉଛି—ବୋଉ !”

(2)

“ତକା ତକା ଭଉଁର

ମାମୁଁଘର ଚଉଁଶ

ମାମୁଁ ମୋତେ ମାତଲେ...”

ହେଇ ରାଜୁ,—ହାତ ଗୁଡ଼ିନା—ଜଳଦି ଗୋଡ଼ ପକା ।

ସୁନି, ତୁ ମୋ ହାତ ଧର ।

ଆଛା ରୁଲ, ସୁଲ ଖେଳ ଖେଳିବା; କୁହ—

‘ରିଙ୍ଗା ରିଙ୍ଗା ଲେଜେସୁ

ପକେଟ୍ ଫୁଲ୍ ଅଫ୍ ପୋଜେସୁ ।

(ଗୀତାକୁ ନେଇ ରାଜୁ, ବିଜୁ ଓ ପଡ଼ିଶାଘର ସୁନି ନୂଆ ଗୀତ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସବା ସାନ ବନ୍ଧୁ ବୋଲୁଥାଏ ‘ରିଙ୍ଗା ରିଙ୍ଗା ଲେଜେସୁ—ସକାଳର ହେମାଳ ଗୁଡ଼ି ନ ଥାଏ । ଅଦନିଆ, ଅଦରକାରୀ ମେଘକୁ କାଟି ଖରା ଆସୁଛି ଏତେ ବେଳକେ ।)

“ଅଲ୍ ଫେଲ୍ ଡାଇନ୍ ।”

ଲଅକର ବସିପଡ଼ିଲେ ସମସ୍ତେ । କିଛି ସମୟ ବୃଣାମ । ଗୀତା ଅନେଇଲ ସାମନାକୁ —ଡାହାଣ କଡ଼ରେ ପଥାନଘର ବାରିକୁ ଲାଗି ପାଣିନାଳି । ଆଗରେ ଦାସ ପଡ଼ିଆ ।

ଅଥାନ ଆନରେ ପଥର ଓ ବୁଦୁବୁଦିଆ ଗଛ । ତା ସେ ପାଖକୁ ଉଡ଼ୁଛନ୍ତି ଓ କାହିଁ ଦୂରରେ ବାପାଙ୍କର କଚେରୀ ନାଲିଆ କୋଠା । ନୂଆ ଖରା ଆସି କାହାକୁ କେଉଁଠି ହୁଇଁଦେଉଛି ।

ନାଲି ପାଖରେ ସେଗୁଡ଼ା ପଥର ନୁହେଁ, ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ସ୍ୱରା । ସେ ସବୁକୁ ନେଇ ଆସି ଗୋଲ ଗୋଲ କରି କାଟିଦେଲେ କେଡ଼େ ବଡ଼ ହାର ହୋଇଯିବ । ମାଷ୍ଟ୍ରେ କହୁଛି, ସ୍ୱରା ସବୁଠୁ ଦାମିକା । ସବୁଠୁ ଚକଚକ, ଅନ୍ଧାରରେ ଆଲୁଅ କରିଦେବ । ବୋଉ ଖୁସି ହେବ । କହୁବ ଦେଖିଲଣି, ଗୀତା ମୋତେ ପ୍ରେମେଷୁ ଦେଇଛି ।

କିଏ ଆସୁଛି ପଥାନ ଘରବାଟେ । ବାବୁଆ ଓ ତା ବାପା । ବାବୁଆ ଶାବୁଆ ସେଟର ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି । ହାତରେ ଖଣ୍ଡେ ବାଡ଼ି । ମୋଟା ଟୋକା । ଗେହୁଆ ଟୋକା । ସବୁ ଗୁଳି ଗୁଳି ଦେବ ଏଇକ୍ଷଣି । କହୁବ ଖେଳିବା ‘ଆଖି ନାହିଁ, କାନ ନାହିଁ, ବାଜିଗଲେ ଦୋଷ ନାହିଁ ।’ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପିଟିବ । କିଏ କାନ୍ଦିଲେ ବାପ ପାଖରେ ଗେହେଇ ହେବ । ମାଉସିଆ ଟୋକା, ସବୁବେଳେ ବାପ କାନ ଧରି ବୁଲୁଥିବ । କ୍ଲାସରେ ତ ଫେଲ୍

ହେଉଛି, ଖାଲି ଫୁଟାଣି କାହିଁରେ କଅଣ ?

ତା ପାଖରେ ତା ବାପା । ଗୋରା ହୋଇ, ପତଳା ହୋଇ, କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର । ସବୁବେଳେ ମୁରୁକ ମୁରୁକ ହୁଏଥାନ୍ତି । ‘ନୂଆବୋଉ, ଭୋକ କଲଣି, କଣ ଖାଇବାକୁ ଅଛି’ କହୁ ଭିତରକୁ ପଶିଯିବେ । ବୋଉ ହସେ । ଆଲମାରରୁ କଣ ଆଣିଦିଏ, ନହେଲେ ରୋଷେଇଘରକୁ ପଶିଯାଏ କିନ୍ତୁ ତଥାବଧି କରିଦେବାକୁ ।

ବନ୍ଧୁଦାଦା ଗୋରା, ସୁନ୍ଦର । ବାବୁଆଟା ମୋଟା, ଅସନା । ତା ବୋଉ ବି ସେମିତିକା; କିନ୍ତୁ ମୋଟା ନୁହେଁ । ‘ଖୁଡ଼ୀ’ କହିଲେ ମନା କରନ୍ତି, କହନ୍ତି କହ ମାଉସୀ । କୁଆଡ଼େ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଖାଲି ଦର୍ପଣ ପାଖରେ ବସି ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାନ୍ତି । ଆଉ କୁଆଡ଼େ ତିନିଓଲି ଗାଧଅନ୍ତି ।

‘ହଇ ଲେ ଗୀତା, ବୋଉ ଅଛି ?’

ବାଡ଼ିରେ ଠକ୍ । ‘ଆଟେନ୍ସନ’...ବାବୁଆ ଗର୍ଜୁଛି ।

‘ହଁ, ଯାଉଛି । ବାବୁଆର କଣ ସ୍କୁଲ ନାହିଁ ବନ୍ଧୁଦାଦା ?’

‘ନୋ, ନୋ, ନୋ—ବାପା ସ୍କୁଲ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ବାପା ଦେଖିଲ, ଗୀତା ମୋତେ ଚିଡ଼ାଇଛି ।’

ମୁରୁକହସା ଦେଇ, ଦିହଙ୍କି ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଆପୁଡ଼େଇ ଦେଇ ବନ୍ଧୁଦାଦା ଭିତରକୁ ପଶିଗଲେ । ଏଣେ ବାବୁଆର ନେତୃତ୍ୱରେ ଖେଳ ଚାଲିଲା । ଖେଳ ନୁହେଁ, ଦଉଡ଼ା-ଦଉଡ଼ି, ଗୋଡ଼ାଗୋଡ଼ି । ଗୀତା ଏକୁଟିଆ ପଡ଼ିଗଲା । ନିଜକୁ ଏକୁଟିଆ କରିଦେଲା ବୋଲି କହିଲେ ଭୁଲ୍ ହେବନାହିଁ ।

ବୋଉ ଓ ବନ୍ଧୁଦାଦା ବାରିପଟକୁ ଗଲେଣି । ବନ୍ଧୁଦାଦାଙ୍କ ହସ ଶୁଭୁଛି । କେତେ ହସନ୍ତି ସେ । ବାରିରେ ଫୁଲ୍ ଫୁଟିଛି, ଟମାଟୋ ହୋଇଛି, ଚିକ୍କଣ କଳା ବାଇଗଣ ହୋଇଛି, ବାପା ଭଲ ପାଆନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସେଦିନ ତରକାର ଖରାପ ହୋଇଥିଲା, ବୋଉ ବାଇଗଣ ଭଜିବାକୁ କହିଲେ କହିଲେ ‘ନାହିଁ ଥାଉ—ଦରକାର ନାହିଁ !’ ଗୁଗି କରି କହିଲେ ନାହିଁ, ଖାଲି ସେମିତି କହିଲେ । ବୋଉ ଚପୁ ହୋଇଗଲା ।

ବାପା କାହାନ୍ତି ? ସକାଳୁ କୁଆଡ଼େ ଗଲେଣି । ଅଫିସ କାମ । ହୁଟିରେ କଣ ଏତେ କାମ ମ ?

ବାପା ନାହାନ୍ତି, ଭଲ ହୋଇଛି । ବାପା ଥିଲେ ସେ ବନ୍ଧୁଦାଦା ଦାଣ୍ଡଘରେ ବସି କଣ ଏଣ୍ଡିଟେଣ୍ଡି ଗପିବେ । କଣ ସବୁ ଅଫିସ କଥା, ଖବରକାଗଜ କଥା, ହସ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ନାହିଁ । ମୁହଁକୁ ଏଡ଼େ କରି ପଦେ ପଦେ କଥା,—ସେ କି ଗପ ? ଆମ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ଘରେ ମିଟିଂ ହେଲା ପରି । ମୁଁ ଦେଖିଛି, ସେଦିନ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା କାଗଜ

ଖଣ୍ଡେ ଧରି ବସିଥାନ୍ତି । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମନାହୁଏ ସେ ବାଟ ଦେଇ ଯିବାକୁ, ପାଟି କରିବାକୁ—କଣ ନାଁ ମିଟିଂ ହେଉଛି ।

ବାପା ଥିଲେ ବୋଉ ଖାଲି ଚାହିଁ ଜଳଖିଆ ଦେଇ ଚାଲିଯାଏ । ବାପା ହସନ୍ତ ନାହିଁ, ବନ୍ଦୁଦାଦା ହସନ୍ତ ନାହିଁ, ବୋଉ ହସେ ନାହିଁ । ବାପା ବେଳେବେଳେ ବୋଉକୁ କହନ୍ତି—‘ବସୁନା ଏଇଠି’ । ‘ନାହିଁ ମୋର କେତେ କାମ ପଡ଼ିଛି’ କହି ବୋଉ ଚାଲିଯାଏ ।

ଦିନୁଟାଏ ସେଦିନ ବନ୍ଦୁଦାଦା କଣ ଗୋଟାଏ କହି ନିଜକୁ ନିଜେ ହସିଲେ । ବୋଉ ବି ହସିଲା ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ । ବାପା ଦି’ ଜଣଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନେଇଲେ ଓ କୁନ୍ତେଜାଲ ପରି ହସିଦେଲେ ଟିକିଏ । ବାପାଙ୍କର କଣ ହୋଇଛି କେଜାଣି ।

ବାପା ନାହାନ୍ତି, ଭଲ ହୋଇଛି । ଦାଣ୍ଡଘର ଅନ୍ଧାରରେ ମିଟିଂ ହେଉନାହିଁ । ବାରିରେ ଖରାରେ ଗପ ହେଉଛି । ବନ୍ଦୁଦାଦା ହସୁଛନ୍ତି । ବୋଉ ହସୁଛି ।

ବୋଉ ଆଜି ଖୁସି ହେବ । ବେଶି ରାଗିବ ନାହିଁ । ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡେଇ ଭଲ କରି ଶିବନ୍ ବାନ୍ଧିଦେବ । ମଝିରେ ମଝିରେ ହାତ ବନ୍ଦ କରି କୁଆଡ଼େ ଅନେଇ ରହିବ । ଦଣ୍ଡାଏ ଲାଗିବ ମୁଣ୍ଡବନ୍ଧା ସଲେ ବେଳକୁ । ବୋଉ ଅଳସେଇ ହେଉଥିବ ।

ବୋଉ ସକାଳେ ରାଗିକରି କହିଥିଲା ଆଜି ଚନ୍ଦ୍ରାଭଜା, କଦଳୀ ଖାଇବାକୁ ହେବ । ଏତେ ଭଲମନ୍ଦ ଖାଇବାକୁ ପଇସା ଅଛି କେଉଁଠି ? ଜନ୍ମ ଆଜି ବୋଧହୁଏ ଅନ୍ୟ ଜଳଖିଆ ମିଳିବ, ମହନଭୋଗ ନ ହେଲେ ଆଜ୍ଞା ପକୋଡ଼ା । ବନ୍ଦୁଦାଦା ଆସିଛନ୍ତି ।

ଗୀତା ଦାଣ୍ଡପିଣ୍ଡାର ଗୋଟାଏ କୋଙ୍କୁ ଲାଗିଆସିଲା, ସେଠି ବାରିର ଫାଲେ ଦେଖାଯାଏ ।

ବୋଉ ଲଙ୍କାମରିଚ ତୋଳୁଛି । ବନ୍ଦୁଦାଦା ଛଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି ସେଠି । ହସୁଛନ୍ତି । ବୋଉ ମୁହଁ ଟେକି କଣ କହୁଲା । ବନ୍ଦୁଦାଦା ଆସୁଛି ହସୁଛନ୍ତି । ବୋଉ ହସି ହସି ପଛକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ପଛଆଡ଼ୁ କାହା ଘରୁ ବତକ ଦି’ଟା କାଁ-କାଁ କରି ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଆସୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଥଣ୍ଡା ହଳଦିଆ । ଆଙ୍ଗୁରରେ ଜାଲ ବନ୍ଧା ହୋଇଛି । ପଛରେ ଗୋଟାଏ ଚୁଡ଼ା ଦୋରାଛି ।

ଯୋଡ଼ାଏ ବତକ, ଏକାଠି ପଲାଇ ଆସୁଛନ୍ତି । ଏକାଠି କାଁ-କାଁ କରୁଛନ୍ତି । ଭାଇ-ଭଉଣୀ । ନାହିଁ ବାପା, ବୋଉ । ବାପା—ବୋଉ । ଉଡ଼ୁଛି । ନ ହେଲେ—ବନ୍ଦୁଦାଦା, ବୋଉ ? ନାହିଁ, ନାହିଁ—ହୁ

ବୋଉ ମୁହଁରେ ଖରା ପଡ଼ିଛି । କାନସୁଲ ଚମକୁଛି । ମୁଣ୍ଡରେ ସିନ୍ଦୂର ଚମକୁଛି ।

ବୋଉ ହସୁଛି । ଆଉ ବାପା ଏହିକ୍ଷଣି ଯାଉଛନ୍ତି ଥିଲେ... ।

ବାରିରେ ବାଇଗଣ ହୋଇଛି । କଳା-ମୁତୁମୁତୁ ବାଇଗଣ । ଭାଙ୍ଗିଲେ କେତେ ବଡ଼ ଆଲଗେ ! ବୋଉ ପରୁରଲରୁ ବାପା ସେଦିନ ମନା କଲେ; କିନ୍ତୁ ବନ୍ଦୁଦାଦାକୁ ଭାଙ୍ଗି କରି ଦେଲେ ବନ୍ଦୁଦାଦା ଖୁସି ହେବେ । ବୋଉ ଖୁସି ହେବ । ବୋଉ ତାକୁ କଣ ଖାଇବାକୁ ଦେବ ଆଜି ?

ବନ୍ଦୁଦାଦା କଣ କହୁଛନ୍ତି । “ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବି ତମ ଜନ୍ମଦିନରେ; ଆସିବି ନାହିଁ, ଏ କଥା ହୋଇପାରେ ?”

ବୋଉ ହସୁଛି, ମୁଣ୍ଡକୁ ହଲୁଉଛି । “ଆ-ହା, ସତେ ଯେମିତି ମୁଁ ଡାକିଲେ ଦୌଡ଼ି ପଳାଇଆସି ସବୁଦିନେ ?”

“ନୁହେଁ ?” କହି ବନ୍ଦୁଦାଦା ଅନଉଛନ୍ତି ବୋଉ ଆଡ଼କୁ । ବୋଉ ହସୁଛି ।

ବାପା ଏମିତି କହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ବାପାଙ୍କର କଣ ହୋଇଛି ? ବାପାଙ୍କର ଦେହ ଖରାପ, ଔଷଧ ଖାଇ ଠିକ୍ କରି ଦେଉନାହାନ୍ତି ?

...କୁହୁଡ଼ି ଭିତରେ କାର୍ ମାଉଛି । ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ତାର ଉପରେ କାନ୍ଦି ବସିଛନ୍ତି । ଟିକି ପିଲା ବଜୁ ଘୋଡ଼େଇ-ଘୋଡ଼େଇ ହୋଇ ଶୋଇଛି ବୋଉ କୋଡ଼ରେ । ବୋଉ ଖସାଲଡ଼ୁ ଗୋଟାଏ ବାପାଙ୍କ ମୁହଁରେ ପୁରାଇଦେଲା । ବାପା ନାହିଁ ନାହିଁ କରି ଅଧେ ଖାଇଲେ ଓ ଆଉ ଅଧକ ବୋଉ ମୁହଁରେ ଗୁଞ୍ଜିଦେଲେ । ଦୁହେଁ ହସୁ-ଆନ୍ତି । ଖସାଲଡ଼ୁ ଝୁରୁଝୁରୁ ହୋଇ ତଳେ ବସି ହୋଇଗଲାଣି । ବୋଉ ବରକ୍ତ ହେଲା ପରି କହୁଥାଏ,—ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ସାମନାରେ ଆଇନା ଅଛି ଜାଣିଛ ? ଏଇ ଏବକା କଥା । ଆମେ ଯାଉଥିଲୁ ଷ୍ଟେସନରୁ ବନ୍ଦୁଦାଦାକୁ ଆଣିବାକୁ । ବନ୍ଦୁଦାଦା ନୂଆକରି ଏଠିକୁ ଆସୁଥାନ୍ତି ସେଦିନ ।

ଯଦି ବନ୍ଦୁଦାଦା ନ ଆସିଥାଆନ୍ତେ ।...

ବାବୁଆ ପାଟିକଲଣି । ରାଜୁ ଝେଁ-ଝେଁ ହେଉଛି । ବୋଉ ଏଇକ୍ଷଣି ଚାଲିଆସିବ । ବନ୍ଦୁଦାଦା ପଲେଇ ଆସିବେ । ବୋଉ ରାଗିବ ।

(ଗୀତା ଦୌଡ଼ିଗଲା ଅନ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ପାଖକୁ । ‘ବାବୁଆ ପାଟି କରନା’, ‘ରାଜୁ କାନ୍ଦନା’ କହିଲା ବେଳକୁ ବାବୁଆ ଗୀତା ଉପରେ ମୁଣ୍ଡି ପ୍ରହାର ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । ଗୀତା ତା’ ଚ’ହାତ ଧରି ପିଟିଲା ବେଳକୁ ବୋଉ ଓ ବନ୍ଦୁଦାଦା ଆସିଗଲେଣି । ବୋଉ ଅନେଇଛ ତା’ ଆଡ଼କୁ କଟମଟ କରି । ବନ୍ଦୁଦାଦା ହସୁଛନ୍ତି ।)

‘ରୁ କାହିଁକି ମାରିଲୁ ତାକୁ ?’

‘ବୋଉ, ମୁଁ ମାରିନାହିଁ । ସେ ରାଜୁକୁ ମାରିଲା, ମୁଁ ଛଡ଼େଇଲି ନେଲି ।’

‘ସେ ମିଛ କହୁଛୁ ବାପା, ସେ ମତେ ମାଇଲ । ରାଜକୁ ପସର ।’

(ରାଜ ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରିଲ । ବୋଉ ଗୀତାର କାନ ଧରିଲା ।)

‘ବୋଉ, ମୁଁ କିଛି କରିନାହିଁ । ସେମାନେ ପାଟିକରୁଥିଲେ, ମୁଁ ଛଡ଼େଇ ଦେଲି ତୁ ରାଗିବୁ ବୋଲି ।’

‘ତୁମ୍ଭ, ଭାରି ବୋଉକୁ ଦେଖିପାରେ । ତୁ’ ମିନିଟ୍ ମଣିଷକୁ ଶାନ୍ତିରେ ରଖେଇ ଦେବେ ନାହିଁ...ଏଇ ଗୀତା ହେଉଛି ସବୁ ନାଟର ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ।’

(ଗୀତା ପାଟି ନକରି କାନ୍ଦୁଛି । ଲୁହ ଝରଝର ହୋଇ ବୋହୂଯାଉଛି । ତାର ଭିତରେ ଅନେଇଛି ବୋଉକୁ ଓ ବନଦ୍ରାଦାକୁ ।)

ମୁଁ କିଛି କରିନାହିଁ, ବୋଉ ନ ରାଗୁ ବୋଲି ମୁଁ କଳିଆ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଯାଇଥିଲି । କାଲେ ବୋଉ ପଲେଇ ଆସିବ, ରାଗିବ, ତା’ ଖୁସି ଭାଙ୍ଗିଯିବ ବୋଲି ।

ବୋଉ ବୁଝୁନାହିଁ ମୋତେ । ବନଦ୍ରାଦା ହସୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ହସ ଦେଖି ରାଗ ଆସୁଛି ।

ଟେନ୍ ଚାଲିଯାଉଛି । ମୋଟା ମୋଟା ତଳ । କଳା କଳା ଧୂଆଁ ।

ତା’ର ତଳେ ବନଦ୍ରାଦା ଶୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ଆଉ ହସିବେ ସେତେବେଳେ ?

(ବେଳ ରତରତ ହେଉଛି । ଗୀତା ଝୁଲୁରୁ ଝୁଲୁ ଝୁଲୁ ମଝିରେ ମଝିରେ ତୁ’ ପାହୁଣ୍ଡ ଦୌଡ଼ିଯାଉଛି, ଚାକର ଟୋକା କୁଳିଆ ପଛେ ପଛେ ଆସୁଛି ବହୁ-ବହାନ ଧରି ।)

ଆଜି ନାଗଦନ୍ତ କହିଲେ—“ଗୀତା ଇଲ୍ ଏ ଗୁଡ଼ି ଗାର୍ଲ”; ଗୀତା ଇଲ୍ ଏ ଗୁଡ଼ି ଗାର୍ଲ । ଅଙ୍କରେ ଦଶରୁ ଦଶ, ଇଂରେଜରେ ଦଶରୁ ଆଠ ଓ ଡ୍ରଇଂରେ ଫାଷ୍ଟ । ନାଗଦନ୍ତ କହିଲେ, ‘ଏମିତିକା ଭଲ କଲେ ତୁ ତ ଜାଣରେ ଫାଷ୍ଟ ହୋଇଯିବୁ !’ ସୁମିତ୍ରା ମୋ ଆଡ଼କୁ କଟମଟ କରି ଚାହିଁ ଥାଏ । ରାଗୁଥାଏ, ବୋଧହୁଏ ମୁଁ ଫାଷ୍ଟ ପ୍ରାଇଭ ନେଇ-ଯିବି ବୋଲି ।

ବୋଉ ଆଜି କେଡ଼େ ଖୁସି ହେବ, ଗେହ୍ଲା କରିବ । ଆଜି ତା’ ଜନ୍ମଦିନ । ଖୁସି ହୋଇ ନିଶ୍ଚୟ ପୁରସ୍କାର ଦେବ । ରବନ୍, କେଲ୍, ନ ହେଲେ ଗୋସ୍ତ ଏ ପେନ୍ସିଲ ।

ଆଜି ବୋଉ ପାର୍ସି ପ୍ରେଜେଣ୍ଟ କରିଛି, ଟଙ୍କାଙ୍କର ପ୍ରେଜେଣ୍ଟ । କେତେ ଦିନୁ ସାଇତି ସାଇତି ଟଙ୍କାଏ କରିଛି । ଏମିତିକା ପ୍ରେଜେଣ୍ଟ କେହି ଆଣି ନଥିବେ, ରାଜୁଟା କଣ ଦେବ ? ରବର ଖଣ୍ଡେ, ନ ହେଲେ ଜର ଟିକେ ଦେଇ କହିବ, ‘ହେଇ ମୋ ପ୍ରେଜେଣ୍ଟ—’ ଦିନକ ପରେ ପୁଣି ମାଗିନେବ; ନ ହେଲେ କାନ୍ଦି ଗଡ଼ିଯିବ । ରାଜୁର ବୁଦ୍ଧି ହୋଇ ନାହିଁ ।

ମୋ’ଠୁ ଭଲ ପ୍ରେଜେଣ୍ଟ କଣ କେହି ଆଣିଥିବ ? ବାପା କଣ ଆଣିଥିବେ ? ନିଶ୍ଚୟ

କିଛି ଭଲ ଜିନିଷ ହୋଇଥିବ । ବୋଉ ଦି'ଜଣଙ୍କର ଜିନିଷ ଥାକରେ ଥୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କହିବ, 'ହେଇ ଦେଖ ବାପ-ଝିଅଙ୍କର ପ୍ରେମେଣ୍ଡ ।'

ଆଉ ବନ୍ଦୁଦାଦା ? ସେ ବି କଣ ଆଣିଥିବେ ? ସେ କାହିଁକି କଣ ଆଣିବେ ? ସେ ବୋଉର କଣ କି ?

ନାହିଁ, ଆଶନ୍ନ । କଣ ହେଲା ସେଥିରେ ? ବୋଉ ଖୁସି ହେବ ।

ବୋଉ କଣ ତାଙ୍କ ଜିନିଷ ପାଇ ବେଶି ଖୁସି ହେବ ?

...ତେଜା ତେଜା ତାଲଗଛ । ମୁଣ୍ଡରେ ମେଞ୍ଚାଏ ଠିଆ ଠିଆ ବାଲ । ଦେହଟା ହାଡ଼ ପରି, ସବୁ ତଞ୍ଜାସରଲଣି; ଖାଲ ମୁଣ୍ଡଟା ବାକି ଅଛି । ଇଏ କଣ,—ମୁଣ୍ଡ ଭିତରୁ ନାଲିଆ ଉଙ୍କି ମାରୁଛି । ସିନ୍ଦୂର ଲଗେଇଛି ? ଉହଁ—ମୁଣ୍ଡ ଫାଟି ରକ୍ତ ବହୁଛି । ନା—ନା—ମୁଣ୍ଡରେ କିଏ ମେଞ୍ଚାଏ ଅବର ଲଗେଇ ଦେଇଛି । ହୋର ଖେଳୁଥିଲା ସେ ।

ଏସ୍. ଡି. ଓ. ଜ୍ଞ ବଙ୍ଗଳା ଆସିଲଣି । ଆଉ ଟିକିଏ ଗଲେ ଆମ ଘର ।

...ନାନାଟା ହୁଏକୁଟି । ହୁଏତରେ ଜଳିଯାଉଛି । ଅମଙ୍ଗୁଲିଆ । କାହିଁକି ଦେଖା-ହେଲା ତା ସାଙ୍ଗରେ ? କାହିଁକି ତାକୁ କହିଲି ପ୍ରେମେଣ୍ଡ କଥା ? ମୋତେ ଦେଖାଇବାକୁ କହିଲା । ମୁଁ ମନା କଲୁ କହୁଛି କଣନା । ଆମର ଏସବୁ ତଳେନାହିଁ, ବାପା ଚିକ୍କନ୍ତ, କହୁଛି ଫୁଲେଇ ଡଙ୍ଗା । ହଁ, ଅମଙ୍ଗୁଲିଆ, ମଫସଲିଆ । ନଜେ ଘେରୁ ଭଲ ପିଲାଟା ତ ! ଯୁଧିମଣି ତା କାନ୍ଥରେ ପଡ଼େ, କହୁଥିଲା ମେ ସେ ମାଡ଼ ଖାଏ ଓ ମାଡ଼ ଖାଇଲେ ଶ୍ଵେ-ଶ୍ଵେ ହୋଇ କାନ୍ଦେ ଭେରଣ୍ଡାଙ୍କ ପରି, ଘରେ ବି' ମାଡ଼ ଖାଉଥିବ, ତା' ବୋଉ କଣ ତାକୁ ମାରୁ ନ ଥିବ ?

ମୋ ବୋଉ କଣ ବେଶି ମାରେ ? ନାହିଁ—ଏବେ ସିନା ଏମିତି ମାରୁଛି, ହେଲେ

ମୋ'ଠୁଁ ସ୍ଵଳ୍ପ ବେଶି ମାଡ଼ ଖାଏ ।

ଆଜି ବୋଉ ଜନ୍ମଦିନ । ଆଜି ସେ ଖୁସି ଥିବ । ମୋ ପ୍ରେମେଣ୍ଡ ପାଇ ଆହୁର ଖୁସି ହେବ । ଜନ୍ମଦିନରେ ଖୁସି ଥିଲେ ପରା ବର୍ଷକଯାକ ଖୁସି ହୁଅନ୍ତୁ ! ତାହାହେଲେ ବୋଉ ଆଉ ସରସ ନାହିଁ—ଆଜିଠୁ...

ହେଇ,—ଆମ ଘର ଆସିଗଲା । ଏଇ ମାଇଲ୍ ଖୁଣ୍ଟା । ତା'ପରେ ଉଇଡ଼ୁଙ୍କା, ସୁଣି ଉଇ ଘର କରୁଛି । ତା ପରେ ଫୁଟିବଲ ପଡ଼ିଆର କାନ୍ଥ । ନଗିସ୍ ନାକରେ ନୋଲକ ନାଇଛି । ବୋଉ କହୁଥିଲା ବୁଢ଼ାମା'ର ସେମିତି ନୋଲକ ଥିଲା । ତା'ପରେ—ତା'ପରେ ଆମ ଘର ।

ଘରେ ଆଲୁଅ ଲାଗିଲଣି । ଦାଣ୍ଡରେ କେହି ନାହାନ୍ତି । ବୋଉ ବୋଧହୁଏ ଘରେ ଅଛି । ବାପା ଅଫିସରୁ ଫେରି ନ ଥିବେ । ସ୍କୁଲ, ବିଜୁ କଣ କରୁଛନ୍ତି,—ବୁଲି

ଯାଇଛନ୍ତି ? ତାଙ୍କର ମଜା । ଆରବର୍ଷ ସ୍କୁଲକୁ ଗଲେ ଶୁକ୍ରବାର ମଜା ଶୁଳିଯିବ ସେ ।

ଅନ୍ଧାର ଆସିଲାଣି । ସିନେମା ଛବି ବାରିହେଉନାହିଁ । ପଡ଼ିଆ କାନ୍ଥ ପାଖକୁ ଗ୍ରେଟିଆ ପାଣିଧାରଟିଏ । କଳା କଳା ଦିଶୁଛି । ପାଖକୁ ଯିବ ? ନାହିଁ, — ତା ଭିତରେ ସେ ଦିନ ଥିଲା ଗୋଟାଏ କଳା ପୋକ । ପୋକ ଥିବ ଏହୁକ୍ଷଣି, — ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ବସିଥିବ । ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍ ହୋଇ ସାହସୁଲୀକ ମଝିରେ । ବୁଢ଼ୀ ଅସୁରୁଣୀ । ଅନ୍ଧାର ଜଳାଇ ଭିତରେ ବସିଛି ଏକୁଟିଆ, ପାଖକୁ ଆସିଲେ ଟାକୁ କିନ୍ତୁ ଗିଳିଦେବ ।

ଗୀତ ଲଗୁଛି, ହାତରେ କଣ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଫୁଲିଉଠୁଛି । ସେମ ଟାକୁର ଉଠୁଛି ? ଡର ଲାଗିଲେ ପରା ସେମ ଟାକୁରଉଠେ ।

ପ୍ରେଜେଣ୍ଟ କାହିଁ ? ପ୍ରେଜେଣ୍ଟ ହାତରେ ଅଛି ନା ? ଗୀତା ମୁଠାଇ ଧରିଲା, ହାତରେ ଥିବା କାଗଜ ପୁଡ଼ିଆଟିକୁ । ତାର ଚାଲି ଧୀର ହୋଇ ଆସିଲା ଘର ଫାଟକ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା ନେଲକୁ ।

ଘରେ ଆଲୁଅ ଜଳୁଛି । ବାହାର ଅନ୍ଧାର, କେହି ନାହାନ୍ତି । ଫୁଲ ସବୁ ଶୋଇ-ପଡ଼ିଲେଣି ।

ପୁରୀର କବାଟ ଖୋଲିଦେଲଣି । ବୋଉ କାହିଁ ? ମା' ଯାଇଛନ୍ତି ମିଶ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ । ପିଲାଏ ଖେଳିବାକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ବାବୁ କଚେରିରୁ ଫେରିନାହାନ୍ତି ।

ବୋଉ ନାହିଁ, କେହି ନାହାନ୍ତି । ବୋଉର କଣ ମନେ ନାହିଁ ଆଜି ତାର ଜନ୍ମଦିନ ବୋଲି ?

ନାହିଁ, ବୋଉ ଏକ୍ସଣି ଫେରିଆସିବ । ମୁଁ ତାକୁ କହିବି ମୁଁ ଜାଣିପରେ ଫାଷ୍ଟ ହୋଇଛି ବୋଲି । ସେ ଆସିବା ଆଗରୁ ମୁଁ ମୋ ପ୍ରେଜେଣ୍ଟ ସଜାଡ଼ି ରଖିବି ମଝିଘରେ, ଆଲୁଅ ତଳେ । ବୋଉ ଖସି ହେବ । କେହି ନାହାନ୍ତି, ଭଲ ହୋଇଛି ।

ଯାଉଛି, ଆଗେ ତାକୁ ଦାଣ୍ଡଘରକୁ ନେଇଯାଏ, ସେଇଠି ଖୋଲି, ଠିକ୍‌ଠାକୁ କରି ମଝିଘରକୁ ନେଇଯିବ ।

(ଦାଣ୍ଡଘରକୁ ଯିବା ବାଟରେ ଗୀତା ଠିଆହୋଇଗଲା ବାରିପଟ କବାଟ ପାଖରେ । କବାଟ ମେଲ ହୋଇଛି ।)

ଶୁଣିଆଡ଼େ ଅନ୍ଧାର । ଗଛ ପାଖରେ ବେଣି ଅନ୍ଧାର । ଅନ୍ଧାରରେ କଥା ଶୁଭୁଛି । କଥା ନୁହେଁ — ପବନ, ପବନରେ ଗଛ କଥା କହୁଛି । କେତେ ଦୂରରେ କାହା ଘରେ ଆଲୁଅ ଜଳୁଛି । ଗୋଧୂଳିର ଦୁଇ ମହଲ କୋଠାଘର ଉପର ମହଲରେ ଆଲୁଅ ଜଳୁଛି । ଆଲୁଅ ପବନରେ ଥରୁନାହିଁ କାହିଁକି ?

ଦାଣ୍ଡଘରେ ଆଲୁଅ ଜଳୁଛି । କାନ୍ଥରେ ଫଟୋ ଟଙ୍ଗା ହୋଇଛି — ବୋଉ ମତେ

କୋଳରେ ଧରି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି । ବୋଉ ହସୁ ନାହିଁ ।

ପବନରେ ଅନ୍ଧାର ଅରୁଛି, କଥା କହୁଛି; କିନ୍ତୁ ଆଲୁଅରେ କିଛି ହେଉ ନାହିଁ । ବୋଉ ଆଲୁଅରେ ରହିଛି ଏକୂଟିଆ, ଖୁଣ୍ଟପରି । ସେଠିକି ପବନ ଯାଉନାହିଁ । ପବନ ସେଠିକି ଆସନ୍ତା । ମୁଣ୍ଡବାଳ ଫୁରୁଫୁରୁ ହୋଇ ଉଡ଼ିଉଠନ୍ତା । ବୋଉର ଓଠ ଥରି ଉଠନ୍ତା । ବୋଉ ହସନ୍ତା, କଥା କହନ୍ତା, ରାଗନ୍ତା—

ବୋଉ ଯଦି ସତରେ ଏଇ ଫଟୋ ଭଳିଆ ହୋଇଯାଏ, ରାଗିବା ବି ବନ୍ଦ କରିଦିଏ ।

ହେଇ—ସେ କଣରେ ପୋଲିସ୍ ଲାଇନ୍ ପଡ଼ିଆ ଉପରେ ଜନ୍ମ । ଫାଲେ କଟି-ଯାଇଛି । ହସରେ କଟା ହେଲ ପରି ନୁହେଁ, କିଏ ଛଣେଇ ନେଲ ପରି । ତା' ଗୁରି ପାଖଯାକ ଗୋଲ ହୋଇ ପାଉଁଶିଆ ଆଲୁଅ, କୁହୁଡ଼ି ।

ଜନ୍ମମାମୁ । ତାକୁ ମାମୁ କାହିଁକି କହନ୍ତି ? ବୋଉର ଭାଇ, ବୋଉର ଗୁରି ଭାଇ, ଇଭେ ପାଞ୍ଚ । ସତରେ ମାମୁ ? ମାମୁ ମୁହଁ ଗୋଲ, ମାମୁ ମୁହଁ ଗୋରା । ବୋଉ ମୁହଁ ଗୋଲ, ଗୋରା ମାମୁ ହସୁଛି,—ନାହିଁ ତ । ଏକୂଟିଆ ମୁହଁକୁ ଶୁଖେଇ ବସିଛି । ପାଖରେ ତାରୁଟିଏ ନାହିଁ । କେହି ନାହିଁ । ଏକୂଟିଆ । ବୋଉ ଭଲିଆ ।

(କିଛି ମମୟ ପରେ । ଗୀତା ଦାଣ୍ଡପରେ । ତାର ଆଲିମାଲିକା ଖେଳଣା ସଜାଡ଼ୁଛି ।)

ବରକନ୍ୟା ମଝିରେ, ଦି' ପାଖରେ ବାଳାବାଲ । କନ୍ୟା ସାଙ୍ଗରେ ଯାଉଛି ଖଟ, ଆଲମାରି, ଟେବୁଲ୍ , ସୋଫା ସେଟ୍ । ଆଉ ସିଲେଇ ଯେଉଁ, ରେଡ଼ିଓ ? ଏଥରକ ବଜାରକୁ ଗଲେ କହୁବ ବୋଉକୁ ଜିଣିଦେବ ।

ଆଜି ଉପରୁ ମହାଦେବ ଅନେଇଛନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଗୋଡ଼ ଉଠିଛି କକା ହୋଇ । ହାତରେ ଡମ୍ବରୁ । “ବମ ବମ୍ ବାଜେ ଡମ୍ବରୁ... ବାଜେ ଡମ୍ବରୁ ।”

ବୋଉର ଏଇ ପ୍ରେଜେଣ୍ଟ,—ସେ କୋଉଠି ରଖିବ ? ଦାଣ୍ଡପର ଖେଳଣା ଆକରେ, ମଝିପର ଆକରେ, ନା ଶୋଇବାପର ଆଇନା ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ? ବୋଉ ପୁଣି ମତେ କଣ ଫେରାଇଦେବ । ମୋ ବରକନ୍ୟା ତାକୁ ପାଇ ଭାରି ଖୁସି ହୁଅନ୍ତେ, ନାହିଁ ଆଉ । ସେ ବୋଉର ବୋଉ ତାକୁ ନେଇ ଯାହା କରିବ ।

ଯାଉଛି ଖୋଲିବ ତାକୁ । ଏକ, ଦୁଇ, ତିନିକାଗଜରେ ବନ୍ଧାହୋଇ ଅସନା ଦେଖାଯାଉଛି । ମୁଁ ଗୋଟାଏ ସୁନ୍ଦରିଆ ଖୋଲ ଯାଗିଲି ଯେ, ଦେଲି ନାହିଁ ।

ପ୍ରେଜେଣ୍ଟ । ପଦ୍ମଫୁଲ । ଚକ୍ଚକ୍ ଧଳା ଶାମୁକା, ଖଣ୍ଡା ହୋଇଛି ଗୋଟିକି ଗୋଟି ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା, ପାଖୁଡ଼ା ଅଗରେ ସବୁ ସୁନେଲି ଗାର । ଫୁଲ ମଝିରେ କଣ ରୁଆ ରୁଆ

ହୋଇ ଗୁଳା ହୋଇଛି । ହଳଦିଆ ହୋଇ । ଫୁଲର କେଶର ।

ଦୋକାନବାଳା କହୁଥିଲା ବେଶି ଟଙ୍କା ଥିଲେ ଆହୁରି ସୁନ୍ଦର ଫୁଲ ମିଳିଥାନ୍ତା, ସୁନା-ରୁପା ଲଗା ହୋଇ । ହଉ, ଏକ କଣ ସୁନ୍ଦର ହେଇନାହିଁ ?

ସ୍ବାକୁ ନେଇଯାଉଛି ଥାକ ଉପରକୁ । ମହାଦେବଙ୍କ ପାଖକୁ । ସବୁ ଆଲୁଅ ଲିଭେଇ ଦେବ । ଖାଲି କାନ୍ଥର ପେଟ ଧଳା ଆଲୁଅଟି ଜଳୁଥିବ,—ଠିକ୍ ମହାଦେବଙ୍କ ଦେହରେ ଓ ମୋ ଧନୁଫୁଲ ଉପରେ ।...

.... ଭଲ ହେଇନି ? ନିଶ୍ଚୟ ଭଲ ହେଇଛି, ବଢ଼ିଆ ହେଇଛି । କଣ କହୁଛ, ମିଶ୍ଟର ମହାଦେବ ? ବୋଉ ନିଶ୍ଚୟ ଖୁସି ହେବ,—ନୁହେଁ ?

ଯାଉଛି ସ୍ବାକୁ ମଝିଘରକୁ ନେଇଯାଏ । ବୋଉ ସେଇଠିକୁ ଆସିବ ଆଗେ । ତା' ଆଖିରେ ପଡ଼ିବ ।

(‘ପ୍ରେକ୍ଷଣୀ’କୁ ହାତରେ ଧରି ଗୀତା ଧାରପାଦରେ ମଝିଘର ଆଡ଼କୁ ମୁହଁକାଲି । ଘର ଦୁଆରବନ୍ଦରେ ପହଞ୍ଚି ଅନ୍ଧାରରେ ଅନ୍ଧାଳି ଅନ୍ଧାଳି ଆଲୁଅ ସୁଇଚ୍ ଟିପିଦେଲା ।)

ଘର ଯାଏ ଆଲୁଅ । ବଛନ୍ତା ହୋଇନାହିଁ । ପିଲାଙ୍କ ଧୂଆଁ ଜାମାପଟା ଗଦା ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ସେମିତି । ବୋଉ ଆସିଲେ ଚିତ୍କାର କୁଳିଆ ଉପରେ ।

ଏ, ଇସ୍ତେ କଣ ? କାନ୍ଥକଣର ଚନ୍ଦ୍ର କୋଣିଆ କାଠ ପଟା ଉପରେ ନୂଆ ଜନିଷଟାଏ ଥିଆ ହୋଇଛି । ଚକ୍ଚକ୍ ଧଳା । ଧଳା ପଥର ନା ରୁପା ? ସବୁଯାକ ଆଲୁଅ ପଡ଼ିଛି ତା ଉପରେ । କେତେ ବଡ଼, କେତେ ସୁନ୍ଦର ! କିଏ ଆଣିଲା ସ୍ବାକୁ ? ହାତ ପାଇବ ନାହିଁ । ଖଟବାଡ଼ରେ ଚଢ଼ି ଦେଖିବ ।

(ତା ପ୍ରେକ୍ଷଣୀକୁ ଝରକା ଉପରେ ଥୋଇ ଗୀତା ଖଟବାଡ଼ ଉପରେ ଚଢ଼ିଲା ନୂଆ ଜନିଷଟିକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ।)

ପାଖରେ ଆହୁରି ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଉଛି । ଆହୁରି ବଡ଼ ଧଳା, କଣ ଇସ୍ତେ ? କୋଠା ନା ଦେଉଳ ? ନା—ନା—ଇସ୍ତେ ହେଉଛି ଭାଙ୍ଗିମହଲ । ଆମ ଇତିହାସ ବହୁରେ ଛବି ଅଛି । ଧଳା ମାଟଲ ପଥରରେ ତିଆରି । ଆଗାରେ ଅଛି । କିଏ ତିଆରି କରିଥିଲେଟି—?

ସେ ବ' କଣ ମାଟଲ ପଥର । ହଁ ତ—ହାତକୁ ଚକ୍ଚକଣ ଲଗୁଛି । ଥଣ୍ଡା ଲଗୁଛି । କେତେ ଟଙ୍କା ହେଇଥିବ—?

ତା ତଳେ ଖଣ୍ଡେ ଜାଗଜ ଗନ୍ଧା ହୋଇଛି । କଣ ଲେଖା ହୋଇଛି ଶାଗୁଆ କାଳରେ ।

‘ନୂଆବୋଉକୁ କନ୍ଦି ଦିନରେ—ବନ’ । ବନ ଦାଦା ଦେଇଛନ୍ତି ? ବୋଉ ପାଇଁ

ପ୍ରେମେଣ୍ଡ ?

ପଛଆଡ଼େ ବୁଲିଆ ଆସିଲଣି । ‘ଗୀତା ଦେଉ, ସେଥରେ ଲଗିନାହିଁ । ଏଇ ଟିକକ ଆଗରୁ ବନୁଦାକୁ ଆସିଥିଲେ, ରଖି ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ମାଆ ଦେଖିନାହାନ୍ତି ।’

‘ହଉ ହେଲ ଯା, ମୁଁ ଜାଣେ । ରୁ ଗଲୁ ଏଠୁ ।’

ବନୁଦାଦା ପ୍ରେମେଣ୍ଡ ଦେଇଛନ୍ତି । ବଡ଼ିଆ ଜନସ । ଦାମିକା ଜନସ । ବୋଉ ଖୁସି ହେବ । ଭଲ ଜନସ ବୋଲି, ଆଉ ବନୁଦାଦା ଦେଇଛନ୍ତି ବୋଲି ।

ମୋ ଜନସ ଥୁଆହୋଇଛି ଝରକା ଉପରେ ଝରକାର ଅନ୍ଧାରୀଆ କଣରେ । ଧଳା ଦଶୁନାହିଁ, ଚକଚକ ଦଶୁନାହିଁ । ଅପରଚ୍ଛନ୍ନିଆ ଦଶୁରୁ ।

ବୋଉକୁ ଦେବ ନାହିଁ ମୋ ପ୍ରେମେଣ୍ଡ ? ଦେଲେ ଲଭ କଣ ? କାହିଁ ତାଜମହଲ, ଆଉ କାହିଁ ମୋ ଶାମୁକା ! ବୋଉ ରଖିଦେବ କୋଉ କଣରେ, ପରୁରବ ନାହିଁ । କେହି ପରୁରବେ ନାହିଁ । ବନୁଦାଦାଙ୍କ ଜନସକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ, ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲେ—?

ନାହିଁ—ନାହିଁ, ପ୍ରେମେଣ୍ଡ ଭଲ ସୁନ୍ଦର । ଏ ହେଉଛି ବଡ଼ମାନଙ୍କର ପ୍ରେମେଣ୍ଡ, ମୋର ହେଉଛି ପିଲାମାନଙ୍କର ପ୍ରେମେଣ୍ଡ । ବୋଉ ବନୁଦାଦାଙ୍କର ଜନସ ପାଇ ଖୁସି ହେବ, ମୋର ପାଠ ବି ଖୁସି ହେବ ।

ଏ ଜନସ କଣ ଏଇଠି ଥିବ ? ନା, ଦାଣ୍ଡଘରକୁ ନେଇଯିବ ? ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଘର ମହାଶୂର ଯାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଆଖିଥିବା ଜନସ ଦାଣ୍ଡଘରେ ଅଛି । ନନ୍ଦଞ୍ଜଳ ବମ୍ବେରୁ କେତେ ଜନସ ଆଣିଥିଲେ,—ସେ ବି ସେଇଠି ଅଛି । ବନୁଦାଦାଙ୍କ ଜନସ ସେଇଠି ରହିବ, ଭଲହେବ ।

ଏଠି ରଖିଥିବ ମୋ ଜନସ । ବୋଉ ଆଖି ଆଗ ପଡ଼ିବ ଏଠି ।

(ଗୀତା ତାଜମହଲର ମୂର୍ତ୍ତିଟିକୁ ଆସେ ଉଠାଇ ଗୋଟାଏ ହାତରେ କୁଣ୍ଡାଲ ଧରି ଓଢ଼ାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ।)

ଆରେ ନାହିଁ—ନାହିଁ...ଓଃ...‘ଧଡ଼ାସ’...

(ତାଜମହଲ ତଳେ ପଡ଼ି ଦୁନା ହୋଇ ଯାଇଛି । ଗୀତା ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଅନେଇ ରହିଛି ତାକୁ । ଆଖିରେ ଡର, ସବୁ ସମ୍ଭବଲଭ ଭବ)

ଇସ୍ତେ କଣ ହେଲା ? କାହିଁକି ହେଲା ?

ବୋଉର ଜନ୍ମଦିନର ପ୍ରେମେଣ୍ଡ ଖଜିଯାଇଛି । ବନୁଦାଦାଙ୍କର ଦିଆ ପ୍ରେମେଣ୍ଡ ଖଜିଯାଇଛି । ବୋଉର ସବୁ ଶରଧା ଖଜିଯିବ ।

ବୋଉ ଶୁଣିବ । ବୋଉ ତ ସବୁଦିନେ ରାଗେ; କିନ୍ତୁ ଆଜି ଆଡ଼ର ରାଗିବ । ବଡ଼-

ଦାଦାଙ୍କର ଜନସ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି । ସବୁ ଜନ୍ମଦିନର ସଭୁକ୍ ଶୁଣିଯିବ ।

ଆଉ ମୁଁ ବୋଉ ପାଇଁ ପ୍ରେମେଷ୍ଟ ଆଣିଥିଲି । ସେ ସେଇଠି ପଡ଼ିରହିଛି ଝରକା ଉପରେ । ତାକୁ ବା ଭାଙ୍ଗି ଦେବ ଯାଉଛି ।

ନାହିଁ—ନାହିଁ, ମୁଁ ତାକୁ ଭାଙ୍ଗି ନାହିଁ । ମୁଁ ଜାଣିଶୁଣି ଭାଙ୍ଗି ନାହିଁ । ମୁଁ ଶୁଣି ନ ଥିଲି ବନ୍ଦୁଦାଦାଙ୍କର ଜନସ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ ବୋଲି । ବନ୍ଦୁଦାଦାଙ୍କର ଜନସ ପାଇଲେ ବୋଉ ବେଶି ଖସି ହେବ । ମୁଁ ତାକୁ ଦାଣ୍ଡପରେ ରଖିବାକୁ ଯାଉଥିଲି ।

ବୋଉ କଣ ବୁଝିବ ? ଦାଣ୍ଡପରକୁ ନେଇ ଯାଉଥିଲି କାହିଁକି ? ମୋ ଜନସକୁ ଏଠି ରଖୁଥିଲି କାହିଁକି ?

ନାହିଁ—ମୁଁ ଜାଣିଶୁଣି କିଛି କରିନାହିଁ । ମୁଁ ବନ୍ଦୁଦାଦାଙ୍କ ଜନସ ଭାଙ୍ଗି ନାହିଁ । ବୋଉ ମତେ ଭଲପାଏ । ବୋଉ ବୁଝିବ ।

କିନ୍ତୁ ବନ୍ଦୁଦାଦାଙ୍କ ଜନସ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି । ଘର ଜନସ ନୁହେଁ । ବାପାଙ୍କ ଜନସ ନୁହେଁ । ବୋଉ ଖାଲି ରାଗବ ନାହିଁ । ବୋଉ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବ ।

ମୁଁ କାହିଁକି ଏଠୁ ନେଇଯାଉଥିଲି ତାକୁ ? ବୋଉ ମୋ ଜନସ ଆଗେ ଦେଖିବ ବୋଲି ? କାହିଁକି ଏମିତି କଲି । ବନ୍ଦୁଦାଦାଙ୍କର ଜନସ ମୋ'ଠାରୁ ଭଲ, ସୁନ୍ଦର । ବୋଉ ପାଇଁ ବନ୍ଦୁଦାଦାଙ୍କର ଜନସ ମୋ'ଠାରୁ ଭଲ, ସୁନ୍ଦର ।

ଏଇକ୍ଷଣି ସେମାନେ ଆସିବେ । ବୋଉ ଫେରିବ । ବନ୍ଦୁଦାଦା ଆସିବେ । ମୁହଁରେ ମୁରୁକ୍ ହସ । ବାପା ଆସିବେ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଆସିବାରେ କଅଣ ଅଛି ?

ମୁଁ କାହିଁକି ଏମିତି କଲି ?...

(ମୁହଁରେ ହାତ ଦେଇ ଗୀତା ଖଟ ଉପରେ ବସିପଡ଼ିଲା । ଅନର୍ଗଳ ଲୁହ ହାତ-ପାପୁଲି ଭଜାଇଦେଲା । କିଛି ସମୟ ପରେ ।)

ଯୋତା ମରମ୍ବ ଶୁଭୁଛି । କିଏ ଆସିଲା ? ବନ୍ଦୁଦାଦା ନୁହେଁ । ବାପାଙ୍କ ଶୁଣି ।

(ଗୀତାର ବାପା ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ ଦେଖିଲେ ଏ ଦୃଶ୍ୟ । ମୁହଁରେ କ୍ଳାନ୍ତି ଓ ବ୍ୟସ୍ତତା ସବୁଦିନ ପରି ।)

‘ଇସ୍ତେ କଣ ପଡ଼ିଛି ?’

(ଉତ୍ତର ନାହିଁ)

‘ଇସ୍ତେ କଣ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି, ପଚାରୁଛି ପର ?’

‘ପ୍ରେମେଷ୍ଟ,—ବନ୍ଦୁଦାଦା ଆଣିଥିଲେ ବୋଉ ପାଇଁ ।’ ବାପା ଚୁପ୍ ହୋଇଗଲେ । କଣ ଭାବୁଛନ୍ତି । ବାପା ଫେରିଯାଉଛନ୍ତି । କିଛି କହୁନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ?

(କାନ୍ଦ ଭିତରେ ବା ଗୀତାର ମୁହଁ ଟିକିଏ ଉଠୁଳ ହୋଇ ଆସିଲା । କଣ ଗୋଟିଏ

ନୂଆ ଆଶା ପାଇଲୁ ପରି ।

ବାପା ଫେରିଯାଉଛନ୍ତି । ପଚାରିବ ? ପଚାରିବ ?...

‘ବାପା, ବାପା—’

‘କଅଣ ?’

(ଗୀତା ଦୋହରଲ ତା ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ)

‘ବାପା,—ବୋଉ ପାଇଁ ପ୍ରେମେଣ୍ଟ ଆଣିଛ ?’

ଚନ୍ଦ୍ର ର ଅଭିଶାପ

ଅଖିଳମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ

ଦଶବର୍ଷ ଅତିବାହି ହୋଇଯାଇଛି ।

ସବେଳେ ଆଉ ସୀମାହୀନ ପରସ୍ପରର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଥିଲେ ସ୍ୱର୍ଗ କଲେଜର ଆର୍ଡ଼ ଇସ୍ଟର୍ରର ଗ୍ରନ୍ଥ । ସୀମାହୀନ ଥିଲେ ଆର୍ଟିଷ୍ଟ । ସେ ଛବି ଆଙ୍କେ ନାହିଁ ବା ଶୋଇ ଶୋଇ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ବସନ୍ତ ବା ଗୋଲପଫଲ ମାର୍କ କରନ୍ତା ଲେଖେ ନାହିଁ । ସେ କହେ, ଜୀବନଟାକୁ ବଞ୍ଚାଇବା ନିମନ୍ତେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଆର୍ଟ । ଆଉ ଯେ ଜୀବନଟାକୁ ପ୍ରତିଦିନ ନିଜ ନୂତନ କରି ସଜିଯାଉଛି, ତା ଠାରୁ ବଡ଼ ଆର୍ଟିଷ୍ଟ ଆଉ କେହି ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଚେଷ୍ଟାରୁଚନା ଅପେକ୍ଷା ତାଙ୍କର ଅଜବ-ଜୀବନର ଚରିତ୍ର ହେବାକୁ ବେଶ୍ ପସନ୍ଦ କରେ । ସେ ମମଙ୍କ ପରି ପୃଥିବୀପ୍ରସିଦ୍ଧ ହେବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ, ତାଙ୍କର ପୁଷ୍ଟି ‘ଷ୍ଟୁ କଲେଜ’ ଚରିତ୍ର ପରି ଜେଉଁ ଅସ୍ମତ ଗରି-ଗହ୍ମରରେ ଦୁରାଦେଶ୍ୟ ନ୍ୟାୟରେ ତଳ ତଳ ହୋଇ ମରବାକୁ ଚାହେଁ । ସୀମାହୀନ ଅନାବଳ ଆର୍ଟିଷ୍ଟ ଏକ ସୋମାର୍ଥ ସକ୍ଷମ ତାର ଏକ ସହଜାତ ପ୍ରବୃତ୍ତି କହିଲେ ଅଧୁନା ହେବନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସବେଳେ ପୁରୁଷର ସ୍ୱର୍ଗ । ଦୁନିଆଟାରେ ସେ କିଛି ଗୋଟାଏ ହେବ ବା ମଣିଷ ଜୀବନ ନେଇ ସେ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ଗୋଟାଏ ଲଭଜନକ ଜିନିଷ କରାଯାଇ ପାରିବ, ଏ କଥା ସେ ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ନାହିଁ । ସେ ଯଥାର୍ଥରେ ସୀମାହୀନ କାଉଣ୍ଟର ପାର୍ଟ—ଆଉ ‘ସେଥିପାଇଁ’ ବୋଧହୁଏ ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ଏତେ ନିକଟକୁ ଆସିପାରୁଥିଲେ ।

ସହରର କୋଳାହଳ ସେମାନଙ୍କୁ ବଶେଷ ଆକୃଷ୍ଟ କରିପାରନାହିଁ । ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ବୁଲିଯାଆନ୍ତି କେନାଲ ଆଡ଼େ । ସହରର ଉପକଣ୍ଠରେ ଏଇ କେନାଲଟି କିଛି ବାଟ ବହୁଯାକ ହଠାତ୍ ମୋଡ଼ ଛାଡ଼ି କୁଆଡ଼େ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଇଛି । ପ୍ରତିଦିନ ବୁଲି ଯାଉ ଯାଉ ସେମାନେ ସେଠି ନୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଆଡ଼େଇ କରୁଛନ୍ତି । ସ୍ଥାନଟି ଅଳ୍ପ । କେଜିଟି ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛର ଆଡ଼େ ଆଲରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ନିର୍ଜନ । ଠିକ୍ ପାଖିକୂଳରେ କିଛି ପରମ୍ପର ସ୍ଥାନରେ ବାଲି ଜମିଯାଇଛି, ଆଉ ତା’ର ଉପରେ ଗୋଟାଏ ପଥରର ଖୁଣ୍ଟି କାହିଁ କେଉଁ କାଳରୁ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଛି ପାଖି-

ପବନର ଅତ୍ୟାଚାର ସହ୍ୟ କରି କରି, ସେଇଟା ବୋଧହୁଏ ଗୋଟାଏ ପୁରାତନ ଜାଣି ତରୁଣ, ଆଉ ସେମାନେ ଯେଉଁଠାରେ ବସନ୍ତ ସେଇଟା ବୋଧହୁଏ ଗୋଟାଏ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଗାଧୁଆ ଭୂମି । କାଳକ୍ରମେ ଗୋଟିକର ବ୍ୟବହାର ଅଭାବରୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପକ୍ଷ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାନଟି ବେଶ୍ ସୋମାର୍ଥକ୍ ହୋଇଉଠେ । ସୀମାନ୍ତ କହେ, “ଏଇ ଜାଗାକୁ ଆସିଲେ ମୋର ମନେହୁଏ ସେକ୍ସପିଅରଙ୍କର ମିଡ଼ସମର ନାଟକସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ ପରମ୍ପରାରେ ବୋଧହୁଏ ନିଶାଙ୍କରେ ଏଇଠି ଓଡ଼ିଆ ଆସି ହାତ ଧସୁଥିବ ହୋଇ ନାଚନ୍ତି ଜନ୍ମ-ଆଲୁଅରେ ।” ସବେଳେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମିଶାଇ କୁହେ, “ତୁ ତ ଜାଣୁ ସେକ୍ସପିଅର ବୋଲି କେହି ଜଣେ ଲୋକ ଥିଲେ କି ନାହିଁ ସେଇଟା ଆଜି ସୁବୋଧାୟ ସାହାଯ୍ୟକମାନଙ୍କର ଏକ ତରମ ଦୁର୍ଦ୍ଦମ୍ଭଲକ ସମସ୍ୟା, ଶେଷରେ ପୁଣି ତାଙ୍କର ଲେଖାର ପରମ୍ପରାଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ବ—ଆଉ ପୁଣି ଏଇ କେନାଲ କୂଳରେ !”

ସୀମାନ୍ତର ଯେ ଠିକ୍ ଏଇ ଜାଗାରେ ଯୈତ୍ରଭୂଷଣ ହେବ, ସେ କଥା ସବେଳେ ବେଶ୍ ଜଣେ । ସୀମାନ୍ତ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠେ, “କେତେ ଥର କହୁଛି ତୋତେ, ଆମେ ଯାହା ଜାଣୁନା ସେଟା ଯେ ପୃଥିବୀରେ ନାହିଁ ବା ଥାଇ ନ ପାରେ ଏ କଥା ଭାବିବାଠାରୁ ତରମ ନିବୋଧତା ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । ଇମାଜିନ—ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଯଦି ତୋ ପରି ଗୋଟାଏ ମୂର୍ଖ ଉତ୍ତାନାହାର ଧାରଣାଟାକୁ ହସି ହସି ଉଡ଼େଇ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତା ତାହାହେଲେ ସେ ହୁଏତ ଏତେଦିନ ହେ ପାରନ୍ତା ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଯଦି ବଞ୍ଚନ୍ତା ତାହାହେଲେ ସେ ଅବା ଉପଲବ୍ଧ କରିନ୍ତା ତା’ର ନିବୋଧତା ।”

ଆଉ କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ । ଯେ କୌଣସି ଗୋଟାଏ ଟପିକ୍ ହାତକୁ ଆସିଗଲେ, ସମୟଟା ତମକାର କଟେ । ପ୍ରକୃତ କ୍ଲାଇମାକ୍ସରେ ସୀମାନ୍ତ ତା ହାତର ଚାକି-ପେନ୍ଥାଟାକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦିଏ ଦୂରକୁ । ନ ହେଲେ ପୁରା ସିଗାରେଟ୍ ପ୍ୟାକେଟ୍‌ଟାକୁ ଦଳାଦଳି କରି ଫିଙ୍ଗି ଦିଏ କେନାଲର ପାଣିକୁ । ଯେମିତି ଏଇ ସିଗାରେଟ୍ ଆଉ ଚାକି ପ୍ରକୃତ ପଦାର୍ଥମାନେ ତା ବରୁଦରେ ଖଡ଼ିଯନ୍ତୁ କରି ସବେଳର ପ୍ରକୃତ ସମର୍ପଣ କରୁଛନ୍ତି । ସମୟ ହୋଇଗଲେ କେହି ହେଲେ ଜଣେ ଅନ୍ଧବୀର୍ଯ୍ୟ ସନ୍ଧି ସନ୍ଧି ବାଢ଼ିବସେ, “ଆହା ହଉ, Let us agree to differ ।” ଦୁଇଜଣ କ୍ଲାନ—ବିମର୍ଷ—ଗଲ୍‌ଦର୍ମ ବନ୍ଧୁ ସନ୍ଧିପନ୍ଥରେ ଅବଲମ୍ବେ ସ୍ବାକ୍ଷର କରନ୍ତି ।

ପୂଜାହୁଟି ପରେ କଲେଜ ଖୋଲିଥାଏ । ସବେଳେ ନାଇଟ୍ ଏକସପ୍ରେସରୁ ଓଡ଼ିଆ ହଷ୍ଟେଲକୁ ଆସି ଦେଖେ ସୀମାନ୍ତ ଆସିଗଲଣି । ତାର ଜନସମ୍ପର୍କ ସବୁ ଥୁଆ ହୋଇଛି ରୂମ୍‌ରେ—ଅଥଚ ସୀମାନ୍ତ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେକେଣ୍ଡ ସୋ ସିନେମା ତ ସନ୍ଧ୍ୟାବର୍ଷ ଅନେକ ବେଳୁ । ସୀମାନ୍ତ ଗଲ କୁଆଡ଼େ ? ସବେଳେ ଅନ୍ଧବୀର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ

ପହୁଣ୍ଡ କେନାଲ କୁଲୁ ଚାଲେ । କେନାଲ କୂଳରେ ଆସି ସବେଳ ଦେଖେ ତାର ଅନୁମାନ ନିର୍ଭୁଲ—ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ସେଇଠି ଶୋଇ ରହୁଛି ସୀମାନ୍ତ । ପ୍ରଥମଟା ଟିକିଏ ଅସ୍ପଷ୍ଟ କର ମନେହୁଏ ସବେଳକୁ । ସ୍ଥାନଟାର ନିର୍ଜନ ପରିବେଶ ଯେ କେହି ଏକୃଷ୍ଟିଆ ଲୋକ ମନରେ ଭୟ ସଜ୍ଜାର କରନ୍ତା ସ୍ବାଭାବିକ । ଏତେ ରାତିରେ ଏଠି କଣ କରୁଛି ସୀମାନ୍ତ ଏକୃଷ୍ଟିଆ ? ବିସ୍ମୟର ସୀମା-ରହେ ନାହିଁ ସବେଳର, ପାଖକୁ ଯାଇ ଦେଖେ ସୀମାନ୍ତ; କିନ୍ତୁ ଭୟ ପାଇବା ଅବସ୍ଥାରେ ନାହିଁ ଆଦୌ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ନିଦ୍ରା ଯାଇଛି ସେ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ତା ପାଖକୁ ଯାଇ ପ୍ରଥମେ ନେତେଅର ଡାକିଲ ତାକୁ ସବେଳ; କିନ୍ତୁ ସୀମାନ୍ତ ଶୁଣେନା । ଅଗତ୍ୟା ତା ଦେହରେ ହାତ ଦେଇ ଥରେ ଦୁଇଥର ଲୋରରେ ହଲେଇଦେଲ ସେ ।

କିନ୍ତୁ ତା ପରେ ଯାହା ଘଟିଲା ସେଥିପାଇଁ ସବେଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲା ଆଦୌ । ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବରେ ସୀମାନ୍ତ ଉଠିପଡ଼େ କିନ୍ତୁ ଦୂରକୁ ଆଉ ସେଠି ଠିଆ ହୋଇ ରହି ସେ କିଛି ସମୟ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଚାହିଁରହେ ସବେଳକୁ । ଆଉ ଠିକ୍ ତା ପରେ ପରେ ଚିତ୍କାର କରୁଥିଲେ—କିଏ ? କିଏ ତମେ ? ସୀମାନ୍ତର କଣ ଭୟାନକିଛି । ଖୁବ୍ ଭୟ ପାଇଯାଇଛି ସେ । ଆଉ କେଉଁ ଦିନ ହୋଇଥିଲେ ଦୁର୍ଘଟ ସବେଳ ସୀମାନ୍ତର ଏହି ଅବସ୍ଥାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ଟିକିଏ କୌତୁକ କରୁଥାନ୍ତା; କିନ୍ତୁ ସୀମାନ୍ତର ଅବସ୍ଥାରେ ସବେଳ ନଜେ ଅନେକଟା ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ମୁହଁ ଖିଣ୍ଟି ଭଲମନ୍ତ ନ କର “ଆରେ ମୁଁ ସବେଳ—ମୁଁ ସବେଳ” କହି ସେ ଆଗେଇଗଲା ସୀମାନ୍ତ ଆଡ଼କୁ । କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ନିଷ୍ଠାକ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲା ସୀମାନ୍ତ । ତା ଦେହରୁ ଗମ୍ ଗମ୍ ହୋଇ ଝାଲ ବୋହୁଯାଉଛି । ସବେଳ ଅପରାଧୀ ପରି କୁହେ “ହଁ,—ଓ ଏତେ ଭୟ ପାଇଯିବୁ ବୋଲି ମୁଁ ମୋଟେ ଟାଣି ନାହିଁ ସୀମାନ୍ତ ।”

ସୀମାନ୍ତ ଆଉ ଥରେ ଆପାଦମସ୍ତକ ଚାହିଁନିଏ ସବେଳକୁ; ତା’ ପରେ ନିଜର ହାତ ଘଡ଼କୁ ଦେଖି କୁହେ, “ମୁଁ କେତେକେଲେ ଯେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି ମୁଁ ନିଜେଇ ଜାଣେନା । ଏତେ ରାତି ହେଲୁଣି ଅଥଚ ମୋତେ ଆଗରୁ ଉଠେଇ ଦେଲୁନାହିଁ କାହିଁକି କହିଲୁ ?”

ତା ପରେ ସବେଳ କହେ ଯେ ସେ ମାତ୍ର କେଇ ମିନିଟ୍ ତଳେ ତାକୁ ଖୋଜି ଖୋଜି ଆସି ଏଠି ପହଞ୍ଚେ । ସେ ବା’ କାହିଁକି ଆଶା କରନ୍ତା ଏତେ ରାତିରେ ସୀମାନ୍ତ ଖୋଜି-ରହୁଛି ଏଠି ।

ସୀମାନ୍ତ ଆହୁରି ବିସ୍ମିତ ହୁଏ । ସନ୍ଦର୍ଭ କଣ୍ଠରେ ପଶୁରେ—“ସତ କହୁବୁ ସବେଳ, ତୁ ମୋ’ ସହୃଦ ଏଠିକି ଆସିନାହୁଁ ।”

ସବେଳେ ସାମାନ୍ୟ ଆମୋଦିତ ହୁଏ ଏଥର, ସେ କହେ, “ନ ଇଟ୍‌ମେଲ୍‌ରେ ଗୁଡ଼ି
ଦୁଇଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଳ୍ପଦାରେ କଟେଇ ଏତେବେଳେ କେନାଲ୍ କୁଳକୁ ଆସିବାର
ଭକ୍ତ ରହିକତା ମୋର ନାହିଁ ।” ସୀମାଦ୍ୱାରା ମାରବରେ ଫେରିବାକୁ ପାଦ ବଢ଼ାଏ ।
ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ ସେ କହେ, “ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଆସି ଆଜି ଜନତାରେ ପହଞ୍ଚିଲି ସନ୍ଧ୍ୟା ଛଅଟା
ବେଳେ । ବେଶ୍ କାନ୍ଦୁ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲି ମୁଁ—ବିଶ୍ରାମ ନବାପାଇଁ ବିଛଣାଟାକୁ ମେଲେଇ
ଦେଇ ଖଟ ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲା ।

ତା’ର ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ—ମୋର ସ୍ମୃତି ସ୍ପଷ୍ଟ ଅଛି—ତୁ ବ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲୁ
ତୋର ଯେଉଁ ଛଣ୍ଡା ତମଡ଼ା ସୁଟ୍‌କେଶ ଆଉ ହୋଲ୍‌ଡର ଖଣ୍ଡକ ନେଇ,
ଠିକ୍ ସେମିତି ବେପରଓଁ । ଭାବରେ । କହିଲୁ, ‘ଗୁଡ଼ି ଇଉନଂ ସୀମାଦ୍ୱାରା, ତୁ ଆସି
ଯାଇଛୁ ତାହାହେଲେ—ଦ୍ୟାବ୍‌ସ ଲଜକ୍ ଏ ଗୁଡ଼ି ବସୁ ।’ ମୁଁ କଣ କବାର
ଦେଇଛି ମୋର ମନେ ନାହିଁ—ତା’ ପରେ ତୁ ଖୁବ୍ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲୁ ଆଉ
କହିଲୁ—‘କଣ ହେଇଛି ତୋର ସୀମାଦ୍ୱାରା—ଆଉ ହ୍ୟାଉ ନେଭର ସିନ୍ ମୁଁ ସୋ
ଭେରି ମୁଡ଼ିଡ଼ି ।’ ମୁଁ ବୋଧହୁଏ ତଥାପି କିଛି କବାର ଦେଇନାହିଁ । ତା’ ପରେ ତୁ
ତୋର ପୋଷାକ ମଧ୍ୟ ତେଜି ନ କରି ମୋର ହାତ ଧରି ଗୋଟାଏ ଟୁଙ୍କାରେ ମତେ
ଝିଠେଇଦେଲୁ ଖଟ ଉପରୁ ଆଉ କହିଲୁ, ‘ଗୁଲୁ, ଗୁଲୁ—ଆମର କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରକୁ
ଗୁଲୁ—ଅନେକ ଦିନ ଯାଇନେ ସେଠିକି—ସେଠି ସବୁ ସମାଧାନ ହୋଇଯିବ—
ଇଂ ! କି ବାଜେପିଲୁ ହୋଇଯାଇଛି ତୁ ଏଇ କେଇଟା ଦିନର ଛୁଟି ଭିତରେ ।
ଛୁଟି—ଛୁଟି ।

ତା’ ପରେ ଆମେ ଦୁହେଁ ବାହାରକୁ ଆସିଲେ, ଆଉ ଆମର ପୁଅ-ପରିଚିତ ଗୁପ୍ତା
ଦେଇ ଆମେ ଆସିଛୁ ଏଇଠିକି ।

ମୋର ଠିକ୍ ମନେଅଛି, ମୁଁ ଏଠି ବସି ବସି ତତେ ‘ରିତା’ କଥା କହୁଥିଲି
ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ । ମୁଁ କେମିତି ରିତା ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସହାୟ ଭାବରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ
ପଡ଼ିଛି ଅଥଚ ମୁଁ ଖୋଲି ରିତାକୁ ନିବେଦନ କରିବାର ପାହୁଣ୍ଡ ମୋର ନାହିଁ ।
ତୋ’ ମୁହଁ ଏକାଥରକେ ଗୁପ୍ତା ହସରେ ଫାଟିପଡ଼ୁଥାଏ । ମୋର ପିଠି
ବାଡ଼େଇ କହିଲୁ, ‘ସେ କଥା କହ । ଏଇ ଛୁଟିଟାର ବିରହରେ ସୁଁ ଲଜନ୍‌ଭର
ଏକାଥରକେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ତା’ ପରେ ହଠାତ୍ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇଯାଇ ତୁ କହିଲୁ
—‘ଆଜି କିନ୍ତୁ ମୁଁ ପ୍ରଥମ ଜାଣିଲି ସୀମାଦ୍ୱାରା, ତୋର ଅନେକ କଥା ଅଛି, ଯାହା ତୁ
ମୋର ଜାଣିବା ପ୍ରୟୋଜନ ମନେ କରନାହିଁ ।’

ତା’ ପରେ ମୁଁ ଆଉ କିଛି ମନେ କରି ପାରୁନାହିଁ । ମୁଁ ଜାଣେନା ମୁଁ କେତେବେଳେ

ଶୋଇପଡ଼ନ୍ତୁ । ଧୀରେ ଧୀରେ ସବୁ ଭୁଲିଯାଇବ । ଆଉ ହଠାତ୍ ନିଜକୁ ଏଠି ଆବିଷ୍କାର କରି ମୁଁ ସତରେ ଭୟ ପାଇଯାଇଥିଲି ।”

ସରୋଜ ଚନ୍ଦ୍ରର ସବୁ ଶୁଣିଯାଇଥାଏ । ଶେଷରେ କହିଲା, “ତୁ ତାହା ହେଲେ କଣ କହିବାକୁ ଚାହୁଁ ହଷ୍ଟେଲରୁ କେନାଲ କୂଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଇ ଅଧମାଲ ରାତ୍ରୀ ତୁ ଭୁଲିଆସିବୁ ତୋର ଅନ୍ତତମେ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଦ୍ରା ଅବସ୍ଥାରେ ?”

ସୀମା ଗ୍ରେଟ ‘ହୁଁ’ଟିଏ କହି ନରବ ହୁଏ ।

ସରୋଜ କହେ, “ଜନ୍ମ...”

ସୀମା କହେ—“ଏଠି କିନ୍ତୁ ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ ସରୋଜ ! ଏକଟା ଠିକ୍ ସେଇ ଜନିଷ, ଯାହାକୁ ମେଡିକାଲ ସାଇନ୍ସରେ କହନ୍ତି “ସୋମାମୁଲିଜମ୍” ।”

ଗୋଟାଏ ଗର୍ଭ ଉଶ୍ମାସ ନେଇ ସୀମା କହି ଚାଲି—“ତୋର ମନେଥିବ ମୁଁ ସେଥର ଯୋଉ ଷ୍ଟେସୀରୁ କେସରୁ ଖସି ପଡ଼ିଥିଲି, ସେଇଟା ବି ସେଇ ନିଦ୍ରା ଅବସ୍ଥାରେ । ତୁ ନିଶ୍ଚୟ ଭାବୁଥିବୁ ମୁଁ ଆଜିଯାଏ କାହିଁକି ତତେ ଏ କଥା କହିନାହିଁ—ଜଣେ ସୋମାମୁଲିଜ୍ ସହୃଦ ଏକା ରୁମ୍ରେ ଚଢ଼ିବାଟା ସମସ୍ତେ ସହ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ—ବୁଝିପାରୁଥିବୁ ନିଶ୍ଚୟ—କେମିତି ଗୋଟାଏ ଅନୁକମ୍ପା ଡିଲ୍ ହୁଏ । କେବଳ ସେଇଥି ପାଇଁ ମୁଁ କଥାଟା ରଖି ରଖିଥିଲି ଆଜିଯାଏ ।”

ସରୋଜ କିନ୍ତୁ ଜବାବ ଦେଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସମୟ ପରେ ସଂକ୍ଷେପରେ ପଚାରିଲା, “ଗିଡ଼ା କିଏ ସୀମା, ?”

ସୀମା କହିଲା—“ସେ ସେକ୍ସୁଆଲ୍ ସାଇନ୍ସର ଶ୍ରମୀ—ଲେଡିଜ୍ ହଷ୍ଟେଲରେ ଥାଏ । ଗୋଟାଏନିକାଲ୍ ଗାର୍ଡନରେ ଖୋର ତା ସହୃଦ ଅକସ୍ମାତ ଦେଖା ହୁଏ । ଆଲୀପ ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।”

ସରୋଜ କହେ, “ହୁଁ ।”

ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ହଷ୍ଟେଲରେ ପହଞ୍ଚିଯାଇଥିଲେ ।

(ଘୁଇ)

ସେ ଦିନ ଅତି ପରିଷ୍କାର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ପଡ଼ିଥାଏ । କେନାଲ କୂଳରେ ସେଇ ପରିମିତ ସ୍ଥାନର ବାଲୁକାଶେପରେ ଶୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ନରବରେ । ସେମାନଙ୍କର କହୁଣୀ ଉପରେ ଭାର ରଖି ସେମାନେ ଏକାଠିରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ରହିଥାଆନ୍ତି ସେଇ

ପରତ୍ୟକ୍ତ, ବିଗତ-ପରିଷ୍କା, ଜରାଜର୍ଣ୍ଣ ଚଉରାଟାକୁ । ଏଇ କିଛି ଦିନ ତଳର ଗୋଟାଏ ନୂତନ ଆବଶ୍ୟାରକୁ ନେଇ ଏକ୍ସପେରିମେଣ୍ଟ କରିବାରେ ସେମାନେ ଆସୁ-ବସୁକ ।

ସ୍ତ୍ରୀମାତ୍ରି ଖୁବ୍ ଆଗ୍ରେ ଆଗ୍ରେ କହୁଥାଏ—“ଦେଖ, ତାର ଝାଁ ପଟର କାଖରେ ସେ ଗୋଟାଏ କଲସୀ ଧରିଛନ୍ତି—ପୁଣି ଅଣ୍ଟା ପାଖରେ ତା ଦିହଟା ସାମାନ୍ୟ ଝାଁ ପଟକୁ ଝୁଙ୍କି ଆସି ପୁଣି ତାହାଣକୁ ଡଳିଯାଇଛି, ମୁଣ୍ଡଟା ମଧ୍ୟ ଦେହର ଭରସାମ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ତାହାଣ ପଟକୁ ନଇଁଯାଇଛି ସାମାନ୍ୟ ।”

ସରୋଜ କହେ—“ହଁ, ତା’ର ଶାଢ଼ିର ଭଙ୍ଗବୃତ୍ତିକ ମଧ୍ୟ ଦେଖୁଛୁ ତ !”

ସ୍ତ୍ରୀମାତ୍ରି ଯୋଗକରେ—“ମୁଣ୍ଡରେ ନିଶ୍ଚୟ ଓଡ଼ଣା ନାହିଁ, ନ ହେଲେ ତା’ର ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର କେଶବର୍ଣ୍ଣ ଗଛଟା ଲୁଚି ଯାଇଥାଆନ୍ତା ।”

ଗୋଟାଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପାଇଁ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୟୁ ଆଖି ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହେ ଗୋଟିଏ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟବତୀ ଗ୍ରାମବଧୂ ହାତରେ କଲସୀ ଧରି ।

ସରୋଜ କହେ, “ତା ନାଁ ତମିସା ।”

ସ୍ତ୍ରୀମାତ୍ରି ପ୍ରତିବାଦ କରେ—“ମୁଁ କହୁ ତା ନାଁ ଦିଅନ୍ତି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେଣୁ ।” ତର୍କ ବେଶି ଦୂର ଚାଲିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକର ନିଜସ୍ବ ନାମକରଣରେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହନ୍ତି । ତା’ ପରେ ହଠାତ୍ ମନର ଟେନସନ୍ ହ୍ରାସିଲା କରି ଦିଅନ୍ତି ସେମାନେ, ଆଉ ତା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କିଛି ଅନ୍ଧାର ଆଉ କିଛି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ରେଣୁ ନେଇ ଗଢ଼ିଉଠିଥିବା ଗ୍ରାମ-ବଧୂଟିର ଅପମୃତ୍ତ ହୁଏ ।

ସ୍ତ୍ରୀମାତ୍ରି ଆଉ ସରୋଜ ଉଭୟେ ଜାଣନ୍ତି, ସେମାନେ ସେଇ ଜଣିଁ ଚଉରାଟାକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ସେମାନଙ୍କର ମନ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମନ୍ତବିକା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛନ୍ତି । ଚଉରାଟାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଦୂରତ୍ବ ପନ୍ଦର ଗଜରୁ କମ୍ ହେବ; କିନ୍ତୁ ଚଉରାଟାର ଏଇ ରହସ୍ୟମୟୀ ଅବସ୍ଥିତି ସେମାନଙ୍କର ଆଖି ପାଇଁ ସହସ୍ର ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ଦିଆରି କରି ଚାଲିଲା । ପାଖର କି ଗୋଟାଏ ନାଁ—ନ ଜଣା ଗଛର ଗୋଟାଏ ବଶିଷ୍ଠଲ ଗର୍ବ ଶାଖା ଲମ୍ବୁ ଆସି ଚଉରା ଉପରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରଗନ୍ଥ ଆବରଣ ଦିଆରି କରିଛି—ଆଉ ତା’ର ଭିତର ଦେଇ ଝରି ଝରି ପଡ଼େ ଅସଂଖ୍ୟ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେଣୁ । ଅନେକ ଆଲୋକ-ରେଣୁ ଏବଂ ଅନ୍ଧାରରେଣୁ ଲୁଚକାଳି ଖେଳୁଛନ୍ତି ସେଇ ଚଉରା ଉପରେ । ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଆଖିର ଲେନ୍ସରେ ଧରି ନେଇ ସଜେଇବାକୁ ପଡ଼େ ଆପଣାର ମନ ଅନୁସାରେ ।

ଗ୍ରାମ-ବଧୂର ଅପମୃତ୍ତ ପରେ ହୁଏତ ସେଠି ଆଗ୍ରେ ଆଗ୍ରେ ଦିଆରି ହୁଏ ଗୋଟାଏ ତାଳ ପିଆଜ । ହୁଏତ ଯେଉଁ ଅନ୍ଧକାର ରେଣୁପୁଞ୍ଜରେ ନବବଧୂଟିର କେଶବର୍ଣ୍ଣ ଗଛ ଦିଆରି

କରାଯାଇଥିଲା, ତା'କୁ ସାମାନ୍ୟ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରି ପିଅନର ପୋଷ୍ଟବ୍ୟାଗ ତିଆରି କରାଯାଏ । ତା'ର ଗହନ କଳାବାଳ ଉପରେ ଚକ୍ତକ୍ କରୁଥିବା ରୂପା ଫଲଟିକୁ ନେଇ ତା'ର ପିଅନର ଟୋପିର ବୋତାମ କରାଯାଏ । ଶାଢ଼ିର ଶୁଦ୍ଧାତ୍ମକ ନେଇ ତିଆରି ହୁଏ ଖାଲି ଟ୍ରାଉଜର ।

ଏଇ ରୂପାନ୍ତରଣ ଠିକ୍ ବ୍ୟାୟାମର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ବା ଗଣିତର କ୍ରମ ଅନୁସାରେ ହୁଏନା । ଏଇଟା ହୁଏ ଗୋଟାଏ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ମନର ସହଜ ଲଘୁ ସଞ୍ଚରଣରେ—ଯେମିତି ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲେ ଶତଦଳ ଧୀରେ ଧୀରେ ସଙ୍କୁଚିତ ହୁଏ— ଯେମିତି କୃଷ୍ଣମାସ ଯମୁନା ସହତ ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀର ସ୍ବଚ୍ଛ ଧାର ଏକାକାର ହୋଇଯାଏ, ଯେମିତି କୌଣସି ନିୟମ ନଥାଇ କ୍ରମ ରକ୍ଷା ନକରି ସ୍ବପ୍ନରେ ଭରଳି ମିଶିଯାଏ ଆଉ ଗୋଟାଏ ସ୍ବପ୍ନ ।

ପ୍ରଥମ କିଛି ଦିନ ଟିକିଏ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ ସେମାନଙ୍କୁ; କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପ ଦେଇଦିନର ଅଭ୍ୟାସରେ ଦୁଇବନ୍ଧୁ ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇ ଗଲେଣି । ପ୍ରଥମେ ମନର ମାନ୍ଦ୍ରପେଶୀଗୁଡ଼ାକୁ ହୁରୁଲ କରିବାକୁ ହୁଏ—ତା'ପରେ ମନ ପ୍ରାଣ ଦେଇ ଗୋଟାଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁକୁ ଆଖି ଆଗରେ ଫିକ୍ସ କରିନେଇ ତାର ଚାରିପଟେ କିଛି କୁହୁଡ଼ି ଦେଇ ଶକ୍ତ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଗୋଟାଏ ଅତ୍ୟୁତ ପିଲାଙ୍କୁ ଚକୋଲେଟ ଦେଖେଇ ଆଦର କଲ ପରି ମନକୁ ଆସେ, ଆସେ ଚୋଷାମୋଦ କରି ବିଶ୍ବାସ କରେଇନେବାକୁ ପଡ଼େ ।

ପ୍ରତି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସେମାନେ ଏମିତି ଅନେକ ଗୁପ୍ତାତୁରୀ ଗଢ଼ନ୍ତି ଆଉ ଭଙ୍ଗନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ଆବିଷ୍କାରର ନିଶା ସେମାନଙ୍କର ଗୁଡ଼ି ଆସିଲଣି । ହାଲୁକା ଆନନ୍ଦ ଭିତରେ ସେମାନେ ଖୋଜିବସିଲେଣି ଗୋଟାଏ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସମ୍ପର୍କ ।

ସେ ଦିନ ହଠାତ୍ ସୀମାନ୍ତ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲା, “ଏଇଟା ହିଁ ବୋଧହୁଏ ଯୋଗର ପ୍ରଥମ ସୋପାନ—ଆମେ ଯେଉଁ ଜନସ୍ତ୍ରକୁ ପନ୍ଦରଗଳ ଦୂରରେ ଦେଖିପାରୁଛୁ, ଆଉ ଟିକିଏ ସାଧନା ପରେ ଆମେ ଠିକ୍ ସେଇ ଜନସ୍ତ୍ର ଦେଖି ପାରିବା ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚଗଳ ଦୂରରୁ । ଆମେ ଆଖି ପାଇଁ ଯେଉଁ କୁହୁକ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରୁଛୁ, ତା'କୁ ହୁଏତ ସ୍ପର୍ଶ ଓ ଗଳ୍ପ ପାଇଁ ତିଆରି କରି ପାରିବା ଆଉ କିଛି ଦିନର ସାଧନା ପରେ ।

ଖାଲି ସେତେ ନୁହେଁ, ସୀମାନ୍ତ କହିଗଲେ—ଆଜି ମୁଁ ବା ତୁ କେବଳ ପରସ୍ପରକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ପାରୁଚେ; କିନ୍ତୁ ହୁଏତ ଆଉ କିଛିଦିନ ମରେ ଆମେ ଠିକ୍ ଏଇ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ତିଆରି କରି ପାରିବା । ସେଥିପାଇଁ ଖାଲି ଦରକାର ମନର କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ବିଶ୍ବାସର ବାଜିରେପଂ..... ।

ସରୋଜ ବହୁ ପର ହସରେ ଫାଟିପଡ଼େ, “ହଁ ତା ନୁହେଁ ଆଉ କଣ, ଆଉ ଟିକିଏ ସାଧନା କଲେ ହୁଏତ ଏଠି ଗୋଟାଏ ବରଷ ସାଧାରଣ ସଭା ତାଙ୍କ ଆମ୍ବେମାନେ ପ୍ରମାଣ କରି ପାରନ୍ତା ସେମାନେ ଯାହା ଦେଖିଛନ୍ତି ତା’ ଗୋଟାଏ ଭଙ୍ଗା ଚଉରା ନୁହେଁ— ସେ’ଟା ଗୋଟାଏ କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିରରୁ ସଦ୍ୟ ଆମ୍ଭଙ୍କ ଜୀବନ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ୟମୟୀ ରୂପସୀ—ବୁଝିଲୁ ସୀମାହୀ କାଙ୍କେ—କାଙ୍କେ...”

ସୀମାହୀ ର ବରଷର ସୀମା ରହେନାହିଁ । କ୍ୟାବସ ଖେଳର ନିମ୍ନ ଶିବାଦ୍ୱୟ ପରି ସେ ତା’ର ବେଗରେ ଉଠିଯାଏ ଅନ୍ଧାର ଦାର୍ଶନିକମାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟକୁ; ଆଉ ଏ ପ୍ରକାରର ବିଷୟ ନେଇ କିଏ କେତେବେଳେ କଣ ମତାମତ ଦେଇଛନ୍ତି—ଆଉ ଠିକ୍ ତା ପରେ ସରୋଜକୁ ସେ ବିଷୟରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଦେଖି—ଠିକ୍ ସେଇ ବେଗରେ ଖସିଆସେ ଉପସ୍ଥିତ ଘଟଣାଚକ୍ର ଭିତରକୁ । ଚିତ୍କାର କରିଉଠେ, “ସିନିଲ୍—ସିନିଲ୍—ହୁନିଲ୍... ଏତେ ହାଲୁକା ମନ ନେଇ ତୋ ପକ୍ଷରେ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଦର୍ଶନ ସଂପର୍କରେ ମୌଳିକ ଧାରଣା ମଧ୍ୟ କରିପାରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ଦୁଇବକ୍ତ୍ର ହୁଷ୍ଟିଲୁକୁ ଫେରିଆସନ୍ତି । ସରୋଜ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ିରହି ଘୃଙ୍ଗୁ ଛିମାରେ, ଆଉ ସୀମାହୀ ବିଛଣା ଉପରେ ଇତସ୍ତତଃ ହୁଏ । ତା’ର ମନ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ବାସନା ଉଠିମାରେ । ତା’ର ଭାରି ଜଳ୍ପା ହୁଏ, ଯାଇ ଦେଖିବାକୁ ସେମାନେ ଆସିବା ପରେ ସେଇ ଚଉରାଟା କଣ କରୁଥିବ । ସେ ଚଉରାଟା ହୁଏତ ବସିପଡ଼ି ଘର ନିଶ୍ଚାସ ନେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେଉଥିବ । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତାକୁ ବହୁରୂପୀ ସାଜିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ମୁହୂର୍ତ୍ତକୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତ; କିମ୍ବା ହୁଏତ ସେ ବି ଶୋଇରହିଥିବ ସରୋଜ ପରି ଅତେଜ ନିଦରେ । ଅଭୁତ କୌତୂହଳ ହୁଏ ସୀମାହୀର । ସେ ଯଦି ଯାଇ କୌଣସି ଗୋଟାଏ ଅସତର୍କ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହୁଇଁ ଦେଇ ପାରନ୍ତା ସେଇ ଚଉରାଟାକୁ, ତାହା ହେଲେ ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଗୁଣିଛୁଣି ଧନୁସ୍ତ ହୁଏତ ସେ ଚମକି ପଡ଼ି ଠିଆ ହୋଇ-ପଡ଼ନ୍ତା । ଉଠନ୍ତା ଚଉରାର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ପୁଣି ଥରେ । ନ ହେଲେ ସେ, ହୁଏତ ଆଉ ମା’ କାହାଣୀର ଖୋଲିଯା ପୋଡ଼ିଯାଇଥିବା ରୂପସୀ ବେଙ୍ଗବଂଶ କନ୍ୟା ପରି ଶକଳ ହେଇ ବହନ୍ତା, ‘ଆହା, କଣ କଲୁ ମତେ ! ହୁଇଁଦେଲୁ ତୁମେ ? ମୁଁ ଆଉ ରହିପାରୁନାହିଁ ଏଠି ।’ ତା’ପରେ ହୁଏତ ସେ ତାର ଦୁଇ ଶୁଭ୍ର ଡେଣା ମେଲି ଉଡ଼ିଯାଆନ୍ତା ଶାପମୁକ୍ତ କନ୍ଦର ଭଳି ତାର ଆଲୋକରେ ଆକାଶକୁ ଦୁଇ ଭାଗ କରି । ତା ଆରଦ୍ଧନ ସଙ୍ଗରେ ସେ ସରୋଜକୁ ଆଣି ଏହି ଅନନ୍ୟାମୟ ମତ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ କରାଇପାରନ୍ତା ହୁଏତ ।

ଏକଟା କଣ କେବଳ ଆଖିର ଭୁଲ୍ ? ଗଭୀର ମଦେହ ମୃଷ୍ଟି ହେଉଛି ସୀମାହୀର ମନରେ । ପ୍ରାଚୀନ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଜଡ଼ ଭିତରେ ଯେଉଁ ନାବନ ଆଶ୍ୱାର କରିଥିଲେ, ତା

ଦ୍ଵୟତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଥ୍ୟା ନୁହେଁ । ତାର ସମଗ୍ର ଶୈଶବକୁ ଆଛନ୍ଦ କରି ରହିଛି ଏଇ ଧରଣର ଅସଂଖ୍ୟ କନ୍ଦଦନ୍ତୀ ଆଉ କାହାଣୀ । ନିଜର ସୁଖ ଶଙ୍ଖରକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟ ଏକ ଜଡ଼ପିଣ୍ଡରେ ଜୀବନ ସଞ୍ଚାର କରିବାର ଅନେକ ସୋମାସକର କାହାଣୀ ଶୁଣିଛି ସେ । ସେଗୁଡ଼ା କଣ ସବୁ କେବଳ କଳ୍ପନା ?

(ଡକ)

ସରୋଜ ଖୁବ୍ ବୁଦ୍ଧିମାନ । ସେଥିପାଇଁ ତା'ର ବୁଦ୍ଧି ଓ ଚନ୍ତାଶକ୍ତିର ପରିଧି ବାହାରେ ସେ କୌଣସି ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରି ସେ ମାନବକୁ ଆଦୌ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ । ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ କରି ବିଶ୍ୱାସ ସଞ୍ଚୟ କରି ସୀମାହୀନ ସେତେବେଳେ ସ୍ଥୂଳପ୍ରାୟ ତଥାର ଜଳେ, ଆଉ ତାର ସମୟକୁ ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରେ, ସେତେବେଳେ ସରୋଜ ଠିକ୍ ତା'ର ଦୁର୍ବଳ ବିନ୍ଦୁଟିରେ ଝି ଆଘାତ କରେ ଆଉ ଆସି ଆଗରେ ଦେଖାଇ ଦିଏ ସେ ସୀମାହୀନ ସମସ୍ତ ସଞ୍ଚୟ ଗୋଟାଏ ସ୍ଥୂଳ ମୌଳିକ ଭ୍ରମ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ; କିନ୍ତୁ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୀମାହୀନ ଗୋଟାଏ କିଛି ହାତରେ ନ ପାଇଛି, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କୌଣସିମତେ ସରୋଜକୁ ବୁଝାଇଦେଇପାରୁ ନାହିଁ ସେ ତା'ର ବୁଦ୍ଧିର ପରିଧି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥୂଳ-ଆଉ ସେଇ ସ୍ଥୂଳ ପରିଧିକୁ ଆହୁର ସୀମିତ କରି ଦେଇଛି ତା'ର ଅହଙ୍କାର ଆଉ ପ୍ରକୃର କୁହୁଡ଼ି ।

ଆଜିକାଲି ସରୋଜକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନ ନେଇ ସୀମାହୀନ ଏକାନ୍ତରେ କେନାଲ କାଳକୁ ଯାଏ । ପ୍ରତିଦିନ ସେଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଶୋଇରହି ସେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ି ଗତେ ଆଉ ଭାଙ୍ଗେ । ସେଇଠି ବସି ବସି ମନକୁ ମନ ନିଜ ସହୃଦ କଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରେ । ସେ ସ୍ଥାନଟା ସେପରି ସୀମାହୀନ ଲବରେଟସ । ସେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତଥା ଆବଶ୍ୟକ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆଉ କିଏ ଆସି ତା'ର ଏକସପେରମେଣ୍ଟରେ ବାଧା ଦେଇ ସେ ଚାହେଁନା । ସେ ଆଉ ତା'ର ଅବଜେକ୍ଟ ଭିତରେ ଆଉ କାହାର ଅବସ୍ଥିତି ଏକା-ବେଳେକେ ଅସମ୍ଭବ । ତା'ର ମନଟା ବି ସ୍ୱା' ଭିତରେ ପୋଷା ମାନବଲ୍ପି । ପୃଥିବୀକୁ ରୂପ ଦେବା ପାଇଁ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ସମୟ ଓ ପରିଶ୍ରମ ଲାଗୁଛି ତା'କୁ । ପାସ୍ତ ପ୍ରତିଦିନ ସୀମାହୀନ ଯାଏ ସେଠିକି ଆଉ ଫେରିଆସେ ନୂଆ ବିଷୟ ଆଉ ବିଶ୍ୱାସ ନେଇ ।

‘ଇଠମଲ୍‌ଟାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଗୁରୁପୁରୁ କବଳିତ କରିପାରିଲୁଣି । କେବେ କେବେ ଖେଳରେ ତା'ର ଝଟି ପାଖରେ ବସି ଶୂନ୍ୟ ଆକାଶରେ ସେ ଭଙ୍ଗା ବହୁଦଟାକୁ

ଆଜି ନିଏ । ଆଉ ତା' ପରେ ପରେ ତାକୁ ବହୁ ବିଦିଷ ରୂପରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରେ । ଶୂନ୍ୟରେ ଚଉରାଟାକୁ ବଢ଼େଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରେ ସେ । ଆକାଶର ମହାଶୂନ୍ୟରେ ଚଉରାଟା ଅବିଶ୍ୱାସ ଭାବରେ ଲମ୍ବା ହୋଇଗଲେ... ଅନେକ ଲମ୍ବା ସ୍ଥୂଡ଼ାୟତନ ଚଉରାଟା ଆକାଶର ପ୍ରକ୍ଟଦପଟରେ ରହେ 'ପିଆ'ର 'ଲିଙ୍ଗଟାଣ୍ଡାର' ପରି । ତା'ପରେ ହୁଏତ ସେଇ ଦୀର୍ଘ ସ୍ତମ୍ଭର ଚୂଡ଼ାଯାଇ ଆସାତ କରେ ଗୋଟାଏ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନକ୍ଷତ୍ରକୁ । ସୀମାହୀନ ମୁହଁରେ ସନ୍ତୋଷର ଦୀର୍ଘ ଫୁଟି ଉଠେ । ପୋତାଶ୍ରୟର ଲଇଚହାଉଥିବା ଠିକ୍ ସମିତି ଦେଖାଯାଏ । କେନାଲ କୁଳରେ ସେଇ ଜାଣି ଚଉରା ଆସି ଆକାଶରେ ହେଉଛି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ସ୍ତମ୍ଭ, କିଏ କହେ ଚଉରାଟା ଜଡ଼, ନିବେଦ, ସ୍ଥାବର ? ସେଇ ଦୀର୍ଘ ଲଇଚହାଉଥିବା ପୁଣି ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ସୀମାହୀନ ମନର ଲେନ ସ୍ତରେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ ତାର ଅବଜେକ୍ଟ ଆଉ ଠିକ୍ ଚଉରାରେ ଉଇତାକୁ ଆସି ସ୍ଥିର ହୋଇଯାଏ; କିନ୍ତୁ—ନା ଆହୁରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରିବାକୁ ହେବ । ଟିକିଏ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ସୀମାହୀନକୁ । ତାର ମନେ-ହୁଏ ସେ ଯେମିତି ଠିକ୍ କମାର ପରି ତା'ର ମନର ହାରୁଡ଼ିରେ ପିଟି ପିଟି ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରୁଛି ଚଉରାଟାକୁ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଆହୁରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ—ଅନେକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେଇଯାଏ । ସେ ଯେମିତି ତା'ର ଆଖି ସୀମାରେ ଦେଖୁଛି ଆକାଶର ବିରାଟ ଚେତୁବୋର୍ତ୍ତ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇରହୁଛି ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ନିଃସଙ୍ଗ ନିରୋଳା 'ପନ୍' । ବାଃ । ଖୁସି ହୋଇଯାଏ ସୀମାହୀନ । କେତେ ଓଜନ ହେବ ସେଇ 'ପନ୍'ଟାର ? ତାର ଜାହାଜ ହାତର ଚୁଡ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି ଆଉ ବାଣି ଆଙ୍ଗୁଠିକୁ ବଢ଼େଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରେ ସେ ମହାଶୂନ୍ୟରେ । ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖି ନାହିଁ ତ ସୀମାହୀନ ! ତାର ଆଙ୍ଗୁଠିର ପବରୁଡ଼ାକ ବଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଛି । ତା'ପରେ ତା'ର ପାଦୁଲି... ଆଉ ଧିରେ ଧିରେ ତାର ସମସ୍ତ ହାତଟା ଅନେକ ବାଟ ଲମ୍ବା ଗଲଣି ଆକାଶ ଭିତରକୁ । ଆଉ ମାତ୍ର କେଇ ଇଞ୍ଚ ବାଟ ଆନନ୍ଦରେ ସୀମାହୀନର ଆଙ୍ଗୁଠି ଦୁଇଟା ଥର ଉଠି । ସତରେ କଣ ସେ ଆକାଶରୁ ତୋଳି ଆଣିପାରିବ ସେଇ ସ୍ଥୂଡ଼ାୟତନ 'ପନ୍'ଟାକୁ । ଦୁଇ ଆଙ୍ଗୁଠିର ସ୍ୱଳ୍ପ ବ୍ୟବଧାନ ଭିତରେ ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରୁଛି— ସେ ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରୁଛି କିଛି ଗୋଟାଏ ଜନନ ଧରିଛି ସେ । ଏଥର ଆକୃଷ୍ଟ । ତାର ମନେହେଉଛି, ସେ ଯେପରି ଆକାଶରୁ କୋଟିକ୍ଷୁ ତୋଳି ଆଣୁଛି । କି ମିଡ଼ାସ୍ ବୋଧହୁଏ ଖଣ୍ଡେ ସୁନାର ଇଟାକୁ ସ୍ୱାଠାରୁ ଅଧିକ ସାବଧାନତାର ସହକାରେ ଆଣି ନ ଆନ୍ତେ । ପୁଣି ଥରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେଇଆସୁଛି ତାର ହାତ—ତାର ପାଦୁଲି—ଆଉ ତାର ଆଙ୍ଗୁଠି ସବୁ । ତାର ଚର ଇସ୍ପିତ ବସ୍ତୁଟିକୁ ସୀମାହୀନ ଆଣି ରଖିଛି ତାର ବାଁ ହାତର ପାଦୁଲି ଉପରେ । ଆଖି ଅପରେସନ୍ କରୁଥିବା ସର୍ଜନ ବୋଧହୁଏ ଅଧିକ

ସାଧ୍ୟାନତାର ସହଜ ଫର ସେପରେ ଧରିପାରି ନ ଥାନ୍ତା, ଆଖିର ତୋଳାକୁ । ତା'ର ପ୍ରସାରିତ ପାଦୁକା ଉପରେ ସେ ତା'ର ଓଜନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଛି । ନୂତନ ଆବିଷ୍କାରରେ ସୀମାହୀନ ଆଖି ଦୁଇଟା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇଉଠିଛି । ସେ ଭବୁଛି ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଯଦି ଏଠି ଆଆନ୍ତା ମୁଖ ସରୋଜ, ତାହାହେଲେ ତାକୁ କହିନ୍ତା, “ଗୋ, ରନ୍—କେନାଲ କୂଳକୁ ଯା’ ଦେଖିଆସିବୁ ସେ ଚଉରାଟା ଆଉ ସେଠି ନାହିଁ । ତାକୁ ମୁଁ ଲୁଚି କରି ଆଖିରୁ ମନର କୋରରେ । ଆଉ ସେ ଯେତେବେଳେ କେନାଲ କୂଳରୁ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ଫେରିଆସନ୍ତା, ସେତେବେଳେ ସେ ତାର ଆଖି-ଆଗରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ବାଁ ହାତର ବଳ ମୁଣ୍ଡ ଖୋଲି ଦେଖାଇ ଦିଅନ୍ତା ତାର ଏକ ସ୍ମୃତ ସଂସ୍କରଣଟିକୁ ।

ଖୁବ୍ ପାଟିକରି ହସି ହସି ଦଳେ ପିଲା ପଣିଆସିଲେ ସୀମାହୀନ ରୁମ୍ ଭିତରକୁ । ତମକି ପଡ଼ିଲା ସୀମାହୀନ । ତା'ର ବାଁ ହାତର ପାଦୁକା ତଥାପି ଖୋଲୁଅଛି; କିନ୍ତୁ ତା'ର ପ୍ରିୟ ପଦାର୍ପଣ ଆଉ ତା ଉପରେ ନାହିଁ । ଆଖିପିଛୁଳାକରେ ଯେମିତି ତା'ର ପାଦୁକା ଉପରେ ସେଟା ମିଳେଇଗଲା ସମୁଦ୍ର କୂଳର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜେଲି-ଫିସ୍ ପରି । ମନେ ମନେ ଅସମ୍ଭବ ଭରସା ହୋଇ ଉଠିଲା ସୀମାହୀନ । ରୁଷ୍ଟିରେ କଣ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲା ବୋଧହୁଏ—ମରବରେ ସେମାନେ ଫେରିଗଲେ । ରାତି ଦଶଟା ବାଜିଗଲାଣି ।

ଶୋଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲ ସୀମାହୀନ ।

x

x

x

x

ଅନେକ ରାତି ହେଲାଣି ।

ଦେଖିଲେଇ ଜଣାଯାଏ ସୀମାହୀନ ଶୋଇ ରହିଛି ନିଦୋଡ଼ି ନିଦରେ; କିନ୍ତୁ ସୀମାହୀନ ତା'ର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆଖିଆଗରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖି ପାରୁଛି କେନାଲ କୂଳର ସେଇ ଚଉରାଟାକୁ । ସେ ଚଉରାଟା ଆଉ ସ୍ଥାଣ୍ଡ ନୁହେଁ—ସୀମାହୀନ ମନର ରଖି ନେଇ ଯେପରି ତାର ସ୍ୱାପ୍ନ ସବୁ ବଞ୍ଚିଉଠିଲେଣି । ରୁଷ୍ଟି ମାଂସପେଶୀ ସବୁ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେଣି । ପବନ ବହୁଛି ବୋଧହୁଏ—ଆଉ ସେଇ ପବନରେ ସେଇ ପଥରର ଚଉରାଟା ଦୋଳି ଖେଳୁଛି ହାଲୁକା ମନରେ । ଥରେ ଥରେ ଗୋଟାଏ ଝାଙ୍କ ପବନରେ ଚଉରାଟା ଏକାଥରକେ ନଇଁଯାଉଛି ତଳକୁ—ଯେମିତି ସେଇଟା ଗୋଟାଏ ଚଉଖୁଣ୍ଟିଆ ରବରର ପ୍ରମୁ । ତାର ମନେହେଲା ଯେମିତି ସେଇ ପ୍ରମୁଟା ଦୋହଲି ଦୋହଲି ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରୁଛି ତାକୁ ସେଠିକି ଯିବା ପାଇଁ ।

ବଛାଣାରେ ହଠାତ୍ ଉଠି ବସିଲା ସୀମାହୀନ ।

ତାକୁ ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ଯିବାକୁ ହେବ ସେଠିକି । ରୁମ୍‌ର ଆଲୁଅ ଦେବାକୁ

ମନେ ନାହିଁ ତାର । ସରୋଜ ଅଛୁ କି ନାହିଁ ସେଥିପାଇଁ ଭୁଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ । ହାତ ତା'ର ମନକୁ ମନ ଉଠିଗଲା ଦରଜାର ଶିଳ୍ପିକ ଖୋଲିବାକୁ । ହଷ୍ଟେଲର ଲମ୍ବା ବାରଣ୍ଡାଟା ଏକାଥରକେ ନିର୍ଜନ । ଜଣେ ହେଲେ କେହି ପିଲା ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ମଲ୍ଲିନ ଆଲୋକର ଆସ୍ତରଣ ତଳେ ଚାଲିଛି ସେ ମନ୍ଦମୁଖ୍ୟ ପରି । ତା ପରେ ଷ୍ଟେଆର କେସ୍, ନିର୍ଭୁଲ ଭବରେ ପ୍ରତିଟି ସିଡ଼ିରେ ଓହ୍ଲେଇ ଓହ୍ଲେଇ ଚାଲିଛି ସୀମାହୀନ ଆଉ ତା ପରେ ପରେ ମେନ ଗେଟ୍ ଦେଇ ଏକାଥରେ ବାହାର ଗସ୍ତାକୁ ।

ରାସ୍ତାଟା ମଧ୍ୟ ଅବ୍ୟକ୍ତ ନିର୍ଜନ । ଟ୍ରେନର ଖସୁ ହୁଲ୍‌ସିଲ୍ ଷ୍ଟେସନରୁ ଶୁଣାଯାଉଛି ମହିରେ ମହିରେ । ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ରାସ୍ତା ଲଇଟ୍‌ଗୁଡ଼ାକ ସୀମାହୀନ ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି ଆକାଶରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲେଇ ଆସିଥିବା କେଜିଟା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ତାରକା ପରି । ଗୋଟାଏ ନିଶାଶୋର ଶବ୍ଦସାକ୍ଷୀ ଖରବେଶରେ ଶବ୍ଦସା ଚଳାଇ ନେଇଗଲା ସୀମାହୀନ ଦେହରେ ପ୍ରାୟ ଦଶ ହୋଇ; କିନ୍ତୁ ସୀମାହୀନ ତାର ଚାରିପାଖର ସମସ୍ତ ଦଶଶା ପ୍ରତି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଲିପ୍ତ, ନିର୍ବିକାର ତା'ର ଦୁଇଟି ଅର୍ଦ୍ଧ-ନିର୍ମାଳିତ ଆଖି ଆଗରେ କେବଳ ଦୋଳି ଦୋଳି ଇଙ୍ଗିତ କରୁଛି ସେଇ ଚଉରଟା । କହୁଣ୍ଡ-ମୁଗ ପରି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଆସ୍ତବ୍ୟୁତ ହୋଇ ସୀମାହୀନ ଟାଣି ହୋଇଯାଉଛି ଗୋଟାଏ ଅଦୃଶ୍ୟ, ଅପରିହାରୀ ଶୃଙ୍ଖଳର ଆକର୍ଷଣରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ।

ତରଳ ରୂପା ପରି ଜଳୁଆଲୁଅ ବୁଲୁ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ସେଇ ଜଳୁର ଜାଦୁରେ କେନାଲ ପାଣି, ବାଲି ଆଉ ଗଛ ଯେଉଁ ଯେମିତି ରୂପା ପାଲଟିଯାଇଛି । ସମସ୍ତ ପରିବେଶକୁ ଆଛନ୍ନ କରି ରଖିଛି ଏକ ଅବ୍ୟକ୍ତ ନିର୍ଜନତା । ଏଇ ଅନ୍ଧ-ନିର୍ଜନ ପରିବେଶରେ ମନେହୁଏ ଯେପରି ପୃଥିବୀର ପାଣ୍ଠି ପରିବର୍ତ୍ତନ ମନ୍ତ୍ରର ହୋଇଆସିଛି ତାର ଆଖି ଚାରିପଟେ । ଖୁବ୍ ଆଗେ ଆଗେ ପାଦ ପକାଇ ଚାଲିଛି ସୀମାହୀନ; ଟିକିଏ ଜୋର ରେ ଚାଲିଲେ ଯେମିତି ଏଇ ଚର-ରହସ୍ୟମୟୀ ପରିବେଶର କୁହୁକ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । କେତେ ଶୀଘ୍ର ହେଲଣି ଜାଣିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଉତ୍କଳ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଲୋକର ପ୍ରହେଳିକାରେ ଗଛର ସାଜ୍ ସାର୍ବ ଶାଖାଗୁଡ଼ାକ ଦେଖାଯାଉଛି ଆହୁର କୃଷ୍ଣକାୟ । ଗଛର ନାଁ ସୀମାହୀନ ଜାଣେନା । ତେବେ ଗଛଗୁଡ଼ାକର ସ୍ବାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଗଛକୁ ଦେଖିଲେ ମନେହୁଏ ଯେମିତି ସେମାନେ କୌଣସି ଆକର୍ଷଣ-ହାତରେ ଅଜ୍ଞା ଅସମାପ୍ତ ପେଣ୍ଠ ।

ପାଖରେ ଗାର୍ଲସ୍ ହଷ୍ଟେଲ୍ ଦ୍ଵିତଳ କୋଠା ଦେଖାଯାଉଛି । ତା'ର ଭିତରେ ଅନେକ ଚରଣୀ ନିଦ୍ରା ଯାଇଥିବେ । ଯେମିତି କେହି ଦୈବ୍ୟ କୁହୁକ ମନ୍ତ୍ରରେ ଅତେବ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି ସେମାନେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଖୋର ରହୁଛି

ସ୍ୱାତା । ଆହା, କେତେ ଅତ୍ୟାଶ୍ଚର୍ୟ ସ୍ୱାତାର ଯୌବନ । ସ୍ୱାତା କଣ ଶୁଣିବେନା ଏଇ ଚନ୍ଦ୍ର-ଆଲୁଅରେ ଲେଟିବାକୁ ଏଇ ଶୀତଳ ବାଲିଶେଯରେ । ସେ କଣ ଅସହ୍ୟ ଭବରେ ଶୁଣି ନ ଥିବ ଖସିପଡ଼ନ୍ତାକି ଏଇ କାନ୍ଦୁର ଇଟାଗୁଡ଼ାକ ଏଇ ମାତାଲ ଚନ୍ଦ୍ର-ଆଲୁଅରେ ବରୁଣ ବରୁଣ ।

ମୁହୂର୍ତ୍ତକରେ ସୀମାହର ମନ କରୁଣା-ଆଦ୍ର ହୋଇଉଠିଲା । ସ୍ୱାତାକୁ କଣ ଉଦାର କରି ହବ ଯନ୍ତ୍ରପୁଣ୍ଡ ଉଦରୁ ? ହୁଏତ ସମ୍ଭବ । ତାକୁ ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଦିନେ ରାଜପୁତ୍ର ପରି ପାଣିର ସଜ୍ଜାନ କରି.....ତା'ପରେ ହୁଏତ ସୋଡ଼ାର ଜିନ୍ ଉପରେ ତାର ଉନ୍ନୀତ ରଖିଦେଇ ତାକୁ ଉଠିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଲୁହାର ପାଇଁ ଧରି ଦୋତାଲ ଉପରକୁ ।...ତା'ପରେ ହୁଏତ...ସୀମାହର ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇଲ ସେଇ ଜାଣି ତଉର ଆଡ଼କୁ, ଏଇ ତଉରଟାକୁ ଯଦି ସେ କରିପାରନ୍ତା ଆଜ୍ଞାହୀନର ସେଇ ଅଶ୍ରୁ ଯାପ-ଦେତ୍ୟ, ତାହାହେଲେ ହୁଏତ ତାକୁ ସେ ଆଦେଶ କରିପାରନ୍ତା ସ୍ୱାତାକୁ ଉଦାର କରି ଆଣିବାକୁ । ଓଃ, ଅରେ—ଅରକ ପାଇଁ ଯଦି ସେ ଚେତନା ସଞ୍ଚାର କରିପାରନ୍ତା ଏଇ ଜଡ଼ ପ୍ରସରିତ ଜାଣି ତଉରଟା ଦେହରେ ।

ନିମିଷେଶ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସୀମାହର ଶୁଣି ରହୁଛି ସେଇ ତଉରଟାକୁ, ସେ ଆଜି କିଛି ଭବିଷ୍ୟକୁ ଶୁଣିବେନା । ଆଜି କେବଳ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବ ତାର ନିଜସ୍ୱ କ୍ରମ-ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ । ପ୍ରଥମେ ତାର ମନେହେଲା ଯେମିତି ସେଇ ତଉର ଉପରେ ଅନେକଗୁଡ଼ାଏ ଆଲୋକ ଆଉ ଅନ୍ଧାର ରେଣୁ ଭାସି ଚାଲୁଛନ୍ତି ଅନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ । ତା'ପରେ ମନେହେଲା, ଯେପରି ସେଇ ଭାସମାନ ରେଣୁଗୁଡ଼ିକ ଆସେ ଆସେ ଛିରି ହୋଇଆସୁଛନ୍ତି...ସେମାନେ ରୂପ-ପରିବ୍ରତ କରୁଛନ୍ତି ।

ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ଲେଖା ଶୁଣୁ ଆକାଶରୁ ।

ଏଇ ଭାବ ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକରେ ମଣିଷମାନେ କୁଆଡ଼େ ପାଗଳ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ସୀମାହର ଆଉ ପାଗଳ ହୋଇଯାଉ ନାହିଁ ତ ? ତା'ର ଏଇ ଏକସ୍ପେକ୍ଟେସନ୍‌ଟା ଗୋଟାଏ ପାଗଳାମି ନୁହେଁ ତ ? ଠିକ୍ କିଛି ବୁଝିପାରୁନାହିଁ ସେ । ପୁଣି ଅରେ ତଉରଟା ଆଡ଼େ ଶୁଣିଲ ସୀମାହର ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ । ତାର ମନେହେଲା ଯେପରି ସେଇ ତଉରଟା ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯାଇଛି ଗୋଟାଏ ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରତିକୃତିରେଗୋଟାଏ ଖାକି ରଙ୍ଗର ଫୁଲପାଖି ପିନ୍ଧିଛି ଲୋକଟା । ସବୁ ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇଛି କ୍ରମ-ପ୍ରଗତି ପ୍ରତିର ଦୁଇ ସୀମା ଟାପିକିୟମର ବାହୁ ପରି । ବା ଆଖି ଉପରେ ଫେଲିଛି ଟୋପିଟା ନଇଁ ଆସି ମୁହଁଟା ଠିକ୍ ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ । ସୀମାହର ଆସେ ଆସେ ଆବେଶବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲ ସେଇ ଲୋକଟା ଆଡ଼କୁ । ସେ

ଯେମିତି ଯାଉଛି ଗୋଟାଏ ଅଶ୍ୱାସ ସହିତ ପରିଚୟ କରିବାକୁ, କିନ୍ତୁ ସେଇ ଲୋକଟା ଠିଆ ହେଇ ରହେ ଅବଚଳିତ ହୋଇ । ନକଟକୁ... ଖୁବ୍ ନକଟକୁ ଆସିଲାଣି ସୀମାଦ୍ର—ସୀମାଦ୍ରର ନିଶ୍ୱାସ ବୋଧହୁଏ ବାଜୁଛି ସେଇ ଲୋକଟା ଉପରେ - କିନ୍ତୁ ସେ ଲୋକଟାର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏନା । ଆଖିରେ ଅବଶ୍ୟାସ ବିସ୍ମୟ ନେଇ ସୀମାଦ୍ର ଚାହିଁରହେ ସେ ଲୋକଟାକୁ । ଆଗରୁ କେଉଁଠି ଦେଖିଛି ଦେଖିଛି ବୋଲି ମନେହୁଏ ତାର ।... କିନ୍ତୁ ଭୁଲିଯାଉଛି ସୀମାଦ୍ର... ଭୁଲିଯାଉଛି ସେ । ଖୁବ୍ ଆଗ୍ରେ ଆଗ୍ରେ ଗୁପାକଣ୍ଠରେ ପଶୁରେ ସୀମାଦ୍ର--“ତମେ କିଏ ?” ନିଶ୍ୱାସର ମୃଦୁ ଶବ୍ଦପରି କଥାଗୁଡ଼ାକ ମିଳେଇଗଲା ପବନରେ । ତମକି ଉଠିଲା ସୀମାଦ୍ର । ନିର୍ଜନ ପରିବେଶ ଭିତରେ ଏଇ ସାମାନ୍ୟ କେଇପଦ କଥା ଅତି ବେଶାସ ଶୁଣାଯାଏ କାନକୁ । କିଏ କଥା କହିଲା ? ସେ ନଜେ, ନା ତା ସାମ୍ନାରେ ଠିଆହୋଇଥିବା ଏଇ ଅଶ୍ୱାସ ପ୍ରବଳ, ଠିକ୍ କିଛି ବୁଝପାରୁନାହିଁ ସେ । ସବୁ ଯେମିତି ଗୋଲମାଲିଆ ହୋଇଯାଇଛି ତା’ର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ।

ସୀମାଦ୍ରର ମେରୁଦଣ୍ଡ ଦେଇ ହଠାତ୍ ଯେମିତି ଖେଳିଗଲା ଗୋଟାଏ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଚରଙ୍ଗ । ତା’ର ମନେହେଲା, ସେ ଯେମିତି ନଜକୁ ଦେଖିପାରୁଛି ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ଦର୍ପଣ ଭିତରେ । ତା’ର ଏଇ ଅପରିଚିତ ତରୁଣ, ହେଇ ଏତେ ସମୟ ଧରି ଠିଆହୋଇଛି ସେ ନଜେ ! ହଁ—ଠିକ୍ ତ । ନିଭୁଲି ଭାବରେ ସୀମାଦ୍ର ଠିଆ ହେଇ ରହିଛି ତାର ସାମ୍ନାରେ, କିନ୍ତୁ ଏ କଥା କଅଣ ସମ୍ଭବ ? ଆଜିଯାଏ ତ କେବଳ ସୀମାଦ୍ର ଏଇ କଥା ତପସ୍ୟା କରିଆସିଅଛି । କେତେ ରାତି ‘ସେ’ କଲ୍ଲନା ନ କରିଛି ନଜକୁ ସେ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସିତ କରିବ ଏଇ ନିର୍ଦ୍ଦାକ୍, ଜିଜ୍ଞାସ ପଥର ଦେହରେ । ଆଜି ହୁଏତ ଅକସ୍ମାତ୍ ଆସିଛି ସେଇ ଚରଣପୃଷ୍ଠିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତ । ଯେପରି କ୍ଳାନ୍ତ ହେଇପଡ଼ୁଛି ସୀମାଦ୍ର । ସେ ଆଉ କିଛି ଭାବପାରୁନାହିଁ । ଧୀରେ ଧୀରେ ତାର ଅଙ୍ଗପ୍ରାଙ୍ଗ ସବୁ ନିର୍ଜୀବ ହେଇ ଆସୁଛି । ପକ୍ଷାଦାତ ବୋଧହୁଏ ଠିକ୍ ଏଇପରି ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଅତି ଅସହାୟ ଭାବରେ ସେ ତିଳେ ତିଳେ ପ୍ରସ୍ତରିତ ହେଇଯାଉଛି... ସେ ଚଳନ୍ତଶକ୍ତିରହିତ ।

ସୀମାଦ୍ରର ପ୍ରସ୍ତର ସମାଧି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଇଯାଇଛି । ତାର ଆଖିପତା ମଧ୍ୟ ଢଳେଇବା ଆଉ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏଥର କିନ୍ତୁ ଗୁଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି ସେଇ ଅନ୍ୟ ଲୋକଟି ସୀମାଦ୍ରର ଦ୍ୱିତୀୟ ସମ୍ବରଣ । ସେ ଯେମିତି କେବଳ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲା ସୀମାଦ୍ରର ଏଇ ରୂପାନ୍ତରକୁ; କିନ୍ତୁ ସୀମାଦ୍ରର ମୃତ୍ୟୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି ଠିକ୍ । ସେ ଠିକ୍ ଜାଣିପାରୁଛି ସେ ଲୋକଟା ଯିବ ଗାଳିସ ହଷ୍ଟେଲ୍ ପାଖକୁ । ଏହା ସୀମାଦ୍ରର ନିଜସ୍ୱ ଭାବନା ନୁହେଁ । ସେଇ ଲୋକଟାର ପ୍ରତିଟି ଚିନ୍ତାଧାରା ଯେପରି କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳ ଭିତ୍ତି

କଲରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧିତ ହେଉଛି ସୀମାଦ୍ରର ମନରେ । ସୀମାଦ୍ର ଆଦୌ ଅନୁମାନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରୁନାହିଁ; ତଥାପି ସେ ଜାଣିପାରୁଛି ତାର ପ୍ରତିଟି ଚିନ୍ତାଧାରା ।

ସ୍ବଳ୍ପ ଦେଖିପାରୁଛି ସୀମାଦ୍ର ଜନ୍ମ-ଆଲୁଅରେ...ସେଇ ଲୋକଟା ଗାର୍ଲସ ହଷ୍ଟେଲରେ ପାଠପଂଥର ଉଠୁଛି ଉପରକୁ । ଖୁବ୍ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ସେଇ ଲୋକଟାକୁ ନିଶ୍ଚୟ...ସୀମାଦ୍ରର ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ଗୋଡ଼ର ମାଂସପେଣୀ ସବୁ ଫାଟିପଡ଼ୁଛନ୍ତି ସେଇ ଲୋକଟାର ଉଠିବାର ଚେଷ୍ଟାରେ । ତା' ପରେ ସେଇ ଲୋକଟା ଚାଲୁଛି ଗୋଟାଏ ନାତିପ୍ରଶସ୍ତ ପାଟର ଉପରେ କୌଣସି ମତେ ନିଜର ଭରସାମ୍ୟ ରକ୍ଷା କରି କରି — ଆଉ ଠିକ୍ ସେଇ ସମୟ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଛି ସୀମାଦ୍ର —। ସେ ହିଁ ଟଳୁଛି କେତେବେଳେ ବାକୁ, ସୁଖି କେତେବେଳେ ଡାହାଣକୁ । ଏକ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଦୋଳନରେ ଦୋଳାୟିତ ହେଉଛି ସୀମାଦ୍ର...ତା' ପରେ ଲୋକଟା ଉଠୁଛି ସନ୍ତୁର୍ଣ୍ଣରେ ଗୋଟାଏ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପାରସିଟ୍ ଉପରକୁ, କାନ୍ଥରେ ପିଠି ଘଷି ଘଷି ଚାଲୁଛି ଲୋକଟା...ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଯାଉଛି ଶାଢ଼ୀର ରୂମ୍ ଝରକା ପାଖକୁ; କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଆହୁରି ଅନେକ ଦୂର ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ସେଇ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପଥ ଦେଇ । ସୀମାଦ୍ରର ପାଦତଳୁ ଯେମିତି ଗୁଡ଼ାଏ ମାଟି ଖସିଗଲା ହଠାତ୍ ! ତା ପାଦତଳେ ଖାଲି ରହିଛି ଗୋଟାଏ ଅପ୍ରଶସ୍ତ ମାଟିର ଡ଼କ୍ । ସୀମାଦ୍ରର ଭରସାମ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ଇଃ, କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ସେଇ ଲୋକଟାର ପ୍ରତିଟି ବସ୍ତୁ ସୀମାଦ୍ରକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ଚାଲୁଛି ।

ନା—ସୀମାଦ୍ର ପକ୍ଷରେ ଆଉ ଠିଆ ହୋଇ ରହିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ବୋଧହୁଏ । ସେ ପ୍ରାୟ ପଡ଼ି ଯାଉ ଯାଉ ରହିଗଲା ଅରେ; କିନ୍ତୁ ଏଇ କେତୋଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନନ୍ତ —କିଛି କୁହାଯାଏନା । ହଠାତ୍ ଶୂନ୍ୟକୁ ଝୁଙ୍କିପଡ଼ିଲା ସୀମାଦ୍ର—ଏଥର ଆଉ କିଛି ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ନାହିଁ । ସାମ୍ନାର ଶୂନ୍ୟତା ଭିତରକୁ ଓଜାଳି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ସୀମାଦ୍ର ଖଣ୍ଡେ ଶୁଖିଲା କାଠ-ଗଡ଼ ପରି । ଠିକ୍ ତା ପରେ ହିଁ ସୀମାଦ୍ରର ଚେତନାଶକ୍ତ ଲେପ ପାଇ-ଯାଇଛି...

(ଗୁର)

ଗାର୍ଲସ ହଷ୍ଟେଲ ପଡ଼ିଆରେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ଭଡ଼ ଜମିଛି । ସୀମାଦ୍ର ଛାତ ଉପରୁ ପଡ଼ିଯାଇଛି ଅସଫଳ ହୋଇ; ସରୋଜ ବ ଆସିବ ସେଠିକି । ସୀମାଦ୍ରର ମୁଣ୍ଡର ଖସୁଣିଟା ଛେତ ହୋଇଯାଇ ମୁହଁଟା କପରି ବକୃତ ଦେଖାଯାଉଛି । ତା'ର ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗାକୁ

ଛାଡ଼ିଦେଲେ ତାକୁ ସୀମାହୀନ ବୋଲି ଚିହ୍ନଟ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ସୁଦୃଢ଼ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରୁଛି । ସରୋଜ ଏ ଦୂର୍ଘଟଣା ସମ୍ପର୍କରେ କୌଣସି ଆଲୋଚନା କରପାରିନାହିଁ । ସହରର ସମସ୍ତ ଜନତା ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ଉପସହାରରେ ଉପମତ ହୋଇ ରାତ୍ରି ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ ସୀମାହୀନ କୌଣସି ପ୍ରେମଜଳିତ ବ୍ୟାପାରରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇପଡ଼ି ହୁଏତ ଦୂର୍ଘଟଣାର ସମ୍ପର୍କୀନ ହୋଇଛି ବା ଆସୁହୁତ୍ୟା କରିଛି ।

ସରୋଜ କେବଳ ତାର ଦୁଇ ହାତକୁ ଗ୍ରହ ଉପରେ ଛକ ଦେଇ ଚିନ୍ତିତ ଭାବରେ ବୁଲୁଛି ଏପଟରୁ ସେପଟ । କିନ୍ତୁ କୁଳକିନାର ମିଳେନା ସରୋଜକୁ । ବୁଲି ବୁଲି କେନାଲ କୁଳକୁ ଆସେ ସରୋଜ, ଆଉ ସେଠି ଦେଖେ—

ସେଇ ଜାଣି ତରଫଟି ମଧ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଛି ମୂଳରୁ — ପଡ଼ିବାର ଧକ୍କାରେ କେଇ ଖଣ୍ଡ ଇଟା ଛଟକି ପଡ଼ିଛି ଦୁରକୁ ।

ସରୋଜ ବିସ୍ମିତ ହେଇଛି—କାଲି ରାତିରେ ବର୍ଷା ବା ଝଡ଼ର ବିନ୍ଦୁମାତ୍ର ସୁତନା ନ ଥିଲା...ତେବେ ଭାଙ୍ଗିଲି କିପରି ? ହୁଏତ ସୀମାହୀନ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଇ ପଥର ଖଣ୍ଡଟାର ଆତ୍ମା ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିଥିଲା ।

(ପାଞ୍ଚ)

ଦଶବର୍ଷ ଅତିକାନ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି ।

ସରୋଜ ତାର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନେଇ ଗାଡ଼ିରେ ଯାଉଥିଲା ସେଇ ବାଟ ଦେଇ । କେନାଲ କୁଳର ସେଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନଟି ପାଖରେ ସରୋଜ ଗାଡ଼ି ଠିଆକରେ । ଗାଡ଼ିରେ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ କହି ସରୋଜ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ି ଚାଲି କେନାଲ ବନ୍ଧ ଉପରକୁ । ସେ ବୋଧହୁଏ ଦଶବର୍ଷ ପରେ ତାର ବନ୍ଧୁ ସୀମାହୀନକୁ ସ୍ମରଣ କରିବାକୁ ଚାହେଁ ସେଇ ପରିବେଶ ଭିତରେ ।

ଆଜି ବି ସେଇ ବାଲି ସବୁ ରୂପା ପାଲଟିଯାଇଛନ୍ତି ଜଳର କାର୍ତ୍ତିବ୍ୟା-କାଠିରେ । ଆଜି ବି ସେଇ ଗଛସବୁ ସେମିତି ଠିଆହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମୃତ୍ତିମନ୍ତ ରହସ୍ୟ ପରି ।

ଦୂରରୁ ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଦେଖାଯାଇଛି କିଏ ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକ ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ କରି ବୁଲୁଛନ୍ତି ସେଠି । ଏଇ ଚର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କେନାଲ କୁଳରେ ସେ ବୋଧହୁଏ ଜଣେ ସହରର କୋଲାହଳ-ଅତ୍ୟାଚାରର ଆତ୍ମସ୍ମରଣ । ଦୂରରୁ ସରୋଜ ଆସିବାର ସାମାନ୍ୟ

ସଞ୍ଜେତ ପାଇ ସେ ଉଦ୍‌ଲୋକ ଯେପରି ହଠାତ୍ ନିଶ୍ଚଳ ହେଇଗଲେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ,
ଆଉ ଭୟ ପାଇଲ ପରି ତତ୍ତ୍ଵଶାତ ବସିପଡ଼ିଲେ ବାଲିରେ ।

ସରୋଜ ବାଲି ଉପରକୁ ଉଠିଲା । କେଇ ପାଦ ଆଗକୁ ଯାଇ ସେ ଦେଖେ, ଉଦ୍‌ଲୋକ
ବସିପଡ଼ିଥିବା ଜାଗାରେ ମନୁଷ୍ୟର କୌଣସି ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାହିଁ । ସେଠି ସେହୁପରି
ନିର୍ବାକ୍ ହେଇ ପଡ଼ିରହିଛି ସେଇ ଭଙ୍ଗା ଜଉରାଟା । କାଳର ଅତ୍ୟାଚାରରେ ତା ଉପରେ
ଶିଉଳି ମାଡ଼ିଗଲାଣି...ଇଟାର ଫାଟରେ ଘାସ ଉଠିଗଲାଣି ପ୍ରଚୁର ।

ଅଭିଭୂତ ହେଇ କେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଠିଆହେଇ ରହିଲା ସରୋଜ । ମନେ ମନେ ଉଚ୍ଚାରଣ
କଲା ସେ...“ସେଇ ଦିନଠାରୁ ଏଇଠି ରୁ ଶୋଇରହିବୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ...କେତେ ରାତି
ଆମେ ଏଇଠି ଶୋଇ ଶୋଇ କଲୁନା ନ କରିଛେ ଆମର ବାହାଘର କଥା—ମୁଁ ବାହା
ହେଇଛି—ଆ—ଦେଖିବୁ ଆ’ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀକୁ...କେମିତି ଦେଖେଇବ ତତେ...”

ସରୋଜର ଆଖିରେ ଲୁହ ଟଳମଳ କରୁଥିଲା ।

ସରୋଜ ଫେରିଆସିଲା ଗାଡ଼ି ପାଖକୁ ।

ସରୋଜର ସ୍ତ୍ରୀ ପଚାରିଲା, “କିଏ ସେ ଉଦ୍‌ଲୋକ ଜଣକ ଏତେ ରାତିରେ ବୁଲୁଥିଲେ
ଏଠି...”

ସରୋଜ ରୁମାଲରେ ଆଖି ପୋଛି ନଇ ନଇ କହିଲା, “ସ୍ତ୍ରୀ ଘରକୁ କହିବି” ।

ସୁମିତ୍ରାର ହସ

ମହାପାତ୍ର ନୀଳମଣି ସାହୁ

ମୁଦିତା ହାତରେ ଧରି ସୁମିତ୍ରା ହସିଦେଲା । ହସିବ ନାହିଁ ? ଆଉ କଣ କାନ୍ଦିବ ? ସେ ଯୋଗ୍ୟତା କଣ ତାର ଅଛି ? ଅନେକ ହିଅନ୍ତୁ ସେ ଦେଖିଛି—ଯେଉଁମାନେ କାନ୍ଦିଲେ ଭାରି ତମକାର ମାନେ ତାଙ୍କର ମୁହଁ ଗୁଡ଼ିକୁ । ମୃଷାମାଟି ଭଣଭଣ—ବିଲେଇ ଗୁଡ଼ି ସନ୍ଧସନ୍ଧ—ଅମୁହାଁ ଘର ଭିତରେ ଜେମାଦେଇମାନେ କବାଟ ଲାଗି ଭୂଇଁରେ ମୁହଁମାଡ଼ି କାନ୍ଦୁଥିଲେ ସେ କାଳେ । କାନ୍ଦିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଆଖିରୁ ମୁକ୍ତା ଝରେ । ମୁହଁର ଲବଣ୍ୟ ଜଳରେ ଧୁଆଧୋଇ ହୋଇ ଯୋଡ଼ିଏ ଦରଗୁଜା ଲଜକୁଳୀ ମାଲକଇଁ ଭଳି ଆଖି ଭିତରୁ ଥୋପି ଥୋପି ହୋଇ ମହୁ ଝରେ । ସଜ ସକାଳର ଗୋଲପ ପାଖୁଡ଼ା ଅଳ୍ପ ପବନରେ ଫୁଲୁଫୁଲି ଉଠିଲା ଭଳି ନରମ ଓଠ ଦୁଇଟି କମି ଉଠେ । ଉଦାସ ମନରେ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ନଖରେ ଭୂଇଁ ଖୋଳି ଖୋଳି—କମ୍ପା କନ୍ୟାସ୍ତ୍ର ଉପରେ କହୁଣୀ ଭରା ଦେଇ ଆନମନାଭାବେ ଉପର ଛୁତର ଧାରରେ ପାରାବତ ଦମ୍ପତିଙ୍କର ଚଷ୍ମ ଚମ୍ପନଲାଳା-ବିଳାସକୁ ଦେଖି ଦେଖି କିବା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପିଞ୍ଜର ଭିତରେ ଶୁକପକ୍ଷୀର ଅଶ୍ରୁରେ ଆଦର-ସୋହାଗ-ଅରା ତମ୍ପକ ଆଙ୍ଗୁଳ ଦୁଇଟିରେ ଆଧାର ଦେଇ ଦେଇ—କମ୍ପା ବାତାୟନର ବାଡ଼ି ଧରି ବହୁଦୂରରେ ହଜିଯାଇଥିବା କାହାର ତଳପଥକୁ ଗୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ି କମ୍ପା ତନ୍ମୁଖାଳା ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ଆସାଡ଼ ଆକାଶରେ କେଉଁ ଏକ ଅଜଣା ଘରଛଡ଼ା ଅଖିଭେଳା ତରୁଣ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ଘନକୃଷ୍ଣ ଜଟା ଭଳି ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି ମେଘଦେହରୁ ଧଳା ଫୁଲର ମାଲ ଖସିପଡ଼ିଲା ଭଳି ଧାଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଉଡ଼ିଯାଇଥିବା ଧଳା ବଗମାନକୁ ଦେଖି ରାଜକୁମାରୀମାନେ କାନ୍ଦନ୍ତି । କେତେ ଚମ୍ପିପଟରେ ସେ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଛି । ଭାରି ତମକାର ମନାଏ ସେମାନଙ୍କୁ ଏଭଳି କାନ୍ଦ । ସେକାଳେ ସେମାନେ କାନ୍ଦୁଥିଲେ ।

ଏକାଳେ ବି ତ କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି ସେମାନେ—ରେଣୁ, ଉଷା, ମାଧବିକା ଆଉ ବିନୋଦିନୀ-ମାନେ । ଚଫ୍ ଇଞ୍ଜିନଅରଙ୍କ ହିଅ ରେଣୁ—ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ କନ୍ୟା ଉଷା—ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଦୁଲ୍ଲୀ ବିନୋଦିନୀ—ଆଉ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର-ତନୟା ମାଧବିକା । ହାୟ ! କିଏ ବୁଆଡ଼େ ଗଲେଣି ସେମାନେ । ସେ ଦିନର ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ କନ୍ୟା ଆଜି ଡାକ୍ତରଙ୍କ

ସହଧର୍ମିଣୀ । ସେଦିନର କଣ୍ଠାକ୍ଷର-ତନୟା ଇଂଜିନିଅରଙ୍କ ଦୃଢ଼ସ୍ୱେଷ୍ଟ । ସେମାନେ ସେତେବେଳେ କାନ୍ଦୁଥିଲେ—ଲୁହ ଜମୁଥିଲା ସୁନା ଆଳିଆରେ । ସେମାନେ ଆଜି ବି କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି—ଲୁହ ଝରୁଛି ଗରୁ ଆଳୀରେ । ସେମାନେ ଧନ୍ୟ ।

କହୁ ଯା ବୋଲି ସୁମିତ୍ରା କାନ୍ଦିବ ନା କଣ ? କୋଉଠି ବା କାନ୍ଦିବ ? କାନ୍ଦିବାକୁ ଏଠି ଜାଗା କାହିଁ ? ଏଇ ସେକେଟାଗ୍ରାଏଟ୍‌ରେ କଣ ବସି କାନ୍ଦିବ ? ଟାଇପ୍ ମେସିନ୍ ଉପରେ କଣ ଲୁହ ଡାଳିବା କଥା ? ହେଇ, ସେଠି ବହୁ ଦୂରରେ ଯେଉଁ ନରୁଟା ବଙ୍କେଇ ହୋଇ ବହୁଯାଉଛି—ଆଉ ତା'ର ଠିକ୍ କୂଳରେ ସେଇ ଯେଉଁ ଇଞ୍ଜା ଦେଉଳଟା ଅଛି—ସେଇ ଦେଉଳର କଟା ପଥରଟା ଉପରେ ସଞ୍ଜବେଳେ ଯଦି ନିଦ୍ରା ହରେ ବସି ହୁଅନ୍ତା, ତେବେ ଚମକାର କାନ୍ଦି ହୁଅନ୍ତା, କିମ୍ବା ନ ହେଲେ ଏଇ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ସେଇ ଯେଉଁ ପାର୍କଟା—ଆଉ ତା ଭିତରେ ସବା ଶେଷ କୋଣରେ ଅନ୍ଧାରୀଆ ମଧୁମାଳତୀ କୁଞ୍ଜିତଳେ ଯେଉଁ ସିମେଣ୍ଟ ବେଞ୍ଚଟା ପଡ଼ିଛି—ସେଠି ବି ଯଦି ନିର୍ଭୟରେ ଏକୃଷ୍ଟିଆ ବସି ହୁଅନ୍ତା—ତେବେ କେତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ କାନ୍ଦି ନ ହୁଅନ୍ତା ! କିମ୍ବା ନିହାତି ନ ହେଲେ ଯଦି ଗୋଟିଏ ଏକୃଷ୍ଟିଆ ନିର୍ଜନ ବଣସ୍ତ୍ର ଏଇ ମିଳିନୀ—ତେବେ ସେହି ଘରେ କବାଟ କଲି ବିଛଣା ଉପରେ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ଶୋଇ ନାକ ସୁ-ସୁଁ କରି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଆଖିରୁ ଅସରୁକୁ ଅସରୁ ଲୁହ ଡାଳି ତକଆକୁ ଓଢ଼ା କରି ଦେଇ ହୁଅନ୍ତା । ଆଉ କିଛି ସମୟ ପରେ ସେହି ଓଢ଼ାକୁ ଦେଖି ତୃପ୍ତିରେ ମନ ଭରିଉଠନ୍ତା । ନିଜର ଓଜନ ଉପରେ କେତେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ବଢ଼ି ଯାଆନ୍ତା । ପୁଣି କେତେ ଉତ୍ସାହ ଲାଗନ୍ତା—କେତେ ହାଲୁକା ଲାଗନ୍ତା—ଆଉ କେତେ ଓଜନିଆ ବି ନ ଲାଗନ୍ତା ! ଆଉ ଏଠି । ଏଇ ସେକେଟାଗ୍ରାଏଟ୍ ଭିତରେ ଟାଇପ୍ ମେସିନ୍ ପାଖେ ଯୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ା ନେଫେଡ଼ା ହସର ଆଖି ତଳେ ବସି କଣ କାନ୍ଦିବ ?

ହସିବା ଇ ଉଚିତ । ସମସ୍ତେ ଏଠି ହସିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ହସ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ପାଞ୍ଚଟା ବାଜିଲଣି । ଶ୍ରେକ ମଧ୍ୟ ହେଲଣି । ମୁଣ୍ଡଟା ବଥାଉଛି ! ଫାଇଲଗଦା ଭିତରୁ ଉଠି ଘରକୁ ବାହୁଡ଼ିଲେ ହୁଏ । ଘର ତ ନୁହଁ—ମେଘ । ତଳ ଗୁରୁଜଣ ହିଅ ମିଶି ଗୋଟିଏ ମେଘ କରିଛନ୍ତି । ମେଘରେ କଣ କବାଟ କଲି ନିଦ୍ରା ହରେ ନିର୍ଜନତା ଭିତରେ କାନ୍ଦିବ ? ସେଠି ଭଲ କିଏ କାନ୍ଦେ ? ନିଶିବାଲା, ବାସନ୍ତୀ, ଭରଣ ଆଉ ହର୍ଷମଣି । ସବୁଗୁଡ଼ାକ ହସକୁଡ଼ୀ—ସୋଡ଼ୀ ଭଲ ଦିନରତି ହୁଁ ହୁଁ ହୋଇ ହସୁଥିବେ । ମେଘ, ନା ଗାତ ତୁଲି ।

ତଥାପି ଫେଲ୍‌ଡ଼ିକ ଯିବାକୁ ହେବ । ଶ୍ରେକ ହେଲଣି—ମୁଣ୍ଡ ବଥାଇଲଣି ।

ସାହେବଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିବୁ ?

ସେନାପତି ସାହେବ ??? ସୁମିତ୍ରା ତମର ପଡ଼ିଲା । ତାଙ୍କର ଉପାଟମେଣ୍ଟର ଡେସୁଟା ସେବେଟାସ୍ ମିଶ୍ରର ଅମରେଶ ସେନାପତି ଆଇ. ଏ. ଏସ୍ । ଇଲେ ମାଆ ଲେ ! ମଣିଷ ଏ ନୁହଁ—ବାଘ । ଏଡ଼େ ଲମ୍ବା—ଏଡ଼େ ଓସାର—ବସୁମନ୍ତ ମଣିଷ—ଏଡ଼େ ବଡ଼ ମୁହଁ—ଜଳିଲ ଭଲ ଆଖି—ବାଘ ହେଣ୍ଡାଲ ଭଲ ହାଉଁ ମାଉଁ ଗାଉଁ କଥା—ପାଖରେ ଠିଆହେଲେ ପାଟିରୁ ବଚନ ବାହାରେ ନାହିଁ । ଦେହ ଅରେ—ଆଖି ଚୁକି ହେଲ ଆସେ । କିଏ ସେ ବାଘର ଆଖକୁ ଯିବ ଲେ ମାଆ ? ସେଇ ବାଘର ନାକରେ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ କାନ ଧରି ଟାଣି ଟାଣି ନେବାକୁ ଆସିବୁ—ରେଣୁ—ମିସେସ୍ ରେଣୁ ସେନାପତି । ତା'ର ପିଲାଦିନର କଲେଜପଢ଼ୁଆ ସାଙ୍ଗ ସେ ଦିନର ରେଣୁ ଦେଇ । ନୁହୁରୁ—ସୁହୁରୁ ଲଳକୁଳା ଲତା ସାହୁତ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟ ନେଇ ବି ଏ ପଢ଼ୁଥିଲା । ଟିକକ କଥାରେ କାନ୍ଦି ପକାଏ । ଶୁଣି ନାକ-ସକେଇ... (କାନ୍ଦିଲେ କିନ୍ତୁ—ଶୁଣି ସୁନ୍ଦର ମାନେ ତାକୁ) ମୁହଁମୁହଁ କାହା ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । କାହାର ଉଚ୍ଚତୁଣ୍ଡ ସହପାରେ ନାହିଁ । ଟିକକ ତାତିରେ ଝାଉଁଳିପଡ଼େ । ସେହି ରେଣୁ ଦେଇ—କୁଆଡ଼ୁ ଆସିଲା ତାର ଏତେ ବଳ ? ଏତେ ଦମାକ ? ଏତେ ତେଜ ? ଆସିବୁ ସେନାପତି ସାହେବର ନାକରେ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ କାନ ଧରି ଟାଣି ଟାଣି ନେବ ଅଞ୍ଜିସବୁ...

ସୁମିତ୍ରା ଓଠରୁ ଶୁଣିଲ ହୃଦୟ ଝଡ଼ି ପଡ଼ି ଉଡ଼ିଗଲା ।

ସେହି ଉପାଟମେଣ୍ଟରେ ରେଣୁ ଦେଇ ! ଚାରିଟା ବାଘକୁ ଏକୋଇଶିଟା ଛେଳି । ବାଘ ବଜାସ୍ ଖେଳ ତ ଦେଖିବୁ !! ଗୋଧା ଜଗି ଜଗି ଚାଲିବା କାମ ଆମର । ବାଘକୁ ନଠେଇ କରି ଚିହ୍ନିବା ସହଜ ନୁହଁ ଆମ ପକ୍ଷେ—ଦରକାର ବି ନାହିଁ । ଗଛରୁ ବାରିହୁଏ—ହେଣ୍ଡାଲରୁ ଜାଣିହୁଏ—ସବୁ ବାଘ ସମାନ—ରୂମେ ଝିନା ବାଘ ଖେଳାଉଛନ୍ତି ଘେ...

ସୁମିତ୍ରା କଥା ଶୁଣି ରେଣୁ ହସି ହସି କାଣିଉଠିଲା ।

ସା—ସାଜଲ୍ । ସାହାହେଉ ସୁମା, ରୂମେମାନେ ଖୁବ୍ ଡରକୁନେଇ । ମୁଁ ତ ଦେଖୁଛି—ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ତଳେ ରୁ ସାହା ଥିଲୁ—ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବକାଳ ସେଇଆଉଁ ଅଛି । ସେହିପରି ହସୁଛି, ଆଉ ହସାଇପାରୁଛି । ବେଶ୍ ସ୍ବାଧୀନ ଆଉ ନିର୍ଦ୍ଦୁହ ଜୀବନ—କିନ୍ତୁ ଦେଖ ତ ଆମର ଅବସ୍ଥା...

ସୁମିତ୍ରାର ରକ୍ତସ୍ନାନ ଆଖିରେ କୌତୁକ ଝଲମଲ ହେଲା ।

ରୂମେ ତଣି କାନ୍ଦୁଛ ରେଣୁ ଦେଇ ?

କାନ୍ଦିବାଠାରୁ ବଳେ ସୁମିତ୍ରା !! ଏଇମିତି ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ବାଘକୁ ନେଇ ଘର

ସୁମିତ୍ରା ଛତାଟି ଧରି ବାହାରିଲା । ତରତର ହୋଇ ସିଡ଼ିରୁ ଖସି ଆସି ଫାଟକ ପାର ହୋଇ ପୋଟିକୋ ଭଲକୁ ଆସୁ ଆସୁ ହଠାତ୍ ତାର ପାଖରେ ସରଂକନା ଗୋଟାଏ କାର୍ ବ୍ରେକ୍ ଦେଲା । ସୁମିତ୍ରା ଚମକି ପଡ଼ି ବାମ ପଟକୁ ଆଡ଼େଇଗଲା ଅତି ସନ୍ତର୍କଷରେ । କେହି ଜଣେ ଉପରିସ୍ଥ ସାହେବ କିମ୍ବା...କିନ୍ତୁ ସେ ଚମକି ପଡ଼ିଲା । କାର୍ ଭିତରୁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଭଲର ଗୋଟିଏ ପରିଚିତ କଣ୍ଠରେ କିଏ ଜଣେ ଡାକିଲା—

କରେ ସୁମିତ୍ରା ଯେ !!

ସୁମିତ୍ରା ଚାହିଁଲା । ରେଣୁ ବସିଛି କାର୍ ଭିତରେ । ନିଜେଇ ଧରିଛି ଷ୍ଟି ଅର୍କଂ । ବାମ ପଟକୁ ଦୁଇଟି ଗୋରୁ ଆଉ ମୋଟାସୋଟା କଉତୁକିଆ କୁଆ । ପୁଅଟିଏ—ଝିଅଟିଏ । ରେଣୁ ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ଖୁବ୍ ମୋଟି ହୋଇଯାଇଛି; କିନ୍ତୁ ଏତେକ ମାଂସ ନ ଥିଲେ କି ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଗାଡ଼ି ପୁରୁଣିଠିକ୍ ନାହିଁ । ପ୍ରସାଧନର ଯଥେଷ୍ଟ କୃତ୍ରିମତା ଭିତରେ ବି ରେଣୁର ସ୍ଵଭାବ-ସୁନ୍ଦର ଲବଣ୍ୟ ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ବରଂ ବେଶି ଉଜଳି ଉଠିଛି ।

ସୁମିତ୍ରା ନମସ୍କାର କରି କାର୍ ବାଡ଼ିକୁ ଧରି ଠିଆହେଲା । ରେଣୁ ସେଇଭଳି ବସିଛି କାର୍ ଭିତରେ ଷ୍ଟି ଅର୍କଂରେ ହାତ ପକାଇ । ପିଲା ଦୁଇଟି ବି ବସିଛନ୍ତି ଖୁବ୍ ନିଶ୍ଚଳ ଆଉ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ । ରେଣୁ ଟିକିଏ ହସିଦେଇ କହିଲା—

ଆଉ ? ରୁ ? ରୁ ବୋଧହୁଏ ଏଇଠି...

ଏଲ୍. ଡି. ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ । —ସୁମିତ୍ରା ବାକ୍ୟଟିକୁ ଶେଷ କଲା ।

ତୁମେ କୁଆଡ଼େ ଏଣେ ରେଣୁ ଦେଇ ?

ଆଉ କୁଆଡ଼େ ? ରୁମ୍ମାନଙ୍କର ସବୁକାମ ସରିଲାଣି; କିନ୍ତୁ ତୁମ ସାହେବମାନଙ୍କର ଆଉ ବରକଥା ମନେପଡ଼େ ନାହିଁ । ଆଜି ଗୋଟାଏ ଜାଗାକୁ ଯିବାର କଥା ଥିଲା; ଅଥଚ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କର ସେ କଥା ଶିଆଳାଇ ନାହିଁ । ତିନି ଥର ଫୋନ୍ କଲି...ହେଇ ଯାଉଛି—ହାଉ—ପେସେନସ୍—ଡୋଣ୍ଟ ଡିଷ୍ଟରବ୍—ଶୁଣି ଶୁଣି ବାରିକ୍ ହୋଇ ନିଜେଇ ଶେଷକୁ ଆସିଲି...ଇଏ—ଦେଶଟାକୁ ଏଇମାନେ ସତେ କି ମୁଣ୍ଡେଇ ଧରିଛନ୍ତି !!!

ସୁମିତ୍ରା ସବୁ ଚାହିଁପାରିଲା । ମାତ୍ର ଚାହିଁପାରିଲା ନାହିଁ କେଉଁ ସାହେବଙ୍କ କାନ ଧରି ଅସିସ୍ତରୁ ଟାଣି ନେବାକୁ ରାଗରେ ନାଲି ପଡ଼ି ତମତମ ହୋଇ ଛୁଟିଆସିଛି ଏଇ ମିସେସ୍ ରେଣୁ...କଣ ହୋଇପାରେ—ପ୍ରଧାନ—ନା ଶତପଥୀ—ନା ମହାପାତ୍ର—ନା ତଉଧୁଗୁ—ନା ସେନାପତି ?

କେଉଁ ସାହେବଙ୍କ କଥା କହୁଛି ରେଣୁ ଦେଇ ? ସାହେବମାନେ ତ କେତେବେଳୁଁ କାମେରା ଗୁଡ଼ିଲେଣି ।

ଏଇ ରୁମ୍ମର ସେନାପତି ସାହେବ, ତୋର କେଉଁ ଉପାଟ୍ଟିମେଣ୍ଟ ସୁମିତ୍ରା ? ସେନାପତି

କଲେ ଜୀବନ କେମିତି କଟେ ଜାଣିବୁ ନା ???

ସୁମିତ୍ରା ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ସତ ହସିଦେଲା ।

ସରକୁ ଗଲେ ବାସ ପୋଷା ମାନେନା ରେଣୁ ଦେଇ ?

ବାସ କେବେ ପୋଷା ମାନନ୍ତି ଲେ ଓଁଲା ?

ସୁମିତ୍ରା କଣ କହୁବ ବୋଲି ଯାଉଥିଲା; ମାତ୍ର ହଠାତ୍ ସିଡ଼ିଆଦଳୁ ଗୁହଁ ରେଣୁର ପିଲାମାନେ ପାଟି କରି ଉଠିଲେ—ଓ, ଡାଡ଼ଡ଼ି—ଡାଡ଼ଡ଼ି...

ବଡ଼ପିଲାଟି ଖୁବ୍ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ବସିଥିଲା; ମାତ୍ର ସେ ମଧ୍ୟ ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ଠିଆ ହୋଇ ଚକାର କରିଉଠିଲା—

ଡାଡ଼ଡ଼ି ଇଚ୍ ଏ ନଟି ବସ !!!

ଡାଡ଼ଡ଼ି ଇଚ୍ ଟୁଙ୍ଗ୍ ଲେଏଟ୍ !!!

ସୁମିତ୍ରା ଅବସ୍ଥା ବୁଝି ବିଦାୟ ନେଇ ପଳାଇ ଆସୁଥିଲା; ମାତ୍ର ରେଣୁ କହିଲା—

ରହୁ ସୁମିତ୍ରା ! ପଳାଉଛୁ କାହିଁକି । ରହ—ତୋତେ ଇଣ୍ଡୋଡ଼ିଉସ୍ କରି ଦେବି ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ । ମୋର ଗାଡ଼ିରେ ବି ତୋତେ ଛୁଡ଼ିଦେଇ ଆସିବି ତୋ ବସାରେ... ରହନା...

ନାହିଁ ନାହିଁ ରେଣୁ ଦେଇ... ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ... ମୁଁ ଯାଏଁ...

ସୁମିତ୍ରା ନମସ୍କାର ଜଣାଇ ସେଠାରୁ ଶୀଘ୍ର ଚାଲିଆସିଲା । ବାସ ଆସୁଛି—ବାସ । ଇଲେ ମାଆ ଲେ ! ରେଣୁ ହାତରେ ବଳୁଳି ଚାଲୁଛି । ଯନ୍ତ୍ରା ଖୋଲିଦେବ—ବାସ ପଶିଯିବ ଯନ୍ତ୍ରା ଭିତରେ ଘାରି ଘାରି ହୋଇ... ଇଲେ ମାଆ ଲେ...

ଧନ୍ୟ ରେଣୁ... !!!

ରେଣୁକୁ ଇର୍ଷା କରିବା କଥା; ମାତ୍ର ତା ପ୍ରତି ବରଂ ମନ ପ୍ରଶଂସାରେ ଭରିଉଠୁଛି । ବେଶ୍ ଭାଗ୍ୟବାନା ହିଁଆ ରେଣୁ । ବାପା ରିଟାୟର୍ଡ୍ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—ବି. ଏ. ପାସ୍ କରୁ କରୁ ଆଇ. ଏ. ଏସ୍. ବର । ପାଞ୍ଚ ଛଅ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଦୁଇଟି ତମକାର ପିଲା । ପୁଅଟିଏ, ହିଅଟିଏ... କେଡ଼େ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ବସିଥିଲେ ଅଥଚ ଯେମିତି ବାପକୁ ଦେଖିଲେ— ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କି ତଞ୍ଜଳ ହୋଇଉଠିଲେ ଡାଡ଼ଡ଼ି ଇଚ୍ ଏ ନଟି ବସ !!!

ହୁଃ ହୁଃ ହୁଃ...

ସୁମିତ୍ରା ମନେ ମନେ ହସିଉଠିଲା ।

ଭବର ତାର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ ! ଭଲ ହିଅଟିଏ ରେଣୁ । ମୁଲରୁ ବି ଭଲ ଥିଲା ସେ । ଆଜି ତ ଫେର୍-ଦେକ୍ସି ଚାଲିଲା । ହଉ ପଛେ ଟିକେ ଫୁଲେଇ । ରେଣୁ କାନ୍ଦିଲେ ତାକୁ ବେଶ୍ ମାନେ । କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ବୋଧେ ସେ ସେନାପତି ସାହେବଙ୍କୁ ନବୁଝନ୍ତି । କାନ୍ଦ-

‘ଜାଣିଲେ ବାଦ ବି ନାହିଁ, ରେଣୁ ଭଲ...’

ଭଣ୍ଡର ତାର ମଜାଳ କରନ୍ତୁ ! ହେଉ ପ୍ରଭୁ ! ରୁମ୍ ଜଗତରେ ସବୁ ଝିଅ ବି ଏ ପାସ୍ କର ଅଭିଆଡ଼ୀ ହୋଇ ରହିନାହାନ୍ତି । ସେହେତାଣୁଏଟିରେ ଏଲ୍ ଡି. ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ହୋଇ ମେସ୍ତରେ ରାଜ ଖାଉନାହାନ୍ତି । ମେସ୍ :

ଇସ୍ ! ମେସ୍ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲେଇ ମୁଣ୍ଡ ବେଶି ବଥାଏ । ଖାଲି ହେଁ ହେଁ—ଫେଁ ପେଁ—ଭାସ କଦୟିଗୁଡ଼ାକ । ଯେଇ ଯେଉଁ ଟୋକାଟା, ଭରଣା । ବଡ଼ ଲଘୁମନା ଝିଅଟା, କୌଣସି କଥାକୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଇ ଦେଖିପାରେନାହିଁ । ସବୁବେଳେ ଗୋଟେ ହିଁ ହିଁ ହେଉଥୁବ । କମ୍ ଅଶ୍ରୁମାଳ ବି ନୁହେଁ । ଅଫିସରୁ ଆସିଲା ତ—ସବୁ ଅଫିସରଙ୍କର କ୍ୟାରିକେଚର୍ ଆରମ୍ଭ କରିଦେବ । କଣ ତାକୁ ସେଥିରୁ ମିଳେ କେଜାଣି । ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ସେହେତାଣୁ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବାବୁଙ୍କୁ ସେ କାହିଁକି ଏତେ ଥକା କରେ ?

ଭାସ ଫାଜିଲ୍ ଝିଅଟା ! ହଁ—ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବାବୁ କୁଆଡ଼େ ତାକୁ ଟିକେ ବେଶି ଡାକନ୍ତି । ଆଜି ଯାଏଁ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବାବୁ ବାହା ହୋଇନାହାନ୍ତି ।

ଦେଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବାବୁ ସୁନ୍ଦର ।

ହସନ୍ତ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ।

ଅଥଚ ହସିବାରେ ଆଡ଼ମ୍ବର ନାହିଁ ।

କନ୍ତୁ ଟିକିଏ କେମିତି ମାଇଗିଆ !!

ଭାସ ଥର ଥର କଥା—ସତେ କି କ’ଣ ଭାବୁଛନ୍ତି...

ଆଖି ଦୁଇଟି ବଡ଼ ଉଦାସିଆ ଦିଶେ—

ଗୁଡ଼ିବେ ଏମିତି—ସତେ ସେ ରୁମର ଅନୁଗ୍ରହକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି ।

କୋଉଠି ଗୋଟାଏ ଗଡ଼ଜାତ ରଜାର ସାନଭାଇ ।

ହେଲା ତ—ରୁ ଗୋଟାଏ ଫାଜିଲଙ୍କ ପରି ଭାଙ୍ଗି ପଛରେ ତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ କ୍ୟାରିକେଚର୍ କରୁଛୁ କାହିଁକି ?

ପ୍ରେମ କରିବା କଥା ତ ପ୍ରେମ କର ।

କିଏ ମନା କରୁଛି ?

ସେ ପ୍ରେମ କରେ—ସେ କଅଣ ଏମିତି ତାର ପ୍ରେମିକକୁ ନେଇ ଏମିତି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଘୋଡ଼ୀ ଭଳି ହିଁ ହିଁ ହୋଇ ହସେ ?

ପ୍ରେମ କରୁଛୁ ତ କାନ୍ଦୁ । ଦେଖିବୁ—ତୋର ଆଖିର ଲୁହରେ ଅଭିଷେକ ହେବା ଲାଗି ରଜାସୁଅ ଧାଇଁଆସିବ ହାତରେ ଚଢ଼ି—ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ।

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବାବୁ କୁଆଡ଼େ ନୂଆ ମଟରଟାଏ କଣିଛନ୍ତି । ଭରଣା ସେ ମଟରରେ ଦୁଇ

ବୁଦ୍ଧି ଥର ବସିଲଣି ।

ଭଲ କଥା...

କିନ୍ତୁ ତୁ ଏମିତି ଗୋଟାଏ ଘୋଡ଼ା ଭଳି ଝି ଝି କାହିଁକି ହେଉଛୁ ?

ଟିକିଏ ସିରସ୍ତୁଅ ।

କାନ୍ଦିପାରୁନୁ ?

ସୁମିତ୍ରା ଆସି ଛକ ପାଖରେ ହୋଇଗଲଣି । ଠିକ୍ ବାଁ କଡ଼କୁ ପାର୍କିଟା । ଆଉ ଟିକିଏ ସିଧା ଆଗେଇଗଲେ ହେଇ ସେପଟକୁ ଡାକ ମେରୁଟା ।

ମେରୁ, ନା ଗାଡ଼ ଚାଲି !!

ପାର୍କରେ ଆଲୁଅ ଜଳିଲଣି । ନେଲୀ ଆଲୁଅ । ଇସ୍—କେତେ ନେଲୀ ! ଆଗରେ ଅଶୋକ ଗଛଟାରେ ଭଞ୍ଜି ହୋଇଛୁ ନାଲି ଫୁଲ । ଅଶୋକ—ସୁନ୍ଦର ନାଁଟିଏ । ଅଶୋକମରବିନ୍ଦୁ ଚୁଟୁଅ ନବମଞ୍ଜିକା । ମାଲୋସୁଲକୁ ମିଶାଇ କନ୍ଦର୍ପର ପାଞ୍ଜିଟା ବାଣ । ଓଡ଼ିଆ ଅନର୍ପ ଜ୍ଞାସରେ ‘ଲବଣ୍ୟବତୀ’ କାବ୍ୟ ପଢ଼ି ଲବେଲେ ଘୋଷିଥିଲ ଏ ଶ୍ଳୋକଟି—“ଭଦ୍ରାଦଂ ଅରବିନ୍ଦେ ସ୍ୟାତୁ ରସାଲୋ ଖେଦବାୟୁକା ।

ଦାହୋ ମାଲୋସୁଲେରୁ ପି ସଶୋକ ନବମାଳିକା ।

ଉତ୍ତାଟନ ଅଶୋକେ ସ୍ୟାତୁ ଇତ୍ୟନ୍ତ ଶରାଃ ଗୁଣାଃ ।”

ପ୍ରକୃତରେ ଫୁଲଭର ଅଶୋକ ଗଛ ଦେଖିଲେ ମନଟା ଉତ୍ତାଟ ଲାଗେ । ଏତେ ନାଲି !! ମନରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଦିଏ ସେପରି !! ଆଉ ସେଇ ନିଆଁ ଲଗା ମନଟା ଲାଗି ଶେଷରେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ନାଁଟି ସିନା ଅଶୋକ; କିନ୍ତୁ ତା’ର ସୁଲରେ ବସିଲେ—ବେଳେ ବେଳେ ମନହୁଏ କାନ୍ଦିବାକୁ । ଇସ୍—ଏତେ ନାଲି !! ଏତେ ନିଆଁ !! ଏତେ ଦହନ !! ଏତେ ଉତ୍ତାଟ !!

ଏଇ ଅଶୋକ ବଣରେ ରାବଣ ନେଇ ରଖିଥିଲ ସୀତାଙ୍କୁ । ଶବ୍ଦଥିଲା—ସୀତାଙ୍କ ମନରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଦେବ ଏଇ ଅଶୋକ; କିନ୍ତୁ କ’ଣ ହେଲା ? ନିଆଁ ଲାଗିଲା ଲଙ୍କାରେ ! ଅଶୋକବଣଟା ସୀତାଙ୍କ ଲୁହରେ ଶୁଷ୍କିଗଲା ।

ଅବଶ୍ୟ ସୀତାଙ୍କ ଲାଗି ବେଶ୍ ଥିଲା ସେ ବଣଟା । ଅଶୋକବଣରେ ନରହୁ ସେ ଯଦି ଗୋଟାଏ ମେସ୍‌ରେ ରହୁଥାନ୍ତେ, ଭଲ କାନ୍ଦି ପାରୁଥାନ୍ତେ ? ଆଉ ଯଦି ସେ ମେସ୍‌ରେ ଏଇ ଶୁରଙ୍ଗ ଭଳିଆ ଟୋଙ୍କାଟେ ଥାଆନ୍ତା !!

ଶୁରଙ୍ଗ ଫାକିଲ୍ ଟୋଙ୍କା !

ଏଇଭଳି ହିଁ ତ ପ୍ରେମ କରନ୍ତି !!!

ଅବଶ୍ୟ !!

ବଡ଼ ହାଲୁକା...

ପାଇବ ଦିନେ କଚଡ଼ା...

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ରାଧା ଦନ୍ତୁଥିଲା ଏଭଳି ଫରଫର କୋରାଣୀକ... ସ୍ତେମ କଣ ଏଡ଼େ ସହଜ କଥା ?

ବଡ଼ କଠିନ ସେ ପ୍ରୀତି ପାଳିବା...

ଭରଣ ଖାଇବ ଦିନେ ଶୁକ୍ର କଚଡ଼ା !!

ଚୁଲିକ ଯାଉ ଭରଣ !!

ଅଶୋକ ଗଛଟାର ଏ ପଟେ ଫୁଲଭରି କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଗଛ । ସେଥିରେ ବ ନିଆଁ ଲାଗିଛି । ଏଠି ଫରୁଣ ଫରୁରେ ହୋଇ ଖେଳୁନାହିଁ, ନିଆଁରେ ହୋଇ ଖେଳୁଛି । ପାର୍କର ନେଲୀ ଆଲୁଅ ତଳେ ବସି ହୋଇ ପଢ଼ୁଛି । ସୁନ୍ଦର ପବନ ଦଉଛି । ଏ ପବନଟା ବ କେମିତି ଗୋଟେ ମତାଇଦିଏ । ଯିବ କି ଟିକେ ପାର୍କ ଭିତରକୁ ? ପଢ଼ିବ ବସି-ଗଲେ ହୁଏ । ଭେକ ଅବଶ୍ୟ ହେଲଣି । ମୁଣ୍ଡଟା ବ ବଆଉଛି । ମେସକୁ ଗଲେ ଅବଶ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ମିଳିବ, ମାତ୍ର ମୁଣ୍ଡ ବଆଇବ ବେଶି !

ସେଠି ଆଉ ଦିନ ଚାରିଟା ଟିଆଁ ଆଗରେ ଭରଣ କ୍ୟାରିକେଟର ଦେଖାଉଥିବ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ରାଧାର । ଅନ୍ୟମାନେ ହିଁ ହିଁ ହୋଇ ହସି ଗଢ଼ିଯାଉଥିବେ ।

ହୁ—

ମେସ୍, ନା ଗାଡ଼ ଚୁଲି !!

ତା ଅପେକ୍ଷା ବର...

ସୁମିତ୍ରା ପାର୍କ ଭିତରକୁ ଗଲା । ଅଶୋକ ଗଛ ମୂଳେ ଗୋଟାଏ ସିମ୍ପେଲ୍ ପିଣ୍ଡି ଗୋଲକାର ହୋଇ ଗଛଟାକୁ ଘେରାଇ ରହିଛି । ପାର୍କର ନେଲୀ ଆଲୁଅ ପଢ଼ୁଛି ସେଠି । ସେଠାରେ କେହି ନାହାନ୍ତି । ଟିକିଏ କଣକୁ ସେ ଜାଗାଟା । ଆଉ ସବୁଆଡ଼େ ହାଉଜାଉ ହେଉଛନ୍ତି ଲୋକେ । ଯୋଡ଼ିଜାରିଲ ପ୍ରଜାପତି ପରି ଉଡ଼ୁଛନ୍ତି ପୁଅଟିଆ । ସେଠି ପାଣିକୁଣ୍ଡ ପାଖେ ବେଙ୍ଗାଙ୍ଗ ଉପରକୁ ଟେକା ପକାଉଛନ୍ତି କେତେକ ସାନ ସାନ ପିଲା । ତାଙ୍କୁ ମଜା ଲାଗୁଛି । ହେଉଟି, ସେ କଣରେ କେଇଟା ବଜାଗ ଟୋକା ଖାଲ ଟହଲ ମାରୁଛନ୍ତି । କେତେଜଣିକା ରଙ୍ଗଡ଼ଙ୍ଗିଆ ହାତୁଡ଼ା—ଖାଲି ହାତୁଡ଼ାରେଇ ଶୁଣୁଛନ୍ତି । ଆଉ ଏ ଟୋଙ୍ଗ ପଞ୍ଜାବ ବ ଆଜକାଲି ସେମିତି ହେଲେଣି । ଏଇ ସେପଟକୁ ଲାଲ, ହଳଦିଆ, ନେଲିଆ ଓଡ଼ଣୀ ଉଡ଼ାଉ...କୋଉ ଏବେ କମ୍ ?

ହାତୁଡ଼ାରେ ଉଡ଼ିଯାଏ—ଲାଲ ଓଡ଼ଣୀ ମୋର—ଫର ଫର ଫର ଫର ଫେଡ଼ଣୀ ମୋର...

ସେମାନେ ହାତ୍ସ୍ତରେ ଚିତ୍ତପୂର୍ବକ ଦେଉଛନ୍ତି । ହୁକୁକ୍ତ—ନାଚୁଛନ୍ତି—ମାଉଛନ୍ତି—
ହେଉଛି ସେ ଟୋକା ପଞ୍ଜାଟା କଣ ହେଉଛନ୍ତି ସେଠି ? ହଠାତ୍ ଲଙ୍ଘନ ଖେଳ
ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା କାହିଁକି ?

ବଜାର ! !

କିନ୍ତୁ ହେଲ ସେଇ ସେଇ ଟୋକାଟି—ଧଳା ଫୁଲ୍ ସାର୍ଟ ଆଉ ଧଳା ଫୁଲ୍ ପ୍ୟାଣ୍ଟ
ପିନ୍ ଦୁଇଗୋଡ଼କୁ ଫରକଟା କରି ଛାଡ଼ିରେ ଦୁଇ ହାତକୁ ଛଳି ଠିଆହୋଇ ରହିଛି—
ମୁଣ୍ଡରେ ଖରୁ ସାନ ସାନ ବାଳ—ଡେଜା ଆଉ ସିଧା ଟୋକା—ଟିକିଏ ଗମ୍ଭୀର—
ତା'କୁ ସେ ଦେଖିଛି ବହୁଥର—ବୋଧେ କଲେଜରେ ଉଚ୍ଚ ଜ୍ଞାପରେ ପଢ଼ୁଛି । ଭାଷା
ଭଲ ଟୋକାଟିଏ ଭଳି ଲାଗେ । ସାର୍ଟ ଦିଶେ; କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କ ଭଳି ଆଦୌ ଫର-
ଫରଆ ନୁହେଁ । ମିଶ୍ଟର ସିନା ଏମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ; ନ ହେଲେ ସେ ବୋଧେ ଅଲଗା—ସବୁ
ଦେଖେ—ସବୁ ଶୁଣେ—ମାନ୍ଦ...ଭଲ ଟୋକାଟିଏ...ବୋଧେ କବିତା ଲେଖିଥିବ କିମ୍ବା
ଗପ... ।

ଆଉ ସେ ଗୋଧା ହୋଇ ବାଜାର ଟୋକାଟା—ହାପ୍ ପ୍ୟାଣ୍ଟ ଉପରେ ଶିଳ୍ପକର
ଗୋଟାଏ କାକିନ୍ ଲଗାଇଛି—। ଭାଷା ଟାଣୁଆ ବ ଅଛି । ଅଛି—କଣ ତା' ମନକୁ
ବେଳେ ବେଳେ ଡକୁଛି—ଗୋଟାଏ ସାଇଁ ଚକ୍ରର ମାରିଦେଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ପଛପଟେ
ଥରେ ବଜୁଲି ଭଳି ଦୂରଥାସି ପୁଣି ଛୁତି ଫୁଲେଇ ଠିଆହୋଇଯାଉଛି ଡ୍ରାଲି କରିବା
ଭଙ୍ଗିରେ । କାହିଁକି ସେ ଏମିତି ଅମରମଣ୍ଡ ହେଉଛି ? ଭାଷା କିନ୍ତୁ ଏନ୍ଦର ଅଛି
ଟୋକାଟାର । ଗୋଡ଼ହାତ ତାର ସମ୍ଭାଳି ପଡ଼ୁଛି । ଭାଷା ଦୁଷ୍ଟ ସେ । ଏକମିତି ଟୋକା ତ
ହିଅଙ୍କ ସିଟ୍ରେ ଚଢ଼ିଚଢ଼ି ବାଣ ଖଞ୍ଜି ଦିଅନ୍ତି— । ସିନେମା ଦେଖିଲାବେଳେ ହିଅଙ୍କର
ପଛପଟୁ ବେଣୀ କାଟିଦିଅନ୍ତି—କେତେବେଳେ ବା ପଟତରେ ସିଗ୍ରେଟ ଲଗାଇ ପୋଡ଼ି
କଣାକରି ଦିଅନ୍ତି— । ପୁଣି କେତେବେଳେ କିଛି ନ କରି ପାରିଲେ—ଗହଳି ଦେଖି
ହିଅଙ୍କ ହାତକୁ ପିନ୍ କଣ୍ଠାରେ ଟିକିଏ ଫୋଡ଼ିଦିଅନ୍ତି ।

ମାନ୍ଦ ସେତିକି । ଆଉ ବେଣି ଆଗାନ୍ତି ନାହିଁ ସେମାନେ । ଖାଲି କଉତୁକ । ଭାଷା
ଦୁଷ୍ଟଟୋକା ସେ । ଏମିତି ଗୋଟାଏ ଟୋକା ଶାଢ଼ୀକୁ ସିଙ୍ଗେଟରେ ପୋଡ଼ିଦେଲେ
କିମ୍ବା ହାତକୁ ଆଠୁ ଆଳରୁ ଆଇ ଛୁଷ୍ଟରେ ଫୋଡ଼ିଦେଲେ ସିନା ଚିତ୍କାର—ମାନ୍ଦ
ଏମିତି ଗୋଟେ ଟୋକା ଯଦି ସାନଭାଇ ହୋଇଥିବ, ତେବେ ତା ସଙ୍ଗେ କଳିଆ
କରିବାକୁ ଭାଷା ଭଲ ଲାଗିବ ନିଶ୍ଚୟ ।

ନାଃ—ସେମାନେ ଏଣିକି ଚାହିଁଲେଣି ସମସ୍ତେ । ହେଇ, ସମସ୍ତେ ଏଣିକି ମୁହଁ
କଲେଣି । ସେମାନଙ୍କର କୌତୁହଳ ବଢ଼ିଲଣି । ତାକୁ ଦେଖି ସେମାନେ ବୋଧେ

ଭବିଷ୍ୟ—ଏକ ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷ ତଳେ କେହି ଜଣେ ବରଦୁର୍ଗା ତରୁଣୀ ବାସକବତ୍ତା
ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିରହୁଛି—କେଉଁ ଏକ ସପନପୁରର ଶକ୍ତିମାରକୁ—

ସେମାନେ କ'ଣ ପ୍ରସଙ୍ଗାୟ ହେଲେଣି...

କେହି ଜଣେ ଠାକୁରାଣୀ ଭାବରେ କଣ କହୁଛି ।

ହେଉଛି, ସେ ଯେଉଁ ଧନୀ ଫୁଲପାଖୀ ଓ ଫୁଲସାଟି ପିନ୍ଧା ଡେଇଁ-ସିଧା ଟୋକାଟି—
ମୁଣ୍ଡରେ ଯାହାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଳ ମେଣ୍ଟିରୁମ ଭଳି, ସେ କପଟ ଗୋଟାଏ
ସବଜାନତା ଭାବରେ ଠିଆ ହେଲଣି । ଆଉ ସେଇ ନେଲିଆ ଜାକିନ ସଙ୍ଗେ
ହାପପାଖୀ ପିନ୍ଧି ସାରି ତକ୍କର ମାରୁଥିଲା ଯେଉଁ ଚଗଲ ଗେଧା ଟୋକାଟା—ସେ
କାହାକୁ ଧରବାଲୁରି ଛକିବା ଭାବରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟଲଣି । ଦୁଇ ହାତକୁ ଆଗକୁ ମେଲାଇ
ପାଦୁକା ଦୁଇଟାକୁ ତଳେ ଉପର କରି ବଙ୍କାଇ—ସତେ ବା ସେ ଛକିଲଣି—ଏକ
ଅଶୋକ ଗଛ ତଳେ ଆଉ କେଉଁ କଲ୍ପିତ ପ୍ରବଳତର ଗୁରୁ ପଡ଼ିଲେଇ ସେ ତାଳିଟେ
ମାରି ଖେଳିଲା ଭଳି ଗୋଟାଏ ପାଟି କରି ଉଠିବ—ଝି ଝା—ଝି—ଝି ଫିକ୍ ।

ନା—ଏଥର ଏପଟୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଆରପଟକୁ ଚାହିଁବା ଉଚିତ ।

ସୁମିତ୍ରା ସେମାନଙ୍କ ଆଡ଼ୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଅନ୍ୟ ପଟକୁ ଚାହିଁଲା । ଯାଃ—ଏମାନେ
ଟିକେ ଏକୃଷ୍ଟିଆ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟରେ ବସି ଜୀବନର ଗୋଟାଏ ଏତେ ବଡ଼ ମୂଲ୍ୟବାନ
ତ୍ରାଜେଡ଼ିଟାକୁ ଗଭୀର ଭାବେ ଅନୁଭବ କରି କାନ୍ଦିବାକୁ ଦେବେ ନାହିଁ ।

ଏ ପୃଥିବୀରେ ଏତେ ଜାଗା ପଡ଼ିଛି । ଅଥଚ ସୁମିତ୍ରା ଲାଗି ଏତେ ଟିକିଏ ନିରୋଳା
ଜାଗା କୋଉଠି ନାହିଁ—ଯୋଉଠି ବସି ସେ ଟିକିଏ କାନ୍ଦି ପାରିବ । ଅଥଚ କାନ୍ଦିବା
ଲାଗି ତା'ର କେତେ ମୂଲ୍ୟବାନ ସଂକଳିତ ଭଲ ନାହିଁ ।

ସୁମିତ୍ରା ଆଜିଠାରୁ ସେଇ ମୁହଁଟା କାନ୍ଦି ହାତରେ ଧରିଲା । ଖୁବ୍ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସବୁଆ
ଠିକିଣା—ସେପ୍ଟର ଚକ୍ ଚକ୍ ସୁନାମୁହଁଟିଏ । ତା' ଭିତରେ ଜାଳା ରଙ୍ଗର ମାଳା
ଦେହରେ ଗୋଟିଏ ନାଲିଆ ପତ୍ତ । ଆଉ ଠିକ୍ ତା ତଳକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅକ୍ଷର ଦୁଇଟି—

“ସୁମି ।”

ସେଇ ମୁହଁଟା ଆଜି ସେକେଟାଣ୍ଡାଏଟରେ ଫେରାଇ ଦେଇଗଲେ ଶରତ୍ ଶ୍ରାବ ।

ଶରତ୍ ପଟ୍ଟନାୟକ । ତାର ବଡ଼ ଦୁଇ-ସମ୍ପର୍କୀୟ ମାଉସୀପୁଅ ଭାଇ । ସେତେବେଳକୁ
ସୁମିତ୍ରା ମେସିନ୍ରେ ରହୁ ନ ଥିଲା । ଏଇ ମେସିନ୍ ଥିଲା ତା'ର ନିଜର କୁଟରୀ ।
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଟାଇପ ଫୋର୍ ପରଟିଏ । ଆଗରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଫୁଲ ବସିଗୁଡ଼ି । ଆଉ ପରେ
ଗୋଟିଏ ଜନତା ଷ୍ଟୋର ।

ସୁମିତ୍ରା ଚଳିଯାଉଥିଲା । ତା'ର ଆଉ କିଏ ବା ସଂସାରରେ ଅଛି ? ବାପା ତ

ପିଲାଦିନୁ ମଉଥଲେ । ବାକି ଅଛି ବୋଉ ଓ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ଭାଇ । ସେମାନେ ସବୁ ମାମୁଁଙ୍କ ପାଖେ ରହି ମଣିଷ ହୋଇଥିଲେ । ମାମୁ ସେତେବେଳେ ଥିଲେ ଜଳଟଣାର ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ ମୋହରୀ । ବଡ଼ଭାଇ ପାଠ ପଢ଼ି ସାରି ମତ୍ସ୍ୟ ବିଭାଗରେ ଚାକିରି କରୁଥିଲେ । ସରକାରୀ ବୃତ୍ତି ପାଇ ସେ ଗଲା ଜାପାନ ସାମୁଦ୍ରିକ ମାଛଗ୍ରସ୍ତ ସମ୍ପର୍କରେ ଗବେଷଣା କରିବାକୁ । ଏକବର୍ଷ ପରେ ଫେରିଆସିବା କଥା; ମାତ୍ର ସେ ଆଉ ଫେରି ଆସିଲା ନାହିଁ ।

ସାଗରରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ତମ୍ଭ ନୌକାରେ ସାମୁଦ୍ରିକ ମାଛମାନଙ୍କର ଗତିବ୍ୟତି ପରୀକ୍ଷଣ କରୁ କରୁ ନୌକାଟି ବୁଡ଼ିଗଲା ସମୁଦ୍ରର ଅତଳ ଗର୍ଭରେ; ଆଉ ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କର ସବୁ ଆଶା ଭରସା ମଧ୍ୟ ।

ଏକମାତ୍ର ପୁଅର ଏଇ ଶୋଚନୀୟ ମୃତ୍ୟୁ ଖବର ଶୁଣିବା ପରେ ବୋଉ ମଧ୍ୟ ଆଉ ବେଶି ଦିନ ବଞ୍ଚିଲା ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଓ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗକୁ ସହ୍ୟପାରିବା ଯୋଗୁଁ ହିଁ ସେହି କେବଳ ମାମୁଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ ବଞ୍ଚି ରହି ବି. ଏ. ପାସ୍ କଲା । ବିବାହ ଦେବା ଲାଗି ମାମୁ ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ; ମାତ୍ର ତାହା କ'ଣ ଏତେ ସଫଳ ?

ବି. ଏ. ପାସ୍ କରି ସାରି ପୁମିତା ଚାକିରି କଲା । ଆଉ କଣ ବା କରିଥାନ୍ତା ? ତଳି ମଧ୍ୟ ଯାଉଥିଲା ବେଶ୍ । ମୂଲ୍ୟରୁ ତ ବରଂ ବେଶ୍ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ସନ୍ତୋଷ ମଧ୍ୟ ଆସୁଥିଲା । ସ୍ବାଧୀନ, ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଆଉ ଆତ୍ମନିର୍ଭରଶୀଳ ଜୀବନ ।

କେତେ ତ ଏମିତି ରହୁଛନ୍ତି । ଆଶାଲଭା ପଡ଼ିଣୀ ଏବେ କଣ ? ଏଇ ଚାକିରି କରି ତ ଆସି ବୁଢ଼ୀ ହେଲେଣି । ମଲମା ରାସ୍ତା ପେନ୍ଥକ ନେଲେଣି — ଚିର କୁମାରୀ । ଏବେ କେଉଁ ଗୋଟେ ସାନପିଲା ଆଣି ପାଲଟନ୍ତି, ଅନାଥାଶ୍ରମରୁ । ବହୁତ ଏମିତି ଅଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ କଣ ବାହା ହେବେ ନା କଣ ? ବାହା ହେବାର ଦରକାର ବା କଣ ? ଜଳ ଗୋଡ଼ରେ ବଳ ଅଛି । ତାର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଚାଲିହେବ । ତା' ଛଡ଼ା କାହାକୁ ବାହା ହେବେ ?

ସରକାରୀ ଚାକିରିରେ ପ୍ରୋଭିଡେଣ୍ଟ ଫଣ୍ଡ ଆଉ ପେନ୍ଥକ ଅଛି । ଜୀବନ ଚାଲୁଥିଲା ଭଲ ।

କିନ୍ତୁ କଅଣହେଲା ?

ଏଇ ଶରତ୍ ଋତୁ ! !

ଦିନେ ଆସି ପଡ଼ୁଥିଲେ ଝଡ଼ ପରି ପୁମିତା ବସାରେ ।

ଚିତ୍ତେ ପାରୁନୁ ପୁମି ?

ମଲ୍ଲ — କାତ ଆଣି ଲଗାଇଛ ନା କଅଣ ? ରୂମେ କୁଆଡ଼େ ଶରତ୍ ଋତୁ ! ! ମୁଁ

କମିତ ଭୁମର ମନେପଡ଼ିଲି ?...ମନେ ରଖିଛ ତା' ହେଲେ !! ଆସ ଆସ ।
ଗୋଡ଼ ଧୁଆଁ । ବ୍ୟାଘ୍ର ରଖ । କେଉଁଠି ଅଛ ଆଜିକାଲି । କଅଣ କରୁଛ ?

କେଉଁଠି ନାହିଁ ସୁମିତ୍ରା...ତୋର ପାଖରେ ରହିବାକୁ ଆସିବୁ ଟିକିଏ ଜାଗା ଦେଇ
ପାରିବୁ କିନ୍ତୁ ଦିନ—ମାନେ.....

ସୁମିତ୍ରା ତମକ ପଡ଼ିଥିଲା । ଶରତ ଶ୍ରାବଣ । କନ୍ଦରପୁର ମାଉସୀଙ୍କର ବଡ଼ ସାଆର
ପୁଅ । ପିଲାଦିନେ ମାଉସୀଘରକୁ ଯାଇଛୁ କେତେଥର । କେତେ ଦୁଷ୍ଟ ଥିଲେ
ସେତେବେଳେ ଏଇ ଶରତ ଶ୍ରାବଣ । ବୟସରେ ଗୁରୁ ଛଅମାସ ସେ ବଡ଼ ହେବେ ।
ବୋତାମସ୍ତ୍ରୀ କନା ହାତ୍ ପ୍ୟାଣ୍ଟଟିଏ ନାହିଁତଳକୁ ପିନ୍ଧି ଗୁରୁଆଡ଼େ ଡେଇଁ
ରୁଲୁଥିବେ । ଦେଖିବାକୁ ସବୁଆ ଆଉ ଡେଙ୍ଗା ଥିଲେ ସେତେବେଳେ; କିନ୍ତୁ ଖୁବ୍
ଟାଣ୍ଡୁଆ ଥିଲେ । ଗଛତଳାରେ ମାଙ୍କଡ଼ ବା ଡାକ୍ତ ପାରିବ ନାହିଁ । ପାଣିକୁଆ ଭଳି
ଦିନଯାକ ନରୁପାଣିରେ ରୁଡ଼ୁଥିବେ ମାଛ ଧରିବାକୁ । ଭାରି ଦୁଷ୍ଟ । ଭାରି ଟାଣ୍ଡୁଆ ।
ହାତଟାକୁ ମୋଡ଼ି ବଙ୍କେଇ ଦେବେ । ନିଜ ପାପୁଲି ଭିତରେ ଗୋଜିଆ ଗୋଡ଼ି ଲୁଗୁଇ
ରଖି ତାର ପାପୁଲିଟିକୁ ଗପି ଧରି ରଗଡ଼ିଦେବେ । ହେଲେ ଭଲ ମଧ୍ୟ ପାଉଥିଲେ
ଖୁବ୍ । ଗଛରେ ଚଢ଼ି ଆମ୍ବ ପାରିଦାଅନ୍ତୁ...ବୁଢ଼ାରୁ ବେତକୋଳି...ଭଉଁର କୋଳି
ଚଢ଼େଇ ଡିମ୍ବ । ଭାରି ଚିଡ଼ାନ୍ତୁ...ଛୁଗୁଲନ୍ତି । ହେଲେ କାନ୍ଦବାର ଦେଖିଲେ କେତେ ଲୁହ
ଦେଇ ବୋଧ କରନ୍ତି । ଦ୍ଵିପ୍ରହରେ ଘରୁ ଲୁଗୁଇ ଆଣି ତେଲୁଳି, ଆମ୍ବ ଆଗୁର...
କେତେ କଥା !

କେତେ ସୁନ୍ଦର ଦିନ ସେ ସବୁ । ଗଛରେ ଦୋଳି ବାନ୍ଧ...ରଜ ଦୋଳି । ବୋହୂ-
ବୋହୂକା ଖେଳ ।

ତାପରେ...କିଏ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ । ବୋଉ ମଲ୍ଲଦନ୍ତ ମାଉସୀଘର ସାତସପନ ।
କଲେଜରେ ପଢ଼ୁଥିଲାବେଳେ ଶରତଶ୍ରାବଣ ସଙ୍ଗେ ମାମୁଘରେ ଥରେ ଦୁଇଥର ଦେଖା-
ହୋଇଛୁ । ଶେଷଥର ଦେଖା ହୋଇଥିଲା କଟକ ଷ୍ଟେସନରେ, ତା ପୁଣି ଖୁବ୍ କମ୍
ସମୟ ଲାଗି ।

ଟେନ୍ ଗୁଡ଼ିବାକୁ ଅଳ୍ପ ସମୟ ଅଛି । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ବିଜୁଳି ଭଳି ଦେଖା
ହୋଇଗଲା । ସେ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଥିଲେ ଦଳବାନ୍ଧ ଏନ୍. ସି. ସି. କ୍ୟାମ୍ପରେ । ଭାରି ଭଲ
ଦିଶୁଥିଲେ ସେତେବେଳେ ସେ ଏଇ ଏନ୍. ସି. ସି. ପୋଷାକରେ । ପିଲାଦିନର ସେ
ଧେଡ଼େଙ୍ଗା ନାହିଁସା ପ୍ୟାଣ୍ଟପିନ୍ଧା ଶରତଶ୍ରାବଣ ଆଉ ନ ଥିଲେ । ସେଇ ଏନ୍. ସି. ସି.
ପୋଷାକରେ ସେ ଦିଶୁଥିଲେ ଖୁବ୍ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ସେନାପତି ଭଳି । ହସି ଦେଇ
ପରୁରହେଲେ ।

କରେ ସୁମି ! ଚନ୍ଦ୍ରି ପାରୁଛୁ ? ଏଣେ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛୁ ?

ସୁମିତ୍ରା ନମସ୍କାର ହୋଇଥିଲା ।

ଭୁବନେଶ୍ୱର ଯାଉଛୁ ଶରତ ଶ୍ରାବଣ ? ତମେ ସବୁ କୁଆଡ଼େ ଏଇ ବାରବେଶରେ ?

କ୍ୟାମ୍ପ ପଡ଼ୁଛୁ ସୁମି ! ହଉ ଥା...ଗାଡ଼ି ଗୁଡ଼ିଦେବ । ମନେ ରଖିଥିବୁ ।

ତା'ପରେ ହସିଦେଇ ସେ ପୁଣି ହଜିଗଲେ କ୍ୟାଡ଼େଟ୍‌ଙ୍କ ମେଲରେ ।

ସେ ଚାଲିଗଲା ପରେ ମନଟା କପର ନରମ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଟିକିଏ ଦେଖିବାକୁ, ଆଉ ଦି'ପଦ କଥା ହେବାକୁ ମନ ଡାକୁଥିଲା...ମାତ୍ର ସେ ଚାଲିଗଲେ—ଟେନ ଗୁଡ଼ିଦେଲା । ବହୁତ ବେଳଯାଏ ମନଟା ଅକାରଣ ବେଦନାଦ୍ରୁ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା ।

ଆଜି ଠିକ୍ ଦିନବର୍ଷ ପରେ ସେହି ଶରତ ଶ୍ରାବଣ—ଜମାରୁ ଭାବି ନାହିଁ ତାଙ୍କ କଥା—
—ହଠାତ୍ ସେ ଏମିତି ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିବେ...

...ଏ କ'ଣ ସ୍ୱପ୍ନ ନା ସତ୍ୟ ?

ମନ ଘୁଲକି ଉଠିଥିଲା ।

କଳ୍ପନା ମାରିଉଠିଥିଲା ।

ଦେହ ଉଲୁସି ଉଠିଥିଲା ।

x

x

x

x

ତା'ପରେ କେତେ ଅପବାଦ, କେତେ ଗଞ୍ଜଣା...କେତେ ଗୁଳିବ...କେତେ ଅପମାନ
ଭିତରେ ବି ସେ ଶରତ ଶ୍ରାବଣ ଘରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଥିଲା ।

ଶରତ ଶ୍ରାବଣ ଓ. ଏ. ଏସ୍. ଲାରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲେ । ସବୁ ନିନ୍ଦା, ଗଞ୍ଜଣା,
ଅପମାନ ଓ ପରିହାସକୁ ଆଖି ବୁଜିଦେଇ ସୁମିତ୍ରା ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲା ।

କେତେ ମିଠା ସେ ସ୍ୱପ୍ନ !

କେତେ ନିଶା ସେ ସ୍ୱପ୍ନର !!

ଶରତ ଶ୍ରାବଣ ଆଜି ଆସି ଅଦୃଶ୍ୟ ଭିତରେ ତାର ମୁହଁଟା ଫେରାଇ ଦେଇଗଲା—ହସି
ହସି—ସତେ କି କିଛି ହୋଇନାହିଁ ।

ତୋର ମୁହଁଟା ମୋ ପାଖେ ରହୁଯାଇଥିଲା ସୁମି ! ...ଫେରାଇ ଦେବାକୁ ଆସିଲା ।
...ନେ ନେ—କିଛି ମନେ କରୁଛୁ ନାହିଁ—ହଉ ଥା—ମୁଁ ଯାଉଛି—ଆସିଥିଲି
ଗୋଟାଏ କାମରେ—କ୍ୟାପିଟେଲ—ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟା ଗାଡ଼ିରେ ହେଉଁ କ୍ୱାଟରକୁ ଫେରି
ଯାଉଛି, କଲାହାଣ୍ଡି ।

କଲାହାଣ୍ଡିରେ ଶରତ ଶ୍ରାବଣ ତେପୁଟା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ । ମୁହଁଟି ହାତରେ ଧରି ଆଉ

କିନ୍ତୁ କହ ପାରିଲ ନାହିଁ ସୁମିତ୍ରା । ତାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ମଧ୍ୟ ଚାହିଁ ପାରିଲ ନାହିଁ । ଅନ୍ତରରେ କେତେ ଲୋନ । ସମସ୍ତେ ଆଡ଼ ପଡ଼େଇ କଣେଇ କରି ଚାହିଁ ରହୁଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ଆଡ଼େ । ସୁମିତ୍ରା ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି, ଓଠ କାମୁଡ଼ି ମୁହଁଟିକୁ ନୀରବରେ ଆଣି ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ଫିଟ ପକାଇଲ । ଶରତ ଭାଇ ଚାଲିଗଲେ...କହୁଗଲେ—କିନ୍ତୁ ମନେକରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।

ଏତିକି ଶୁଣି ସେ ହସି ଦେଇଥିଲା ।

ସତେ ? କଣ ଆଉ ମନେ କରିବାର ଅଛି ? କଣ ମନେ କରି ମୋ ଚାକିରି ଦିନେ ଏଇ ମୁହଁଟାକୁ ପିନ୍ଧେଇ ଦେଇଥିଲା ?

କାଲିପରି ମନେ ପଡ଼ୁଛି ।

ସେଦିନ ରାତିରେ ଜାଗର ଅମାବାସ୍ୟା, ଶରତ ଭାଇର ଓ. ଏ. ଏସ୍ ପରୀକ୍ଷା ଯାଉ ଯାଉ । (ଭାଷା ପରୀକ୍ଷା କରୁଥିଲା କିନ୍ତୁ; ମାତ୍ର ସେଥିଲଗି ସୁମିତ୍ରା କୋଉ ଟିକିଟ୍ କମ୍ ! !) ଦୁହେଁଯାକ ଚକ୍ରାନ୍ତରେ ବସି ଲିଙ୍ଗର ମନ୍ଦିରକୁ ଜାଗର ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଏହୁଭଳି ବସନ୍ତରୁଁ ସେଇଟା । ଅନ୍ତେକ ଆଉ କୃତ୍ରିମତା ଗଛମାନେ ନାଲି ଫୁଲରେ ଲଦି ହୋଇ ଆପେ ଉଜାଟ ହେଉଥିଲେ, ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବି ଉଜାଟ କରୁଥିଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟା ମୁହଁରେ ସେମାନେ ବାହାରି ଥିଲେ ।

ଲିଙ୍ଗର ମନ୍ଦିର ବେଢ଼ାରେ ଶହ ଶହ ସ୍ତ୍ରୀ ସୁରୁଷ । ସହସ୍ର ଗାଧାଳୀର ନାହିଁକି ଆଲୋକ ଉତ୍ସବରେ ବେଢ଼ା ଝଲମଲ ହେଉଥିଲା । ଆଜି ପରା ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ମଲୟ ବହୁଥିଲା ଆଉ ସେଥିରେ ଭରି ରହୁଥିଲା ମନ ମୂର ଅଶ୍ରୁସା ବର୍ଷା—ସ୍ବପ୍ନ । ଆଉ ସେ କୌଣସି ଗୁରୁତର ଶଯ୍ୟ ନେଇଯିବା ଲାଗି ମଦରାକୁଳ ଆବେଗ ଓ ଉଦ୍ବିଗ୍ନ ପ୍ରବଣତା ।

ମନ୍ଦିର ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ଚାହିଁ ପାରିଥିଲେ ସେମାନେ ସ୍ବପ୍ନୀ ହିଁ ।

ସେହୁଭଳି ସମ୍ବୋଧନ ବି କରିଥିଲେ । ସେଇଆଁ ଭାବ ଦୁହେଁଙ୍କ ନାମରେ ମଙ୍ଗଳ ଲାଗି ଠାକୁରାଣୀ ଉପରେ ପାଣି ଚାଲିଥିଲେ, ଫୁଲ ଚଢ଼ାଇଥିଲେ, ଘାସ ଜାଳିଥିଲେ ।

ଶରତ ଭାଇ ପ୍ରତିବାଦ କରି ନ ଥିଲେ । ସେ ବା କିପରି ପ୍ରତିବାଦ କରିଥାନ୍ତା ? ସେଠାରୁ ଫେରି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ପୁରାଣ ସିନ୍ଦୂର, ଚନ୍ଦନ ଆଉ ଫୁଲ ଆଣି ଦେଇଥିଲେ ଶରତ ଭାଇଙ୍କ ହାତରେ ।

ଶରତ ଭାଇ ଧରିଥିଲେ ।

ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ଅନ୍ଧାର ଓ ସ୍ବଳ୍ପ ଗାଧାଲୋକର ପବନ ରହସ୍ୟ । ସେଠି ଖାଲି ଧାନ୍ତର ସେମ ବର୍ଷାସକୁ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ଲଦି ଦେଇ ନିଜକୁ ଅନ୍ୟ ପାଖେ ମୁହଁ କରି ସରଳ ଭାବରେ ସମର୍ପଣ କରିଦେବାକୁ ଏକ ଧ୍ୟାନକୁଳ ଭାବାବେଗର ଅଲୌକିକ

ପ୍ରଭୃତି । ଦେଉଳ ଭିତରର ସେହି ଗୁମ୍ଫାକାର ମଧ୍ୟରେ ବାହ୍ୟ ଜଗତର ସ୍ପଷ୍ଟ ଆଲୋକିତ ପ୍ରକୃତି, ଚନ୍ଦ୍ରା ଓ ସଂଗମ୍ୟର ସ୍ଥାନ ନ ଥିଲା । କେବଳ ସରଳ ଓ ସହଜ ଆଦମ ବିଶ୍ୱାସରେ ମନ ଭରି ଉଠିଥିଲା, ସେହି ବିଶ୍ୱାସର ସହଜ ମନରେ ମନେହୋଇଥିଲା ଶରତ ଶ୍ରୀ ତା'ର ଜନ୍ମ-ଜନ୍ମାନ୍ତର ସାଥୀ ।

ସୁମିତ୍ରା ମଥା ନୁଆଇଁ ଶରତ ଶ୍ରୀଙ୍କ ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଆଉ ଶରତ ଶ୍ରୀ ତା'ର ମଥାରେ ଲଗାଇ ଦେଇଥିଲେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ସିନ୍ଦୂର...

ସେତିକିରେ ସୁମିତ୍ରା ଶରତ ଶ୍ରୀଙ୍କ ଦ୍ଵାଦ ଧରି ପକାଇଥିଲା ଆଉ ପ୍ରାଣର ଆବେଗରେ ଥରି ଥରି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ତାଙ୍କର ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ପିନ୍ଧାଇ ଦେଇଥିଲା ଏଇ ମୁଦିଟା...ଏଇ ମୁଦିଟା...

ଆଜି ଶରତ ଶ୍ରୀ ସେଇଟିକୁ ଫେରାଇ ଦେଇଗଲା ।

ହଉ ସେଥିରେ କିଛି ଯାଏ ଆସେନା । ଭଲ ହେଲା ।

ପରାଣ ଭରି ସୁନା—ପାଞ୍ଚହଜାର ଟଙ୍କା ଯଉତୁକ—କେତେ ସୁଲ୍ୟବାନ ଉପହାର—
ଅପୂର୍ବ ସୁନ୍ଦରୀ କନ୍ୟା—ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଶରୀର ।

ଶରତ ଶ୍ରୀ ତେପୁଟୀ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ।

ସୁମିତ୍ରା ମାଟି ଦାପରେ ତେଲ ଭରି ଜାଗର ଜାଳିଥିଲା ରାତିଟିଏ ।

ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟର ଅଲିଅଳୀ ଦୁଲ୍ଲୀ ସୁନା ଦାପରେ ଦିଅ ଭରି ଜାଗର ଜାଳୁଥିବା ଏଣିକି ଜୀବନଯାକ ।

ଭଲ ହେଲା ।

ଶରତଶ୍ରୀଙ୍କ ସୁଖରେ ରହୁ । ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟର ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ଅଲିଅଳୀ କନ୍ୟାର କାତ ବଳୁ ହେଉ । ତା'ର ସୀମନ୍ତରେ ସିନ୍ଦୂର ଜଳୁଆଉ ଦାଉ ଦାଉ ହୋଇ ଚିରଦିନ । ପ୍ରଭୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସୁଖରେ ରଖନ୍ତୁ ।

କିନ୍ତୁ ଏଇ ମୁଦିଟା !!!

କଅଣ ଖସି ପଡ଼ିଥିଲା ଏଇ ମୁଦିଟା ସେମାନଙ୍କର ? ଶରତ ଶ୍ରୀଙ୍କର ଦଶଟା ଆଙ୍ଗୁଳିରୁ ଗୋଟାଏ ଆଙ୍ଗୁଳିରେ କୁଆଡ଼େ ଲୁଗି ଯାଇଥାନ୍ତା ଏ ମୁଦିଟା । ଏ ମୁଦିଟା ବି ଏତେ ସରୁଆ ଯେ ତାଙ୍କର ମୋଟା ଆଙ୍ଗୁଳିରେ କୁଆଡ଼େ ମିଶିଗଲା ଭଲ ଦିଶେ । ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମାନ୍ଦୁ ନ ଥିଲା ସେ ମୁଦିଟା । ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ମୁଦିଟାକୁ ସେ ପିନ୍ଧିଥିଲେ । ଆଉ ସେ କେବଳ ପିନ୍ଧିଥିଲେ ବୋଲି ସୁମିତ୍ରାକୁ ଭଲ ଲାଗିଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଏମିତି କ'ଣ ଅଡ଼ୁଆ କଲ ଏ ମୁଦିଟା ସେମାନଙ୍କର ?

ମଧୁ ଶାଗରର ନିତ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରନରେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଵର୍ଗ ଜୀବନ କେତେ ଅମୃତର

ରସମାଧୁର୍ଯ୍ୟରେ ଫେନାସ୍ଥିତ ହୋଇ ଉଠିବ ! ଆଉ ସେମାନଙ୍କର ପୁର ଜୀବନର ଚିତ୍ର
ସୁନ୍ଦର ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଉପରେ ଫଟି ଉଠିବ ନିତି କେତେ ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟର ଛବି ଗପଳ ଲାଳା ।

ତା' ଭିତରେ ବସୁର ଏଇ ମୁହଁଟା ! କେତେ ସ୍ବଦ୍ଧ !!

କିନ୍ତୁ ଏତେ କ'ଣ ଗଞ୍ଜଣ ?

ସେ ଫେରାଇ ଦେଇ ନ ଆସିବାଯାଏ ବାଟ ଦିଶିଲା ନାହିଁ ? ?

ଶରତ ଭାଇର ସ୍ତ୍ରୀ ! (ଆହା ଇଶ୍ବର ତାକୁ ସୁଖୀ କରନ୍ତୁ) ଏଡ଼ିକି ଟିକିଏ ଟିକିଏ
ସୁନାମୁଦର ଓଜନ ବ ସହପାରିଲା ନାହିଁ !! ପରୁଣ ଭରି ସୁନାର ଶିଙ୍ଖୁଲ୍ୟ ତେଜ,
ସନ୍ତ୍ର ଆଉ ଗାରିମା କ'ଣ ମୁନ କରଦେଇପାରିଲା ନାହିଁ—ଏଇ ଚାରି ମସାର
ଗୋଟିଏ ନଳଲ ସୁନାମୁଦର ଅଳଙ୍କାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତାକୁ ?

ସେ ଫେରାଇ ଦେଇ ନ ଯିବା ଯାଏ ଫେର ବାଟ ଦିଶିଲା ନାହିଁ !!

ଶରତ ଭାଇଟା ବ କମିତି ମାଜିଥା !! ଏତେ ଟିକିଏ ବ ବୁଝିଆନ୍ତା ଭଲ
ମଗଜରେ !!!

ଛେନା ଡେରୁଟୀ ମାଜିକ୍ସେଟ !

ମୁହଁଟାକୁ ନିଶ୍ଚରେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲେ ତଳି ନ ଆନ୍ତା ?

ନା ଭୟ ହେଲା—ମାଛ ଗିଳିବ—ସେ ମାଛକୁ ଧରିବ ଫେର ଗୋଟେ କେଉଁଟ—

ସେଇଠୁ, ଫେର—ବଳିଦେଲା ନାହିଁ ?

ମୃଷା ଗାଡ଼ରେ ପକାଇ ଦେଲେ ନାହିଁ ? ?

ମୁହଁଟା ଆଖି ଫେରାଇ ଦେଇଗଲେ ।

ଏଇଟା ଭାସ ସହଜ କଥା ନୁହେଁ ? ?

ମୁହଁଟାଏ ବୋଲି ସିନା !!

ଆଉ କ'ଣ ମୋର ସେ କିଛି ରଖି ନାହାନ୍ତି ?

ଫେରାଇ ଦେଇଗଲେ ନାହିଁ ?

ଫେରାଇ ଦେଇପାରିବେ କି ?

ଓ !!! ସେତକ ଫେରାଇଦେବା ଦରକାର ନାହିଁ ପର—

ସେତକ ମାଜିକ୍ସେଟର ଅଲିଅଳୀ ହିଅ ଆଖିରେ ପଡ଼ିନାହିଁ ପର !!!

ଶରତ ଭାଇଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଟା ବ ଭାସ ବୋଲା !! (ଆହା ! ବସୁର ସନ୍ତରେ ଉନ୍ନତ, ସିନିନ୍ତରେ
ସିନିନ୍ତରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳଥାଉ ଚରଦନ) ।

ବୋଲା ନୁହଁ ?

ଭବୁଡ଼—ମୁହଁଟା ତା'ର ସଉରୁଣୀ !! ଆଜିଯାଏ ସେ କେବଳ ତା'ର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟନ—

ପ୍ରେମାଧୀନ ଦେବକାନ୍ତିର ଏଇ ମୁଦ୍ରାଟି ଦେଖିବୁ ।

ଆଉ କିନ୍ତୁ ଦେଖି ନାହିଁ ?

ନା ଦେଖି ମଧ୍ୟ ଆଖି ବୁଜି ଦେଇଛୁ ?

ତା' ହେଲେ ବି କେଡ଼େ ବୋଲା ! !

ପୁମିହାକୁ ଅକାଳ ହସ ମାଡ଼ିଲା ।

ବାହାହେଲା ପରେ ସବୁ ଗୁରୁଷ ବୋଧେ ଏମିତି ମାଲଗିଆ ହୋଇଯାନ୍ତି । ଆଉ ସବୁ ଟୋକାଗୁଡ଼ାକ ବି ଏମିତି ପାଲଟିଯାନ୍ତି ବୋଲା !

କିନ୍ତୁ କଅଣ ମିଳିବ ବା ତାକୁ ଏତେ କଥାରୁ ? ସେ ମୁଦ୍ରାଟି ଦେଇଥିଲା, ଆଉ ସେଇ ମୁଦ୍ରାଟିକୁ ଫେରିଯାଇଛି ।

ବରଂ ଭଲ ହେଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ବରଂ ସେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ଏମିତି ମାନେ ମାନେ (ସମ୍ମାନର ସହୃଦ) ଫେରି ନ ଆସି ସେ ସଦୃଶ ତେଣେ ଶରତ ଶରତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜାଣତରେ କୋଉଠି ହଜି ଯାଇଥାନ୍ତା—ଆଉ ଏଣେ ସେ ବସି ବସି ଉଠୁଥାନ୍ତା । ଗାଲରେ ହାତଦେଇ—ସେ—

“ଆହା ! ମୁଦ୍ରାଟି ମୋର ବିରୁଦ୍ଧ କପରି ଅଛି ! ! କିଏ ସେଠି ତା' କଥା ବୁଝୁଥିବ ? ! ! କାହାକୁ ଭଲ ସେଠି ବେଳ ଥିବ ତା' କଥା ବୁଝିବାକୁ ? ମହୋତ୍ସବରେ ପ୍ରମତ୍ତ କୋଳାହଳ ମଧ୍ୟରେ ବିରୁଦ୍ଧ କାହିଁ ଅଇଲା ପରି ତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗୁଳିର କୋଉ କୋଣରେ ଲାଗି ରହିଥିବ—ଅରକ୍ଷିତଟିଏ ଭଳି—କାହାର ତା ଆଡ଼କୁ ନଦା ଥିବ ? କାହାର କରୁଣାକୋମଳ କରମ୍ପରରେ ସେ ଗୁଲକି ଉଠୁଥିବ ? କାହାର ସ୍ମୃତି ତାପିତ ହୃଦୟର ଦୀର୍ଘ ଶ୍ୱାସରେ ସେ ସତେଜ ହୋଇଉଠୁଥିବ ?”

କାହାର ନୁହେଁ—କାହାର ନୁହେଁ ।

ସେଠି ସେମାନଙ୍କର ନିତ୍ୟ ମହୋତ୍ସବ ।

ଆଉ ସେଠି ବିରୁଦ୍ଧ । ମୁଦ୍ରାଟିର ନିତ୍ୟ ଅବହେଳା । ଭଲ ହୋଇଛି । ମୁଦ୍ରାଟି ସେ ତାର ଫେରିଯାଇଛି । ଭଲ ହୋଇଛି ।

ପୁମିହା ମୁଦ୍ରାଟିକୁ ହାତରେ ଧରି ଆଖି ଆଗକୁ ଆଣିଲା । କେଡ଼େ ନିରାଶ, ଶାନ୍ତ, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଥଚ ଅଭିମାନ ହୁଅନ୍ତିଏ ଭଳି ଦିଶୁଛି ! ! କେଡ଼େ ଦୁଃଖ ? ଅଥଚ କେଡ଼େ ଗର୍ବ । କେଡ଼େ ଉଦ୍ବିଗ୍ନ ! ଆଉ କେଡ଼େ ଉଦ୍ବିଗ୍ନ ! !

କାହିଁକି ଆଉ ସେ ସେଠାରେ ରହନ୍ତା ? କିଏ ଆଉ ସେଠି ଅଛି ତା କଥା ବୁଝିବାକୁ ? ଏଡ଼େ ନିଠୁର ଅସହଣୀ ଅବହେଳା ଭିତରେ ସେ ରହନ୍ତା କୁଆଡ଼ୁ ? ଏଠି ପଛେ ସେ ନ ଖାଇ ମରିବ । ଶୁଣି ଶୁଣି ମରିବ । ସେଠି ସେ ରହିପାରିବ

ନାହିଁ—ରହ ପାରିଲ ନାହିଁ—ବିଚର ପଲେଇଆସିବୁ !

ସତେ କି ମନ ମାମୁ ଟେକି ନେଇଯାଇଥିଲେ ବାପଛେଉଣୁ ଦରିଦ୍ର ଶିଶୁ ଭଣ୍ଡକାଟିକୁ ତା'ର ଦୁଃଖିନି ମାଆର କୋଳ ଭିତରୁ; କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ ମାଆର ଅତ୍ୟାଚାର ସହ ନ ପାରି ପଲେଇ ଆସିବୁ ଏକ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦୁଃଖ, ଶାନ୍ତ ଅଥଚ ଅଭିମାନ କୁଆଟି ତା'ର ଦରିଦ୍ର ମାଆ କୋଳକୁ । ଏଠି ସେ ଶୁଖି ଶୁଖି ମରିବ - , କିନ୍ତୁ ସେଠି ସେ ଦୁଃଖ ଦିଅ ମହୁର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ଅବହେଳା ସହପାରିବ ତାହିଁ । ପଲେଇ ଆସିବୁ—ପଲେଇ ଆସିବୁ—ମୁହଁ ତ ନାହିଁ ତାର ରକ୍ତମାଂସର ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷାର ଆଉ ପ୍ରାଣପୁରୁଷର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସଙ୍କେତ—ସେ ତା'ର ସନ୍ତାନ—ସେ ଅବହେଳା ସହ ନ ପାରି ପୁଣି ବାହୁଡ଼ି ଆସିବୁ ।

ସୁମିତ୍ରା ଦୁଇ ପାଦୁଲରେ ମୁହଁଟିକୁ କାପଟି ଧରି ମୁହଁରେ ଲଗାଇଲା—ତାର ସମସ୍ତ ଅନ୍ତର ଏକ ଗଭୀର ବେଦନାରେ ଥରିଉଠିଲା । ମୁହଁଟିକୁ ବ୍ୟାକୁଳଭାବରେ ମୁହଁରେ ଲଗାଇ ସେ ଆଦୃକଣ୍ଠରେ ବାହୁଡ଼ି ଉଠିଲା—

ଆରେ ମୋ ଦୁଃଖୀ ଧନରେ !

ଆରେ ମୋ ଦୁଃଖ ସଂଖ୍ୟାଳୀରେ !

ଆରେ ମୋ ରଜ୍ଜ ରଜନରେ !

ଆରେ ମୋ.....

ତାର ଆଖିର ଲୁହରେ ମୁହଁଟା ଓଢ଼ା ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

ହଠାତ୍ କାହାର ଡାକରେ ସୁମିତ୍ରା ଚମକିପଡ଼ି ପ୍ରକୃତରୁ ଯୋକାଉଠିଲା ।

ସୁମି ଅପା ? ?

କିଏ ? ରାଧାବାଣୀ ? ଦୁର୍ଗମଣି ?

ରୁମେମାନେ କ'ଣ—କୁଆଡ଼େ—ମାନେ କଅଣ ହେଲା ?

ରୁମେ ଏଠି ଆସି ବସିବୁ ସୁମି ଅପା ? ଅମେ ତେଣେ ଖୋଜି ଖୋଜି ଧକଲୁଣି ।

ଗୁଡ଼ି ଆସି ଆଠଟା ହେଲାଣି ।

ଭରଣ କଥା ଶୁଣିଲଣି ସୁମି ଅପା ? ଆରେ—ରୁମ ଆଖିରେ ଲୁହ କ'ଣ !

କାହୁଁଥିଲା ନା କଅଣ ? କଅଣ ହେଲା ରୁମର ସୁମି ଅପା ?

ସୁମିତ୍ରା ଏ ସବୁ ନ ଶୁଣି ପଚାରିଲା—

ଭରଣ କଥା କଅଣ ହେଲା କହୁଥିଲା ? କଣ ହେଲା ଭରଣର ? ଆଉ କହୁଲା

ଭରଣର କଅଣ ହେଲା ?

ଭରଣ ନାହିଁ ଯେ—

କୁଆଡ଼େ ଗଲ ?

ମଲ୍ଲ ରୂପେ ଜାଣିନ ? ଆଜି ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଶୁଏ ଆସି ତାକୁ ମେସରୁ ଲେଇଗଲା କାରରେ । ଆଜି ସେମାନେ କଟକ ଯାଇଥିବେ ।

ହବ ଆଉ କ'ଣ ସୁମି ଅପା ? ରୂପେ ଏମିତି ଚମକିଲା ଭଳି ହେଉଛ କାହିଁକି ? ଏ କଥା ତ ଆମେ ଆଗରୁ ଜାଣିଥିଲୁ । ଆଜି ସେମାନେ କଟକ ଗଲେ । କାଲି ତାଙ୍କର କୋର୍ଟରେ ବାହାଘର ହେବ ଯେ ।

ବାହାଘର ?

ହଁ ହ ବାହାଘର । ଦୁଃଖୀ ଘର ନୁହେଁ ସୁମି ଅପା—ବାହାଘର । ଭରଣା ଶେଷକୁ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଶୁଏକୁ—ଭଲହେଲା ଭରଣା ଗୋଟେ କୃଳରେ ଲଗିଗଲା । ହେଲେ ଆମେ ଏଠି ମଲ୍ଲ ।

ସୁମିହାର ଓଠ ଥର ଉଠିଲା । ତା'ର ଆଖିର ତୋଳା ଦୁଇଟା ଜଳିଉଠି ପଦାକୁ ବାହାରି ଆସିଲା । ସେ ଖୁବ୍ ବେଶାଢ଼ର ଭାବରେ ଆଦେଶ ଦେବା ଭାବରେ ପଚାରିଲା—

କାହିଁକି ? ରୂପେ ଯବୁ ଏଠି ମରବ କାହିଁକି ? ଆଉ ସେ କଥା ପଚାରିବ ? ଭାରି ହସାଉଥିଲା ଭରଣା । ଆଜିଠାରୁ ମେସରେ ଆମର ହସ ଲାଗିଗଲା ସୁମି ଅପା !!

ସୁମିହାର ସମସ୍ତ ଦେହଟା ଥର ଉଠିଲା । ତାର ମୁଣ୍ଡଟା ବୁଲାଇଦେଲା । ତାକୁ ଲାଗିଲା—ସେମିତି ଶୁଣିଆଡ଼ୁ ହସର ତୋଫାନ ମାଡ଼ିଆସୁଛି ।

ହାଃ ହାଃ ହାଃ,

ହୁଃ ହୁଃ ହୁଃ,

ହୋ ହୋ ହୋ—

ତାର ମୁଣ୍ଡ ବରିଡ଼ି ଗଲା । ସ୍ୱପଟର ପେଣ୍ଡାଲ ଉପରେ ଏକ ଉନ୍ମାଦିନୀ ନାୟିକାର ଆବେଗପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଭାବର ବଚନକା ଭଳି ସେ ହାତ ହଲାଇ ବହୁତା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା ।

ଆରେ ଯାଃ—ଏଇଥିଲାଗି ରୂପେ ଯବୁ ମରିଯିବ ବୋଲି ଭାବୁଛ ? ଆଲୋ—ଭରଣା ଶୁଣିଗଲା ବୋଲି ତା' ପଛେ ପଛେ ଏ ମେସରୁ ହସ ଗୋଡ଼ାଇ ଯିବ ନାହିଁ । ଯାଉ ସେ କୋଉ ଗାତ ଚୁଲିନି ଯାଉଛି ଯାଉ । ତେମେ ଯବୁ ଶୁଲ—ଶୁଲ ଫେରି ଶୁଲ ମେସକୁ । ଦେଖିବ ମୁଁ କମିତି ଆଜିଠାରୁ ତୁମକୁ ସବୁ ହସାଉଛି । ଶୁଲ—ଶୁଲ ବେଇଗି ଶୁଲ । ହସ ଲାଗି ମରିଯିବ କାହିଁକି ନେ ? ଶୁଲ—ଶୁଲ—ମେସକୁ ଶୁଲ ଆଜି ରାତିରେ କ ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଗୋଟାଏ ମଜାଦାର ହସକଥା କହିବି । ହସି ହସି ଗଡ଼ିଯିବ ରୂପେମାନେ, ହସି ହସି ଲେଟିଯିବ ନେ—ହସି ହସି କାନ୍ଦି ଉଠବ ।

ଭାଗ ମଜାର କଥା ଲେ ଭାଗ ମଜାର କଥା.....

ହ ହ ହ ହ,

ହ ହ ହ ହ ।

ସୁମିତ୍ରା ଉନ୍ମାଦନା ଭଳି ହସି ଉଠିଲା ଉଚ୍ଚ କଣ୍ଠରେ ।

ହର୍ଷମଣି, ବାସନ୍ତୀ ଆଉ ରାଧାମଣି ସୁମିତ୍ରାର ଏ ହସ ଦେଖି ସନ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେ ।

ସେମାନେ ପାଟି କରି ଉଠିଲେ ।

ସୁମିତ୍ରା—ସୁମିତ୍ରା—ଆରେ ଏମିତି କଅଣ ହେଉଛି ସୁମିତ୍ରା ? ସୁମିତ୍ରା ତଥାପି ହସି ଲାଗିଛି ଲହରୀକୁ ଲହରୀ ହସ—

ହ ହ ହ

ହ ହ ହ ।

ସୁମିତ୍ରା—ଓହୋ—ସୁମିଁ ଅଁ ପାଁ—ଏଁ—କଅଣ ହେଲା ଛୁଁମର ?

ଇଲେ ମାଆଲେ..ଆଲେ ଏ କଅଣ ହେଲା ?

ଏଁ ଏ ଏଁ ଏଁ ସୁମିତ୍ରା...

ସେମାନେ ସମସ୍ତେ କୁଣ୍ଡିଆ କୁଣ୍ଡି ହୋଇ କାନ୍ଦି ଉଠିଲେ...

ସୁମିତ୍ରା ତଥାପି ହସୁଛି ।

ହ ହ ହ,

ହ ହ ହ,

ହ ହ ହ ।

ଭୋଜି

ବସନ୍ତକୁମାରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ

ନାନା କହୁଛୁ କାଲି ନାମୁଁ ଶେଷରେ ଭୋଜି—ସେ ନାନା ଯାଜନେ ଚାହୁଁଲୁକି ଯିବ ।

ରାତିଯାକ ବିନ ଆଖିରେ ନଦ ନାହିଁ । ଥରକୁ ଥର ମା'କୁ ନଦରୁ ଉଠେଇ ପରୁଛୁ ସକାଳ ହେଲୁଣି କି ନାହିଁ । ନାନା କହୁଛୁ ଆଜି ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଲୁକୁ ନେଇଯିବ । ନେଲେ ପିଲାଙ୍କ ସାଥରେ ଚନ୍ଦ୍ରା କରେଇ ଦେବ । ବଛଣୀରେ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ବିନ ଗରୁଡ଼ ସେଇ କଥା । ହଠାତ୍ ଧଡ଼ ପଡ଼ ହୋଇ ଉଠି ନସି ମା'କୁ ହଲଇ ଦେଲେ “ମା’ ମା’, ଉଠ୍... ସକାଳ ହେଲୁଣି, କାଉ ରାବଲୁଣି ପର ।”

ନଦ ମଳମଳ ଆଖିରେ ଡିଡ଼ିକ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ମା’ ଜବାବ ଦେଲେ, “ଓଃ, ଏ ହୁଆଟା ମଣିଷକୁ ଟିକେ ଶୋଇଦବ ନାହିଁ...ଏଡ଼େ ଅଛାର ଅଛି, ସକାଳ କୋଉଠି ହେଲୁ... ହଇରେ ?”

—ହଁ ଗୋଟାଏ କାଉ ବୋବେଇଛି—ମୁଁ ସଫା ଖୁଣିଛି । ମା’ ଅଳମ ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ ବିନ ରମାକୁ ଡାକିଲେ “ନାନା, ନାନା, ସକାଳ ହେଲୁଣି...ଉଠିବୁ ନାହିଁ କଲେ ? ଏ ନାନା—”

କବାଟ ଖୋଲି ଦିନହେଁ ଯାକ ପଦାକୁ ଆସିଲେ । ମା’କୁ ବିନର ବାରବାର ଡାକିବା ଆଗେ ତା କାମ ସାରି, ତା ପରେ ଯାହିଁ ଯୋଉ କଥା ମେଦ ।

ପୋଖରୀର ପଥର ଉପରେ ବସି, ହାତରେ ଖଣ୍ଡେ ଝାମା ଧରି, ବିନ ନିଜ ଦେହକୁ ରଗଡ଼ୁଛୁ ଆଉ ମଝିରେ ମଝିରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଛୁ—ମା’ ଏଥର ମୁଁ ଗୋରା ଦୁଣିଲି ? ମା’ ଯେତେ କହୁଲେ ବି ବିନର ମନ ମାନ୍ଦୁନାହିଁ । ସେ ଆଉର ବେଶି ରଗଡ଼ି ହେଉଛି । ଶେଷରେ ବିନ ଜଦ୍ ଧରି ବସିଲେ ପାଖକୁ ଆସି ଦେଖିଯିବାକୁ । ବାସନମଳା ଛୁଡ଼ି ମା ଆସି ଦେଖିଲେ ଝାମା ଗୋଟାରେ ଦେହର ନରମ ତମ ଆଞ୍ଚୁଡ଼ି ହୋଇ ଲଲ ପଡ଼ିଗଲାଣି । ପୁଅ ହାତରୁ ଝାମା ଖଣ୍ଡକ ଟାଣି ନେଇ ମା’ କହିଲେ, “ହଇରେ ଝାମାରେ କିଏ ଦଖି ହୁଏ ?”

—ଅଲତା ନାଲିଲୁଗେଲେ ଝାମା ଦଖି ତୁ ନେଇବ ଗୋଡ଼ର ମଳ ବାହାର କରିଦଉ ?

ଗାଧୁଆ ସେତିକିରେ ବନ୍ଦ । ଦେହସାରା ପୋଡ଼ିଲୁଣି । ପୋଡ଼ିପାଡ଼ି ହେଇ ବନ
ଫେରି ଆସିଲ । ଘରର ମାଟି କାନ୍ଥରେ ଖଣ୍ଡେ ଦର୍ପଣ ପୋତା ହୋଇଛି । ସେଇଠି ଆସି
ଠିଆ ହେଲା ବନ—ହାତରେ ସାନଥା । ପାନଥାର ମଝି ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଭଜା । ଦୁଇ
ମୁଣ୍ଡରେ ସାକା ଦି' ଚାରି ଗଣ୍ଡା ଦାନ୍ତଅଳୁ, ସେତିକି । ସେଇ ପାନଥାରେ ବନ ନିଜର
ତେଲ ଜର ଜର ଟାଆଁ ସା ବାଲଗୁଡ଼ାକ ଚିକ୍‌କଣ କରି ପାରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାରେ ଲାଗିଗଲା ।
ମନରେ ଆନନ୍ଦ ସବୁ ଆଜି ତାର ସଫା, ଯୁଗୁର, ଚିକ୍‌କଣ ।

x x x x

ସ୍କୁଲ ପାଠକ ପାଠେ ପହଞ୍ଚି ବନ କହିଲା, “ନାନ, ମତେ ସବୁ ଜିନିଷ ଦେଖେଇ
ଦେବୁଟି ? ଆଉ ସବୁ ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଚିହ୍ନା କରେଇଦେବୁ...ଏ ?”

“ହଉ ! ହେଇ ଦେଖ । ଏଠି କେମିତି ଦୁବଦାସ ହୋଇଛି, ଆଉ ଏଠି ମୁଆ
ଦାସ ।”

“ଆରେ ହୁଁ ତ” କହି ଜୀବନରେ କେବେ ଦାସ ନ ଦେଖିଲା ପରି ବନ ନରୁପଡ଼ି
ନିଜ ହାତରେ ଥରେ ଦାସଗୁଡ଼ାକ ପରଖି ନେଲା । ତାପରେ ସେମାନେ ଆଗକୁ
ଗୁଲିଲେ ।

ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଗଛ ରମା ଦେଖେଇ ଚାଲିଛି...ମନ୍ଦାର, ପଲ୍ଲୀ,
କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରା, ରଜନୀକାନ୍ତ, ଆମ୍ବ, ବେଲ—କିଏ ଫୁଲ ଫଳରେ ଲଦି ହୋଇଛି, ଆଉ
କିଏ ବା ସେମିତି ଥିଲା ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି; କିନ୍ତୁ ବନ ଆଖିରେ ଆଜି ସବୁ ସୁନ୍ଦର ।
ଆଖିରେ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁର ରଙ୍ଗ ବୋଲି ସେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଛି, ପୁଣି ଆଗକୁ ମାଡ଼ି
ଗୁଲିଛି ।

ଗଛ ପତ୍ର ଦେଖାଯାଉଛି । ବାକି ରହୁଛି ସ୍କୁଲଘର ଯେଉଁଠି ପିଲାମାନେ ଆଗୁମରେ
ବସି ପାଠ ପଢ଼ନ୍ତି । ରମା ଦେଖିଲା ତାଙ୍କ କାନ୍ଥ ଖୋଲା ହୋଇନାହିଁ । ଭଙ୍ଗା ଖିଡ଼ିକି-
ବାଟେ ଉପରକୁ ଉଠି, ଭଜର ହାତ ଧରି ଭିତରକୁ ଟାଣି ନେଲା । କବାଟ ଖିଡ଼ିକି
ବନ୍ଦ, ସବୁଆଡ଼ ଅନ୍ଧାର ଦିଶୁଛି । ଚାଲିଲାବେଳେ ବେଞ୍ଚ ଦେହରେ ଧକ୍କା ଲାଗିଯାଉଛି,
ଆଉ ତାଆରି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବନ ପାଟିରୁ ନିଜର ଅକାଶତରେ ବାହାର ଆସୁଛି
‘ବାପଲେ’ ‘ମାଆଲେ’ ଚିତ୍କାର । ଶେଷକୁ ରମାର ଜାମା ଟାଣି ଧରି କହିଲା, “ନାହିଁ
ଲେ ନାନ, ଭୂତଅବ...ଗୁଲି ଫେରିଯିବା” ଗୁଣ୍ଡରୁ କଥା ସରିନାହିଁ ବଜୁଲି ବତି ଜଳି
ଉଠିଲା ଆଉ ସେଇ ଆଲୁଅ ତଳେ ଦେଖାଗଲା ରମା ମୁହଁରେ ସଫଳର ଛପିଲା ହସ ।
ବନ କାବା ହେଇ ଚାଲିଛି—ନାନା ତାର କେତେ କଥା ଜାଣିଲଣି । ସେ କହିଲେ
ବଜୁଲିବତି ବି ଜଳୁଛି ।

ଆନନ୍ଦରେ ଗୋଡ଼ ତଳେ ଲଗୁନାହିଁ—ଏ ଜାଗାରୁ ସେ ଯାଗାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ପୁଣି ଆସୁଛନ୍ତି । ଉପରେ ନେଲିଆ ଆକାଶ ନାହିଁ କି ତଳେ ଶାଗୁଆ ସାସର ଗାଲିରୁ ନାହିଁ; ତଥାପି ସେଇ ରୁଷିଲ ଘରେ ଦୃଢ଼ି ମଣିଷକୁଆ ବସନ୍ତ କାଳର ଶାଟ-ପତଙ୍ଗ ପରି ଆନନ୍ଦରେ ନିଜକୁ ଭୁଲିଯାଇଛନ୍ତି ।

x

x

x

x

ପଞ୍ଚାଆରେ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ପିଲା ବୁଲୁଛନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ରା ପିଲାଙ୍କୁ ଦେଖି ଭାବର ହାତ-ଧରି ରମା ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲା । ଦଳକ ଯାକ ବନକୁ ଚାଲିଗଲା—ସମସ୍ତଙ୍କ ଓଠରେ ମୁରୁକ ହସ ।

—ଏ କିଏ ରମା ?

—ମୋ ଭାଉ ।

—ଠିକ୍ ଅନାୟିକ ଭଳି ଦିଶୁଛି । ଜଣେ ଟିପ୍ପଣୀ କାଟିଲା ।

ରମାର ମୁହଁ ଶୁଖିଗଲା । ସନ୍ଦେହ ଭରା ଆଖିରେ ଭାବକ ଆଉ ଥରେ ଭଲ କରି ଦେଖି ନେଲା । ବନର ଚେପଟା ନାକ, ମୋଟା ଓଠ, ପୁରୁଣା ଗାଲ ଓ ପାଟିଲା ତାଳ ପରି ଦେହର ରଙ୍ଗ । କୌଣସିଟିରେ ରମା ଦୋଷ ଖୋଜି ପାଇଲା ନାହିଁ । ଭାବର କାନ୍ଦ ଉପରେ ହାତ ରଖି କହିଲା, “ତତେ ମିଛରେ କହୁଛନ୍ତିରେ, ତୁ ତର ନା” । ବନ ସେ ତର ନାହିଁ ଏ କଥା ଦେଖେଇବାକୁ ହସିଦେଲା । ମୋଟା ଓଠ ଦ’ଫାଳ ଭିତରୁ ସବୁ ଜିଭଟିଏ ପଦାକୁ ବାହାରି ଆସି ଲହ ଲହ ହେଇ ପୁଣି ପଶିଗଲା—ଠିକ୍ ସାପ ପରି ।

—ହେ ପିଲା, ଆଉ ଟିକେ ହସିଲୁ ହସିଲୁ.....

—ନାହିଁ । ବନ ମୁହଁ ଶୁଖେଇ ଛୁଡ଼ାହେଲା ।

—ଆରେ ! ନିହାତି ଅବାଧ କୁଆଟାଏ ତ ! ! ହସ !

—ନାନି, ଗୁଲ ଖେଳିବା ।

ବନ ନାମର ହାତ ଧରି ଖେଳିବାକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ଖେଳ ଖେଳ ଦେହରୁ ଝାଲ ଜିରିଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି । ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁଣ୍ଡ ଉପରୁ ତଳକୁ ଖସିଲେଣି । ତଥାପି ରଜା ସରୁନାହିଁ ।

x

x

x

x

ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ପିଲା ଚାଲିଛନ୍ତି—ଗୋଟାଏ ହାତରେ ଚଟେଇ, ଆଉ ହାତରେ ଖଲପତ୍ର । ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ିର ଶେଷ ମୁଣ୍ଡରେ ବସିଛନ୍ତି ବନ ଆଉ ରମା । ବନର ଲେଉଟା ଆଖି ଦୁଇଟା ରହୁଡ଼ି ପତ୍ର ଉପରେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ନାମକୁ ତୁମ୍ଭଟି ଦେଉଳି ନାମ ଆରମ୍ଭ କଲେ ସେ ଆରମ୍ଭ କରିବ । ଖେଳିଲେବେଳେ ନାମ ତାକୁ ବାର ବାର

କରି କହୁଛି, ନାମ ଆରମ୍ଭ ନ କରିବାଯାଏ ସେ ଯେମିତି ଆରମ୍ଭ ନ କରେ ।

ସୁଲର ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡିଆମାନେ ପୂର୍ବରୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଠିକ୍ ଦିଆହୋଇଛି କି ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ଜଣକର ଆଖି ପଡ଼ିଗଲା ରମାର ଗୋଡ଼ ଉପରେ—ମନ୍ଦା ମନ୍ଦା କାନ୍ଦୁ । ରମାକୁ ଚାହିଁ ସେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ,—ତମର କାନ୍ଦୁ ହେଉଛି— ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଡେଇଁବ । ତମେ ଯାଅ ଖେଳୁଥିବ । ଏମାନେ ଖାଇପାରିଲେ ତମକୁ ଡାକି ଆଣିବ ।’ ରମା ଉଠିପଡ଼ିଲା ।

ବନ ବକଳ ହୋଇ ଚାହିଁଛି ନାମ ମୁହଁକୁ ।

—ଏ ପିଲା କିଏ ?

—ମୋ ଭାଇ ।

—ଆହା, ତାକୁ ବି ତମେ ପାଥିରେ ନେଇଯାଅ । ତମେ ଖାଇଲାବେଳେ ସେ ଖାଇବ ।

ଭାଇ ଭଉଣୀ ଦୁହେଁ ଉଠି ଚାଲିଗଲେ ଖାଇବା ଜିନିଷକୁ ଲେଉଟାଇ ଆଖିରେ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ।

—ଚାହିଁଲୁ ବନ, ସେମାନେ ଖାଇପାରନ୍ତୁ ଆମେ ଖାଇବା ।

—ନାହିଁ ନାମ, ମତେ ଭାରି ଶ୍ରେକ କଲଣି...ବାନ୍ତି ମାଡ଼ୁଛି । ସକାଳେ ମା ଖାଇବାକୁ ଦେଲାବେଳେ ତୁ ମନାକଲୁ ।

—ହଉ ରଜିଆ, ଆଉ ଟିକିଏ ବେଳ ତ । ଦେଖିଲୁ ତ କେଡ଼େ ବଡ଼ିଆ ଜିନିଷ ସବୁ ରଜା ହେଉଛି । ସକାଳେ ତ ମା’ ପିଆଳ ଖାଇବାକୁ ଦେଉଥିଲା...ତାକୁ ଖାଇଥିଲେ ତୁ କଣ ଭଲ ଜିନିଷକୁ ବେଶି ଖାଇପାରିଥାନ୍ତୁ ?

—ମତେ ବାନ୍ତି ମାଡ଼ୁଛି ।

—ହଉ ତେବେ ଚାଲ, ଘଟା ବେଲପସ ଶୁଣି ଦେଲେ ବାନ୍ତି ଭଲ ହୋଇଯିବ ।

ବେଲପସ ଶୁଣିବା ବଦଳରେ, ଦୁଇମୁଠା ବେଲପସ ଚୋବାଇ ଖାଇଦେଇ ବନ କହିଲା, “ନାମ ଭାରି ଶ୍ରେକ...”

—ହେଉ ଦେଖ, କଣ ସବୁ ରଜା ହେଉଛି ତତେ ମୁଁ ଏଇଠି ଦେଖେଇ ଦଉଛି, କହୁ ରମା କାଠିକୁଟା ସାଉଁଟି ଆଣି ମାଛ ମାଂସର ଠା’ ସୁମାରି କଲା । ଇଟା ଗୋଡ଼ି ମିଠେଇ ଭାବରେ ଓ ସାସ ପସ ତରକାରୀ ଭାବରେ ଜଣାଗଲା । ବନର ଶ୍ରେକଲ ଆଖିକ ଚାହିଁ ରମା ଭୂତ ଗପ ଆରମ୍ଭ କଲା, ଏଇଠି ଏଇ ପାଚେରୀ ଆରପଟେ ଯେଉଁ ଅଛାରିଆ ଘରଟା ଦେଖୁଛୁ—ସେଇଠି ଭୂତ ଥିଲା ।

x

x

x

x

କୁତ ଗପରେ କେତେବେଳେ ଯାକନ୍ତୁ ଜଣାନାହିଁ । ବୁଢ଼ଜ୍ଞା ସୂର୍ଯ୍ୟର ଲାଲଟିଆ କରଣ ବସ୍ତ୍ରହେଇ ପଡ଼ିଛି । ପିଲା ଦହେଁ ଆଲିକା ହେଇ ବସିଛନ୍ତି ସେଇ ସାଥ ଉପରେ । ହଠାତ୍ କାହାର ପାଟିରେ ଚମକ ପଛକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ ଚପରାଣି ଡାକୁଛି । ଖୁବ୍ ହେଇ ରମା ଭାଇର ହାତ ଧରି ଉଠିଲା, ଗୁଲ ଏଥର ଖାଇବା, ଦେଖନ୍ତୁ ଚପରାଣି ତାକି ଆଇଚ ? ଶୁଣିଲା ମୁହଁରେ ହସ ଫୁଟେଇ ଚପରାଣିକୁ ଚାହିଁ ରମା ପଚାରିଲା—ସେମାନେ ଖାଇଯାରିଲେଣି ?

—ହଁ, ସବୁଏଁ ଖାଇଯାରି ଘରକୁ ଗଲେଣି...ତମେ ଆସି ଏଇଠି ବଇଚ; ଘରକୁ ଯିବ ନାହିଁ କି ?

ନିଜର ଅଜାଣତରେ ମୁଠା ଭିତରୁ ଭାଇର ହାତ ଖସି ପଡ଼ିଲା । ରମା ଆଖିରେ ପାଣି ।

ଦୟା ଦେଖେଇ ଚପରାଣି ବହୁଲା, “ଗୁଲ, ମୁଁ ଘରେ ଛୁଡ଼ି ଦେଇଯିବି ।”

...ନା ଥାଉ । ଆମେ ଏକା ଚାଲିଯିବା ଯେ ।

x

x

x

x

ଭୋକି ଜାଗା । ଅଇଁଠା ପକ୍ଷ ଉପରେ କାଉ କୁକୁରଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ । ସେଇଠି ଚାରିପଟି ଧୂଳି ଧୂସରିଆ ଛୋଟ ଛୋଟ ପାଦ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ଅଟକି ପୁଣି ଆଗକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ସକାଳେ ଯେଉଁ ପାଦ ଚାରିପଟି ହାଲୁକାରେ ତଳେ ଲାଗୁ ନ ଥିଲା—ସଞ୍ଜବେଳକୁ ତାର ଯେମିତି ମାଟି ଉପରୁ ଉଠିବାକୁ ଆଉ ବଳ ନାହିଁ !!!

ଆରଣ୍ୟକ

ମନୋଜ ଦାସ

ମିସେସ୍ ମିଟି ଦ୍ଵାରଦେଶରେ ମୁହଁ ଶଇଟିଏ ଶୁଣିଲେ । ସେ ଆଖି ଖୋଲିବା ପୂର୍ବରୁ
ଆନ୍ତର କେତେଥର ଏଭଳି ଠକ୍ ଠକ୍ ଶବ୍ଦ ହୋଇଥିବ । ସେସବୁ ଆଘାତ ବଡ଼ ମୁହଁ ।
ମଝିରେ ଏକ ଏକ ମିନିଟ୍‌ର ବ୍ୟବଧାନ । ଚୌକିଦାର ଅନ୍ୟଥା କରପାରନ୍ତା ନାହିଁ ।
ସେ ଜାଣେ ।

ମିସେସ୍ ମିଟି ପ୍ରଶନ୍ତ କୋଠରୀଟି ଭିତରଘାଟି ଥରେ ଆଖି ବୁଲାଇ ଆଣିଲେ । ତାଙ୍କ
ଗୋଡ଼ ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିଲେ ରାଜାସାହେବ...ଗଦାଏ ଅଶ୍ଳୀଳ ଆବର୍ଜନା । ରାଜା-
ସାହେବଙ୍କ ଫୁଲ ଓଠ ଉପରେ ଅଧ ତଳନ ମାଛ ପିକ୍‌କି କରୁଥିଲେ ।

ଆଉ ଦୁଇଗୁଣ୍ଠ ସ୍ଵର୍ ବର୍ଣ୍ଣ ମି: ଗୁକୋଡ଼ି ନାକ ଡାକୁଥିଲେ...ଘୁଷୁରି ଆଣିନାଦ
ଭଲ ।

ଆଉ ମି: ମିଟି ଓ ମିସେସ୍ ଗୁକୋଡ଼ି ଚଟାଣ ଉପରେ ପରସ୍ପର ମୁହଁମୁହିଁ ଶୋଇଥିଲେ;
ସମ୍ଭବତଃ ପରସ୍ପର ଲଗାଇ ଛୋଇ ଆସିବାର ପ୍ରୟାସ ଭିତରେ ଅଚେତନ ହୋଇ-
ଯାଇଥିଲେ ।

ଦ୍ଵାରଦେଶରେ ଆଉ ଏକ ଆଘାତ । ମିସେସ୍ ମିଟି ଆଉ ଧାସେ ଚେତି ଉଠିଲେ ।
ସେହି ପବନ ପ୍ରମାଣ ଜଡ଼ିତା ତାଙ୍କ ଚେତନା ଉପରେ ରୂପି ବସିଥିଲା, ସେଥିରୁ
ଅତଡ଼ାଟାଏ ଖସିଗଲା । ଅବଶ୍ୟ କେତେବେଳେ ସେମାନେ ସଭର୍ଷ ଶୋଇପଡ଼ିଥିଲେ;
ସେ କଥା ଏ ଘାଟି ସେ ମନେପକାଇ ପାରୁ ନ ଥିଲେ । କେବେ ଅର୍ଦ୍ଧ ଚେତନ
ବାରହାଟିକୁ ନିଆଁ ଭିତରକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବା, ତତ୍ପରେ ଗୁରୁପଟେ ନାଚି ନାଚି ସୁର
ସମ୍ଭବ୍ୟାହାରରେ ସେଥିରୁ ଅର୍ଦ୍ଧ ସିଦ୍ଧ ମାଂସ ତେନାଏ ତେନାଏ କାଟି ଖାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ସବୁ ମନେଅଛି । କେବେ ଅସୁବିଧା ବର୍ଷ ତଳେ ମଣିଷର ଯିମିତି ଉନ୍ନତ, ବଣ୍ୟ ଅବସ୍ଥା
ଥିଲା, ରାତିକ ପାଇଁ ତାହାର ଭିତରକୁ ଫେରିଯିବା ସ୍ଥଳ ସେମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ମି:
ଗୁକୋଡ଼ି ଅବଦମିତ ପ୍ରାଗୈତିହାସିକ ପ୍ରକୃତିର ଅବାଧ ମୁକ୍ତିତତ୍ତ୍ଵ ଉପରେ ଜଣେ
ପଣ୍ଡିତ । ସେଭଳି ସାମର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରାକୃତ ମୁକ୍ତି କେତେ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟକର, ପାନାହାର ଆରମ୍ଭ
ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ବସନ୍ତରେ ସେ ଗୋଟାଏ ଲମ୍ବା ବକ୍ତୃତା ଦେଇଥିଲେ । (କିଏ ବା

ଶୁଣୁଥିଲା ସେଇ ବୁଦ୍ଧବୃଦ୍ଧ ଚକ୍ର !)

ଦ୍ଵାରଦେଶରେ ପୁନଃବାର ଏଇ ଆଘାତ । ଏଥର ମିସେସ୍ ମିଟିଙ୍ଗ୍ ସ୍ଵପ୍ନରେ ଚକ୍ରଟି-
ଗଲା ସମସ୍ତ ରାତିବୃତ୍ତ ।

(ଗୁରୁ)

ପୁନଃବାର ଦ୍ଵି ପ୍ରହର—

ମାଲ ମାଲ ବଣବୁଦ୍ଧା ଓ ରୁଡ଼ ପଥରମାଟି ଛେଚି, ଦଳି, ଅରଣ୍ୟ ଭିତରର ଏଇ
ପରିତ୍ୟକ୍ତ ବାଞ୍ଛାରେ ଅଭିମୁଖେ ଈଶ୍ଵର ଗୁଲିଥିଲା । ଆହତ ପ୍ରଜାପତିଟିଏ ଚକାଚଳେ ଶୁଣା
ପଡ଼ି ଯାଆନ୍ତେ, ମିସେସ୍ ମିଟି ଚକ୍ରାର କଲେ, “ଭାଃ, ବଡ଼ କରୁଣା ହୁଏ ଯେ !”
ମାଗନ୍ ଭଲ ଚକ୍ରଟି, ଭରଳ କାରୁଣ୍ୟ ଯେମିତି ଧାର ଧାର ବହୁ ଆସିବ, ସିମିତି ତାଙ୍କ
ମୁହଁର ରେଖା ସବୁର ସାବଲୀଳ କୁଞ୍ଚନ । ସେଇ ଗଳିତ କାରୁଣ୍ୟକୁ ତଟାପଟୁ ଗୁଡ଼ି-
କେବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲା ଭଲ ମି: ଗୁକୋଡ଼ି ତାଙ୍କର ବାପ ନିଶ ମଣ୍ଡିତ ଅତିକାୟ ମୁହଁ
ମିସେସ୍ ମିଟିଙ୍ଗ୍ ଶୁଦ୍ଧ ନିକଟକୁ ଆଣି କହିଲେ, “ହୁଃ ! ଏଡ଼େ କୋମଳ ହେଲେ
ଚଳବ, Child ?” ମିସେସ୍ ଗୁକୋଡ଼ି ସିମିତି ଗୋଟାଏ ଦୂରନ୍ଧରେ ଆକାଶ
ହୋଇଛନ୍ତି, ସିମିତି ନାସିକା କୁଞ୍ଚନ କରି କହିଲେ, “ମିଟି ସାହେବଙ୍କ ଭଲ ସ୍ଵାମୀ
କୁଳନାରେ ଟିକିଏ ମାନ୍ୟତା କୋମଳ !” ମିସେସ୍ ଗୁକୋଡ଼ି ଯେତେବେଳେ ପ୍ରତି
ଅନ୍ଧାର ଉପରେ ଜୋରଦେଇ ଆପାତ ନିଶ୍ଵାସ-ଶ୍ରୁତି କଣ୍ଠରେ ଶବ୍ଦମାନ ଉତ୍ତାରଣ କରନ୍ତି,
ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଗୋଟାଏ ଆଖି ନିୟମିତ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ଅଦୃଶ୍ୟ ବିଷ
ଚକ୍ରଟିଯାଏ ବାତାବରଣରେ; ସ୍ଵପ୍ନ ଭୁଜଙ୍ଗ ସେଥିରେ ମୁଁ ସୁମାଣ ହୋଇପଡ଼ିବ ।
ତେବେ ସେ ବିଷର ଅଭିଶପ୍ତ ସେବନରେ ପରିପୁତ୍ର ମି: ଗୁକୋଡ଼ିଙ୍କର ଭବାନ୍ତରୀ ଘଟିଲା
କାହିଁ ।

ଆସୁଥିଲା ଅବସ୍ଥାରୁ ଏଥର ଯେ ମି: ମିଟିଙ୍ଗ୍ କଥାର ଗାଡ଼ି ଛୁଟିବ, ତା’ର ସିନ୍ଦୂରାଲୁ
ଜୀରନ୍ ହେଲା । ତଦର୍ଥ, ବିପ୍ଳବ କୁରୁଟିକୁ ସେ ହାତରେ ନ ଛୁଇଁ ମୁହଁର ଗୋଟାଏ
କୋଣକୁ ନେଇ ଆସି ଟପକିଲା ତଳକୁ କଣ୍ଠଦେଲେ । ସେ ହେଲେ ଉଚ୍ଛ୍ଵାନେନ୍ଦ୍ର ଏବଂ
ତାଙ୍କ ବଦନରେ ଖେଳିଗଲା ଏକଜାତୀୟ “କହୁବ ? ତମେମାନେ କ’ଣ ବୁଝିପାରବ ?”
ଭାବାର୍ଥସୂଚକ ସୂକ୍ଷ୍ମ ହସ । ସେ ଯେ ସାମାନ୍ୟ କଥା କହୁ କହୁବାକୁ ଯାଉନାହାନ୍ତି,
ଏହାକୁ ତା’ର ତେଜାବଳୀ । କେହି ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ଉପରେ ନିବନ୍ଧ ନ କରି ସଭିଙ୍କ
ମୁହଁରେ ଶୂନ୍ୟତାରେ ନିଜର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଝୁଲାଇ ରଖି ସେ କହିଲେ—

ମିସେସ୍ ଗୁକୋଡ଼ି ! ଏଇ ନାଶ୍ଵରୁଲୁ କୋମଳତା ଚକଟା ମୋ ପାଇଁ ବଡ଼
ରହସ୍ୟମୟ । ମୁଁ କହୁ ବୁଝେ ନା—ବୁଝିଲେ ? ବୁଝେ ନା । ତେବେ, ସତକଥା

କହିଲେ, ଆପଣଙ୍କର ମିସେସ୍ ମିଟିଙ୍କ ପାଖରେ କିଛି ଗୋଟାଏ ଅଛି, ସେହିଟାକୁ ମୁଁ ଭୟଙ୍କର ଭଲ ପାଏ । ହଁ, ସତକଥା କହିଲେ, ପ୍ରଜ୍ଞସେଧରେ ଶତ୍ରୁକୁ ଖତମ କରିବାଠାରୁ ବଳି ଭଲ ପାଏ । ହୁଏ ହୁଏ ! ସ୍ବାଃ, ସତ କଥା ।”

“ବୁଦ୍ଧର, ଟିକି ହେଟା !” ମିସେସ୍ ମିଟି ଆପଣେ ଜଣାଇ ମୁହଁ ଉପରେ ରୁମାଲ ଓ ରୁମାଲ ଉପରେ ମୁହଁ ବଞ୍ଚିହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ମିସେସ୍ ମିଟି ଆହୁରି କିଛି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଇଭଳି କୋମଳମତି ବାଳିକାଟିଏ ହୋଇ ରହିଲେ—ମିସେସ୍ ଗୁକୋଡ଼ିଙ୍କ ପ୍ରକଳ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାତ୍ ସତ୍ତ୍ୱେ । ତା’ପରେ ହଠାତ୍ ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତାଙ୍କର ବଚରଣୀଳ ଦୃଷ୍ଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଟର୍କର ଫୁଟି ଉଠିଲା ଯିମିତ !

“ସୋ ଡ୍ରାଇଭର୍ ! ଆମ୍ !”

ଗ୍ରାହର ନାମକୁ ଏକ ଅଳ୍ପ ବୁଝିବାର ପରିସର । ତା’ର ତଳ କଡ଼ ବୁଲୁଛି ଅନୁତ ପାହାଡ଼ ।

ଜିପ୍ ରହିଗଲା । ପ୍ରକାପପଟିଏ ଉଡ଼ିଗଲେ ପବନରେ ଯେତକ ତରଙ୍ଗ ହୁଏ, ସେଥିରେ ବି ତହଲି ଯିବାରେ ଅଭ୍ୟାସ । ମିସେସ୍ ମିଟି; କିନ୍ତୁ ଆକସ୍ମିକ ବ୍ରେକ୍ ପଡ଼ିତ ଜାକିରେ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ରହିପାରିଲେ । ପ୍ରାୟଶଃ ଏକତରଫ୍ ମିସେସ୍ ଗୁକୋଡ଼ିଙ୍କର ଉଭୟ ଆଖି ଅଭବନାୟୁ ଶ୍ରୀତ ଦେଖାଗଲା । ମିଟି ସାହେବଙ୍କ ଆସ୍ତବ୍ୟ ଭବ ଅନୁକୂଳ ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

ପାହାଡ଼ ତଳେ ସେହି ଅଳ୍ପ ବଳୟ ଭିତରେ ହରିଣଟାଏ । କଳାହାଣ୍ଡି ଆ ମେଘ ଭଳି ମୁଗୁନ ଦେହରେ ଝଲକାଏ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯିମିତ ଲାଗି ହୋଇ ରହିଯାଇଛି ।

ଜଡ଼ାମଞ୍ଜି ଡାକିଲା ଭଳି ସଭ୍ୟ ଜିପ୍ ଉତରୁ ଛୁଟିକି ପଡ଼ିଲେ । ବୁଢ଼ାକୁ ବୁଢ଼ା ଛୁଇଁ ହରିଣ ବାଟୁଲ ଭଳି ହୁଟୁଛି; ଏକ, ଦୁଇ, ତିନି, ଚାରି ତିନି, ଦୁଇ, ଏକ । ସେ ଏକ ହିଁ ଗତିର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରୁଛି । ତିନି ଦିଗରେ ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ କରୁଛି ପାହାଡ଼ । ଏକମାତ୍ର ଖୋଲା ଭଗତିକୁ ଆଦୋର ରହିଛନ୍ତି ଛଅଜଣ । ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ବନ୍ଧୁକ । ମିସେସ୍ ଗୁକୋଡ଼ିଙ୍କ ହାତରେ ବନ୍ଧୁକ ନାହିଁ । ହେଲେ, ତାଙ୍କ ଆଖି ଯିମିତ ଦୁଇଟି ଜଳନ୍ତ ବୁଲେଇରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା ।

ମିଟିଟିଏ ଏପଟ ସେପଟ ହୋଇ ହରିଣ ଗୋଟାଏ ଦୃଶ୍ୟାତ୍ମକ ପଦକ୍ଷେପ ନେଲା । ସେ ଡ୍ରାଇଭର୍ ଶ୍ୟାମଲେନ୍ଦୁର ଉଦ୍ୟତ ବନ୍ଧୁକ ଆଗ ଦେଇ ଅପର ପଟର ଗହନ ବୁଝାମାନ ଭିତରକୁ ଝପଟି ଚାଲିଗଲା ।

“ଶୁଟ୍ !” ମିସେସ୍ ମିଟି ଚିଲେଇ ଉଠିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଶ୍ୟାମଳ ଟି ଗାର୍ ଟିପିଲା ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ଦିଗର ଶ୍ୟାମଳମା ଭିତରେ ହରିଷଟି ଗୋଟିଏ ସୁନାର ଛୁରିକା ଭଳି ବିଛନ୍ତୋଇ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା ପରେ ସେ ବନ୍ଧୁକ ଅବନମିତ କଲା ।

ତା'ପରେ ପାଞ୍ଚ ଗୋଟି କୋଧ ଅର ଅର ଦାବା ଆଗରେ ଶ୍ୟାମଳ କୈଫିୟତ୍ ଦେଲା, “ହାତ ଗଲା ନାହିଁ । ସେଇଟି ହରିଣୀ । ଗର୍ଭବତୀ ।”

ରୁମାଳରେ ମୁହଁରୁ ଶରରୁଡ଼ାଏ ପୋଛୁ ଆଣିଲେ ମିସେସ୍ ମିଟି, “କେଡ଼େ ଆସ୍ତକ୍ । ! ପୁଣି ଅଶ୍ରୁମଳ କଥା ବି କହୁପାରୁଛୁ ।” ସେ ପ୍ରାୟ କାନ୍ଦି ପକାଇବାକୁ ଯାଉଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ମି: ଗୁକୋଡ଼ି ତାଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଲେ, “ଆହୁ ! ଆପଣ ପୁଣି ସେମିତି କୋମଳ ହେଲେ ମାତ୍ରାମ୍ ! ପରବର୍ତ୍ତୀ ଗୁନ୍ସରେ ଆପଣ ନିଜେ ଗୁଲି କରିବେ । ହେଲୁ ? ବନ୍ଧୁକଟି କୋଳରେ ଧରିଥାନ୍ତୁ ।”

ଏଥର ମିସେସ୍ ମିଟି ଡ୍ରାଇଭର ଶ୍ୟାମଳ ପାଖରେ ବସିଲେ । ସେଇ ଉଚ୍ଚତ ଯୁବକ ବାକି ପାଞ୍ଚ ଜଣଙ୍କ ବେଦନା ଓ ଆବେଗ ପ୍ରତି ଟିକିଏ ବି ଭ୍ରାନ୍ତ ହେଉନା କଲା ଭଳି ମନେ ହେଉ ନ ଥିଲା । ତା'ର କାରଣ, ତା'ର ଖାଉଥିବା ରାଜାସାହେବଟି ତା'ର ଅନ୍ତର୍ଭ୍ରାତା; ପରଲୋକବାଦ ବୁଢ଼ା ରାଜାଙ୍କର ବହୁ ସନ୍ତାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଶ୍ୟାମଳ ଜଣେ । ଅବଶ୍ୟ ତା'ର ଜନନୀ ରାଜାଙ୍କର ସ୍ୱୀକୃତିପ୍ରାପ୍ତ ରକ୍ଷିତାବର୍ଗଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଭ୍ରାତା ହୋଇ ନ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ତା'ର ଆସନ ଥିଲା ବହୁତ ନ୍ୟୁନ ।

ସଙ୍ଗତା ଟିକିଏ ବିମର୍ଷ, ଅଥଚ ସୁଦର୍ଶନ, ବଚସ୍ପତି ଶିକାରୀ ଶ୍ୟାମଳ ବୁଢ଼ା ରାଜାଙ୍କ ଚେହେରାର ସମସ୍ତ ଆଭିଜାତ୍ୟ ବହୁଳ କରୁଥିଲା । ଅଥଚ ବୁଢ଼ା ରାଜାଙ୍କ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟକାରୀ ରାଜାସାହେବ ଖୋଦ୍ ଥିଲେ ବିଶେଷତ୍ୱହୀନ ଜୀବଟାଏ । ଜୀବନଶୃଙ୍ଖଳ ଅସ୍ୱାଚୀନ ଓ ଅନର୍ଗଳ ବ୍ୟୟ ତାଙ୍କୁ ବହୁଦିନରୁ ଏକ ବିକଳ, ଅକ୍ଷୟ ବୁଦ୍ଧିଷୁରେ ପରିଣତ କରିଥିଲା । ଏଣିକି କେବଳ ନାରୀମାନଙ୍କ ଗହଣରେ ଯେତେ ଘାସ ସମୟ ସମ୍ଭବ କଟାଇ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ରାଘ ନେବା ହିଁ ଥିଲା ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ବିଳାସ । ମୁଖ୍ୟତଃ ସେଇ ଲୋଭରେ ସେ ବହୁଦିନରୁ ବର୍ଜିତ ତାଙ୍କର ଆରୋଗ୍ୟ ନିବାସକୁ ସପ୍ରତି ବାସଯୋଗ୍ୟ କରି ସେଠାକୁ ଏହି ଅଭିଯାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ ।

ବାଂଲେରେ ପହଞ୍ଚିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜାସାହେବ ପ୍ରତି ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍‌ରେ ଶ୍ୟାମଳର ବୋକାମୀ କଥା ସୁରଣ କରି ତାକୁ ଅଭିଶାପ ଦେଉଥାନ୍ତୁ । ଶ୍ୟାମଳ ନିର୍ବିବାଦରେ ଗାଡ଼ି ଚଳାଉଥାଏ ।

ଅପରାହ୍ଣରେ ବାଂଲେରେ ପହଞ୍ଚି କିଛି ହାଲୁକା ପାନାହାର ପରେ ସେମାନେ ଶିବାରକୁ ବାହାରିଗଲେ । ଶ୍ୟାମଳ କିନ୍ତୁ ଯିବାକୁ ମଜିଲ ନାହିଁ । କିଛି ସମୟ

ହାଉଁମାଉଁ ଗଳି ରାଜାସାହେବ ଚୁପ୍ ହେଲେ । ସେଇ ହରଣୀଜନିତ ବ୍ୟର୍ଥତାର ଶୋକରେ ସେ ଯାବତ୍ ମୁହଁମାନା ମିସେସ୍ ମିଟି ବ ବାଲେରେ ରହିଲେ ।

ମିସେସ୍ ଗୁକୋଡ଼ି ମିସେସ୍ ମିଟିଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ନିଷେଧ କଲେ । କିନ୍ତୁ ମିସେସ୍ ମିଟି ଜାଣିଥିଲେ; ମିଟି ସାହେବଙ୍କ ଆରମ୍ଭିକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଲୋଭ ଗ୍ରସ୍ତ ରହିଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ସିସେସ୍ ଗୁକୋଡ଼ି । ବୁଦ୍ଧିବର ମି: ଗୁକୋଡ଼ିଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତି ସତ୍ତ୍ୱେ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ବହୁ ଭବଗତ ଆଦାନପ୍ରଦାନର ସୁଯୋଗ ପାଇବେ ମି: ମିଟି ଓ ମିସେସ୍ ଗୁକୋଡ଼ି ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ଆଗତ ପ୍ରାୟ ।

ଭୌତିକ ମାରବତା—ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଏକ ଅଜଣା ଶବ୍ଦ । ଭୟ, କୌତୂହଳ ଓ ଏକ ଦୁଃଖର ଲିପ୍ସାର ସମାବେଶରେ ମିସେସ୍ ମିଟି ଅନନୁଭୂତପୂର୍ବ ଶୀତରଶରେ ଅଭିଭୂତ ହେଲେ । ତା'ପରେ ଏକୂଟିଆ କିଛି ସୁରାପାନ କରିବାର ଅବ୍ୟବହୃତ ପରେ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ଅହଂ ଶ୍ୟାମଳର ନିରାପତ୍ତ ଉଦ୍ଧତ ବିମର୍ଷତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିଉଠିଲା ।

ଏତିକିବେଳେ ଦୂରାନ୍ତରେ ଶୁଭିଳ ଏକ ଗର୍ଜନ ।

“ଏ ଶବ୍ଦ କାହାର ହୋଇପାରେ ?” ମିସେସ୍ ମିଟି ଶ୍ୟାମଳକୁ ପଚାରିଲେ ।

“ବାଘର, ମାଡ଼ାମ୍ !” ଶ୍ୟାମଳ କହିଲା ।

ମିସେସ୍ ମିଟି ଡେଇଁପଡ଼ି ଛୁଡ଼ା ହେଲେ ଓ ବାଉଁଶରୁ ଭିତରକୁ ପଳାଇବା ଅବସରରେ ପୁରୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶବ୍ଦରେ ଝଙ୍କା ପଡ଼ି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ ଓ ଶ୍ୟାମଳ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠିବାର ଉଦ୍ୟମ କଲେ ନାହିଁ । ଆଉ ଯେତେବେଳେ ଶ୍ୟାମଳ ଆସିଲା, ସେତେବେଳେ ଶ୍ୟାମଳ ତାଙ୍କୁ ଧୂରା ତୋଳିଧରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇବା ପାଇଁ ଯେତିକି ପ୍ରୟୋଜନ, ସେ ସେତିକି ମାତ୍ର ଉଠିଲେ ।

ତତ୍ପରେ ଦୂର୍ବଚିତ୍ରା ସମ୍ପର୍କରେ କିଛି ଉଦ୍ଧୱାସ ନ କରି ସେ ଗୋଟାଏ ମାଗୁଡ଼ିକ ହସ୍ତ ଫୁଟାଇ କହିଲେ, “ତୁମେ ଜଣେ ଓହ୍ଲାଦ୍ ଶିକାରୀ; ନୁହେଁ ଶ୍ୟାମଳ ?”

ଶ୍ୟାମଳ ବୁଲିଲା । ମିସେସ୍ ମିଟି ତାଙ୍କୁ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ତଳର ଖେଳସାଥୀଟିଏ ଭଳି ଲାଗିଲେ, ଯିଏ କି ସହଜ ଭାବରେ ଗୋଟାଏ ଖେଳର କୌଶଳ ଶିଖାଇ ଦେଉଥିଲା ।

ଶ୍ୟାମଳ ସୁବୋଧ ବାଳକ ଭଳି ବ୍ୟବହାର କଲା । ତା' ମୁହଁରୁ ସେଇ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଦ୍ରୋହ ମିଶ୍ରିତ ବିଷୟ ହସ କିନ୍ତୁ ଲଭିଲା ନାହିଁ । ସେଇ ମାରବ ହସ ମିସେସ୍ ମିଟିଙ୍କୁ କେବଳ ଯେ-କିସୁଲଭର ତତ୍ପରୁ ବଞ୍ଚିତ କଲା ତାହା ନୁହେଁ; ତାଙ୍କ ମନରେ ଛାଇଗଲା ଶତ୍ରୁ ଅପମାନ ଓ ପରାଭବର ଅଜ୍ଞାନ ।

ରାଜାପାହେବ ଓ ଅନ୍ୟ ଉନ୍ନତ ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରୁ ଫେରିବାବେଳକୁ ଅନ୍ଧକାର ବହୁଳ ହେଇଆସିଲଣି । ମିସେସ୍ ମିଟିଙ୍କ କ୍ଲାନୁଜିଆ ଗୁଡ଼ିଗଲା । ସେ ଜର ଜର ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । କବାଟ ଖୋଲିବାମାତ୍ରେ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କ ଆଖି ପଡ଼ିଲା ମିସେସ୍ ଗୁକୋଡ଼ିଙ୍କ ଆଖିରେ । ମିସେସ୍ ଗୁକୋଡ଼ି ସେ ବହୁତ କିଛି କଲାନା କଣିଆରିଥିଲେ, ତାହା ବୁଝିବାକୁ ତାଙ୍କର ବଳମ୍ବ ହେଲା ନାହିଁ । ଯଥାଶୀଘ୍ର କୋଠରୀର ଗୋଟାଏ କୋଣରେ ତଟାଣ ଉପରେ ଶୋଇପଡ଼ିଥିବା ଶ୍ୟାମଳ ଉପରେ ମିସେସ୍ ଗୁକୋଡ଼ିଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ନିବଳ ହେଲା । ସେ ଦୃଷ୍ଟି ଭୟାବହ । ସେଥିରେ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଫୁଟିଉଠିଥିଲା ସେ କେତେ ଶୋଚନୀୟ ଓ ପ୍ରତୀକ୍ଷିତ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ।

“ତାଲି ! ତମକୁ ଏକୃଷିଆ ଗୁଡ଼ିପାଇଥିବା ହେବୁ ମିସେସ୍ ଗୁକୋଡ଼ି ଏତେ ଅଶାନ୍ତ ହେଉଥାନ୍ତି ସେ ସେ କଥା କ’ଣ ଆଉ କହୁବ ! ଆଶାକରେ ତମର କିଛି ଅସୁବିଧା ହୋଇନାହିଁ !” କହିଲେ ମି: ମିଟି ।

ସେତେବେଳେଯାଏ ପୁରୁ, ନିଆ, ଅନ୍ଧକାର ଓ ସେହି ଭୌତିକ ନିସ୍ପୃଧତାର ଏକାକୀନୀ ବଚସ ପ୍ରଭବରୁ ପୁରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ମିସେସ୍ ମିଟି; ଅଥଚ ମିସେସ୍ ଗୁକୋଡ଼ିଙ୍କର କଲନାକୁ ତଥା ଯେଉଁ ବହୁ ପ୍ରଭାବ ଅସହ୍ୟ ହସର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ସେ ଯାଏ ଶ୍ୟାମଳ ମୁହଁରେ ଲିଖିରହିଥିବ ବୋଲି ସେ ଆଶଙ୍କା କରୁଥିଲେ, ତାକୁ ଏକକାଳୀନ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ କରଦେବାର ସଫଳ ନେଇ ସେ ମିଟିଙ୍କ ବେଲଟ୍ ଧରି, ତାଙ୍କୁ କୋଠରୀ ଭିତରକୁ ଟାଣି ନେଇ, ହଠାତ୍ କୋଡ଼ାଦଗତ କଣ୍ଠରେ କହିଉଠିଲେ, “ଜାଣ...ଜାଣ...ସେଇ ଜାନ୍ତୁସାରକୁ ମୁଁ ଚଢ଼ାଇଲି ଗୋଟାଏ ପ୍ରକଣ୍ଡ ଆପଡ଼ା !”

“ଶ୍ୟାମଳ କଥା କହୁଛ ?”

“ଆଉ କ’ଣ ! ଲୋକଟା କି ପ୍ରକଣ୍ଡ ସୈତାନ ।”

କେତେ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପାଇଁ ତହିଁ ଚରାକ କଲ ଶୁଣାନର ମରବତା ।

ଆଜବନ ଶ୍ୟାମଳ ଚରାକରେ ହେରୁସ୍ତାନ ଅଭିଯୋଗ ପୋଷଣ କରି ଆସିଥିବା ରାଜାପାହେବ ନିହତ ଶ୍ୟାମଳ ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ିଗଲେ; କିନ୍ତୁ ତା’ପରେ କ’ଣ କରବେ ଠଉରାଇ ନ ପାରି ସେଠାରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ କେବଳ ଫି ଫି ହେଲେ ଓ ଝାଲ ପୋଛିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ବକ୍ରାହତ ଭଳି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ ମି: ଗୁକୋଡ଼ି ଓ ମିଟି; କିନ୍ତୁ ସେହି କଂକର୍ଣ୍ଣବ୍ୟବସ୍ଥା ଅବସ୍ଥା ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ ମିସେସ୍ ଗୁକୋଡ଼ି । ସେ ହଠାତ୍ କାନ୍ଦିପକାଇ ଶ୍ୟାମଳ ଆଡ଼କୁ ଦୌଡ଼ିଗଲେ ଓ ତା’ ଦେହରେ ଏକ ପ୍ରକଣ୍ଡ ପଦାଘାତ କଲେ ।

ଶ୍ୟାମଳ ବହୁଳ ଆଖି ବଡ଼ ବଡ଼ କରି ଛୁଡ଼ାହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ତେବେ ବେଣି ସମୟ ପାଇଁ ନୁହେଁ । ମିସେସ୍ ମିଟିକୁ ଗୁଡ଼ି ଆଉ ସମସ୍ତେ ମିସେସ୍ ଗୁକୋଡ଼ଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଅନୁସରଣ କରି ତାକୁ ବାଡ଼େଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମିସେସ୍ ମିଟିଙ୍କ ପାଳନପ୍ରାୟ ଅଟ୍ଟହାସ ଭିତରେ ସେ ଚେତା ହରାଇଲା ।

ତା'ର ରକ୍ତାକ୍ତ ନିଃସାତ ହେତୁ ସେମାନେ ଯୋଷାଡ଼ି ନେଇଗଲେ ପାଣ୍ଠି ବର୍ଣ୍ଣା ଛୋଟ କୋଠର ଭିତରକୁ, ଯେଉଁଠି ସଦ୍ୟ ଶିକାରରୁ ଆଣିଥିବା ଗୋଟାଏ ଅଳ୍ପମୃତ ରକ୍ତାକ୍ତ ବାରହାକୁ ସେମାନେ ପକାଇ ରଖିଥିଲେ ।

କେତୋଟି ମିନିଟ୍ ଭିତରେ ଏ ସବୁ ସମାଧାନ ହେଲା । ତହିଁ ଉତ୍ତରୁ ସେମାନେ ବସିପଡ଼ି ଧସେଇ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଚୌକିଦାରକୁ ତତ୍ପରେ ସେଠାରୁ ବଦାୟ କରିଦିଆହେଲା ଶୁଦ୍ଧ ସକାଳେ ହାଜିର ହେବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ।

ଭିତର ପଟରୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଦ୍ଵାର ଓ ଝରକାମାନ ବନ୍ଦ କରାଗଲା । ପଛପଟରେ ପ୍ରାଚୀର ବଳୟ ତ କିତେନ୍ ବାଡ଼ି ନରେ ନିଆଁ କୁଣି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାହେଲା । ତାକୁ ଘେରି ବସି ସେମାନେ ସିଲବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଯେତେବେଳେ ନିଆଁ ଦାଉ ଦାଉ ଜଳିଲା, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ବାରହାକୁ ଘୋଷାରି ନେଇଆସି ସେଥିରେ ନିକ୍ଷେପ କଲେ ଓ ଓ ତା' ହେତୁ ଚେକା ଚେକା ମାଂସ ବାଟିଆଣି ଖାଉ ଖାଉ ଗାତ ବୋଲିଲେ ଓ, ନାଚିଲେ ।

ସ୍ଵାଦ ଗନ୍ଧର ହେବାଯାଏ ।

(ଚଳ)

ପୁଣି ଏକ ଧକ୍କା । ମିସେସ୍ ମିଟି ଉଠି ବସି ଝରକା ଖୋଲି ବାହାରକୁ ଚାହିଁଲେ । ଏ ଯାଏ ଅଜ୍ଞକାର ଅଛି ।

ହଠାତ୍ ସେହି ଅଜ୍ଞକାର ଭିତରୁ ଜାଣି ଉପରକୁ ମାଡ଼ିଆସିଲା ଏକ ଶୀତଳ ଆଞ୍ଜ । କମେ ତାଙ୍କ ଯାଏ ଦେହ ଭିତରେ ଜାହା ସଫମିତ ହେଲା । ରକ୍ତରେ ଭରପୂର ହୋଇ ଜଳକାତକ ସିମିତ ବନ୍ଦୁ ବନ୍ଦୁ ଘର୍ମି ରୂପେ ବାହାରି ଆସିଲା ।

ସେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଗାଡ଼ିଲେ । ଚୌକିଦାର ଚାହିଁଲା, ସେମାନେ ଉଠିଲେଣି, ତେଣିକ ସେ କବାଟ ବାଡ଼େଇବାକୁ ଖାନ୍ତି ହେଲା ।

ସ୍ଵାକ୍ଷାହେବ କହୁଲେ, “ସୁପ୍ରସ୍ତୁତ, ବନ୍ଧୁଗଣ ! ଗୁଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉ, ନା କ'ଣ ? ମୁଁ ଦେଖି, ସେ ବଡ଼ାଟ୍ ଶ୍ୟାମଳ କ'ଣ କରୁଛି ?”

ଶ୍ୟାମଳ ବର୍ଣ୍ଣାସବା କୋଠରୀ ଆଡ଼କୁ ସ୍ଵାକ୍ଷାହେବ ପାଦ ବଢ଼ାଇଲେ ।

“ସାଥ ନା !” ମିସେସ୍ ମିଟି ଚିତ୍କାର କରି ରାଜାସାହେବଙ୍କୁ ଅଟକାଇଲେ । ହୃତକେତ ରାଜା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କହିଲେ, “କି...କି...କିନ୍ତୁ...କା...କାହିଁକି ?”

ମିସେସ୍ ମିଟି କହିଲେ, “ଜାଣେ ନା; କିନ୍ତୁ ଧର, କୋଠର ଭିତରେ ଶ୍ୟାମଳ ବଦଳରେ ଯଦି ବାର୍‌ହାକୁ ଦେଖ ?”

“କିନ୍ତୁ ଆମେ ତ ଗତ ରାତିରେ ବାର୍‌ହାକୁ ସିଂହାଦ ଖାଇଲୁ, ନୁହେଁ ?”

“ଧର ଯଦି କୋଠର ଭିତରେ ଶ୍ୟାମଳ ବଦଳରେ ବାର୍‌ହାକୁ ଦେଖ ?”

ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଧରି ବିରାଜ କଲୁ ଏକ ମୃତ୍ୟୁ-ଶୀତଳ ଗ୍ରନ୍ଥିତା । ତା’ପରେ ଜଣେ କିଏ କହିଲେ, “କିତେନ୍ ଗାର୍ଡ୍ ନକୁ ଯାଇ ଦେଖିବା ଗୁଲ । ବାର୍‌ହାର ବହୁ ଅଂଶ ନିଷ୍ଠେ ଏବେ ବି ସେଠାରେ ପଡ଼ିଛି !”

“ଦ୍ଵାହୁ, ଦ୍ଵାହୁ ! କଦାପି ନୁହେଁ ।” ଉଭୟ ମିସେସ୍ ମିଟି ଓ ମିସେସ୍ ଗୁକୋଡ଼ ଚିତ୍କାର କଲେ, “ସେଠାରେ ଯାହା ପଡ଼ିଥିବ, ତାହା ଯଦି ବାର୍‌ହାର ହୋଇ ନ ଥିବ ?”

ପୁଣି ମୃତ୍ୟୁ-ଶୀତଳ ଗ୍ରନ୍ଥିତା । ସରୁଏଁ ଦେଖୁଥିଲେ, ସରୁଏଁ ଥରୁଛନ୍ତି ।

ଦୁଇ ଦଣ୍ଡା ପରେ । ମି: ମିଟି ଜପ୍ ତଳାଉଥିଲେ । କେତୋଟି ବାଲି ବସ୍ତା ଭଳି ଅନ୍ୟମାନେ ନିଷ୍ପ୍ରାଣ ହୋଇ ବସିଥିଲେ ।

ରାଜାସାହେବ ହସିବାର ଚେଷ୍ଟା କରି କହିଲେ, “କେଡ଼େ ଅଭୁତ ରୂପର କଲ୍‌ନା —ବା—ସ୍ଵପ୍ନ—ମିସେସ୍ ମିଟି ! ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି, ତମେ ଆମ ରକ୍ତ ହିମ କରିଦେଲ । ତମେ ବାସ୍ତବିକ ଅଭୁତ !”

ମିସେସ୍ ମିଟି ବା ଅନ୍ୟ କେହି କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ରାଜାସାହେବ ପୁଣି କହିଲେ, “ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ମୋର ଓପ୍ରାଦ ତୌକିଦାରକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଛି—ଯଦି ବାସ୍ତବିକ ଆମେ ନିଶାଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ଦୈବାଦ୍ କିଛି ଭୁଲ କରିପକାଇଥିବା, ତେବେ କିଛି ଜଣା ନ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ଯଥାର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେ କରିବ; କିନ୍ତୁ ମୋର ଚିତ୍ତେ ବି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ମିସେସ୍ ମିଟିଙ୍କ ଆଶଙ୍କା ଭୁତ ଭଲ ଅଲୀକ ।”

ମି: ଗୁକୋଡ଼ ଓ ମି: ମିଟି କହିଲେ, “ସେଥିରେ କ’ଣ ବା ସନ୍ଦେହ ! ସେ କୋଠର ନ ଫିଟାଇବା ବା କିତେନ୍ ଗାର୍ଡ୍ ନ ଭିତରକୁ ନ ଯିବା ଆମର ସ୍ମୃତିତା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ।”

“ଅବଶ୍ୟ ଭୁତ ଯେ ଅଲୀକ, ସେ ବିଷୟରେ ମୁଁ ନିଃସନ୍ଦେହ ନୁହେଁ । ସେ ବ୍ୟଲେରେ କେତୋଟି ଭୁତପ୍ରେତ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଶୁଣାଯାଏ । ସେମାନେ ଅନେକ କ୍ରମର ବିକ୍ରାନ୍ତ କରନ୍ତି । ହୁଏତ ସେଇମାନେ ଆମ କଲ୍‌ନାକୁ ନେଇ ଖେଳ ଖେଳି ଆମକୁ ଗ୍ରସ୍ତ ବନାଇ

ଛାଡ଼ିଲେ ।” ରାଜାପାହେବ କହଲେ ।

ମିସେସ୍ ମିଟି ହଠାତ୍ କାନ୍ଦିଲେ । ମିସେସ୍ ଗୁଳିକୋଡ଼ି ଅଟକିଯିବା କରବାକୁ ଲାଗିଲେ ।
ଅନ୍ୟମାନେ ପୁଣି ବାଲିବସ୍ତ୍ରାବତ୍ ନିସ୍ତବ୍ଧ ହେଲେ ।

ଜିହ୍ୱା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ତଳେ ଦୁଇ ଜଣକର କୋଡ଼ ଓ ହସ ବାରମ୍ବାର ଦଳି ଚଳି
ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ରହାର

ବିଭୁତିଭୂଷଣ ଶ୍ରୀପାଠୀ

ସକାଳେ ଗୁଁ ସହୃଦ ଏକ କଠୋର ସମ୍ମୁଦ ପରିବେଷଣ କରାଗଲା ।

କାଲି ରାତିରେ ଘରେ ଚୋର ହୋଇଯାଇଛି । ଚୋର, ଡକାୟତ ସେ ସିନ୍ଧ କାଟି ଘର ଭଙ୍ଗି ଚୋରି କରିଛନ୍ତି ତା ନୁହେଁ । ଘରଦେଇ କୁମ୍ଭୀର, ଗୁହଣୀ ପ୍ରାୟ ମୋତେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି କହୁଛୁଥିଲେ ଯେ, ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଭୋଳାମାଥ । ମୁଁ ମୋ ଅସିଂହକାମ, ସାଜସାଥୀ, କୁବ୍ ପ୍ରଭୃତି ଛଡ଼ା କିଛି ତ ଆଉ ଜାଣିଲି ନାହିଁ କି ବୁଝିଲି ନାହିଁ । ଏହି ଅପଦାର୍ଥ ଗୁରୁ ପୁରୀରୁ ଦଳେ ନେଇ ଏତେ ବଡ଼ ସଂସାରକୁ ଚଳାଇବା ଯେ କି କଷ୍ଟକର ବ୍ୟାପାର, ସେ କଥା ସେ ଅଙ୍ଗେ ନିଭେଇଛନ୍ତି ବା ଯେ ଚନ୍ଦ୍ର, ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଛନ୍ତି ସେଇ ଜାଣିଲେ ଜାଣୁଥିବେ । ମୋତେ କହୁବାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ନିଜ ଶୋଇବା ଘର ଖଟତଳୁ ଯେତେବେଳେ ଜିନିଷ ଦୁରଷ୍ଟ୍ୟୁନ ହେଲାଣି, ସେ କଥା ତାଙ୍କୁ ନିଜାନ୍ତୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ମତେ କହୁବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । କାରଣ ପୋଲିସକୁ ଖବର ଦେବାକୁ ହେବ କି କ'ଣ କରିବାକୁ ହେବ, ସେ କଥା ମୋର ଜାଣିବାର କଥା, ଏ ସବୁ ସରକାରୀ କଥା...କାନରେ ପକାଇଦେଲୁ ତାଙ୍କର ହୁଟି ।

ପ୍ରଗପତ୍ ବିଧ୍ୟୁ ଓ ଆଦରରେ ମୁଁ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇଗଲି । ମୋର ବାକ୍ୟ ଝୁଲିଲା ନାହିଁ କଣ ହେଲା ? ଶୋଇବାଘର ଖଟତଳୁ ? କଣ ? କଣ ଚୋରିଯାଇଛି ?

ଜଗୁଆ ମା'ର ଚନ୍ଦ୍ରହାର...ଗୁରୁକେର—ପନ୍ଦର ଭରି । ଡ' ବର୍ଷର ଦରମା ଜମା କରି ଆମ ବଣିଆ ପାଖରେ ଗତ ସାଲେ ଯେଉଁ ଚନ୍ଦ୍ରହାର ସେ ରଖି ଥିଲା, ସେଇ । ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ଟିଣ ବାକସରେ ଗୁଡ଼ି ପକାଇ ଶୋଇବାଘର ଖଟତଳେ ରଖିଥିଲା । ମା'ଙ୍କ ମୁଣ୍ଡତଳୁ ପଦାର୍ଥ ନେଇଯିବ ଏତେ ବହୁ ପକ୍ଷ କା'ର...କିନ୍ତୁ କାଲି ରାତିରେ ଏ ଅସମ୍ଭବ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ବାକସ ଖୋଲା ହୋଇପଡ଼ିଛି । ଚନ୍ଦ୍ରହାର ନାହିଁ । ଜଗୁଆ' ମା ଗୁହାଳ ଘରେ ବସି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଅସ୍ଥିର...ଭୟାସ୍ ଆଉ କଣ ? ଫୋନ୍ ଆଡ଼କୁ ହାତ ବଢ଼ାଇଲି ।

ଗୁହଣୀ ତ ପ୍ରାୟ ମାଡ଼ୁଆସିଲେ । “ଆଉ ଆଉ, ଫୋନ୍ କରିବା ଆଗରୁ କଥାଟା ଟିକେ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକର ।”

କହଲେ—“ଏତେବେଳଯାକେ ସେ ଯାହା କହିଗଲେ, ତାହାର ତାହାର ବୁଝିବାର କ୍ଷମତା ମୋର ଲେପ ହେଲେ, ଦିନରାତି ସରକାରୀ ଫାଇଲ ଶୁଣି ଶୁଣି ମୋର ବୁଝି ଶୁଣି ହଜିଲଣି । ଆରେ ବାବୁ, ପୋଲିସକୁ କଣ କହବ, କହଲି ପରା ଦରତେଜି କୁମ୍ଭୀର । ପର ଆଡ଼େ ଟିକିଏ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ୁ ।”

ପରର ଦ୍ଵାର ଅଗଣା ଆଡ଼କୁ ମେଲ—ସେଇ ମେଲ ଦୁଆର ବାଟେ ଚାଲିଲି । ଉତ୍ତର ଗାମୁଛା ପିନ୍ଧି, ଧୋବ ପଇତାରେ ଚାଲିଯିବା ଲାଗିଲି ଧମ୍ ଧମ୍ ହୋଇ ଶେଷାତ ଦରଆଡ଼େ ପଶିଯାଉଛି । ଗାଧୁଆଦରୁ ରଙ୍ଗର ଲୁଗାକରୁ ଆଞ୍ଜୁଳ ଶୁଭୁଛି । ଜଗୁଆ ମା’ ତ ଗୁହାଳ ଘରେ ..ଆଉ କଣ ଦେଖିବ ?

ଗୁହାଣୀ ଘଣ୍ଟି ହୋଇ ପାଖ ଚୌକିରେ ବସିଲେ ଓ ସରଳ ଭାବରେ କେତେକ ଦରକାରୀ ଯାହା କହଲେ, ତାହାର ମର୍ମାର୍ଥ ହେଉଛି ମୋଟାମୋଟି ଏଇପରି—ଏ କାମ ହେଉଛି ରଙ୍ଗର, ଆଉ କାହାର ନୁହେଁ । ଉତ୍ତର ତ ପିଲୁଦିନ ଏଇ ଘରେ ମଣିଷ ହୋଇ ବଢ଼ିଛି । ତା’ ହାତରେ ପରର ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ନିଷ୍ପିନ୍ନରେ ଗୁଡ଼ିଆଇ ଦେବ । ତା’ କଥା ବଳି କୁଲି ଉଠିପାରେନା । ଜଗୁଆ ମା’ ତ ଜଗୁଆ ମା—ଗୁରୁ ଦୁର୍ଗାରଜି ବ୍ୟବା ହିଁ ଅଟିବ । ମହାର୍ଦ୍ଦ ନେଇ ସେ ଗୁହାଣୀଙ୍କର ଧରମହା ଅ ହୋଇଛି । କେତେ କଷ୍ଟରେ, ପେଟପାଟି ମାରି ଦରମାଗଣ୍ଡାକ ଜମାଇ ଜମାଇ ଖଣ୍ଡିଏ ଅଣ୍ଟାବିଗ୍ର କରୁଥିଲା ସେ ଭଲକରି ତାକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେଲେ ପିନ୍ଧିନାହିଁ । ବାକ୍ୟରେ ସାତଦି ରଖିଥିଲା । ଘାନ୍ତିଯାହା ପବପଟାଣିରେ ଅରେ ଅଧେ ପିନ୍ଧୁଥିବ ..ଏଇ ଯା ଜଗୁଆ ମା’ ତାକୁ ତ ପାଖ ପୁରାଇ ଦେଇନାହିଁ । ମା’ ପାଖରେ କାନ୍ଦ କହିଲା, ମା’ ମୋତେ ବଢ଼ା କରୁଅଅ, ଏ ରଙ୍ଗ ଜାଳାରେ ମୁଁ ଆଉ ରହିପାରିବି ନାହିଁ । ରଙ୍ଗ ସେ କଥା ଶୁଣିଲା, ସେଇଦିନୁ ତାର ଅଡ଼କପ । ସେଇ ଏ କାମ କରିଛି; ତା ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ନୁହେଁ ।

ବୁଝିବାରେ ମୋର ଗୋଲମାଲ ହୋଇଗଲା । ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାତ ପ୍ରେମର ଏ ତ ଏକ ଅଭୂତ ଗତି । ଏ ତ ଏକ ତମକାର ଗପର ଖୋଲାକି ଯୋଗାଇବ । ମୋର କୌତୂହଳ ବେଶ୍ ଗାଢ଼ ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ସିଂହାରେଟ ଲଗାଇ କହିଲି—ହଁ, ତା ପରେ ?

—ତା ପରେ ଆଉ କଣ ? ପୋଲିସରେ ଶୀଘ୍ର ଖବର ଦିଅ । ସେମାନେ ଆସି ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ କରନ୍ତୁ । ମାଇକିନିଆଟାର ପଦର ଭରିର ଜିନିଷଟା କଣ ଦରୁ କୁଆଡ଼େ ଉଠାଇଗଲା ନା ?

ଫୋନ୍ରେ ପୋଲିସ ଇନସ୍ପେକ୍ଟରଙ୍କୁ ସଂକ୍ଷେପରେ ଦିଶାଣୀଟା ଜଣାଇଲି, ଅନ୍ତିମ ବେଳ ମଧ୍ୟ ହୋଇଗଲାଣି । ପୋଲିସ ତାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବେ । ମୋର ଏଥୁରେ ବୁଝିବାର ବା କହିବାର କଣ ଅଛି । ଅନ୍ତିମ ବାହାରିଗଲା ।

ମଝିରେ ଇନ୍ଦ୍ରପେକ୍ଟର ବାବୁଙ୍କ ଫୋନ୍—ମୋର ଯଦି କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନ ଥାଏ, ସେମାନେ ପୂଜାଶ୍ରମ, ଗୁରୁ ଓ ଜଗନ୍ନାଥ ମା'କୁ ଆନାକୁ ନେବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି । ମୋର ଏଥିରେ କାହିଁକି ବା ଆପତ୍ତି ହେବ ? ସେଇକଥା ଜଣାଇଦେଲି ।

ଅତିସରୁ ଡେରିରେ ଫେରି ଦେଖିଲି ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ପୂର୍ଣ୍ଣା ଶ୍ରେଷ୍ଠେଇଘରେ । ଗୁଡ଼ିଆ ପ୍ରସାଧନରତା । ଜଗୁଆ-ମା' ପୁଅକୁ ନେଇ ଦାଣ୍ଡରେ ଖେଳାଉଛନ୍ତି । ଆଉ ରଜ ? ରଜକୁ ସେମାନେ ଆନାରେ ଅଟକାଇଛନ୍ତି । ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ଓ ଜଗୁଆ-ମା' ଦଣ୍ଡାକ ଭିତରେ ଆନାରୁ ଛୁଡ଼ି ପାଇ ଫେରିଆସିଥିଲେ । ରଜ ସେତେବେଳୁ ସେଇଠି—ଗାଧୋଇ ନାହିଁ କି ଖାଇ ନାହିଁ ।

ରାତି ଆଠଟାବେଳେ ରଜ ଫେରିଲା । ମୁଁ ଲୁଚି ଲୁଚି ତା ମୁହଁ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲି । ତା ମୁହଁ ଟା ଶୁଖି କଳାକାଠ ପଡ଼ିଯାଇଛି । ଚନ୍ଦ୍ର କରି ସେ ତା ଘରଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା ।

ଦାଣ୍ଡପିଣ୍ଡାରେ ଆରାମଦେୟାରରେ ପଡ଼ି ସମସ୍ତ ବ୍ୟାପାରଟା ମୁଁ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି । ପ୍ରାୟ ବର୍ଷେ ହେଲାଣି ଏଇ ରଜ ଏ ଘରେ କାମ କରୁଛି । ଦିନେ ହେଲେ ତା କାମରେ କୌଣସି ସଫଳତା ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କହୁବାକୁ ହୁଏନି—ବଡ଼େଇବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ । କିଏ ଆସିଲା ଗଲା—ତାଙ୍କ କଥା ବୁଝିବାଠାରୁ ଛୁଆପିଲଙ୍କ କଥା, ଗୋରୁଗାଈ, ବାସନମଜା, ଲୁଗାକଢ଼ୁ, ବଜାର ହାଟ ସବୁଥିରେ ରଜ । ସେ କେତେବେଳେ ଗାଧାଏ, କେତେବେଳେ ଖାଏ କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ରାତି ନ ପାହୁଣ୍ଡି ତାର କାମ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଥିବ । ସକାଳୁ ଉଠିଲାବେଳକୁ ନେନ୍ଦ୍ରା ନେନ୍ଦ୍ରା ବାସନ ମଜା ହୋଇ ଥାଏ ଥାଏ କରି ରଖାଯାଇଥିବ । ଗୁଡ଼ାଲ ଘରୁ ପିତଳ ବାଲୁକାରେ ଦୁଧ ଦୋହି ଆଣି ଥୋଇଦେଇ ଗାଧୁଆ ଘରେ ପଶିବ । ଧୁଆ ଘଣ୍ଟା ସାରି ତା'ପରେ ବଜାର । ସେଠୁ ଫେରି ଛୁଆକୁ ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ଦେଇ ବେଶ କରି ଦେବା—ତା'ପରେ ଗେରେଇରେ ଗାଡ଼ି ପୋଛା—ରେଡ଼ିଏଟର ଖୋଲି ପାଣି ଦେଖିବା, ଯୋତାରେ ପାଲିସ୍ କରି ନିଜ ହାତରେ ମୋଜା, ଯୋତା ପିନ୍ଧାଇ ଦେଇ ତାପରେ ମା'ଙ୍କ କଥା...ଛୁଆଙ୍କ କଥା, ପୂଜାଶ୍ରମ ବରାଦ; ଲୁଗାକଢ଼ୁ, ଗୁଡ଼ାଲ ସଫା କାମ । ଦିନ ଗଡ଼ିଯିବଣି ମା' ପାଟି କରିବେ, କିରେ ଏବେ ଗାଧୋଇ ଯା—ଭାତ ବଢ଼ାହେଲାଣି... ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ତା ପାଇଁ ଭାତ ବାଡ଼ି ଦେଇ ନିଜେ ଖାଇବସେ, ରଜ ଖାଇ ବସୁ ବସୁ ଦିନ ଚଳିଟା ।

ବେଳେ ବେଳେ ଭାବେ ରଜ ନ ଥିଲେ ଏ ଘର ତଳନ୍ତା କପର ଯେତେବେଳେ ମନଟା ତା ଉପରେ ଅତ୍ୟଧିକ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଯାଏ, ଭାବିଯାଏ ଲୋକଟା ତ ନିଜ ପରିସ୍ଥିତି ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ମଣିଷ । ଆପତ୍ତି ନାହିଁ, ଅଭିଯୋଗ ନାହିଁ, ରାତିଦିନ ଖଟି-

ଗୁଲିଛି । ମୁହଁରେ କଥା ନାହିଁ, ପ୍ରସ୍ତର ନାହିଁ । ତା କାମ ବାହୁଦେବାକୁ ବା ଭରକୁ ହେବାକୁ କାହାରିକୁ ଭଲେ ହେଲେ ସେ ସୁଯୋଗ ଦେଉନାହିଁ । ଆତ୍ମ-ସମ୍ମାନ ଶୂନ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଛି ଲୋକଟାର । ଏହିଭଳି ନୀରବ କର୍ମୀ ଯଦି ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମିଳନ୍ତେ ତା ହେଲେ ଦେଶଟା...

ହଠାତ୍ ଚନ୍ଦ୍ରାସେ।ତରେ ବାଧା ପଡ଼ିଲା । ଗୁହୁଣୀ କହୁଛନ୍ତି—“ତୁମେ ଏଇଠି ବସିଛ—ମୁଁ ସିଆଡ଼େ ଖୋଜିଦେଉଛି । ଆଜି କଣ ଖିଆପିଆ ହେବ ନାହିଁ କି ? ସବୁ ତ ବହୁତ ହେଲାଣି ।” ପଚାରିଲି—“ରଜ୍ଜ ଖାଇଲାଣି ?” ନା, ଗୁହୁଣୀଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ପୁର ଉତ୍ତର ନାହିଁ—ଲୋକଟା ତା ହେଲେ ଦିନ ତମାମ ଉପାସ ରହିଲା ? “ମୁଁ ତ ଡାକି ଡାକି ଆସିଲିଣି, ତୁମେ ଏଥର ଚେଷ୍ଟାକରି ଦେଖ ।” ଉଠି ଗଲା । ରଜ୍ଜ ଘର ଅନ୍ଧାର—କବାଟ ଆଉଜା ହୋଇଛି, ଡାକିଲି “ରଜ୍ଜ ?” “ଆଜ୍ଞା !” “କିରେ ଖାଇବୁ ଆ । ଦିନସାରା ଖାଇନାହିଁ ପରା”—ଉତ୍ତର ନାହିଁ । ଅନ୍ଧାର ଘରୁ ଶୁଭୁଛି ତପା ନିଶ୍ବାସ, କୋହ, ଅଳ୍ପ କବାଟ ଖୋଲି ଭିତରକୁ ଚାହିଁଲି । ତଳିଆରେ ମୁହଁ ଗୁଞ୍ଜି ରଜ୍ଜ ଫୁଲି ଫୁଲି କାନ୍ଦୁଛି । ପଛେ ପଛେ ଗୁହୁଣୀ । “କିଆ ମା’ କଣ କରୁଛ ?” ପଚାରିଲି । ସେ ଘରେ ଶୋଇଛି । ତା ମୁଣ୍ଡ ଗୁଲିଉଛି—ସେ ବି ଖାଇବ ନାହିଁ । “ଆଉ ତୁମେ ? ମୋ କଥା ତୁମକୁ ଭାବିବାକୁ କିଏ କହୁଛି ? ହୁଆପିଲା ନେଇ ଘର କରୁଛି—ମୋ ପେଟକୁ ଏଥରେ ଭାତ ଯିବ ନା ? ଫୋନ୍ ଉଠାଇ ଆନାକୁ ଡାକିଲି । ଆନାବାବୁ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲେ—“କିଛି କୁ ମିଳୁନାହିଁ ସାର୍ । ତଥାପି ଚେଷ୍ଟା ଗୁଲିଛି । ଗ୍ରେସମାଲ ଯେଉଁମାନେ ରଖନ୍ତି, ସେମାନେ କେତେଟା ଜାଗା ତାଙ୍କ ନଜରରେ ଅଛି । ଯଦି ଓ ଚେଷ୍ଟାର ଅଭାବ ନାହିଁ, ଯାହା କିଛି ସମ୍ଭବ ସବୁ କରାଯାଉଛି ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ।” ବଡ଼ ଲିଭାଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲି । ଗୁହୁଣୀ ଜାଣନ୍ତି ଏ ପରିସ୍ଥିତିରେ ମୋତେ ଖୁଆଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ବୃଥା । ପାଖ ଘରେ ସେ ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ଶୋଇଲେ । ଗଡ଼ପଡ଼ ହେଉ ହେଉ ଟିକେ ଛାଇନଦ ଲାଗିଯାଉଥିଲା ବୋଧହୁଏ । ହଠାତ୍ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଧୀର ତପା କଣ୍ଠରେ କିଏ ଡାକୁଛି—‘ମା’—ମା !’ ଏ ତ ରଜ୍ଜର ଡାକ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶୁଣିଲି ଗୁହୁଣୀ କହୁଛନ୍ତି, “କିଏ ରଜ୍ଜ—କଣ କିରେ ?” କିଛି ସମୟ ବୁଝୁଛୁ—ଗୁହୁଣୀ ପୁଣି ପଚାରିଲେ—“କିରେ କଣ କହୁଛ ? ଖାଇବୁ ଯା ତୋ ଭାତ ଅଲଗା କରି ଗ୍ରେସାଇଘରେ ରଖି ଦେଇଛି ।” “ମା ମୁଁ ଯାଉଛି ।” “କୁଆଡ଼େ ଯିବୁ ? ତୋ ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହୋଇଗଲାଣି ନା କଣ ?” “ନା ନା, ମୁଁ ଆଉ ଗୁଲିବି କରବି ନାହିଁ—ସବୁ ପାହଲେ ମୁଁ ଗୁଲିଯିବି ।” “ହଉ ଯିବୁ ତ ଯିବୁ, ସକାଳ ହେଉ, ବାବୁ ଉଠୁ । ତୋର ଦି ମାସର ଦରମା ହେଲାଣି; ଟଙ୍କା ପଇସା

ବୁଝିନେବୁ, ତା ପରେ ଝିନା ଝିବୁ ।” ରଜ୍ଜ କହୁ ସମୟ ଚୁପ୍ ରହି ଧାରେ ଧାରେ କହିଲା, “ମା ମୋର ଦରମା ଟଙ୍କା ଜଗୁଆ ମା’କୁ ଦେଇଦେବେ ।” ଗୁହଣୀ ଚୁପ୍— ମୁଁ ବି ଚମକି ପଡ଼ିଲି । ତା ହେଲେ ରଜ୍ଜ କଣ ?

ରଜ୍ଜର ଶେଷ କଥା କାନରେ ବାଜିଲା । “ମା ! ମୁଁ କୁହାର ହେଉଛି— ବାବୁକୁ କୁହାର ହେଉଛି । ମା— ମା ମୁଁ ଯାଉଛି ।” ଆଉ ସେ କହିପାରୁନାହିଁ । ସ୍ବର ବିକୃତ ହୁକୁଚ— ଯେପରି ଅଜସ୍ର କାନ୍ଦୁଛି ଲୋକଟା ।

ଯାଉ, ଲୋକଟା କି ଭୟଙ୍କର ସତେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖିରେ ଧୂଳି ଦେଇପାରେ— ଉଠିବ କି ? ଥାନାକୁ ଜଣାଇଦେବି କି ? ଭୁରନ୍ତ ଆସି ଗିରଫଦାର କରି ନେଇ ଯାଆନ୍ତୁ; କନ୍ତୁ ଉଠିପାରିଲି ନାହିଁ । ଆଲସ୍ୟ ନା ଆଉ କିଛି ? ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ କଣ ସବୁ ଯେପରି ଗୋଲମାଲ ହୋଇଯାଇଛି । ଆହା ଆଉ, ରାତି ପାଉ ।

ସକାଳେ ଡେଇଁରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲି, ଉଠ ଶୁଣିଲି ରଜ୍ଜ କେହି ନ ଉଠୁଣ୍ଡି ଚାଲି ଯାଇଛି । ଆମ କିନ୍ତସପନ କିଛି ନେଇ ନାହିଁ । ପାଟଣାରୁ ଯେଉଁ ନାଲି କମ୍ବଳଟା ତାକୁ ଆଣିଦେଇଥିଲି, ସେଟା ଭଙ୍ଗା ହୋଇ ଗୋଟାଏ କୋଣରେ ରଖାହୋଇଛି । ସାଙ୍ଗ ସାଥୀଏ କହିଲେ, ମୁଁ ନିପଟ ଓଲୁଟାଏ, ଜାଣି ଜାଣି ଖୋରଟାକୁ ହାତଛଡ଼ା କରିଦେଲି ।

“ଏଇଟା ଦୟା ନୁହେଁ ଯେ, ଦୟା ଅପ୍ରସଂସାଦବାସ୍ତବ ପାପାବୁରକୁ ଉସ୍ତାଦ୍ୱତ କରିବା ।”

ସବୁ ଶୁଣିଲି, ତଥାପି ମନରୁ ଗ୍ଳାନି ଦୂର ହେଲୁନାହିଁ । ରଜ୍ଜର ସେଇ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ରୁଚ କଣ— “ମା, ମୁଁ ଯାଉଛି ।” ମଝିରେ ମଝିରେ ମୋର କାନରେ ବାଜିଉଠେ । ମୁଁ ଅନ୍ୟମନସ୍ତ ହୋଇଯାଏ ।

ସବୁ ସୁଣି ପୂର୍ବପରି ଚାଲିଲା । ନୂଆ ଚାକର ଆସିଲା । ରଜ୍ଜର ଅଗ୍ରବ ନମେ ନମେ ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇଗଲା । ଦିନ ଗଡ଼ିଗୁଲିଲା ।

ପ୍ରାୟ ମାସେ ଖଣ୍ଡେ ପରେ । ଅର୍ଦ୍ଧସହୁ ଫେରି ଦେଖେ ଘରଟା କିମିତି ଅଦ୍ଭୁତ ଭାବରେ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ । କେହି କୁଆଡ଼େ ଦେଖାଯାଉ ନାହାନ୍ତି । ଭୂଇଁ ଚୁପ୍ ପାଉ ହୋଇ ଭିତରକୁ ଆସି ଦେଖେ ଡେୟାରରେ ପ୍ରବ୍ୟ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି ଗୁହୁ । ଗୋଡ଼ ପାଖରେ ଜଗୁଆ ମା’ ଆଖିରେ ଲୁଗା ମାଡ଼ି କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦୁଛି । ତଳେ ଥୁଆ ହୋଇଛି ଚନ୍ଦ୍ରହାର । ଗୁହଣୀ ଉଠି ଫର୍ସ ନିଶ୍ବାସ ପକାଇ ଅତି ଅଳ୍ପ କେଇପଦ କଥାରେ ବୁଝାଇଦେଲେ ସମସ୍ତ ରହସ୍ୟ— ଦିଅଡ଼େଇ ମାସ ତଳେ ଯେଉଁ ଦିନ ଆମ ଘରେ କଣ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ପଟ, ବହୁତ ଲୋକ ଆସିଥାନ୍ତି ଖାଇବାକୁ, ବହୁତ ମାଇସେ ବି ।

ଜଗନ୍ନାଥ ମା'ର ହାତୀ ସେ ଦିନ ଆସିଥିଲା । ତା ଅଣ୍ଟା ଖାଲି ଦେଖି ଜଗନ୍ନାଥ ମା' ଚରକରରେ ମା'ଙ୍କ କାନିରୁ ଗୁରୁ ଖୋଲି ନେଇ ବାହୁ ଖୋଲି ତା ଚନ୍ଦ୍ରହାର କାନ୍ଦୁ ହାତୀର ଅଣ୍ଟାରେ ପିନ୍ଧାଇ ଦେଇଥିଲା । ତା ପରଦିନ ହାତୀର ଗଲା କୋଇଁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ପୁଣି । କ୍ଲାନ୍ ସେଠି କାମ କରନ୍ତି । କାଲି ରାତିରେ ସେ ଫେରି ଆସିବ । ଆଜି ଆସିଥିଲା ପିଉସୀକୁ ଦେଖିବାକୁ । ଚନ୍ଦ୍ରହାର ଫେରାଇ ଦେଇଯାଇଛି । ଜଗନ୍ନାଥ ମା' ବାଉଁଶଟାଏ । ତା ମନରେ କିଛି ରହେନାହିଁ । “ରକ୍ତର ଦି ମାସର ଦରମା ?” ଗୁହୁଣୀ ଜଣାଇଲେ ସେ ତାର ଦ୍ଵିଗୁଣ ଟଙ୍କା ରକ୍ତର ଘର ଠିକଣାରେ ସେ ଆଜି ମନଅର୍ଡ଼ର କରି ପଠାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ପଚାରିଲେ, “ସେ କଣ ତା ଗାଁରେ ଥିବ ଏଇକ୍ଷଣି ?”

ସ୍ଵାସ ଗଲାରେ ଗୁହୁଣୀ କହିଲେ, “ମୁଁ ଜାଣେ, ସେ ଘରେ ଥିବ । ସେ ଆଉ କେଉଁଠି ଚାଲିବ କରିବ ନାହିଁ । ମୋତେ ସେ କହିଯାଇଛି ।”

ଅରଣ୍ୟ ଓ ଉପବନ

କୃଷ୍ଣପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର

ରାସ୍ତାଟା ଉପରେ ଆଖି । ଆଖି ଦୁଇପଟେ ବନାଳୀ । ଘଣ୍ଟାକୁ ଅଣୀ କଲେମିଟର ବେଗରେ ପଛରେ ପଡ଼ିଯାଇଛନ୍ତି ଦୁଇ ପାଖର ଶାଳ, ପିଆଶାଳ, ସାରୁଆନର ବନାଳୀ; କିନ୍ତୁ ସେହି ଆରଣ୍ୟକ ଦୁମରୁଡ଼ିକୁ ଆହୁରି ଶୀଘ୍ର ପଛରେ ପକାଇପାରୁଥିବା ଟ୍ରକ୍ଟିଏ ପଛରୁ ଆସୁଛି । ଟ୍ରକ୍ ଆଗରେ ଅଭୟହସ୍ତ ଗୁରୁନାନକଙ୍କ ଛବି ଝୁଲୁଥିଲେ ବି ପଞ୍ଜାବୀ ଡ୍ରାଇଭରଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ, ହୋସ୍ରେ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେଇ ସେମାନେ ଡ୍ରାଇଭିଂ କରନ୍ତି । ଯୋଗେଶ ଗାଡ଼ିଟାକୁ ସେଇ କର ଟ୍ରକ୍ଟିକୁ ରାସ୍ତା ଛାଡ଼ିଦେଲା । କାଠ ବୋର୍ଡେଇ ଟ୍ରକ୍ଟି ବନ୍ଦି ଲାଭିତରୁ ରିବନ୍ ଖୋଲିଯିବା ପରି ରାସ୍ତାକୁ ଆମ୍ବାସଡ଼ର ଗାଡ଼ି ଆଗରେ ଖୋଲି ଖୋଲି ଚାଲିଯିବା ପରେ ଆମ୍ବାସଡ଼ର ଦୁର୍ଗି ଅଣୀକୁ ଆସିଲା । ବିଶାଳ ଟ୍ରକ୍ଟା ଦୂରରେ ଛୋଟ ହୋଇଆସୁଥିବା ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଯୋଗେଶ ରତ୍ନାକୁ କହିଲା—
“ରତ୍ନା ! ତୁମେ ଟିକିଏ ଆଜିକାଲି ମୋଟା ଦିଶୁଛ । ତୁମ ବ୍ଲାଉଜଗୁଡ଼ାକ କେଡ଼େ ଟାଇଟ୍ ହେଉଛି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଛଟି ? ତୁମର କେହି ସାଙ୍ଗ ତୁମକୁ ଏ ବିଷୟରେ କିଛି କହିନାହାନ୍ତି ?”

ବାମପଟର ଝାଡ଼ ଜଙ୍ଗଲକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ରତ୍ନା କହିଲେ—“ମୁଁ କଣ କରିବି କହ ? ପୁଅ ଜନ୍ମହେବା ପରେ ପରେ ଡାଏଟିଂ କରିଥାନ୍ତି ନା କ’ଣ ? ପ୍ରସବ ପରେ ପରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଷ୍ଟ୍ରା ବଢ଼ିଯାଏ । ଜର୍ଜିକ ବ୍ରେଷ୍ଟ ଫିଡ଼ିଂ କରିବାକୁ ହେଲେ ତୁମକୁ ତ ଛେନା, ଦୁଧ, ଦହି, ମାଛ ମାଂସ କରି ଗୁଡ଼ାଏ ଖାଇବାକୁ ହେବ, ନ ହେଲେ ଗ୍ରନରେ ଦୁଧ ଆସିବ କୁଆଡ଼ୁ ? ଆଉ ମଧ୍ୟ ମା ଡାଏଟିଂ ନ କଲେ ତା ଦୁଧରେ ପ୍ରୋଟିନ ଇତ୍ୟାଦି ଖାଦ୍ୟସାର ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ରହିବ ବା କିପରି ?”

ରାସ୍ତାରେ କାଠ ମୁଣ୍ଡାଇ କୌଣସି ସଙ୍ଗୀତମୟ କବିତାର ଯଦିପାତ ପରି ପାଦ ପକାଇ ଚାଲିଯାଉଥିବା ପ୍ରବଣ ଝିଅଗୁଡ଼ିକର ଉନ୍ମତ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଗ୍ରନଗୁଡ଼ିକୁ ଚାହିଁ ଯୋଗେଶ କହିଲା—
“ତୁମକୁ ମୁଁ ବ୍ରେଷ୍ଟଫିଡ଼ିଂ କରିବା ପାଇଁ ମନାକରିଥିଲି । ତାକୁ ସର୍ବା ଲବଣ୍ୟ ଦେବା ମଧ୍ୟ ଆସି ମୋ କଥାର ସତ୍ୟତା ଓ ଯଥାର୍ଥତା ନେଇ ତୁମ ପାଖରେ ପ୍ରସ୍ତ କରିଥିଲେ; ତଥାପି ତୁମେ ମାନୁନାହିଁ । ତୁମେ ଓ ମୁଁ ବେଶ୍ ଅଛେ । ମଝିରେ ପିଲଟି ଯାହା ଦୁବଳ ହୋଇ

ବଢ଼ୁଛି । ସୁନବାଟେ ପ୍ରୋଟିନଗୁଡ଼ାକ ପୁଅ ପାଖକୁ ନ ଆସି ଭୁମର ଦେହରେଇ ରହିଯାଇଥିବା ପରି ମୋର ମନେହେଉଛି ।”

ରତ୍ନା ବୁଲି ପଡ଼ି ପଛକୁ ଚାହିଁଲେ । ପଛ ପିଟ୍ରେ ପୁଅ ନିଯୋଡ଼ ନଦରେ ଶୋଇଥିଲା । ସତରେ ପିଲାଟା ବଡ଼ ଦୁଃଖ ହୋଇ ବଢ଼ୁଛି । ବଡ଼ ଶକେଟ୍ ! ରତ୍ନା ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ଆଗକୁ ଚାହିଁଲେ ।

—ମୁଁ କହୁଛି, ବେବ ଫୁଡ଼୍ ଦିଅ, ବଟଲ୍ ଫିଡ଼ିଂ କର । ଦେଖିବ, ପିଲାଟାର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କିପରି ହୋଇଯିବ । ମୁଁ ଦେଖିଛି ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ପିଲାକୁ । ବେବ ମିଲ୍କ ଫୁଡ଼ ଆଶୀର୍ବାଦରେ ସେ ପୁଅ କଣ ହୋଇଛି !

—ପିଲା ଜଞ୍ଜାଳ କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ଜଞ୍ଜାଳ ସତେ !

ବଡ଼ ସୁଲ୍ୟବାନ୍ ଶାଢ଼ୀରେ ସୁମନ୍ତ ପରିସ୍ରା କରି ଦେଇଥିବା, ବାନ୍ତି କରି ଦେଇଥିବା ଓ ରାତି ଅନିଦ୍ରାକୁ ମନେପକାଇ ରତ୍ନା କହିଲେ ।

—ଦେଖ, ଆମର ଏଇଟା ପ୍ରଥମ ପିଲା; ଆଉ ଦଶବର୍ଷ ଭିତରେ ଭୁମର ଦ୍ୱିତୀୟ ସନ୍ତାନ ହେଉନାହିଁ । ଭୁମର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, ମାନସିକ ଶାନ୍ତି ଓ ମୋର କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତତା—ସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମେ ଆଉ ସନ୍ତାନ ଏଇଲେ ହେବାକୁ ଦେବାନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ପିଲା—ଏଇ ଗୋଟିକୁ ଜଞ୍ଜାଳ ବୋଲି ନୁହଁ, ସଙ୍ଗାଳି ବୋଲି ଭାବି ଏହାର ଲାଳନ-ପାଳନ କର ।

ଆମ୍ବାପଡ଼ର ଦୁଇ ଗଡ଼ରେ ଚାଲିଥାଏ । ଦୁଇ ପାଖରେ ଭୟାନକ ଜଙ୍ଗଲ । ରତ୍ନା ଜଙ୍ଗଲର ନିଶ୍ୱାସ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ଯେପରି ହୃଦ୍ଯୋଗାଜ୍ଞାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତି । ଯୋଗେଶ୍ୱରୀ ହଠାତ୍ ରତ୍ନାଙ୍କୁ ତା ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସିବାକୁ କହିଲା । ରତ୍ନା ଯୋଗେଶ କଥାରେ ବିରକ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ କଥା ମାନି ତା ପାଖରୁ ଲାଗିଆସି ତା କୋଳରେ ହାତ ରଖିଲେ ।

—ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଗଛ ଆଉ ଲତା ଅଲଗା ହୋଇ ରହନ୍ତିନି, ରତ୍ନା !

ସିଧା ରାସ୍ତା ଓ ଆଗରେ କି ପଛରେ ଟ୍ରାଫିକ୍ ନ ଆସିଥିବା ଦେଖି ଯୋଗେଶ ରତ୍ନାଙ୍କୁ ଟାଣି ନେଇ ତୁମା ଦେଲା । ଗୋଟିଏ ହାତ ଥାଏ ଶ୍ଵିଅର୍ଂ ଉପରେ । ରତ୍ନା ଖସିବେ ହୁଏିଲେ । ଯୋଗେଶ ତାଙ୍କ ଦେହରୁ ହାତଟି ଖସାଇ ନେଇ ଶ୍ଵିଅର୍ଂ ଉପରେ ରଖି ଆଗ ମୋଡ଼ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲା । ରତ୍ନା ମୋଡ଼ରେ ତା ଦେହରେ ଲଦି ହୋଇଯିବା ବେଳେ ସେ କହିଲା—ମୁଁ ଭୁମକୁ ସବୁବେଳେ ସୁଖୀ ରଖିବାକୁ ଚାହେଁ ରତ୍ନା !

ତା’ର କଥା ସରି ନ ଥିବ, ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରୁ ଟାଙ୍ଗିଆଟିଏ ଧରି ପ୍ରବଣଟିଏ ରାସ୍ତା

ଉପରକୁ ଉଠିଲା । ଶରଣ ପାଇଁ ଯୋଗେଶ ସହୃଦ ତା'ର ଆଖି ମିଳିଗଲା; ପରେ ପରେ ଭବସୁଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ ଗଛଲତା, ଜଙ୍ଗଲ, ପାହାଡ଼ । ଦର୍ପଣରେ ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲ ଯୋଗେଶ । ପଛରେ ସେ ପ୍ରବଣ ରହୁଗଲାଣି; କିନ୍ତୁ ପ୍ରବଣ ସମେତ ପଛ ଆଡ଼ର ସମସ୍ତ ସମ୍ଭାର ତା ପାଇଁ ଦୋହଲୁଥିଲା ଯେପରି । ସେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇଗଲା । ଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଗୁଡ଼ାକ ସମସ୍ତେ ସମାନ ଦିଶନ୍ତି ନା କଣ ? ଏକାପରି ଦେହ, ଏକାପରି ମୁହଁ, ଏକାପରି ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ! ରତ୍ନା କିନ୍ତୁ ଯୋଗେଶର ଅନ୍ୟମନସ୍କତା ଆଡ଼କୁ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ନ ଥିଲେ । ହଠାତ୍ ଖରଟା ଯୋଗେଶ ଆଖିକୁ କାଟିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଲକରର ଖୋଲା ତଳ ଆକରୁ ନିଜ ଗଗଲସ୍‌ଟିକୁ କାଢ଼ି ପିନ୍ଧିଲା, ରତ୍ନାଙ୍କଟା ବାହାର କରି ରତ୍ନାଙ୍କୁ ଦେଇ କହିଲା—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉପରକୁ ଉଠିଲେଣି । ଏଥର ଖର ବଢ଼ିବ, ତୁମେ ତୁମର ଚଷମା ପିନ୍ଧିପକାଅ ।

—କିନ୍ତୁ ମୋତେ ଖାଲି ଆଖିରେ ଜଙ୍ଗଲର ରହସ୍ୟମୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଭଲ ଲାଗୁଛି ।

—କିନ୍ତୁ ତୁମର ଲମ୍ବା ସୁନ୍ଦର ଆଖି ଯୋଡ଼ାକ ଜଙ୍ଗଲଠୁ ମଧ୍ୟ ବେଶି ରହସ୍ୟମୟ ଓ ସୁନ୍ଦର ରତ୍ନା ! ସେହୁମାନଙ୍କ କଥା ମୋତେ ବରଷା କରିବାକୁ ହେବ । ସେମାନେ ଖରାପରେ କଷ୍ଟ ପାଇବେ, ତାହା ମୁଁ ସହ୍ୟ କରିପରି ? ନାଥ, ଗଗଲସ୍‌ ପିନ୍ଧି ପକାଅ ।

ରତ୍ନା ତାଙ୍କ ଗଗଲସ୍‌ ପିନ୍ଧି ପୁଣି ଜଙ୍ଗଲ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ତଳେ ଟାଙ୍ଗି ଆ ଧରି ଉଠିଆସୁଥିବା ସେହି ପ୍ରବଣଟି କଥା ଯୋଗେଶର ମନେପଡ଼ିଗଲା; କିନ୍ତୁ ତା କଥା ଭୁଲିଥିଲା ସେ କେତେବେଳେ ? କେବଳ କିଛିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ପ୍ରବଣଟିକୁ ମନକୁ ନ ଆଣିବାକୁ ସେ ଯାହା ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲା ।

କାଲି ରାତିର ପଲଉ, କୁକୁଡ଼ା ଗୋଳି ପରେ ସେ ତା'କବ୍‌ଲେକୁ ଫେରିଆସି ରତ୍ନା ଓ ସୁମନ୍ତର ଶୋଇବା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଦେଇ ଜଙ୍ଗଲ ଇନ୍‌ସପେକ୍‌ସନ୍‌ ପାଇଁ ପୁଣି ବାହାର ଯାଇଥିଲା । ଜଙ୍ଗଲ ଇନ୍‌ସପେକ୍‌ସନ୍‌ ତ ଯେପରି ହେଲେ କରିବାକୁ ହେବ । ସେଇଥି-ପାଇଁ ତ ସେ ଏତେଦୂର, ଏତେ ପେଟେଇ ପୋଡ଼ି ଆସିଥିଲା । ସାଥରେ ଥିଲା ପୁରୁଣା ଚପରାସୀ ଦଣ୍ଡାସୀ । ଆଉ ସେହି ଚପରାସୀଟି ଠିକ୍ ସେହି ଟାଙ୍ଗିଆ ଧରି ଉଠିଆସୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ପରି ପ୍ରବଣଟିଏକୁ ଆଖି କୁଡ଼ିଆରେ ପୁରାଇ ଦେଇଥିଲା, ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ କୁଡ଼ିଆଟିରେ ସେ ବଣ୍ଟାମ ନେଉଥିବାବେଳେ । ପ୍ରତିଥର ସେ ସେହି ଜଙ୍ଗଲ ଆଡ଼େ ଇନ୍‌ସପେକ୍‌ସନ୍‌ ପାଇଁ ଆସିଲେ, ଦଣ୍ଡାସୀ ସେହି କଥା କରେ । ଏତିକି, ସବୁଥର ବ୍‌ଲେରେଇ ଏହି କଥା ହୋଇଥାଏ । ଏଥରକ ରତ୍ନା ଓ ସୁମନ୍ତ ଆସିଯାଇଥିବାରୁ ବ୍‌ଲେଠୁ କିଛି ଦୂରରେ ଥିବା କୁଡ଼ିଆ ଘରଟିକୁ ଦଣ୍ଡାସୀକୁ ସଫାପୁରୁଷ କରିବାକୁ

ପଡ଼ୁଥିଲା । ଦନବେଳେଇ ଯୁବଧା ଦେଖି ଯୋଗେଶକୁ କୁଡ଼ିଆ କଥା କହି-
ଦେଇଥିଲା ।

ଜଙ୍ଗଲର ସାନ୍ତତା ଟିକିଏ କମିଆସିବାକୁ ଲାଗିଥାଏ । ଶୁଣିଆଡ଼ ଦମଣ ଜମି
କଟା ହୋଇ ଫସଲ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଛି; କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ବର୍ଷା ହୁଏ
ନାହିଁ, ତେଣୁ ଭଲ ଫସଲର ପ୍ରଶ୍ନ କେଉଁଠି ?

ସେହି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟିକୁ ମନପୁର ଷ୍ଟେସନ କରିବା ପରେ କୁଡ଼ିଆ ଘରଟାରୁ ବାହାର
ଯିବାକୁ ଯୋଗେଶ ବସିଛି । ପ୍ରବଗଟି ତା ହାତଟିକୁ ଟାଣିଧରି ପଚାରିଲା—ବାବୁ, ତୁ
କୋଉଥରକ ହେଲେ ତ ମୋତେ କିଛି ଦଉନ୍ତୁ; ମୋ ପିଲାପିଲି ତଳିବେ କେମିତି ?
ତୋ ପିଲାପିଲି ତଳିବେ କେମିତି ?

ଯୋଗେଶ କିଛି ବୁଝି ନ ପାରି ପ୍ରମୁଦୁତ ହୋଇ ଠିଆହୋଇଗଲା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟିର
କଥା ଶୁଣି । କୁଡ଼ିଆ ଘରଟାରେ ଡିବିଟାଏ ଜଳୁଥାଏ ଯାହା, ଜଙ୍ଗଲର ଅନ୍ଧକାର ସେହି
ଡିବି ଆଲୁଅକୁ ଉପହାସ କରି କେବଳ ନିଜକୁଇ ଦେଖାଇବା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଦେଖାଇ
ଦେବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହେଉ ନ ଥାନ୍ତି ଯେପରି । ଯୋଗେଶ ପ୍ରବଗଟି ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା ।
ପୁର ଲଙ୍ଗଳା, କଳା ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟି ତା ପାଖରେ ସିଧା ହୋଇ, କିଛି ସଙ୍ଗୋତ ନ ରଖି,
ସେହିପରି ଠିଆହୋଇଥାଏ । ତା'ର ଚ୍ଛେତିଆ କପ୍ତାଟା କିଛି ଦୂରରେ ତଳେ ପଡ଼ିଥାଏ
ମେଞ୍ଚାଏ ଅନ୍ଧାର ପରି । ଭଲକରି ଦେଖିବା ପାଇଁ ଟର୍ଚ୍ଚ ଲାଇଟଟାକୁ ତା ମୁହଁକୁ ଦେଖାଇ
ଯୋଗେଶ ଟିପିଦେଲା । ଟର୍ଚ୍ଚ ଆଲୁଅରେ ସେ ଆଖି ବନ୍ଦ କରିଦେଲା । ଯୋଗେଶ ତା
ମୁହଁକୁ ତନ୍ମତନ୍ନ କରି ଦେଖି ଆଲୁଅ ଲିଭାଇ ଦେଇ ପଚାରିଲା—କେଉଁ ଥରକ, କି
କଥା ତୁ କହୁଛ ? କାହା ପିଲ ?

—ବାବୁ, ତୋର ପିଲା କଥା କହୁଛି । ତୁ ତ ଯେତେଥର ଆସିଛ, ସେତେଥର ମୁଁ
ତୋ ପାଖକୁ ଆସିଛି । ଡିଜି ଦେବେ, ବଗ ଦେବେ, କହି ଦଣ୍ଡାସୀ ମୋତେ ସବୁଥର
ଟାଣିଆଣୁଛି । ଆଉ କାହାର ପିଲା କଥା କହିବ ? ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ସିନା ନିଶାପାଣି ଯୋଗୁଁ
କିଛି ଜାଣିପାରୁନି, ହେଲେ ସେ ପିଲାଗୁଡ଼ିକ ଯେତେବେଳେ ତୋ ପିଲା, ସେମାନେ
ଭଲ ମାଗି ତଳିବା ଠିକ୍ ହେବ କି ?

କୁଡ଼ିଆ ଦୁଆରକୁ କୋରରେ ଠେଲି ଦେଇ ସେହି ସମୟରେ ଦଣ୍ଡାସୀ ପଶିଗଲା ।
ପବନରେ ଡବିଟା ଲିଭିଗଲା ସେତେବେଳେ । ଦଣ୍ଡାସୀ ବାହାରେ ଠିଆ ହୋଇ
ଯୋଗେଶକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲା, ସେମାନଙ୍କ କଥା ଶୁଣୁଥିଲା । ସେହି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର କଥା
ଯେପରି ସେ ଆଉ ସହପାରିଲା ନାହିଁ । ବାବୁ ରାଗିଲେ ବଣର ଝିଙ୍କାସ ରାବ ପିଆଣାଳ
ଗଣ୍ଡି ଉପରେ ପଡ଼ୁଥିବା କୁବର୍ତ୍ତୀ ଶ୍ଵେତ ପରି ଶୁଣାଯିବାକୁ କେତେ ସମୟ ଲାଗିବ ?

ଦଣ୍ଡାସୀ ହାନି ଲାଭ ବୁଝି ପାରୁଥିବା ଲୋକ ।

—ବଢ଼ାକୁ ମାଇସି, କଣ ମିଛ କହୁଛୁ ବେ ?

ସେ ଲୁହୁଆ ଭିତରେ ପଶି ତା'ର ବାହାକୁ ଝଙ୍କାଇ ପକାଇ ପଚାରିଲା—କଣ ମିଛ କହୁଛୁ ତୁ ? ଶଳା, କେତେ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ଶୋଉଥିବୁ, ଗେରସ୍ତ ତୋତେ କେତେ ଲୋକଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଉଥିବ, କହୁଛୁ କଣ ନା ବାବୁଙ୍କ ପିଲା ! ଏଠାରେ ମିଛ କହୁ ବାବୁଙ୍କୁ ହଇଶ୍ୱଣ କରିବାକୁ ବସିବୁ ? ଗୁଲ, ତୋ ଗେରସ୍ତ ପାଖକୁ ।

ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ଦଣ୍ଡାସୀ କଥାରେ ପୁରା ଡରିଗଲା ଯେପରି । ସେ ଅନ୍ଧାରରେ କେତେବେଳେ ତା କଥାଟା ଦେହରେ ଗୁଡ଼ାଇ ପକାଇଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ମୋର ବାକି ପଇସା...

ଗୁଲ ବେ, ମୁଁ ତୋତେ ଦେବି ତୋର ବାକି ପଇସା...ମୁଁ ତ ତୋତେ କହୁଥିଲି ସବୁ ଦେବି ବୋଲି । ବାବୁଙ୍କୁ ମାଗିବାକୁ ତୋତେ କିଏ କହୁଲି ?

ସେ କଥାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିବାଦ ନ କରି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ହାତରେ ଘୋଗେଣ ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କିଆ ନୋଟଟିଏ ଦେଇ ଧୀରେ କହୁଲା—ଦୁସିଆରରେ ରଖିବୁ । ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ଦେଲି ।

ଦଣ୍ଡାସୀ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକକୁ ତାପରେ ଅନ୍ଧାରରେ ଝିଙ୍କି ଝିଙ୍କି ନେଇଗଲା ।

କଣେଇ ଗୁଡ଼ିଲ ଘୋଗେଣ ରତ୍ନାଙ୍କ ଆଡ଼େ; କିଛି ଶୁଣି, ପାରି ନାହାନ୍ତି ତ ରତ୍ନା । ଭାବୁ ଭାବୁ ସେ ବଡ଼ପାଟିରେ କିଛି କହିପକାଇ ନାହିଁ ତ ? ପବନରେ ରତ୍ନାଙ୍କ ଅଳକାଗୁଡ଼ିକ ଫୁରୁଫୁରୁ ଉଡ଼ୁଥାଏ । ସେ ଭଲଉଥାନ୍ତି । ଅଳକାଗୁଡ଼ିକୁ ସଜାଡ଼ି ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା ଘୋଗେଣର । ସେହି ଗୋରୁ ତଳତଳ ପୁଦୁର ସ୍ତ୍ରୀଟିକୁ ସତରେ ସେ କେତେ ଭଲ ପାଉନାହିଁ !

ଏଣା ଦେଖିଲା ଘୋଗେଣ । ଦଶଟା ବାଜିବାକୁ ଆଠ୍ଠର ପଇଁଗୁଲିଶ ମିନିଟ ବାକି । ଦଶଟା ବାଜିଲେ ସେ ରତ୍ନା ଓ ସୁମନ୍ତକୁ ଉଠାଇବ । ଗାଡ଼ିକୁ ଶୁଣା କଡ଼ରେ ରଖି ସମସ୍ତେ ମିଶି ବ୍ରେକଫାଷ୍ଟ କରିବେ । ଶୁଣାକଡ଼, ଜଙ୍ଗଲ ଦାଡ଼, ଭାରି ମଜା ହେବ । ସବୁ ବୋଧେ ରେଡ଼ି ହୋଇ ମଟର ପଛଆଡ଼େ ଥିଆ ହୋଇଛି । ଯାହା ଗୁ' ଅଣିବାକୁ ସେମାନେ ଭୁଲିଯାଇଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ କିଛି ଅସୁବିଧା ହେବନାହିଁ । ତିନିଗଣ୍ଡ ପଥର ପକାଇ, କେଠୁଲ ରଖି, ଶୁଖିଲା କାଠ ପତରରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଦେଲେ ପାଣି ଗରମ ହେଲା; ବରଂ ବ୍ରେକଫାଷ୍ଟ ସହଜ ସେପରି ଗୁ' କରି ପିଇଲେ ବେଶି ମଜା ଲାଗିବ । ରତ୍ନା କଥାଟିକୁ ବହୁତନ ପାଇଁ ମନେରଖିବେ ।

ଘୋଗେଣର ଧୂଳି-ଧୂସରିତ ଆତ୍ମାସତ୍ତ୍ୱରେ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ପ୍ରାୟ ଗୁରୁଟା

ବାଜିଯାଇଥିଲା । ଯୋଗେଶ ଗାଡ଼ିଟାକୁ ଫାଟକ ପାଖରେ ରଖି ଅଳସ୍ ସଜିବା ପାଇଁ ହାତ ଟେକି ଟେକି ଦେଖେ, ଫାଟକଟା ପୂର୍ଣ୍ଣ ମେଲ । ବଗିଚା ଭିତରେ ଦୁଇଟା ଖୁବ୍ ଦୁଷ୍ପୃଷ୍ଟ ହରିଆନା ଗାଈ ତାର ମନ୍ଦାର ଗଛଗୁଡ଼ାକୁ ଲାଗି କରବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ସେ କାର୍ ଦୁଆର ଖୋଲି ପାଗଲଙ୍କ ପରି ବଗିଚା ଭିତରକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲା । ଭୟଙ୍କର ଚିତ୍କାର କରି ସେ ଜଳୁ ଇଟା ଖଣ୍ଡିମାନ ଉଠାଇ ସେହି ଗାଈ ଦୁଇଟି ଉପରକୁ ମାରିବାରେ ଲାଗିଗଲେ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା, ତାର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଗର୍ଜ ସତ୍ତ୍ୱେ ଇଟାଗୁଡ଼ିକ ଗାଈ ଦୁଇଟି ଦେହରେ ନ ବାଜି ଏଣେତେଣେ ପଡ଼ୁଥାଏ ଓ ଗାଈ ଦୁଇଟି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ଖାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଯୋଗେଶ ଆଖି ଆଗରେ, ତାର ବର୍ଷ ବର୍ଷର ସାଧନା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ତାର ବହୁ ବର୍ଷର ହେପାଜତ, ବହୁ ଅର୍ପଣ ବିନିଯୋଗରେ ଗଞ୍ଜି, ଉଠିଥିବା, ବହୁ ବଳ ପ୍ରତୀକ ପ୍ରଣାମୀ ପାଇଥିବା ବଗିଚାଟି ନଷ୍ଟ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ସେ ଗାଈ ଦୁଇଟିର ନିକଟ ହୋଇଯିବା ପରେ କେତୋଟି ଇଟା ସେମାନଙ୍କ ଦେହରେ ବାଜିଲା ଓ ତା ପରେ ସେମାନେ ବଡ଼ ସମ୍ବେଦନା ସହକାରେ ଗୁମ୍ଫା ଉପରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଦୁଷ୍ପୃଷ୍ଟ ଗାଈ ଦୁଇଟିକୁ ଗୁମ୍ଫା ଉପରକୁ ଉଠିଆସୁଥିବା ଦେଖି ମଠର ଭିତରୁ ସୁମନ୍ତକୁ କାଶେଇ ବାହାର ଆସୁଥିବା ରତ୍ନା ପୁଣି ମଠରରେ ପଶିଯାଇ ଦୁଆର କଲିଦେଲେ । ମଠର ଭିତରେ ବସି ସେ କାନ୍ଦିଲା ସ୍ତରରେ କହିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି—କିଏ ସେ ବଦମାସ୍ ଫାଟକଟା ମେଲାଇଦେଇଥିଲା, କହିଲ ? କାହାର ଦେହ ସହଜଳନ ? କୁଆଡ଼େ ସେ ପୁକାଢ଼ ଗଲା, କୁଆଡ଼େ ଗଲା ସେ ପିଅନ । ଦୁହେଁ ତ ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିବେ, ବଗିଚା ଭିତରୁ ଉଠିଗଲେ ସେମାନଙ୍କର କ'ଣ ଥିବ । ଦରମା ଗଣିକ ସେମାନଙ୍କୁ ମିଳୁଥିଲେ ହେଲା । ମଣିଷ ଚାକରବାକରଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାସ କରି ଯାହା ଘର ଗୁଡ଼ିଯାଏ !

ଯୋଗେଶ ଉଦ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ପରି ରତ୍ନାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଲାଗି ହୋଇଯାଇଥିବା କୋନପରସ୍ କାନ୍ଦୁ ତାର ଦୁଃଖ ଗଛଗୁଡ଼ିକୁ ଚାହିଁଲା । ମନ୍ଦାର ଗଛଗୁଡ଼ିକ ବି ଲାଗି ହୋଇ ଯାଇ ଥାଆନ୍ତି । ଜିନିଆ, ତାଲିଆ ବେଡ଼ିରେ ଗାଈ ଖୁସୁଚିତ୍ତ, ଏଣେ-ତେଣେ ଗୋବର ।

x

x

x

x

ଯୋଗେଶ ଗାଧୋଇ-ପାଧୋଇ ବେଡ଼ି ରୁମ୍‌ରେ ସେ ମାସର ଫେମିନାଟାକୁ କୋଲ ଉପରକୁ ନେଇ ବସିଥାଏ । ଘର ଭିତରଟା ଅନ୍ଧାର, ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ଯାହା ଟେବୁଲ୍ ଲ୍ୟାମ୍ପଟା ଜଳୁଥାଏ । ତରଳ ଉପରେ ଆଉଟ ଫେମିନାର ପୁଷ୍ପାକୁ ଓଲଟାଇ ଓଲଟାଇ ଯୋଗେଶ ଟ୍ରାଣ୍ଡିସ୍‌ରକୁ ଖୋଲି ଦେଇ କଟକ ଷ୍ଟେସନ ଦେଲା । ରତ୍ନା ତରୁ ସେତେବେଳେ କଟକ ଷ୍ଟେସନରେ କିଛି ଗୀତ ଗାଉ, ଖାଇ ଆସୁଥିବା ସମ୍ଭାବନା ବୋଲି

ଶେଷ ଭାଗରେ ଶେଷ ସୁମନ୍ତକୁ ସ୍ତନ ଦେଇ ଦେଇ ପ୍ରତିବାଦ କଲେ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ଭାବ
 ସେତେବେଳେ କହୁଥିଲା—ଓଡ଼ିଶାର ପଣ୍ଡି ମାଷ୍ଟର ଜଙ୍ଗଲରେ ଅରୁଣପୁର ଅଗ୍ନି ଘୋରୁ
 ପ୍ରାୟ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କାର ହେବ ବହୁ ମଲ୍ୟବାନ ଶାଳ, ପିଆଶାଳ, ସାଗୁଆନ କାଠ ପୋଡ଼ି
 ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଛି । ଅଗ୍ନି ଲାଗିବାର କାରଣ ଜଣାପଡ଼ୁ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ହାଇଡ୍ରୋ
 ଅଫ୍ ଅଗ୍ନି ଅସିଥିଲା; କାରଣ ହେତୁ ପଟ ଜଙ୍ଗଲ ବେଶି ପୋଡ଼ି ହୋଇଯାଇଛି । ବର୍ଷା
 ହୋଇ ଯାଇ ପ୍ରବଳ ଭାବରେ ବ୍ୟପିଯାଇଥିବା ଅଗ୍ନି ଲାଗି ଯାଇ ନ ଥିଲେ.....।

ଦୁବାର

ଶାନ୍ତନୁକୁମାର ଆବୃତ୍ୟ

ନାଃ, ତାକୁ ମାରବାକୁଇ ହେବ ! ଖୁବ୍ ଅଥୟ କଲାଣି । ଖୁବ୍ ଦୁଃଖ ଦେଲାଣି । ଖୁବ୍ ପଶନ୍ତି କଲାଣି ଯେ'ଠାର । ଏଥର ତାକୁ ମାରପକାଇବାକୁ ହେବ ।

ମୁଁ ଟେବୁଲ୍ ପାଖକୁ ଧାଇଁଗଲି । ଗୋଟିଏ କାଗଜ ଭଡ଼ିଆଣି ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି—

To H. E. The Governor.....

ସେଇଠି ମୁଁ ଟିକିଏ ଅଲୋଭଗଲି । ମୋର ଆଜି ଲିଖୁଥିବା ମୋର କାଳ ପଛରେ ଚାଲିଯିବା ତୃଣରୁ ଉତରୁ ବ୍ରହ୍ମାସ୍ପତିକୁ ଅଶ୍ରୁ ଆଶ୍ରୁ ଟିକିଏ ବନ୍ଧିଥି ହୋଇଗଲେ । ମୁଁ ଟିକିଏ ଚିନ୍ତାରେ ପଡ଼ିଲି । ହଠାତ୍ ବ୍ରହ୍ମାସ୍ପତି ! କିଏ ଟିକିଏ ମୁରୁକେଇ ହସିଲା ମୋ ପଛପଟେ । ବିରକ୍ତ ହେଲି । ଏଥିମଧ୍ୟରେ ବ୍ରହ୍ମାସ୍ପତି ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ବ ହଟିଗଲା । ମୁଁ ମୋର ପୃଷ୍ଠୋକ୍ତ ଧାଡ଼ିଟିକୁ କାଟିଦେଲି; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ହୋଇ ନ ପାରେ । ତାପରେ ମୁଁ ପୁଣି ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ତୃଣରରେ ଅସ୍ତର ଠାବ କଲି—

ତା'ପରେ ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତର କଥା ମୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖିପାରିଲି—ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଶେଷ ନ ହେଉଛି କି ପ୍ରଳୟ ଦିବସ । କିପରି ଘଡ଼ଘଡ଼ ରଡ଼ କରି ମେଦନା କମ୍ପାଇ ମୋର ମନ୍ତ୍ରିତ ଶର ସୃଷ୍ଟି କରିବ ଏକ ଶତ୍ରୁପ୍ରଳୟ ଏବଂ ଆସିପିଛଡ଼ାକ ମଧ୍ୟରେ କିପରି ସେ ଶ୍ରାସ କରିବ ଏଇ ମେଦନାରୁ ଏକଶତ୍ରୁ—ହୁଏତ ମୋର ପାଦତଳୁ ମଧ୍ୟ । ଶରଦ୍ୟ ଓ ତା ଲଗାଏତ ଆଉ କେତେ କାହାର ଶରଦ୍ୟକୁ ଟଳାଇ ନିର୍ମଳ କରି ଚାଲିଯିବ ସେ । ହୁଏତ ସେ ପ୍ରଳୟର ଫଳ ଭୋଗ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଜିଜ୍ଞେଷୁ ବ ନ ଆଇ ପାରେ । ଗୋଟିଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରିବାପାଇଁ ଏକଲକ୍ଷ ଲୋକକୁ ଧ୍ୟାନ କରିବା ବାସ୍ତବିକ କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ କିମ୍ବା ବୃଦ୍ଧିମାନ କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । ଗୋଟିଏ ବିଶଲ୍ୟକରଣୀ ପାଇଁ ସାରା ଗଜମାଦନଟାକୁ ଟେକି ଆଣିବା ସମୟୋଚିତ ହୋଇପାରେ; କିନ୍ତୁ ଦୈନିକ ଚକ୍ରାର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀ ଏ ନୁହେଁ ।

ତା'ପରେ ଆସିଲା ସେଇ ଅବଶ୍ୟମ୍ବାସ ମୁହୂର୍ତ୍ତ—କଟାକଟି ପୁଣି ଭେଷାଭେଷି ।

To The Chief Minister ମୁଁ ନରେ ଆସିଲେ ବନ୍ଧୁଗଣଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ । ସେ ଗଲେ । ଆସିଲେ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି, ପାହାଚ ପାହାଚ, ଥାକ ଥାକ ହୋଇ ବନ୍ଧୁଗଣଙ୍କ ଉଚ୍ଚ ହାକିମଗଣ । ଏମିତି ହଜାରେ କଟାକଟି ଆଉ ଯୋଡ଼ାଯୋଡ଼ି ଭିତରେ ମୁଁ କେବଳ ତଳକୁଇ ଗଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲି ଯତେ କି ସେ ଗଡ଼ିବାର ଅନ୍ତ ନ ଥିଲା । ପୁଣି ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଥିଲା ବି । କାରଣ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ଯାଇ ମୁଁ ଯେଉଁଠି ଅଟକିଲି, ସେଠି ଯାହାକୁ ମୁଁ ଆବଶ୍ୟକ କଲି, ସେ ଆଉ କେହି ନୁହେଁ !—ସେ ହେଉଛି ସ୍ବୟଂ “ମୁଁ” । ତା ତଳକୁ ଆଉ ଗଡ଼ିବାକୁ ବୁଝା ନାହିଁ ।

ସେଇଠି ପହଞ୍ଚିଯାଇ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ମତେ ଆବଶ୍ୟକ କରେ, ମୁଁ ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି ଯେ କେମିତି ଗୋଟାଏ ରାଗରେ ମୁଁ ଅବୁଦ୍ଧ । ଏ ରାଗକୁ ନିଅଶ୍ବରାଗ ବା inert anger ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଆଶ୍ୟା ମୁଁ ଦେଇପାରିଲି ନାହିଁ । ମୋର ସେଇ ଅବସ୍ଥାକୁ ମୁଁ ଯେତିକି ଯେତିକି ଆବଶ୍ୟକ କଲି, ସେତିକି ଆହୁରି ବେଗରେ ମୁଁ ଅଗିବାକୁ ଲାଗିଲି ଖାଲି । କାରଣ ଅଗିବା ଛଡ଼ା ଆଉ ମୋର କିଛି କରିବାର ନ ଥିଲା । ମୋର ସବୁ କିଛି ନିଷ୍ଠୁର ପାଲଟି ଯାଇଥିଲା । ମୋର ଧନ୍ତୁ, ମୋର ଭୂଷାର, ମୋର ବାହୁ, ମୋର ରଥ, ଆଉ ସମ୍ପୋଷଣ ମୋର ରଥସ୍ଥଳକ (ବିବେକ) ସବୁ କିଛି ଅଥଚ ଠିକ୍ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ନିଷ୍ଠୁର ନିଃସହାୟ ଆଉ ଅବଶ । ଆଉ ଅବଶତା, ଏ ଶାନ୍ତିର ଶାନ୍ତି ନାହିଁ ଯତେ ବା ।

ମୁଁ ଯେ କେତେବେଳେ ସେଇଭଳି ନିବେଦ ହୋଇ ବସି ରହିବୁ । ସେତେବେଳକୁ ମୋର ରାଗ ଯଥେଷ୍ଟ କମିଯାଇଥିଲା । ମୋ ଆଖିକୁ ଝଙ୍କମକ କରି ଦେଉଥିବା, ଆଉ ମାରପକାଇବାର ନିଶା ଟିକିଏ ଛୁଡ଼ି ଛୁଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ସେଇ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସତ୍ତା ଆଉ ସ୍ଥିର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୁଁ ମୋର ଗୁଣାଅଡ଼କୁ ଗୁଢ଼ିଲି । ଦେଖିଲି ମୋର ଗୁଣପାଖିଯାଇ ଖାଲି ଗଦା ହୋଇଛି କାଗଜ—କଟାକଟି ଆଉ ଚରୁକୁଟି କାଗଜ । ଭୂଷାରରୁ ଶର ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ଶରମୁନିର ଆଘାତରେ ମୋର ଆଙ୍ଗୁଳି ରକ୍ତାକ୍ତ ହେବା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଅଗ୍ରଗତି ହେଇନାହିଁ । ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି । ନିଜକୁ ନିଜେ ଆଶ୍ଚାସନା ଦେଲି, ଆଉ ଦୂରକୁ ଗୁଢ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି । ମୋର ଆଖି ଧୀରେ ଧୀରେ ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ—ଦିଗ୍ବଳୟ ଆଡ଼କୁ ବ୍ୟାପିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା; କିନ୍ତୁ ମୋର ଆଖିର ଏହି ଦିଗ୍ବଳୟ ଗତିର ସୁଯୋଗ ନେବାକୁ ସେ ଅର୍ଥାତ୍ ମୋର ଶରବ୍ୟ ପଛପୁଆ ଆଦୌ ଦେଇନାହିଁ । ମୁଁ ତମକ ପଡ଼ିଲି, ଆଉ ଦେଖିଲି—ମୋ ଶରବ୍ୟ ଉଭେଇଗଲା ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ବୃଦ୍ଧାୟୁଲେ, ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଗାତରେ । ତେବଳ ଉଭେଇଗଲା ନାହିଁ ସେ—ଉଭେଇଯିବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଟିକିଏ ସେ

ମୋ ଆତ୍ମକୁ ବୁଝିଲି, ଆଉ ତାର ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଦୃଶ୍ୟ; କିନ୍ତୁ ଗଭୀର ହୃଦୟାତ୍ମକ ଦାନ୍ତ-
ଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଲିକରି ଖୁବ୍ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ; କିନ୍ତୁ ଟିକିଏ ଖତେଇହୁଏ ଭଲ ହୁଏଟିଏ ନ
ହୁଏ ସେ ସତେ କି ତାର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ ସେଇ ଗୋଟି ଗୋଟି ଭିତରେ ପଶିଯାଇ
ଆସୁରଣ କରିବାକୁ ମନ କଲାନି !

ସେ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିବାପାଇଁ ମୁଁ ଏକପ୍ରକାର ଯୈର୍ଯ୍ୟରକ୍ଷା କରି ପାରିଥିଲି ।
କାରଣ ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି, ତା'ର ଜୀବନ ନାଟିକା ମୋ ହାତରେ ତଥାପି ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସେଠି
ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଯିବା ପରେ ମୁଁ ଆହୁରି ଅସହାୟ ବୋଧ କଲି । ନିଷ୍ପ୍ରାୟ ବୋଧ
ଆହୁରି ଭୟଙ୍କର ଭାବେ ଦାରିଲା ମତେ । ପୁଣି ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଉଠିଲା ମୋର ଭିତରର
ପ୍ରବୃତ୍ତି—ମାରବା ପ୍ରବୃତ୍ତି ଏବଂ ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ସେ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମାରବା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ
କିଛି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନ ଥିଲା ମୋର । ମୋର ରାଜନୈତିକ ପୁଣି ମତେ ଉପଦେଶ ଦେଲା ।

“ମାର ! ମାରପକ ! ମାରବା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନାହିଁ ତୋର ଏଇ
ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ !”

ମୁଁ ପୁଣି ବିଚାର କଲି—ତାକୁ ମାର ! ତାକୁ ନିପାତ୍ କର ! ତାକୁ ନିପାତ୍
କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଧୂସ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ତାକୁ । ସେ ମୋର ଅଶେଷ ସ୍ତବ୍ଧ କଲଣି ।
ଦେବଲ ମୋର କାହିଁକି ? ମୋ ଜାତିର, ମୋ ଦେଶର ଅଶେଷ ସ୍ତବ୍ଧ କଲଣି ସେ ।
ଅସଂଖ୍ୟ ଫାଇଲ୍ କାଟି ନଷ୍ଟ କଲଣି ସେ ! ଅସଂଖ୍ୟ ତରଳ ତଳା ଖାଇ ଫମ୍ପା କରି
ଦେଲଣି ସେ ! ଅସଂଖ୍ୟ ଟେବୁଲ୍‌ର ଗୋଡ଼କାଟି ଲେଙ୍କେଡ଼ା କରି ଦେଲଣି ସେ !
ଅସଂଖ୍ୟ ଆଲମାର କଣା କରି କନ୍ଦିତେନ୍ଦ୍ରୀଆଲ୍ କାଗଜପତ୍ର ନଷ୍ଟ କଲଣି ସେ ।
ଖାଇ ନଷ୍ଟ ତ କରେ ନା ସେ; ସ୍ଥାନତ୍ୟନ୍ତ କରି, ଏଠାକାର ଜିନିଷ ସେଠି ଆଉ
ସେଠାକାର ଜିନିଷକୁ ଏଠି, ଏଠାକାର କାଗଜ ସେଠି ଆଉ ସେଠାକାର କାଗଜ ଏଠି,
ଏ ମୁଣ୍ଡର ଜଟା ସେ ମୁଣ୍ଡରେ ଆଉ ସେ ମୁଣ୍ଡର ଜଟା ଏ ମୁଣ୍ଡରେ ଥୋଇ ପ୍ରଳୟ
ସାଧୁପାରେ ସେ ! ନାହିଁ, ନାହିଁ ତାକୁ ମାରବାକୁ ହୁଏ ତାକୁ ମାର ତା'ର ବଂଶ ନିପାତ
କରିବାକୁ ହିଁ ହୁଏ ।”

ମୋ ଭିତରେ ପୁଣି ନିଆଁ ଜଳି ଉଠିଲା ଦୟା କରି । ପୁଣି ବିଚାର କାଗଜ ଓଟାରି
ଅଣି ମୁଁ ଲେଖିବାକୁ ଲାଗିଲି—ପୁଣି ସେଇ ସ୍ଥଳରୁ—

To H. E. The Governor—

ମୁଁ ପୁଣି ତୃଣୀର ଅଶ୍ରୁମାଳ ବଢ଼ିଲି । ଗୋଟି ଗୋଟି ହେଉ ସବୁ ଶରର ମନ୍ତ୍ର ମୋ
ଜିବ ଆତ୍ମକୁ ଅପଣା ସ୍ତବ୍ଧ ବୁଲି ଆସୁଥିଲେ । ମୋର କାନରେ ସବୁକଥା ପଡ଼ୁଥିଲା
ଗୋଟି ଗୋଟି ହେଉ—ତା ବିଚାରରେ ହିଁକାରେ ଅଭିଯୋଗ —

ବଡ଼ ପୁଅର ନଆ ପେଣ୍ଠରେ କଣା କରିବି ସେ !

ମଝିଆଁ ପୁଅର ରବର ପେଣ୍ଠକୁ କଣା କରି ପକେଇ ତହିଁରୁ ହାଉଆ ନିକାଲିବି ସେ !

ସାନ ଝିଅର ‘କୋଆ ଭଲୁର’ ପେଟ ଫୁଟେଇ ତା ପେଟରୁ ନଡ଼ାତଳ କାଢ଼ି ପକେଇବି ସେ !

ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନକଲି ସିଲ୍‌କ କେଶ କେଶକୁ କାଟି ନେଇ ତା ହୁଆଙ୍କ ପାଇଁ ଶେଷ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେତିକକୁ ଗାତରେ ପୂରେଇବି ସେ !

ସେଗୁଡ଼ାକ ସେତିକ ସେତିକ ମନେପଡ଼ୁଥିଲା, ମୋର ଧୈର୍ଯ୍ୟର ବଡ଼ ସେତିକ ସେତିକ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ୁଥିଲା । ମୁଁ ଫର୍ଦ୍ଦ ଫର୍ଦ୍ଦ କରି କେତେ ଯେ ରାମି ପକେଇଥିଲି ତାର ଠିକଣା ନ ଥିଲା । ଗୋଟାଏ ନିଶ୍ଚାସରେ ମୁଁ ଲେଖି ଚାଲିଥିଲି, ସେଇ ଦୀର୍ଘ ଦରଖାସ୍ତ ! ଶହ ଶହ ଭବପ୍ରବଣ, ଉତ୍ତେଜନାମୟ ଗରମା ଗରମ ଶବ୍ଦ ସଂଯୋଜିତ ଦରଖାସ୍ତ ! ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ଏଥର ଆଉ ତା’ର ନିସ୍ତାର ନ ଥିଲା । ସେ ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ର ଲୁହେଁ ! ତାକୁ ସେଇ ଅସୁରେଇ ନିପାତ କରାଯିବ ! ହେଉ ପଛେ ପ୍ରଳୟ !

ଆଉ ଟିକକେ ମୁଁ ତାକୁ ଶେଷ କରିଥାନ୍ତି, ଆଉ ସଜକରି ପେଣି ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେ ମହା ଭୟଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ରଟିକୁ ! କିନ୍ତୁ ଠିକ ସେତିକିବେଳେ ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ସୃଷ୍ଟି ଶବ୍ଦ ମୋର କର୍ଣ୍ଣଗୋଚର ହେଲା ! ଶବ୍ଦଟି ଯେତେ ସୃଷ୍ଟ ହେଲେ ବି ସେ ମୋ କାନ ପରଦାକୁ ଅଥୟ ନକରି ରହି ପାରିଲାନାହିଁ ।

ତମକି ପଡ଼ି ମୁଁ ଠିଆ ହେଇ ପଡ଼ିଲି । ହଠାତ୍ ମୁଁ ଦେଖିଲି—ମୋ ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ର ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ର ଖାତର ନ କରି ସେ ଡାଆଁଟାଏ ମାଲଲ ଠିକ୍ ମୋ ଚଉକିତଳୁ ! ଏତେବେଳଯାକେ ଯାହାକୁ ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଶର ମନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥିଲି, ସେ ଯେ ମୋର ଚଉକିର ଗଡ଼ ଭିତରେ ପଶି ଟୁକୁଟୁକୁ କରି ମୋର ‘ତଳଲୁପ୍ ପିଲେ’ର ଆସନକୁ କାଟୁଥିଲା ।

ମତେ ଠିଆ ହେଇ, ତାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାର ଦେଖି ସେ ଗୋଟାଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତପାଇଁ ଟିକିଏ ହୁଡ଼ବଡ଼େଇ ଗଲୁରଲି ଦେଖେଇ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ସେଇ ଗୋଟାଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସବୁ କିଛି ବଦଳି ଗଲା । ତାପରେ ମୁଁ ଦେଖିଲି ମୁଁ ଖାଲି ଧନୁଶର ଧରି ଗୋଡ଼େଇବି ତାର ପଛେ ପଛେ ଆଉ ସେ ତାର ବୁଝୁ ପରେ ବୁଝୁ ରଚନା କରି ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରୁଛି । କେବଳ ଆହୁରକ୍ଷା ସେ କରୁନାହିଁ, ବିମାତ୍ର ଆବିଷ୍କାର ମଧ୍ୟ ସେ ତଳେଇଥାଏ ମୋ ଉପରେ, ତାର ‘ଗରଲ ଘାଟୀ’ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ।

ପ୍ରଥମେ ସେ ଗଲେଇ ପକେଇଲା ଗୋଟାଏ ସୁନ୍ଦରୀ ‘ଟି’ପଟ୍ ମୋ ଟେବୁଲ୍ ଉପରୁ । ତାପରେ ଏକା ଡାଆଁ କେ ସେ ପଶିଙ୍ଗ୍ ମୋର ବହୁ-କେଶ୍ ଭିତରେ । ମୁଁ

ରାଗରେ ବହୁପଥ ଖେଳେଇ ପକେଇଲି । ଦି ରୁବିଟା ଅଠା ଯୋଡ଼େଇ ପକେଟ୍ ବୁକ୍ ଖସି ଖାସି ପଡ଼ିଲେ ତଳକୁ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ପଞ୍ଜା ପବନରେ ସେମାନଙ୍କର ପଥ ଫୁଲି ଘରସାରା ଉଡ଼ି ବୁଲିଲେ । ବ୍ୟସ୍ତ ହେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଏକଦା କରୁଥିବାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ସେ ଭିଆଁଟାଏ ମାଇଲା ଓ କାନ୍ଥ କଣରେ ଗୋଟିଏ ଟୁଲି ଉପରେ ଯନ୍ତ୍ରରେ ରଖାଯାଇଥିବା ମୋର ପ୍ରିୟ ଗୋଟିଏ ମୃଣ୍ମୟ ବୁଢ଼ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ତଳକୁ ଗଲେଇ ପକେଇଲା । ମୋର ଆଖି ଆଗରେ ସେ ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ବୁଢ଼ଟିକୁ ଦିଗଡ଼ି କଣ ଥୋଇ ଦେଲା । ସେତେବେଳକୁ ମୋ ପିତୃ ମୋ ତାଳୁର କୋଉଠି ପହଞ୍ଚିଲା ମୁଁ ଜାଣେନା । ମୁଁ ଅଜ୍ଞ ହେଇ ତା ପିଛା ଧାଇଁଥିଲି ଓ ସେ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ମୋ ଡ୍ରାଇଫ୍ଟର ସମସ୍ତ ଭଙ୍ଗପ୍ରକଣ ନିନଷ ଆଡ଼କୁ କୁହା ମାରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅବଶେଷରେ ସେ ଭିଆଁଟାଏ ମାଇଲ ଓ ଆଖି ପିଛାଡ଼ାକ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଯାଇ ପଶିଗଲା ମୋ ଡ୍ରାଇଫ୍ଟର ଏକାନ୍ତ କୋଣରେ ଆଦରରେ ସାଇତା ହେଇଥିବା ସେ ବହୁ ସ୍ମୃତିବଳିତ ମୋର ଆଦର ମାର୍ବେଲ ନିମିତ୍ତ ତାଳୁମହଲ ମୂର୍ତ୍ତିର ପଛପଟେ ।

ମୋ ଆଖି ଖୋସି ହେଇ ପଡ଼ିଲା । ମୋର କିବେଳର ଶବ୍ଦ ତାଡ଼ିଲା ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ମୋର ଧନୁଶର ଉଠାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ ତା ଉପରକୁ । ମୁଁ ନିଷ୍ପ୍ରୟ ହୋଇ ଠିଆ ହେଇଗଲି !

ତା ପରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଆଖି ଖୋଲେ, ମୁଁ ଦେଖେ ତାକୁ, ଟିକିଏ ଆଗରୁ ଯିଏ ମତେ ଭଲ, ମୋ ଶର ସଂଯୋଜନାରେ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଓ ମୋର ଦିନ-ବଳୟ ଦୃଷ୍ଟିର ଫାଇଦା ଉଠେଇ, ବୁଢ଼ାମୂଳେ ଛପି ଯାଇଥିଲା, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଦ୍ରୁପ ଚକ୍ଷୁରେ ଅନେଇ ରହିବୁ ମୋତେ, ମୋର ବହୁମୂଲ୍ୟ ତାଳମହଲ ପଛପଟୁ ।

ମୋର ଧନୁ ଆଉ ଶର ଆଗରୁ ନାହିଁ ପଡ଼ିଥିଲେ । ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୋ ମୁଣ୍ଡଟି ବି ନାହିଁ ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ତାକୁ ସୂଜା କଲି । ମୁଁ ତାର ଗୁଣ ଗଣିନ କଲି । ଶ୍ଳୋକ ଉଚ୍ଚାର କଲି ଆଉ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ସଂସ୍କାର ଉପରେ ସମସ୍ତ ଅବିଶ୍ୱାସ ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ତାକୁ ସୂଜା କଲି । ଏତେ କଷ୍ଟ କରି ତା ସଙ୍ଗେ ଏଇ ଖଣ୍ଡିତ କଲି; କିନ୍ତୁ ଲାଭ କଣ ହେଲା ? ମୁଁ ପ୍ରକ୍ତ ଶେଷ କରି ପାରିଲିନାହିଁ । ସେ ତାର ଅବସ୍ଥାନ ବଳାୟ ରଖିଲା । ମୁଁ ଉପାସନା କଲି—

“ଧନ୍ୟ ତୁମେ ଗଣେଷବାହାନ ! ତୁମର ପ୍ରଭୁ ବୁଦ୍ଧି ଆଉ ଜ୍ଞାନବଳରେ ପୃଥିବୀ ଜୟ କରନ୍ତି, ଆଉ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ପୃଥିବୀ ଜୟ କରିଛ । ଧନ୍ୟ ଧୂର୍ତ୍ତି । ଜ୍ଞାନର ବାହାନଇ ତୁମେ ଏକା !”

ଠିକ୍ ସେତେବେଳେ, ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ମୁଣ୍ଡ ନଡ଼କେଇ ସେଠି ଠିଆ ହୋଇଥିଲି,

ହେତେବେଳେ ହଠାତ୍ ବାହାରେ ଗୋଟାଏ କଣ ଶୁଣି ଗୋଲମାଲ ଶୁଣି ମୁଁ
ହରକା ପାଖକୁ ଧାଇଁ ଗଲି । ଦେଖିଲି ଗୁଡ଼ାଏ, ଟୋକା ଧାଡ଼ିବାନ୍ତି ସମସ୍ତା କଡ଼ରେ
ଗୁଲିଛନ୍ତି ଆଉ ରଡ଼ି ଗୁଲିଛନ୍ତି । ବଡ଼ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ସେ ଚକ୍ରାର; ତଥାପି ତା ଭିତରୁ କିଛି
ଗୋଟିଏ ଜନିଷ ମୋ କାନକୁ ଆକର୍ଷଣ କଲା । କାନ ଡେରି ଶୁଣିଲି—ସେମାନେ ଚକ୍ରାର
କରୁଛନ୍ତି ।

“ଇନକିଲାପ—ଜିନ୍ଦାବାଦ୍”

ତା’ପରେ କିଏ ଗୋଟାଏ ସେଇ ଇନକିଲାପର ଉପକ୍ରମଣିକା ଭିତରୁ ରଡ଼ି ଦେଲା—
ପ୍ରଥମେ କଥାଟା ଖୁବ୍ ଅବାନ୍ତର ଆଉ ଖାସ୍ତୁଡ଼ା ଶୁଭିଲ—ମତେ ହସ ଲାଗିଲା । ପିଲାଙ୍କର
ତାଙ୍କ ମତେ ବି ଆଡ଼ାଏ ଉଣା ହୁ ଦେଲା । ସେମାନେ କୁହାଟ ମାରୁଥିଲେ—

ଲାଲ୍ ଆକୁ—ସୋଭାମାର !

ମିଛୁଆକୁ—ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ୍ ତରଫରେ ବସାଅ ।

ତୁରୁରୁଆକୁ—ପିନ୍ଧରେ ଖେଳ ।

ଝରୁଆ, ବାନକୁଡ଼ାକୁ—ଟେକା ମାର ।

ଧସ୍ତାବାଜକୁ—ସଙ୍ଗାନ୍ ମୁନରେ ବୁଡ଼ ବୁଡ଼ କର ।

ଅଲସୁଆକୁ—ବହୁଆଡ଼ରେ ଯଲସଲ କର ।

ଦେଶଭୋଜକୁ—ସାହା କରିବାର କର ।

ତା’ପରେ ସେତେବେଳେ କଅଣ ସଫୁଲ୍ ମୁଁ କିଛି ଅନ୍ଧାଜ କରିପାରୁ ନଥିଲି ।
ପ୍ରସେସନ୍ ଗୁଲିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସଫାଟା କଅଣ ମୁଁ କିଛି ବୁଝିପାରୁ ନ ଥିଲି । ହଠାତ୍
ମୋର ସବୁ ଦର୍ଶକପଣିଆ ଭାଙ୍ଗି ଗଲା । ସେଇ ପ୍ରସେସନ୍ ଭିତରେ କଲେଜ ପଢ଼ୁଆ ମୋ
ପୁଅଟାକୁ ଦେଖି ପକେଇ ମୋ ଗୁଡ଼ିରେ ଛନକା ପଶିଗଲା, ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଆଦମ
ରକ୍ଷଣଶୀଳ ପ୍ରକୃତି ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଉଠିଲା ମୋ ଭିତରେ ।

“ଧୀର ! ଧୀର !” ମୁଁ ତାଙ୍କ ଗୁଡ଼ିଲି ! ତା ନାଁ ଧର ।

ମୋ ଗୁଡ଼ି ଦାଉଁ ଦାଉଁ ପଡ଼ିଲା । ଏ କଣ ? ଏ ଟୋକା କଣ ମାଡ଼ିଲାଣି ? ଏ କି
ପ୍ରସେସନ୍ ? ମୋର ଭୟ ହେଲା । ଟୋକାଟାର ଭବିଷ୍ୟତ ଭଲ ଭଲ ହେଲା ମୋ
ଆଖିରେ । କାଲେ ଗାରିଟାଏ କିଏ ପକେଇଦେବ ସେଇ ଚକ୍ର ଚକ୍ର ହେଲ ଦାଉ ଦାଉ
କଳ୍ପସ୍ୱପ୍ନ ଭବିଷ୍ୟତର ରେକର୍ଡ଼ ଉପରେ ! ମୁଁ ପୁଣି ପାଟି କରି ଉଠିଲି—

“ହେ ଧୀର ! ଧୀର !”

କିନ୍ତୁ ମୋର ସବୁ ତାଙ୍କ ବୁଆ ହେଲା । ଧୀର ମୋ ତାଟ ଶୁଣିଲାକାହିଁ । ପ୍ରସେସନ୍
ଗୁଲିଲା । ମୁଁ ବୁଝିଲି ଡ୍ରାମା କେମିତି ଅଭେଦର ଆଉ ପାଦେ । ମୁଁ ଆଉ ମୋ ପୁଅ ।

କେତେ ଭଲ ! ଆମେ ଉଠିଉଥିଲୁ; କିନ୍ତୁ ମାରି ପାରୁ ନ ଥିଲୁ । ହଜାରେ ମାରିବାର ଇଚ୍ଛା ସତ୍ତ୍ୱେ ! ଆହା ବି କହିପାରୁ ନ ଥିଲୁ ଆମେ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଧୀର, ମୋ ଦୁଆ, ଏ କଣ ହେଲା ? କାହାକୁ ମାରିବାପେଇଁ ଏ ଧାର୍ମିକ ଏମିତି ପାଗଳଙ୍କ ଭଳି ବର୍ତ୍ତାବେ ? ସେ କଣ ମାରି ପାରିବ ? ତା ହାତ ଉଠିବ ?

ମୁଁ ଗୁମ୍ଫାରେ ବସିପଡ଼ିଲି । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଟୋକାଟା ଫେରି ଆସିଲି । ତା ଆଖିରେ ଜଳାସା ତଥାପି ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ନ ପଚାରିବା ପୁଙ୍ଗୁ, ହସି ହସି ବାରଦର୍ପରେ ସେ କହିଲା—

“ଆଜି ଆମେ ସିଧା ଗଲୁ ମନ୍ଦିର କୋଠିକୁ !”

“ମନ୍ଦିର କୋଠିକୁ ?”

“ହଁ, ସିଧା ମନ୍ଦିର କୋଠିକୁ ! ଆଉ ମନ୍ଦିର ଯଦି ନ ଶୁଣନ୍ତି, ତା ହେଲେ ତା ଉପରକୁ ବି ଯିବାକୁ ତିଆରି ଅଛି ଆମେ—ଆମର ପ୍ରବଳ ସ୍ୱପ୍ନ ।”

“କିନ୍ତୁ, କାହିଁକି ? ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି ତା ମୁହଁକୁ ଅନେଇଲି ଆଉ କହିଲି, ଏତେ ଶୀଘ୍ର ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ର କାହିଁକି ଆଉ କାହାପେଇଁରେ ବାପା ?” ମୁଁ ଆତ୍ମାମାନା ହେଇଗଲି ।

“କାହାପେଇଁ ?” ଟୋକାଟା କଟମଟ କରି ମତେ ଅନେଇଲା—ସତେ କି ସେ ମୋର ଭିତରେ ଦେଖୁଥିଲା ପ୍ରକୃତ ଦୋଷୀକୁ । ତାପରେ ସେ ବୁମ୍‌ବୁମ୍‌ରେ କହି ଦେଲା “କାହିଁକି ? କାହିଁ ସେଇ କରୁଣୀ ପେଇଁ କି—ସିଏ ଆମ ପିଲାଙ୍କୁ ଆଡ଼ମ୍ବର ବେଳେ ଦଶଟଙ୍କା କଲାପୋତେଇ ନିଏ—ଆମ ଦରଖାସ୍ତ୍ରକୁ ସବୁ ଏକତ୍ର ସେକତ୍ର କରେ—ଆମ ଡ୍ରାମା ଆଉ ଖେଳଫଣ୍ଡ ଟଙ୍କାକୁ ପାଟିରେ ପକେଇ ଦେଇ ଆମର ଆଖି ଆଗରେ ଜିଭ ବୁଲେଇ ବୁଲେଇ ଆମକୁ ଖତେଇ ହୁଏ...”

“ଏତିକି ଟିକିଏ କଥାପେଇଁ ରୁମେ ମନ୍ଦିର ପାଖକୁ ଚାଲିଗଲା ? କିନ୍ତୁ, ରୁମେ କ’ଣ ରୁମ ଶରବକୁ ସାଧନ କରିପାରିଲ ? ଏତେ ବଡ଼ ବାଣ ବୃଥା ନଷ୍ଟ ହେଲା ନି ତ ?” ମୁଁ ସକାଳର ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିବା ବୁଦ୍ଧ ମୁର୍ତ୍ତିର ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ଗର୍ବି ସହୃଦ ଏକାଠି ଯୋଡ଼ିବାର ବୃଥା ପ୍ରୟାସ କରୁଥିଲି ।

ଟୋକାଟାର ନଜର ସେ ବୁଦ୍ଧମୁର୍ତ୍ତି ଆଡ଼କୁ ନ ଥିଲା । ସେ କଣ ଗୁଡ଼ାଏ ପ୍ରଳାପ କଲା । ମୁଁ ଭବିଳ ବୋଧହୁଏ ମୋର ସେଇ ମୁଣ୍ଡଫଳ ବୁଦ୍ଧ-ମୁର୍ତ୍ତିଟା ତାକୁ କାବୁ କରିନେଲା ବୋଲି; କିନ୍ତୁ ମୋର ଧାରଣା ବୃଥା । ସେ ଥିଲା ଆଉ ଏକ ପ୍ରଗର କଥା । ଆମ ପ୍ରଗ ସେତେବେଳକୁ ଯାଇଥିଲା ଭାବି ବହୁତ ତଳକୁ ।

ହଠାତ୍ ମୋ ହାତରେ ସେଇ ମୁର୍ତ୍ତିଟାକୁ ଦେଖି ପକେଇ ସେ ଏତେଦୂର ଡିସ୍‌ଟେନ୍ସ ହେଲା ଯେ ତା’ର ପ୍ରଳାପ ସବୁ ଏକାଠିରକେ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ତା’ର ପ୍ରସ୍ତୁତ

ମୂର୍ତ୍ତିଟିକୁ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖି ପକେଇ ସେ ଗୋଟାଏ ମୁହଁ ଶିପାଇଁ ମୂକ ହୋଇଗଲା ।
ମୁଁ ଭବିଷ୍ୟତ—ଏ ପ୍ରଗତି ଶକ୍ତି ବୋଧହୁଏ ଏତିକି, ଯେତିକି ଆମର ଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ତା'ର ଆଖି ଦସ ଲାଗି ଜଳି ଉଠିଲା ।

“ସ୍ବାକୁ ଏମିତି କଲ କିଏ ବାପ ?” ରୁଷ୍ଟ ଭାବେ ସେ ଚାହିଁଲା ମତେ ।

“ମୁଁ”—ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି—ରୁମ୍ଭକରେ ।

“ମୁଁ ?” ସେ କଟମଟ କରି ମତେ ଚାହିଁଲା ।

“ହଁ, ଗୋଟାଏ ଚୂଟିଆ ମୁଁ ।” ମୁଁ ତା ମୁହଁକୁ ନ ଚାହିଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି ଓ ମନେ ମନେ ମୋର ସକାଳର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଉତ୍ତେଜନା ସହିତ ତା'ର ସେହି ତମତମ ମୁହଁକୁ ମିଶେଇ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ହସୁଥିଲି ।

ମୁଁ ଭବିଷ୍ୟତ ସେ ବୋଧହୁଏ ତୁମ୍ଭ ରହିଯିବ, କିନ୍ତୁ ନା । ମୋର ଆଖି ଖୋସି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା—ଯେତେବେଳେ ସେ ଟୋକା ବଜୁଲି ଭଳି ତମକ ଗଲା ତୁଲ୍ୟ ରୁମ୍ ଆଡ଼କୁ ।

“ଆଜ୍ଞା ! ମୁଁ ଦେଖୁଛି—ସେ ପାଖକ—”

ସ୍ବାର ଫଳାଫଳ କ'ଣ ହବ ଆମେ ଠିକ୍ ଜାଣିଥିଲୁ । ଖାଲି ଜନସ ଭାଙ୍ଗି ବାଜି ସାର ହବ ଜାଣି ମୁଁ ଆଉ ତା' ମା' ଦିହଁକା ଦିହଁ ହଁ । ହଁ । କର ତାକୁ ସେଥିରୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇବାକୁ ଦଉଡ଼ିଲୁ ତା ପଛେ ପଛେ; କିନ୍ତୁ ଆମର ସବୁ ହଁ । ହଁ । ବୃଥା ।

ପ୍ରଥମେ ସେ ଧାଇଁ ଯାଇ କପ୍-ବୋର୍ଡ଼ ଭିତରର ସବୁ ବହୁଗୁଡ଼ାକୁ ଖେଳେଇ ପକେଇଲା । ହ'ଗୁଡ଼ା ବନ୍ଦେଇ ବହୁ ତଳେ ପଡ଼ି ତାଙ୍କ ମଲାଟର କଣ ସବୁ ବଞ୍ଚା ହୋଇଗଲା ।

ଫକ୍ କରି ସେଇ ବହୁ ସବୁରୁ ଡିଆଁଟାଏ ମାଇଲା ସେ ମୂଷା । ଡିଆଁଟାଏ ମାରି ସେ ଯାଇ ପଶିଲା ଗୋଟାଏ ଟେବୁଲ ଲ୍ୟାମ୍ପ ପଛେ କଡ଼େ । ହଁ । ହଁ । କରୁ କରୁ ସେ ବାୟା ଟୋକାଟା ମୂଷାକୁ ହୁରୁଡ଼େଇ ଦେଲା ସେଠୁ । ମୂଷାଟା ସେଠୁ ବାହାରିଯାଇ ପଶିଲା ମୋ ପେନ୍‌ସାଣ୍ଡ ପଛ ପଟେ, କିନ୍ତୁ ଗଲବେଳେ ଟେବୁଲ ଲ୍ୟାମ୍ପଟାକୁ ଓଲଟେଇ ନ ଦେଇ ସେ ଗଲାନାହିଁ । ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଲ୍ୟାମ୍ପଟା ତଳେ ପଡ଼ି ତେପା ହେଇଗଲା । ଆଉ ତା'ର ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ୍ ବଲ ଠୋକରି ଫାଟି ଚୂନା ହୋଇଗଲା; କିନ୍ତୁ ଟୋକାଟା ନ ଗଲେ ବଞ୍ଚି । ସେ ମୂଷାକୁ ପୁଣି ଚଢ଼େଇ କଲା । ମୂଷା ସେଠୁ ବାହାରି ପଶିଲା ଷ୍ଟାଣ୍ଡରେ ରହୁଥିବା ଗୋଟାଏ ଗାଈ ଫଟୋର ପଛଆଡ଼େ । ସେଠି ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଆଶ୍ରୟ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଫଟୋଟା ଓଲଟି ପଡ଼ି, ତଳେ ପଡ଼ି, ତା'ର କାତ ଛୁନ ଛୁନ ହେଇଗଲା । ସେଠୁ ଡେଇଁ ସେ ପଶିଲା ଠିକ୍ ସେଇ ଜେଗାରେ, ଯୋଉ ଜେଗାରେ ରହୁ ସେ ମତେ ସକାଳେ ଚାହିଁ ମାରୁଥିଲା । ମାବର ତାତମହଲର ମୂର୍ତ୍ତିଟା ଟଳମଳ ହେଇଗଲା ।

ମୁଁ ରାଗରେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ରହି ଛାଡ଼ିଲି—

“ହେ ! ହେ ! ତୁ ଏ କଣ କରୁଛୁ ଧୀର । କଣ ଗୋଟାଏ ମୁଷାପେଇଁ ତୁ ମୋର ସଙ୍ଗନାଶ କରିଦେବୁ ?”

କିନ୍ତୁ ମୋର କଥା କିନ୍ତୁ ତା’ କାନରେ ପଶିଲା ନାହିଁ । ସତେ କି ସେ ପାଗଳ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଗୋଟିଏ ମୁଷାପେଇଁ ଜୀବନପଣ ସେ କରିଥିଲା ।

ମାର୍ବଲର ତାଳମହଲ ତଳେ ପଡ଼ି ଛୁନୁଛନ୍ତି ହୋଇଗଲା । ମୁଷାଟା ଆଉ କେଉଁଠି ଥାନ ନ ପାଇ ମୋ ଆଡ଼କୁ ହୁଟି ଆସିଲା, କିନ୍ତୁ ମୋ ପାଖକୁ ଆସୁ ଆସୁ ସେ ଚଟ୍ କରୁ ଚାଲିଗଲା ଓ ଆଖି ଟିକିତାକ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଯାଇ ଧୀରର ମାଆର ଗୋଡ଼ତଳେ ଲୋଟିଥିବା ଶାଢ଼ୀ ଭିତରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲା ।

ଧୀରର ଦ୍ଵିତୀୟ ମାଡ଼ରେ ମୁଷାଟା ଛୁଟିକରି ଓଲଟି ପଡ଼ିଲା, କିନ୍ତୁ ତା’ର ପ୍ରଥମ ମାଡ଼ ବସିଥିଲା ତା’ ମାଆର ଗୋଡ଼ରେ । କାହାର ଗୋଡ଼ତଳେ କିବା କାହାର ପଶତ ତଳେ ସତେ କି ଏ ଘୁରର ମୁଣ୍ଡର ଆଶ୍ରା ନ ଥିଲା !

ଧୀର ଧଇଁ ଧଇଁ ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଲା । ଟିକିଏ ଦୂରରେ ତା’ର ଶବ୍ଦ (ଓ ମୋର ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ) ରକ୍ତାକ୍ତ ହୋଇ ତଳେ ଲୋଟୁଥିଲା । ଘରର ଚଉଁଦିଗି ଭଙ୍ଗା କାଚ, ମାର୍ବଲ ଆଉ ବହୁର ପୁଷ୍ପାରେ ଭରପୂର ହୋଇଥିଲା । ଧୀର କିନ୍ତୁ ଏକ ଆଖିରେ ଚାହିଁ ଥିଲା ସେଇ ମଲ୍ଲ ମୁଷାଟାକୁ ।

ତଟିନୀର ତୃଷ୍ଣା

ବୀଣାପାଣି ମହାନ୍ତି

ମନେ ହେଉଛି ଯେପରି ସେ ଅସାମାନ୍ୟ ସୁନ୍ଦରୀ ଥିଲେ । ମନେହେଉଛି ଯେପରି ତାଙ୍କର ଗଣ୍ଡଦେଶରେ ଗୋଲପର ଡଳ ଥିଲା ଆଉ ଚଞ୍ଚଳ ଆଖି କୋଣରେ କିଛି କିଛି ଆକାଶର ମାଲରଙ୍ଗ ଥିଲା ।

ନଁ । ତାଙ୍କର ରୁଚି । ଅନେକ ଦିନ ତଳର ସେ ଯେପରି ଏକ ସଜ୍ଜାସଜ୍ଜା ସୁରୁତ୍ତ ।

ରୁଚି ! ଯାହାର ବୃତ୍ତର କିମ୍ବା ଶୁଦ୍ଧ ତର ନାମ ସହଜ ଚିନ୍ତାୟୁକ୍ତ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଅସ୍ତ ହେବା ଉପରେ । ହୁଏତ ରୁଚି ହୁଡ଼ା ହୋଇଥିବେ ଅଧଃଶ୍ଳାଏ ଧରି ତାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷାରେ । ଟ୍ରେନ ଅଧଃଶ୍ଳାରୁ ଉପର ବଳମ୍ବ ହୋଇଗଲାଣି ।

ଷ୍ଟେସନ ଏଇ ଆସିଗଲାଣି । ରୁଚି ହୁଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ତଳର ସେଇ ଚେହେରାରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଥିଲେ ହେଁ ସେ ପରିଷ୍କାର ଚିହ୍ନି ହେଉଛନ୍ତି । ଉଦ୍‌ଭିସ୍ତ ନୃତ୍ୟ କୁନ୍ତଳ ତଳେ ଯେପରି ତାଙ୍କର ଚଞ୍ଚଳ ଆଖି ଚିନ୍ତାୟୁକ୍ତ ସନ୍ତାନରେ ଆହୁରି ବେଶି ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଛି ।

ଆଃ ! ଆଜି ଯଦି ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ତଳର ଅଖିତ ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ନଁ, ନଁ । ସେ ଭାବିବେ ନାହିଁ । ସେ ନିଜକୁ ଦୁର୍ବଳ କରିବେ ନାହିଁ ।

ପାଖକୁ ଆସିଲେ ରୁଚି । ଉତ୍ତର ହସି କହିଲେ, “ଅନେକ କଷ୍ଟ ସହ ଅନେକ ଦିନ ପରେ ଆସିଲ ଚିନ୍ତାୟୁ, ମାତ୍ର ଟ୍ରେନ ଆଜି ଘୁଷୁରୀ ଡେଇଁ କରିଦେଲା । ଜୀବନସାରା କେବେ ତମେ ଠିକ୍ ସମୟରେ ଆସି ପାରିଲାନି... ।”

ଚିନ୍ତାୟୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେନି । ରୁଚିଙ୍କ କଥାର ଲଙ୍ଘିତ ସେ ରୁହିଥିଲେ । ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ତଳର ସ୍ମୃତି ତାଙ୍କ ମନର ସମସ୍ତ କମଳବନକୁ ଗୁରୁତାର କରି ଦେଇଥିଲା । ସେ ଶିଖିକପାଇଁ କଥା କହିବାର ଶକ୍ତି ହରାଇ ବସିଥିଲେ ।

ବାର୍ ଭିତରେ ବସି ଖୁଟି ଦେଲେ ରୁଚି । କିଛି ଗୋଟାଏ କହିବାକୁ ହେବ ଭାବ ଚିନ୍ତାୟୁ କହିଲେ—

“ବରଂ ତୁମେ ବସ, ରୁଚି । ମୁଁ ଡ୍ରାଇଭ କରି ।”

“ତମକୁ କଣ ଲାଜ ଲାଗୁଛି ଚନ୍ଦ୍ରା ? ଏଠି ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ମୁଁ ତ୍ରାଜିତ କରେ, ମଦପିଏ, କୁବ ଘାଏ, ଆଉ ଅନେକ ବସ୍ତୁ ଏପରି ସଂଗୋଳି ନେବା ଯେପରି ମୋର ଏକ ଚରାଚରତ ଧର୍ମ । ତାପରେ ତୁମେ କାନ୍ତ ଏବଂ ମୋର ଅତିଥି; ତମେ ବସ ।”

ଚନ୍ଦ୍ରା ଯେପରି ଅନ୍ୟମନସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ରୁଚି ଆଉ ତାଙ୍କୁ ପରିହାସ କରୁ-ନାହାନ୍ତି ତ ?

ରୁଚି କାର୍ ମୁଣ୍ଡ ଦେଇ ଦେଇ କହିଲେ—“ତୁମେ ସବୁଦିନେ ବଡ଼ ଦୁଃଖ ଚନ୍ଦ୍ରା । ମୋର ଏଇ ଅବାଧ ଭ୍ରମଣ ମାତିଟାକୁ ତୁମେ କେବେ ପସନ୍ଦ କରି ନ ଥିଲ, ଆଜି ବି କରୁନାହିଁ । ଆଜି ତୁମେ ମୋର ଅତିଥି । ମୁଁ ତମକୁ କଥା ଦେଉଛି, ତୁମେ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ମଦ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବି ନାହିଁ ।” ଓଠ ଉପରେ ଓଠ ଚାପି ସେ ଯେପରି କଣ୍ଠର ଶକଳତାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିଲେ ।

“ତୁମର ମୋ ପ୍ରତି ଗୋଟାଏ ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା ରହିଛି ରୁଚି ! ତୁମେ ବୋଧହୁଏ ପ୍ରଦୋଷର କଥାଟାକୁ ବୁଝାସ କରିଛ ।”

ରୁଚି କହିଲେ “ସୋ ଜଳର ଗଣନା ଉପରେ ମୁଁ ବେଶି ନିର୍ଭର କରେ ଚନ୍ଦ୍ରା । ମୋର ଏଇ ଅହଂ ଗୋଟାକୁ ତୁମେ ସହ୍ୟ କରି ପାରିଲାନି, ତୁମେ କାହିଁକି ମୁଁ ନିଜେ ବି ସମୟେ ସମୟେ ଦୁଃଖ ମନେକରେ ତାକୁ ନେଇ । ଛୁଡ଼ି ତେବେ ପ୍ରଦୋଷର କଥାକୁ ଦାମ୍ ଦେଇ ନାହିଁ କେବେ ଆଉ ଆଜି ?”

ରୁଚି ହସୁଥିଲେ । ଖୁବ୍ ପ୍ରମିତ ଆଲୋକରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଦୋଷ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟଙ୍ଗ ହସର ଶ୍ରୀଣ ରେଖା ଯେପରି ଚନ୍ଦ୍ରାଙ୍କୁ ଗତ ବିଷୟ କରିଦେଉଥିଲା ।

ଏଇ ସେ ରୁଚି । ବଡ଼ ସୁଖ୍ୟାଦିସମ୍ପନ୍ନ ଧନୀ ପିତାର କନ୍ୟା । ବିଳାସ-ବ୍ୟସନ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ଜୀବନଟାକୁ ଅହରହ ଖାଜି ଦେବା, ଯେପରି ତାଙ୍କର ଗୋଟାଏ ନିଶାଥିଲା; ଅଥଚ କି ଅନାହିଁକି ବ୍ୟବହାର ସେ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତି ଆଉ ବିରାଟ ନାଗ୍ରହ ଭିତରେ ଚନ୍ଦ୍ରା ଯେପରି ନିଜର ସଂସ୍ଥା ହରାଇ ବସୁଥିଲେ ।

ସହର ରାସ୍ତା ଛାଡ଼ି ଗାଡ଼ି ଯେପରି ଅନ୍ୟ ଏକ ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିଛି । ଚନ୍ଦ୍ରା ପାଟିକରି ଉଠିଲେ “ଆରେ ଏ କଣ କରୁଛ ରୁଚି । ଆମେ ଯେ ରାସ୍ତାଛାଡ଼ି ଅବାଟକୁ ଆସିଗଲେଣି ।”

“ଭୟ କରବାର କିଛି ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ରାତି ଆମକୁ ଏମିତି ଅବାଟରେ ଚାଲିବାକୁ ହେବ ।”

“ମୁଁ ଆଉ ଏଠାରେ ରହୁନାହିଁ । କିଛିଦିନ ଧରି ଯେପରି କିଛି ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ । ତେଣୁ ସହର ଛାଡ଼ି ଦିଶାହ ମାଇଲ ଦୂରରେ ମୁଁ ଅଛି । ଅବଶ୍ୟ ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଉଡ଼ିବି

କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ହେଲେ ସେ ମୋର ଅପରିଚିତ ସହର । ସେଠି କିନ୍ତୁ ମୋର ଭୟ ହୁଏ ଚନ୍ଦ୍ରସୁ, ମୁଁ ବେଶି ଦିନ ରହୁ ପାରିବି ନାହିଁ । କେଜାଣି କେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ଅସ୍ଥାୟୀ ନଡ଼ ଗୁଡ଼ିକେଇ ମୁଁ ପୁଣି ଚାଲିଯିବି ।”

“ନାବନଟାକୁ ଏମିତି ଫାଙ୍କି ଉଡ଼େଇ ଦେଲି ରୁଟି ?”

“ଫାଙ୍କିଲି ଆଉ କୁଆଡ଼ୁ ? ନାବନଟା ଯେ ମୋ ଉପରେ ବୋଝ ହୋଇ ବସି-ଗଲଣି; ବରଂ ନାବନଟା ମତେ ଫାଙ୍କି ବାକୁ ବସିଲଣି ।”

ଚନ୍ଦ୍ରସୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେନି । ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ଧରି ରୁଜେ ସହୃଦ ନବବର୍ଷର ଶୁଭେଚ୍ଛା କାହିଁ, ଆଉ ଜନ୍ମଦିନର ବଧେଇ ବ୍ୟାଘତ ତାଙ୍କର କିଛି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ବହୁ ପରିଚିତ ଏଇ ନାଟକ ସହୃଦ ତାଙ୍କର ପାର୍ସ ଦିନର ବିଚ୍ଛେଦ ଭିତରେ ଅନେକ ଘଟଣା ଯେ ଘଟି ନ ଥିବ, ଏ କଥା ସେ କାହିଁକି ଶୁଣିଛନ୍ତି ?

ଷାଠିଏ ମାଇଲ ବେଗରେ ଗାଡ଼ି ଗତି କରି ଚାଲିଛି । ଦୁଇତଟରେ ଶ୍ୟାମଳ ଶେତରାଣି । ଆକାଶରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଧଳାମେଘ, ଆଉ ମଝିରେ ମଝିରେ ହାଲୁକା ଶୀତଳ ପବନର ଶ୍ଵାସ । ଚନ୍ଦ୍ରସୁଙ୍କୁ ଲଗୁଥିଲା ସତେ ଅବା ସ୍ଵର୍ଗର ପରା ତାକୁ ଉଡ଼େଇ ନେଇଯାଉଛି କୁଆଡ଼େ ।

ହଠାତ୍ ଖୁଟ ବନ୍ଦ କରି ରୁଟି କହିଲେ, “ତମକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଭୋକ ଲାଗିବଣି ଚନ୍ଦ୍ରସୁ ! ଟିଫିନ୍ କ୍ୟାବିନ୍‌ରୁ ଖୋଲି ତମେ କିଛି ଖାଇନଅ ।” ସେ ଦ୍ଵାର ଖୋଲି ପଦାକୁ ଉଠିଗଲେ ।

“ତମେ ନିଜେ କିଛି ଖାଇବନି ରୁଟି ?”

“ନା, ମତେ ମୋଟେ ଭୋକ ନାହିଁ । ତା ପର ଆଜିକାଲି କେଜାଣି କାହିଁକି ଖାଇବାକୁ କାହା ବି ହୁଏନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତେ ଭୟ ହୁଏ, ମୁଁ ଆଉ ଅନାହାରରେ ମରିଯିବି ନାହିଁ ତ ?” ରୁଟି ଯେପରି କହୁ କହୁ ଆବେଗରେ ଚନ୍ଦ୍ରସୁଙ୍କ ହାତ ପାପୁଲିକୁ ମୁଠାଇ ଧରିଲେ ।

ଅନ୍ଧକାର । ଚନ୍ଦ୍ରବିଗରେ ଘନ ଅନ୍ଧକାର; ତଥାପି ରୁଟିଙ୍କୁ ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖି ପାରୁଥିଲେ । କେତେ ନିକଟରେ, କେତେ ଆପଣାର ଲୋକପରି ସେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି; ଅଥଚ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ତଳେ ଗୋଟାଏ କଥା କହିବାକୁ ଯାଇ ବାରମ୍ବାର ଲେଉଟି ଆସିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଶୁଣଣ ଦୃଢ଼ାତା ତାଙ୍କର ଥିଲା, ସେ କଥା ସେ ପାଶୋରିବେ କିପରି ? ରୁଟିଙ୍କର ବିବାହ ପରେ ଚନ୍ଦ୍ରସୁ ଚାହିଁ ଥିଲେ ମୃତ୍ୟୁ; କିନ୍ତୁ ତା ହେଲୁନାହିଁ ।

ଆଜି ଯେପରି ପ୍ରାଣର ପକ୍ଷରେ ବସନ୍ତର ମଲୟ ଅକାଳରେ ଅଗ୍ନି ସନ୍ତୋଷ

କରିଛି, ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଆଉ ଅରେ ମନରେ ଆସୁଛି ସେମାନେ ।

“ଆରେ, ଆରେ ଚନ୍ଦ୍ର । ଆଜି ଏଡ଼ମିଟ୍, ଭଲ ଆର୍ ଏ ବ୍ରେକ୍ ବୟ । ଓ଼ି, ସିଲ
.....ଦେଖ ଚନ୍ଦ୍ର । ଅନ୍ଧକାର ଯାଇ ଆଲୋକ ଆସିଲେ...ତୁମେ ପୁନଶ୍ଚ ।”

ହସି ଉଠିଲେ ରୁଚି । ଆଉ ତମକି ସଞ୍ଚିଲେ ଚନ୍ଦ୍ର । ସେ ହସ ଭିତରେ ଯେପରି
ଅଜସ୍ର କାରୁଣ୍ୟର ଜଳତରଙ୍ଗ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ।

ଗାଡ଼ରେ ବସୁ ବସୁ ରୁଚି କହିଲେ—“ମୋ କଥାରେ ତୁମେ ଆଦାତ ପାଇଲ ପୁଣି ।
ଚୁପ୍ ହେଲ ଯେ ।”

ଚନ୍ଦ୍ର ହସି ସିଗାରେଟ୍ ଧରିଲେ । ଆଉ କଥାର ମୋଡ଼ ସୁଗଲ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ “ତୁମେ
ପ୍ରତ୍ୟେକ ଏମିତି ଏକା ଗୁଡ଼ି ଦେବାଟା ମୁଁ ପସନ୍ଦ କରୁନାହିଁ ରୁଚି ! ସେ ଦାକିଲିରେ
ଆଉ ତୁମେ ଏକ ନିରାଶ ମଞ୍ଚାଳରେ...ମୁଁ ଏହାର ମାନେ ଚୁହୁନୁ ।”

“ତୁମେ ଚୁହୁଁ ପାରିବନି ଚନ୍ଦ୍ର । ଧନିକଙ୍କର ଯେପରି ଗର୍ବ ଆଉ ଉଚ୍ଚତ ଭଙ୍ଗୀ
ଥିବ, ସେମିତି ଗରିବ ଲୋକଙ୍କର ଏକ ନିଃସହାୟ ଭାବ ଥିବ । ଏ ଦୁଇଟି ଜନଶ୍ରେଣୀ ମଣିଷକୁ
ସହଜ କରେନାହିଁ । ଏକାଠି ରହି ବଞ୍ଚିବାକୁ ହେଲେ କିଛିଟା ସ୍ବାଭାବିକତା ଦରକାର । ସେ
ହେଲାନାହିଁ । ମୋର ଔଚିତ୍ୟର ମାତ୍ରା ତାଙ୍କ ଉପରେ ଯେତିକି ଯେତିକି ମାଡ଼ ମାଡ଼
ପଡ଼ିଲା—ତାଙ୍କର ନିଃସହାୟ ଭାବ ସେତିକି ଅନୁପାତରେ ମୋତେ ଅନ୍ଧନିୟାୟୀ କରି
ଦେଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅନେକ ଗୋଷ ମନୋବୃତ୍ତିର ବିକାର ଅଛି । ତୁମେ ଜାଣ ଚନ୍ଦ୍ର,
ମୁଁ କୌଣସି ସୁରୁଷ ଲୋକର ଅସହାୟତାକୁ ସହ୍ୟ କରି ପାରେ ନା । ମୁଁ ବଡ଼
ଅହଂକାରୀ, ଆଉ ମୁଁ ଗୁଡ଼ିଥିଲି ପ୍ରତ୍ୟେକ ହେଉ ମୋଠାରୁ ବଳି ଅହଂକାରୀ ।

କିନ୍ତୁ ଦିନକୁ ଦିନ ସେ ବଡ଼ ଭାବୁ ହୋଇଗଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଦୂରେଇ
ଯାଉଛନ୍ତି । ବ୍ୟବସାୟ ଆଳରେ ସେ ମାସ ମାସ ଧରି ଏଣେ ତେଣେ ଚାଲୁଛନ୍ତି । ମୁଁ
ସେଥିପାଇଁ ଚିନ୍ତିତ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଚିନ୍ତିତ—ଜୀବନଟା ମୋ ଉପରେ ଯେପରି ବୋହ
ହୋଇଗଲା ।

“ତମର ହିଅ କେଉଁଠି ତେବେ ?”

“ସିଏ ଆହୁର ଆହୁରି କଥା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ତାକୁ ପାଖରୁ ଗୁଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ହିଅ କୁଆଡ଼େ
ମୋ ପାଖରେ ରହୁଲେ ଖରାପ ହୋଇଯିବ । ତାକୁ ଭଲ ବାଟରେ ଟେକି ଦେଉଛନ୍ତି
ପ୍ରତ୍ୟେକ । ହୁଏତ ଧର୍ମର ବିରୁଦ୍ଧ ଶକ୍ତି, ଶୃଙ୍ଖଳା ଯୋଗ ସେ ଅଭ୍ୟାସ କରୁଛି । ମୁଁ ବି
କରିଥିଲି ଚନ୍ଦ୍ର । ଓ଼ି, ବଡ଼ କରିବାକୁ ଆଉ ସୁରୁଷ ପଡ଼ି ବାକୁ ଜେଜେମାଙ୍କ ପାଖରେ
ମତେ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ଜାଣ ଚନ୍ଦ୍ର, କେତେ ସରଳ ମୁଁ ଥିଲି ? ମିଛ କହିଲେ
ଯମପୁରରେ ସିମିଳ ଗଛରେ କଣ୍ଡା ସିଟା ହୋଇ ମରିବା କଥା ପଡ଼ି ମୁଁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ

ଶୋଇପାରୁ ନଥିଲି । ଭୟ ! ସ୍ବାକାଳୁ ସଞ୍ଜ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି କରି ମୁଁ ଯେମିତି କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ି ଥିଲି । ଏ ସବୁ ମନେପଡ଼ିଲେ ଯେଉଁ ସେ ଦିନର ଝଅ ରୁଚି ପ୍ରତି ମୋର ଦୟା ହୁଏ । ଆଉ ମୋର ଝଅ ଶୁକ୍ଳା...ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଅନ୍ତସ୍ଥ ଜୀବାଣୁ ଆଉ ଦୁହେଁରୁ ଯାହାର ଉତ୍ପତ୍ତି ।

ନନ୍ଦୟ ଅନ୍ୟମନ୍ଦ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ । କେଉଁ ଦୂର ଅଞ୍ଚଳର ରୁଚିଙ୍କ କଥା ତାଙ୍କର ମନେପଡ଼ି ଥିଲା । ବାସ୍ତବିକ ରୁଚି ଥିଲେ ଅଭାବ ନମ୍ବୁ ଆଉ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସିନୀ ତରୁଣୀ । ତାଙ୍କ ଆଶି ଆଉ ମୁଁଙ୍କରେ କଣ ଥିଲା କେଜାଣି; କେତେ ବାର କିଛି କହିବାକୁ ଯାଇ ଅଟକିଛନ୍ତି ନିଜେ ସେ । ପ୍ରଦୋଷକୁ ଯେ ରୁଚି ଏପରି ବିବାହ କରିବାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତଟା ହଠାତ୍ ନେବେ—ସେ କଥା କେହି ଜାଣି ନ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ବିବାହ ପରେ ଅନେକବାର ସେ ପ୍ରଦୋଷ ସହିତ ଦେଖାକରିଛନ୍ତି । ରୁଚି.....ସହିତ ସାକ୍ଷାତକାଳୁ ସେ ସବୁଦିନ ଏଡ଼େଇ ଆସିଛନ୍ତି । କେତେବାର ପ୍ରଦୋଷ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଛି, ଆଉ କେତେବାର ଅଭିମାନ କରି ରୁଚି ପକ୍ଷ ଲେଖିଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରୟ ସେ ସବୁ ଲବୋରେଟରୀ ଭିତରେ ପୋଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ଦିନ ଦିନ ଧରି ନିଜକୁ ବଳ କଷ୍ଟ ଭିତରେ ଆବଳ ରଖି ସେ ରୁଚିକୁ ପୁଣୀ କରିବାର କାମନା କରିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ଏତେ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ, ନିଷ୍ଠା, ସବୁ କଣ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଗଲା ? ପ୍ରଦୋଷ ସହିତ ଦେଖାହେଲେ ସେ କହିବେ ଶାନ୍ତି ପୁଣି ଯଦି ସେ ରୁଚିକୁ ନ ଦେଇ ପାରୁଛୁ ନାହିଁ, ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦତା ଟିକିଏ ତାର ସ୍ଥାନୀ ହୁଏବରେ ଦେଖିବା ତ ଦକାର ।

କିଛି ସମୟ ଅଖଣ୍ଡ ମରବତା । ଆକାଶରେ ଭଙ୍ଗା ଭଙ୍ଗା ବାଦଲ । ମନ ଭିତରେ ଅଜସ୍ର ସ୍ମୃତିର କଣ୍ଢେଇ ।

ମରବତା ଶୁଣି ରୁଚି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ।

—“ତୁମେ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଚୌଧୁରୀ କି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ? ବିଲୟାଡ଼ି ଖେଳି ଯେ ଗୁଡ଼ାଏ ପୁଣ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଛୁ, ଚନ୍ଦ୍ରିକା ତାକୁ ?”

ଚନ୍ଦ୍ରୟ ତମକି ପଡ଼ିଲେ । ପ୍ରଦୋଷ ଯେପରି ରୁଚି ସହିତ ପ୍ରଶାନ୍ତର ବନ୍ଧୁତ୍ୱଟାକୁ ସହ୍ୟ କରୁ ନ ଥିଲା । ସେହିନି କଥାବାଣୀରୁ ଯେପରି ଚନ୍ଦ୍ରୟ ଏକ ଝୁନ ଲଙ୍ଘିତ ପାଇଥିଲେ । ରୁଚି ତା’ ହେଲେ କ’ଣ ?

ରୁଚି ହସ୍ତ ହସ୍ତ କହିଲେ—“ମୋର ଏଇ ଅପବାଦର ନାଗରୀ ନିଜସ୍ବ ରୂପ ନାନରେ ବାଜିଥାଏ । ତେବେ ଏ ସତକଥା ଯେ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଚୌଧୁରୀ ସହିତ ମୋର ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ଥିଲା ପ୍ରଚୁର । ଲୋକ ମୁଖରେ ନାନା କଥା ଶୁଣୁ ହେଲା । ମୁଁ ହେଲି କଲଙ୍କିନୀ, ମୁଁ ହେଲି ଅସଫଳ । ମୁଁ କାନ ଦେଇନାହିଁ ସେଥିରେ । ଯାହାର ବଳୁ ନାହିଁ, ପୃଥିବୀରେ

ତାର ସ୍ଥିତି ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁ କରବାକୁ ହେଲେ ମୁଁ ଲିଙ୍ଗ ବିଚାର କରେ ନାହିଁ ଚନ୍ଦ୍ର !
ମୁଁ ତାକୁ ସ୍ନେହ କରୁଥିଲି । ଅତଏବ ତାକୁ ମୁଁ ବୁଝାଇ କହିଲି ନ ଆସିବାକୁ; କିନ୍ତୁ
ସେ ସ୍ବାଭାବେ କ'ଣ କଲେ ଜାଣ ? ମୋ ବେଳ ରୁଣପଟେ ହାତଗୁଡ଼ାଇ ସେ କହିଲେ,
—ପ୍ରଶାନ୍ତ ଖେଳୁଥାଉଁ ହେଲେ ବି ଏଡ଼େ ମାତ ନୁହେଁ, ରୁଚି ଦେବ ! ମୁଁ ତୁମକୁ
ବଦାହ କରିବାକୁ ରାଜି ଅଛି... ଶୁଭ ପଳାଇବା ।

ମୁଁ ତାକୁ ଅନାଇ ତମକପଡ଼ିଲି । ମୋଠାରୁ ସେ ଛ' ବର୍ଷ ଗ୍ରେଟ । ମୋ
ବାଳଗୁଡ଼ାକ କାନ ପାଖରୁ ପ୍ରାୟ ପାଚିଗଲଣି । ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଏମିତି ପିଣ୍ଡ ଉଠି
ଯାଇଥିଲା ଯେ ମୁଁ ତାକୁ ପାଦରୁ ତପଲ କାଢ଼ି ସେକ ଦେଇଗଲି; ଚନ୍ଦ୍ର ! ଭବି-
ଷ୍ୟତରେ ଯେପରି ସେ କେଉଁଠି ଏହାର ପୁନରୁତ୍ଥାନ ନ କରେ । ସେଥିନ୍ତୁ ମୁଁ ତାକୁ
ଆଉ ଦେଖିନାହିଁ । କୌଣସି ପୁରୁଷର ଅପଥ୍ୟ ଅତ୍ୟାଚାର ମତେ ସୁଖ ଲାଗେ ନାହିଁ ।
ନିହାତ ସ୍ବାଭାବେ ଲଟାଏ ।”

ଚନ୍ଦ୍ର ଏକନିଷ୍ଠ ହୋଇ ଶୁଣୁଥିଲେ ରୁଚିଙ୍କ ଜୀବନରେ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଚୌଧୁରୀର ସନ୍ଧିସ୍ତ
ଇତିହାସ । କଣ କହିବେ କହିବେ ହୋଇ ସେ ଅଟକି ଗଲେ, କାରଣ ରୁଚି କାର୍-
ଅଟକାଇ କହିଲେ—“ପଦାକୁ ଆସ ଚନ୍ଦ୍ର ! ଟିକିଏ ଖୋଲ ପବନ ଦେହରେ
ବାଜୁ... ।”

ଚନ୍ଦ୍ର ଉଠି ଆସିଲେ । ଚରୁର୍ଦ୍ଧାରେ ତମସାର ଘନ କାଳିଆ । ସାମ୍ନାରେ ଶାଈ-
ରୋଗାର ନରସିଂହ ବହୁଯାଉଛୁ କେବଳ । ବଡ଼ ନିସ୍ତବ୍ଧ, ବଡ଼ ନିଃସଙ୍ଗ ଲଗୁଛୁ ମନଟା ।

ଜାଣ ଚନ୍ଦ୍ର ! ବେଳେବେଳେ ଏମିତି ମଝି ରାତିରେ ଖୋଲ ପଡ଼ିଆରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ
ଆକାଶର ତାରାକୁ ଚାହିଁବାକୁ ଭାରି ଇଚ୍ଛାହୁଏ । ଜନ୍ମକାଳରୁ ଯେପରି ବଞ୍ଚିବାର ନିମ୍ନତମ
ଗୁଣ୍ଡା ଖୋଜି ଖୋଜି ମୁଁ ଜ୍ଞାନ ହୋଇପଡ଼ିଲିଣି; ଅଥଚ ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ
ଯେପରି ମୋ ପାଦତଳେ ଲେଟୁଛି । ଆଉ ଯେପରି ଭଲ ଲଗୁଛି ଚନ୍ଦ୍ର ।

ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ତଳର ରୁଚି ଆଉ ଆଜିର ରୁଚି ଭିତରେ ଏତେ ବେଶି ପ୍ରଭେଦ
ଆସିଛି—ସାହାଜି ମୋ ମୋ କଲ୍ଲନାର ବହୁର୍ଭୁତ । ମୁଁ ତମକୁ କଣ କହି ଚାହାନ୍ତି—
ମୁଁ ନିଜେ ଜାଣେ ନାହିଁ ।

ମୋତେ ବୁଝାଇବାର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରିବ ନାହିଁ । ତମର ମନେଥିବ ଚନ୍ଦ୍ର ! ମୋର
ଲବ୍ଧେଶ୍ବରୀରେ ପୃଥିବୀର ସବୁ ବଣିଷ୍ଠ ସାହାଯ୍ୟକର ବହୁ ଥିଲା । ରାଣି ରାଣି ବହୁ । ରାଣି
ରାଣି ଉପଦେଶ, ଅଭିଜ୍ଞତାର କାହାଣୀ । ସେ ବହୁସବୁ ମୋର ଅତି ଅପଣାର ସିଂହାସନ
ଥିଲେ । ଗ୍ରନ୍ଥଗାଟ ପରି ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବସି ରହୁଥିଲି ବର୍ଷ ବର୍ଷ; କିନ୍ତୁ
ସେଥିରେ ଦିନେ ହଠାତ୍ ନିଆଁ ଲାଗିଗଲା । ଅତି ବିକଳରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ

ପ୍ରଦୋଷକୁ ପ୍ରତିକାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କହୁଛି, ସେ କଣ କହିଲେ ଜାଣ—“ଯାହାର ଧ୍ୟାନ ଅନି-
ବାସ୍ୟ, ତୁମେ ତାକୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିପାରିବ ନାହିଁ ।” ମୁଁ ଫେରି ଆସିଲି । ମୋର ନିଜର
ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଟଙ୍କା ଅଛି... କିନ୍ତୁ ଲଜବେଶର ସତ୍ତ୍ୱେ ମୋର ଯେପରି ଭାଙ୍ଗି ଖଲୁ, ଆଉ ଅଗ୍ରେ
ନୂଆକରି ଗଢ଼ି ବାର ପୁଣି ମୋର ରହିଲାନି । ହାରିଯାଇଥିବା ସେଇ ପୁଅକୁ
ବନ୍ଧୁକୁ ସାରିଟି ଆଣିବାକୁ ମୋର ଇଚ୍ଛା ହେଲାନାହିଁ ।

ହଠାତ୍ ଅଗ୍ରେ ଆଟିଷ୍ଟ ପୁମାଲ ଦେଖା ହେଲା । ଆର୍ଟ ଛୁଡ଼ି ଏବେ ସେ ଦାର୍ଶନିକ
ହୋଇଯାଇଛି; କିନ୍ତୁ ମୋତେ ଦେଖି ତାର ଛବି ଆଜି ବାର ସତ୍ତ୍ୱେ ହେଲ ନନ୍ଦୁ;
କିନ୍ତୁ କଣ କଲା ଜାଣ ? ସେ ଯେଉଁ ଛବି ଆଜିଲା, ସେଥିରେ ମୁଁ ଏକ ଭାବ ପୁଷ୍ପରାଶିର
ମଧୁସୂକରେ ଛୁଟା ହୋଇ ଏକ ପଦ୍ମପତ୍ରକୁ ଗୁଢ଼ି ହସୁଛି । ମୋ ଓଠର ହସବୁଡ଼ାକ ଖଣ୍ଡ
ଖଣ୍ଡ ସ୍ୱରପରି ପଦ୍ମପତ୍ର ଭାବରେ ପଡ଼ି ତଳକୁ ଖସିପଡ଼ିଛି, ଆଉ ତା ତଳେ ପୁମାଲ
ଲେଖିଛି —

**“Life you may evade, but Death you shall not, you shall
not deny the stranger.”**

ସେ ଛବି ମୋ ପାଖରେ ନବବର୍ଷର ଶୁଭେଚ୍ଛା ନେଇ ଆସି ଯେଉଁଦିନ ପହଞ୍ଚିଲା,
ସେଦିନ ମୋର ମନେହେଲା ମୋର ରକ୍ତ ଆଉ ଜୀବନିକା ଯେପରି କିଏ ଶୋଷି ନେଇ
ଯାଇଛି । ମୁଁ ହଠାତ୍, କାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲି । ମୋର ମନେହେଲା, ପୃଥିବୀର କୌଣସି
ଲୋକ ପାଖରେ ମୁଁ ଯେପରି ସ୍ୱାଧୀନ ନୁହେଁ ।

ଚନ୍ଦ୍ର ! ମୁଁ ବଡ଼ ଅବଶ ମନେକରୁଛି । ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୁଁ ଯେପରି ଲାଜ ଲାଜ
କରି ମରିଯାଉଛି । ମୋର ମନେହେଉଛି, ପୃଥିବୀର ଅଳ୍ପପ୍ରାୟ ପ୍ରାଚୀନ ଭିତରେ ମୋର
ଯେପରି ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ସାମାନ୍ୟତମ ଆବଶ୍ୟକତାର ଅଭାବ ରହିଛି । ତମେ କୁହ ଚନ୍ଦ୍ର !
ମୁଁ କଣ ଆକାଶ କୁପୁମ ପଛରେ ଧାଉଁଛି ? ମୁଁ କଣ ଅରଣ୍ୟଭେଦନ କରୁଛି ?”

ଚନ୍ଦ୍ର ଉତ୍ତର ଦେଲେନି । ସେ ଦୈନିକିକ । ଖାଦ୍ୟ ଶଯ୍ୟା ଉପରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ନିର୍ଭର
ନ କରି ମଣିଷ କପରି ସାମାନ୍ୟ ଟାବ୍‌ଲେଟ୍‌ ଗୋଟିଏ ଖାଇ ଜୀବନ ଯାପନ କରି-
ପାରିବ, ସେଇ ଗବେଷଣାରେ ସେ ଦିନ ରାତି ଲାଗିଛନ୍ତି । ସେଇ ଟାବ୍‌ଲେଟ୍‌ ବ୍ୟତୀତ
ମଣିଷ ଜୀବନର ଅନ୍ୟ କିଛି ବୁଝିବା ସେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ରୁଚିକ ପ୍ରଶ୍ନବାଣରେ ସେ
ଯେପରି ତଟସ୍ଥ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ।

ରୁଚି ପୁଣି ତାକୁ ହସାଇ ଦେଇ କହିଲେ—“ମୁଁ ଜାଣେ ଚନ୍ଦ୍ର ! ଜଣେ ନାଶ
ରୂପରେ ଏସବୁ କଥା ଅନ୍ୟାୟ ଆଉ ଅଶୋଭନୀୟ ।

—ତୁମେ ବୁଝିପାରିବନି, ତୁମ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି, ତୁମର ସମାଜ ଆଉ ତୁମର ପୌରୁଷ ଏ କଥାର

ଦାମ୍ ଦେବନାହିଁ । ମୁଁ ଯଦି ଅକାଳରେ ମଣିଯାଏ... ତେବେ ତମେ ତାକୁ କହିବ ମୋର ଗୋଟାଏ ସଉକ୍ । ତୁମେ ତ ବୁଝିବ ନାହିଁ ତୁମର, ତୁମ ସମାଜ ଆଉ ପୃଥିବୀର ଅଳଗ୍ନ ପ୍ରାଚୀନ ଶିଳାରେ ସାମାନ୍ୟ ଗୋଟାଏ ନାରୀ—ବଞ୍ଚିବାର ନିମ୍ନତମ ଗୃହଦା ଅଭାବରେ... ଅସମ୍ଭବରେ ।”

ଚନ୍ଦ୍ର ପାଟିକରି ଉଠିଲେ—“ତୁମେ କୁହ କର ରୁଚି । ତୁମେ ପାଗଳୀ ହୋଇ-ଯାଇଛ ନାଁ କଣ ?”

—“ମୁଁ ପାଗଳୀ ନୁହେଁ । ଗୁଡ଼ାଏ ସତକଥା ତୁମେ ନିୟତ ଶୁଣିବେ ଶୁଣି ଅବା ରୁ ମତେ ମଣିଷ ନ ଭାବି ପାଗଳୀ ଭାବିବ । ମୁଁ ଜାଣେ ଚନ୍ଦ୍ର, ଚରଦିନ ସତ୍ୟତାକୁ ଏତେଇ ଦବା ତମର ଗୋଟାଏ ଅଭ୍ୟାସ । ସତ୍ୟକୁ ତୁମେ ଭୟ କର । ମୁଁ କହିବି ତୁମେ ଭୀରୁ, ଦୁର୍ବଳ ।”

—ଆଉ ରୁଚି ! “ତମେ ଏବେ ବି ମତେ ବୁଝିଲ ନାହିଁ ।”

—“ତମକୁ ବୁଝିନାହିଁ ? ବୁଝିଛ ବୋଲି ତ ଏତେ ନିର୍ଭୟରେ କହୁଛ । ମୁଁ କଣ ଜାଣେନା; ତମେ ରୁଚି ପାଇଁ ଆଜ୍ଞାବନ ନିଃସଙ୍ଗ ଜୀବନ-ଯାପନ କରୁଛ; କିନ୍ତୁ ସେ ପତ୍ନୀ ବର୍ଷ ତଳର ରୁଚି, ଆଜିର ରୁଚି ନୁହେଁ । ତୁମର ଜୀବନ ଭ୍ୟାଗର ନିମ୍ନତମ ପୃଥିବୀରେ ବିରଳ । ତୁମେ ମହାନ ପ୍ରେମିକ ସତ; କିନ୍ତୁ ପୁରୁଷ ହେଲ ନାହିଁ... ।” ଏଥର ବାସ୍ତବିକ ରୁଚି କାନ୍ଦିଲେ ଶବ୍ଦକରି—ଆଉ ଦୁଇ ଢାତ ପାଦୁଲରେ ମୁହଁ ଢାଙ୍କି ।

ଚନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କ ଢାତକୁ ଧରି ପକେଇଲେ; କିନ୍ତୁ ରୁଚି ଦୂରକୁ ଦୂର ଯାଇ ପାଟି କରି ଉଠିଲେ; “ତୁମେ ମୋ ପାଖରୁ ପୁଣିଯାଅ, ଚନ୍ଦ୍ର ! ମୁଁ କାନ୍ଦିବା ପାଇଁ ଆଜି ଅବଳମୂଳ ଲେଡ଼େ ନାହିଁ । ମୁଁ ଏକାକୀ କାନ୍ଦିବି । ଏ ଦୁଃଖ, କଷ୍ଟ ମୋ ନିଜର, ଏକାନ୍ତ ଭାବେ ନିଜର । ମୁଁ ଏଥିରେ କାହାକୁ ଭାଗିଦାର କରିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ ।”

“ତୁମେ ଦୂରେଇ ଛାଡ଼ା ଦିଅ । ମୋ ଅଣ୍ଟାରେ ଅଳସୁ କଲଙ୍କ ରହିବ । ସେ କଲା-ଦାଢ଼ରେ ତୁମର ପ୍ରେମକୁ ମୋ ପ୍ରତି ନଷ୍ଟ ହେବାକୁ ଦିଅନା ।”

ବାହାରେ ଅନ୍ଧକାରର ଯେପରି ଶେଷ ନାହିଁ, ରୁଚିଙ୍କର ବିନାଶର ସାଇଁ ସାଇଁ ଶବ୍ଦ ସହିତ ନଦୀର କୁଳକୁଳୁ ଶବ୍ଦ ମିଶି ଏକ ତୃଣାୟୁ ଶବ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିଲା । ଯେଉଁ ଶବ୍ଦର ମାନେ ବୁଝିବା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ଥିଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନିର୍ବାକ୍ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ଜୀବନ ସାରା ‘ନାରୀ’ କଣ ଯେପରି ସେ ବୁଝିଲେ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ କହୁଥିଲା, “ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନାରୀ ଜାତିକୁ ଭୟ କରେ । ନାରୀର ବିଭିନ୍ନ ରୂପରେ ସେ ବାସ୍ତବିକ ସମୟେ ସମୟେ ସବିଧ ହାବୁଥିଲେ ।”

ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ତପ୍ତ ଭାବିଲା । ରୁଚି କାନ୍ଦି ବନ୍ଦ କରି ଗାଡ଼ିରେ ସ୍ଥାନ ଦେଲଣି ।

ସେ ପାଖକୁ ଯାଇ କହିଲେ—“ତମେ ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ କର ରୁଚି । ମୁଁ ଡ୍ରାଇଭ କରେ ।”

—“ନା, ନା ତମେ ବସ । ତମେ ମୋର ଅତିଥି ଚିନ୍ତାୟ ! ତମକୁ ସୁସ୍ଥରେ ରଖିବା ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ; କିନ୍ତୁ ତମକୁ ଆଜି ବହୁତ କଷ୍ଟ ଦେଇଣି, ଏତିକି ବେଦନା ତମେ ସହ୍ୟ କରିନେବ । ବସ ତେର ହେଉଛି ସେ ।”

ଚିନ୍ତାୟ ଅଗତ୍ୟ ବସିଲେ । ଶୁଖିଲା ଲୁହର ଦାଗ ତାଙ୍କ ଆଖି ପାଖରେ । ବଡ଼ ଶ୍ରୀମ୍ଭାନ ଲାଗୁଛନ୍ତି ରୁଚି । ଅଥଚ କେତେ ଲୋଭନୀୟ ଥିଲା ତାଙ୍କର ଚେହେରା । କାରନ୍ତାର ଗୁହ୍ୟ ରହିଲେ ବି ତାଙ୍କର ଚୁପ୍ଟି ଆସୁ ନ ଥିଲା ।

ଲବୋରେଟରରେ ଗବେଷଣା କରୁ କରୁ ବହୁବାର ତାଙ୍କ ଆଖି ସାମ୍ନାରେ ନାଚି ଉଠେ ରୁଚିଙ୍କର ସେଇ ମନୋମୁଗ୍ଧକର ଛବି । ଗବେଷଣା ବନ୍ଦ ରହେ । ଫର୍ମୁଲ ଶେଷ ହୁଏନା, କି ବହୁତ ସୁସ୍ଥା ଓଲଟେ ନାହିଁ । ପଛର ବର୍ଷ ଧରି କେବଳ ମାମୁଲି ସମ୍ପର୍କ ଛଡ଼ା ସେ ଅଧିକ ସମ୍ପର୍କ ରଖି ନାହାନ୍ତି । କାରଣ ସେଥିରେ ରୁଚି ହୋଇଥାନ୍ତେ ଅସୁଖୀ । ନିଜ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ସେ ରୁଚିଙ୍କୁ । ତେଣୁ ନିଜକୁ ଅଗ୍ନିରେ ଦାହ କରି ତାଙ୍କୁ ଆଲୋକ ଦେବାକୁ ଅନବରତ ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସୁଛନ୍ତି ସେ । ହେଲେ !

ଚିନ୍ତାୟଙ୍କ ଆଖିପତା ବୁଜି ହୋଇ ଆସୁଛି । ଘଣ୍ଟାରେ ବୋଧେ ଚାରି ବାଜିବ । ଏତେ ସମୟ ଧରି ତ୍ରାଉଇ କଲେ ମଧ୍ୟ କାନ୍ତି ଆସୁନାହିଁ । ବଡ଼ ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ ଯେପରି ସେ ।

ନା ଥାଉ । ସେ ତାଙ୍କୁ ଅଧିକ କିଛି ପ୍ରଶ୍ନ କରିବେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ରୁଚି ସେ ତାଙ୍କୁ ଡାକିଥିଲେ କଣ କହିବେ ବୋଲି, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିନ୍ତୁ କହି ନାହାନ୍ତି । ପଚାରିବେ କି ? ନା—ଥାଉ ।

ବଡ଼ ଅସୁସ୍ଥ ଲାଗୁଛି ମନଟା । ତରୁଳିଆ ଡାକ୍ତା, ନିର୍ଜନ, ଏକାକୀ । ମନ ଖାଁ ଖାଁ କରି ଉଠୁଛି । ରୁଚିଙ୍କର ବିବାହ ଦିନ ଯେଉଁ ନିଃସଙ୍ଗ ବେଦନା ସେ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ ସେ ବେଦନା ମନେ ହେଲା ଯେପରି ତାଙ୍କର ମନନ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ପ୍ରବଳ ଓ ଧୀମନ୍ତକୁ ଦୂର୍ବଳ ବୃତ୍ତି କରିଦେବ ।

ରୁଚି କିନ୍ତୁ ନୀରବ । ଅବଶାନ୍ତ ଝଡ଼ ପରି ସବୁଜ ବନାମା କାନ୍ତି ଅବା ।

ଚିନ୍ତାୟ ଆଖି ବୁଜିଲେ ।

କେତେବେଳ ବଡ଼ ଯାଉଛି ଚିନ୍ତାୟ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଗାଡ଼ି ଅଟକିବାରୁ ସେ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଏ କଣ ? ଏ ଯେ ସ୍ବେପନ । ଯେଉଁଠି ସେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଓହ୍ଲାଇ ଥିଲେ । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଭାଲି ତେବେ ଅବାଟରେ ଗୁଲି ଆସିଲେ ରୁଚି ।

ରୁଚି କହୁ ମୁହଁ ହସି କହିଲେ—

“ରାସ୍ତା ଭୁଲି କରିଛ ବୋଲି ତମେ ଭାବୁଛ ନା ? ତା ନୁହେଁ । ନଦୀ କୂଳରୁ ମୁଁ ଘୂରି ସେଠାରେ ଆଡ଼କୁ କାର୍ ରୁଲିବା ଦେଖିଥିଲି । ତମେ ଫେରିଯାଅ ମୁଁ ତୁମକୁ ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଘରକୁ ନେଇ ଅମରୀକା କରିବାକୁ ଚାହେଁନା ।”

—“ଏ କଣ ତମେ କହୁଛ, ରୁଚି ! ଏତେ ଦିନ ପରେ ମୁଁ ଆସିଲି……କିନ୍ତୁ ତମେ……”

—“ସେଇଥି ପାଇଁ ତ କହୁଛୁ ଚନ୍ଦ୍ରାୟ । ଏତେ ଦିନ ପରେ କଲଙ୍କର ଦାଗରେ ମୁଁ ତମକୁ ରକ୍ଷିତ କରିବାକୁ ଚାହେଁ ନା । ଯେଉଁ ରୁଚିର ସମାଜରେ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ଘରେ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ, କି କେଉଁ ପ୍ରିୟ ପରିଚିତଠାରେ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ—ସେ ତୁମକୁ ସ୍ଥାନ ଦେବେ କୁଆଡ଼ୁ ? ବଞ୍ଚିବାର ଉପାୟ ଚାହୁଁବାର ଅଭାବରେ ଯିଏ ଘାବ ଦିନ ଧରି ସ୍ଥିର ସେ ତୁମର ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା କରି ପାରିବନି । ତୁମେ ଫେରିଯାଅ ଚନ୍ଦ୍ରାୟ ! ଫେରିଯାଅ !”

—“ରୁଚି ! ଶୁଣ, ମୋ କଥା ଟିକେ !”

—“ଆହା ! ଆଜି ଆଉ ଅର୍ଥାକାର କରି ଲାଭନାହିଁ । ମୁଁ ତୁମକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରେ । ତେଣୁ ତୁମକୁ ବିଦାୟ ଦେଉଛି । ରୁଚିର ଏକ ରୁଚିସ୍ୱଭାବ ପାଇଁ ତୁମେ ତାକୁ ସମ୍ମାନ, ଚନ୍ଦ୍ରାୟ; କିନ୍ତୁ ଫେରିଯାଅ, ମତେ କଷ୍ଟରୁ ଆଉ ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ମାନ୍ଦ୍ରାସ ଦିଅ । ତୁମକୁ ନଷ୍ଟ କରିବାର ବେଦନାରୁ ମତେ ମୁକ୍ତ ଦିଅ ।”

ସେ କଣ୍ଠରେ କି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଥିଲା କେଜାଣି, ଚନ୍ଦ୍ରାୟ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ପ୍ଲାଟଫର୍ମ ଭିତରେ ପଶିଲେ । ପଛେ, ପଛେ ଚାଲିଥିଲେ ରୁଚି । ପ୍ରକୃତ ପ୍ରାୟ ହେବା ଉପରେ ।

କମାର୍ଚ୍ଚମଣ୍ଡର ରେଲିଂ ଧରି ଚନ୍ଦ୍ରାୟ ଚାଲିଥିଲେ ରୁଚିକୁ ! ଚଢ଼ି ଉଦାସ ଦିଶୁଥିଲେ ସିଏ । ଟ୍ରେନ୍ ସିଗ୍ନାଲ ଦେଲିଣି ।

ଚନ୍ଦ୍ରାୟ ନିର୍ଭୀକ କହିଲେ—“ତମକୁ ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ, ରୁଚି । ତମେ ମତେ ସମ୍ମାନ କରିବ; କିନ୍ତୁ କଣ କହିବ ବୋଲି ମତେ ଏତେ ଆଗ୍ରହରେ ଡାକିଥିଲ କହିଲ ନାହିଁ ଯେ ।”

ରୁଚି ଯେପରି ତମକି ଚାହୁଁଲେ । ଆଉ ଆବେଗରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ—“ତମେ ପାରିବ ଚନ୍ଦ୍ରାୟ ? ପାରିବ ଗୋଟିଏ କାମ କରି ? ମୋ ପାଇଁ କହୁନାହିଁ, କହୁଛୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ।”

—“କହୁ ରୁଚି ! ଟ୍ରେନ୍ ଗ୍ରହଣେବ ଯେ ।”

ଶୁଷ୍କ ହସ ହସିଲେ ରୁଚି—“ତମେ ବୈଜ୍ଞାନିକ । ମଣିଷର ଶରୀରକୁ ବିନା ଖାଦ୍ୟରେ

ବଞ୍ଚେଇ ରଖିବା ପାଇଁ କଣ ଉଦ୍ଭାବନରେ ଲାଗିଛ ତମେ, ମୁଁ ଜାଣେନା । କିନ୍ତୁ ମଣିଷର ମନକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ପାଇଁ କଣ କରୁଛ ? ପାରିବ ? ପାରିବ ଗୋଟାଏ ଜିନିଷର ଉଦ୍ଭାବନ କରି ? ମନକୁ ବଞ୍ଚେଇ ରଖିବାର ନିମ୍ମତମ ଗୁଡ଼ିକକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିବ ? ଆଧୁନିକ ମଣିଷର ମାନସିକ ରକ୍ତତାକୁ ତମେ ଦୂର କରି ପାରିବ, ତାହା ? ଆଜିର ନିର୍ଜନ ବୁଦ୍ଧି—ନିର୍ଭର ମନୁଷ୍ୟ ପାଇଁ କିଛି ନୂତନ ଆବିଷ୍କାର ଦରକାର । ନଚେତ୍ ସେ ମଣିଷିକ ଚିନ୍ତାୟ । ଆଉ ପୃଥିବୀ ହେବ କେତୋଟି ପଶୁଙ୍କର ବାସସ୍ଥଳୀ ।”

ଟ୍ରେନ୍‌ର ବିକଟାଳ ହୁଇସିଲ୍ ଶବ୍ଦରେ ଚିନ୍ତାୟୁଙ୍କ ହୃଦ୍‌ପିଣ୍ଡ ଭିତରଟା ଯେପରି ଠକ୍ ଠକ୍ କମି ଉଠୁଥିଲା । ଆଉ ଗୁଡ଼ାଏ ଭଙ୍ଗା କାଚର ଶବ୍ଦ ତାଙ୍କ କାନକୁ ବଧୂର କରି ଦେଇଥିଲା ।

ମନେ ହେଉଥିଲା ତାଙ୍କ ଗବେଷଣାଗାରରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଆଉ ରସାୟନିକ ପ୍ରଣାଳୀ ଅକସ୍ମାତ୍ ପଡ଼ିଯାଇ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ବିଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଇଛି ।

ଟ୍ରେନ୍‌ର ଗତି ସହଜ ତାଲ ମିଳାଇ ରୁଚି ଯେମିତି ଦୌଡ଼ିଛନ୍ତି ଅଣନିଶ୍ଵାସୀ ହୋଇ ।

ପୃଥ୍ବୀର ବହୁଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରିବାର ସୁଯୋଗ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ତାଙ୍କର କୃତିତ୍ବ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ :—

କବିତା—ଅଭିଯାନ, ରକ୍ତଶିଖା, ପକ୍ଷୀଶ୍ରୀ, ବାଜରାଉଡ଼, ଭ୍ରମନ୍ତର ଦେଶ, ପାଣ୍ଡୁଲିପି, କବିତା-1962, ହସନ୍ତ, ସ୍ବଚ୍ଛ ।

ଗଳ୍ପ ଉପନ୍ୟାସ—ଚନ୍ଦ୍ରଶ୍ରୀ, ମାଟିର ତାଳ, ମଣାଶିର ଫୁଲ, ଛୁଇଁ ।

କବିତା-1962 ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀଦ୍ବାରା ପୁରସ୍କୃତ ।

ଭାରତ ସରକାର ପଦ୍ମଶ୍ରୀ ଉପାଧିରେ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନିତ କରିଅଛନ୍ତି ।

ଠିକଣା—ଚଣ୍ଡିକା, କଟକ-8, ଓଡ଼ିଶା ।

ଶ୍ରୀ ଅନନ୍ତପ୍ରସାଦ ପଣ୍ଡା, ବି. ଏ.

1906 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଜୁଲାଇ 18 ତାରିଖରେ ବାଲେଶ୍ବର ସୋର ଆନାସ୍ତ କଲ୍ୟାଣୀ ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମ । ସ୍କୁଲ ଜୀବନରୁ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ଶାସନ ବିଭାଗରେ କର୍ମକରି ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ । ମିଳିତ ଜାତିସଂଘର ବୃତ୍ତି ପାଇ ଆମେରିକା ଓ କାଉଣ୍ଟେସି ଭ୍ରମଣ କରିଥିଲେ । ସେ ଏକାଧାରରେ ଜଣେ ଗାଳ୍ପିକ, ଔପନ୍ୟାସିକ ଏବଂ ପ୍ରାବନ୍ଧକ । ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ ଲେଖା ହେଲା :—

ଗଳ୍ପ—ବୁଝୁଛୁ, ସତ୍ୟତାର ତଳେ, ପ୍ରକୃତି, ମନର ଭୂତ, ବାରମଜା, ନୈଶ ସୁନ୍ଦରୀ ।

ଉପନ୍ୟାସ—ଭାଗ୍ୟବାଦୀ, ମୁକ୍ତଆକାଶର ବହୁଜୀ, କୁଲି, ନୂଆ ଦୁନିଆଁ । ଶତାଧିକ ପ୍ରକଳ୍ପ ଉତ୍କଳର ପତ୍ତପତ୍ତିକାରେ ପ୍ରକାଶିତ ।

ଠିକଣା—ଦେଉଳିଗାଡ଼, କଟକ-8, ଓଡ଼ିଶା ।

ଶ୍ରୀ ରଞ୍ଜନଶେଖର ରାୟ, ଏମ୍. ଏ., ବି. ଇଡ଼ି.

ପୁରୀର ଛତାପର ଗ୍ରାମରେ 1914 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଜନ୍ମ । ପ୍ରାଥମିକରୁ ଅଭିନୟ, ମର୍ମାନ୍ତ ଏବଂ ସାହିତ୍ୟ ସେବା ପ୍ରତି ଗଭୀର ଅନୁରାଗ । ପାଟଣା ଓ କଲିକତା ବିଶ୍ବବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ପରୀକ୍ଷାରେ ଇଂରାଜୀ ଓ ଓଡ଼ିଆରେ ଏମ୍. ଏ. ଉପାଧି ହସ୍ତାନ୍ତ । ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ରରେ ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ପରିଚର୍ଚ୍ଚକ କର୍ମରୁ ଶ୍ରବଣେ କାର୍ଯ୍ୟକରି ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସର ହସ୍ତାନ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ଗାଳ୍ପିକ ଭାବରେ ସୁପରିଚିତ ।

ପ୍ରକାଶିତ ଗଳ୍ପସଙ୍କଳନ—ମାଳଲହରୀ, ବିକଳ ଶତଦଳ, ଜୟଶ୍ରୀ,
ବନବ୍ୟୋମ୍ବା, ଅଶୋକଚନ୍ଦ୍ର, ଜୟଶ୍ରୀ, ଦୀପାଳୀ, ଶୈଶିତ, ପଙ୍କଜମନ,
ମନର ମୃଣାଳ, ଜୀବନ ସଙ୍ଗୀତ, ମଧ୍ୟାହ୍ନର ମରୁପଥେ, ଆଦିପୁରୁଷ ।
ଏକାଙ୍କିକା ସଙ୍କଳନ—ପଞ୍ଚପଞ୍ଚବ ।

ଠିକଣା—ଗ୍ରାଣ୍ଟରୋଡ଼, ପୁଣି, ଓଡ଼ିଶା ।

ଶ୍ରୀ ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ କର, ଏମ୍.ଏ.

ଜନ୍ମ 1914 ଶ୍ରୀଷ୍ଟର ଭୁବନେଶ୍ୱର ପହଲି ତାରିଖ । ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଶିକ୍ଷା
ବିଭାଗରେ ଅଧ୍ୟାପକ ଭାବରେ କର୍ମକରି ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଏକାଧାରରେ
ନାଟ୍ୟକାର ଏବଂ ଗାଳ୍ପିକ । ତାଙ୍କ ଲିଖିତ ‘ଶ୍ୱେତପଦ୍ମା’ ଏକାଙ୍କିକା ସର୍ବସ୍ୱରୂପ
ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅନୁବାଦ ହୋଇ ପ୍ରଶଂସିତ ।

ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ—ଏକାଙ୍କିକା 1ମ ଓ 2ୟ । ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁଙ୍କ ଷ୍ଟୁଡିଓ ଗଳ୍ପ,
ମାଟିର-ମଣିଷ (ନାଟକ), ଶ୍ୱେତପଦ୍ମା (ନାଟକ), ଅଶାନ୍ତ (ନାଟକ) ।

ଶ୍ରୀ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର

1912 ମସିହାରେ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଭଦ୍ରକରେ ଜନ୍ମ; କାନ୍ତକବି ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ
ମହାପାତ୍ର ତାଙ୍କର ପିତା । ସେ ଏକାଧାରରେ ସାମ୍ବାଦକ, ସମାଜସେବୀ, ରାଜନୀତିଜ୍ଞ,
କବି, ଗାଳ୍ପିକ ଓ ଔପନ୍ୟାସିକ । ଦୀର୍ଘକାଳ ଧରି ‘ଭଗବତ୍’ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକା ସମ୍ପାଦନା
କରି ଆସୁଅଛନ୍ତି । କବିକାଳ ଓଡ଼ିଶାର ଯୋଗାଣ ଏବଂ ସାଂସ୍କୃତିକ ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ ।
ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ—

ଉପନ୍ୟାସ—ହୃଦମାଟି, ଭଙ୍ଗାହାଡ଼, ପୀରପଥ ଖସିବା, ଭୁଲି, ଜୀବନର
ଲକ୍ଷ୍ୟ, ଜୀଅନ୍ତା ମଣିଷ ।

କବିତା—ମରମ, ପାଞ୍ଚଜନ୍ୟ, କାଳରଞ୍ଜି ।

ଗଳ୍ପ—ଧନାଗାର କଳାଗାର, ଛଣିକା, ଏଗାରଟା ।

ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ ରମ୍ୟରଚନା—ପଥ ଓ ପ୍ରତିମା ।

ଜୀବନ—ଭରତ ଭଗ୍ୟଧାତା ।

ଠିକଣା—ସମ୍ପାଦକ ‘ଭଗବତ୍’, ହୋଲପାହୁ, କଟକ-1, ଓଡ଼ିଶା ।

ଲେଖକ ଲେଖିକାଙ୍କ ପରିଚୟ

ସ୍ୱର୍ଗତ ପତ୍ନୀର ମୋହନ ସେନାପତି

ଜନ୍ମ 1843 ଜାନୁଆରୀ 17 ତାରିଖ । 1918 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଜୁନ 14 ତାରିଖରେ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କଲେ—76 ବର୍ଷରେ । ଜନ୍ମସ୍ଥାନ—ବାଲେଶ୍ୱର ଯନ୍ତ୍ରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ମଞ୍ଜିକାଶପୁର ।

ପ୍ରକାଶିତ ଗ୍ରନ୍ଥ :—ପୁରାଣ ଓ ପଦ୍ୟ—ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ, ଶ୍ରୀମଦଭଗବତ୍ ଗୀତା, ଉତ୍କଳ ଭ୍ରମଣ, ଅବସର ବାସରେ, ଖିଳ ଦୃଶ୍ୟର, ବୌଦ୍ଧାବତାର କାବ୍ୟ, ପୁରାଣୁଲ୍ଲ, ପ୍ରାର୍ଥନା, ଧୂଳି, ଶ୍ରଦ୍ଧାଘୋଷ ଉପନିଷଦ ।

ଉପନ୍ୟାସ—ମୋଶ ଆଠଗୁଣ୍ଠ, ମାମୁଁ, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ, ଲଜ୍ଜମା ।

ଗଳ୍ପ ସବୁ—ଗଳ୍ପସ୍ତଳ । ଆତ୍ମଚରିତ । ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ ଓ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ପିତା ଭାବରେ ପରିଚିତ ।

ସ୍ୱର୍ଗତ ଗୋଦାକରୀଶ ମହାପାତ୍ର

ଜନ୍ମ—ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ବାଣପୁର ଥାନା କୁମାରୀଶ ଶାସନରେ 1899 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ । ‘କଣ୍ଠା ଓ ଫୁଲ’ କବିତା ପୁସ୍ତକ ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀଦ୍ୱାରା ପୁରସ୍କୃତ । ଏକାଧାରରେ କବି, ଔପନ୍ୟାସିକ, ଗାଳ୍ପିକ ଏବଂ ସାମ୍ବାଦକ । 1938 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରୁ ଏକ ବ୍ୟଙ୍ଗଧର୍ମୀ ପତ୍ରିକା ‘ନିଆଁଶୁଣା’ ସେ ମୁଦ୍ରଣପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ପାଦନା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ 1965 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ନଭେମ୍ବର ମାସ 25 ତାରିଖରେ । ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରାୟ 70 ଖଣ୍ଡ ।

କେତେକ ସ୍ମରଣୀୟ ପୁସ୍ତକ ହେଲା—ଏବେ ମଧ୍ୟ ବହୁତ, ମୁଁ ତିନେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲି, ହାଣ୍ଡି ଶାଳରେ ବିପ୍ଳବ, ହେ ମୋର କଲମ, ଆତ୍ମବଳୀ, ଧୂପଗୁଆ, ରକ୍ତପାତ, ବିଦ୍ରୋହ, ପ୍ରେମପଞ୍ଚ, ଗଣିବର ଭଗବାନ, ଶବ୍ଦସାଥୀ, ରାଜପୁତ କାହାଣୀ, ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଗଳ୍ପ ଶତକ, ଓଡ଼ିଶାର ମଣିଷ ଭିତର, ରାଜଦ୍ରୋହ, ପଞ୍ଜୀଗୁଆ, ମଦ ଦୋକାନର ଇତିହାସ, ଗଳ୍ପ ନୁହେଁ, କଣ୍ଠା ଓ ଫୁଲ ।

ପଦ୍ମଭୂଷଣ କାଳିନ୍ଦିଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ବ. ଏ.

ଜନ୍ମ—ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ବିଶ୍ଵନାଥପୁର ଶାସନରେ 1901 ସାଲର ଚିତାଲଗି ଅମାସ୍ୟା ଦିନ । ସବୁଜ କବି ଭାବରେ ସୁପରିଚିତ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗରେ ଦକ୍ଷତାର ସହ ଲେଖନୀ ସ୍ଵଳିନୀ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଉପନ୍ୟାସ ‘ମାଟିର ମଣିଷ’ ଭରତର ବହୁ ଭାଷାରେ ଅନୁଦିତ ହୋଇଅଛି । ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ, ଭାରତୀୟ ପି: ଭ: ଏନ୍, ଭୁବନେଶ୍ଵରୀ ସମାଜ ଭଳି ଅନୁଷ୍ଠାନ ସହିତ ସେ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ସଂପୃକ୍ତ । ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ ଲେଖା—

କବିତା—ମନେ ନାହିଁ, ଉତ୍ତମ ସତ୍ୟ, ମହାପାପ, ହୃଦୟିକା ଲେଖା, ମୋ କବିତା ।

ଉପନ୍ୟାସ—ମାଟିର ମଣିଷ, ଲୁହାର ମଣିଷ, ମୁକ୍ତାଗଡ଼ର ଶଯ୍ୟା, ଅମରଚିତା, ଅଜ୍ଞର ମଣିଷ ।

ଚଳ୍ପ ସଂଗ୍ରହ—ସାଗରକା, ରାଣିଫଳ, ଶେଷରଶ୍ମି, ମୋ କଥାଟି ସରିନାହିଁ ।

ପ୍ରବନ୍ଧ—ସାହିତ୍ୟ ସମୀକ୍ଷାର, ସାହିତ୍ୟିକା, ନେତୃତ୍ଵ ଓ ନେତୃତ୍ଵ, ପ୍ରବେଶ ପ୍ରବାହ ।

ନାଟକ—ପ୍ରିୟଦର୍ଶିଣୀ, ପଦ୍ମ ମା, ସୌମ୍ୟା ।

ଜୀବନ — ଭକ୍ତକବି ମଧୁସୂଦନ ।

ଠିକଣା—ସ୍ଵପ୍ନପୁର—ପାଠାପୁର, କଟକ-1, ଓଡ଼ିଶା ।

ପଦ୍ମଶ୍ରୀ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତରାୟ, ବ. ଏ.

1916 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ଖୋର୍ଦ୍ଧା ସବ୍ଡିଭିଜନ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୁରୁଜଙ୍ଗ ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଛାତ୍ର ଜୀବନରୁ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନ, କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏବଂ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗଦାନ । 1939ରେ ‘ରକ୍ତଶିଖା’ କବିତା ପୁସ୍ତକ ଇଂରେଜ ସରକାର ବାକ୍ୟାସ୍ତ କରିଦିଅନ୍ତି । ତାଙ୍କର ‘ବାଜିରାଉତ’ ଓ ଅନ୍ୟ କେତେକ ବିଷୟାତ କବିତା “The Boatman Boy and forty poems” ନାମରେ ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି ଭାରତର ସୁପରିଚିତ କବି ହାଶମ୍ମ ଚକ୍ରୋପାଧ୍ୟାୟ । ସେ ବହୁ ସାଂସ୍କୃତିକ ଏବଂ ସମାଜମଙ୍ଗଳ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସହିତ ଜଡ଼ିତ ।

ଶ୍ରୀ ରାଜକଣୋର ପଟ୍ଟନାୟକ, ବି. ଏ., ଏଲ୍. ଏଲ୍. ବି.

1916 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଏପ୍ରିଲ ମାସରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଆଇନ ବ୍ୟବସାୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଡ଼ିତ ହେଲେହେଁ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ସାହିତ୍ୟ ସାଧକ । ଜଣେ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ଗାଳ୍ପିକ ଏବଂ ଔପନ୍ୟାସିକ ।

ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ—

ଉପନ୍ୟାସ—ଅସରନ୍ତ, ବିରହଶ୍ରୀ, ସଞ୍ଜବନ୍ଧ, ସପନକୁହୁଡ଼ି, ସିନ୍ଦୂରଗାର, ଅଷ୍ଟମୀରାତ୍ର, ସୂତର ମଣାଣି, ପ୍ରେମିକର ତାଏଲ, ତଲ୍ଲବାଟ, ଭାସାମେଘ, କଳ୍ପଲତାର ।

ଛାତ୍ରାଳୟ—ପଥକ, ରୂପସର, ହୃଦୟର ବନ୍ଦନ, କଳ୍ପନାର ଫୁଲ, ଶାଳିଗ୍ରାମ, ଭଦ୍ରାପୁର, ନିଶାଣ ଝୁଣ୍ଟ, ପଥର ତମା, ହାଟ ସଉଦା ।

ଠିକଣା—ପୁରୀପାଟ ଗୋଡ଼, କଟକ-1, ଓଡ଼ିଶା ।

ଶ୍ରୀ ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି, ଏମ୍. ଏ.

କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ନାଗବଲି ଗ୍ରାମରେ 1914 ସାଲ ଏପ୍ରିଲ 20 ତାରିଖରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୃତିତ୍ୱର ସହୃଦ ଏମ୍. ଏ. ପାଣି କରି ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଶାସନ ବିଭାଗରେ କର୍ମ କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସର ଲବନଯାପନ କରୁଛନ୍ତି । ଜଣେ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ଗାଳ୍ପିକ ଓ ଔପନ୍ୟାସିକ । ‘ଅମୃତ ସନ୍ତାନ’ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖି ସେ ଭାରତ କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀଦ୍ୱାରା ପୁରସ୍କୃତ । ଭାରତର ଏକାଧିକ ଭାଷାରେ ଏବଂ ପରଜା କବି ପ୍ରଭୃତି ଆଦିବାସୀ ଭାଷାରେ ତାଙ୍କର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ ହେଲା—

ଉପନ୍ୟାସ—ମାଟିମଟାଳ, ଅମୃତ ସନ୍ତାନ, ବହୁର ଗୁପ୍ତା, ପରଜା, ହରିଜନ, ଦାକିବୁଜା, ଶରତବାହୁଙ୍କ ଗଳ, ପୋଡ଼ା କପାଳ, ମନଗହରର ଗୁପ୍ତ, ସପନମାଟି, ଦାନାପାଣି, ଶିବଭାବ, ଦୁଇପତ୍ର, ନବବଧୂ, ଅପହୃଷ୍ଟ, ରଣଧନ୍ୟାଳ, ତନ୍ଦ୍ରାକାର ।

ଛାତ୍ରାଳୟ—ବାସଙ୍ଗୁଲ, ଉଡ଼ିଶା ଖର ।

ନାଟକ—ମହାପୁରୁଷ ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ—କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଗୋବିନ୍ଦ, ଗଦ୍ୟା ଗୋଷ୍ଠୀ, କବିପରଜା ଗ୍ରୋହ ।

ଠିକଣା—ନୂଆଗଜଧାମ, ମୁକଟ-3, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ଓଡ଼ିଶା ।

ଶ୍ରୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

ଏକାଧାରରେ ସାମ୍ବାଦକ, ସାହିତ୍ୟିକ, ସମାଲୋଚକ ଓ ରାଜନେତା । 1920 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ କଟକଜିଲ୍ଲାର ପୁରୁଷୋତ୍ତମପୁର ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମ । ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଗାଳ୍ପିକ ଓ ଔପନ୍ୟାସିକ ।

ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ :—

ଲଙ୍କା—ମହାନଗରର ରାତ୍ରି, କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା, ରୁଟି ଓ ଚନ୍ଦ୍ର, ଶେଷ କବିତା, ଦୁଇ ସୀମାନ୍ତ, ମହାନିର୍ବାଣ, ମରାଲର ମୃତ୍ୟୁ ।

ଔପନ୍ୟାସ—ମଳଶୈଳ, ଅନ୍ଧଦିଗନ୍ତ ।

ନାଟକ—ବାପୁ ।

ଶବ୍ଦମାଳା ଓ ଆଲୋଚନା—ଶତାବ୍ଦୀର ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଆଦ୍ୟ, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ମଧ୍ୟପର୍ବ, ଚନ୍ଦ୍ରମୋହନ ଶର୍ମାଙ୍କ ।

‘ମଳଶୈଳ’ ପୁସ୍ତକ ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀଦ୍ୱାରା ପୁରସ୍କୃତ ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀଦ୍ୱାରା ସେ ପୁରସ୍କୃତ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ଠିକଣା—“ଶ୍ରୀବାନ”; ଶ୍ରି ଓ. ଟ୍ରା. ଲେନ୍ କଟକ - 8; ଓଡ଼ିଶା ।

ଶ୍ରୀ ବାମନଚରଣ ମିଶ୍ର

1915 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଶାନ୍ତି ବିଭାଗରେ ଉଚ୍ଚ ପଦସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକରି ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରି ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଆଇନ ବ୍ୟବସାୟରେ ଯୋଗଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଏକାଧାରରେ ଔପନ୍ୟାସିକ ଓ ଗାଳ୍ପିକ ।

ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ—କଟ ମହାପୁରୁଷ, ସ୍ୱପ୍ନସିଦ୍ଧି, ପାଷାଣର ପ୍ରାଣ, ନର ଛାୟା, ଅସୀମ ।

ଠିକଣା—ଆଡ଼ଭେକେଟ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ବାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ଓଡ଼ିଶା ।

ଶ୍ରୀ କିଶୋରୀଚରଣ ଦାସ, ଏମ୍. ଏ.

1924 ଶାଳରେ କଟକରେ ଜନ୍ମ । ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଶାନ୍ତି ବିଭାଗରେ ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ । ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଗଳ୍ପ ଲେଖକ ।

ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ—ଭଦ୍ରାଞ୍ଜଳି, ଲକ୍ଷ୍ୟ ବିହୀନ, ପରବାହୁଡ଼ା ।

ଠିକଣା—ଏ. ଇ. ପଣ୍ଡା ମକାନ, ଲଟ୍ଟିକଣ୍ଠା ଭଲ୍ଡ଼ା, କଲିକତା—1

ଶ୍ରୀ ଅଖିଳ ମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବି. ଏ., ଏଲ. ଏଲ. ବି.

ଜନ୍ମ 1927 ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ପୃଷ୍ଠା ଜିଲ୍ଲାର ଖୋର୍ଦ୍ଧା ସହରରେ । ତାଙ୍କର ପିତା ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କନିଧି ପଟ୍ଟନାୟକ ଜଣେ ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ ଗଳ୍ପ ଲେଖକ । ତାଙ୍କର ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ଅଖିଳ ବାବୁ ଲେଖିକସକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟେକ୍ଷୀ ଗଳ୍ପ । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଆଇନ ବ୍ୟବସାୟ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ—“ଝଡ଼ର ଇଗଲ ଓ ଧରଣୀର କୃଷ୍ଣସାର” ।

ଠିକଣା—ଆଡ଼ଭୋକେଟ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ବାଘ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ଓଡ଼ିଶା ।

ଶ୍ରୀ ମହାପାତ୍ର ନୀଳମଣି ସାହୁ, ଏମ୍. ଏ.

1926 ଡିସେମ୍ବର 20 ତାରିଖରେ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ନିଆଳି ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମ । ଏକାଧାରରେ କବି, ଗାଳ୍ପିକ ଓ ଔପନ୍ୟାସିକ । ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ଅଧ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଅବସ୍ଥାପିତ । ଓଡ଼ିଶାର ବିଖ୍ୟାତ ସାହିତ୍ୟ ମାସିକ ଝଙ୍କାରର ସମ୍ପାଦନା ସହଚ ସେ ଅନେକ କାଳ ସଂପୃକ୍ତ ଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ ସଂକଳନ—ପ୍ରେମ ଓ ହିଁ ଭୁଜ, ମିଛବାଦ, ଶୁଣୁଛୁ ସବେ ଅମୃତସ୍ୟା ପୁଣ୍ୟା, ଗଞ୍ଜେଇ ଓ ଗବେଷଣା, ସ୍ୱାକୁ ବି କବିତା କହି, ସୁମିତ୍ରାର ହୃଦ, ବିଷ୍ଣୁମାୟା, କପୋତ ପକ୍ଷୀ ଗୁରୁ ମୋର, ଅଭିରାଜର ସୂର୍ଯ୍ୟ ।

ଉପନ୍ୟାସ—ଧରା ଓ ଧାରା, ତାମସୀ ରାଧା ।

ଠିକଣା—ଗଡ଼ର, ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ, ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ, କଟକ-3

ଶ୍ରୀମତୀ ବସନ୍ତକୁମାରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଏମ୍. ଏ.

1923 ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସ 15 ତାରିଖରେ ଜନ୍ମ । ଜଣେ ଶିକ୍ଷାଳିନୀ ଔପନ୍ୟାସିକା ଏବଂ ଗାଳ୍ପିକା ଭାବରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ । ତାଙ୍କର ଉପନ୍ୟାସ “ଅମଡ଼ା ବାଟ” ନାଟ୍ୟ ରୂପ ନେଇ ବହୁ ମଞ୍ଚରେ ଅଭିନୀତ ଏବଂ ତଳଜିହ୍ୱା ରୂପରେ ବହୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରେ ପୁସ୍ତକୀକୃତ ।

ତାଙ୍କ ଲିଖିତ ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅମଡ଼ା ବାଟ, ରାନ୍ଧିର ତପସ୍ୟା, ସତ୍ୟତାର ସାଜ, ଜୀବନ ଚକ୍ର, ପାଲଟା ତେଲ ପ୍ରଭୃତି ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ।

ଠିକଣା—ପୁରୀବାଟ ରୋଡ଼—କଟକ-2

ଶ୍ରୀ ମନୋଜ ଦାସ, ଏମ୍. ଏ.

ଏକାଧାରରେ ଜଣେ କବି, ଗାଳ୍ପିକ ଓ ସମାଲୋଚକ । ‘ଦଗନ୍ତ’ ମାସିକ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାର ସଂପାଦନା କରି ସେ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ନେତୃତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । କଟକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ କଲେଜରେ ଇଂରେଜୀ ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗରେ କିଛିକାଳ ଅଧ୍ୟାପନା କଲପରେ ଅରବିନ୍ଦ ଦର୍ଶନରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପଣ୍ଡିତେଶ ଆଶ୍ରମରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅନେକ ଗଳ୍ପ ଇଂରେଜୀ ଭାଷାରେ ଅନୁଦିତ ହୋଇ ପ୍ରଶଂସା ଗ୍ରହଣ କରିଅଛନ୍ତି ।

ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକ ହେଲା—ଆରମ୍ଭ, ସରଳ ରାମାୟଣ, ଇଣ୍ଡୋନେସିଆ ଅନୁଭୂତି, ନନ୍ଦାବତାର ମାଝି, ସମୁଦ୍ରର ଛୁଆ, ଶତାବ୍ଦୀର ଆର୍ତ୍ତନାଦ, ମନୋଜ ଦାସଙ୍କ କଥା ଓ କାହାଣୀ ।

ଠିକଣା—ଅରବିନ୍ଦ ଆଶ୍ରମ, ପଣ୍ଡିତେଶ ।

ଶ୍ରୀ ବିଭୂତିଭୂଷଣ ଦ୍ୱିପାଠୀ, ଏମ୍. ଏ.

ଓଡ଼ିଶାର ଶାନ୍ତନୁ ବିଭାଗରେ ଛକପଦସ୍ଥ କର୍ମରୁଣୀ ଭାବରେ ଅବସ୍ଥାପିତ । ପ୍ରଗତିଧର୍ମୀ ଗଳ୍ପ ଲେଖକ ଭାବରେ ସୁପରିଚିତ । ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରିକାରେ ଧାରାବାହିକ ଭାବରେ ଲେଖନୀ ସ୍ଥାନ ନା କରି ଆସୁଅଛନ୍ତି ।

ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ—“ସେଇ” ।

ଠିକଣା—ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ଜନଗଣନା ବିଭାଗ, ଓଡ଼ିଶା ସରକାର, କଟକ—2

ଡକ୍ଟର କୃଷ୍ଣପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର, ଏମ୍. ଏ.

ଏକାଧାରରେ ଗାଳ୍ପିକ, ଔପନ୍ୟାସିକ ଓ ସମାଲୋଚକ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମିଶ୍ରଙ୍କର ଜନ୍ମ 1933 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ । କମଳେଷୁଲେଖ ସ୍ଥଳର ଭାବେ 1963ରେ ମନୋମତ ଏବଂ କାନାଡ଼ାର ଟରେଣ୍ଟୋ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ପି. ଏଚ୍. ଡି. ଲଭ । 1968 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ କଲି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଦର୍ଶନ ବିଭାଗର ଅଧ୍ୟାପକ ଅଛନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ‘ମାନସ’ ସାହିତ୍ୟ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ସଂପାଦନାରତ ।

ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ—

ଆଲୋଚନା—ଦର୍ଶନ ଓ ସମାଲୋଚନା

ଉପନ୍ୟାସ—ସିଂହକଟୀ, ନେପଥ୍ୟ, ମୃଗତୃଷ୍ଣା ।

ଗଳ୍ପ—ମୌନାବତୀ ରାଣି, ଶୀତଦାସୀର କାବ୍ୟ, ନାଏଣା ଓ ଦେବଯାଗ
ଅରଣ୍ୟ ଓ ଉପବନ ।

ଜୀବନ—ନବେନ୍ଦ୍ରତା, ଲକ୍ଷ୍ମୀବାସ ।

ଠିକଣା—ରତ୍ନର, ଦର୍ଶନ ବିଭାଗ, ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ବାଣୀବିହାର,
ଭୁବନେଶ୍ୱର-4

ଶ୍ରୀ ଶାନ୍ତନୁ କୁମାର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ଏମ୍. ଏସ୍. ସି.

ଜନ୍ମ 1934 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଜୁଲାଇ ମାସର ପହିଲା ତାରିଖରେ । ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ
ଶିକ୍ଷାବିଭାଗରେ ଅଧ୍ୟାପନାରତ ଅଛନ୍ତି । ଜଣେ ଔପନ୍ୟାସିକ ଏବଂ ଗାଳ୍ପିକ ଭାବରେ
ସୁପରିଚିତ ।

ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ—

ଉପନ୍ୟାସ—ନର କନ୍ଦର, ଶତାବ୍ଦୀର ନଚକେତା, ଦିନେଟି ରାତିର ସକାଳ ।

ଗଳ୍ପସଂଗ୍ରହ—ଦୁର୍ବାର ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ—ମନ ମର୍ମର, ମୋ କାଠଯୋଡ଼ା କଥା କହେ, ବାଗବତୀରୁ-
ସୌଦାଗର ।

ଠିକଣା—ଶହାଦ୍ ନଗର, ପୁରୀ-7, ନୂଆ ରାଜଧାନୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ।

ଶ୍ରୀମତୀ ବୀଣ ପାଣି ମହାନ୍ତି, ଏମ୍. ଏ.

ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ଅର୍ଥନୀତି ଅଧ୍ୟାପିକା । ବିଭିନ୍ନ ସାହିତ୍ୟ ମାସିକ
ପତ୍ରିକାରେ ଧାରାବାହିକ ଲେଖା ପ୍ରକାଶ କରି ଆସନ୍ତି । କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ
ଏକାଡେମୀ ତାହାଙ୍କୁ ପୁରସ୍କୃତ କରିଅଛନ୍ତି ।

ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ—ପାଳୁଶାଳା, ରକ୍ତକରଣ, ନବ ତରଙ୍ଗ ।

ଠିକଣା—ଅଧ୍ୟାପିକା, ରମାଦେବୀ ମହାଳା କଲେଜ, ଅର୍ଥନୀତି ବିଭାଗ,
ଭୁବନେଶ୍ୱର ।